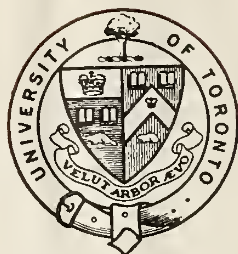

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

First Edition, second issue
Nissen 78
BMC Nat Hist I, p27.

VLYSSIS ALDROVANDI

PATRICII BONONIENSIS

SERPENTVM, ET DRACONV̄ HISTORIÆ

LIBRI DVO

BARTHOLOMÆVS AMBROSINVS

In Patrio Bonon Gymnasio simplicium med.

Professor ordinarius,

Horti publici, nec non Musęi Ill.^mi Senatus Bonon.

Pręfectus

Summo labore opus

concinnauit

AD ILLVSTRISSIMVM REVERENDISSIMVM,

ET EXCELLENTISSIMV̄ VIRVM

D. FRANCISCV̄ PERETTVM

ABBATEM

VENAFRI PRINCIPEM NOMENTI MARCHIONĒ,

ET CELANI COMITEM MERITISSIMVM

Cum Indice memorabilium, nec non uariarū linguarū locupletissimo.

DOMINIVM — VIGILANTIA

Sumptibus M. Antony Bernię Bibliopolę Bononiensis

SALVS — IMMORTALITAS

BONONIÆ, *apud Clementem Ferronium* MDCXXXX *Superiorū permissu*

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO D.
D. FRANCISCO
PERETTO
ABBATI PRINCIPI EXCELLENTISSIMO.
HIERONYMVS BERNIA F.

RODVCIT suas hìc tibi Serpentes VLYSSES ALDROVANDVS, hoc æuo Physiologorum omnium longè optimus vnus. Sunt quidem Serpentes, non tamen ictu veneficæ, non morsu lethales, non sputo, vel halitu tabificæ, non aspectu exitiales, quales Afris arenosa gignit Libya; sed innocuæ, cicures, fructuosæ: quia illas Sapientia in Musarum viridario, Apollineo gramine enutriuit. Et licet omnes, vt Scytale multiformibus circumuestitæ coloribus, singulari rerum, & eruditionum varietate ad miraculum præfulgeant; nihilominus in obscuro humi reperent, liuoris infectæ cœno; ni te (Præsul Amplissime) Musageten respicerent, qui circummulcentium anguium familiam suo fouere patrocinio non aspernetur. Eruditissimus auctor iampridem magnanimum PERETTÆ gentis Leonem suis litterarijs obsequijs ad officia non vulgaris erga se amoris, & beneficentiæ demulserat, Cardinali ALEXANDRO Patruo tuo Purpuratorum Phænici dicatis, & ab eo liberalissima manu exceptis Ornithologiæ libris. Mox ab Aldrouandi fatis, Marcus Antonius parens meus, per illustrem I.C. Franciscum Angelellum inclyti tui nominis religiosissimum cultorem obtinuit; vt alterum de Quadrupedibus digitatis eiusdem Auctoris opus, sub auspicatissimo nomine tuo euulgaret. à prolixiore tui in patrem amoris argumento, animasti filium (humanissimè patrone) ad renouandas hoc pignore vtriusque seruitutis vindicias, quibus agnoscent exteri, posteriq; te nobis esse optimum Mecœnatem, qui sæculi ingenijs, vt salutare sidus affulgeas. Fatemur equidem (Princeps benefi-

centiſſime) palamq; profitemur, è profluentibus liberalitatis tuæ nimbis, quos in egenorum, merentiumq; ſinus effundis; nos illud in te verum comprobaſſe, quod fictum veteres de Luerio Celtarum duce prædicarunt, tui ſcilicet currus veſtigia aurum, & beneficia mortalibus procreare. Hęc dum attentiore meditaremur animo, neminem cogitauimus inter præſtantiſſimos huius æui Heroas, cui deberemus æquiùs, quàm tibi iſtos Aldrouandi ſingularis doctrinæ viri de Serpentibus commentarios, quos tibi iam dudum ſuos fecerat veteris clientelæ ratio, publicis auctoris noſtri monumentis atteſtata. equidem arctiſſimo tibi ſeruitutis nexu obſtricti haud valemus verbis; nedum reapsè explicare quo cultu, & ardore veneremur diuinæ tuæ virtutis genium; in honoris ſacrario iam tibi infulas, tibi faſces, & purpuras pleno ſinu deferentem. Sunt (fateor) in tua familia proceres, qui Cæleſti tiara in Terris induti ſceptra in gentes, in animos imperia tenuere; quorum vt nomina celebramus, ſic numina veneramur. Sed eorum vetus gloria, quam Orbis Chriſtianus grata recolit memoria, ab hodierno heroicarum tuarum virtutum iubare ſplendorem recipit, nulla fortunæ nouercantis caligine obtenebrandum. glorioſum Nepotibus à maiorum ſanguine ampliſſimis honorum titulis cunas illuſtrari; at longè glorioſius proprios alienis inſerere, ſuiſq; meritis ad exempla poſterorum in æui luce reſplendere. Fortuna tua (ſapientiſsime Princeps) in eminenti eſt; quia in conſpicuo virtus, quia vtraq; ſine ambitione micat, magnique animi ſemina ſpargit, in æternitatis ſolo ſolidæ gloriæ trunco inhæſura. Dum verò hoc typorum volumen; quod nobis Aldrouandi exoticarum rerum diues Muſæum ſuggeſſit, dignitatis tuæ aris appendere decreuimus; quid aliud agere tecum viſi ſumus, quàm æs diſſoluere, ex obligatione præcedenti contractum? fallor (humaniſsime Patrone) nominis nouationem fecimus à nomine tuo famam operi nundinati. Excipe igitur illud ſolito ſerenitatis vultu; protege ſolido auctoritatis ſcuto; foue aperto humanitatis ſinu. Sic tuæ ſuccreſcenti ad maximos gloriæ apices virtuti propenſiùs applaudemus.

Vale. Bononiæ iij. Non. IXBR. M. DC. XXXIX.

BARTHOLOMÆVS AMBROSINVS

Beneuolo Lectori Salutem.

OMINEM alienum natum esse commodis, in confesso omnibus esse arbitror: ideò facere non possum, quin grauiter peccare asseuerem eos, qui scientiam summo conquisitam studio, seduloque labore partam condere nituntur; cum hoc præclaro animi munere, manifestò abutantur. Quemadmodum vicissim innumeros laudum buccinatores merentur, qui admirabili rationis vi, & intelligentia referti, hoc prædiuinum naturæ munus agnoscentes, nihil intactum relinquunt, vt iuri litterarum in dies faueant. Inter hos autem præclarissimus, & immortalis famæ Vlysses Aldrouandus iure meritò recensendus esse videtur; qui tanto, & præpotenti Dei dono insignitus, docendo, atq; scribendo (ita enim ciuilis vitæ societas inter homines conciliatur) non mediocri ætatis suæ studiosis, posterisq; adiumento fuit; cum non solum opera ab ipso viuente conscripta vitalibus auris commiserit; verum quoque icones conscribendorum incisas Illustrissimo Bononiæ Senatui legauerit; vt tantorum virorum tutela, atq; nutu, omnes tandem rerum naturalium icones suis adornatæ historijs in manus hominum venirent. Itaq; librorum numerum ab ipso promulgatorum, titulis breuiter explicatis, Lector curiosus intelliget. Docuit primò Insectorum, Crustaceorum, & mollium animantium naturam; deinde Ornithologiam tribus distinctam tomis publicauit (cum libri Piscium, necnon Quadrupedũ solipedum, & Bisulcorum posthumi fuerint.) At deinceps cura reliquorum componendorum operum ab Illustrissimis, & Prudentissimis Bononiæ Senatoribus mihi demandata, duobus ab hinc annis, historiam Quadrupedum digitatorum peruigili concinnatam labore, ope tamen Hyacinthi fratris mei, iconibus in Musæo inuentis addidi. Pariterque in præsentia icones Serpentum, & Draconum descriptionibus graphicè exornatas promo in publicum, vt, Deo dante, ad alia opera non pauca euulganda accedere valeam. Vale candide Lector, erratisq; facile condona, cum non ex mente, sed ex properante calamo, vel ex incuria Typographi dimanasse deprehendas.

Summma Priuilegij Sacræ Cæſareæ Maieſtatis.

PRiuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis cautũ eſt, ne quis aliquam Hiſtoriarum Vlyſsis Aldrouandi Bonon. quæ agunt de Animalibus, & per conſequens etiam de Serpentibus, & Draconibus, vel in parte abſque voluntate, & proprio Authoris, aut eius Hæredum conſenſu, intra decennium, à die, quo abſolutum fuerit volumen inchoandum, recudat, aut alibi recuſam vendat, ſub pœna, quotieſcunque deprehenſus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latius patet in dyplomate Cæſareo dato in Arce Regia Pragæ, die prima Aprilis, Anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo nono.

Rodulphus Imperator.

Rodulphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium
Io. Barnitius.

AB informi Chao Vlyſſis Aldrouandi ingenium, ſtudiumuè Excellentiſs. D. Bartholomæi Ambroſini in hanc formam, ſpeciemuè tractatum de Serpentibus, & Draconibus eduxit, opus ſanè incredibili eruditione refertum, & improbo labore probè elaboratum mihi viſum eſt, numeriſque abſolutiſſimum. In quo nihil mutandum, nihil delendum, corrigendum, aut expoliendum nihil, & non cenſura, ſed laude dignum omni dubio, omni aſſentatione procul iudicatur. Celſa illius, & plauſibilis doctrina non modo ad vſum cum magno Studioſorum fructu, & emolumento ſufficiet, ſed in ſtuporem, in miraculum vſq; procedet. Hoc tanti Doctoris iudicium feci, cuius (faxit optimus Deus) vlterius in dies progrediatur calamus; verum interim præſens opus mandandum prælo iure optimo fore cenſeo, & ſubſcribo.

Ego D. Octauianus Finatius Cler. Reg. S. Pauli, & Sacræ Bonon. Pœnitent. Rector pro Eminentiſs. ac Reuerendiſs. D. D. Card. Archiepiſc. Bonon.

OPus hoc de Serpentibus, & Draconibus Illuſtriſs. D. Vlyſſis Aldrouandi omni eruditione refertum, ac ſingulari labore Excellentiſs. Bartholomæi Ambroſini elaboratum, atq; omnibus vtiliſſimum vidi ego Infraſcriptus, vel libentiſſimè, & quia in ipſo nihil reperi, quod fidei, ac bonis moribus repugnet, ideo typis dari poſſe in commune bonum cenſeo.

Ergo Imprimatur

Fr. Hieronymus Onuphrius Sac. Theol. Doct. Colleg. ac Sanctiſs. Inquiſitionis Conſultor pro Reuerendiſs. P. Mag. Paulo de Garrexio Inquiſitore Bonon.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONON.

B SERPENTVM, ET DRACONVM HISTORIAE.

Liber Primus.

C

ORDINIS RATIO.

HILOSOPHORVM princeps,& communis præceptor Aristoteles, cum in historia Animalium non immeritò scriptum reliquerit Serpentes ad animantia sanguine prædita referendos esse: non à ratione alienum esse arbitrati sumus, post exaratam cunctorũ quadrupedum historiam, Serpentium, & Draconum naturam, & mores, omni solertia, monimentis mandare: non solùm vt huius immodici laboris coronide, animalium irrationaliũ opus adornemus, sed etiam quia, si quadrupedum nonnullorum natura homini adeò improba, & exitiosa est, vt armati homines ad eorum venationem accedere cogantur (quemadmodum nuper in postremo digitatorum D quadrupedum tomo euulgatum fuit) Serpentium etiam mores ità sunt noxij, & humanæ naturæ adeò refragantur (dentibus enim, & veneno obsunt) vt ad eos superandos, & interimendos non venatio, sed interdum pugna formidabilis sit ineunda. Legimus enim in historijs Indorum, quòd Venatores, ad expugnandos colubros immensæ magnitudinis, exeuntes, prima facie Ducem constituunt, cuius nutibus cęteri obtemperare possint, exploratores in speculis disponunt, hostem prouocant, insidias abdunt, per saltus pedites præmittunt, campos apertos, & loca plana equitum alis muniunt, signa tandem prædæ,& victoriæ, tùm clangore tubarum, tùm strepitu cornuum manifestant. Hanc itaq; Draconum, & Serpentum Historiam in duas distribuere classes decreuimus, in quarum altera de Serpentibus vulgò dictis pedibus carentibus tanquam notioribus primò disseremus, in altera verò de Serpentibus magnis,& interdum etiam pedatis, Draconibus nuncupatis verba fient. Quamuis Authores non proletarij hæc nomina Draconum, & Serpentum sæpè sæpiùs confundere videantur; veluti in progressu huius operis manifestarium euadet.

E

DE SERPENTE IN GENERE.

Cap. Primum.

ÆQVIVOCA.

F

CVM hoc nomen (*Serpens*) apud Latinos non situm sit extra omnem ambiguitatis notam; prima fronte nostra intererit id ab omni æquiuocatione eruere. Nam aliquando Serpens est participium deductum à verbo Serpo, indicatque illud omne, quod longiùs, & latiùs serpit, atq; diuagatur. Alioquin est nomen substantiuum promiscui generis, comprehenditque omnia animantia terrestria, quæ gradiendo se non attollunt, sed humi repunt; etiamsi quatuor sint insignita pedibus, vt Seps, & Salamandra, atq; etiam multis pedibus prædita, vt Scorpio, & Scolopendra. Quare perperàm reprehenditur à nonnullis Cornelius Celsus, qui semel inter Serpentes, Scorpios, & Araneos connumerauit. Plinius etiam Salamandras Serpentes nuncupauit. Immò apud aliquos Pediculi cognominati fuerunt Serpentes; cum scripserint nonnulli Pherecydem Syrum Pythagoræ præceptorem Serpentibus perijsse, & tamen morbo pediculari confectum fuisse liquidò constat. Græci quoque ἑρπυστικὰ, καὶ ἑρπετὰ non solum appellarunt ea animalcula, quæ Serpentium more, repunt, vt vermes, sed etiam paruas quadrupedes, quæ breuioribus innixæ pedibus serpere quodammodo videntur. Etenim ἕρπειν in Græcorum scholis, quamuis propriè gressui Serpentum, & vermium competat; attamen Pedestribus etiam lentè incedentibus conuenire videtur. Hinc ἑρπετὸς reptilis dimanat: quod vocabulum propriè Serpentes, sed impropriè Lacertos, Scorpiones, & cætera huius generis parua animalia comprehendit. Aliter nomine Serpentis intelligendum est animal sanguineum, & ouiparum, quod citra vsum pedum, & tantùm vi costarum repit; in quo sensu acceptum fuit ab Aristotele in libris de Generatione animalium, & à Galeno in libro de Theriaca ad Pisonem. Hic autem intellectus nostræ historię magis est consonus. Nisi testante Plinio Serpens pro vna tãtum specie, vt ὄφις apud Græcos, nempè pro vipera sumitur, quod præstitit Oppianus, quando de cõgressu murenæ, & Serpentis verba fecit. Cęterùm est aduertendum, quod Serpens in hoc significatu sydus etiam cæleste denotat, quod ab Ausonio inter septentrionalia sydera collocatur, dum canit.

Seps, & Salamandra Serpẽtes dicuntur.

G

Quibus nominibus Græci angues vocẽt.

Lib. 29.

H

Idyll. 13.

Ad Boreæ partes arcti iunguntur, & anguis.

Interdum Serpens à Poetis pro quocumq; animali venenato vsurpari solet, quod præstitit Virgilius, quando scripsit.

Ecloga 4.

Occidet, & Serpens, & fallax herba veneni
Occidet, Assyrium vulgò nascetur Amomum.

Per metaphoram postea Serpens nuncupatur homo malignus, & qui insidiosis illecebris, vanissimisque commentis cæterorum mentes decipere conatur: propterea Christus apud Mattheum, Pharisæos Serpentes appellauit his verbis. *Veh vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ*, & paulò inferius. *Serpentes genimina viperarum*. Pariter hoc vocabulum ὄφις, quod apud Gręcos Serpentem indicat, ambiguitate non caret. Primitùs viri cuiusdam proprium nomen est, cuius meminit Eustathius; deinde nomen fluminis in Ponto regionem Colchorum alluentis, vt Arrianus in Periplo Ponti Euximi attestatur. Amplius

Cap. 23.

Serpens nomẽ Viri, & fluminis.

plus

A plius ab Hesychio pro pisce sumitur, & apud Aratum pro sydere ophis legitur, apud quem griphus est huius generis: Quænam eadem sint in Cælo, in terra, & in mari, ibiq; respondetur, Serpens, Vrsus, Aquila, Canis, & Lepus, ad id autem alludens Reusnerus in Paradiso poetico loquitur hunc in modum. *Serpens est piscis, & sydus.*

Serpentes, Lepores, Vrsos, Aquilasq́, Canesq́,
Terra simul, simul, & Pontus, & Aether habet.

Insuper ὄφις quandam capitis affectionem significat, quæ aliter ὀφίασις in Medicorum scholis exponitur: fitq; quando capilli primùm extenuantur, postmodum certis spatijs ad similitudinem Serpentis decidunt, qui affectus ad alopeciam est referendus. Apud Cælium Rhodiginum ὄφις legitur Pericarpium, Armilla, seu brachiale ornamentum, nec præter rationem, quoniam in modum circuli, vel Serpentis brachium stringit. Demùm ὄφις muliebre capitis ornamentum designat, quoniam crines lubrico implexu in modum serpentum fastigientur, quod ornamentum Statius Papinius suggestum comæ indigitauit.

B

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

HOC animal Serpentis nomen mutuauit ab occultis accessibus, quibus serpit, cũ nõ apertis passibus progrediatur. Festus tamen deriuat hoc vocabulũ à verbo græco ἑρπετά, ita vt in latina versione littera S. pro aspiratione addatur, quẽadmodum ἕξ, quod verbum latinè sex exponitur. Nomen hoc (Serpens) tam masculini, quàm fœminini generis animantia omnia, quæ repunt citra vsum pedum complectitur, vel quæ tam exiguos habent, vt repere potius quam pedibus incedere videantur: quamuis lacertæ, & cæteræ huius generis bestiæ ventre, & pectore reptantes non C Serpentes, sed potius repentes dicendæ sint. Olim Serpens à Priscis vocabatur Serpula, si Festus veritatem assecutus est: Alioquin vocatur etiam Coluber, quia in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur: nam lubricum nuncupatur, quicquid dum tenetur, facilè labitur. Alij deducunt etymum à verbo græco κολόβουρος. Verùm hoc nomen apud Authores classicos non legitur: significat enim id, quod cauda est mutilum, & si aliquid de huius vocabuli origine dicendum est: aliquem à chelydro, vel chersydro Serpente, non magna litterarũ mutatione, Colubrum deducere potuisse pronunciandum est. Alij à colendis vmbris Colubrum cognominarunt, quod etymum respiciens Virgilius sic canit. *Serpens nomen promiscui generis.* *Colubri etymum.*

Aut tecto assuetus Coluber succedere, & vmbræ. *L.3.Georg.*

Idem Baptista Mantuanus repetit hoc carmine.

Sæpè latet molli Coluber sub graminis vmbra. *In Bucol.*

Quamuis Priscorum multi Colubrum pro Serpente, & viciſsim Serpentem pro Colubro acceperint: Alij tamen pro specie peculiari, nempè pro Serpente domestico; Alij D pro Serpente potiſsimum aquæ Colubrum intellexerunt. Ideoq; Theophrastus scripsit hydrum stagnis exiccatis marcescere, & Theodorus Gaza pro hydro colubrum transtulit. Ponzettus quoque de hoc verba faciens, tradidit Colubrum esse callidiorem multis alijs, nam accedit ad aquas, vt se refrigeret, & venenum deponat. Præter hoc nomen (Coluber) apud probatos authores legitur, & Colubra, quæ pro Serpente fœmina vsurpatur. Victorius tamen per cæcas ventris Colubras non Serpentes, sed alui lumbricos intellexit. Prædictis synonimis additur anguis, quoniam Serpens ita cognominatur, cum sit quasi angulosus, ferè semper plicatus, & nunquàm rectus conspiciatur. Estque promiscui generis veluti Serpens, verùm sæpiùs in masculino genere interdum in fæminino à Varrone vsurpatur. Immò in casu auferendi, angue, vel angui inflectitur. Est quoque nomen generale non minus quàm Serpens; & licet Seruius hoc vocabulum ad Serpentes in aquis tantummodo degentes traxerit: tamen de terrestribus etiam dicitur. Præterea Celsus Serpentem, & anguem idem esse animal attestatur his verbis. *Serpentium quoq; morsus non nimium distantem curationem desiderant, quamuis* *Lib.2. hist. plant. ca.6.* *Anguis etymum.* *Lib.5.*

nis in illa multum Antiqui variarunt, vt in ſingula genera anguium, ſingula medendi genera præciperem. His addamus Vuottoni viri doctiſſimi ſententiam, qui Serpentem, anguem, & ὄφιν pro ſynonimis accepit, nec præter rationem, nam alij multi anguem Serpentem, & Colubrum ſynonima eſſe conſtituerunt nixi clariſſimorum virorum authoritatibus. Etenim Virgilius libro ſecundo Aeneidos, cum ibi angues nominaſſet, paulò poſt Serpentes appellauit. Idem libro ſeptimo Aeneidos memorans Alecto furiam, quæ Serpentem in ſinum Amatæ iniecerat; primò anguem, deinde Colubrum vocitauit. Ariſtoteles quoq; in libris de hiſtoria Animalium, vbi nominat ὄφεις, Theodorus Gaza vertit angues, & vetus quidam interpres Serpentes exponit. E

Thyrus quid denotet.

Amplius Serpens vocatur etiã Thyrus, & quamuis Thyrus præcipuè ſignificet viperam, vt multi autumant, nihilominus Thyrus pro Serpente ſimpliciter apud Albertum paſſim legitur, & ratio eſt (vt opinamur) quoniam θηρία, ex Dioſcoride, dicuntur beſtiæ venenatæ, quæ morſu, vel ictu venenum relinquunt: hinc θηριακὰ φάρμακα medicamenta, quæ venenatorum animalium morſibus, virus profligando, medentur, vnde θηριακὴ nempè ἀντίδοτος antidotus aduerſus omnia venena efficax, quæ ex multis ſimplicibus, & viperarum carnibus concinnatur. Appellatur etiam echydna, quod vocabulum viperam fœminam propriè indicat. Verùm Ouidius id pro hydra ab Hercule occiſa vſurpauit his verſibus. F

Lib. 3. faſt.

Sanguine Centauri Lernææ ſanguis Echydnæ
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.

Idem Ouidius pro quocunque Serpente hoc vocabulum poſuit, quando ſcripſit.

Li. 9. metamor.

Pars quoq; Lernææ Serpens eris vnus Echydnæ.

Tandem Draco pro quouis etiam Serpente apud Authores non ſpernendos legitur. Græcè ὄφις, & hodie apud græcum vulgus, vero nomine corrupto, ὀφίδι pronuntiatur. Hoc nomen depromitur παρὰ τὸ ὄπτω, vel ὄπτομαι, nempè video, vel quia Serpens inter cæteras animantes acutiſſimè cernat, vel quia oculis apertis ſomnum capiat. Cretenſes (referente Heſychio) ὄφιν δίφατον nuncuparunt. Aliter Heſychio ἀργᾶς, vel ἀργας dicitur, nec præter rationem, nam Dores, maximè verò Argiui ἀργᾶν τὸν ὄφιν indigitarunt. Nonnulli voluerunt hoc eſſe Serpentis epitheton: cum ἀργὸς albus, interdum piger, & otioſus, & quandoq; celer per antiphraſim exponatur. Timarchus autem Rhodius non κατὰ γλῶσσαν, ita Serpentem vocari, ſed quoddam Serpentis genus eſſe autumat. Verùm quidem eſt, quòd aliquibus authoribus ἀργᾶς, vel ἀργης ſerpentis quædam ſpecies eſſe fertur, ſed poſtea quænam ſit, & quibus cõditionibus gaudeat, non exponitur. Hippocrates etiam meminit Serpentis, qui Arges dicitur his verbis. G

Arges quid ſit.

Lib. 5. de morb. popul.

Adoleſcens quidam multo meraco poto, ſupinus in habitaculo quodam dormiebat. Huic Serpens Arges apellatus in os ingreſſus eſt, & cum ſenſiſſet, & loqui non poſſet, dentibus ſtridit, & Serpentem deuorauit, & dolore magno tenebatur, & manus prætenſas adhibebat, veluti qui ſtrangularetur, & conuulſus mortuus eſt. Verumtamen ex hoc ſermone Hippocratis non poteſt elici, quęnam Serpentis ſpecies per Argen intelligenda ſit. Satius igitur erit, ex Pauſania, atteſtari nomen hoc eſſe generale, & quemcunque Serpentem comprehendere: etenim ipſe Mercurium argiphontem appellauit, quia ὀφιοκτόνος, nempè Serpenticida fuerit. Prædictis addamus, quòd Demoſthenes ἀργᾶς fuit cognominatus, quoniam longè omnium mores Serpentinos habuerit. Præterquamquòd multi Authores Gręci ἀργην pro ὄφιν ſcribunt; Serpentes tandem apud Nicandrum κνώδαλα vocitantur: Scholiaſtes tamen ibi abuſiuè dici tradit, ſiquidem κνώδαλα in proprio intellectu nuncupantur ἐνθαλάσσια, nempè maritima animantia, παρὰ τὸ κινεῖσθαι ἐν τῇ ἁλὶ, ideſt quoniam in mari moueantur. Cæteri autem poetæ græci hoc vocabulum etiam pro beſtia terreſtri vſurparunt. H

Mercurius cur Argiphontes dictus.

In Theriacis.

Nomina hebraica.

Hebraicæ voces Nachaſch, & Schephiphon Serpentem deſignant: quãuis nonnulli ſcribant ſchephiphon eſſe ſpeciem Serpentis à ſibilando ita nuncupati. Leuiathan verò ab aliquibus Serpens aquatilis exponitur. Alioquin Thaninim Hebraicè, & Thaninaiah Chaldaicè Dracones, & Serpentes indicat, quam vocem Moſes adhibuiſſe dicitur, quando coram Pharaone virgam in Serpentem tranſmutauit. Arabicè, & potiſſimum apud Auicennam Haie pro Serpente legitur. Id confirmat Andreas Bellunenſis, quando Haie, ſeu Hadare nomina Serpentibus communia conſtituit. Hiſpanicè Sierpe. Gallicè vn Serpent. Germanicè Ein ſchlang, nomine forſan ab angue detorto.

C. 7. Exod.

A to. Italicè Serpe, & Serpente: licet aliqui scribant *Scorzone* esse nomen genericum, omnesque comprehendere Serpentes. Bononiensibus Biscia. At Testuh, Tenstu, Agestim, Apartias, Atussi nomina sunt barbara, quibus Syluaticus ad Serpentes significandos vtitur.

DIFFERENTIÆ.

SI discrimina Serpentum prosequamur, aduertendum est, hæc animantia inter se paruitate, & magnitudine, colore, loco, odore, noxa, & tandem aspectu, alijsq; accidentibus dissidere. Ratione primi (postposita magnitudine, & paruitate, sexum respiciente; siquidem Serpens mas fœmina semper minor esse dicitur, vt etiam in cęteris ouiparis contingit) pronunciamus primò Serpentes admodum paruos inueniri. Scribit enim Gaudentius Merula, quòd in plaga septentrionali, ineunte æstate, multi B Serpentes parui secus radices quercum, & aliarum arborum inueniuntur, qui suum regem crista insignitum, more apum, cognoscunt, & venerantur: quo occiso, totus grex Serpentum fugit. Paruum etiam Serpentem stabulari circa Thessaliam notat Vincentius, in Speculo naturali, qui sola voce animalia interimere dicitur; immò ipso conspecto, viperæ, & cęteri Serpentes illicò fugę se committunt: ibiq; versari etiam paruum, & hirsutũ Serpentem, quem Incolę sacrum vocãt. Vicissim in regionibus calidioribus, angues admirãdę magnitudinis visuntur: huius autem mirę auctionis causa est humiditas calida, si verum scriptis mandauit Aristoteles. Propterea alibi idem Philosophus se intellexisse narrat in Africa vastos versari angues, qui ad homines deuorandos triremem aggredi non reformidant: immò ibi visa à nauigantibus ossa boum, quos à prædictis Serpentibus absumptos fuisse multi opinantur. Quamobrem Suessanus in Commentarijs ad Aristotelem, inter prædictos Serpentes connumerandum esse illum existimat, qui occisus fuit ab Attilio Regulo Romanorum Consule in primo bello punico, quod bellum non multò post Aristotelis ætatem confectum fuit. Ille autem Ser- C pens apud Bragadam fluuium propè Africanum littus cum magna totius exercitus conflictatione fuit interemptus; cuius postea corium longum pedes viginti supra centum Romam aduectum fuisse recitat Gellius. Neq; id magnopere demirari debemus, cum scribat Possidonius (referente Aeliano) in loco *Macra* nuncupato Serpentem mortuum iugeri longitudine spectatum fuisse, & tanta crassitudine, vt equites ex vtraque parte animali adstantes se inuicem intueri non possent. Immò, teste eodem Aeliano, Alexander in nauigatione maris rubri Serpentem longitudine quadraginta cubitorum conspicatus est. Item Serpentum triginta cubitorum meminit Pausanias. In sylua etiam proxima *Sabo* permagnos Serpentes, nempè sexdecim, octodecim, & viginti pedum longitudinem superantes versari asseuerat Clusius, quos Incolę coercere non reformidant. Nonne Porus Indorum Rex (authore Strabone) vt Augustum, & honoribus, & muneribus prosequeretur, Serpentem decem cubitorum, testudinem trium, D & perdicem Vulture maiorem ad eum deferri curauit? In Malabar Serpentes aspectu horribiles octonum pedum esse multi historiographi referunt, qui diuturno puerorum aspectu, sine maleficio, delectati, eorum tandem amore capiuntur, quocirca Scaliger huiusmodi angues pæderotas nuncupauit. Hi iacentes anguilina esse facie dicuntur, surgentes verò illam adeò dilatant, vt ad humanam effigiem proprius accedere videatur. Insuper Carolus Clusius in Exoticis, pellem Serpentis peregrini longam nouem pedem (pedes romanos delineat) & capite subsequenti Serpentem octo pedes romanos longum describit; quos cuiusnam sint generis pronunciare difficile esse arbitratur; quandoquidem, ex Aeliano, multa, & varia sunt Serpentum genera, quorum species omnes persequi infinitum foret. Nihilominus hunc postremum in illorum genere esse collocandum Clusius putat, quos idem Aelianus pigmentis distinctos, & versicolores indigitauit, magnitudine tamen inferiores ijs, qui in India sexdecim cubitorum esse ferũtur. Vidimus & nos corium Serpentis Indici, apud magnum Hetruriæ Ducem, duodecim dodrantum, nempè pedum nouem, latitudine præsertim in medio vnius dodrantis. Vnde nulla admiratione teneri debemus, si Gillius scripserit in Calecutho Serpentes magnitudinẽ suum adæquare: quamuis hanc immodicam auctionem

Lib. 20. c. 11.

In lib. de long. & breu. vitæ.

Lib. 8. de hist. An. c. 28.

Corium Serpentis longum pedes 120.

Lib. 9. cap. 9.

In Curis post.

Lib. 15.

Lib. 5. cap. 18.

cap. 19.

Lib. 17. c. 11.

aſſequi dicantur, quia nemo illis inſidias tendere audeat: cum edicto regio cautum E ſit, ne quis has beſtias oſſendat. Etenim qui Serpentem confecerit, non minus acerba morte punitur, quam ſi hominem necaſſet. Nemo igitur impoſterum deridebit Aelianũ ſcribentem in nouo orbe Senegæ Serpentes tã vaſtos pandere hiatus, vt capras integras deglutire poſſint, immò tauros, vt retulit Textor. De magnis Serpẽtibus, qui plura intelligere cupit, petat Diodorũ, Lucanũ, & Strabonẽ, qui incredibilia ferè de his referunt. Huius generis fortè illi erant Serpentes, qui Laocoonta vnà cum Antiphante, & Tymbræo filijs interemerũt: ideoq; Virgilius non iniuria hos immenſis orbibus angues nuncupabat. In tertia parte hiſtoriæ Indiæ Luſitanicæ legitur, quòd ibi nõ longè à mari, vaſti reperiuntur Serpentes, ferè ſemper in fluminibus degentes, quorum magnitudo à cibo arguenda eſt; quandoquidem ceruos integros deuorare dicuntur.

Lib. 9. cap. 10.

L. 2. Aenei.

Ratione coloris, quem in Serpentina cute licet obſeruare: primitus notandum eſt corium anguium aliud eſſe lene, aliud aſperum. Siquidem iuxta caput S. Auguſtini, Serpens obſeruatur, quem Hiſpani à ſono Caſcauellam, quaſi tintinnabulum vocitant; huncq; ſonum inde oriri opinatur Cardanus, quia corium ſquamis duris, & mobilibus F ſit armatum: cum veriſimile ſit permagnos Serpentes duris ſquamuis tamquam tot clypeis munitas in motu corium concutiendo non leuem ſtrepitum edere. Præterquamquod intuentibus ob colorum diuerſitatem, magnam admirationem incutiunt, cum nigro, candido, cinereo, rubro, & guttis diſtincto colore pellem refertam habeant. In regione aquilonari nõnulli huius generis Serpentes varijs coloribus inſigniti vagantur; Sed horum maior copia, ex Aeliano, in India generatur. Vittis enim à capite ad caudam pertingentibus alijs æreis, alijs aureis, alijs argenteis conſpicui peſtifero morſu celerrimè interimunt. Item Andreas Teuethus in Inſula murium nuncupata, angues pulcherrimè coloratos recenſet: alios enim rubeſcentes, cum ſquamis verſicoloribus; alios tantùm virides ad inſtar foliorum lauri enumerat. Virides Serpentes apud Heſychium Sauritæ nominantur, fortè quia viridi lacerto aſſimilentur, qui Græcis σαυρὸς appellatur. Huius etiam generis angues apud Valleſianos verſantur, quos à colore *Grunling* cognominant, ſed Geſnerus illos perquam venenatos eſſe intellexit. Tandem ſcribit Nicander colores Serpentum pro diuerſitate locorum variare: Propterea ex Plinio vulgatum eſt pleroſque Serpentes illius Soli colore eſſe decoratos; ſub quo ſingulis annis occultantur. G

Lib. 7. de rer. var. c. 29.

Lib. 17. c. 2

Lib. 2. hiſ. Amer.

De differentijs à loco petitis, conſulendus eſt Ariſtoteles, qui in hiſtoria Animalium, poſt examinatam piſcium naturam, Serpentes ad animantia ſanguinea reducit, illoſq; in terreſtres, & aquaticos diſtribuit, deinde horũ maximam partem terreſtrem, exiguam verò aquatilem, nimirum amnis incolam eſſe docet. Item maris etiam indigenas Serpentes eſſe ſtatuit, qui non in altiſſimis gurgitibus, ſed in locis parum profundis verſantur: quorum de natura, & ſpeciebus in hiſtoria piſcium vbertim actum fuit. Demum terreſtrium variæ aſſignantur ſpecies: ſiquidem alij locis planis, alij montoſis delectantur, alij in latibulis, & ſecus radices fagorum, & quercuum libenter degunt, vt Dryinus. Alij ſolũ ſalſuginoſum amant, vt Diplas. Alij tandem ancipitis ſunt naturæ, vt Chenydrus, qui partim loca aquoſa, partim loca arida colit: ideoq; huius generis Serpentes amphibij ſunt appellandi. Ad rem narrat Bellonius ſe in Abydeno H portu obſeruaſſe quoddam Serpentis genus interdiù in mari viuens, noctuque ad Continentẽ, quietis cauſa, progrediens; cuius pellis ruber color in leucophæo refulgebat.

Lib. 2. cap. 14.

Differentiæ Serpentũ ratione loci.

Lib. 3. cap. 24.

Lib. 2. obſer. cap. 4.

Odor inter hæc Serpentum diſcrimina non eſt ſpernendus; cum ſint inter Serpentes, qui moſcati ab odore cognominentur, quemadmodum Serpens Aeſculapij, qui Bononienſibus *Biſſa angela* dicitur, eſtque duorum generum, vt ſuo loco exponetur. Verſatur etiam in Cypro Serpens, quem incolæ *Cuffo* ſuo idiomate indigitant (ſunt qui aſpidem ſurdum dicunt, quia vno menſe ſurdus, & altero cæcus obſeruetur) hoc animal eſt venenoſum, capite magno, & corpore ex oſſe, & vbi agnum cœpit, integrum vorat, deinde arborem petit, cui tandiù corpus affricat, donec oſſa deuorata detrudat; hoc igitur quando moritur gratum moſci odorem ſpirat.

Differentiæ ratione odoris.

Si contemplemur nocumentum, quod ab huiuſmodi beſtijs dimanare ſolet, Serpentes, in nocuos, & innocuos diſtribuemus. De innoxijs legimus apud Aelianum in Inſula Hiſpaniola magnos verſari Serpentes, ſed tam mites, vt nullam hominibus noxam afferant. Alij generantur in India, quibus natura nullam mordendi poteſtatem cõceſ-

Lib. 9. cap. 10.

ſit,

A sit, dentibus enim carent. Item habetur in prima parte Chronicorum Peru, quod in montibus vrbis *Cuzco* Serpentes immanes, & innocui diuagantur; cuius rei hanc Indi rationem reddunt; nimirum cum olim iussu Yngæ Regis multi Duces cum exercitu ad montes exierint, vt illos subiugarent, Serpentes montium incolæ maiorem exercitus partem interfecerunt. Vnde quædam anus Regi pollicita est se velle cantionibus huiusmodi Serpentes soporare, itaut Duces vnà cum militibus illàc innocuè transire valerent: quo peracto, illi Serpentes imposterum innocui redditi sunt. Quod figmentum, vel fabulam esse opinamur. Nicander quoque in Theriacis inter Serpentes innoxios moluros reponit his versibus. *Serpentes aliqui innocui. cap. 96.*

Plures reptilium, quæ non ita noxia formæ
Per densas habitant syluas, per opacaque lustra,
Quos Elopes, Libyasque coronatosq; Myagros
Dicunt, sunt iaculis insignes, suntq; moluri.
Sunt cæcique alij sed nescia lædere turba.

B Lonicerus hos Serpentes quasi cauda gradientes interpretatur, & plura de his apud Authores nõ leguntur. Μολουρίς enim vox est æquiuoca: nam Scholiastes Nicandri moluridas locustis similes esse scribit; idem notat Hermolaus in Corollario de locustis. Aristophanes tamen hoc vocabulo bestiolam inter molas nascentem appellat. Alioquin apud Heschium μολουρις est μόλις ουρῶν, scilicet ægrè vrinam reddens. Reliqui verò Serpentes ob venenum pestiferi esse creduntur, in sexu masculi plus veneni habent, licet quidam viri docti fœminas maribus deteriores esse censeant. Senes iunioribus maiori veneni copia redundant. Deinde magni paruis (dummodo sermo fiat de eadem specie) venenosiores dicuntur. Amplius famelici saturis. Item irati, & audaciores, & venenosiores euadunt. Sunt & qui solo halitu inficiant: tradit enim Pomponius Mela, circa Rhymdacum amnem Bithyniæ conterminum, angues generari immanes, qui sępius apricantes hiant, & superuolantes aues halitu inficiunt, quas postea cadentes absorbent. *Moluri qui Serpentes.*

Ad finem si meditemur aspectum, & reliqua ipsum concomitantia. Primò maxi- *Halitus anguium necans aues.*
C mam in oculis anguium differentiam inueniemus: quoniam alij habent oculos prægrãdes, vt Serpentes Libyę, alij paruos, locustisq; similes, alij referti sunt oculis sanguineo, vel luteo colore suffusis, alij tandem acutissimè cernunt, alij obtusę sunt visionis: os etiam angues inter se discriminat: quandoquidem seps, & marinus Serpens acuto ore donati sunt, lato ore est Parus, vastum verò Serpens libycus ostentat. quidam cono in vertice tanquam cristula decorantur: vnde scribebat Aelianus, sicuti Ceruus cornibus fæminę pręstat, & Leo iuba Leęnæ antecellit, & mas cicadarum voce, ita Serpens masculus crista exornatus à fæminis distinguitur: quamuis postea id in omnibus speciebus veritatem non attingere constet. Hoc quidem verum est aliquos Serpentes à natura cornibus fuisse donatos: quoniam in aspide duo supra oculos callosa tubercula visuntur, quę maiorem in oculis cauitatem efficiunt. Alij vnum tantùm cornu habent, vt vipera monoceros, quę in Histria generatur, Cerastes bina cornua, alij *Lib. 16. c. 62.*
D quadrigemina gerunt: hac de causa non est doctrina Alberti explodenda, vbi Serpentes vnicornes, bicornes, tricones, & multicornes, enumerat. Cęterum aduertendum est, quòd Serpentum cornua non dura, & cornea, sed potius carnea, vel callosę quędam eminentię apparent. Propterea Vitriacus, in historia Orientis, Serpentum cornibus instar arietis munitorum meminit, quibus instar flabelli motis, homines verberant. Neq; pretermittendi sunt angues alati, qui aluntur in monte Regnũ Senege à Malabaris diuidente. Hi solo afflatu, vel etiã intuitu homines proprius accedentes interimunt. Postremò si species vltimas inuestigemus. Nicander, referente Lonicero, duas anguiũ species supra viginti enumerat. Hę autem sunt Vipera, Aspis, Cerastes, Hęmorrhous, Sepedon, Dipsas, Chusydrus, Amphisbena, Scytale, Basiliscus, Dryinus, seu Chelydrus, vel Hydrus, Draco, Cenchrynes, Ascalabus, Elopes, Libyes, Myagri coronati, Acontiæ Typhlopes, & Moluri. *Serpentum aliqui cornua habẽt.*

FOR-

E

FORMA, ET DESCRIPTIO.

OMNIA ferè corporis membra lacertis valdè ſimilia Serpentes habent: etenim lacerta demptis pedibus perbellè Serpentem æmulatur. Verùm ſi prima facie contẽplemur caput; illud non eiuſdem figurę, & qualitatis omnibus ineſt: nam quibuſdam caput eſt leue, alijs graue, alijs latum, alijs anguſtum, alijs album, alijs flauum, alijs coloribus varijs inſignitum. Tandem alij illud adeò velociter in vtramq; partem vertunt, vt intuenti bicipites, vel anphicephali videantur. Præterea Serpentes habent omnia ſenſoria cęteris animalibus ſimilia, nimirum nares ad olfaciendum, oculos ad videndum, aures ad audiendum, ſed hę non eminent, quemadmodum neque in auibus, ſed foramina tantùm apparent: vnde ſcribebat Plinius pennatorum animalium Buboni ſolum, & Oto plumę veluti aures ſunt, cęteris ſunt cauernę ad audiendum, quas intuemur in Serpentibus. Meatus etiam narium ante os habent, ſed non ita explanatos, vt nares appellari poſſint; ſufficit enim vt ſpirandi munere tantummodo fungantur. Palpebram ſuperiorem non mouent ſicut neque aues, ſed inferiore tantùm conniuent; & oculis ſunt durioribus quàm aues. Cæterùm quamuis inter Serpentes cæcula Serpens luminibus priuus recenſeatur: hoc inter tot anguium ſpecies admirationem afferre non debet, quandoquidem inter tot animalia quadrupeda, talpa etiam oculis caret, licet in illa, ad mentem Philoſophi, ablata pelle, locus oculorum appareat. Amplius ſerrati dentes his animalibus aſſignantur: ſiquidem Plinius tradit illos dentes vocari ſerratos, qui pectinatim coeunt, nē contrario occurſu atterantur, veluti in Serpentibus, piſcibus, & canibus obſeruatur. Item collo carent. Hinc Porta non immeritò eliciebat angues aduerſus colli ęgritudines, & ſignaturam, & prerogatiuam habere. Quamuis poſtea ceruicem nōn eādem in omnibus, ſed latam in Cherſydro, & anguſtam in Sepe intueamur. Deinde cortice tanquam pelle Serpentes teguntur, quoniam Ariſtotelis ſententia fuit animalia nō pennata ouipara cortice muniti; cum viuipara pilis exornentur. Itaque animalia ouum enitentia etiam ad mentem Plinij, aut pennas, aut ſquamas, aut teſtam, aut corticem, aut puram cutem induunt. Meatus excrementorum, ſeu podex propè extremitatem caudę in quibuſdam Serpentibus, velut in Vipera, & hęmorrhoo fęminis, conſpicitur: in maribus verò in loco altiori, & ventri proximiori obſeruatur. Tandem cauda omnium Serpentum eandem non ſortitur formam; quandoquidem vipera fęmina caudam ex carnem, & ſquamis duriuſculis aſperam gerit. Dipſas gracilem, & nigram habet, reliquo corpore albicante. Immò in alijs Serpentibus breuior, in alijs longior, in alijs hirta ſquamis eſt, quemadmodum in deſcriptione peculiari cuiuſcumque Serpentis docebimus.

Senſoria Serpentum qualia.

F

G

Ouipara animalia quo tegantur.

ANATOMICA.

H

AB extimarum partium deſcriptione, pedetentim ad penitiores partes anguium explorandas accedemus. Primitus caput Serpentis oſſe vnico tegitur coni retuſi figura, ſicuti aſtruit Cardanus. Immò in hoc eſſe oculorum foramina natura non inſculpſit, quod ideo factum eſt, ne facilè læderentur, dum humi ſerpunt. Dentes habent ſerratos, & acutos, quemadmodum paulò ante in deſcriptione huius animalis fuit exaratum: ſed, vt notat Edoardus Vuot, duo ſunt in ſuprema parte dextra, leuaque longiſſimi, tenui fiſtula, inſtar aculei Scorpionum perforati, per quam poſtea venenum, data occaſione, eiaculantur. Lingua Serpentũ tenuis longa, atroq; colore referta eſt; ideoq; longius protrahitur: in ſummitate verò eſt bifida, & ſecundùm nonnullos piloſa, ſeu potiùs exilis inſtar pili, vt in capite de lacertis fuit explicatum. Plinius linguam Serpentum triſulcam vocauit, quia tanta celeritate illam vibrant, vt triplicem linguam exerere videantur. Sub lingua in quibuſdam cuticula inuenitur, quæ tanquam veſicula dentes operit, in qua venenum occultatur, quod poſtmodum

Lib. 2. de rerũ var. c. 29.

Lib. 6. de differ. Anim.

Lingua Serpentũ qualis.

A modum mordendo per cauitatem dentis communicant. Cor exiguum longum, & figuram renum repræsentans postremæ adhæret arteriæ, & natura valdè calidum est: ob hanc causam tradebat Galenus Serpentes inter cæteros animantes maxima audacia esse refertos. Arteria est admodum longa, & iuxta os, suam trahit originẽ, itaut sub lingua esse videatur: immò linguæ quodammodo videtur præminere, quia ipsa contrahitur, neq; eodem loco, vt in cæteris animalibus, permanet: Hæc postea defertur in pulmonem, quo angues, ad differentiam pisciũ, vtuntur: quocirca notabat Plinius Serpentum, & piscium omnia esse similia, præter pulmonem, quem natura Serpentibus, & non piscibus largita est: cum pisces loco pulmonis, branchias adhibeant. Hic pulmo simplex est fibrosus fistulis diuisus, prælongus, fungosus, & cordi non multùm proximus. Lingulam verò, quam Græci ἐπιγλωττίδα vocant, arteriæ superpositam angues non habent, sed ipsum meatum ad libitum, modò contrahunt, modò laxant, idq; præstant, ne aliquid in pulmonem dilabatur. Ventriculum habent Serpentes veluti amplum intestino canino similem, nempè angustum, & figuræ longæ. Intestinum verò spiris

In Lib. de Anat. viuorum.

Pulmo Serpentũ qualis.

Ventriculus qualis.

B carens tenue, & longum ad meatum vsque excrementorum protrahitur. Nam interanea Serpentum partibus internis lacertorum similia sunt, sed viscera propter longitudinem, & angustiam corporis ita longa, & arcta sunt, vt vix à se inuicem dignosci possint. Iecur igitur longum est, & simplex, lien exiguus, & rotundus, qualia viscera etiam in lacertis obseruauimus. Fel, præter natricem, in omnibus Serpentibus, intestinis adhæret, & nigro quodam, liquidoq; excremento refertum est, sicuti in vipera fæmina nuper conspicati sumus. Hoc excrementum, in comparatione ad corporaturam animalis, est valdè copiosum: quare meritò tradebat Plinius Serpentes, nec non pisces copioso fellis excremento redundare. Vesica, & renibus Serpentes carere notat Aristoteles, veluti, & alia, quæ pennis, squamis, & cortice integuntur, præter testudinem. Hoc autem inde nascitur, authore Vincentio in speculo naturali, quia humiditas anguium, sicut & auium pauca est; ideoq; in squamas, quoad Serpentes, & in pennas, quoad aues degenerat. Amplius vim fætificam natura his animalibus velut, & piscibus impertita est, cum pene, & testibus careant. Scripsit enim Aristoteles eos penè

Hepar.

Lien.

Fellis situs

Li. 20. c. 3.

Lib. 1. de gen. Anim. cap. 5.

C carere, cum non habeant crura, nam hic à cruribus originem habere dicitur. Testes verò propter corporis longitudinem non sunt sortiti, sed meatum, more piscium, obtinuerunt: quandoquidem propter longum iter genitura facilè refrigeraretur, & infæcunda euaderet. Hoc sæpè ijs contingere solet, qui longo pene à natura sunt donati, quamobrem infæcundi redduntur; cum semen ob mentulæ longitudinem refrigeratum infæcunditatem pariat. Verùm loco prædictarum partium genitalium, natura his animantibus binos cõmunicauit meatus, qui à septo orientes latus spinæ ab vtraq; parte perreptant, & vtrumque supernè iuxta spinam iunguntur, atque ita ad os excrementi finiunt. Hi meatus, tempore congressus, humoris fætifici pleni conspiciuntur, attrituq; mutuo candidum semen effluit, quemadmodum in historijs Piscium fuit memoratum. Mammæ in anguibus non obseruantur, quia lac non habent, cum in ouo lacteus ille cibus ingenitus contineatur. Vulua, seu vterus, ex sententia Aristotelis,

Partes genitales.

Semen Serpentũ quale.

D in omnibus Serpentibus bifidus videtur prolixior ab vno inferiori meatu ad vtrumque spinæ latus deductus, in quo oua generantur; indeque continua quadam serie exire solent. Circa ossa anguium docet Aristoteles hæc esse naturæ spinarum: quare spina dorsi illis, ritu piscium, inest. Vertebræ cartilaginosæ, & flexiles sunt, sicuti natura horum animalium expostulabat; nimirum vt quoscumq; motus, & corporis flexiones faciliùs exercere possent. Tot costæ insunt anguibus, quot dies mẽsem complere solent: vnde Plinius in singulis anguibus costas tricenas enumerabat.

Lib. 2. de par. Anim. c. 9.

Cæterum in confirmationem eorum, quæ hactenus de anatome Serpentum explicata sunt, addemus illa, quæ de inspectione anatomica huius animalis obseruauit Io. Gregorius Macer, qui scribens ad Gesnerum retulit se in Serpente interfecto primò inter cutem, & carnem, subtilem quamdam, & pinguiusculam membranam inuenisse, quæ tamen cum ipsa cute descendebat. Secundò, dum scindens animal, ad meatum excrementornm peruenisset, fæces grauissimo odore excrementa humana superantes inuitus olfecit. Detecta cute, membra interna partim auibus, partim piscibus communia esse vidit. Nam trachea arteria longitudine quatuor digitorum paruis, & gracilibus circulis insignita ad pulmonem vsque descendebat, cui cor, & cystis fellis adhærebat.

Inspectio anatomica Serpentis.

Poſtea iecur ad inſtar hepatis lucij piſcis, in longitudinem extendebatur. Deinde pinguedine candida inteſtina erant referta, quæ à faucibus vſque ad podicem more inteſtinorum piſcium progrediebantur. infra hepar vtrinq; iuxta inteſtina vena neruoſa longo ductu deſcendebat, cui oua pelliculis albis tecta inhærebant, vt in gallinis videre licet, ſed ſitu diſtincta, quia longo ordine ducuntur. Numerus in quolibet latere erat triginta, & duorum ouorum, quamobrem ratione cordis, pulmonis, & aſperæ arteriæ Serpens auibus valdè aſſimilatur. Ratione hepatis, inteſtinorum, & abdominis Serpens cum piſcibus conuenit. Verùm poſtea ratione cyſtis, fellis, & diſpoſitionis ouorum, Serpens ab vtriſq; nempè tam ab auibus, quàm à piſcibus diſſidet. E

NATVRA, ET MORES.

ID natura Serpentibus congenuit, vt inter cæteras animantes alacritatē quamdam ſenſuum præ ſe ferant, propterea legitur in Geneſi. *Serpens autem Sapientior omnibus pecoribus terræ.* Hinc fortè implacabilis eorum furor dimanat; nam ſtatim atq; aliquam etiam leuem læſionem ſentiunt, minimè quieſcunt, donec vel venenū in lædentem proiecerint, aut præ rabie exanimati fuerint, quamobrem diuinæ litteræ implacabilem furorem, per Serpentem multis implicatum ſpiris, & linguis triſulcis micantem oſtendūt. Legitur in Pſalmo octauo ſupra quinquageſimum. *Furor eorum Serpentini furoris inſtar.* quoniā venenum ſemper in promptu habent; cum ſecus dentes deliteſcat. Quamuis nonnulli ſcribant venenum in cauda Serpentis latere, idq; poſtea in quādam veſicam ori adhærentem deduci, qui diſrupta angues veneno carere dicuntur, ſed breui diei naturalis ſpatio, venenum denuò ad replendam veſicam progreditur; vt cætera animalia, & præcipuè hominem inficiant, quo percuſſo, ad mentem Plinij, Serpens impoſterum proprias odit cauernas, ſicque errabundus pœnas luit. Ad rem Indi, referente Aeliano, aſſerunt Serpentem latebras non poſſe ingredi, quia terra illum à proprio ſinu, quaſi in exilium reijcit: vnde æſtiuo, & hyberno tempore ſub dio ætatem ærumnoſam degit. Cum tamen in principio orbis conditi nihil nocui in Serpente reperiretur, ſed mitis, manſuetus, & altus gradiebatur homini obtemperaturus, antequam in crimen laberetur, vt animaduertit Baſilius: nec præter rationem, cum omnia, quæ creauerat Deus eſſent valdè bona, vt ſacra docet Pagina. F G

Venenum vbi deliteſcat.

In ſerm. de Parad.

Libr. 1. Geneſ.

Præterea angues hoc inſitum habent à natura, vt appropinquante hyeme, ſicuti & cætera animalia frigidæ temperaturæ, ad cauernas ſe conferant: donec Sol aerem rurſus calefaciens nouam quaſi vitam illis reſtituat. Ariſtoteles igitur non iniuria ſcribebat quatuor menſibus frigidiſſimis Serpentes latere nihilq; comedere, quo tempore ob aeris algorem minus veneni participant, atque impunè tractantur, non quia veneno prorſus careant, ſed torpent; cum immanitas frigoris eorum vires, & ſpiritus hebetet. Quòd autem frigoris ſint impatientes, probatur pulcherrima hiſtoria Lucij Mainei Siculi, vbi hæc verba leguntur. *Hyems enim horrida ſæuiebat magnis, & aſsiduis imbribus; tanta enim illius hyemis magnitudo fuit, vt ingens Serpentum numerus frigoribus actus, è proximis ſyluis, & montibus egreſſus, ad ſtationes, & caſtra repſerit.* Viciſſim æſtate, & maximè vrgente canicula Serpentes vehementer æſtuant, & quodam furore adeo agitari videntur, vt, teſte Galeno, exiguo quidem à temporis momento quieſcere poſſint. H

Li. 16. rer. Hiſp.

L. 2. de loc. affect.

At, ineunte Vere, anguis prodiens à latebris veteres deponit exuuias, quas nonnulli ſyphar, alij ſenium, vel ſenectutem, alij ad mentem Plinij vernationem appellant. Id totum docuit Ariſtoteles in hiſtoria Animalium, nimirum Serpentes, quando exuunt ſenectutem, primò inchoare à capite, itaut cadentes exuuiæ eos quodammodo obcæcare videantur, ſed tandem ſpatio diei naturalis à capite ad caudam, totum aufertur ſpolium, eo modo, quo fœtus membranarum inuolucris liberatur. Deinde deguſtato, vt voluit Nicander, fœniculo, Serpens iuuenis in humanum conſpectum apparet. Hoc innuit Reuſnerus in Paradiſo poetico, quando canit.

Li. 8. c. 17.

Fœniculum Serpenti gratum.

Ipſe vetuſtatem cum pellibus exuit anguis,
Inficit, & vultus flore vigente ſuos.

Denuò idem decantat his verſibus.

Ex

A *En nouus exuuijs Serpens reuirescit ademptis*
Atq; graui reficit senia membra situ.

Titulus verò hanc Serpentum proprietatem contemplans humanam deplorabat conditionem hunc in modum.

Crudeles Diui Serpens nouus exuit annos,
Formæ non vllam fata dedere moram.
Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas,
Cur nos angusta conditione sumus?

Huius Serpentum proprietatis argumento Ioannes Spondanus in Commentarijs ad Odysseam Homeri, conatur Paracelsicam lapidis philosophici doctrinam confirmare. Hæc autem ratio nunquam nobis potuit arridere. Galenus quoque hac anguina proprietate ductus, Serpentes pilos non posse indui demonstrabat: quoniam hæc animalia in subterraneo specu hyeme dilitescentia cutem siccam, ritu animalium testaceorum nanciscuntur: propterea pili ab ea prodire non possunt: ideoque illam verno tempore exuunt. Quamquam multi fuerint huius opinionis angues candidos in exortu Canis senectutem deponere; quod à veritate alienum esse arbitramur: hoc enim in Italia non obseruatur, neq; adduci possumus, vt credamus in calidiori etiam Orbis plaga ab anguibus tam serò spolium relinqui. De causa autem, propter quam Serpentes quot annis exuuias veteres amittant, Authores inter se sententijs variant. Poetæ, qui perpetuas fabelllas agitant, huius rei causam summo assignant Ioui, qui olim hominibus de se ob sacrificia optimè meritis iuuentutem per dossuarium asellum misit, sed bestia tantum thesaurum, ob simplicem aquam, anguibus vendidit. Hanc autem fabulam Georgius Sabinus elegantissimis versibus explicat hunc in modum.

Lib. 16. Lib. 1. de temp. c. 5.

B

Cur Serpẽtes spolium deponant.

Li. 4 Eleg. Eleg. 3.

Iupiter imperium quo tempore cepit Olympi,
Et Superis pulso iura parente dedit.
Sanguine taurorum faciebat sacra Tonanti
Vulgus, agebatur festus in orbe dies.
Iupiter his motus sacris, quodcumq; rogarent,
Id fore iurabat per sua sceptra, ratum.
C *Conueniunt hominum cœtus, omnesq; iuuentam*
Lædere quam posset nulla senecta petunt.
Annuit Omnipotens, tardumq; vocabat asellum,
Quo senior Bacchi vectus alumnus erat.
Hæc age, dona pijs, dixit, mortalibus affer:
A Ioue mandatum munus asellus obit.
Quid tib cum tali pecudum turpissima dono?
Te graue lignorum dignius esset onus.
Ecce sitim fessus dum colligit inter eumdum
Flectit ad irrigui flumina fontis iter.
Quadrupedem vidit, qui talia dona ferentem
Seruator liquidi gurgitis hydrus ait.
Fluminis huius erit tibi copia nulla bibendi,
D *Ni mihi, quæ portas tergore, dona dabis.*
Heu pecus ignauum, cælesti nectare munus
Nobilius vili vendit asellus aqua.
Anguibus exuitur mutata pelle vetustas,
Tristia nos senio fata premente manent.
At rudibus caueat ne quid committat asellis,
Qui benè curatas res volet esse suas.

Verùm omissis Poetarum nugamentis, & ad seria accedentes de hoc legendum esse virum doctissimum Quercertanum asseueramus, qui id attribuit cuidam balsamo, quod in terræ sinu tanquam in proprio loco, matrice, & seminario continetur: ideoq; Serpentes vt pelle veteri deposita nouam induant, hoc balsamum à visceribus terræ exugunt, & potissimùm dum mensibus frigidissimis sine cibo latibulantur: necessariò enim tunc hoc pretioso naturæ balsamo aluntur, quo omnia animantur, & vegetant; cuius postmodum ope, verno tempore, omnia reuiuiscunt, & florulenta euadunt. Et viciſſim

Li. 1. Phar. cap. 23.

Opin. Quercertani.

viciſſim appropinquante Autumno, omnes huius balſami vegetales ſpiritus in ſubterraneos meatus, tanquam ad ſuam matricem reuertuntur: quo rurſum Serpentes iter ſuum dirigentes, ſuas cryptas repetunt, vt hoc ſpirituali alimento denuò fruantur. Faſteturque Quercertanus hoc non à Serpentibus, ſed ab effectibus didiciſſe: ſiquidem angues ſub terra brumali tempore degentes, prædicto radicali balſamo imbuti non ſolum, vere accedente, vetus ſpolium exuentes, tanquam iuuenes, diuagantur, ſed etiam facultatem auferendæ lepræ adipiſcuntur, quam virtutem natura alijs medicamentis non eſt impertita. Et quoniam ambigere poſſet aliquis multa alia animalia, præter Serpentes, hyeme in terræ cauernis habitantia hoc radicale balſamum poſſe participare; Reſpondet Quercetanus hanc proprietatem ſolis Serpentibus à natura fuiſse aſſignatam; quemadmodum antithoræ facultatem extinguendi venenum thoræ, natura largita eſt. Denuò quia aliquis ingenio acri præditus dubitare poterat, cur huius balſami efficacia venenum à Serpentibus non auferat, atq; expugnet; iterum reſpondet in apibus etiam mellificis aculeum obſeruari.

Exercit. 189.

Cardanus in hiſtoria ſubtilitatis, à Serpentibus Vere ſpolium deponi aſſerit ob ſiccitatem, quam hyberna fame contrahunt, illiſq; contingere, quod hominibus accidit elephantiaſi laborantibus fatetur; quorũ cutis ex vapore humoris corrupti ſiccata eleuatur. Scaliger verò in exercitationibus contra Cardanum, id à ſiccitate animalis minimè prodire poſſe ſcribit: ſiquidem ſtellio exuit ſenectutem, cum nullam ſiccitatem participet. Præterea arbores longè ſunt ſicciores, & tamen nullum corticem mutant. Item Cantharides inter animalia inſecta ſicciſſimæ iudicantur, neque tamen, vertente anno, primas exuuias relinquunt. In hac diſſoluenda difficultate, nobis magis arridet Greuini ſententia, qui vernationem anguium genuinam pellem eſſe minimè putat, ſed potius ſpolium ex muco, & ſorde, inſtar muſci, in latebris circa corpus animalis collecta, & ſiccata genitum, quod poſtea Vere è cauernis exeuntes, & circa loca anguſta ſe affricantes deponunt.

Lib. 1. de Venen.

Vera opinio de ſpolio angulum.

Lib. 1. var. lect. ca. 23.

Præter hæc, Serpentes à natura longam ſibi vitam comparaſſe dicuntur; idque ab exuuijs depoſitis dimanare multi exiſtimant. Attamen hoc optimæ iocinoris conſtitutioni attribuendum eſt, quoniam ab excremento felleo diligenter expurgatur: cum in cyſti fellis magna huius excrementi copia contineatur. Verùm hæſitabit aliquis, ſi cauſa longeuæ vitæ priuationi fellis attribuitur, vt Ceruis, atteſtante Mercuriali, contingit, Serpentes igitur ob fellis redundantiam diuturnioris eſse vitæ non erit aſſerendum. Hanc dubitationem vnà cum Philoſopho diſcutimus, dum huius animalis viuacitatem probæ, & opportunæ hepatis conſtitutioni aſſignamus; quoniam etiam à minima humoris fellei portione hepar diligenter expurgatur: dum fel Serpentum per venas non effluens, eorum viſcera, & corpus non vexat. Tale enim virus ad membranam illam dentes operientem continuò dilabitur, vt ad quemcunque ictum illis in promptu, & præſto ſit. Immò cum id per venas non permeet, non ſolum hæ animantes ſunt diuturnioris æui, ſed etiam à multis affectionibus ſunt immunes, quibus cæteræ animantes, ob nimiam huius excreti venas intrantis abundantiam, ſunt obnoxiæ. Præterea, iuxta nonnullorum ſententiam, Serpentes diuturnioris vitæ eſſe feruntur, quoniam in victu admodum parci ſunt: nam ſi more aliorum animalium comederent, eorum imbecillus calor extingueretur, & illicò perirent. Cæterum adhuc hiſtoria hæc alia premitur difficultate: quandoquidem ſi angues tam debili calore referti ſunt, non poterunt annos ducere diuturnos. Notandum eſt Serpentes, in comparatione ad alias beſtias, hunc calorem innatum ſuæ naturæ habere proportionatum, atq; humido radicali viſcoſo tenaciter copulatum, in quo adeò probè cõſeruatur, vt ob viſciditatem non ità celeriter euaneſcere valeat. Idcircò hæc animalia diuturna lucis vſura fruuntur. Id etiam in plantis perpetua coma virentibus meridiano iubare lucidius eſſe videtur: etenim hæ tempore brumali folia non deponunt ob viſcoſam humiditatem, in qua earum reſidet calor, qui ad radices tunc temporis recurrere nequit, quemadmodum alijs plantarum generibus accidere ſolet.

Serpentes sũt æui diuturnioris.

Cur aliquæ plantæ hyeme folia nõ deponant.

Accedit vigilantia, quam multi Serpentum propriam eſſe autumant, qua de cauſa Poetæ hortum Heſpericum à Serpentibus cuſtodiri fabulati ſunt. Ad id alludens Martialis de quodam pomorum munuſculo ſermonem habens ſic canebat.

Non

A *Non mea Massylus seruat pomaria Serpens,* Lib. 20.

Regius Alcinoi nec mihi seruit ager. Epigr. 94.

Alij tradunt, quòd Serpentes diei noctem coniungunt peruigilem, dum oculis apertis somnum capiunt. Id Phyles versibus iambicis sic eleganter expressit.

Ὡς πῶς καθεύδει, καὶ δοκεῖ πάλιν βλέπειν,

Ὄφις τε καὶ πτὼξ, καὶ θυμοῦ πλήρης λέων.

Idest.

Quomodo dormit, & simul cernere videtur

Serpens, & Lepus, & animosus Leo.

Aut quia, vt adnotauit Aristoteles, iuxta nonnullorum opinionem, & Serpentibus, & pullis hirundinum idem contingat: propterea quod horum animalium oculi lacerati paulò post pristinam videndi facultatem acquirunt; quemadmodum etiam caudæ tum lacertorum, tum Serpentum amputatæ renascuntur. Quamuis scripserit Isidorus oculos anguium esse paruos, & hebetes, raroq; in aduersum intueri, cum oculi non
B frontem, sed tempora occupent; itaut citiùs audire, quam videre credantur.

Superest prudentia, quam multi in Serpentibus refulgere referunt: cum sacræ litteræ, & potissimum in Genesi, prudentiæ Serpentinæ meminerint. Multi authores hoc animal ob prudentiam præstantissimum prædicant; quia totum corpus periculis exponere soleat, dummodò caput illæsum seruet: cum aliæ partes vulneratæ facilè pristinam sanitatem adipiscantur. Quocirca quidam hebræorum iustis de causis asserebant, Serpentem astu cuncta alia animãtia superasse. Augustinus Stheucus Serpentes in sacris Biblijs prudentes nuncupari voluit, quia longissimè cernant. At Clemens Alexandrinus aliam assignat rationem, scilicet quia in maleficijs, quorum Serpens est artifex, aliqua discretio, & futurorum coniectura inueniri possit. Nisi velimus illos prudentes vocare, ex Aeliano, quia impendentem pestem, terræmotum, cœli salubritatem, & frugum fertilitatem præsagiant: nam quinq; diebus, antequam Helice funditus euerteretur, Serpentes omnes, & aliæ bestiæ huius generis ab eo loco exierunt. Basilius verò duplicem prudentiam constituit, vnam proprij commodi custodem, & alieni doli Opin. Stheuci circa prudentiam anguium. Homil. 12.
C obseruatricem, quam Serpens sibi vendicasse videtur, alteram statuit esse virtutem agenda, & non agenda definientem. Primam igitur non propriè prudentiam, sed potius calliditatem, & astutiam nuncupare poterimus. Ideò nonnulli Serpentem pro astu depingunt, & hanc etiam ob causam in caduceo Mercurij cõplicari putant; quia Antiquitas calliditatem, & prudentiam eloquentiæ per virgam designatæ esse necessariam ostendere nitebatur. Alij demum Serpentes cognominarunt prudentes, quoniam absq; pedum, manuum, alteriusuè exterioris organi adminiculo celeres sint, figurasq; varias assequantur, nec non inuoluto, & reuoluto motu in quamlibet partem progrediantur. Prudentia duplex.

Reliquum est, vt de Serpentum læsione aliquid in medium afferamus. Nam hoc animal naturali instinctu, si semel tantùm arundine percutiatur, tanquam iners, & mortuum iacere solet; Verùm si frequenti petatur ictu, tunc ingentes colligens iras totis viribus percutientem mordere conatur. De hac proprietate Phyles sic cecinit.

Τῷ δόνακι τυφθεὶς ὁ θρασὺς ἄναξ ὄφις,

Κεῖθ' ὥσπερ ἐκ θανάτων αὖ δὲ τύψῃς πολλάκις,

D Ὀργάς τε κατὰ σοῦ, καὶ προβάλλει τὸ στόμα.

Idest. *Serpens arundinis iacet percussu iners,*

Ceù mortuus, quod si frequens plagam inferas

Attollit iras, ore cæruleo emicans.

Accedit deniq; proprietas, quam recitauit Aristoteles in historia de partibus Animalium. Videlicet caput à Serpentibus, reliquo quiescente corpore in oppositam partem verti. Huius rei causam in Anatomicis assignauimus, dum Serpentem volubili structura constare, & eorum spinam vertebris cartilaginosis, & flexilibus integrari pronuntiauimus. Id totũ natura necessariò illis impertita est, vt partem oppositam lædentia vitare possent. Aliter pedibus carentes semetipsos conseruare, & tueri nequirent. Ad finem aliqui proprium esse stercoris Serpentini benè olere, idq; ob siccitatem illis competere asseuerantius dicunt. Legimus quidem apud Cardanum in plaga Indica orientali sita inter Calecuthum, & Cananor, Serpentes multos diuagari, qui ab ore suauissimum, & moschi instar, iucundissimum odorem spirant. Lib. 4. cap. 10. In lib. de subt.

E

TEMPERAMENTVM.

CIRCA Serpentum temperaturam in ſcholis Philoſophorum,& Medicorum non leuis agitatur controuerſia, num angues in calida, vel frigida temperie ſint cōſtituti, quoniā de hoc, authores grauiſſimi ſibi inuicem ſententijs aduerſantur. Nos in præſentia, vt noſtra fert opinio, ſtatuimus adhærendum eſſe eorum authoritatibus, qui anguinam naturam ad frigidum temperamentum referunt. In primis Galenus noſtræ fauet ſententiæ multis in locis; dum alicubi omnes Serpentes eſſe naturæ frigidæ credidit: idemq; Rhaſis ſentire videtur. Alibi etiam agens de locis affectis promulgabat cuncta animantia frigidæ temperiei, bruma vrgente, tanquam mortua ob violentiam frigoris in latebris quieſcere, deinde inter hæc Serpentes recenſebat. Quæ opinio non recedit ab Ariſtotelis doctrina, qui in hiſtorijs animalium pronuntiauit Serpentes ideò eſſe frigoris impatientes; quoniam frigidi ſunt: qua de re hyeme ad cryptas, in quibus eſt calor, libentiſſimè ſemet recipere aſtruit. Præterquamquod idem Ariſtoteles hos animantes voraces, & minimè bibaces eſſe conſtituit: ſed appetentia frigiditate ſtimulatur, ſunt ergo Serpentes ad frigidum reducendi temperamentum. Plinius quoq; noſtræ accedit ſententiæ, dum modicum ſanguinem, conſequenterq; exiguum, & imbecillum calorem,& nullum ſudorem anguibus ineſſe ſcribebat. Item Greuinus inter nuperos authores non ſpernendus, dum ſermonem habet de venenis, multis, & validis rationibus frigidam Serpentum naturam ſtabilire conatur aduerſus illos, qui oppoſitam opinionem tutari nituntur. Vt omittamus authoritatem clariſsimi Mercurialis dicentis Serpentes eſſe frigidos, propterea quod à Serpentibus venenati mirifico quodam frigore ſtatim tentantur. Nam hoc à frigiditate Serpentis, aut veneni prodire non poteſt; imò quia calor natiuus ab extimis partibus ad penitiores, & præcipuè ad cor ſe conferat, præterquamquod calor innatus patientis à veneno ſuperatur, & extinguitur. Non deſunt inſuper innumeræ ferè rationes, quibus eamdem poſſumus ſtabilire ſententiam. Primùm Serpentes ſi manibus, ſolſtitio etiam æſtiuo pertractentur, inſignem manibus frigiditatem communicant: itaut nonnulli hac cauſa moti febrientibus Serpentes tractandos præbuerint, vt æſtuans febris calor retunderetur: quo peracto poſtmodum ijdem Serpentes,inſtar glaciei, frigidi in lecto remanſerunt. Deinde habemus hanc vniuerſalem propoſitionem à Philoſopho aſſignatā, ſcilicet proprium eſſe caloris dilatare, & aperire, & viciſſim propriū eſſe frigoris conſtringere, & indurare: ideò iuxta hanc doctrinam animal habens laxiorem pellem, conſequenterq; poros apertos in temperamento calido, habens verò poros clauſos in temperamento frigido erit collocandum. Pellis igitur Serpentum meatus adeò clauſos habet, & caro eorum adeò dura, & denſa eſt,vt hæc perpetuam frigiditatem adiunctam habere demonſtrent. Amplius ſciendum eſt, teſtificante Galeno, aliquid frigidum, calidum, ſiccum, & humidum in relatione ad id, quod temperatum eſt nuncupari; ſed inter animalia homo toto genere temperatum eſt animal hinc aduertendum eſt, num Serpentes homine, vel calidiores, vel frigidiores eſſe dicanrur. Itaq; in cognitione temperamentorum, vniuerſalis propoſitio legitut apud Galenum, nempè quo animal maiori, vel minori copia ſanguinis redundabit eo maiorem, vel minorem caloris abundantiam habebit: propterea anguibus, cum in ſua ſpecie minus quàm homini inſit ſanguis; proculdubio concludendum eſt ipſos eſſe frigidiores. In dictorum confirmationem alias duas non ſpernendas rationes addere poſſumus. Prima eſt, quòd Serpentes quacumq; tranſeunt, ſemper quamdam viam humido, & viſcoſo humore deſignant; cum autem excellens humiditas comitem ſemper habeat frigiditatem; hinc colligendum eſt angues in frigida temperatura eſſe reponendos. Secunda ratio eſt, quia Serpentes oua admodum tenui cortice munita enituntur: quare ſi calore inſigni eſſent referti, proculdubio putamen ouorum durum eſſet, quale in ouis gallinarum conſpicimus, cum in gallinis egregius, & validus calor obſeruetur. Ex altera parte Petrus Andreas Matthiolus, in commentarijs ad Dioſcoridem, prædictæ ſententiæ videtur refragari, dum Serpentes temperamento calidos eſſe arbitratur; fortaſſis nixus Auicennæ verbis, qui mirabatur inuentos eſſe homi-

In Lib. de Ther. ad Piſ. cap. 8.

Lt. 3. c. vlt.

Lib. 10. c. 72.

L. de Vené. cap. 1.

F

G

H

Sāguis auget calorem.

L. 24. c. 20.

A homines, qui Serpentes frigidæ temperiei esse crediderint. Quamobrem Matthiolus argumentatur hunc in modum. Serpentes, bruma premente, ad latibula confugiunt, quia frigidiorem aerem suæ temperaturę calidæ aduersum vitãt; quemadmodum pisces natura frigidi, cum primum aeris caliditatem sentiunt, illicò moriuntur. Prædictam Matthioli rationem dissoluere debemus dicendo, Serpentes ob frigidam temperaturam hyeme latibulari, & pisces extra aquam interire, non ob aeris calorem, sed quia amplius in proprio elemẽto non versantur: sicuti vice versa multa alia animalia in aquis vitam traducere nequeunt, pariter veluti homines temperaturæ biliosæ hyeme optimam transigunt vitam, æstate verò ob calidum temperamentum ægerrimè se se habent. Serpentes ergo natura frigidi hyeme latitant, ne ingens anni temporis frigus eorum calorem natiuum veluti sopitum prorsus extinguat. Idq; tali tempore liquidò constat, si quis è cauernis Serpentes eruerit, illi enim ob magnam caloris imbecillitatem vix semetipsos mouere, & proficisci possunt. Demum si Serpentes essent natura calidiores, diuturnam vitam sine alimentis, ob maximam natiui caloris actionem, degere nõ possent: At eorum calor cum sit valdè languidus, per diuturnum temporis brumalis spatium in loco subterraneo sine cibis morantur: hac de causa natura illis carnem, & pellem solidiorem, & crassiorem communicauit, ne infirmus eorum calor citò euanescere posset. *Fen.6 Lib. 4. Tract. 3. cap. 21.*

B

COITVS, PARTVS.

ANTEQVAM verum congressum, & partum Serpentinum ponderemus: necessarium esse arbitramur Serpentum generationem ad mẽtem Antiquorum examinare. Poetæ in primis commenti sunt cuncta animantia venata ex sanguine Titanum concepta fuisse, qui cum aduersus Saturnum, & Opim belligerare ausi essent, tandem à Ioue superati interfecti fuerunt, quorum de cruore Nicander in Theriacis ortos esse Serpentes decantat.

C

Fama est multiplici variata phalangia forma,
Omneq; serpentum genus, & quæ cætera turba est,
Lethale omne fouent, fundunt, spirantq; venenum
Anguipedum fuso prodisse cruore gigantum.

Alij Serpentum originem ex guttis sanguineis amputati capitis Medusæ dimanasse promulgarunt. Id celebrat Ouidius hunc in modum. *Lib. 4. Metam.*

Cumq; super libycas victor penderet arenas
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ,
Quas humus excipiens varios animauit in angues.

Alij ex terra, seu potius ex putredine terræ Serpentes prodijsse, hacque ratione Pythonem magnum illum Serpentem olim progenitum fuisse litteris demandarunt; quem postea Apollo interficiens Pythius fuit cognominatus, indeq; ludi pythij ad perpetuum huius facti monumentum instituti fuerunt, in quibus victor esculeis frondibus coronabatur. Ouidius hunc Serpentis ortum eleganter diuulgat his versibus.

D

Ergo vbi diluuio tellus, lutulenta recenti *Lib. 1. Metam.*
Solibus æthereis, altoq; recanduit æstu;
Edidit innumeras species, partimq; figuras
Reddidit antiquas: partim noua monstra creauit.
Illa quidem nollet, sed te quoq; maxime Python
Tum genuit, populisq; nouis incognite Serpens
Terror eras.

Quamquam alij scripserint non ex terra, sed ex sanguine Pythonis omnia animalia venenata in cunctas regiones propagata fuisse. Verũ postquam verba fiunt de ortu Serpentum ex putridis prodeunte, non erit ab re prædictis addere eorũ opinionem, qui ex putrescentibus humanis carnibus, vel potius ex corrupta spinæ medulla Serpentes generari asseuerant. Id Pythagoreorum secta, nec non Plinius litterarum monimentis consecrarunt: quod postea Ouidius confirmat his carminibus.

Sunt qui cum clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulcro E
Mutari credant humanas angue medullas.

Propterea Virgilius huic adhęrens opinioni de ſepulcro Anchiſe Serpentem prodijſſe finxit, dum inquit.

Lib. 5. Æneid.

——— *cum lubricus anguis ab imis*
Septem ingens gyros, ſeptena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapſuſq; per aras.

Pariter Silius Italicus verba faciens de tumulo Zazynthi ad imitationem Virgilij ſic canit.

——— *& grato cineres decorarat honore,*
Et viſus ſede (horrendum) prorupit ab ima
Cæruleus maculis auro ſqualentibus anguis.

Itaq; Priſci hac fortaſſis ratione ducti, vt narrat Plutarchus in Cleone, Serpentes Heroibus conſecrarunt. Aelianus igitur contemplans hanc Serpentis generationem, tandem in hæc prorupit verba; nempè, vel id eſſe fabuloſum, vel ad myſterium trahendum eſſe: nam ſi aliquis homo irrationalem ducit vitam, is in terra tantummodo Serpēs venenatis afflatibus humanam ſocietatem corrumpens, tortuoſis cogitationibus quotidie dolos machinans, in latebris turpia exercens: æquum erat, vt huius defuncta caro tale animal generaret, ſicq; pręmium Serpentinis moribus dignum referret improbus, dum mortuus pater Serpentis efficitur. His igitur, moralibus omiſſis, nōnulli manifeſtant naturaliter ex eorum cadaueribus Serpentem oriri, qui ante obitum, cadauer Serpentinum olfecerint: quamobrem circumfertur Archelai epigramma (referente Antigono) quod ſic ſe habet. F

In Narrat. mirab.

Cuncta in ſe alternis æui vis longa reuoluit,
Et vicibus certis omnia mundus alit.
E curuæ ſpinæ Serpens (res mira) medulla
Naſcitur, hoc monſtrum putre cadauer habet.
Traxerat exanimi viuus Serpentis odorem,
Poſt ſua, quem rurſus funera gignit homo. G
Credamus naſci Cecropem potuiſſe bimembrem.
Exemplis res eſt nunc ea mira minus.

Non eſſe igitur prodigioſum ex humano cadauere Serpentis ortum credendum eſt; & eò magis, cum Ambroſius Pareus vir proculdubiò fide dignus ſcribat Auenionenſem quamdam opificem, quo tempore ipſe in ea vrbe verſabatur, feretrum plumbeum, in quo cadauer erat, fideliter vndiq; ferruminatum, ne tantillum aeris ingredi poſſet, reſeraſſe: etenim à Serpente incluſo adeò lethali ictu percuſſum fuiſſe, vt parum abfuerit, quin periret. Itaq; multò magis ex terra, & imbre putreſcentibus Serpentes progigni poterunt. Id Macrobius innuit dicens. In Aegypto ex terra, & imbre mures naſci, alijs verò in locis ranas, & Serpentes produci. Hanc ob cauſam Nerui Scythiæ populi, teſte Herodoto, quadam æſtate, ante Darij expeditionem, ſolum mutare coacti fuerunt: nam tanta Serpentum multitudo ex illo ſolo procreata eſt, vt tali relicta regione, cum Budinis impoſterum habitauerint. Item Amyclarum ciuitatem Italiæ, inter Caietam, & Terracinam ſitam, à Serpentibus diletam tradunt, quia innumerabilis increuit Serpentum copia, qui ex vicinis paludibus naſcebantur. Quamuis alij referant prædictam vrbem à Serpentibus fuiſſe deſtructam, quia nulli angues ibi occidebantur: ſiquidem ea vrbs Colonia Laconica fuiſſe dicitur, & Seruius Lacones pythagoricæ ſectæ conſtituit aſſeclas, qui σαρκοφαγίαν interdicebant, ea potiſſimum ducti ratione, humanas animas in brutorum animalium corpora, magno probro, transmigrare credebant. Quid plura? in corporibus humanis etiam viuentibus Serpentes genitos legimus. Nam olim in Hungaria iuxta flumen Theiſan accidit, vt in multorum hominum aluo Serpentes naturalibus ſimiles gignerentur, & ob id circiter tria hominum millia perijſſe feruntur. Plinius etiam retulit inter initia belli Marſici ab ancilla Serpentem editum fuiſſe. Nos hoc in loco figuras nonnullorum animalium Serpentibus ſimilium exhibemus, quæ ſimiliter ex putredine in corporibus humanis genita ſunt Immò ex capillis mulierē productioribus, & humidioribus Serpentes produci narrat Rhodiginus. Sed Porta capillos mulieris menſibus laborantis fimo obrutos,

L. 24. cap. 20.

Lib. 4.

H

A

1 Effigies monstri Serpentini ab humano vtero exclusi.
2 Vermis Serpentiformis vomitu exclusus.
3 Monstrum anguineum ab aluo virginali exclusum.
4 Illuuies per vrinam excreta.
5 Rudimentum millepedis per lotium excretum.

tos, modico temporis ſpatio, in Serpentes degenerare affirmat id accidere ſetis iubarum E
equi multi autumant; quæ fluentibus aquis expoſitæ, paucos poſt dies, Serpentes procreant: lætaminibus quoq; idem accidere ſcribunt, quando hæc ſub dio in loco concauo humorem colligente ſita ſunt, & ſtramento intecta, ne ſole areſcant. Verùm aliqui, ex Plinio, palum è robore in illo defigunt, ne ibi Serpentes innaſcantur.

Vt prohibeatur qn in fimo Serpens generetur.

Amplius non poſſumus non mirari, quòd ab auibus etiam Serpentes procreant: quandoquidem Democritus (referente Plinio) nonnullas nominat aues, quarum de ſanguine confuſo Serpens generatur. Immò maior noſtro animo inceſſit admiratio, dum è ſingulis ferè plantarum ſpeciebus ſub fimo equino locatis, vermium, & Serpentum proprias gigni ſpecies, ex Cardano, intelleximus. Alij potiſſimum ex Saluia in ſterquilinio putrefacta Serpentes oriri aſſerunt: quamuis Magi Perſarum, authore Langio, ex folijs saluiæ in fimeto corruptis, Sole & Luna ſecundam faciem Leonis occupantibus, auem merulæ ſimilem procreant, cuius concrematæ cinere lampadibus inſperſo, domum totam Serpentipus plenam repræſentant. Tandem ex lapidibus etiam generari Serpentes apud multos Authores legimus. Cardanus prodit non eſſe mirum ex ſubſtantia humidiori ſaxorum putreſcente vermes, & Serpentes gigni: nam contactu ſuo lapidem atterunt, atq; ex illo attrito, & corrupto aluntur, & augentur. Totum id roborat authoritas Baptiſtæ Leonis, qui (referente Pareo) publicauit temporibus Martini V. Summi Pontificis, in vaſto, & ſolido marmore inuentum fuiſſe viuum Serpentem incluſum, nulla in tam denſa ſoliditate apparente rimula, per quam aer ad illud animal ſubire poſſet. Hactenus de generatione Serpentum citra congreſſum ſatis, ſuperq; dictum ſit. F

Lib. 7. de rer. var. cap. 29.

Lib. 20. ca. 24.

Ideò tamen non fit, quin angues (more aliorum animantium, vt explicatum etiam fuit de muribus) ſimul, venere ſtimulante, coniungantur. Siquidem Ariſtoteles, cum modum congreſſus ouiparorum expoſuiſſet, de coitu etiam animalium longorum, & expedum verba fecit, aſſeruitq; ijs coitum exerceri complexu mutuo partium ſupinarum; & per partes ſupinas, anteriores, nempè partes ventris à collo vſq; ad caudã intellexit. Voluit igitur Ariſtoteles docere Serpentes, cum exigua quadam ſui parte copulentur, non poſse præ nimia corporis prolixitate, facilè adaptari. Ideoq; cum careant membris, quibus amplexus fieri ſolet, flexili corporis agilitate vtuntur, & complexu mutuo ſe ſe obuoluentes venerem abſoluunt. Immò in huiuſmodi actione adeò ſunt inter ſe conuoluti, vt intuentibus vnus Serpens biceps eſſe videatur, & quamuis dixerit aliquis Serpentes, teſtibus carere, & propterea congreſſum ritu aliorum animantium non poſſe exercere: attamen ſciendum eſt ex ſuperius narratis de natura, & moribus eorundem ad aures Ariſtotelis, loco teſtium duos habere meatus, qui venereo tempore, ſemine fœtifico implentur: quo tempore poſtmodum, ex Æliano, grauiſſimum odorem ſpirare ſolent. Cæterùm Serpentes non ſolũ cũ animantibus propriȩ ſpeciei, ſed cũ alijs etiã ſpecie diuerſis congrediuntur. Quandoquidem multi promulgarunt murænas ad ſiccũ litus elapſas congreſsu Serpentum impleri, cui ſententiæ Oppianus adſtipulatus eſt: quamobrẽ Plinius ſcriptum reliquit, iuxta aliquorũ mentem, murȩnas eſse tãtum fœminini ſexus, & ex Serpentibus concipere: ideoq; Piſcatores huius non ignari ſibilum Serpentũ ore æmulantur, quo murȩnæ euocatæ facilius ab ipſis capiuntur. Verùm huic opinioni Atheneus, & multi alij reluctantur. Circa partum, eſse in Aſia Serpentum genera narrat Alciatus, quos ore eniti hominum opinione compertum eſt; qui auhthor de Amphisbena fortaſſis verba facit. Alioquin, iuxta Ariſtotelis ſententiam, animalium expedum, alia pariunt animal, vt vipera, alia ouum, vt genus piſcium, & cæteri Serpentes. Oua autem continuata quadam ſerie contexta ſunt ad inſtar monilis, quod gutturis muliebris ornamentum eſse ſolet. Hæc oua ex Plinio, in terra conduntur, & ſequenti anno angues excluduntur. Occaſione quantitatis ouorum Serpentini generis, quæri ſolet, an Serpentes vltra quemdam numerum determinatum multiplicentur. Cardanus vltra metam quamdam Serpentes non multiplicari arbitratur, hac potiſſimum ductus ratione, quia humano generi admodum infeſti, & peſtiferi ſint. Ex altera parte Scaliger in exercitationibus aduerſus Cardanum, prædictam explodit ſententiam: quoniam ſi illa vera eſset, nulla planta venenata v. g. aconitum, & napellus pluſquam vnicum ſemel proferret, quod veritati repugnat; cum prædictæ plantæ, vt experientia docet, copioſiſſima producant ſemina. Non poſsumus igitur præſcriptum venenorum numerum aſſignare. Præterea addit Scaliger non impendere G H

Lib. 5. de hiſt. Anim. cap. 3.

Serpentes quomodo venerem abſoluant.

Li. 1. de Piſc.

Exercit. 83.

A dere periculum, vt vniuersum humanum genus à Serpentibus deleatur, cum maxima pars terrarum orbis huiusmodi animalibus careat.

V O X.

QVALIS sit vox huius animalis, ex doctrina Aristotelica percipiendum est. nam in historijs animalium, inter animantes lingua, & pulmonibus præditos nonnulla collocabat animalia, vt Serpentes, qui longum sibilum edere solent. At quia hæc vox anguibus, & testudinibus quodammodo videbatur communis, propterea Plinius animaduertebat ab anguibus lōgum sibilum, & à testudinibus obtusum reddi. Aliter cæteri authores vno ore Aristotelis, & Plinij sententiam confirmant. author Philomelæ sic canit.

Ecce venenosus serpendo sibilat anguis.

B Lucanus pariter huic asserto subscribit, dum ait. *L. 6. Pharſ.*

Quod strident, vlulantq; feræ, quod sibilat anguis.

Baptista etiam Mantuanus idem sentit, quod cæteri, dum inquit.

—— coluber quando ore trilingui

Sibilat, & caput attollens in prælia surgit.

Ab assertis colligendum est sibilare nil aliud esse quam sibilum edere, quod de Serpentibus dicitur. Imò quandoque competit etiam hominibus, quando, ad aliquem deludendum, sibilum emittunt. Sibilus enim est sonus, qui compressis dentibus, & parùm diductis labijs ab hominibus formari solet. Verùm quia huiusmodi sonū Serpentes sæpius emittunt; ideò sibilus tanquam vox Serpentis propria celebratur. Hæc autem vox (sibilus) in singulari numero masculini generis, in numero autem multitudinis, masculini, & neutri apud authores legitur. Deinde est vox æquiuoca cum sibilus apud Poetas flatum venti designet. Scripsit enim Virgilius hunc in modum.

—— venientis sibilus austri. *Eclog. 5.*

C Insuper pro nomine etiam adiectiuo vsurpatur: etenim Virgilius interdum ora sibila, nempè sibilantia nominauit. Item apud Græcos συριγμός, vel συρισμός sibilus exponitur: deinde hunc sonum propriè homini, & postea Serpenti attribuunt. Verùm Apollonius sermonem habens de Serpente custode velleris aurei, sic scribebat ῥοίζει πελώριον, idest immensum sibilabat: quamuis ῥοίζω in Græcorum scholis propriè stridorem edere significet: attamen ab Homero interdum pro sibilare vsurpatur. *Lib. 1. Æneid.* *L. 10. Ilyad.*

G R E S S V S.

SERPENTES conuoluendo semetipsos, & flexuosis impulsibus incedere publicauit Galenus: cum nunquam, nisi morientes extendantur, iuxta illud Virgilij.

D *—— Serpens conuoluit lubrica terga.* *L. 6. Anat. admin.*

Immò ex Aristotile, eodem modo, quo in terra reptant, in aquis etiam natare dicuntur. Non defuerunt, qui in hanc venerunt sententiam, Serpentem antequam decepisset Euam, pedibus vsum fuisse: ideò in sacris litteris legitur: quòd Deus post hominis lapsum, dixit Serpenti, maledictus eris præ omni animali, & super ventrem, seu pectus tuum gradieris quasi prius vsum pedum habuisset. Chrysostomus tamen animaduertit Serpentem etiam ante crimen Euæ pedibus caruisse, Deumq; post primorum parentum peccatum, iussisse Serpenti, vt imposterum super humum reperet; quia prius erecto corpore facultatem conueniendi Euam habuisset; quare meritò damnatus fuit, vt super solum serperet. Hoc autem est conforme doctrinæ Aristotelis, qui scriptis mādauit naturam noluisse temerè Serpētem pedibus carere, quoniam id quod optimū est, semper respicit, & pro subiecta sibi materia operatur, saluti semper consulens, & speciebus conseruādis prospiciens. Præterea alia assignatur causa, propter quam anguibus pedes desint nimirum, quia nullum est sanguineum animal, *Lib. 1. Æneid.* *Lib. 3. Genes.* *In Lib. de incessu Anim.*

animal, quod pluribus quàm quatuor modis ſe moueat: vnde manifeſtum eſt ob longitudinem Serpentes eſſe enormes, atq; aſymetros: hac de re pedibus carere neceſſe fuit. Pluribus enim, quam quatuor pedibus incedere nòn potuiſſent; quoniam inter animalia exanguia recenſenda fuiſſent. Deinde ſi duos, aut quatuor habuiſſent pedes, quibus animalia ſanguinea gradiuntur, ob incommodam corporis longitudinem, aut omninò ſe mouere non potuiſſent, aut tardò admodum motu inceſſiſſent: quare ſatiùs fuit ad eorum conſeruationem, vt quibuſdam corporis flexibus, veluti ſuperius fuit declaratum, mouerentur. Hinc clarum eſt angues per gyros, & flexiones melius gradi. Siquidem dum ſe volutant, vnam partem corporis flexionibus à terra eleuant, & aliam ſuper terram ponunt. Amplius contra naturam aliorum animalium, caput reliquo corpore quieſcente ad partem poſteriorem, ob vertebras cartilaginoſas, vertere poſſunt. Neq; hoc temerè fabricatum eſt à natura: ſic enim ſuum corpus longum, & anguſtum in partem aduerſam reſpicientes melius tueri poſſunt. Itaq; angues coſtis, & ſquamarum nixibus reptant, quas à ſummo gutture ad imam aluum æquali ratione diſpoſitas habent. Squamis enim quaſi vnguibus, & coſtis quaſi cruribus innituntur. Hæ autem ſunt aſperæ, vt in vipera, cæcula, & Serpente Æſculapij ſæpè obſeruauimus. Quocirca ſi accidat, vt in aliqua corporis parte coſta collidatur, illicò Serpens admodum languidus, & debilis in motu redditur; cum ictus ille ſpinam ſoluat, per quam corporis motus agebatur. Tandem D. Auguſtinus in Geneſim ſcribebat, Serpentes ideò carere pedibus, quia, cum ſint animalia maximo aſtu ad nocendum prædita, neceſſe fuit ipſos repere, ne eorum veſtigia audirentur. Apud Græcos etiam εἱλυσπᾶσθαι verbum eſt, quod de motu Serpentum, & vermium circumfertur, qui ſe ſe in arctum colligentes, & poſteriora attollentes progrediuntur. iuxta illud.

Quare Serpentes aſymetri dicãtur.

Quibus adminiculis gradiantur.

Cap. 3.

E F

—— —— *tractu ſe colligit anguis.*

Nam in Græcorum ſcholis εἱλυσπάομαι exponitur voluendo trahor; qualis motus Serpentibus competere videtur. Veluti etiam ἕρπειν ſerpere, & κυλίειν volutare ad Serpentes attinere aſſerunt. Item σιγέρπης tacitus repens vertitur, & ad Serpentum genus ſpectare fatetur Hæſychius. Alioquin περισπειράω, quod verbum ſignificat in orbem circumdo, Serpentibus tantummodo competit, quando ſuis ſpiris aliquid circumdant. G

LOCVS.

CIRCA loca à Serpentibus frequentata, primò illa enumerabimus, in quibus minimè viuunt, deinde cuncta alia, tum calidiora, tum frigidiora ab illis habitata recenſebimus. Plinius in primis animaduertit Ebuſum omnium animalium nocentium eſſe expertem, neque aliundè inuecta ſuſtinere. Angli etiam referũt in Hybernia nullum venenoſum animal inueniri, & Serpentes nauibus illuc allatos ſtatim interire. Imò terra ex Hybernia allata conſperſos continuò exanimari. Fluuius quoq; non longè à Lituania eſt, qui nocuos animantes non nutrit; immò ſi nauibus *Bugo* delatis angues adhæſerint, cum primum huius fluminis aquam attigerint, edito ſibilo aliò confugiunt, vt habetur in hiſtoria rerum Polonicarum. Idem Sardiniæ accidere Solinus prodidit: Idem Gauleoni Lybiæ regioni Textor attribuit. Legimus etiam in hiſtoria Laponiæ, Serpentes ibi non gigni, neq; aliunde inuectos ibi viuere poſſe. In Creta nullos eſſe Serpentes, neq; alios nocuos animantes Ariſtoteles, Plinius, & Solinus atteſtati ſunt. Bellonius tamen nonnullas Serpentum ſpecies ſolum cretenſe colẽtes obſeruauit; neq; veneno turgẽtes eſſe arbitratus eſt, ſicuti poſtmodum experientia docuit: nam ab vno, quem perſequebatur demorſus in manu, nullum aliud incommodum niſi ſolam cicatricem ſenſit: hac de re Antiquorum opinionem poſſumus tutari, qui nullũ noxium animal in prædicta inſula morari aſſeuerarunt. Britanniam quoq; anguibus carere tribus de cauſis aſtruit Cardanus. Primò, quia ob immenſum frigus ibi pauci generari poſsũt; ſecundò, quia illa regio optimè colitur; tertiò tandem, quoniam, qui geniti ſunt, exterminantur. Scaliger verò non iniuria prædictas rationes refutat; cum multa loca prædictis frigidiora, & cultiora Serpentum magnam copiam producant: id igitur naturæ

Tom. 1.

In Cornucop.

In lib. de ſubtil.

H

A turæ loci potius tribuendũ esse existimauit. Sicut de multis alijs locis superius est exaratum. Quid dicendum est de Paradiso terrestri, in quo Serpentem non versari multi autumant? Abdias agens de topographia Paradisi delitiarũ, scripsit Serpentẽ huiusmodi sedem non colere, quoniam per ipsum Angelus inuidiam suam exercuit: propterea à Deo diris affectus pœnis in loco benedicto habitare non potest. Angelum enim liuor occupauit, cum Dei imaginem in homine perpendisset: quamobrem inuidiam concipiens vi angelica Serpentem ingressus sua sit vxori Adæ, vt vetitũ à Deo pomum tutò comederet. Hactenus de locis à Serpentibus non frequentatis. *Lib. 7. hist. Apost.*

Modò ad enumerandas regionis à Serpentibus quotidie vexatas accedendum est. Primùm loca meridici obuersa recensebimus cum multi authores in locis calidioribus pestiferos produci Serpentes asseuerent. Omissa igitur insula Colubraria, seu ophiusa, quam, ob Serpentum copiam Plinius inhabitabilem redditam fuisse astruit: nec non Melitæa Italiæ insula Serpentum feracissima, vbi lapis, vel terra Gratia S: Pauli nuncupata, aduersus venenum probatissima nascitur; immò & Pharo olim Ægypti insula, quæ ex Aeliano, multis, & varijs Serpentum speciebus scatebat. Reducere oportet ad mentem Thessaliam tanto anguium numero redundantem, vt, nisi à Ciconijs vorarentur, proculdubio incolas à suis sedibus expellerent: quemadmodum accidit incolis oppidi S. Viti in Gargano Apulię monte, quos, vt notat Leander in historijs, anguium multitudo adegit aliò migrare. Addamus Arabiam, in qua Herodotus scribit innumeros ferè Serpentes circa thuriferas arbores tanquam illarum custodes versari, qui postmodum in Aepyptum volare dicuntur, vbi, nisi ab auibus Ibidibus extinguerentur, totam Aepyptum dissiparent: qua de causa à gente Aegyptia prædictis auibus summus habetur honos. Neq; prætermittenda est Numidia ob Serpentum copiam memoranda, quorum morsibus venenosis, attestante Ioanne Leone, multi quotannis mortui inueniuntur. In Æthiopia postea Serpentes numerari non possunt, nam ibi, vt narrat Pierius, inulcem in gyrum voluuntur, vt montis speciem intuentibus repręsentent. Insuper totam Africam Serpentum adeò feracem Strabo, & Solinus prædicant, vt agricolæ araturi necessariò præaltas induant ocreas, alioquin lethales Serpentum ictus effugere non possent ideòq; ibi nascitur planta Scorzonera vocata, authore Porta, cuius vsus aduersus Serpentes tantoperè commendatur. Deniq; Petrus Martir, & Paulus Venetus tot, & tã grandes in Indijs versari Serpentes scribunt, vt aduenis maximum timore afferant. Cæterum aliqui arbitrantur in solis regionibus calidis Serpentes diuagari ob connatam ijsdem animalibus frigiditatem, tum etiam, quia calore magis multiplicari, & citius augeri credant. Verùm illa pars Europę iuxta Septentrionem sita, vt memorat Olaus magnus, pessimos nutrit Serpentes; licet quoad naturam veneni languidioris, quàm Africani esse ferantur. Propterea in huiusmodi regione aquilonari, ex eodem Olao magno, pastores ab anguibus per campos, & syluas vagantibus maximam noxã quotidie reciperent, nisi opportunis remedijs muniti semper incederent. Immò in parte etiam Septentrionali regni Indiæ vastum esse desertum dicitur, in quo infiniti ferè Serpentes stabulantur. Bohemia sita cis mare Liuonicum, multitudinem, & magnitudinem anguium producit, vt pastores, ex Scaligero, cum illis perpetua bella gerant. Gesnerus etiam recitat in montibus Heluetiæ maximos Serpentes à viatoribus quotidie conspici. In Italia, & alijs etiam frigidioribus regionibus multos Serpentes, sed minus venenatos esse Cornelius Cælsus tradit: idcircò addit Scaliger in Lõbardia, & agro Ferrariensi varias Serpentum species inueniri.

Colubraria & ophiusa. — B — *Lib. 3.* — *Li. 1. de Africa.* — C — *Li. 6. Phyt. cap. 23.* — D

Hunc loca peculiaria, quibus vt plurimùm Serpentes delectatus, resensere debemus, Greuinus anguiũ habitationes statuit esse caulas, casas rusticas, cauernas, montes, & prata secus syluas cæduas collocata. Cælius Rhodiginus syluas odoriferas ab anguibus frequentari diuulgat. Quamuis plerumq; in montibus, & locis aridis libentissimè versentur. Vnde Nicander in Theriacis pronunciat in mõte Othry varia Serpentum genera vagari: Sed aduertendum est, quòd author per hunc Græciæ mõtem, reliquos omnes Serpentibus redundantes intelligere voluit; dum cecinit. *In L. de Venen.* *Loca peculiaris anguium.*

Præterea candens niue, & asper vepribus Othrys
Russis reptilibus scatet, & caua vallis, & altæ,
Ac rigidæ salebris rupes, nemorosaq; saxa,

Qua

Quaſitibundus, & haud vno apparere colore E
Viſus ſeps habitat.

Cauernæ quoq; ſunt plerumq; particulares anguium ſedes: quamobrē Ælianus circa paludem ſitam iuxta Epheſiam metropolim cauernam Serpentibus plenam inueniri narrat. Hic aliqui clementiam naturæ contemplantur, quæ loca deſerta Serpentibus habitāda aſſignauit, vt huiuſmodi beſtias venenatas ab humano genere, cuius eſt valdè ſtudioſa, ſegregaret. At Scaliger hoc non argumentum, ſed nugamentum eſſe exiſtimat: quandoquidem natura illas terrarum partes conſultò animalibus aſſignauit, quæ ad eorum conſeruationem conferre poſſent. Hac de cauſa terram tophaceam à Serpentibus maximè appeti multi aſſeuerant, quia & illam excedere, & in illa facilius latibula parare poſſunt, quare ad rem Virgilius ſic canebat.

Terra Serpetibus grata.

L.3.Georg.

Et tophus ſcaber, & nigris exeſa chelydris
Creta, negant alios æquè Serpentibus agros
Dulcem ferre cibum, & curua præbere latebras.

L.21.c.29.

Quamuis non ſemper in ſubterraneis locis ſuam conſtruant habitationem, ſed interdum in cauatis arboribus ſtabulantur. Vnde Olaus Magnus mirum recitat ſpectaculum, quod (licèt rarò) in aquilone videtur: nam Serpentes in cauatis betulinæ arboris radicibus, hyeme commemorantes ſuo afflatu talem ſecus radices excitant calorem, vt huius arboris folia aliàs decidua, durante bruma, proprio referta virore arborem exornent. Quapropter incolæ regionis arcanorum naturæ ignari, hanc arborem folia non deponentem ſacram putāt. Huic non multum diſſimile videtur ſcribere Solinus, quando narrauit in quadam Africæ gleba non ſine miraculo campis vndiq; aridis lucum quemdam virere. Inter ſedes Serpentum peculiares recenſenda eſt aqua: nam Cadamuſtus pronunciauit multos Serpentes regni Senegę vnà cum piſcibus in aquis natare: Et Plinius retulit ora Elymiadis Serpentibus infeſtari, quos flumina illuc deportant. Immò, Solino teſte, ad Caſpias portas, equinoctio verno accedente, Serpētes vndique per aquas confluunt. F

Betulá vbi folia non deponat.

In Polyhiſ. cap.40.

Angues vbi aquis delectentur.

V I C T V S. G

De cibis Serpentum authores longè diuerſa ſentire videntur. Primū nonnulli verbis ſacræ Paginę nixi, terrā, & puluerem cibaria Serpentum eſſe ſtatuunt. Siquidem in Geneſi, cum Serpens ad ſeducendos primos noſtros parentes, Diabolo organum ſe præbuiſset; tunc Deus illi dixit: ſuper ventrem tuum gradieris, & puluerem comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Præterquamquod apud Eſaiam habemus hęc verba. *Serpenti panis erit puluis.* Amplius apud Micheā hęc ſcripta leguntur. *Lingent puluerem, ſicut Serpens.* Propterea Serpentes terra, & pręcipuè dulci gleba veſci non eſt negandum: dulcibus enim ſummoperè delectantur. Ideo Plinius Boam Serpentem lactis auidiſſimam eſſe prędicat. Nihilominus noſtri etiā agricolæ lactis amantiſſimos omnes Serpentes eſſe fatentur. Bellonius omni inſectorum genere Serpentes ali teſtificatur. Vnde Theophraſtus ſcripſit angues partem Africæ incolentes, in qua rariſſimè pluit, Onum in illis regionibus copioſè naſcētem comedere; Eſt.n. ὄνος, ſiue ὀνίσκος beſtiola quædam multipes coloris fuſci, & ſubcineritij, quę contacta illicò in orbem ſe H conuoluit, latinis multipeda, & porcellio nominatur. Vitriacus in hiſtoria Orientis à Serpētibus illarum regionum piper album vorari tradit: ideoq; ſingulis annis inter ſe prœliantes ſe ſe mutuo perimunt. Aliquando Serpentes exiguo contenti cibo vitā degunt, quod optimè norunt circulatores, qui angues in capſulis ligneis modico furfure appoſito circumferunt. Etenim tempore hyemali penes ignem, vel ſub ceruicali, vel in æſtuario poſiti in pyxide perforata, vt facilè reſpirare poſſint, abſq; eſca ad tempus vſq; vernum vitam protrahūt. Nos in vaſculis Serpentes incluſos, ſpatio ſemeſtri, ſine cibo conſeruauimus. Immò Tarātulam viuam Roma in internodio arundinis ad nos miſſam in ampulla vitrea, dies quinquaginta, ſine alimento retinuimus. Nec mirandum eſt hęc animalia tamdiù ſine cibarijs viuere: quandoquidem Serpentes, & lacerti ſunt animantes multo phlegmate ſcatentes; & phlegma facilè in nutrimentum vertitur: eſt.n. alimentum ſemicoctum, quod paulatim, iuxtà tempus opportunum, in ſanguinem trāſmutatur. Monſtrat id in anguibus quotidiana experientia, etenim dum horum

cap.3.

cap.65.

cap.8.

Angues lactis amantes.

Oniſci ſunt Serpentum cibus.

Inedia anguibus conuenit.

Tarantula viua Roma Bononiam delata.

A horum pituita in alimentum vertitur, animal fit rugosum, & extenuatur: sicuti in scil- *Scilla, cum*
la herba licet conspicari, quæ extra terram in aliquo suspensa cubiculo germinat, velu- *extra terrã*
ti reliqua cæparum genera, aduentante Vere, in hortis germinascunt. Id autem acci- *folia, & flo*
dit, quoniam plurimum humoris viscosi possident, quo & radicem nutrire, nec non *res edat.*
folia, & flores emittere possunt. Præsertim hoc præstat pancratium, quod tribus annis continuis suspensum in Musæo floruit: cum calor innatus in lentore suo facilè conseruetur: quod nisi conspicati fuissemus proculdubiò nemini id narranti fidem adhibuissemus. Bellonius quoq; decem menses absq; cibis Serpentes viuere posse affirmat, dummodo paulum aquæ illis identidem præbeatur. Ideò Plinius non sine ratione refere- *Lib. 1. de*
bat nullum Serpentem fame, aut siti interire. Nam Greuinus illis contingere asseuerat, *Venen.*
quod in aliquibus mulieribus vsu venit, quæ, vt paulò ante dictũ fuit, cũ humore pituitoso, & crasso refertæ sint, calorem naturalem imbecillum, proportione tamen prædicto humori lento respondentem habent; hac de re sine nutrimento diuturnam vitam ducunt.

B Alioquin Aristoteles docuit Serpentes esse animalia, quæ, data occasione, voraci- *Lib. 10. de*
tati suæ libenter indulgent: carnes enim, & herbas edunt, & deuorato aliquo animal- *hist. Anim.*
culo, ab illoq; tota nutriente substantia extracta, reliquum per secessum detrudunt. Sed *cap. 4.*
totum oppositum præstant aranei, qui capti alicuius animalis succum totum foris hauriunt. Idem Aristoteles Serpentinum deuorandi modum assignat, dum inquit Serpen- *Opinio Ari*
tem ex longo breuissimum, & ex tereti latissimum fieri, vt quod deglutitum est, ex- *stotelis cir-*
tento corpore melius in ventrem dilabatur: nam gulam habent tenuem, & longam, *ca cibum*
ideoq; in deglutiendo valdè laborarent, nisi semetipsos multifariam contorquerent. *Serpentũ.*
Ephesius opinatus est philosophum, per hæc verba, modum, quo oua deglutiuntur à Serpentibus declarasse; quam sententiam explodit Suessanus; cum oua à Serpenti- *Oua quo-*
bus, fractis corticibus, sorberi compertum sit. Attamen alij certo certius esse tradunt *modo ab an*
oua cum putamine à Serpentibus deglutiri, si tamen fauces sint capaces; deinde ab ip- *guibus vo-*
sis in semet conuolutis intra corpus frangi, & cortices per partes infernas expelli; quan- *rentur.*
do verò Serpentis ætas est tenella, & fauces adhuc sunt angustæ, tunc oua apprehensa orbæ spiræ ita vehementer illa perstringunt, vt fracto putamine, liquorem oui hauri-
re possint. Non igitur à veritate recedit Olaus Magnus, qui Serpentes omniuoros esse *Lib. 21.*

C constituebat: cum æstate herbas, carnes, animalia, aliaq; huius generis edant, nec non *cap. 29.*
lac, vinum, & aquam bibant; deinde hyeme pro cibis somno vtantur. Immò ex Plinio, auibus deuoratis plumas, & ossa euomunt. Etenim aues, & potissimum auium pullos *Serpentes*
in nidis adhuc degentes libenter furantur. Ad rem Aloysius Cadamustus verba faciens *omniuori*
de quantitate Psitacorum regni Senegæ, narrabat illas aues tali solertia, & ingenio *ad mentem*
in nidificando esse refertas, vt excelsissimam quærant arborem surculos tenues ha- *Olai Ma-*
bentem, quorum extremitati nidum instar pilæ rotundum, relicto tamen angusto fora- *gni.*
mine, mira industria fabricatum suspendunt; idq; præstant, vt Serpentum fallant dolos, qui nidum pensilem tenuissimo ramusculo adhærentem mole corporea grauati petere non audeat.

Quoad potum horum animalium, notandum est ipsa exiguo bibendi desiderio teneri, quemadmodum, & reliqua animantia, quibus natura fungosum pulmonem largita

D est. Serpentes tamen, ex Aristotele, vini sunt incontinentes: quare multi vino in fictilibus circa sepes apposito, viperas venati sunt, nam ebriæ nullo negocio capiuntur, vt inferius suo loco exponetur. Mercurialis addit non solum viperas, sed etiam omnes *In lib. Na-*
Serpentes vino delectari: quamobrem monet cauendum esse, ne huiusmodi animantes *uig. ca. 30.*
ingrediantur vasa, in quibus vinum seruatur, quia & illud bibunt, & reliquum venenãt.

PHYSIOGNOMONICA.

Potus Serpentum.

ANIMANTIVM alias esse perfidas, & insidiosas, vt Serpẽtes vehementer verũ, & indubitatũ esse existimamus. Quare Adamãtius ad aures Aristotelis scribe- *Lib. 8. de*
bat, quòd homines paruis genis à natura donati, vti sunt angues, semper fucũ *hist. Anim.*
faciunt, alioq; à veritate depellere conantur. His addebat Gulielmus Gratarola na- *cap. 4.*
turam oris, & menti animalium contemplans, homines paruum mentum habentes vi- *In opusc.*
tan- *Phys. c. 14.*

tandos eſſe; quoniam hi præter cætera immites ſunt, & apud amicos ſemper aliquid fingentes, hypocriſim libenter amplectuntur: propterea ad Serpentes mento prorſus carentes referendi ſunt. Amplius idem author de oculorum indicijs verba faciés ſcriptum reliquit, quòd oculi referti guttulis rubicundis, non tamen rotundis, ſed quadratis, & inſtar ignis micantibus intrinſecus, nec non interiùs; deinde ſi aliæ poſt ipſas ſint pallidæ, & aliæ glauceſcentes, cum circulis forinſecus pupillas claudentibus ſanguinolentis, & palpebræ, & pupillæ moueantur, denotant animum atrocem vltra mentis cogitationẽ, nec non ſanguinem domeſticorum libenter effundẽtem, omnia nefanda perpetrantem, & dolis, vaniſſi niſq; commentis omnia peruertentem. Tales autem fuiſſe oculos Ezelini tyranni authores pronuntiant. Sed aduertendum eſt, quòd huiuſmodi guttulæ, in oculis obſeruatæ, & obſeruandæ, quantò fuerint rubicundiores, eò maiorem iram, & magis facinoroſum ſcelus atteſtantur: nam minores, & obſcuriores, prædicta nefanda minuunt quidem, ſed non tollunt. Id totum in oculis Serpentum manifeſtum eſſe arbitramur. E

Animi atrocis ſigna.

F

ANTIPATHIA.

CVM hominibus, multis brutis, varijs plantis, & etiam cum rebus inanimatis Serpentes inimicitias gerere non eſt dubitãdum. In primis homini pertinacem Serpens ſe ſe exhibet inimicum, & viciſſim homo tali conſpecto animali ſtatim perhorreſcit, & mulier vtero gerens facilè abortit. Hoc inde natum eſſe multi authores exiſtimant, quoniam, in mundi primordio, Deus alloquens Serpentem dixit. *Ponam inimicitiam inter te, & mulierem, & inter ſemen tuum, & ſemen eius, ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.* Hinc colligendum eſt inter homines, & Serpentes hoſtile ſemper odium eſſe futurũ. Et quamuis aliqui ſcripſerint Serpentem interdum in hominum delicijs fuiſse; hoc inter prodigia alij recenſendum eſſe autumant. Plinius narrat Serpentes non ab homine, ſed ab hominis, & præcipuè ieiuni ſaliua, tanquam ab aqua feruenti, abhorrere; quoniam hæc ſi fauces anguium intrauerit, illicò perire dicuntur. Vnde Lucretius ad rem canebat. G

Lib. Geneſ. c. 3.

Saliua hominis anguibus inimica.

Eſt vtiq; vt Serpens hominis contacta ſaliuis
Diſperit, ac ſe ſe mandendo conficit ipſa.

Philoſophi perſcrutantur, cur Serpens ieiuni hominis ſputo necari poſſit; & tandem in hanc veniunt ſententiam id fieri, ob ſingularem inter vtrumq; antipathiam, ſiquidem Serpens frigidæ, & ſiccæ eſt temperaturæ, homo autem calido, & humido temperamẽto eſt præditus Iſidorus promulgat hominem tantũmodo nudum à Serpente timeri (quod Olaus magnus in pueritia ſibi accidiſſe ſcribit) idque inde oriri refert, quia Serpens hominis imperium ſupra cuncta animantia teſtatur, dum eum veluti Dominum veneratur; quoniam in Paradiſo terreſtri, ante lapſum primorum parentum illum nudum nouit. Hactenus de homine in genere. Modò ad particulares homines, & populos deſcendere oportet, qui à Serpentibus priuatis odijs diſſident. Ælianus narrat angues à Troglodytis abhorrere, quoniam horum natio eos comedat, & conſumat. In Syria, ex Plinio, circa Euphratis ripas, Syri dormientes à Serpentibus non vexantur: qua de re à Syris non enecantur: cæteris verò cuiuſcumquè generis infeſtiſſimi ſunt. Pariter in Tiryntho angues parui ex humo naſcuntur, qui indigenis innoxij, aduenas autem interimere dicuntur. Item Crates Pergamenus in Helleſponto circa Parium, genus hominum fuiſse ſcribit, quos ophiogenes nempè anguigenas vocat: hi ob cognationem quamdam cum Serpentibus, vel potius ob peculiarem antipathiam, Serpentum ictus ſolo tactu ſanare, & manu ſuper patientem impoſita, venena à corporibus extrahere dicebantur. Varro aliquos etiam ibi verſari ſcribit, quorum ſaliua ictibus Serpentum medetur. Huius gentis authorem, vt notat Æneas Syluius, heroem quemdam fuiſſe ex Serpente immutatum fabuloſa tradidit Antiquitas, addiditq; hanc vim apud illam nationem aliquandiu manſiſſe: quemadmodum in Calabria, fama eſt, de illis, qui ex progenie D. Pauli cognominantur: nam & hos Serpentum morſibus mederi affirmant. Similis gens in Attica Pſyllorum fuit, à Pſyllo Rege nuncupata, cui teter quidam odor ingeni- H

Li. 12. Orig. cap. 4.

Homo nudus Serpenti inuiſus.

Syri populi à Serpentibus non læduntur.

Saliua humana ictibus Serpentum medetur.

A ingenitus est, teste Plinio, quo quasi pestifero nidore Serpentes obstupefacti fugantur: hac de causa illis gentibus nocere non possunt. Propterea apud ipsos peruulgati moris est infantes nuperrimè natos sæuissimis obijcere Serpentibus, sicque coniugum pudicitiam experiri: nam anguibus non refugientibus vxores tanquam adulteras damnabant. Item simile genus hominum, nempè Marsorum hodie viuit in Italia, vt refert Plinius, quos à filio Circes ortos esse; ideoq; ijs ob singularem antipathiã vim naturalem aduersus Serpentes inesse tradunt. Strabo id confirmare videtur, dum inquit. Quemadmodũ Tinthiritę contra Crocodilos naturalem quãdam facultatem possident, ita populi Psylli, & Marsi innatam quandam virtutem aduersus Serpentes participant.

Angues cur Psillis populis non noceant.

Li.8.c.25.

Marsi, & Psilli populi, cur à Serpẽtibus nõ attingãtur.

Præterea Serpentes multis auibus se exhibent inimicos: Primitusq; cum Aquila grauem offensionum acerbitatem habent. Quamobrem Aquilæ œtitem lapidem in nidum deferre solent, ne illis Serpentes appropinquare possit. Præterquamquod ex Paulo Veneto, quoddam Aquilarum genus in montibus regni Morfili versantium anguibus vescitur. Sed quandoq; Serpentes ab Aquilis apprehensi in aere multiplici cau-

B dæ nexu alas auis ligant, & adeò eas implicant, vt testibus Plinio, & Alberto, ambo in terram necessariò cadant. De hoc locutus est Virgilius cum cecinit.

Li.11.Aeneid.

Atq; volans alte raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuitq; pedes, atq; vnguibus hæsit.
Saucius at Serpens sinuosa volumina versat,
Arrectisq; horret squamis, & sibilat ore.

Cæterùm animaduertendum est, quod non omnis aquila id præstat, sed tantum genus quoddam paruum, quòd venatur quemdam Serpentem, qui draco generali vocabulo nominatur. Aelianus de horum animalium pugna curiosam recitat historiam. Inquit enim, quod rustici quidam frumentum in aera perticis excutientes, & ardenti oppressi siti, vnum ex suis, vt de proximo fonte hauriret aquam, miserunt. Is altera manu falcem messoriam, altera situlam gestans, & ad fontem perueniens, Aquilam à Serpentis spiris arctissimè complicatam offendit, obseruansq; periculum impendes strangulationis Aquilæ, Serpentem falce dissecuit, & Aquilam à vinculis anguineis, à quibus se ex-

Lib.7.cap. 37.

Aquila Serpenti inimica.

C tricare non poterat, liberauit. Quomodo autem Aquila liberatori suo gratiam retulerit in primo Ornithologiæ libro explicatum fuisse opinamur. Deinde angues odio Pauonis exardescunt, cum, ex Authore de natura rerum, pauo clamore suo Serpentes perterrefaciat, & cuncta animalia venenata depellat: non enim facilè propè habitare audent, vbi vox pauonis frequentissimè auditur. Immò à Cycnis etiam dissentire multi volunt; cum hæc verba proferat Auicennas: Qui noctu præsertim dormiens à venenatis animalibus sibi metuit, domi cycnos, pauones, & grues nutriat. Bellunensis tamen pro cycnis ciconias reponit. Vtcumq; sit, hoc omnibus est manifestum, vtriq; aui Serpentem esse inimicum: propterea Solinus Ciconias in Thessalia maximè immunes prędicat, quia Serpentes interimant. De his Iuuenalis cecinit hunc in modum.

Pauo, Cycnus, & Ciconia aues anguibus inuisæ.

——— *Serpente Ciconia pullos*
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta.

Viciſsim Serpentes ciconiarum collum sæpè implicant, atque illas suffocant. Idcircò narrat Oppianus Serpentes pullis ciconiarum sæpius insidiari, & olim in Italia accidis-

D se, vt fætura ciconiæ tribus annis continuis à Serpentibus deuorata fuerit. Prędictis addamus accipitres; qui venenatis bestijs summoperè aduersantur. Vultures etiam contra Serpentes acerrimè preliantur, sed vultures nigri minus roboris habere dicuntur. Serpentes quoq; Ibidem auem oderunt, quoniam ab ipsa deuorentur: Hinc Ægyptij auem hanc sacram esse statuerunt. Ad rem Iuuenalis sic canit.

Accipitres & vultures anguium hostes.

——————— *qualia demens*
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet saturam Serpentibus Ibin.

Satyr.15.

Gallus, & gallinæ à Serpentibus odio habentur, quia gallus cum illis dimicat, & gallinæ eos vorant. Quare non est mirum si Rondeletius vir fide dignus tradiderit se aliquando edisse gallinas, in quarum ingluuie Serpentes reperti fuerunt. Tandem hirundines, & angues priuatis diffident odijs, quoniam, ex Oppiano, Serpens hirundinum nidis insidias tendit, & earum pullos sæpè deglutit.

Lib.5.de Pisc.

Si descendamus ad quadrupedes animantes se se offerunt Elephanti, quorum spi-

Elephanti cum anguibus bellum

ritus, Ceruorum ritu, Serpentes à cauernis euocat. Vnde suffitus ex aliqua parte elephanti paratus Serpentes fugare perhibetur. Quamuis Diodorus Siculus scribat, quòd Serpentes, viso Elephanto, oculis instar fulgoris micantibus, visionem eius adeò obumbrant, vt ad terram necessariò cadat. Sed hæc ad historiam Draconum spectare videntur, de quibus suo loco verba fient. Referunt etiam Serpentes odorem leopardi vitare, quare si hoc à veritate non est alienum, pellis leopardi aduersus Serpentes deferri posset. Quid plura? Cerui Dorcades, & Serpentes odio graui se inuicem prosequuntur; quoniam, teste Nicandro, tam Cerui, quam Dorcades anguibus vescantur: ideoq; Serpentes, conspectis Ceruis, statim ad cauernas se conferunt. At Cerui narium halitu, quasi sympathica quadã virtute illos foras extrahunt. Licèt alij scribãt ob antipathiam id accidere; nam angues, Ceruorum flatu percepto, foras exeuntes alio iter vertere conantur; qui interim à Ceruis intercepti non in gratiam alimenti, sed potius medicamenti comeduntur. Quandoquidem Etymologus, & Varinus tradunt Ceruos sæpè numero verminatione laborare; ideòq; sæpè sæpius torminibus ventris vexati Serpentes quærunt, cornu ad lapides affricato, & nidore excitato, vt à latibulis exeant; quibus voratis à vermibus liberentur. Plinius prodit, quod Ceruus senectute grauatus, proprio spiritu angues è latibulis euocatos comedit, & hac ratione senectutem leuare conatur. Id autem veritati non esse consonum arbitratur Albertus; quamuis nullibi (quod sciamus) hoc apud Plinium legatur. Ideò Simeon Sethi admonet interesse eorum, qui ceruos venantur, vt tempore æstiuo ab eorum esu caueant, quia tunc temporis anguibus vescuntur. Tradit quidem Isidorus, quod Cerui statim atq; ægritudine aliqua premuntur, latebras anguium inquirunt, illisq; spiritu narium attractis, & superata vi eorum venenata, pro pabulo vtuntur, vt pristinæ sanitati quamprimum restituantur. In glosa ad psalmum quadragesimum primum, qui incipit. *Quemadmodum desiderat Ceruus fontes aquarum*. Legitur, quòd Ceruus senio grauatus, Serpentes naribus haurit: vnde veneno æstuans fontem ad bibendum ardentissimè desiderat, & post potionem pilos, & cornua deponit. Vincentius Belluacensis Serpentes tantum pro pabulo Ceruis concedit, vt caligini oculorum medeantur. Alij Ceruorum duplex assignant genus, alterum, quod euocatos à cryptis Serpentes vorat, deinde veneno turgidum pilos mutat, & cornua abijcit, & postmodum aquam hauriens, & euomens liberatur: alterum inuentos Serpentes enecat, postea ad montes, pabuli gratia, se recipit. Gillius ex Oppiano in Libycis finibus magnam Serpentum quantitatem versari promulgat, qui Ceruum humi iacentem inuadere non pertimescunt, & interdum alij caput, alij collum, alij ventrem, & deinceps reliquas corporis partes mordicus apprehendunt: tunc Ceruus à terra surgens alios dentibus dissecat, alios pedibus conterit, tandem fluuium inquirit, vt reliqui Serpentes ab eius pelle dependentes excidant, & cicatrices quamprimum obducantur. An verò narium spiritu Ceruus Serpentes à cauernis attrahat, quemadmodum magnes ferrum, & succinum paleas, hoc non esse credendum multi autumant. Immò potius debemus adstipulari sententiæ Oribasij, qui scriptum reliquit Serpentes à Ceruo attrahi non flatu latibulum implente, sed potius aerem cauernæ, quoad fieri potest exhauriente, itaut Serpens egredientem sequatur aerem, non secus ac vinum, vel aqua, attracto aere, per fistulam ascendit. Sed de hoc plura in historia Cerui videnda sunt. Præter hæc, ex verbis Aristotelis, sues Serpentibus maximè inuisi esse traduntur, dum angues inuentos edunt: quadere Blondus historicus narrat in syluis Plumbinensibus anguem immensæ magnitudinis olim apparuisse, qui non modò homines, sed cæteras quoq; bestias interimens absumebat: quapropter incolæ non mediocri formidine capti, tandem mille scrofas congregarunt, quas Serpens conspicatus inuadens, ab illis deniq; extinctus est cum aliter superari non potuerit, sicque suum ope, ager Plumbinensis à periculo formidolosi Serpentis euasit. Insuper echinus terrestris Serpenti admodum est inuisus, vt meminit Oppianus, quoniam illum latibulantem, & in orbem conuolutum frustra mordet, & quò magis eum spiris circundando premit, eò magis vulneratur. Ichneumon etiam & Serpens inter se præliantur; idcircò, ex Oro Apolline, Aegyptij hominem debilem significaturi Ichneumonẽ pingebant; quandoquidem hoc animal non prius Serpentum pugnam aggreditur, quàm cæteros suæ speciei ad certamen conuocauerit. Brumali etiam tempore, authore Cælio Rhodigino, Serpens languidior redditus à soricibus in latebra

Cerui, & Serpentis odium.

Quomodo Serpentes à Ceruo de cauerna extrahatur.

Ceruorum duplex genus.

Serpentes audent Cerũ aggredi

Quomodo Serpentes flatu Cerui de cauerna educantur.

Suũ, & Serpẽtis pugna

In lib. de Pisc.

Echini terrestris, & anguis bellum.

In lib. Hierogl.

A latebra infestatur, cum alio tempore sorices à Serpentibus maxima afficiantur noxa. Testudo etiam cum Serpente depugnat: ideò, iuxta Plinij sententiam, nunquam Serpentem inuadit, priusquam herbam cunilam degustauerit: quemadmodum mustela rutam comedit, antequam pugnam Serpentum adoriatur: inuicem enim hæ duæ bestię sibimet aduersantur, vt voluit Aristoteles, quoniam ijsdem cibis vescantur: ambæ enim in latebris, & circa habitationes mures venantur, hac de causa mustelarum cinere aduersus venenum Serpentis multi adhibent. Idem odium contra Serpentes exercet cattus, qui, ex Alberto eos, & bufones interficit, sed eos non comedit; immo ab illorum veneno læderetur, nisi felis statim aquam superbiberet. Lacerta quoq; naturali instinctu, maximo amore hominem, & vicissim odio plusquam Vatiniano Serpentem insectatur: ideò Erasmus pulcherrimam historiam de pugna lacertæ, & Serpentis recitat. Item Chamæleonti inimicum se præstat Serpens: etenim, ad mentem Æliani, Chamæleon viso angue latam arripit festucam, qua tanquam clypeo ab hoste Serpentino se tuetur. Tandem cæteri Serpentes à basilisco summopere abhorrent: cum eius tantùm B sibilo audito exanimentur.

Testudinũ muriũ, & Serpentum inimicitia.

Remedium contra Serpentes.

Felis & anguis odium

In Dialog. de amicit.

Chamæleotis, & Serpentis inimicitia.

Si conuertamus sermonem ad animalia exanguia; in horũ multis hostilem animum contra Serpentes inueniemus. Aristoteles docet locustam cum Serpente præliari; quędam enim locustæ species ab impugnandis Serpentibus ophiomachus nuncupatur. Vnde quidam agricolæ memorandam locustæ de Serpente victoriam obseruarũt: illa enim Serpentis guttur appræhendens, absque vllo certamine bestiam venenatam extinxit. Hoc admiratione dignum est, quòd bestia fortissima, & astuta ab imbecilla, & fatua superari potuerit. Ex his fortè intelligendus est Albertus, qui scripsit inueniri vermem *Opimatum* dictum cum Serpente non viribus, sed audacia dimicantem, illius enim adhæret gutturi, itaut inde minimè auelli possit, donec Serpens prorsus extinctus fuerit. Ibidem etiam memorat alium vermem, quem spoliatorem colubri appellauit. Aelianus idem accidere cancris Serpentũm inimicis tradit: nam Serpentes à vasta cauerna iuxta Ephesiam metropolim egredientes ad proximam vsq; paludem serpunt, deinde tranando ad oppositam ripam peruenire conantur: interim in aqua à cancrorum forC cipibus compræhensi interimuntur. Tandem, ex Plinio, aranei acerbissimum in se Serpentum odium concitant, dum librantes se filo in caput eorum ad opacam arboris vmbram iacentium, eos tali noxa afficiunt, vt vertiginoso affectu correpti diù rotentur, & tandem pereant. Ad finem Vespæ Serpentum inimicæ pronunciandæ sunt: nam authore Vincentio, in speculo naturali, Serpentibus sæpè vescuntur, quo alimento imbutæ mortiferos ictus imprimere solent.

Locusta species cũ Serpẽte pugnat

Lib. 26. de Anim.

Vbi Serpentes à cãcris interimantur.

Aranei & anguis antipathia.

His adnotatis de animalibus, ad arbores, & plantas Serpentibus inuisas sermo est conuertendus. Albertus memorat arborem quamdam in partibus Asiæ crescentem Hyperdoxin vocatam, cuius suaui fructu columbæ regionis delectantur: versantur autem ibi Serpentes columbis valdè molesti, sed prædictæ arboris odorem, & vmbram non sustinent: quamobrem columbæ in hac arbore, & refugium, & pabulum tutum inueniunt. Eadem antipathia inter Serpentes, & fraxinum celebratur: itaut ne matutinas quidem, vespertinasuè vmbras etiam longissimas huius arboris Serpens attingat. Ideò ob naturæ benignitatem fraxinus, priusquam angues à latebris D prodeant, florere incipit, & folia non deponit, nisi postquam Serpentes ad hybernas habitationes reuersi fuerint. Callimachus etiam, referente Æliano, arborem in solo Trachinio nascentem Smilum nominat, cui appropinquantes angues pereunt, quę arbor nisi sit fraxinus, ab ea saltem valdè non discrepare videtur. Eamdem antipathiam inter anguem, & quercum collocant: nam Constantinus in Greoponicis, quernis iniectis folijs Serpentem interire autumat. Scribit etiam Aristoteles odorem florescentis vuæ Serpentes auersari, propterea eo tempore nullus Serpens in vitibus inuenitur. Amplius herbæ innumeræ recenseri possunt, quas Serpentes, ob antipatiam, detestantur. Cardanus meminit trifolij, sub quo Serpentem, vel aliud venenatum animal latere, vel habitare non est compertum, quia hæc herba illis exitio sit. Draconteam, & Anchusam, assentientibus Dioscoride, & Arnoldo, angues abominantur, quia huiusmodi herbis necantur. A betonica faciem auertunt, quoniam in huius herbæ circulo inclusi exire non audent, sed potius, ad mentem Plinij, semetipsos flagellando perimunt. Capparim inuisam anguibus prædicat Auicennas, cũ Serpentes, & vermes in intestinis

Li. 20. cap. 14.

Fraxini, & Serpentis antipathia.

Arbor fraxino congener.

Quercus, & vitis.

Aliæ plantæ Serpẽtibus inimicæ.

Betonica.

Capparis.

 stabu-

Allium. ftabulantes interficiat. Odor allij Serpentes deterret: ideò rustici vasa lactis, succo alliorum circumlinunt, ne Serpentes lactis auidissimi irrepant. Ruta, & præsertim libyca, quoniam siccissima est, Serpentibus aduersatur: nam eius odor efficit, vt statim animo deficiant. Omittimus consultò absynthium, artemisiam, abrotonum, libanotidem, & herbas huius generis, quas ob antipathiam Florentinus circa habitationes plantandas esse iubet, ne ad eas Serpentes accedere audeant. His addamus nepetam, & viticem, quorum folijs, ex Aeliano, mulieres Atticæ in Atheniensium Thesmophorijs cubilia substernebant, ne Serpentes illuc intrare possent. Addit etiam Aelianus Enulam, helenium nuncupatam: siquidem tradūt Ægyptij Polydamnam vxorem Thoridis Ægypti Regis misericordia motam, in Pharum Helenam exposuisse, eiq; donauisse herbam, cuius odorem tantùm, dum Serpentes passim vagantes percipiunt, illicò ad cauernas se se conferunt. Helena igitur herbam terræ commissam Serpentibus contrariam celebrauit: vnde postea rerū naturalium periti enulam helenium nuncuparunt. Plutarchus selenen herbam in monte Apræsaneo nascentem diuulgat, cuius spuma pastores liniuntur, vt nullam Serpentum illic errantium iniuriam patiantur. Deniq; Plinius therionarcam aliam, quàm magicam in nostro orbe nascentem, fruticosam, folijs subuiridibus, & flore roseo extollit; quoniam ob antipathiam anguibus inuisa celebretur. Inter res inanimatas Serpentes oderunt ignem, non solum quia eorum visionem hebetet, vt voluit Cardanus, sed etiam quia veneno aduersatur, illud enim absumit: cum omnia elementa, præter ignem, veneno infici posse compertum sit.

Ruta libyca.

Plantæ serendæ circa domum ad arcēdos angues.

In Geoponicis. Lib.9.c.7.

Enula cur Helenam dicta.

Lib.7.de variet. rer. cap.29.

Marginal letters: E, F

SYMPATHIA.

QVEMADMODVM paulò ante antipathia Serpentum cum animalibus, & plantis exposita fuit: similiter hoc in loco sympathia est explicanda: quandoquidem multi authores tantam sympathiam, & similitudinem inter angues, & Marsos populos collocarunt, vt eis Serpentes nocere non posse asseuerauerint. Ideò Baptista Mantuanus sic canebat.

Sympathia Marsorum, & Serpentum.

——— *maior tua gloria Marsis,*
Quos impunè ferunt nigros tractare Colubros.

Id autem falsum esse proculdubiò credendum est, siquidem Marsi cæteris hominibus nocerent. Hodie etiam multi impostores, & circumforanei in varijs Vrbium plateis plebeculam decipiunt dicentes, Marsorum ritu, vim contra Serpentes possidere, & vinum, in quod ipsi inspuerint, plebi propinant, atque hoc potu virtutem aduersus Serpentes illis communicari prædicant, quę nullo adueniente tempore deleatur. Plinius maiorem concordiam, & amicitiam inter Serpentes, quam inter homines reponit, quia Serpentes à Serpentibus non mordeantur, & innumeri in latibulis simul conglobati, & amicè viuentes aliquando à rusticis inueniantur. Amplius illis inest perpetua cū anguillis necessitudo: propterea quod ad rem, Gesnerus consideratione dignam narrat historiam. Quidam enim cum esset puer anguillam magnam fiscella inclusam in quemdam locum deferens per syluam transire cogebatur, in qua anguillam sibilasse retulit, & illicò aliquot Serpentes sibilo excitatos accurrisse: quare puer, horrido perterrefactus spectaculo, cistula deposita, aufugit: Cum verò paulò post reuerteretur, vt fiscellam recuperaret, anguillam non inuenit. An verò sibilent anguillę dubitandum est; quoniam pisces muti sunt. Fortassis qui deferebat anguillā sibilantes Serpentes audiuit, ideòq; fiscellam deponens terga dedit. Insuper Aristoteles vulpes, & Serpentes amicos minimè fucatos esse decreuit: cum ambo in cryptis communem vitam degant. Ponzettus etiam mures, & Serpentes magna necessitudine coniunctos facit, dum simul interdùm colludere statuit, sed proculdubiò hic author de Serpentibus mures non venantibus verba facit. Aliquando etiam Serpentibus fuit cum cattis amicitia non vulgaris, vt relatum fuit in historia felis, de monachis quibusdam ægrotantibus, nec infirmæ valetudinis causa intelligi poterat; cum tandem rusticus operarius felem monasterij in dies cum Serpente colludentem obseruauit. Non erat autem læthale huiusmodi venenum, quoniam lætitia Serpentis cum catto, ludi gratia dimicantis, venenatam vim reprimebat.

Sympathia Serpentum inter se.

Anguillæ, & Serpentum historia.

Felis, & Serpentis amicitia.

Marginal letters: G, H

Si de

A Si de sympathia anguium, & herbarum sermo habeatur. Plinius in primis miratur honorem, qui hederæ ab Antiquis haberi solebat; cum Serpentes illa tantoperè delectentur. Amplius cum fæniculo Serpentes maximum habent consensum: nam ipso degustato, ad mentem Plinij, senectutem faciliùs exuunt. Immò eius succo oculorum aciem, ex Textore, pristinam acquirunt visionem, quam in latibulis tota hyeme degentes ferè amiserant. Ideòq; Porta astruit homines didicisse à Serpentibus, succo fæniculi oculorum caliginem depellere. Vtrum modo hoc fęniculum sit illud quod ab hominibus editur, Authores sibi inuicem repugnant: etenim Mercurialis fuit huius opinionis illud fæniculum, cui Serpentes oculos affricant, esse illud genus, quod Florentini baccatum cognominant, idque pro veneno reputant. Hinc tamen non fit, vt hoc fęniculum vermiculans sit ab alio diuersa species, nam, ablato verme venenoso, est edule: ideòque Florentini baccatum vocant ob vermem in illo genitum, quem ipsi lingua vernacula baccum dicunt, & ablato verme, nempè bacco, omni carere veneno existimant. Tandem scribunt nonnulli tantam sympathiam inter Serpentes, & sabi-
B nam esse, vt ferè semper circa hanc plantam obuersantes inueniantur.

Li. 1. Mag. nat.

Herbæ anguibus amicæ.

Lib. 1. de morb. Venen.

CAPIENDI, FVGANDI, ET NECANDI RATIO.

TECHNÆ variæ in præsentia examinandæ sunt, quas pro captura, & destructione Serpentum homines excogitarunt. Plinius anguem subintrantem cauernam sinistra manu apprehendẽdum esse docet, quia facillimè per caudam extrahetur: alioquin dextra non poterit auferri, non enim cedit trahenti, sed fugiens elabitur, aut abrumpitur. Hodie Agyrtæ innumeros angues quodam baculo fisso, vel pyragra apprehendunt, & in vas aliquod deferunt, deinde vesiculas circa dentes veneno
C refertas forcipibus disrumpunt, sicq; illos impunè tractant: vel statim captos saliua perfundunt, cuius contactu non parum vilescunt, & veneni feritatem deponunt. Aut ad illos impunè tractandos quodam vnguento manus perlinunt, quod constat ex oleo expresso à semine syluestris raphani, succo radicis dracunculi, & asphodelli cerebro leporis, saluiæ folijs, & lauri baccis. Florentinus in Geoponicis alio vtitur artificio. Vasa fictilia salsuginosa circa habitationes intra terram cõdit, & in ea omnes bestias reptiles insilire fatetur, deinde vasis diligenter obstructis, eas concremat.

Quomodo Circulatores facilè pertractent angues.

Vnguentũ contra vermes.

Alioquin Serpentes immensæ magnitudinis in regione calidiori stabulantes, retibus, & alijs artibus dolosis capiuntur. Diodorus Siculus, & Gillius narrant artem, qua captus fuit immanis Serpens olim ad Ptolemeum Ægypti Regem delatus. Venatores enim illarum regionum, regia munerum magnificentia incitati magnum Serpentem viuum Alexandriam ducere decreuerunt. Serpentem igitur longitudinis triginta cubitorum secus aquas in orbem complicatũ, & humi stratum conspicati, laqueis, & catenis coerceri posse arbitrabantur; sed appropinquantes igneo oculorũ fulgore, squamarum
D asperitate, & dentium eminentia perterrefacti fuga salutem sibimetipsis consuluerunt. Postmodum, excogitata alia capiendi animalis arte, robustis funibus rete belluæ capax fabricarunt, deinde, obstructo cauernæ aditu, belluam faciendis rapinis reuertentem magno clamore, & strepitu ad cryptam confugere coegerunt, qua lapidibus clausa inuenta, in rete tandem incidit. Item Paulus Venetus in regione, quam *Caraiam* vocant, immensos Serpentes diuagari scribit; qui infrascripto artificio coercentur. Interdiù huiusmodi angues in subterraneis quiescunt locis, noctu verò vagantes, & cibum inquirẽtes nulli animalium parcunt; postea alimentis repleti ad domesticã latebram redeunt, & gradientes mole corporea in terra illa fabulosa foueam faciunt. Vnde venatores bestijs insidias tendentes multos, & robustos palos in suprema parte ferro acuto munitos in pabulo habitationi animalis proximo defigunt, puluereq; obruunt, ne quidquam conspici possit. Cum autẽ noctu, vt fieri solet, Serpẽtes ad cibi inquisitionem prodeunt, corporis pondere latenti ferro transfiguntur; tuncque venatores in insidijs morantes, magno facto impetu, Serpentem perimunt.

Retibus angues coercẽtur.

Palis acutis angues capiuntur.

Alij abſq; technis,& inſidijs,ſolis cantionibus Serpentes cõprehendi, & necari poſſe E affirmant, nixi potiſſimùm varijs poetarum authoritatibus, qui id aſſeuerantius dicere videntur. Primùm Virgilius ſic canit.

Eclog.8. *Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.*

Manilius idem confirmat dicens.

Conſultare fibras, & rumpere vocibus angues.

Prædictæ ſententiæ Ouidius non refragatur dum canit.

Vipereas rumpo, & verbis, & carmine fauces.

Idem Poeta alibi canit hunc in modum.

L.2.Amor. *Carmine diſsiliunt abruptis faucibus angues.*

Prudentius Poeta idem ſtabilire videtur, dum in libris contra Symachum ſic inquit.

——— Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides diſcindunt ore Chelydros,
Qui Bromium placare volunt.

Lib.1. Silius etiam Italicus meminit cuiuſdam, nomine Atyr, qui excantando Serpentes, eos F coercebat, dum ſic ſcribit.

Nec non Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq; graues ſopire Chelydros.

Nonnulli volunt hunc virum ex familijs Pſyllorum, vel Merſorum dimanaſſe, qui proprio corpore, vt recitat Plinius, Serpentibus aduerſabantur: propterea olim Romani Conſules, vt periculum facerent, num legatus nomine Hexagon, à prædictis nationibus miſſus fuiſſet, eum in dolium anguibus plenum coniecerunt: vbi à Serpentibus minimè vexatus omnibus miraculo fuiſſe dicitur. Marmaridæ quoq; populi Africæ Pſyllis finitimi angues ſolebant excantare: horũ autem meminit Silius Italicus his verſibus. Lib.3.

Marmaride medicum vulgus ſtupuere cateruis,
Ad quorum cantus Serpens oblita veneni,
Ad quorum cantus mites iacuere Ceraſtæ.

In Philopſ. Lucianus etiam memorat cantiones, quibus Serpentes coerceri feruntur. Introducit enim Babylonium quemdam virum ex Chaldæis, qui profectus in agrum omnes expulit Serpentes. Verba autem Luciani ſunt hæc. *Babylonius in agrum profectus manè, cum pronunciaſſet ſacra quædam ex vetuſto codice ſeptem nomina, ſulphure, & face luſtrato loco, in orbem ter obambulans Serpentes omnes inuitos exciuit; quicumque intra illam regionem erant. Veniebant ergo tanquam ad incantationem tracti Serpentes multi.* Si autem verum eſſet, quod narrat author, id non cantionibus, & verbis Babyloni viri, ſed potius grauiſſimo ſulphuris odori attribueremus, quo ille accenſa face G regionem luſtrauerat: his enim tetris, & exiccantibus odoribus Serpentes excitantur, & fugantur. Aloyſius etiam Cadamuſtus ſimilis excantationis meminit apud Nigritas. Siquidem illarum regionum Princeps, quando præſentaneum deſiderat venenum, deſignato in terra circulo, & nonnullis prolatis verbis, Serpentes eò accedere cogit: tunc inter illos magis venenatum eligens interficiendum, alios miſſos facit. Itaque occiſo Serpente, eius ſanguinem cum ſucco cuiuſdam arboris miſcet, qua compoſitione poſtmodum arma linit, vt leuiter etiam ſauciando hoſtes, neceſſariam necis cauſam illis afferre poſſint. Immò Nigritæ, quando noctu frequentia Serpentum ſibila audiunt, timenteſque ne aliquem animalium gregem adoriantur, ſtatim H accurrentes carminibus illos diſſipant, atq; fugant. Quo autem modo carmina veneficorum fugent, atq; diſſipent Serpentes, non credit Turnebus quærendum eſſe; immò potius anilem quamdam, & puerilem Priſcorum opinionem in memoriam reuocandam eſſe arbitratur. Antiquitas enim opinata eſt cantionibus, & verbis excantatricum angues ita inflari, vt tandem diſrumperentur, & diſſilirent. Verùm hæc Turnebi ſententia difficultatem prorſus ſoluere non videtur: quandoquidem multi ſacræ Scripturæ verbis freti carmina ad coercendos Serpentes adhibenda eſſe autumant. Leguntur enim in ſacris Biblijs hæc verba. *Furor illis ſecundum ſimilitudinem Serpentis ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.* At animaduertendum eſt non omnia, quæ in ſacris litteris ad aliquam ſimilitudinem commemorata ſunt, ſemper probari, ſed ita accipienda eſſe, vt ab earum ſimilitudinibus erudiamur, propterea Diuus Auguſtinus in

In lib. Nauig.c.28.

Cantionibus angues coercentur.

In Pſal.57

præ-

A prædicti psalmi expositione pronunciabat hunc locum ita esse intelligendum, vt excantationes damnentur, & similitudines nos erudiant. Idem author in Genesim de populis Marsis angues impunè contrectantibus verba faciens, scribebat ab illis populis cantionibus, & vi diabolica Serpentes reddi tractabiles: cum hæ bestiæ magisquàm aliud animal carminibus moueantur: gaudent enim Dæmones hanc sibi dari facultatem, vt ad hominem excantantem angues accedant, ad memoriam primi facti commendandam, vt Dæmonum cum humano genere familiaritas omnibus manifestetur. Constantinus quoque in Geoponicis Serpentum columbario non accedere notat, si in quatuor illius angulis hæc vox ἀδαμ inscribatur. Magi etiam vtuntur fistulis ex felium cruribus fabrefactis ad conuocandos Serpentes, quod si sit verum necne, nobis non constat; scimus quidem nos legisse sono fistulæ ex vertebris murium præparatæ, mures congregari. Verumtamen huiusmodi cantionibus verbis, & sonis nulla fides est adhibenda: cum verba nihil aliud sint, quàm voces lingua, palato, dentibus, labijs ad proportionem reuerberatæ: quò fit, vt nullam in corporibus impressionem facere possint. *Fistulis cōuocantur Serpētes, & mures.*

B Quamobrem huiusmodi cantiones superstitione non carere existimamus. Etenim si essent actiones naturæ manifestè vel à primis, vel à secundis qualitatibus depēderent. His enim Philosophi, vt plurimum vtuntur, & in ijsdem omnis magia naturalis consistere videtur. Altera verò supernaturalis magiæ species Dæmonum fallacijs subiecta est, qui sæpè sæpius talia operantur, vt suam tyrannidem in dies magis, atque magis stabiliant: hac de causa hæc magia iure meritò damnata esse perhibetur. *Magia quot sint species.*

His animaduersis vera remedia ab animalibus plantis, & rebus inanimatis decerpta recitanda sunt, vt Serpentes prorsus fugentur, & dissipentur. Inter animalia primò se se offert Elephas, cuius pellis suffitus Serpentes fugat, vel eius adipe, ex Porta, perunctus ab eis timetur. Albertus pinguedine leonina perlinitum non solum à cæteris animalibus, sed etiam à Serpentibus defendit. Ceruus multas habet partes, quæ prærogatiuam fugandi Serpentis possident: nam Plinius à deferentibus dentem Cerui, angues fugari tradit. Alij os cordis cerui commendant, alij coagulum probant, & Dioscorides medulla vtitur. Demum Sextius pelle ceruina hominem induit, ne ad eum Serpentes accedere possint. Taurus ab his præsidijs nō est excludendus; quoniam Sextius illius cornu in locis ab anguibus frequentatis comburit, & Crescentiensis illud ob eamdem causam, circa caueas gallinarum cremat. Iterum Plinius suffitu ex pulmone asini parato, omnia animalia venenata fugat; hominesque coagulo leporis ad eumdem effectum perungit. Alij vtuntur pinguedine catti, quæ, si experientia commendetur nec ne, non liquidò constat. Scimus quidem nostra ætate Presbyteros in villarum Templis morantes ob sepulcra, & cæmeteria anguibus redundantibus, multos feles domi nutrire, qui quotidie Serpentes fugant, atq; dissipant. Aetius Crocodili terrestris stercus adurit, fumumq; per infundibulum ad Serpentum latebras impellit. Fel Chamæleontis ignibus instillatum idem præstare, ex Plinio, dicitur. Tandem Dioscorides erucas in oleribus genitas cum oleo miscet, & hanc compositionem ad arcendos Serpentes commendat. Inter aues Ibis potissimùm probatur: siquidem illius tantùm pennas Serpens formidat. Oua etiam ex Kiranide Serpentes depellunt. Vultur quoq; inter hæc remedia locum habet: nam eius cor, vt voluit Plinius delatum, & iram Regum, & Serpentum impetum compescere potest. Quintus Serenus in fugandis huiusmodi bestijs non cor, sed iecur Vulturis commendabat sic canens.

Li. 7. Phyt. cap. 14. *Animalia anguib. cōtraria.* (C) *Feles aluntur ad angues fugandos.* *Serpentes auibus quibusdam fugantur.* (D)

Si iecur exectum tardo de vulture portes.

Aelianus suffumigio pennarum vulturis è cauernis suis has bestias elicere audet, vt illas tanquam stupidas facilè comprehendat. Id innuit etiā Quintus Serenus his versibus.

Vis & mirificos cautus perdiscere odores,
Accensis quibus arcetur teterrima Serpens,
Aut styracis vras, aut atri vulturis alam.

Deniq; maxima admiratione dignum esse existimamus, quòd Serpentes Serpentibus destruantur. Etenim qui vnum tantùm Serpentem habuerit, illum in fouea penès syluam parata superiniectis prunis collocet, nam vehementia ignis cruciatus, exitumq; non inueniens adeò vehementem emittet sibilum, vt cæteri syluæ Serpentes ad vocem accurrentes in eumdem illapsi locum peribunt. Immò etiam oua Serpentum in ignem proiecta, matres ad se etiam eminùs reuocare audiuimus: quamobrem Gesnerus scri- *Serpentes Serpētibus, & ouis Serpētinis capiuntur.*

bit

bit se à viro à fide digno id intellexisse, qui ouum Serpentinum in fornacem proiecit, & E
mox matrem festinanter accedentem, sibilantem, & in fornacem ingressuram vidit, nisi ab assistentibus partim baculis, partim lapidibus interfecta fuisset. Dubitandum est an hoc per στοργὴν, nempè ob parentum erga filios amorem, an verò propter odorem acciderit.

Præter animalia, plantæ etiam innumeræ ad arcendos Serpentes validissimæ ab authoribus celebrantur. Dioscorides grauem abrotoni odorem Serpentes fugaturũ promittit. Galenus suffimentum ex radice peucedani, vel lilij, nec non ex folijs origani parat, & Serpentes abigit. Interdum vsus est tetro dictamni odore, acrimonia foliorum conizæ, & amaritudine radicis gentianæ. Auicennas infinita etiam præscribit simplicia eumdem effectum præstantia, quæ apud ipsum legi possunt. Plinius arum crematum adhibet, balsamum sincerum vrit, nepetam, iuniperum, radicem ebuli, & cedrum accendit. Vnde Virgilius ad rem canebat hunc in modum.

In lib. de simpl. med. fac.

Lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 6.

Disce, & odoratam stabulis accendere cedrum.

Immò Plinius tradit, quòd Sabei ad Serpentes dissipandos in syluis odoriferis frequentissimos, styracem sæpissimè comburunt. Insuper probat folia ibisci, radicem pastinacæ syluestris, baccas lauri, vitem nigram, & folia cunilaginis, ex quibus omnibus succus est exprimendus, quo homines aduersus Serpentes liniendi sunt. Cardanus, ex aliorum relatione, scribit, roboream materiam in fimetis collocatam, Serpentum generationem impedire, & succum raphani, in quo manus madefiunt, Serpentum morsus prohibere, vel quia ab odore acri plantæ abhorreant, vel quia eodem exanimentur. Constantinus Cæsar tribulum herbam summoperè commendat, quam cum aqua tritam in latibula anguium infundens, eos in fugam vertit. Mizaldus in simili casu odorem filicis combustæ non esse contemnendum asseuerat: immò filicem in locis à Serpente frequentatis plantãdam esse probat. Amplius addit aristolochiam rotundam non esse ab his remedijs arcendam, quia nonnulli eam cum rana campestri, & modico atramenti diligenter triturant, sicque Serpentes tanquam mortuos subsistere confirmant. Textor odorem lisymachiæ à Serpentibus vitari fatetur. Demum labulam, seu anabulam genus quoddam tithimali maioris Barbari vocant, cuius lac Serpentes expellere dicitur. Prædicta simplicia videtur commendasse Lucanus verba faciens de militibus Catonis in Africa à Serpentibus admodum vexatis; prædictis enim plantis, & alijs etiam adustis illos abegerunt. Sic igitur inquit. F G

Li. 3 Geor.

Lib. 7. de rer. var. ca. 30.

Lib. 13. Agric. cap. 8.

Centur. 9.

Li. 9. de bello ciuili.

Hic ebulum stridet, peregrinaq; galbana sudant,
Et tamarix non læta comis eoaq; costus
Et panacea potens, & thessala centaurea,
Peucedanumq; sonat flammis, erycinaq; tapsos,
Et larices, fumoque grauem Serpentibus vrunt
Abrotonum.

Deniq; Porta omnes illas laudat plantas, quæ ob antipathiam Serpentibus aduersari dicuntur.

Li. 6. Phyt. cap. 24.

Si nosmet conuertamus res inanimatas, Aristoteles primum docet amnem esse nomine Pontum per mediam regionem fluentem, in quo lapis inuenitur cuius suffitu Serpentes pelluntur. Huius fortè remedij meminit Nicander, quando dixit. H

Vel tu Threycium flamma succende lapillum.

Gagates, si credimus Oribasio, præter alias manifestas qualitates, hanc peculiarem possidet, vt deferens à Serpentibus non mordeatur. Galbanum etiam multi commendant. Quare Virgilius non immeritò sic ait.

Li. 3. Geor.

Galbaneoq; agitare graues nidore chelydros:

Calphurnio quoq; suffimen ex galbano, & pelle ceruina paratum non displicet, dum canit hunc in modum.

——— succendere Galbana sæpè,
Et tua ceruino lustrare mapalia fumo.
Obfuit iste melis odor anguibus ipse videbis.
Serpentum cecidisse minus; non stringere dentes
Vlla potest vncos, sed inani debilis ore
Marcet, & obtuso iacet exarmata veneno.

Alij

A Alij venerunt in hanc sententiam, ex Aeliano, quòd terra illarum regionum, in quibus Serpentes non generantur super illos proiecta in fugam vertat: ideoque circumforanei venantes in Africa angues, ad mouendam hominum admirationem, talia machinantur: siquidem Serpentes mansuefactos per Vrbes circumferunt, & terram Africæ monstrant, quam aduersus Serpentum impetum valere prædicant, sicq; plebem imperitam decipiunt. Aetius vtitur aqua feruenti, vel muria acida, quam per siphonem in latebras Serpentum infundit. Hodie aliqui calce viua in aqua dissoluta cauernas anguium irrigant. Quidam in prato foueam parant, in qua argento viuo reposito Serpentes congregare profitentur. Rhasis sal ammoniacum in ore prius humefactum in fauces anguium expuit. At Auicennas aqua, in qua sal ammoniacum prius fuerit solutum, loca inspergit, vt illa à Serpentibus secura reddat. Tandem experimento certissimo comprobatum est, combustis veteramentorum corijs, Serpentes illicò fugari; quod Gatinara medicus celeberrimus, sua ætate, accidisse narrat: nam, cum innumera præsidia, & frustra adhibita fuissent ad abigendum Serpentem, qui in ventrem *Veteramentorũ fumus valet cõtra angues.*
B cuiusdam hominis per os intrauerat, tandem ad fumum veteramentorum tanquà ad præsidium singulare confugerunt; qui ore patientis per infundibulum exceptus fuit; statimq; bestia huius nidoris impatientissima per anum, magna omnium spectantium admiratione, egressa est. Ad finem multi, ex Ptolemeo, duorum Serpentum imaginem in lamina ærea, ascendente secunda facie arietis, sculpunt, promittuntq; huiusmodi imagine ligari Serpentes, vt nemini noceant, vbi sepulta fuerit, nos autem hæc tanquam nugamenta explodimus.

Nicander inter cæteros authores in fugandis Serpentibus diligentissimus, tria remediorum genera proponit; primùm est suffitus ex varijs rebus, secundum est substratus variorum simplicium, tertium est linimentum ex varijs succis paratum. Primitùs commendantur suffimenta Serpentibus contraria, quoniam natura frigidi esse perhibentur: ideòq; ab odoribus grauibus facilè feriuntur, vt Aristoteles docuit. Nam *In li. de sẽsu, & sensili.* sicuti homini odores suaues ob frigiditatem cerebri delectabiles sunt: idem in Serpentibus in natura frigidis euenire solet. At homo si in prunas ardentes incumbat, illicò ca-
C pitis grauitatem percipit, & si diutiùs perseueret, suffocationis periculum incurrit: eadem de causa Serpentes ab odoribus valdè acribus pungentibus, & igneis abhorrent, quoniam illis suffocationis periculum immineat. Quamobrem Nicander simplicia valdè acria superiùs proposita, & ab ipso etiam confirmata pro arcendis Serpentibus ad suffitiones eligit, dum his versibus in latinum translatis siccanit. *In Theriac.*

Noxia Serpentum redolenti spicula tymbræ,
Ceruiniq; graui cornu nidore fugabis.
Et siccum accendens gagatc quandoq; lapillum,
Quem consumentis non exedit impetus ignis.
Multifidum silicem crepitantibus injce flammis,
Aut imas viridis libanotidos accipe fibras;
Tantumdemq; acris nasturtij his iunge duobus
Aequali capreæ iam iactum pondere cornu,
Aut exiccantem nares, cerebrumq; nigellam;
D *Interdum sulphur, fædum quandoq; bitumen,*
Vt sumpta æquali pendantur singula parte.
Vel tu Threijcium flammæ succende lapillum,
Qui licet irriguis mersus tamen ardet in vndis,
Expressaq; statim restinguitur vnctus oliua,
Hunc quem fluctisoni mittunt de littore Ponti
Qui, rude vulgus, ibi vescentes carne magistri
Pascendi pecoris sua post armenta sequuntur.
Præterea graue olens candentibus indita prunis
Galbana, & ignitum faciens vrtica dolorem,
Dentatisq; cedrum maxillis sectile lignum,
Omnibus inuisum Serpentibus afflat odorem.
Istis auxilijs caua lustra nigrosq; recessus,
Ac omnes tali purgabis peste latebras,

Et

Et placido prostratus humi satiauere somno. E

Tymbra igitur, & cornu ceruinum si vrantur vaporem quemdam acrem edunt. Lapis gagates ex quodam oppido Liciæ, Gagate dicto, cognominatus bitumen redolet, & cum sit succus concretus facilè accenditur, & pessimum, more sulphuris, reddit odorem ad pellendos Serpentes valdè idoneum. A filice quoq; adusta odor grauis, veluti, & ex radice rosmarini emittitur. Nasturtium eadem vi pollet, quia temperamento calidum, & acre est: propterea Latini illud à torquendo naso cognominarunt; nam authore Plinio, tanto calore refertum est, vt in nares inditum sternutamentum excitare valeat: pariter dum accenditur, vaporem admodum acrem effundit. Cornu capreæ, vel Damæ eumdem præstare effectum dicitur, quoniam cum viribus cornu ceruini communicat. Similiter eadem ratio de sulphure nigella, & bitumine afferri potest, quam paulò ante de lapide gagate assignauimus. Bitumen ergo corpus est limosũ, atq; terrestre, idq; pro loci natura, ex quo desumitur: nã quod è mare mortuo colligitur limosius est, in Syria autem magis terrestre esse perhibetur. In prædicto mari ex limo pingui, & viscido generatur, & aquæ innatans à ventis ad litus truditur, vbi induresit: hoc genere bituminis Babylonij ad construenda ædificia vti solebat; quemadmodum nos gypsum, & calcem ad lapides in parietibus ligandos adhibemus; hac igitur materia Semiramis Assyriorum Regina Babylonis muros erigi curauit: ideoq; non est admiratione dignum, si coniecta face conflagrauerit. Thracius lapis naturę est bituminosæ, & nil aliud est quàm species gagatis, de quo Georgius Agricola consulendus est. Vrtica etiam combusta acrem reddit odorem ad angues fugandos perutilem; idem præstare galbanum dicitur. Cedrus arbor eadem vi potitur; vsta enim grauiter olet. Et hæc de suffimentis Serpentes fugantibus dicta sufficiant. F

Suffimenta ad arcẽdos Serpentes idonea.

Nicander postea memorat substratus nonnullarum plantarum, in quibus noctu iacentes à Serpentibus tuti esse feruntur his versibus.

In Theriacis.

Sin hæc difficili constent non prompta labore,
Atraq; nox subitis tellurem contegat alis,
Finitisq; operis dulcem tibi fortè quietem.
Vt sua defessis redeat vis artubus, optes, G
Tunc iuxta virides sinuosi vorticis alueos,
Amni colam nepetam per obesas collige ripas,
His ea quando locis nascatur plurima, namq;
Vdis læta labris, & amœno flumine gaudet,
Aut tibi casta salix pulchroq; flore renidet,
Præbeat instrata securum fronde grabatum.
Sic quoq; montanum polium, cuius graue spirans
Horret odor; nomenq; suum qua debet echidna
Herba, & ab Euxina quæ fertur origanus vrbe,
Quæcumque illarum decerpitur obuia, prodest.
Quin etiam multò per aprica cacumina flore
Ridens abrotonus, pecoriq; ingrata petitum
Pabula serpillum, molli quod nascitur horto,
Atq; suas circum radices figit, & hirtis H
Expassum folijs pendentia brachia fulcit.
Præstat item exiguam circumlustrare conizam,
Viticeasq; comas, & spinosas anagyros:
Sic & punicea sectis ex arbore ramis,
Regalisq; amplis licet hastæ frondibus vti.
Accipe item innocuo medicantem frigore strumum
Atq; inuisa pigris scyra prima æstate bubulcis;
Hac ratione etiam densi coma pinastelli,
Cuius amarus odor longas effertur in auras,
Quæq; venenato fugat occurrentia morsu:
Itq; hæc sola sibi sunt substernenda decenti,
Quod struis in vacuo pernoctans rure cubili.

Sed

A Sed aduertendum est, quæ substernuntur, talem debeant participare virtutem, vt Serpentibus aduersentur. Primò igitur Nicander probat calamentham, quam humidam appellat, non quia tali tēperie referta sit: etenim, teste Galeno, calida, & sicca est. Talis autem ab ipso vocatur, quoniam secus aquarum decursus libenter crescat Dioscorides huius plantæ tria genera proponit, vnum simile ocymo ratione foliorum, surculos, & caules angulosos proferens, secundum pulegio simile, sed maius, ideòq; pulegium syluestre nuncupatum, hoc neperam Botanici appellare solent; tertium mentastro non absimile, folijs tamen oblongioribus præditum. Nicander tamen primas duas species potissimum intelligit. Per castam salicem, author viticem, nempè agnum castum insinuat. Frutex est in arborem assurgens, & folia ad similitudinem salicis proferens: huius Dioscorides duo genera tantùm constituit, vnum, quod tempore æstiuo floribus in albo purpurascentibus, alterum floribus cæruleis comatur: Quamuis hodie hæc planta floribus etiam candidis alatur in hortis. Hæ autem variæ species viticis cum calamentho, in abigendis Serpentibus, vires communes habere traduntur. Polium montanum eamdem habere prærogatiuam dicitur, est planta incano colore referta, & grauiter olens. Herba verò, quæ ab echidna nomen sortitur, echium ab Herbarijs, & aliter buglossum syluestre vocitatur: magna enim virtute contra Serpentes potitur: Propterea à Græcis duplici de causa ita appellatur, vel quia semen capitibus viperinis simile proferat, vel quia morsibus viperarum medeatur. Sequitur Origanum, quod aliqui maioranam syluestrem indigitant, & apud Dioscoridem trium generum esse perhibetur, nempè heracleoticum, onitide, & syluestre. Abrotonum ijsdem pollet viribus, duplicisq; speciei, nimirum mas, & fœmina assignatur: mas ramis gracilibus vt absynthium crescit; fæmina quodammodo fruticat, ideòq; Botanici hanc speciem chamæ cyparissum, nempè humilem cupressum cognominant. Serpillum aduersus anguinos ictus valet: calidū enim, ex Galeno, & acre est, herba nota, quia per loca inculta, & etiā hortos latè serpat, atq; se se extendat. Coniza triplicis est generis, maior, minor, & media folia hirsuta, & parùm pinguia profert, floribus luteis in papos abeuntibus, viresq; aduersus angues, ob grauitatem odoris, sibi vindicat. Anagyrus postea

C Nicandri, hodie sub hoc nomine planta est ignota. Meminit quidē Hesychius plantæ non dissimilis sub prædicto nomine, sed aliam non assignauit descriptionē. Nostræ ætatis Botanici hanc plantam anagyrim Dioscoridis esse opinantur; quia Nicander scribat grauiter olere: sed adduci non possumus, vt id credamus, quoniam anagyris Dioscoridis non est planta spinosa, neque dentata, quas conditiones Nicander suæ plantę attribuebat. Rami mali punici potius ob vim quamdam abditam, quam manifestam Serpentibus reluctari apud Nicandrum feruntur. Per regalem hastam intelligit author asphodellum folijs porri maioribus, & caule leui in nostris viridarijs florentem. Per strumum, vel potius strycnum, solanum apprehendere debemus, quod nulla ratione naturali Serpentibus resistere potest: est enim omnis solani species ad mentem Dioscoridis frigida. Dicendum igitur est, pro tutela Nicandri, solani genera ob quamdam abditam contra Serpentes antipathiam, id operari. Per subsequentem plantam author fortè erythrodanum, vel rubiam tinctorum sumit, quæ manifestis qualitatibus contra Serpentes pugnat: nam, ex Galeno, radicem gustu habet acrem: ideòq; Dioscorides

D illam aduersus Serpentes in vino fæliciter prescribit. Tandem ponit pinastellum, peucedanum Herbarij dicunt, planta est fæniculo similis, flore luteo, radice nigra, & odore graui: propterea non est mirum, si Nicander eam contra angues substernat.

Lib. 7. de simp. med. fac. *Lib. 3. de mat. med.* *Substratus herbarum pro fugandis anguibus.* *Echij etymum.* *Maiorana syluestris qua.* *Anagyris Nicandri non conuenit cum Anagyri Dioscoridis.* *Lib. 4. de mat. med.* *Lib. 6. de simp. med. fac.*

Postremò Nicander ad linimenta ex varijs simplicibus composita confugit, dum canit hunc in modum.

Porrò suspectas potes obturare cauernas,
Vt prodire foras timeant, nec sibila tollant
Colla tibi, si cedrinas in fictile baccas
Triueris, huicq; tuos tibi cautus inunxeris artus,
Vel graue spirantis si germina pinastelli,
Siccaq; qua incultis campestribus intyba surgunt,
Palladio intuderis, facturus vt ante, liquore.
Hoc quoq; cana modo tibi saluia proderit, & quæ
Multa ferè solas radix pretiosa Cyrenas
Incolit.

Prima

Prima fronte fructum cedri introducit, ex qua effluit resina, sed medicamen efficacius redditur cerui medulla addita, quod etiam à Dioscoride fuit commendatum. Deinde author meritò addit herbas multas superius etiam descriptas cum oleo, & cum portione pulueris lasaris: hanc radicem cyrenaicam nuncupat. Laser autem est herba, testibus Dioscoride, & Theophrasto, caule ferulaceo, folijs apio similibus, qua Europei carent: in Syria autem, Armenia, Libya, & Media nascitur. Græci silphion, Latini laserpitium cognominãt. Præterea Nicander pro hominum cautella componit pastillos, dum recipit duos abrotoni ramulos, nasturtium ad pondus vnius obuli, seminis nasturtij quantitatem, quæ manu comprehendi possit, & ex omnibus in mortario contusis, & cum oleo, & Cerui medulla confusis prædictos fingit pastillos, quos, vrgente necessitate, rursus territ cum oleo, & hominem inungit. Ad eundem effectum præstantissimum parat vnguentum, quod recipit duos Serpentes libidini indulgentes, nimirum in fine Veris captos (aliqui viperas intelligunt) medullæ Cerui drachmas triginta, vnguenti rosacei vncias sex supra triginta, & olei oliuarum crudi tantumdem, omnia cum vncijs nouem ceræ permiscet, Serpentibus prius in olla diligenter coctis, donec caro ab ossibus separata fuit. Audiamus igitur Nicandrum versibus in latinum translatis loquentem hunc in modum. E F

Linimenta aduersus Serpentes.

Pastilli Nicandri contra Serpentes.

Vnguëtum Nicandri contra angues.

Nulliusq; fera metues lacrymabile vulnus.
Iniectosq; in parua duos mortaria ramos
Nobilis abrotoni non fessa contere dextra;
Aequaliq; oboli nasturtia pondere misce:
Sic quoq; ducentis lapidem noua semina dauci.
Hincque, breues faciens rotulas pallente sub vmbra,
Quæ tamen admisso sit libera flamine sicca.
Quas, postquam aruerint rursum tere, deinde perunge.
Quandoq; in triuijs generanda dedita proli
Reptilia aspicere est, secum coeuntia: quæ si
Figlinæ cautè tollens immiseris ollæ,
Egregium antidotum contra illa venena repones. G
Sed super adde bonæ ceruino ex osse medullæ,
Vel pinguis, caleat quod adhuc à cæde, cerebri
Triginta quantum possunt sustollere drachmæ,
Quattuor heminas præstantis odore rosacei;
Cuius facta semel, bis, terue expressio præstat.
Splendentisq; olei, crudis quod fluxit oliuis,
Tantumdem, & puræ dodrantem his adijce ceræ.
Hæc benè feruenti celer omni concoque vase,
Squamea dum liquidi mollescant membra draconis.
Dehinc fabrefacta fiet mola, qua tibi cuncta terantur;
Turbenturq; simul, sed acutas exime spinas,
Quandoquidem his atrum soleat pendere venenum:
Hoc ex vnguento tua colline membra, deinde
In quodcumq; voles iter, & quodcunq; grabatum H
Te poteris tuta semper conferre salute.

A SERPENTIBVS OCCISI, ET SAVCII.

LAOCOON ille Troianus, percussa equi fatali machina, pænas luisse perhibetur; dum eius duo filij à Serpentibus necati fuerunt, quibus ipse mox auxiliaturus venenatis vulneribus obrutus interijt, de hoc Virgilius legendus est. Item Opheltes, qui alio nomine Achemorus vocabatur filius Lycurgi Memeæ Regis, dũ negligẽter ab Hypsiphile nutrice custodiretur, in cunabulis dormiens Serpentis ictu saucius

Lib. 2. Aeneid.

A eius animam effudit. Ambrorum nempè tam huius pueri, quàm Laocoontis meminit Ouidius in Ibin, dum cecinit.

Quàm puer Hypsiphiles, quàm qui caua primus acuta
Cuspide suspecti robora fixit equi.

Orpheus Apollinis, & Calliopes musę filius, seu iuxta aliorum mentem, Oeagri, musicus celeberrimus vxorem nomine Euridicem duxit: hanc ad ripas Hebri fluminis in Thracia cum Dryadibus spatiantem Arysteus pastor violare voluit, quæ libidinosum iuuenis impetum festinanter vitans, Serpentem incautè calcauit, qui in pedem reuolutus venenato morsu illam interemit. Vnde Orpheus ad Inferos pergens vxorem recuperaturus apud Ouidium introducitur loquens hunc in modum.

Causa viæ est coniux, in quam calcata venenum *Lib.* 10.
Serpes diffudit, crescentesq; abstulit annos. *Metam.*

Hanc etiam mortem memorat idem Ouidius in Ibin, quando sic canit.

Neue venenato leuius feriaris ab angue,
Quàm seuis Oeagri Calliopesq; nurus.

B Casum non dissimilem narrant accidisse Hesperiæ puellæ, quā Aesachus Priami filius deperibat: hāc igitur ab insequente fugientem anguis in herba latens momordit: vnde veneno toti corpori communicato obijt. Mox Æsachus vulnus ab angue inflictum sui ipsius causa perpendens, dolore afflictatus, è scopulo in mare se pręcipitauit. Ouidius hunc casum eleganter decantat his versibus.

Ecce latens herba coluber fugientis adunco *Lib.* 11.
Dente pedem strinxit, vulnusq; in corpore liquit. *Metam.*
Perdidimus miseram nos te duo, vulnus ab angue,
A me causa data est, ego sum sceleratior illo,
Qui tibi morte mea mortis solatia mittam;
Dixit, & è scopulo, quem rauca subsederat vnda
Decidit in Pontum.

Orestes furore liberatus, cum Tisamonem filium in Mycenarum imperium suffecisset,
C Serpentis ictu perijsse fertur. Propterea Ouidius in Ibin hæc habet.

Vtq; Agamemnonio vulnus dedit anguis Oresti,
Tu quoq; demorsu virus habente cadas.

Orion quoq;, qui iactans se profitebatur nullum à terra monstrum produci posse, quod ipse non conficeret, tandem Scorpionis ictu, vel vt alij scribūt, Serpentis morsu interfectus est. Demetrius Phalereus auditor Theophrasti, & præfectus bibliothecę Ptolemæi Soteris, lęthali Serpentis, seu aspidis vulnere affectus est. Hunc etiam interitum Ouidius in Ibin memorat. Politianus etiam scribit. Ampycidem in Libya versantem à Serpente saucium interijsse, dum inquit.

Ampycidemq; pium Libycis quem strauit arenis *In Nutric.*
Serpens fætifero fauces accensa veneno.

Immò Mopsus Ampyci filius, ex Lycophrone, eadem nece extinctus est. Seneca, & ipse eiusdem meminit in Libya à Serpente cæsi, ibiq; sepulti, his carminibus. *In Medea.*

Idmonem quamuis bene fata nosset,
D *Condidit Serpens Libycis arenis.*
Omnibus verax, sibi falsus vni
Concidit Mopsus &c.

Apesantus Acrisij filius, ex Plutarcho, iuxta Inachum amnem ad latus Peloponesi fluentem, lethali Serpentis morsu interiens nomen monti dedit. Sulpitius in commentarijs ad Lucanum scipsit Canopum gubernatorem nauis Menelai, apud Canopum vrbem Ægypti, à Serpente occisum fuisse. Pausanias etiam narrat non longè à Trifontio montem fuisse, cui aliàs Sepia nomen fuit, & ibi Ægyptum Elati filium læthaliter ab angue percussum interijsse, ibidemq, humatum fuisse tradunt, quoniam cadauer, ob odoris grauitatem, longius efferri non potuit. Habemus à Parthenio, Benantem Laodices, & Acamontis filium, iuxta Olynthum Thraciæ vrbem, vulnere Serpentis occidisse. Quid plura? Cleopatra Aegypti Regina ab Augusto Cæsare superata brachium Serpenti mordendum porrexit, ne ab Imperatore duceretur in triumphum. Propertius eleganter id innuit hunc in modum.

De fluu. *In Arcad.*

Lib. 3. *Brachia spectaui sacris admorsa colubris,*
Et trahere occultum membra soporis iter. E

Lib. 25. Xanthus historiarum author scriptum reliquit apud Plinium, Tillonem ab angue quidem interfectum, sed herba, quam vocant ballin, denuò vitæ restitutum fuisse. Legendus est etiam Cynthius poeta, qui elegans conscribit epigramma de Dedalo penes lacum morsu anguis extincto. (Lib. 2. epigr.) Demum innumeros Serpentum morsibus obijsse credendum est, quorum nomina nobis sunt ignota: quandoquidem Heliogabalus, ex Lampridio, infinitos Serpentes, per sacerdotes nationis Marsicæ collegisse fertur, illosq; antequam dilucularet, in populum ad ludos celebres conuenientem effudisse: ideòq; multos horum ictibus in arena concidisse coniectandum est. De saucijs à Serpentibus multæ essent recitandę historiæ, sed vnam, aut alteram, breuitati indulgentes afferremus. (Tom. 2. Offic.) Aleon sagittarius Cretensis, vt animaduertit Textor, Serpentem confecit, filio suo leuiter læso, quem anguis iam iam in faucibus habebat. Georgius Cappadox, sub Diocletiano, tribunus militum maximum Serpentem in Africa trucidauit, liberata puella, quam sauciam erat deuoraturus. F

VENENI ANGVIVM DIFFERENTIÆ, ET SIGNA.

ANTEQVAM ad explicandas veneni differentias accedamus: nostra prius interest veneni æquiuocationem meditari. Siquidem venenum aliquando pro cantione, & veneficio vsurpatur. Id præstitit Cicero in suo Oratore, quando scripsit memoriam sibi veneno (nimirum cantionibus, & veneficijs) ereptam fuisse. Interdum venenum pro tinctura, seu imbutione coloris sumitur, in quo sensu hoc vocabulum fuit vsurpatum à Virgilio sic canente.

L. 2. Geor. *Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.* G

Infectionem, seu tincturam à Priscis venenum appellatam fuisse arbitramur; quoniam herbas venenatas ad inficiendum, seu colorem inducendum valdè idoneas esse crediderunt. In præsenti autem historia, venenum pro eo, quod inficit animalia, intelligendum est. Prisci autem ad distinguendum à veneno medicamentum, has particulas (bonum, vel malum) addebant: ideòq; per bonum Pharmacum, medicamentum, per malum verò, venenum intelligebant. In hoc intellectu canit Homerus hunc in modum.

Lib. 4. Odyss. *Αἰγυπτίη τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα*
Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Spondanus ad verbum hæc carmina ita vertit.

Aegyptia, quæ plurima producit fertilis terra
Pharmaca plurima salubria mixta; multa lethalia.

Sed erit satius latinis versibus ita canere.

Fertilis Aegyptus rerum medicamina mixta
Optima multa simul, deterrima plurima profert. H

Latini quandoq; venenum, vocabulo à Græcis mutuato, deleterium appellant. Hoc igitur in genere, quatenus per se consideratur, est res non naturalis, quæ corpus humanum penetrans maximi nocumenti, vel etiam perfectæ corruptionis causa esse perhibetur. (Venenũ duplex.) Hoc deinde in duas partes præcipuas distribuitur: nam venenum est corpus, & omne corpus, vel est simplex, & naturale, vel compositum, & artificiale. Ideò venena simplicia, & naturalia primum membrum huius diuisionis occupant: composita verò, & Artificio aliquo parata secundam partem diuisionis constituũt. (Venenũ naturale quale.) Venenum igitur naturale vocatur illud, quod est pars quatuor elementorum, aut ex illis absque vlla arte integratum. (Venenũ artificiale.) Alterum verò est, quod ad arbitrium hominis venefici, componitur. At in præsẽtia de naturalibus sermo habetur, inter quę venenata animalia, & potissimum Serpentes connumerantur, quorum historia in his libris exaratur.

(Venenum anguium vbi lateat.) Venenũ ergo, quoad Serpentes, in cysti fellis residere Plinius astruit. Greuinus autem, & alij statuunt virus Serpentum in vesica quadam sub lingua inueniri: qua disrupta,

A rupta, liquor quidam biliosus emanans inficit corpus, cui communicatur: etenim Reusnerus in Paradiso poetico sic canebat.

Sæpè latet viridi sub gramine concolor anguis,
Et collecta graui fauce venena iacit.

Omnes enim Serpentes non sine aliquo veneno esse perhibentur: quandoquidem natura singulis, & quibuscumq; proprium virus impertita est. Quidquid de Serpentibus innoxijs dictum sit: innocui enim in comparatione ad valdè nocuos vocati fuerunt. Quare non sine ratione Virgilius olim introducebat Iouem cunctis anguibus virus cõmunicantem, dum inquit. *Li. 1. Geor.*

Ille malum virus Serpentibus addidit acris.

Propterea iusta de causa possumus cum Isidoro attestari Serpentum esse tot venena, quot genera, tot pernicies, quot species, & demum tot dolores, quot colores in ipsis obseruantur. Quoniam hæ bestiæ non modò homines, sed etiam cæteras animantes mordendo venenare solent. Iuxta illud Baptistæ Mantuani.

B *More Colubrorum quibus est innata libido*
Dente venenato, pecudesq; hominesq; necandi.

Verùm à Serpentibus percussi non omnes eodem tempore, vel pereunt, vel liberantur; hocq; non semper à veneni qualitate, sed à diuersa patientis temperatura dimanare solet: Siquidem iuxta calorem naturalem debilem, vel validum maior, vel minor resistentia nascitur: quemadmodum etiam in medicamentis catharticis obseruare licet: nam drachma rhabarbari in altero patiente celeriorem, in altero verò tardiorem molietur operationem. Quod non ab alia causa, quàm à diuerso temperamento prouenit. Quemadmodum etiam venenum sumptum citiùs, & seriùs operari solet, iuxta varietatem quatuor primarum qualitatum frigidi, calidi, humidi, & sicci, nec non aliarum, quas Philosophi secundas qualitates appellant; nimirum iuxta mollitiem, duritiem, grauitatem, lenitatem, & viscciditatem. Obseruamus enim res calidas leues, & tenues celeriorem, quàm frigidas, duras, graues, & viscidas exercere operationem. Hoc docuit Galenus, quãdo scripsit esse quædam venena multò post assumptionem interi- *Operatio veneni diuersa quæ.* *Lib. 3. de simp. med. fac.*

C mentia, & potissimum, quæ viscidam, & terrestrem naturam participãt: ideòq; statuendum est, venena statim necantia esse calida tenuia, & leuia: propterea faciliùs per venas, & arterias ad cor penetrant. Huius conditionis fortasse fuerunt venena in scrinio Caligulæ Imperatoris reperta, quæ in mare proiecta, statim illud adeò infecerunt, vt pisces paulò post perierint. Id totum Suetonius in vita Caligulæ tradidit. *Veneni Caligulæ qualitas.*

Modò ad differentias veneni anguium properandum est, quæ à multis accipienda sunt. Primitus, iuxta sexum, mares fæminis sunt nocentiores. Iuxta ætatem, senes iunioribus deteriores; licèt aliqui totum oppositum sentiant. Iuxta molem corpoream, magni (loquendo tamen de eadem specie) paruis vi venenata antecellunt. Iuxta inanitionem, & repletionem, ictus Serpentis ieiuni magis quàm saturi est pernitiosus. Iuxta anni tempus, æstate magis, quam hyeme angues sunt timendi, quam sententiam secutus est Matthiolus, ad quem lectores possumus relegare. Cæterum verno tempore, quando senium exuunt magis formidolosi esse feruntur. Id docuit Virgilius, quando scripsit infrascriptos versus. *Differentiæ veneni anguium.* *Lib. 6. in Comm. ad Diosc.*

D *Non mihi tum molles sub dio carpere somnos,*
Nec dorso nemoris libeat iacuisse per herbam,
Cum positis nouus exuuijs, nitidusq; per herbam
Voluitur hic Serpens. *L. 3. Geor.*

Hic inquiri solet, an aliquod assignetur tempus, quo Serpentes veneno prorsus careant: propterea quod Vincentius, in speculo naturali, pronunciat Serpentes in aqua versantes virus deponere, & exeuntes illud resumere, & si fortè accidat, vt anguis ab aqua egrediens depositum non reperiat venenum, caput ad saxum allidere, & præ dolore interire. Ad dissoluendam hanc difficultatem, sciendum est ad mentem Plinij, nil aliud esse venenum Serpentis, quàm fel, quod pedetentim per venas ad vesicas oris peruenit, vbi secus dentes continetur: natura enim in huiusmodi animalibus, nonnullas partes destinauit, ad quas excrementa demandarentur; quia si hæc per totum corpus diffunderentur, proculdubiò totum animal esset venenatum. Id autem non est asserendum cum Serpentes, abscissis capite, & cauda, & *Li. 20. c. 8.* *Cur totum corpus Serpentis non sit venenatum.*

 ablatis

cauda, & ablatis felle, & interaneis, in quibus venenata, & excrementitia materia E conseruatur, ab hominibus etiam edantur. Ideò non videtur veritati consonum, quod à Serpentibus denuò venenum resumatur: quoniam venenum in illis collectum vesiculis non potest, nisi per ictum, illis disruptis, exire: nisi quis velit asserere venenum iterum in ventriculum animalis detrudi, indeq; ad cystim fellis, & deinceps ad destinata loca deferri. Hinc ratio Vincentij nullius valoris est reputanda. Præterea cum nil aliud sit venenum, quàm fel Serpentinum, id potest deperditum denuò generari; cum assiduè biliosus liquor in huiusmodi bestijs procreetur: quemadmodum in fele zibethi illud odoratum excrementum in dies producitur, & veluti in mulieribus quotidie menstrua excrementa resultant. Quare non erit necessarium, ad mentem Vincentij, fateri Serpentes, ob amissum venenum præ dolore disrumpi: propterea quod vidimus à Circulatoribus Serpentes iratos ad pãnum rubrum mordẽdum impelli, vt disruptis vesiculis venenum perdant, consequenterque melius pertractari possint; quod venenum tamen, temporis tractu, in ijsdem locis denuò congregatur. Insuper si vera esset opinio Vincentij, nimirum à Serpentibus aliquando venenum in F aqua deponi, petendum esset ab ipso, an illa aqua sit fluens, vel stagnans: nam si fluit, proculdubiò in illa venenum dissipabitur, sicq; ab angue resumi non poterit. Sin fuerit stagnans, nulli dubium est, quòd venenum illud in aqua putrida alterabitur, & cum venenum sit excrementum biliosum, & tenue in huiusmodi aqua facillimè euanescet.

Venenum ab angue depositum resumi non posse.

Iuxta potentiam veneni, alij Serpentes vulnerando breui temporis spatio, alij diuturniori perimunt. Ideò legitur in historia Indiæ Lusitanicæ, quòd in campis, & nemoribus illarum regionum diuagantur Serpentes, à quibus canes, & sues demorsi, sex tantùm horas viuunt: homines verò icti diem solum naturalem superuiuunt: & si accidat, vt remedijs opportunè adhibitis liberentur, & denuò mordeantur, vitę discrimen amplius non incurrunt. In confirmationem potentiæ veneficæ Mapheus narrat in nonnullis Indiarum locis, Serpentes inueniri, quorum halitus adeò pestilens est, vt prætereuntes interimat. Ad rem Pouzetus prodit ob potentiam veneni, quemdam interijsse, cum se lauasset in aqua calefacta lignis secus Serpentum cauernas excisis. Immò Scaliger Parauicinum quemdam non procul Dertona, in venatione, Serpente lan- G cea occiso, vnà cum equo mortuum esse attestatur: nec sine ratione, quandoquidem Auicennas publicauit quemdam militem, angue hasta cæso, perijsse, quia venenum per hastam manui vulnerantis communicatum deinceps totum corpus occupauit. In huius asserti confirmationem Matthiolus tradit in agro Tridentino iuxta quemdam collem à custode vaccarum longa hasta, magni, & horrendi Serpentis caput transfixum fuisse, dumq; pro viribus fixa teneretur hasta, ne Serpens elaberetur, magno statim tremore correptus est. Vnde magno edito clamore transeuntes ad se conuocauit, qui accedentes Agricolam ferè exanimem inuenerunt. Quare cognita infortunij causa, ob Serpentem, qui sine dubio per hastam virus percutienti communicauerat, ad theriacam, & ad alia præsidia confugientes, rusticum tandem ad vitam reuocarunt.

Vis veneni Serpentini qualis. Parte 3.

L.4. fen.6.

Lib.5. in comm. ad Diosc.

Præterea, ratione loci, & alimenti vis venefica in anguibus consideranda est. Siquidem montani cæteris magis mordaces, & venenati esse feruntur. Immò iuxta pabulum magis, & minus venenosos esse Edoardus Vuot arbitratur, exemplo viperarum H Arabicarum inter frutices balsami viuentium: nam incolæ balsamum colligentes earum morsum minimè formidant. Hinc colligendum est quædam animalia in vna regione esse venenosa, in alia verò omni veneno carere. Id exemplo plantarum comprobari potest: siquidem napellus in iugis alpium nutritus vires admodum deleterias exercet, delatus autem in hortos, in venenando parùm operatur.

Lib. 6. de Diff. Anim.

Vis veneni ratione loci.

Quoad signa Olaus Magnus scripsit percussum à Serpente primùm obstupescere, deinde postquam calefactum fuerit virus patientem interire, nisi remedijs efficacibus occurratur. Tagautius stuporem quemdam induci in patientem asseuerat, vt ferè non sentiat: Præterquamquòd vulnus dolore non vulgari affligitur, color mutatur, fit enim ruber, & inflammatur, aut liuet, aut nigricat, & deniq; patiens magis angitur molestijs, & totus ardet.

Signa veneni anguium.

L.2 Instit. Chyrurg.

VE-

A

VENENI SERPENTVM MEDELA.

ANTIQVI Ethnici suos habebāt sacerdotes, & alios, quos diuinitus missos putabant, ad quos vulnerati à Serpentibus tanquam ad sacram anchoram confugiebant. Quare Vulcani antistes in Lemno Insula (vt voluerunt Græcorum nonnulli) hac prærogatiua sanandi demorsos ab anguibus potiebatur: propterea Cęlius Rhodiginus Philoctetem penès aram Apollinis Smynthei à Serpente pūctum, illuc medicinæ gratia missum fuisse attestatur. Item Vmbro sacerdos de gente Marubiorū apud Virgilium, & Atyr apud Silium Italicum, virtutem sanandi Serpentū morsus possidere dicebantur. Alij medicam opem à Psyllis populis petebant. Hoc præstitit Cato, quando cum exercitu Iulij Cæsaris per Deserta Libyæ iter faciens à Serpentibus adeò vexa-
B batur, vt, singulis ferè horis, milites à Serpentibus percussi caderent. Ideò Psylli accedentes vulnera ab anguibus inflicta sugebant, & cantionibus Serpentes fascinabant, ne imposterum prætereuntes milites ictibus agitarent. Huius meminit Lucanus, quando cecinit. *Li.9.Pharsal.*

——————— gens vnica terras
Incolit à sæuo Serpentum innoxia morsu,
Marmaridæ Psylli, par lingua potentibus herbis,
Ipse cruor tutus, nullumq; admittere cuius
Vel cantu cessante potest; natura locorum
Iussit, vt immunes mixti Serpentibus essent.

Idem referri à Nicandro in libris de natura animalium testificatur Aelianus, nonnullosq; Nicandri recitat versus desumptos fortè ex libro, quo hodie nos caremus. Existimabat enim Antiquitas Psyllorum, & Marsorum corporibus innatam esse virtutem quodcumq; venenum profligandi. Tradit autem Callias in historia, quam de Siracu- *Psylli, & Marsi populi medebantur icti bus anguiū*
C sano Agathocle conscripsit; demorsum à Serpente, si vir Libycus natione Psyllus fortuitò inuenerit, vel aduocatus accesserit, dolore non valdè oppressum, sola saliua dolorem sedabat, & plagam curabat: sin magno dolore afflictum viderit, tunc Psyllus hauriens aquam, os suum diligenter colluebat, deinde illam in poculum proiectam vulnerato bibendam tradebat; & si prædictis remedijs venenum non cedebat, tunc cum ęgrotante nudo nudus accumbebat, & proprio corpore veneficam vim frangebat, hacq; ratione ab impendente necis periculo patientem prorsus liberabat. Idcircò hi versus ad rem leguntur apud Aelianum.

Audiui Lybicos Psyllos, quos aspera syrtis,
Serpentumq; ferax patria alit populos.
Non ictu implicitum diro, morsuuè venenam
Lædere, quin læsis ferre & opem reliquis:
Non vi radicum, proprio sed corpore iuncto.

D Quibus Præsidijs nullam fidem adhibendam esse pronuntiamus: propterea quòd Galenus, & ipse attestatur Marsos populos, qui sua ætate adhuc extabant, contra Serpentum virus nullam propriam facultatem possedisse, sed quibusdam dolis, & vanis commentis vniuersam plebeculam decepisse: quemadmodum hodierni Circulatores, qui Serpentes, & viperas non debito tempore venantur, captisq; carnes mordendas obijciunt, vt, omni veneno ab illius ore euacuato, fælicius coram populo contrectari possint: Immò de D. Pauli stirpe (quod certè mentiuntur) se propagatos esse promulgant. *In lib. de Ther. ad Pis.*

Omissis Priscorum nugamentis, ad seria, & rationalia remedia properandum est, quæ venenum digerant, & veneni transitum ad partes principales impediant; illis enim occupatis, præsidia licèt optima incassum adhibentur. Itaq; duo scopi præcipui in hoc casu ab authoribus medicis proponuntur; nempè virulenti humoris euacuatio, & affecti corporis immutatio, seu alteratio. Cum igitur apud Medicos duplex euacuatio recenseatur; nimirum vniuersalis, quæ medicamentis potissimum catharticis procuratur, & particularis, quam Medici per partem affectam moliuntur, illi applicando pharmaca ad virus eliciendum idonea. Est igitur aduertendum, quòd in punctionibus Serpen- *Remedia veneni rationalia.*

 tum

tum non semper (vt aliqui arbitrantur) ab vniuersali euacuatione inchoandum est, nam solum ad eam medicus confugere debet, quãdo virus penetrasse genus venosum suspicatur. Præsidia igitur à tribus medicinæ fontibus, nempè à chirurgia, pharmacia, & diæta haurienda sunt. E

Remedia chirurgica. Ratione chirurgiæ, prima fronte se se offert, venæ sectio, quam admittit Paulus Aegineta, quotiescumque venenum per totum corpus fuerit disseminatum, & præsertim si patiens plethora laboret. Galenus docet punctos à Serpentibus eodem modo esse curandos, quo demorsi à cane rabido sanantur. Venenum enim ad partes extimas extrahendum est, ideòq; cucurbitulæ scarificatæ commendantur, & potissimum illæ paruæ, quæ in æstuarijs *cornetti* vocitantur: hæ loco vulnerato applicandæ sunt; dummodo partes circumiacentes vinculis prius constringantur, ne mala veneni qualitas illis communicari possit. Alij absq; cucurbitulis, locum affectum spongia prius fouent, deinde scarificant, altius scalpello vlcuscula imprimendo, vt virosa materia è profundis partibus euocetur. Alij vulneratam partem accensis ouorum gallinæ testis prius in aceto infusis addito cornu Cerui, & galbano suffumigant, postmodum illam diligenter scarificant. Alij probant hirudines, quæ sanguinem virulentum sorbeant. Quamuis, ex Auicenna, sint qui, lucri gratia, ore proprio huiusmodi vulnera sugant: sed nunquam ieiuni ad hoc ministerium accedunt: immò sępè os vino odorifero colluunt, & in ore oleum rosaceum, aut violaceum continent, deinde quod sugunt sæpè expuunt. Verùm ex chirurgico fonte nullum elicitur prestantius remedium, quàm partis affectæ incisio, ne venenum vlterius progredi possit. Hoc remedium, ex Dioscoride in Aegypto, tempore spicilegij erat in vsu: tunc enim rustici formidantes copiam anguium in campis versantium, ollam pice plenam in agros deportabant. vbi ergo pars aliqua à Serpente puncta fuerit, illicò fasciam in ollam conijciebant, qua locum stringentes secabant, deinde picem instillabant, & liberabantur. Clarissimus Mercurialis, & alij authores, post inflictum vulnus, continuò partem inurunt: hoc enim præsentaneum auxilium reputant; cum ignea vis omne veneni genus castigare, & domare possit. Sed animaduertendum est, ne, ablata eschara, cicatrix citò inducatur, quoniam vlcus tandiù seruandum est apertum, donec omnis venefica materia euacuata fuerit. Cęterũ modus vtendi igne in hoc casu, multiplex esse solet. Alij caustica adhibent medicamenta, alij fune accenso, & alij oleo feruenti vtuntur. Nos autem satiùs esse opinamur ad ferrum candens tãquam ad remedium expeditissimum recurrere.

In lib. de sect. ad Tyron. c. 7.

F

L. 4. fen. 6. trac. 3. c. 1.

Partis læsæ inustio.

G

Remedia pharmaceutica. Pharmacia reliqua nobis suppeditat medicamenta cùm aluum, tùm vomitum stimulantia: propterea legitur in epistola ad Gesnerum, quòd quidam agricola à Serpente in pede demorsus, consilio cuiusdam anus, pedem terra obruit, & gallina dissecta vsus est, quibus nihil conferentibus, tandem consilio cuiusdam matronæ, theriacam ex cereuisia sumpsit, indeq; aliquot horis euomẽs liberatus est. Modò à simplicibus inchoando medicamentis per elementa, animalia, & plantas ad compositas medicinas paulatim accedendum est. Inter elementa Io. Tezetzes commendat aquam his versibus politicis in latinum sermonem à Paulo Iacisio translatis.

In lib. var. hist.

Aliquis à Serpente morsus, aquam tacens si biberit,
Capulum ensis nigrum aqua intingens,
Antequam Serpens aquam gustet, qui momordit,
Seruatur maximè illæsus à veneni nocumento,
Et si alius nunciauerit alicui, dicens hæc,
Ille à Serpente ictus longe iacet,
Atq; illuc non valeat ille venire,
Bibat nuncius dictam aquam,
Et qui ægrotat, sanitatem accipit etiam à longè.

H

Remedium cuiusdam Eremitæ. Non dissimile remedium à terra sumptum memorat Matthiolus adhibitum ab Eremita olim circa Romam morante, ad quem multi nomine vulneratorum ab anguibus confugiebant. Hic solitus erat interrogare nuncium, num vellet pro patiente remediũ sumere, & annuenti iubebat, vt pedem denudatum in solo collocaret, quem gladij acie circumscribebat, indeq; amoto pede, hæc verba in vestigio inscribebat. CARO CARVZE SANVM REDVCE, REPVTA SANVM EMANVEL PARACLETVS. Deinde eodem gladio characteres delens, terramq; colligens in

cyathum

A cyathum aqua plenum infundebat, donec subsideret, quam postmodum indusio nundo colatam ei propinabat, & confestim ægrotus absens sanabatur. Verũ hoc præsidium, cuius ratio reddi non potest, omittendum esse existimamus.

Ad animalia autem transeuntibus prima fronte sese offert columba, quę viua incisa, & morsui Serpentum imposita, iuxta mentem Sextij, venena omnia ad se trahere creditur. Item gallus, & gallina, ex Aetio, dissecta loco affecto apponitur, vel ad aliorum mentem, sedes horum animalium deplumata ictibus anguium alligatur, donec vis vniuersa veneni extracta fuerit; cuius rei indiciũ est, quando pullus postremo appositus non moritur. Huius autem rationem esse credimus, quia gallinę calido temperamento prędite totam virulentam materiam imbibunt: Siquidem proprium esse caloris attrahere docuit Aristoteles, idq; mulorum experientia comprobatur, in quorum aluo venenati conduntur, sicq; liberantur, dum illud virus totu m à calore muli attrahitur. Eodem exemplo docemur in ijs, qui puncti sunt à phalangio, tarantola vulgò dicto, à Taranto Apuliæ oppido: quandoquidem incolæ sępè numero horum ictibus afficiuntur, nul-B lumq; præstantius remedium inueniunt, quàm choreas ducere, tamdiùq; saltant, donec tota vis veneni per sudorem educta sit. Capra ab his prędidijs non est arcenda: nam Aetius, & Actuarius hædum dissectum loco gallinæ probant, Dioscorides iecur caprillum commendat, Plinius ventriculum capræ recenter necatæ apertum parti affectæ alligat, Auicennas harum belluarum carnem combustam puncturis Serpentum inspergit. Alij denique lacte caprillo partem vulneratam fælici cum successu fouent. Quapropter in epistola ad Gesnerum legitur, quòd rusticus à Serpente ictus pedem læsum in quantitate sufficienti lactis capræ nigræ imposuit, & statim dolore, & tumore solutus est. Ideò non præter rationem quædam puella à Serpente demorsa, caseo recenti capræ vlceri imposito, sanitati restituta est. Ceruus ab his præsidijs non est excludendus: nam Dioscorides medula cerui perlinitum à Serpentibus optimè defendit. Item Galenus cornu ceruinum comburit, & trituratum cum aceto subigit. Vegetius in iumentis à Serpentibus vulneratis vtitur stercore suillo recenti; illo enim, & melle Attico cum vino, & vrina humana plagam inungit. At Dioscorides fimum bubulum sum-C moperè commendat. Deniq; Serpens, & ipse suosinet ictus sanare perhibetur. Vnde de hoc animali poterimus pronunciare, quod Antiquitas de hasta Achillis prædicabat. Sic enim canebat Ouidius.

Vulnus Achilleo, quæ quondam fecerat hosti,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Audiamus igitur Quintum Serenum de Serpente canentem hunc in modum.

Quæ nocuit Serpens fertur caput illius aptè
Vulneribus iungi, sanat quæ sauciat ipsa.

Hinc nonnulli fuerunt huius opinionis venenum pro antidoto, ad castigandum aliud venenum fæliciter adhibendum esse, exemplo theriacæ, quæ ex viperis integratur, & tamen cætera venena corrigit, atq; profligat. Præterea in regionibus Allobrogum, multæ aconitorum species spontè crescunt, circa quas muscæ quædam paruę semper volitant, & hę illius venenatæ plantę vera theriaca esse perhibentur. Item Nerium, seu Rhododendrum virulenta qualitate non caret, & tamen contra Serpentum ictus commen-D datur. Habemus in hoc genere apud Ausonium lepidum epigramma de quadam muliere toxicum marito propinante, cui, vt citiùs operaretur, portionem argenti viui addidit: sed tantum abfuit vt obesset, vt potiùs hydrargyrum illi opem tulerit. carmina igitur epigrammatis sic se habent.

Toxica zelotypo dedit vxor mecha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum:
Miscuit argenti lethalia pondera viui,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc si quis, faciunt discreta venenum,
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter se se dum pocula noxia certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ;
Protinus, & vacuos alui petiere recessus
Lubrica deiectis, qua via nota cibis.

Remedia ex animalibus pro morsu anguiũ.

Indiciũ veneni superati.

Capræ, & partes earũ remedio sũt venenatis.

Lib. 2. de mat. med.

Lib. 3. de med. facil. par.

Lib. 3. Med.

Fimus suillus, & bubulus venenis resistit.

Lib. 1. de Rem. Am.

Num venenum veneni sit remedium.

Quàm

Quàm pia iura Deum? prodest crudelior vxor:
Et cum fata volunt, bina venena iuuant. E

Cur autem id sine patientis noxa peractum fuerit Authores sententijs inter se variant. Alij scribunt id accidisse, quoniam toxica sibi inuicem aduersabantur. Alij, quia vnum alterius fuerit antidotum. Alij alias assignant causas Verũ nos à graui pondere hydrargiri id dimanasse arbitramur, quod in ventriculo nullam contrahens moram, aliud venenum confestim secum ducens imos petijt recessus, itaut venenum noxiam operationem exercere non potuerit. Id stabilire possumus exemplo casus, qui Bononię contigit; dum quidam ingrediens officinam, pharmacopæo absente, pro acetoso simplici, argentum viuum hausit, quod paulò post absq; vlla læsione euacuauit. Auicennas etiam in simili casu, lapidem in Serpentibus repertum de collo patientis suspensum multùm conducere affirmat. Aliqui muręnam non vulgariter prodesse attestantur, exemplo cuiusdam viri nomine Cissi, qui, referente Aeliano, cultui Serapidis deditus, deuoratis incautè Serpentum ouis, valdè augebatur: rogatus itaq; ab eo Deus murænam viuam præcepit emendam, & manum in vas, in quo seruabatur, immittendam: paruit ille, cui muręna mordicus inhęsit, quæ postea dum auellebatur, simul etiam morbus ablatus est. Hactenus de animalibus. F

Lapis Serpentis ad quid.

Muræna veneno medetur.

Plantæ succedunt considerandæ, quæ pro Serpentum morsibus adhibendæ essent. Aelianus scriptum reliquit in regionibus Indicis plurimos Serpentes generari cæteris animantibus nocuos; ibiq; etiam multas herbas salutiferas oriri aduersus ictus Serpentum perutiles, quarum herbarum virtutem, & vsum Indigenæ optimè norunt. Item Maphæus narrat in oris Indiæ quasdam procreari plantas, quas *Copaibas* vocant; ex quibus tanquam è scatebris, per æstatem, cæso cortice, liquor, balsami instar, dimanat, ad quem læsi à Serpentibus confugientes sanantur. Propterea Euonimus, & ipse quoddam balsamum artificiale præscribit, cuius duæ, vel tres guttæ in morsus Serpentum instillatæ totum virus delent. Plinius etiam tradidit peculiares arbores ex nucum genere in Syria nasci, quæ aduersus anguium punctiones mira operantur. In Græcia quoque frutex crescit folijs paruis, Epipactis nominatus; alij Embolinen vocitant. Hanc plantam quidam lunariam minorem Nuperorum esse existimant, quæ iugis altissimorum montium delectatur. Superest vt herbas omnes nostrarum regionum enumeremus, quæ medicamenta intrinseca, pro expugnando Serpentum veneno, ingrediuntur. In primis Abrotonum, Acorum, Adiantum, Agnum castum, Altheam, Anethum, Aparinem, Ampeloprassum, Arum, Artemisiam, Asparagum, Asphodellum, & Asterem Atticum, probant Authores, quæ omnia in aqua fontis decocta, vel in pulverem redacta, non modicam possunt læsis ab anguibus afferre vtilitatem. At potissimum Anagallis ex vino contra Serpentes iuuat, vt voluit Dioscorides. Agaricum non minùs commendant Authores: ideò Rex Ponti Mithridates gentes Agariæ, in propria aula omni tempore alebat, quoniam modum vtendi agarico contra Serpentes optimè callebant. Item Aristolochia longa ex Dioscoride Serpentum venenis resistit, si drachma illius in potione vini exhibeatur. Allium in hoc casu non infrugiferum esse affirmat Auicennas, cuius periculum se fecisse testificatur. Quare Volaterranus author est (referente Mizaldo) sua ætate vixisse rusticum, per cuius fauces in campo dormientis Serpens ingressus est, expergefactus vsu Alliorum tanquam præsentanęa antidoto se curauit; At mirandum est, quòd is vxori, in congressu, & mortem communicauerit. Præterea Baccharis, Beta, Blattaria, Brassica, & Bryonia sunt simplicia ad prædictum effectum colligenda. Item Calamenthum, Carduus, Centaurea, Cæpa, Chamedrys, Chamæpitis, Chelidonium, Clinopodium, Coniza, Corruda, Cupressus, Cyclaminus, Cynoglossa, Cyperus herbæ sunt non contemnendę, quia ex earum vsu medicos non modicam frugem pro læsione à Serpentibus facta demetere poterit, & præcipuè ex cumino syluestri, cuius puluis in vino datus morsus Serpentum mirificè sanat. Verùm quid dicemus de Dauco, Dracunculo, & Dictamno, quorum succum in vino exhibitum Dioscorides ad sydera vsq; extollit. Sequitur Echium, Elefaboscum, Enula, Endiuia, Erica, Eryngium, Ferula, Fæniculum, Fraxinus, Gentiana maior, Gladiolus, & Glans, ex quibus per os datis amplissimum fructum sumus consecuturi. Prædictis addamus Heliotropium, Iridem, Liquiritiam, Lilium, Ligusticum, Laurum, Limonium, & Leontopetali radicem, quam Dioscorides libentissimè contra angues in vino G H

L. 9. cap. 4.

Plantæ venenum castigantes.

Lib. 2. hist. Ind.

In thesau. remed.

Li. 13. hist. nat.

Herba vulgares veneno resistentes.

Lib. 3. de mat. med.

Loco cit.

Centur. 8.

Lib. 3. de mat. med.

A in vino propinat. Neq; omittere oportet, folia maluæ, & mali aurantij, nec Marubium nigrum, quod Galenus in puncturis ab anguibus tantoperè commendauit. Accedunt Origanum, Pæonia, Panaces omnes, Paliurus, Perfoliata, Peucedanum, Phalangites, Polemonium, Pulegium, sed inter has Dioscorides Pistacia edenda, & pilulas Platani in vino fæliciter exhibuisse profitetur. Deinde Authores probant rapum, Rhododendrum, Rosmarinum, Rubiam, Rutam, & Rhabarbarum: quoniam Auicennas de hac postrema planta sermonem habens præter facultatem catharticam, ei vim profligandi virus anguium assignabat, & Dioscorides succum raphani bibendum præscribebat. Succedunt saluia, sambucus, scordium, serpentina, serpillum, seseli, sonchus, & staphisagria. At Marcus Cato smyrnium conterit, & vino veteri iumentis ab angue demorsis præbet, & idem in hominibus præstari posse asseuerat. Deniq; Trifolium, Thlaspi, Tormentillam, Verbenam, Vitem satiuam, & Vrticam possumus colligere, quarum omnium caulis, radix, & semina in puluerem redacta non parum commoditatis læsis ab anguibus sunt allatura.

In lib. de simpl. med.

Lib. 1. de mat. med.

Lib. 2. de mat. med.

B Insuper præter nominata simplicia, natura alia producit, quæ in medicamentis topicis locū habent, vt bitumen, bdelium, Castoreum, Cedrus, Chamæleon, Cicer, Carthamus, Ceruicornu, Helleborus, fel Elephanti, Eruca, Euphorbium, Galbanum, Halicacabum, Hemerocallis, Hordei farina, Iberis, Milium, Mycira, Nasturtium, Nitrum, Ocymum, Phu, Pityusa, Plantago, Rosa, sal, saphirus, scilla, sinapi, sulphur, sparganiū, fel taurinum, & Vrina; quæ omnia, ex sententia clarissimorum virorum, aut contusa, aut in pollinem redacta venenatis morsibus vtiliter applicantur. Inter hæc ficus, vel Caprificus primas tenet nā Mizaldus tres, vel quatuor guttas lactis ficulnei in vulnera huius generis instillat, & mirum inuenit præsidium. Alij cinerem ex lignis ficulneis laurinis, & vitis cum aceto subigunt, & instar cataplasmatis ictibus anguium superponunt. Timotheus sumit apes, & ex illis contusis emplastrum fingit, quo puncturis Serpentum se fælici cum successu mederi fatetur.

Simplicia medicamēta topica.

Centur. 2.

Par. 2. Arcan.

Cæterùm medici nostræ ætatis non solum in Serpentum ictibus, sed etiam in alij affectionibus rarò simplicibus, sed plerumq; compositis medicamentis tum internis, tum C externis vtuntur. Quare si libeat horum virtutem in nostro casu experiri, Galenus passim in libris de Antidotis illa describit. Et antidotum Heraclitis, antidotum ex terra lemnia, illud Eupatoris ex scinco cognominatum, antidotum Aelij Galli, Ambrosiam, nempè antidotum Philippi Macedonis, illud Democratis, aliud Diæmaton, nimirum ex sanguinibus nuncupatum, & mithridaticam confectionem summoperè probat. His ab eodem additur Zopyria, de qua antidoto zopyrum monuisse. Mithridatem Regem ferunt, vt capitali supplicio damnatis, quibus dedisset prius venenum, exhiberet, & eodem modo ictos à Serpentibus, & à sagitta toxico infecta vulnera os sanaret. Amplius theriaca Zenonis Laodicei tanquam celebratissima proponitur à Galeno. At idem Author, in libro de theriaca ad Pisonem, theriacam magnam Andromachi cæteris antidotis tam simplicibus, quam compositis contra venenatos morsus semper prætulit; nec præter rationem, cum vniuersæ gentes eam magnificis afficiant laudibus, tum propter eius efficaciam actionis, tum etiam, quia neminem vnquam percussum à feris, quæ hominem solent interimere, hac statim pota, perijsse memoriæ est proditum. D Ideò in poemate de Theriaca sic canitur.

Medicamēta composita aduersus venena.

Theriaca Andromachi vires.

At qui calcati morsu Serpentis anhelat,
Ignarusue doli toxica nigra bibit;
Et cum manè nouum, & cùm se sol abdidit vndis,
Sumat, ab æquali pondere tutus erit.

Quamobrem Olaus Magnus tradit, quòd gentes etiam Aquilonares pro remedio veneni in hominibus, & brutis, theriaca veneta à mercatoribus in illas regiones, questus gratia, delata vtuntur. Qui plura de hac celeberrima antidoto scire cupit, legat Galenum in libro de vsu theriacæ ad Pamphilianum, vbi laudibus innumeris hoc medicamentum super astra ferebat. Apud nuperos authores, & præcipuè penès Nicolaum Myrepsum, describitur antidotus Adriani contra desperatos venenatorum animalium morsus valdè efficax, & apud Matthiolum fit mentio antidoti sibi familiaris. Est autem aqua quintæ essentiæ ex multis simplicibus parata, quæ pondere quatuor drachmarum præscribitur, & cum pari portione vini odoriferi, vel tantumdem aquæ cordialis

L. 21. cap. 30.

In Præfat. ad lib. 6. Diosc.

dialis chimicis organis ſublimatæ propinatur: cuius deſcriptionem lector apud ipſum Authorem videre poterit. E

Medicamēta compoſita extrinſeca. Modò compoſita medicamenta, quæ extrinſecus apponuntur recitanda ſunt. Hæc emplaſtra eſſe debent vehementiſſima, quæ venenum ab intimis partibus elicere, & expugnare poſſint: qualia ſunt, quæ ex ſale, ſinapi, nitro, & cachry Dioſcoridis componuntur. Immò theriaca etiam Andromachi inſtar emplaſtri loco læſo appoſita inter hæc externa medicamenta infimum locum non occupat. Auicennas laudat confectionem Hermetis, quæ ſupra partem demorſam extendenda eſt. *Confectio Hermetis.* Multa alia emplaſtra huius generis ad morſus venenatos perutilia deſcribuntur ab Ætio, quæ vnuſquiſq; legere poterit. Nicolaus Myrepſus emplaſtrum cognominatum Epigoni gloriam apud poſteros ſibi comparaſſe fatetur: *Emplaſtri Epigoni vir tus.* nam quidam in carcere ad vltimum damnatus ſupplicium ope huius medicamenti dimiſſus fuit: ſiquidem filia Martij Imperatoris à Serpente demorſa in mamma, & omnibus medicis de illius ſalute deſperantibus, hoc emplaſtro ſanata eſt. Recipit autē ſquamæ aeris, ammoniaci, aloes hepaticæ, æruginis, raſilis, aeris vſti, thuris maris, ſalis ammoniaci, ariſtolochiæ rotundæ ſingulorum vnciam ſemiſſem, ſeminis rapi ſcrupulos tres, radicis dracunculi vnciam dimidiam, ſeminis artemiſiæ drachmas tres, colophoniæ libram vnam, ſinapi ſcrupulos tres, ſpodij drachmas tres, aluminis ſciſſilis, & opopanacis ſingulorum vnciam dimidiam, deinde cum cera, & oleo veteri, ſecundum artem, emplaſtrum paratur. F Fumanellus ſumit calcem viuam recentem cum molli ſapone, & aqua capiteli commixtam, & hoc medicamento vtitur. *Olei diuini compoſitio.* Idem author oleum parat, quod vocat diuinum, extrinſecus enim linitur, atque etiam potari poteſt, & conficitur hunc in modum. Sumuntur flores, & folia hypericonis coquuntur in libra olei oliuorum, trium horarum ſpatio, percolatur, & denuò flores, & folia eiuſdem plantæ in eo efferueſcunt, & tertio idem reperitur, addendo gentianæ, tormentillæ, vtriuſq; vnciam vnam: poſt perfectam coctionem colatur, & ad vſum ſeruatur. *Oleum de Scorpionibus.* Tandem Matthiolus, inter medicamenta extrinſeca, laudes olei de Scorpionibus dignas encomijs celebrat; quod venenatis tum ob ictus Serpentum, tum ob ſumptum venenum ſingulari auxilio eſſe ſolet. Huius olei deſcrip tio legenda eſt apud eumdem authorem in præfatione ad librum ſextum Dioſcoridis. G

Hæc de naturalibus præſidijs dicta ſint, quibus nō conferentibus, ad diuinam opem proculdubiò confugiendum eſt. *Remedia diuina.* Nam interdum verbis, & orationibus piorum virorum, noxæ omnium venenatorum animalium ſuperantur. Chriſtus enim apud Marcum, *Cap. 4.* ſignum credentium omnium eſſe dixit, quòd Serpentes tollant, & ſi quid mortiferum biberint, eis non eſſe nociturum. Immò apud Lucam *Cap. 10.* idem Chriſtus alloquens diſcipulos inquit. *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper Serpentes, & Scorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* Hoc autem eſſe exploratiſſimum intuemur in miraculis, quæ Sancti patrarunt, & adhuc patrant: *De Glor. Martyr. ca. 99.* etenim habetur ex Sancto Gregorio Turonenſi, quòd Sanctus Phocas martyr apud Syriam requieſcit, ad cuius tumulum demorſi à Serpentibus aſſiduè confugiunt, & quando ianuam atrij, in quo martyris cadauer eſt collocatum, attingunt, illicò pars læſa detumeſcit, & euacuata veneni virtute, patiens ſanatur.

Vtrum modò aliquis prouidentia, ad euitandoſ Serpentum morſus, & cætera venena, vti poſſit, perpendendum eſt. *Prouidētia ad venenū cauendum.* nam multi in hanc venerunt ſententiam, quòd homo edere venena aſſueſcere poſſit, ne impoſterum, illis aſſumptis, vel etiam demorſus à Serpentibus lædatur. H Id innuit Auicennas, *Li. 4. tract. 1. fen. 6.* & multi alij authores pro comperto habent. Hæc propoſitio de venenis in genere nullo modo intelligenda eſt. Vita enim humana in caliditate conſiſtit; ideoq; venena extremè calida, & ſicca in alimentum humanum tranſmutari nequeunt: neq; opus eſt in medium afferre vulgatam illam hiſtoriam puellæ napello nutritæ; quoniam hæc à veritate longè recedit: cum napellus herba ſit calida, & ſicca, & tota ſubſtantia humanæ naturæ reluctetur. Quapropter ſi homo nutriretur veneno tota ſubſtantia ſibimet oppoſito, eſſet neceſſarium, vt humana in aliam naturam degeneraret: ſiquidem omne animal ſuo ſimili ſemper alitur, vt optimè docuit Ariſtoteles. Homo igitur ſi venenis nutriretur, ſimilis eſſet veneno; hoc autem eſſe abſurdum omnes atteſtantur. Quoad venena frigida, & humida veluti eſt cicuta, poſſumus cum Galeno aſſeuerare aliquam horum portionem in nutrimentum verti poſſe. Quando verò dicebant nunnullos homines eſui venenorum aſ-

ſueſcere;

A suescere, id intelligendum est non de nutritione, sed de venenorum expulsione, quam valida hominis natura statim moliri solet: siquidem post veneni assumptionem, se se paulatim ad illud pellendum assuefacit: cum longa experientia vsu venerit, vt natura modicam portionem veneni trudens, tandem maiorem etiam quantitatem oblatam confestim propellat. Huius rei manifestum habemus exemplum, in Mithridate Rege Ponti, qui semetipsum veneno assumpto, perimere volens, non potuit: quandoquidem eius natura quodcumq. oblatum venenum extra corpus illicò detrudere assueuit, quare de illo canebat Martialis hunc in modum.

Profecit poto Mithridates sæpè veneno,
Toxica ne possent sæua nocere sibi.

Reliquum est igitur, vt dicamus veram prouidentiam esse, vt homo antidotis, & medicaminibus suprascriptis munitus semper incedat.

B

EPITHETA.

SERPENS ob corporis prolixitatem à Latinis longus, & à Græcis δολιχὸς nuncupatur; ideoq; ὁλκήρης a Nicandro dicitur, quoniam longo volumine caudam trahat: nam ἑλκω traho exponitur. Alioquin latini, quia non recto tramite serpat, flexilem, reflexum, tortum, intortũ, retortum, tortilem, sinuosum, sinuatum, implicitum, & voluminosum Serpentem indigitarunt. Hac de re Græcis λέχριος σκολιὸς, καὶ λοξὸς in Epigrammatibus græcis, nempè non rectus cognominatur, & alibi τετραέλικτος ὄφις, nimirum quater circumuolutus vocatur. colorem anguium Latini perpendentes, atrum, nigrum, cæruleum, viridem, maculosum, & textilem nominarunt. quare Græcis ob eamdem causam ποικίλος, nempè varius, & versicolor dicitur. Hoc nomen quandoq; ad animum transfertur, diciturq; de vafro, & astuto: quapropter duplici de causa hoc epitheton Serpentibus conuenire poterit. In hoc sensu ὄφις vocatus fuit

Lib. 4.

Epitheta colorem respicientia.

C ab Homero αἰόλος, quia callidus, & vafer sit. Aliter, γλαυκῶψ, vel γλαυκώπων, item γλαυκοπής, glaucos, seu cæsios habens oculos exponitur: ideò Pindarus hoc epitheto Serpentem donauit. Ratione æstus, Latini Serpentem callidum, & tristem nuncuparunt; quoniam olim in Paradiso terrestri hominem rationis participem deceperit. Quamobrem Nazianzenus ὄφιν ἀρχέκακον, scilicet malorum authorem nominauit. Ita etiam Homero ἀρχέκακοι νῆες dicebantur, quæ malorum causæ fuerunt. Item Apollonio χθόνιος ὄφις nuncupatur; quoniam Prisci omnia infesta, & infausta (teste Scholiaste Aristophanis) χθόνια vocabant. Immò apud Eustathium χθόνιος ἄνθρωπος dicebatur homo subdolus, & fraudulentus; quia χθόνιος simpliciter terrestris, & subterraneus vertitur. Ob Serpentis aspectum, qui intuentibus metum incutere videtur, Latini eum squallidum, atrocem, minacem, minantem, martium, terrificum, horrendum, horridum, horrificum, horribilem, formidabilem, dirum, & sæuum cognominarunt Item Græcis αἰνὸς, nempè grauis, & horrendus, γοργωπὸς aspectum horridum habens vt Gorgo, δεινὸς terribilis, ὠμηστὴς sæuus, πελωρὸς immanis, & πικρὸς amarus dicitur, quia in-

Epitheta astutiam respicientia.

Lib. 5. Illiad.

Epitheta attinentia ad aspectum.

D tuentibus, & percussis insignem amarorem afferat. Deinde Latini comtemplantes grauem noxam, quam Serpentes hominibus, & brutis in dies afferunt, anguem noxium, nocuum, mordentem, impium, exitiosum, ferum, trucem, venenatum, virulentum, venenosum, venenigerum, pestiferum, lethalem, lethiferum, & veneno plenum indigitarunt. Pariter Græcis δηλήμον nociuus, & pernitiosus à verbo δηλέω lædo, κακεργος contractè pro κακοεργὸς maleficus: cum κακοεργία maleficium significet, ὀλόμενος, vel ὀλοὸς, & ὀλοὸς exitialis, κηροτρόφος mortem in sinu fouens, & læthifer. At ἰοβόλος, quamuis dicatur de ijs, qui sagittas conijciunt, tamen exponitur etiam de eo, qui venenum eiaculatur: propterea ἰοβόλα θηρία leguntur apud Herodianum. ψυχρὸς exponitur frigidus, immo lethale frigus inducens: quare in hoc postremo intellectu Theocritus ὄφιν ψυχρὸν appellauit. Demum Latini Serpentem, à voce, sibilantem ab origine terrigenam, à fluxibilitate lubricum, à loco Maurum, Afrum, Niliacum, Areniuagum, Libycum, & Cinyphium à Cinyphio Libycæ regionis fluuio vocitarunt. Cæcus à Columella dictus fuit. At nonnulli non perperam opinati sunt, per cæcum colubrum

Epitheta ad noxam spectantia.

Lib. 3.

Idyll. 15.

lubrum Columellæ, vermem inteſtinorum intelligendum eſſe. Alij etiam fuerunt, qui Serpentes nominarunt elephantias, ex Solino, quoniam demorſus ab angue affectu ſimili elephantiaſi corripiatur, ęgrotus enim intumeſcit, & cutis rigiditatem quamdam adipiſcitur. Demùm ſi apud Latinos Serpens aliquando criſtatus nominatus eſt, ille, quem cęteri fugiunt, intelligebatur quemadmodum etiam Serpens ſacer; nam veluti auis ſacra in genere falconum nuncupatur, quam reliquæ aues formidant, idem de Serpente dicendum eſſe putabant. Apud Græcos, ratione vigilantiæ dictus fuit φρεγὸς, nimirum cuſtos; nam φρεγὰ cuſtodiam denotat. Ideò Apollonius agens de cuſtodia velleris aurei φρεγὸν ὄφιν vocitauit Ερπηστὴρ etiam dicitur, quia repta. Itaq; non fine ratione, Oppianus ὄφεις ἑρπηστῆρας appellabat. Quoniam autem angues inter animantes ouiparas collocantur, à Nicandro ᾠοτόκοι ὄφεις dicuntur. At ὄφις μυοθὴρ exponitur Serpens, qui venatur mures; veluti πυῤῥίας Serpens quidam rufus, & πυθων Serpens, quem Apollo confecit, natus ex putredine terræ; cum πύθω putrefactio vertatur. Ad finem πολυκάρηνος ὄφις Serpens multa habens capita exponitur. E

Epitheta ratione loci

Lib. 3. Cyneget.

F

D E N O M I N A T A.

CVM à Serpentibus non ſolum homines, & bruta, ſed etiam herbæ, & multa inanimata denominentur; in pręſentia ab hominibus inchoando, omnia ſigillatim demonſtrabimus. Prima fronte ſe ſe offert ὀφιοβόλος Serpentis percuſſor, fuitq; epitheton Apollinis in Ouo Simmiæ Rhodij. Pauſanias Mercurium appellauit Argiphontem, cum fuerit ὀφιοκτόνος, nempè quoniam ſuſtulerit Serpentem, quem nonnulli ἄργην vocabant. Alioquin ὀφιόδηκτος demorſus à Serpentibus exponitur. At ὀφίον, ſcilicet ophion fuit nomen filij Oceani, qui cum Eurynome vxore, ante Saturnum, rerum omnium potitus eſt: huius meminit Claudianus. Item ophion ſocius fuit Cadmi, & in Thebis ædificandis adiutor, ita cognominatus, quoniam ex Serpentum dentibus prognatus eſſe diceretur. Multi volunt hunc eſſe eumdē cum illo, qui ab Ouidio Echion G nominatur. Ophion etiam fuit Gigantis nomen apud Homerum. At Ophioneum Meſeniorum fuiſſe vatem ſcribit Pauſanias (referente Rhodigino) qui proprio natali die luminibus captus, & priuata, & publica vaticinia peragebat. Sed ophioneus, nempè Serpentinus princeps Dæmonum fuiſſe perhibetur: ſiquidem tradunt Pherecidem Syrum olim ſcripſiſſe Dæmones è Cælo deturbatos à Ioue, & principem ophioneum nuncupatum habuiſſe. Hoc eodem nomine tres furiæ infernales, nimirum Alecto, Tyſiphone, & Megera Acherontis, & Noctis filiæ ab Antiquis fuerunt inſignitę; cùm loco capillorum angues geſtarent. Harum meminit Ouidius in Ibin.

Nomina virorũ à Serpente denominata.

Lib. 3. de rapt. Proſerp.

Lib. 3. Metam.

Quaſq; ferunt torto vittatis angue capillis
Carceris obſcurat ante ſedere fores.

Et alibi de ijſdem verba faciens ſic cecinit.

Verbera ſæua dabant ſonitum, nexæq; colubris
Conſcia fumabant ſemper ad ora faces.

Immò eaſdem furias in noſtri aſſerti confirmationem, paulò inferius colubras appellauit, quando dixit. H

Pectora vinxerunt Erebeæ felle colubræ,
Terq; cruentatas increpuere manus.

Præterea Serpentiger nomen eſt adiectiuum, quod de illis dicitur, qui aliqua corporis parte Serpentibus ſimili integrantur: propterea ab Antiquis, & potiſſimum à Poetis Gigantes Serpentigeri, anguipedes, Serpentipedes, & loripedes denominati fuerunt: cum pedes intortos, more Serpentum habuiſſe dicerentur. De his ſermonem habens Ouidius ſic canebat.

L. 4. Triſt.

Sphyngaq; & Harpyias, Serpentigeroſq; Gigantes.

Lib. 7. cap. 10.

Serpentigena autem, ſiue ὀφιογενής, apud Strabonem, genitus à Serpentibus exponitur: vnde ὀφιογενεῖς quidam populi apud Plinium fuerunt nuncupati, qui ob quamdam cum Serpentibus familiaritatem eorum ictibus ſolo tactu medebantur. Ophicos etiam vocarunt nonnulli populos Oſcos, nimirum Capuenſes, vt Seruius in commen-

A commentarijs ad Virgilium interpretatur; quoniam apud illos multi Serpentes olim stabularentur. Ophiophagos etiam populos memorat Plinius, qui Serpentibus olim vescebantur. Ideò Plutarchus Spartanos ὀφιοβόρους cognominatos fuisse testatur: propterea quod in quadam annonæ caritate, Serpentes in humanam escam vertere coacti fuerint. D. Augustinus ophitas, opheos, & ophiomorphos hæreticos quosdam interpretatur, qui Serpentem primos parentes decipientem Christum reputantes, ipsum virtutis cognitionem in Paradisum induxisse arbitrati sunt: immò Serpentem nutriunt, & venerantur, qui, excantante Sacerdote de specu egrediens, & super aram ascendens eorum oblationes lambit, & circa illas se se inuoluens ad speluncam reuertitur. Deniq; à Serpentibus hodie multæ familiæ cognominatæ sunt. Nuper hic Bononiæ quædam familia nobilis *dalla Serpa* cognominabatur.

Lib. 3. Aeneid.

Lib. 6. cap. 29.

In Lib. de Hæres.

His notatis, bruta animalia à Serpente denominata ponderabimus. Primò anguiculus nomen est diminutiuum ab angue à Cicerone vsurpatum, Græcis ὀφείδιον, vel ὀφίδιον, nempè paruus Serpens dicitur: quo nomine Rondeletius pisciculum instar Serpentis longum indigitat, quem Bellonius non rectè inter asellos connumerauit. Alioquin Serpentini catuli, fœtus anguium nominantur: iuxta illud Virgilij de Serpente loquentis.

Lib. 5. de pisc.

B

—— aut catulos tectis, aut oua relinquit.

Nam fœtus anguium adhuc in vtero viuentes ἔμβρυα dicuntur, cum hæc verba legantur apud Aelianum. ἔμβρυα καλοῦσι δὲ τὰ τῶν ὀρνίθων, καὶ τὰ τῶν ὄφεων, καὶ τῶν κροκοδείλων. Præterea hæc nomina ὀφιόειος, idest anguineus, secundùm Oppianum; & ὀφιώδης Serpentem referens, varijs animalibus assignari possunt, & præcipuè testudini, cum anguinea ceruice prædita sit. Immò conueniunt, & Cerbero Inferorum cani colubrifero monstro nuncupato. Virgilius enim, & Ouidius cerberi colla anguibus horrentia repræsentarunt. Item Elephanti anguimani dicti fuisse feruntur, quia proboscidem tanquam anguem ad varia munia intorqueant. Anguilla etiam quasi anguis illa, ab angue denominata est: Quamobrem non iniuria Iuuenalis sic canebat.

Satyr. 5.

Vos anguilla manet longa cognata colubra.

C Immò hæc Serpentis ritu incedens ὀφιόπους vocari posset: cum hoc nomen apud Suidam, Serpentis modo incedens vertatur: Serpentes enim ἄποδες sunt. Plinius memorat animal ceruo minus, & pilis simile, Sardiniæ peculiare, Græcis ophion vocatum, sed interijsse arbitratur. Item Græci ἔλαφον, nempè ceruum à Serpentibus denominatum fuisse autumant, nimirum ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν τοὺς ὄφεις, nempè à Serpentibus abigendis: cum Etymologus, & Varinus scribant (vt superius notatum fuit) ceruum, cornu ad saxa affricato, & odore excitato, Serpentes à cauernis fugare.

Li. 28. cap. 9.

Sequitur ophiomachus duorum animalium nomen: Primò denotat lacertum viridem cum Serpente acriter dimicantem; secundò significat illud locustę genus, quod apprehenso Serpentis collo, bestiam suffocat. Textor ophiomachum auem cum anguibus pręliantem constituit: quamuis apud probatos authores, huiusmodi nomen pro aue non reperiatur. Legitur quidem apud Hesychium ὀφίερος auis quædam, cauda Serpentis prædita, quæ per regiones Aethiopicas diuagatur. Item ὀφιοφάγος Ibis, quia Serpentes comedat. Alioquin in scriptis Hesychij leguntur solum hæc verba
D ὀφιομάχος ἰχνεύμων, καὶ ἀκρίδων γένος μὴ ἔχον πτερά. Vbi manifestè videmus authorem, per ophiomachum intellexisse Ichneumonem, & genus locustę alas non habens: quamuis ὀφιομάχης genus cicadæ alis carens apud Suidam legatur. Demùm Marcellus Virgilius ophioctenem scolopendræ genus ab anguibus eneccandis nuncupatum esse statuit.

Planta à Serpẽtibus denominatæ.

Post animalia, succedũt plantæ ab anguibus denominatæ, veluti Serpentaria, Luph Serpentis ab Arabibus vocata, quæ extima corticis superficie varijs distincta maculis, Serpentum exuuias æmulatur: hac de causa Porta aduersus Serpentes valere scripsit. Arum quoque, Serpentaria minor Herbariorum dicitur, quia folia aliquando maculosa proferat. Bistorta à Lonicero colubrina, & ab alijs Serpentaria vocatur, vel quia ad instar Serpentis, retortã radicem generet, vel quia eius facultas colubri vires extinguat. Lonchitis aspera, in antiquis Dioscoridis nomenclaturis, colubrina cognominatur, & meritò: nam interdum folia instar Serpentis retorquet. Plinius ophiusæ herbæ meminit, quæ in Elephantine Aethiopiæ nascitur, hęc pota terrorem Serpentum

Li. 1. Mag. nat.

Arum.

Bistorta.

Lonchitis aspera.

L. 24. c. 17

Ophiusa herba.

tum obuersari facit, itaut patientes necessariò mortem sibi consciscant: hac de causa E *Lib. 3. c. 5.* sacrilegi eam bibere cogebantur. Alioquin, ad mentem eiusdem Plinij, Ophiusa est Insula, cuius terra Serpentes fugare tradebatur. *Coronopus repens.* Præterea Coronopus spontè nascens, à Matthiolo Serpentina appellatur, quia radix in vino data venenatorum morsibus occurrat. Item Serpentina est quædam species Anchusæ, & τὸ ἔχιον, nec non ἀλκιβιάδιος ab Alcibiade quodam (vt notat Scholiastes Nicandri) qui ob Serpentis morsum *Cãtabrica.* ægrotans, hac planta deuorata conualuit. Pariter Enula, siue Helenium, à quibusdam *Nummularia.* Serpentina vocata est, quia Helena eius valoris contra angues periculum fecerit. Item Cantabrica in Gallijs Serpentina appellatur, vt Author est Ruellius. Nummularia *L. 2. de nat. Stirp.* etiam, seu centimorbia à Brunfelsio, nomine Serpentariæ tertiæ descripta, alijs colubrina, & herba Natricum dicitur, nec immeritò, propterea quòd Ruellius tradit se de *Elephaboscum.* hoc nomine rusticos interrogasse, qui referebant ita cognominari, quia Serpentes in partes dissecti huius herbæ contactu sanitati restituantur. In antiquis Dioscoridis no- *Ophiostaphilon.* menclaturis, Elephaboscum pastinacæ species ophiogenium, & ophioctonon nominatur, cum Serpentes necare crederetur. Bryonia, seu viris alba, & apud Gallos colubri- F *Li. 13. cap. 23.* na dicta, secundum Ruellium, in antiquis nominibus Dioscoridis, ophiostaphylon, quasi vua Serpẽtum vocitatus: quamuis nonnulli φιλοστάφυλον legant. Alioquin ὀσεωσυ-φύλη *Lac colubri quid sit.* capparis dicitur, vt animaduertit Plinius: quamuis etiam scribat cynosbaton opheostaphylen ab aliquibus appellari: Gallis quædam Tithimali species mirtifolia secus vias, & sepes nascens lac colubri nuncupatur. Sequitur ophioglossum, quod La- *Cucumis anguinus plures denotat plantas.* tini linguam Serpentinam vertunt, cum floris argutula cuspis linguam ab ore Serpentis exertam æmuletur. Illa autem planta, ex cuius fructu pharmacopæi elaterium exugunt, cucumis anguinus à Cordo nominatur; fortè quia libenter crescat in ruderibus, in quibus Serpentes vt plurimum diuagantur. *Cucurbita anguina.* Nam cucumis ille flexuosus, & longus à Matthiolo nuncupatus, apud Tabernemontanum anguinus, & apud Lobellium cucumis flexuosus anguinus vocitatur. *Lib. 2. de plant. rar. cap. 39.* Item quamdam cucurbitæ speciem oblongo, & curuo fructu Dodoneus, & Lobellius cucurbitam anguinam indigitant; quoniam interdum suo concuruatu Serpentum gyros æmuletur. Similiter, ex Clusio, Asphodel- *Cæpa colubrina.* lum cæpam colubrinam Granatenses appellitant. Quidam alij, ex eodemmet Clu- G fio chrysanthemum Valentinum herbam Serpentis nominant. *Lib. 3. de plant. rar.* Immò inter alliorum species vna est, ophioscorodon nempè allium Serpentinum dicta, cum exteriorem bulbi membranam instar corij Serpentini maculosam habeat. *In lib. de plant. Ind.* Christophorus etiam Acosta duas plantas sub nomine herbarum Serpentum depingit, quoniam ad profligandum virus anguium summoperè commendentur. *L. 4. Phyt. cap. 16.* Tandem sunt quamplurimi herbarum flores, quorum stamina in summitate adeò diuisa sunt, vt bifidas Serpentum linguas præseferant; ideòq; Serpentini flores essent appellandi: quandoquidem Porta ab hac signatura contra Serpentum ictus mirabilia operari arbitratur.

Li. 27. cap. 21. Ab his ad gemmas, & lapides faciendus est transitus. A Plinio pro specie ophitis gemma illa memoratur, quæ aliter Echites dicitur: cum maculis viperinis sit insigni- *Li. 37. cap. 10.* ta. Alibi ab eodem authore gemma nigri coloris binis lineis albis colorem nigrum includentibus describitur, quam Barbari ophiocardelum vocant. *Ophites gẽma.* Item ophites, seu, vt alij volunt, Draconites appellatur gemma illa coloris cærulei, & formæ pyramidalis, quam in hydris, vel chelydris inueniũt. *Draconites gemma.* Apud Plinium in cerebro magni Draconis re- H periri traditur. Albertus fatetur se vidisse hanc gemmam nigram non pellucidam in circuitu coloris pallidi erutam à capite magni Serpentis in Sueuia: in cuius superficie imago Serpentis conspiciebatur. Cesalpinus hunc vidit lapidem figuram corniculi, abscissa cuspide, colore partim nigro, partim flauescente, splendido non pellucido, cuius basim linea nigra, specie Serpentis circumdabat; additq; à donante intellexisse esse linguam cuiusdam magni Serpentis in Germania versantis. Rursus ophites alia est gemma lineis cinereis, & nigricantibus repræsentans colorem Serpentis, & inuenitur ad ostium Tangræ. Alium lapidem pellucidum figura verticilli, nempè spumam Serpentis, instar chrystalli, congelatam vidimus apud Dominum Ladislaum Hungarum. *Ophites marmor.* Amplius quoddam marmor ex albo, & nigro maculis frequentibus cõstans, ritu maculosi Serpentis, ophites dicitur, cuius multa esse genera refert Dioscorides, quæ tamen ad tres tantum differentias reducit, vnum ponderosum, & nigrum, alterum cinereo colore punctis distinctum, tertium lineis quibusdam candidis refertum. Plinius duas

A duas tantùm species describit, candidum, quod molle est, & nigricans durum. Meminit postea etiam cinerei marmoris, quod à colore cineris tephriam vocat. Dioscorides aũt omnes huius marmoris species alligatas, aduersus Serpentes valere testificatur. Ophitem nigrũ constantem punctis nigris in liuido corpore, lapicidæ Viperam Aegypti vocant; ophitem verò cinerei coloris Granitũ Syriç nominant; insunt enim puncta nigra in corpore candicante. Insuper marmor viride Lacedęmonium pretiosi generis Lithotomi Serpentinũ cognominant, ex Alberto, qui secundã speciem ophitis viridis maculis candidis esse tradit: insunt enim in viriditate marmoris maculæ quædam frequentiores, & clariores. Aliud est vnica maculatum compositione, & huius generis est Thyites, cuius mentionem fecit Dioscorides; sed non spirat illũ odorem, quem in suo ophite Dioscorides commendabat. Amatus Lusitanus fatetur se vidisse vasculũ quoddã ex huiusmodi marmore fabrefactum non insuauem, dum fricabatur, emittens odorem; ideòq; nonnulli arbitrati sunt huiusmodi vas esse ex illis, in quibus Romani Imperatores theriacam seruabant: cùm etiam huiusmodi lapis contra venenatorum morsus à Dioscoride B summoperè probetur. Galenus autem vitrum cum ophite coniungere videtur, dum inquit ophitem possidere vim abstergendi, confringendique vt vitrum, quoniam illi in vino dato facultatem comminuendi lapidis in vesica assignat. Quocirca non est dicendum, per ophitem, intellixisse genus marmoris, quod habetur apud Dioscoridem (non enim facultates vtriusq; conueniunt) sed fortè denotasse murrhinum à Plinio vocatum: coloris enim varietate maculas Serpentum æmulatur. Neq; obstat murrhinum effodi, & vitrum arte parari: quandoquidem incendijs subterraneis eadem fieri possunt, quæ in fornacibus fabricantur: nam murrhinũ esse humorem sub terra densatum Plinius affirmat. Præterea lapis quidam est ophites, vel Serpentinus dictus, quia squamis, more Serpentum tegatur, vt lapis Islebanus erosus, fissilis, niger, durus, ex quo æs conflatur. Aliqui spinam Theophrasti esse putant. In hoc quandoq; imago piscis conspicua cernitur, & pisciformis nuncupari potest nigri coloris, in quo squamæ aureæ, vel argenteæ piscium licet conspicari. Quandoq; in hoc animalia alterius generis à natura insculpta obseruantur. Tres huius generis lapides in publico Illustrissimi Senatus Bononiensis C Musæo seruantur, quorum vnus geminis piscibus est insignitus. Alij duo singulos habent pisces referentes imaginem Percæ auratæ, & Alburni. Huiusmodi lapides fissiles sunt, bituminisq; materiam in se continere, odor indicat. Hi autem lapides non procul à monte Mæliboco reperti fuerunt.

Tephriæ marmor.

Viperæ Aegypti quid sit.

Serpentinũ marmor.

Cuius materiæ essent vasa, in quib. olim Theriacæ seruabatur.

Lapis Islebanus.

Lapides pisciformes.

Præter enumeratos lapides alium inueniri multi autumant, quem Plinius pro Serpentum ouo descripsit, non intelligendo tamen ouum, ex quo catuli Serpentini excluduntur: cum de hoc in præsentia non fiat sermo. Plinius igitur hæc habet. *Præterea est ouorum genus in magna Galliarum fama omissum Græcis. Angues innumeri æstate conuoluti saliuis faucium, corporumq; spumis artificioso complexu glomerantur ouum anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari, sagoq; oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo, Serpentes enim insequi, donec arceantur alicuius amnis interuentu, experimentum eius esse, si contra aquas fluitet, vel auro vinctum. Atque vt est Magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capiendum censent, tanquam congruere operationem eam Serpentium, humani sit arbitrij. Vidi equidem id ouum* D *magnitudine modici mali orbiculati, crusta cartilaginis, veluti acetabulis brachiorum polypi crebris insigne Druidis. Ad victorias Litium, ac Regum aditus mirè laudatur, tantæ vanitatis, vt habentem id in lite in sinu equitem Romanum è Vocuntijs à D. Claudio Principe interremptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium, & efferatorum concordia causa videtur, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentum, circumdata effigie anguium fecerint.* Nostra ætate huius oui tantòpere in Gallijs commendati, & obseruati, nullum extat monimentum. Immò tradit Gesnerus neque vllam huius oui superesse famam apud Heluetios quondam Gallis adnumeratos, & Druidarum superstitionum participes. Præterquamquod non est veritati consonum, quòd huiusmodi ouium, aut quoduis aliud inanimatum, accedente etiam auri pondere, aduerso flumine feratur, vt recitat Plinius. Fatetur quidem Gesnerus in suo lapidum thesauro habere duos globos duros, solidos, graues, crusta albiore, & duriore, quam sit interior substantia, intectos. Alter est magnitudinis pugni humani, forma denticulari; alter longè minor globosæ pariter figuræ. In eo per interualla æquidistantia conspiciuntur

Li. 29. c. 3.

Ouum anguinum quid.

ciuntur caudæ quædam tanquam Serpentum, orbem complectentes quinæ maiores, & totidem minores, & breuiores insunt. Immò acetabula, ceù pustulæ quædam, vel papillæ rotundæ ita digestæ, vt singulis versibus, qui in toto circuitu deni sunt pustulæ senæ habeantur. Gesnerus ab huiusmodi globis ouum anguinum à Plinio descriptum repræsentari opinatur. At Bellonius huiusmodi lapides globosos echinis marinis (dempta crusta aculeata) assimilat. Lapis ouo anguino Plinij valdè similis fuit inuentus in monte Coruariæ propè Bononiam. Seruatur etiam in publico Musæo lapis figuram Serpentis prorsus æmulans: est enim in spiram reuolutus, cuius caput in periferia prominet, & cauda extrema centrum indicat: in alia parte lapidis, est figura parui Serpentis; pars inferior planè informis est. Hic lapis meritò vocari potest ὀφιώδης, seu ὀφιοειδής nempè species Serpentina. Nascitur in monte Plumbici propè Vrbinum. Quapropter iure optimo possumus probare eorum opinionem, qui in Islandia Serpentes esse saxeos attestantur; quorum vnum spiris in se conuolutum Ioannes Goropius in Anglia conspicatus est. Hos autem hominum cantionibus in lapides versos fuisse multi persuadere nituntur: cum tamen hęc sint opera naturæ, quę à suis causis pendent. Nec mirandum est, siquidem in agro Senensi locis sterilibus, & cretosis terrei Serpentes conuoluti, in tenuem caudam sensim desinentes reperiuntur colore candido, substantia gypsea, qui si frangantur, globuli inanes intus veluti ampullæ spectantur, assiduè propè caudam tenuiores. Feruente enim materia, vt sæpè obseruamus in balneis sulphureis, bullæ attolluntur; dum verò spiritus vario modo conuoluitur, materiam viscidam, & sequacem eodem modo ducit, quæ postea concrescens eamdem retinet figuram, vt in combustione aluminis manifestatur. Denuò inuenitur alia species lapidis, quæ non Serpentem integrum, sed linguam, & præcipuè Natricis repræsentare perhibetur. Propterea lingua, glottis, & glossopetra, à quibusdam saxū ophioglossum, ad differentiam ophioglossi herbæ, nuncupatur; & potissimum, quia aduersus Serpentes valere dicatur. Aliqui hunc lapidem ceraunium, nempè fulmineum, alij, ob figuram, dentem canis carchariæ esse existimant. Tales lapides in Melite insula inter saxa, & rupes reperiuntur, ambitu denticulato, superficie adeò tersa, & polita, vt ingeniosus etiam artifex vix illam posset imitari. Itaq; non est censendum esse dentem canis carchariæ, vt in historia illius animalis fuit declaratum, neq; fulmen è cælo delapsum: cum à terra effodiatur, non autem in aere generatur; Præterquamquòd in Melitem insulam tantummodo caderent, in qua innumeri ferè lapides huius generis spectantur. Immò, ex Aristotelis doctrina, fulmen nil aliud est, quàm spiritus, & materia tenuissima, seu flatus accensus, & à nubibus pulsus: propterea quod cum ex materia subtili constet, corpora mollia non corrumpit. Verùm notandum est ob diuersam materiam, diuersa etiam generari fulmina; & nos non debet latere reperiri aliud genus fulminis lapideum, quod in nubibus ex materia valdè viscosa procreatur. Hoc autem Aristoteli ignotum fuisse opinamur, de quo commodiori loco disputabimus. Insuper apud aliquos, sed perperàm, ophites vocatur senecta anguium: cum rectiùs γῆρας ὄφεως δέρμα, καὶ συφαρ, καὶ λεβηρὶς, & aliquibus etiam γραῦς dicatur. Latini anguinum spolium, anguinam pellem, seniū Serpentis, membranam Serpentinam, & vernationem appellant, quoniam aduentante Vere hanc pellem exuant, quę postmodum inter saxa, & stirpes inuenitur, vt docuit Aristoteles. Hispanicè Pelle de la Culebre, Germanicè Einschlangen haut. Arabicè Geluc, vel Genlut. Italicè spoglia della Serpe nominatur. Syluaticus, vt solet, multa nomina barbara proponit, quibus exuuias Serpentis indicare conatur. Tandem hoc nomen adiectiuum (anguineus, vel anguinus) omnia ad angues spectantia significare videtur: vnde anguinea pellis paulò ante nominata, & coma anguinea Medusæ, & capilli anguinei Eumenidum à Catullo indigitantur. Angueus postea idem significat; nam lapsus angueos legit Solinus. At in soluta oratione (anguinus) vt plurimum vsurpatur.

Lapis ouo anguino similis, vbi fuerit inuentus.

Glossopetra quid sit.

Lapis ceraunias.

In Meteor.

Ophites senecta anguium.

Lib. 8. de hist. An. ca. 17.

Cap. 37.

Præter hæc, loca, & regiones multas à Serpentibus denominatas apud Authores legimus. Eustathius ophitem locum esse scripsit. Item ophiadem regionem olim desertam ob Serpentum copiam fuisse Diodorus Siculus autumat, quæ postmodum opera Regum Aegypti purgata est. Rhodus quoq; à Serpentum multitudine, nomine ophiusæ apud Strabonem donatur. Immò ob eamdem causam, nonnulli Cyprum ὀφιώδια vocarunt. Tenon Insula ob aquarum abundantiam Hydrusa, aliquibus ad mentem

Regiones, & loca à Serpētibus denominata.

Hydrusa.

A mentem Aristotelis, propter Serpentes ophiusa dicitur. At secundùm Pomponium Melam Colubraria est insula Maris Mediterranei Iberici malefico Serpentum genere scatens: quamobrem (vt notat Oliuarius) hodie dicitur *la Dragonera*. Rursus apud Pausaniam ὄφιος κεφαλὴ nomen est loci: nam qua Thebis rectà Glisantum itur, regiuncula selectis lapidibus circumsepta spectatur, Serpentis caput Thebanis nuncupata; quoniam Serpentem ab ostio cauernæ caput exerentem à Tarsia illàc prætereunte percussum, & nomen loco datum fuisse tradunt. Christophorus Columbus narrat, quòd circa Pariam, magnum scopulum inuenit, à quo tanquam ab orificio magni fluminis, tanta tantoq; impetu Aquilonem versus aqua scaturiebat, vt magnum terrorem transeuntibus, non secus ac esset immanis Serpens, incuteret: propterea illum locum os Serpentis nominare decreuit. Balbus quoq; in itinere de ciuitate Martabar in Cocchi, meminit cuiusdam maris, quod, lingua Persica mare Serpentum cognominatur. Pariter in descriptione suburbanorum antiquorum Hierosolymæ, quæ habetur in theatro Terræ Sanctæ, memoratur stagnum Serpentum, quod olim Bethara vocabatur. Demùm fluuius est ophites dictus, qui aliter orontes apud Suetonium legitur. *In Bœot.* *In hist. Ind. occid. c. 70.* *In Itiner. Ind. or. c. 4.*

B Quid plura? cælestia quoq; à Serpentibus non abhorrent. Luna enim Proserpina dicta est, quoniam ritu Serpentis ab ecliptica modò ad meridiem, modò ad aquilonem deflectens, nodum australem, & borealem designet, quem Astrologi caput, & caudam Draconis appellant. Huic accedit Ophiuchus vigesima constillatio inter Septentrionales, de cuius ortu chronico Ouidius in fastis locutus est. ὀφιοῦχος Latinis dicitur Serpentarius, Anguitenens, seu Anguifer (Seneca etiam Cerberi caudam anguiferam appellauit) quia manibus teneat anguem eius corpus implicantem. De hoc Cicero in Phænomenis hæc habet. *Ophites flumen.* *Lib. 6.* *In Herc. furent.*

——— propter caput Anguitenentis,
Quem claro perhibent ὀφιοῦχον nomine Graij
Hic pressu duplici palmarum continet anguem,
Eius, & ipse manet religatus corpore toto,
Namq; virum medium Serpens sub pectore cingit.

C Hunc nonnulli voluerunt fuisse Herculem, qui adhuc in cunabulis vagiens Serpentes à Iunone immissos, manibus præfocauit. Alij dixerunt esse Canobanta Regem Getharum. Alij Phorbantem filium Tiropę Regis Thessalorum, de quibus Hyginus legendus est. Alij tandem tradiderunt hunc fuisse Æsculapium medicum celeberrimum tenentem anguem, à quo edoctus fuit herbam, qua Glaucum mortuum ad vitam denuò reuocauit. Ideò sic canit Ouidius in Fastis.

Surgit humo iuuenis stellis afflatus auitis,
Et gemino nexas porrigit angue manus.

Et paulò inferius.

Gramina continuò loculis depromit eburnis,
Profuerant Glauci manibus illa prius.
Tunc cum obseruatas augur descendit in herbas,
Vsus & auxilio est anguis ab angue dato.
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit
D *Depositum terra sustulit ille caput.*

Ad cætera inanimata ab anguibus denominata properantes incidemus in machinas bellicas, inter quas quædã bõbardę maioris species est, Serpentina, & colubrina nominata: nam ità oblonga cõflatur, vt effigiem Colubri, id est Serpentis æmuletur. Item Serpentina vocatur illud instrumentũ ferreum tormenti manualis retortũ instar Serpentis, quod funẽ accensum ad explosionem sclopi, stringit. Immò quædam alembici species dicitur Serpentina à Chymistis, quia rostrum flexuosum, ritu Serpentis, habeat. Rursus apud eosdem Chymistas argentum viuum Serpentinum, & Serpens luxurians cognominatur. Item humiditas radicalis metallorum, ante decoctionem, admodum venenata, nomine Serpentis, Draconis, & Basilisci ab ijsdem Chymistis donatur: nam huiusmodi vapor per sublimationem in vas ascendens, vt animaduertit Bracefchus, inueniensq; duo sulphura cum argento viuo, tanquã Serpens illa dissoluendo, vorare perhibetur. Aliter Serperastra apud Varronem sunt instrumenta, seu potius vincula, quæ geniculis infantium ambulare discentium alligantur, ne prostrati, more anguium *Machinæ bellicæ à Serpẽtibus denominatæ.* *Argentum viuum cur Serpens luxuriãs dicatur.* *In lib. de ligno vitæ.*

 serpant,

Serperastra quæ instrumenta. *Ophiasis.*

serpant, vel ne vaccij fiant. Amplius volumina illa, in quibus Nicander de Serpentibus verba fecit, ὀφιακὰ inscribuntur: cum hæc vox ὀφιακὸς omne ad angues spectans indicet. Nam ophiasis apud Medicos affectus est capitis, quando capilli certis spatijs in anguis similitudinem decidunt. His addantur spectacula pythia nempè anguina denominata à Pythone Serpente manu Apollinis interfecto: horum meminit Ouidius hunc in modum. E

Lib. I. Metamor.

Hunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis
Antè, nisi in damis, capreisq; fugacibus vsus,
Mille grauem telis, exhausta penè pharetra
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno.
Neuè operis famam posset delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia, perdomitæ Serpentis nomine dictos.

Nodus Serpentinus qualis. *L. 14. Hierogl.*

Ad finem, nodus ille Herculeus, siue Gordianus Serpentinus etiam vocatus fuit; cum duos Serpentes in congressu arctè implicatos æmuletur. De cuius nodi explicatione, Erasmus ad nodum Gordium confugit. Plinius docuit hunc nodum sacrum habitum fuisse, & creditum ad sanitatem conducere. Plutarchus tradit cingulum sponsæ hoc nodo necti solere, quem postea sponsus in thalamo dissoluebat. Athenæus huiusmodi nodum Heracleotarum Insigne fuisse statuit. Goropius postpositis cæteris expositionibus, hunc nodum nominatum fuisse herculeum scribit, quia Hercules fuit Mundi vis mascula, & Verbi incarnati figura. Vnde hic diuinus Hercules statim ab incunabulis duos Serpentes acerrimos humani generis hostes strangulauit, nimirum Diabolum, & carnem aduersus spiritum assiduè concupiscentem. Immò nullus vnquam Serpens masculus fæmellam, aut fæmella masculum (vt idem notat author) tam arctè complectitur, quam Diabolus carnem, & caro Diabolum: ideòq; nodus Serpentinus, & herculeus fuit nũcupatus, qui à nemine, nisi à diuino Hercule dissolui potuit. Quamobrem huc fortè allusit Horatius, quando dixit. F

In Arte poet.

Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit. G

Ideò Goropius, præter alias explicationes, tradit, quòd Horatius in hoc versu præcipit, ne Deus in partes vocetur, nisi difficultas se se offerat, quam nemo nisi solus Deus expedire possit. Etenim, vocabulo vindicis, Hercules hic denotatur, qui, cum sit alexicacos, iure merito latina voce vindex appellabitur: cum ab omnibus malis totum terrarum orbem vindicauerit, occisis tyrannis, & cæteris monstris, remotisque omnibus difficultatibus, quibus commoditas humanæ vitæ impediebatur. Denominatis tanquam coronidem libuit addere radicem Serpentiformem, quæ adhuc integra in publico seruatur Musæo. Hæc enim Serpentem perbellè æmulatur; quemadmodum in præsenti icone licet conspicari.

Radix

Radix Serpentiformis ῥίζα ὀφιώδης, vel ὀφιοειδής.

PRO-

E

PRODIGIA, ET PRÆSAGIA.

CVM Serpens nullo alio membro, nisi ore polleat; Antiquitas ab angue occurrente inimicum denotari augurata est. Propterea Plutarchus in Amphitrione dicebat. Angues duos iubatos in impluuium deuolasse, & Cicero anguem ab infima ara emanasse. Immò magnum prodigium esse existimauit, vt retulit Cicero, si circa cardinem ianuæ Serpentem circumplicatum obseruauerit. Quamuis aliqui dixerint maiori admiratione dignum fore, si cardines circa Serpentem inuoluerentur. Alij ex antiquis, Serpentes in sinu gestantes hominem benigno, vel maligno sydere natum, nec non futuras fælicitates, & infælicitates prædicere profitebantur. Sed mirũ est, quod Indi populi huiusmodi etiam præsagijs vtantur: quandoquidem legimus in Historia Indiæ Lusitaniȩ, iuuenem Indum ad templum Idolorum, cũ diluculararet, proficiscentem in cristatum anguem venenoq; turgentem incidisse: ideoq; hoc pessimi augurij indicium reputans, reuersus, ad sacrum Baptismatis fontem confugit, quem antea odio semper habuerat. Romani quoq; pro augurio pessimo, visionem Serpentis existimarunt, quamobrem, ex Valerio Maximo, anguis inusitatæ magnitudinis infælicem pugnam aduersus Numantinos C. Hostilio Mancino Consuli Romanorum præsignificauit. Ex Iulio Obsequente habemus duos Serpentes, Sempronio Consule sacrificante, ter victimas depastos esse: indeq; nonnulli internecionem Sempronij à Flauio Lucano hospite paratam præsagierunt. Amplius, sacri cantibus Græcis apud Homerum, ex ara in proximam planitiem, in qua decem passeris pulli vagabantur, anguis prorepsit: hinc Calchas bellum contra Troianos totidem annos duraturum pronunciauit. In Punico bello, ex Petrarcha, Caio Gracchorum omnium nobilissimo in Laconia exercitum habenti, inter sacrificandum, accidit, vt ex proximo specu gemini Serpentes elapsi exta corrumperent, quo ostẽto moti Haruspices, vitæ discrimen Duci impendere monuerunt. Tiberius etiam Gracchorum pater (referente Egnatio) duobus, anguibus intra cubiculum captis, prodigiorum Interpretes consuluit, qui responderunt, fore vt ipse superstes esset Corneliæ vxori, si Serpens alterius sexus interficeretur: ipse autem meum interficite, dixit. Cornelia iuuenis est, potestq; per ætatem adhuc parere, nec defuit rei euentus. At coniux, quæ superuixit, mutua caritate cum eo certauit, nam tantũ abfuit, vt post Gracchi obitum, connubium desideraret, vt Regias etiam nuptias aspernata fuerit. Quod tempore tãta Serpentũ multitudo apud Lacones excreuit, vt inde Arioli futuram annonæ penuriam prædicerent, quȩ postmodũ talis subsecuta est, authore Textore, vt Populi carnibus anguiũ vesci coacti fuerint. Apud Pausaniam legimus Legatos ab Epidaurijs in Coon Insulã ad Æsculapiũ missos, præter somnia, quibus erant moniti, cum ad agri Laconici oram appulissent, vt ibi sedem collocarent, vidisse etiam Serpentem, quem secum Epidauro adduxerant, non procul è mari in quamdãm cauernam ingressum. Hoc igitur moti prodigio, oppidum illo in loco sibi fabricarunt. Item Tarquinius Superbus, domitis hostibus, ad vrbana negocia animum appellens, portentum ingens conspicatus est: Serpens enim ex columna lignea elapsus fugam in Regiam arripuit. Vnde Rex perterritus Titum, & Aruntem filios, Bruto comite, qui stultitiam simulabat, ad Apollinem Delphicum misit. Iuuenibus oraculum de regno consulentibus, responsum fuit eum regnaturum, qui primus reuersus matrem oscularetur. Brutus igitur de naui egressus terram osculatus est. Quare sic loquitur Ouidius.

Lib. 1. de Diuin. — *Loco cit.* — *Part. 3.* — *Lib. 1. ca. 6.* — *Lib. 4. de Vir. Illust.* — *In Laconicis.* — *Lib. 2. fast.*

F

G

H

Ecce (nefas visu) medijs altaribus anguis
Exit, & extinctis ignibus exta rapit:
Consulitur Phœbus, sors est ita reddita, matri
Qui dederit primus oscula victor erit.
Oscula quisq; suæ matri properata tulerunt,
Non intellecto, credula turba, Deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, vt esset.
Tutus ab insidijs dire superbe tuis;

Ille

A *Ille iacens pronus matri dedit oſcula terræ.*

Ex Riccardo Dinotho habemus, quòd imperante Conſtantino, tantus fuit defectus So- *In lib. de*
lis, vt etiam meridie Cæli ſtellæ conſpicerentur, & in Melitea Serpentes omnis generis *Prodig.*
viſi ſunt, qui pugna commiſſa, ſe ſe inuicem peremerunt, & paulò poſt ortus eſt Iudæo-
rum tumultus, & trexdecim Vrbes in Campania, terræmoti corruerunt; deinde poſt
Conſtantini obitum, filij inter ſe belligerarunt, & Perſæ graui bello Romanos oppreſ-
ſerunt. Cum bellum Macedonicum in expectatione eſſet, C. Petilio, & C. Valerio
Conſulibus, bouem in Campania locutum fuiſſe, & tres Soles ſuper ædem Saturni ef- *Decad. 5.*
fulſiſse narrat Liuius, eodemque tempore Cerites Serpentum in Oppido ſuo iubatum, *lib. 2.*
aureiſq; maculis diſtinctum conſpicatos fuiſse. Ex libro etiam de Prodigijs, & Oſten-
tis, colligere licet, quòd munitis Alexandri Magni caſtris, & militibus quieti nocturnæ
deditis, cum primum Luna ab Orizonte emerſit, Scorpiones, arectis caudarum acu-
leis, innumeri ferè ad caſtra fluxerunt, quæ prodigia vis immenſa Serpentum vario co-
lore refulgentium inſecuta eſt.

B L. Silla Conſul cùm in campo Nolano Samnitum exercitum haberet, & Dijs im-
molaret, repente ab infimo aræ loco, Serpens exilijt, quo viſo, Poſthumius haruſpex *Lib. 1. de*
iuſſit Romano Duci, vt in hoſtem legiones duceret, cui cum paruiſſet (teſte Sueſsano) *augur.*
caſtra hoſtium opulentiſſima expugnans occupauit. Serpentes quoq;, vt ſcribit Hero-
dotus, Crœſo Lydorum Regi excidium Imperij portenderunt: nam quando Crœſus, *Lib. 3.*
& Cyrus ad Pteram, æquo marte depugnarunt, illicò in ſuburbanis Sardium locis in-
gens Serpentum copia orta eſt, quos equi ad pabulum dimiſſi paſſim deuorabant: qua-
re Vates, re intellecta, reſponderunt, per Serpentem, terræ filium, indigenam, & per
equum aduenam, & bellicoſum hoſtem denotari, hocq; portento Sardenſes breui ſub-
actos iri prædixerunt. Idque verum fuiſse euentus patefacit: nam paulò poſt, Crœſo
Rege deuicto, omnes in Perſarum poteſtatem venerunt. Tiberius Cæſar cum intelle-
xiſset Serpentem, quem in delicijs habebat (illi enim propria manu cibum miniſtrabat)
à formicis fuiſse corroſum, ſibi à multitudine cauendũ eſse percepit, quoniam formicę,
monentibus Vatibus, populum ſignificare ſolent. Annibal cum ſuis copijs itinerans,
C à tergo immanem beſtiam Serpentibus circumplicatam inſequentem reſpexiſse fertur, *Annibalis*
quæ omnia arbuſta, & virgulta frangebat, & tecta peruertebat. Hinc vaſtationem *aduetus in*
Italiæ multi portenderunt. Ex altera parte Iouius in vita Actij narrat, Serpentem in *Italiam.*
eius galeam irrepſiſse, & Actio vicecomiti, victoriam aduerſus Bononienſes præmon-
ſtraſse. At T. Gracchus, antequam multitudine Quiritum oppreſsus interficeretur,
in ſpacioſa galea, qua in bello vti conſueuerat, anguem oua peperiſse, fætuſq; iam for-
matos inuenit. Auis etiam placida in gremium Philippi Regis Macedonum aduolans
ouum peperit, de quo confracto exijſse Serpens dicitur, qui, cum ouum circumdediſset,
vt denuò in foramen illud ingrederetur illicò perijt: hinc Vates filium nempè Alexan-
drum ex Philippo dimanaturum eſse hariolati ſunt, qui, toto terrarum orbe ſubacto,
paulò poſt erat periturus.

Ope etiam Serpentis ferunt Neronem à percuſsoribus fuiſse liberatum, quos Meſsa-
lina in eum immiſerat: nam Serpens è puluino, vbi quieſcebat, prodiens ſicarios per- *Nero quo-*
terrefecit. Quamuis aliqui ſcripſerint non fuiſse Serpentem, ſed eius exuuias, quas, ex *modo libe-*
D volũtate matris, dextro brachio alligatas aliquando geſtabat, & tædio abiectas denuò *ratus fuerit*
requiſiuit: quoniam ſperabat huiuſmodi Serpentis ſpolium aduerſus infortunia, quæ *à percuſſo-*
pertineſcebat, ſibi profuturum. Quare nõ eſt mirandum, ſi apud Cælium Rhodiginum *ribus Meſ-*
legatur, quòd vates circa brachium, vel collum Neronis adhuc pueri alligatam libe- *ſalinæ.*
ridem conſpicati, dixerint, ὅτι ἴσχυν παρὰ τοῦ γέροντος λήψεται. Nimirum, quia ex ſene *Lib. 10. c. 3*
potentiam foret aſsecuturus: cum anguis, depoſita ſenectute, talis obſeruetur.

Serpens quoq; gloriam Roſcij hiſtrionis præmonſtrauit, vt docet Cicero, nam puſio- *Libr. 1. Di-*
nem adhuc in Selenio campo Lanuini agri educatum, & in cunabilis dormientem nu- *uin.*
trix lumine appoſito, Serpente circumdatum conſpicata eſt. Patri autem ad haruſpices
confugienti reſponſum fuit nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore. Simili pręſagio
imperium Seuero pręmonſtratũ eſt: ſiquidem in ſtabulo Serpens dormientis caput cin-
xit, & abſq; noxa, vociferantibus ob terrorem familiaribus, abijt. Maximino iuniori
idem accidiſse tradunt. Aureliano quoq; ex Fulgoſio, humilibus parentibus nato an- *Lib. 1. c. 4.*
guis ſummum imperium portendiſse fertur: etenim peluim, in quo ſæpius puer lauaba-
tur

tur Serpens eſt circumplexus, neq; occidi potuit. Ideò mater, quæ templi Solis ſacerdos erat, re intellecta, Serpentem quaſi familiarem ſeruari iuſſit. Item Caſſandram ſcientiæ vaticinandi peritam in templo Apollinis Tymbrei cum Heleno fratre relictam, cum Serpentibus cubantem repererunt, qui, infantibus nihil læſis, eorum ſenſoria circumlambebant, quamobrem tàm Caſſandram, quàm Helenum vates futuros à vatibus reſponſum habuerunt. Magnum etiam fuit illud prodigium, dum immanis Serpens circa aram viſus eſt, vbi Aeneas anniuerſarium ſacrum manibus Anchiſæ patris faciebat, vt recitat Virgilius his verſibus. E

Lib. 5. Aeneid.

Dixerat hæc adytis cum lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, ſeptena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulam lapſuſq; per aras
Cæruleæ cui terga notæ, maculoſus & auro
Squamam incendebat fulgor, ceu nubibus arcus,
Mille trahit varios aduerſo Sole colores.
Obſtupuit viſu Aeneas: ille agmine longo
Tandem inter patera, & læuia pocula Serpens F
Libauitq; dapes, rurſuſq; innoxius imo
Succeſsit tumulo, & depaſta altaria liquit.

In lib. de Mirab. *Mulieres pariūt Serpentes.* *Lib. 2. cap. 31.* *Li. de Bell. ciuil.* *Prodig. 85.* *Tom. 1.* *Prodig. 109.* *Tom. 1.* *Tom. 7. Annal. Eccleſ.* *In ſupput.*

Cæterùm animum graui afficiunt admiratione prodigia mulierum, quæ Serpentes enixa ſunt: nam Tralianus refert mulierem Tridentinam Serpentes inſtar globi conuolutos perperiſſe Romæ, Domitiano Cæſare IX. & Perilio Rufo II. Coſſ. Item L. Scipione, & C. Norbano Conſulibus, ex Iulio Obſequente, mulier in Hetruria viuum Serpentem partu edidit, qui iuſſu Haruſpicum in profluentem deiectus aduerſa aqua natauit. At Serpens à muliere editus temporibus L. Sillæ, bellum ciuile, ex Alexandro, denotauit. Verùm Appianus Alexandrinus tradit, quòd mula peperit, & mulier Serpētem enixa eſt, quę prodigia ſtragem, & expugnationem Italiæ, nec non Romanæ Reipublicæ mutationem ſignificarunt. Amplius inter initia belli Marſici, vt ſcripſit Plinius, mulier peperit elephantum, & quædam ancilla Serpentem.

Deniq; ſi per quamdam annuorum ſeriem percurramus, prodigia ſemper maiora inueniemus. Legimus enim apud Iulium Obſequentem, duos Serpentes nigros, anno vigeſimo octauo ſupra centeſimum, ante Chriſtum natum, in ſacrarium Mineruæ ingreſſos fuiſſe eo tēpore, quo M. Fuluius Flaccus quaſdam leges promulgare tentabat: vnde nonnulli ciuilem Romanorum occiſionem coniectarunt In volumine ſtemmatū Lotharingiæ legitur, quòd anno vigeſimo ſeptimo ante Chriſtum natum, Regulus in Africa Serpentem immenſæ magnitudinis milites vexantem expugnauit. Item anno ante Dominicam Incarnationem ſeptuageſimo quinto, duo Serpentes in lecto coniugis Didij Lelij legati Pompeij ſuerunt inuenti: hinc, vt ſcribit Iulius Obſequens, Didij interitum augurati ſunt. Anno verò tertio ſupra centeſimum, ex eodemmet Obſequente, Serpentes nigri altare circumiuerunt, deinde fugerunt, & poſtero die redierunt, qui tandem à populo Mutuſæ lapidibus fuerunt obruti, & oſtio templi Martis reſerato, caput ſtatuæ ad pedes compertum eſt: hinc Romanorum exercitum à Luſitanis conficiendum fore præſagierunt. Anno trigeſimo primo ſupra centeſimum ante Chriſtum, Romæ bos hæc verba protulit, *caue tibi Roma,* & Sagunti Serpentes volarunt, vt in Volumine ſtemmatum Lotharingiæ habetur. Cæterùm anno Chriſti octuageſimo nono ſupra quingenteſimum, cum Diaconus Turronenſis Eccleſiæ ab eius Epiſcopo in Vrbem eſſet miſſus, vt à Romano Pontifice nonnullas Sanctorum reliquias acciperet, tanta inundatione Tiberis fluuius Vrbem obruit, vt omnes antiquæ ædes collapſæ ſint, & multitudo Serpentum cum magno Dracone ad ſalſos maris fluctus deſcenderit, quibus mortuis, & ad littus eiectis (teſte Baronio) tetro excitato odore, ingens peſtilentia, & clades ſubſecuta eſt. Anno poſt Chriſtum natum quinquageſimo ſexto ſupra ſeptingenteſimum, vt animaduertit Martinus Polonus, Carolus Martellus vir ſemper victor poſt obitum in templo S. Dionyſij ſepelitur, & paulò poſt in eius tumulo nihil niſi maximus Serpens inuentus eſt. Anno vigeſimo ſecundo ſupra milleſimum à partu Virginis, in Inſula Moos dicta Diœceſis Hamerenſis, Serpens admirandæ magnitudinis conſpectus eſt, qui veluti cometa toti Orbi aliquam interdum cladem promittit; ita is ſubuerſionem regni Noruegiæ portendit: nam ſuper aquas altè, & ſæpius ſe extollebat: ſicq; expulſio G H

A pulsio Christiani Regis, & totius patriæ excidium subsecutum est. Ad rem Olaus Magnus tradit eos, qui mercaturę, & piscationi in littoribus Noruegiæ operam nauant, vnanimes attestari Serpentem vastę molis penès oras Maris Bergensium versari, qui æstiuo tempore, nocturno, & lucido cœlo ab antro vitulos sues, & homines voraturus egreditur, neq; hoc animal sine portentoso spectaculo nauigia infestat, & homines rapit: nam non multò post & bellici tumultus, & mutationes regni subsequi solent. Anno quinquagesimo nono supra millesimum, Segeberto teste, in Pago Vraccarensi apud Tornacum, duo veluti exercitus Serpentum, instructa acie, præliari visi sunt. Christianus Vrstius in Chronicis Germaniæ refert, quod anno tertio supra millesimum, & trecentesimum, accidit, vt nocte Ascensionis Domini in Columbaria, & multis alijs locis Serpentes pluerent. Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, vt constat per historiam Viennæ impressam circa diem D. Margaritæ, in Hungaria contigit, vt in multorum hominum aluo Serpentes naturalibus similes generarentur; quemadmodum etiam paulò ante enucleatum fuit, quando de Serpentum generatione verba fecimus.
B Demum anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, mense quinctili, gemini in aere Serpentes, caudis implicatis, se se mutuò rodentes conspecti sunt, in quorum medio crux ignea refulsit: vt in libro de Prodigijs, & Ostentis legere licet.

Lib. 21. cap. 27.

Par. 2.

Serpentes geniti in humano ventre.

MONSTRA.

DION in historia Libyca narrat, ibi ex promiscuo bestiarum plurium diuersi generis congressu, olim progenitum fuisse monstrum, cuius facies erat muliebris, color cutis nitidissimus, quædam ab oculis dimanabat hilaritas intuentes in sui amorem rapiens: partes autem inferiores in longum anguem desinebant, circa Syrtes versabatur, feras Libyæ venans: neq; animans tã alacer inueniebatur, qui monstri insultum effugere posset. Homines lenocinijs alliciens, & blanditijs adoriens deuo-
C rabat. Quare Hercules per Libyam itinerans in hoc monstrum incidisse traditur, quod eminus conspicatus cursum arripuit pernicissimum: ideò cum bestia monstrifera prædam assequi minimè potuisset, indignatione succensa omnem in se conuertens crudelitatem, propriũ discindens pectus interijt. Cercops, & ipse secundùm aliquorum mentem partes inferiores Serpẽtinas habuisse dicitur. Item Boreas rapiens Orithyam cauda anguina præditus fuit, si veritatem fatetur Pausanias. Typhoeus ex Tartaro, & terra genitus planè monstrosus fuit: nam, ad mentem Hesiodi, centum Serpentis capita habuisse perhibetur. Intelleximus etiam apud Heluetios populos anno millesimo quadringentesimo nonagesimo nono, iuxta quoddam flumen conspectum fuisse Serpentem auribus latis, & longitudine sex pedum, corpore vitulo æquali; quem proculdubiò monstrum fuisse arbitramur. Heniochus Erichthonius primus omnium equos quadrigis iunxit: etenim cum anguinea crura haberet (Higinio teste) nunquam pedester, sed quadrigis semper vehi curauit. Scripsit Licosthenes, referente Pareo, mulierem Cracouię, anno Domini nonagesimo quarto supra millesimum, & quadringentesimum in
D platea, cui à Sancto Spiritu nomen est, enixam esse mortuum fœtum, qui dorso affixum Serpentem cadauer arrodentem gestabat. Apollonius in historijs Mirabilium recitat Serpentem duobus pedibus præditum conspectum fuisse, qui non secus ac terrestris Crocodilus gradiebatur. Item Plinius scriptum reliquit Serpentes pedibus anserinis visos fuisse. Galenus addit, ab Ephebo, Athenis, pusilum Serpentem pilosum, & pluribus pedibus statim proficiscentem, cum semine copioso fuisse eiectum.

In Eliacis.

Lib. 19.

Fœtus serpentinus.

Lib. 1. de loc. affect.

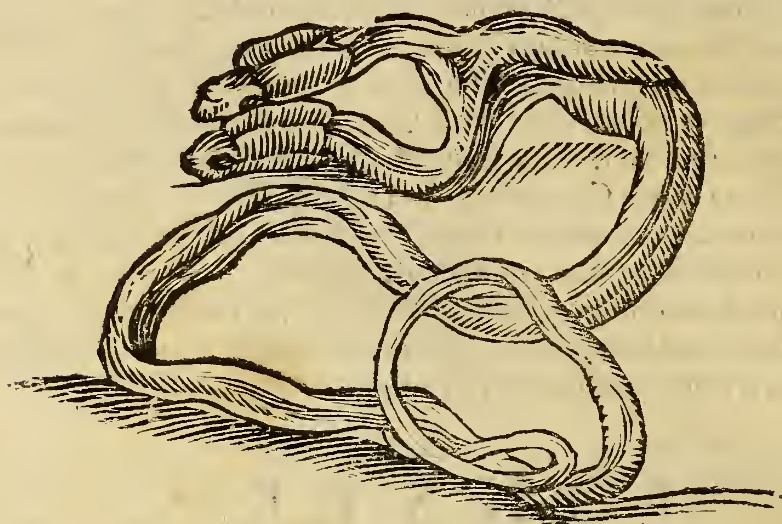
Quamuis Aristoteles in generatione Serpentum raros contingere errores, consequenterq; in hoc animalium genere rara monstra procreari tradiderit: quoniam angues matricem, seu vteri formam valdè longam habent, & oua subinde, nempè vnum post alterum descendunt, & non aceruatim, sicuti in gallinis euenit. Quamobrem geminum fœtum in ouis anguium rarum, at in ouis gallinarum frequentem licet intueri. Hinc tamen non fit, quin etiam in genere Serpentũ id accidat quandoquidem Aristoteles Serpentis bicipitis meminit. Immò Ctesias promulgat (referente Aeliano) iuxta fluuium nomine Arcadem, Serpentes bicipites aliquando diuagari longitudine quatuor

Lib. 4. de Gen. Anim.

Lib. 9. c. 8.

E

Serpens biceps ab Illuſtriſs. Co. Philippo Aldrouando Bononiæ Senatore donatus.

F

Serpẽs triceps. tuor cubitorum, capitibus albis, reliquo corpore nigro, læthali turgentes veneno, & accedentibus ad amnem perniciem afferentes. In montibus etiam Pyreneis Serpentem quondam tricipitem interfectum fuiſſe Arnoldus autumat. Hinc nonnulli colligunt monſtrum illud hydræ Lerneæ ſepticipitis in rerum natuta aliquando extitiſſe, *Li. 2. Mag. nat.* id tamen fabuloſum eſſe ſuo loco demonſtrabimus. Vidit quidem Ioannes Baptiſta Porta Neapoli viperam bicipitem, quæ vtrunq; caput mouebat, & triſulcas exerebat linguas. Neq; vlla debemus teneri admiratione, ſiquidem hodiè Serpens etiam biceps *Serpens biceps ab Illuſtriſs. Co. Philippo Aldrouando donatus.* diligentiſſimè exiccatus ad Illuſtriſſimum Com. Ppilippum Aldrouandum Bononiæ G Senatorem, tanquam manus ſingulare delatus fuit. Hic autem vir nobiliſſimus hunc monſtriferum Serpentem in publico ſeruandum Muſæo nobis tradidit. Propterea hoc in loco illius iconem in tanti viri monumentum dare non piguit. Immò exhibemus etiam iconem Serpentis latiſſimi corporis in Muſæo inuentam, qui non ſequitur naturam aliorum Serpentum, quoniam habet poſt collum corpus valdè latum, figura ferè ouali, præterea caudam cæteris Serpentum caudis conſimilem, ſed compreſſam; demum caput, & collum ſquamuis refertum eſſe non videtur.

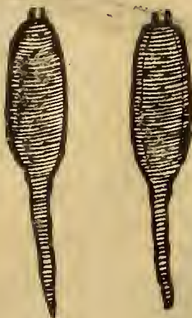
Cæterùm in omni animalium genere, vt noſtra fert opinio, aliqua monſtra obſeruantur. Etenim anno trigeſimo ſexto ſupra milleſimum, & ſexcenteſimum, octauo *Eruca anguina cauda ab Excellentiſs. Ouidio Mõtalbano donata.* Idus Iulij Excellentiſſimus Ouidius Montalbanus Mathematicarum in Patrio Bononienſi Gymnaſio ordinarius Profeſſor, & diligentiſſimus rerum naturalium inueſtigator, dum ruri verſaretur, admirabilem, & monſtrificum vermem, Lepidij caulem perreptantem obſeruauit, cuius iconem, quam hic damus, perhumaniter nobis communicauit. Meritò igitur dubitabat an ſpeciei lumbricorum, an verò Erucarum eſſet adſcribendus: Siquidem mollities, & teres figura ad lumbricos eſſe reducendum demonſtrabat; at viciſſim quædam quatuordecim pedum rudimenta, nec non capitis figura, beſtiolam inter erucas collocãdam eſſe cogebat. Verùm cauda anguina huius animalculi acuminata, & murinæ ſimillima mentem doctiſſimi viri vexabat: ideòq; eleganti ſſimam de hoc animali epiſtolam ad nos mittens rogabat, vt de hoc noſtrum iudicium promulgaremus. Propterea in genere Erucarum monſtroſum fuiſſe animalculum teſtificati ſumus: quandoquidem clariſſimo etiam viro Vlyſſi Aldrouando adhuc viuenti Erucam bicaudam Thadeus Mamolinus eius amiciſſiuius attulit; cuius delineationem in medium afferre non piget. Eruca hæc capite ferrugineo, & ore nigricante poſt caput lineam rubicundi coloris reliqua circumdantem habebat, in alia parte poſt caput ad tertium vſq; pedem duæ lineæ albæ conſpiciebantur, quæ vna cum baſi triangulum effigiabant: duæ aliæ lineæ albæ ad caudam vſq; ſequebantur figura ouali totum dorſum exornantes. Tandem in corporis extremitate caudam inſtar duorũ cornicu-

H

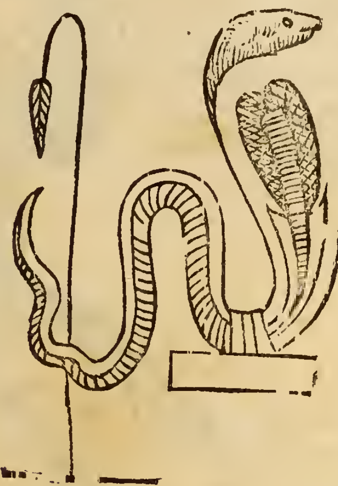
nicu-

A

Eruca cauda anguina pronè, & supinè picta ab Excellentiss. D. Ouidio Montalbano inuenta, & nobis dono data.

Serpens latissimi corporis cauda compressa.

niculorum bifurcam gestabat. Cæterùm si aliquod animal aliqua parte anguina integratum ad monstra referendum est; proculdubiò inter hæc connumerandus est Gallus ille barbatus, cornutus, ocreatus, cauda Serpentina, in cuius extremitate floccus conspicitur, & propè vropigiũ, vbi cauda corpori adhæret, quoddam tuberosum totũdum

Bufo monstrificus cauda anguina.

 obser-

Gallus monſtruoſus cauda anguina.

A obseruatur colore albido, crista, palearibusq; plumosis. Quamobrem si Seneca in Hercule furente caudam Canis Cerberi anguiferam appellauit, remota omni dubitatione, si gallum hunc monstrificum conspicatus esset, eius caudã anguiferam seriò nuncupasset. Quare, ne Lectorem ad alios libros relegemus, placuit hoc in loco prædictam galli iconem apponere. Cæterùm posteaquam monstra cauda anguina prædita, monstrandi se se obtulit occasio, noluimus silentio inuoluere bufonem monstruosum simili cauda insignitum, qui in Villa quadam Thyringica ad Vnstrum, anno Domini quinquagesimo tertio supra millesimum, & quingentesimum, è muliere natus, est ea forma veluti in præsenti pictura exhibetur.

MYTHOLOGICA.

B MISSAS facimus fabulas tanquam cunctis notissimas, primùm Pithonis Serpẽtis post diluuium Deucalionis ex putredine terræ nati, quem Apollo interemisse fertur; deinde furiarum, quas tumidis cristatas Colubris Poetæ fingebant, iuxta illud.

—— rubent oculi, spirant incendia nares,
Et caput intorti lambunt pro crinibus angues.

Huic nõ dissimilis fabula recitatur de Medusa, cuius capilli repræsentabãt angues. Nam Forcũ Corsicę, & Sardinię Regem in nauali certamine ab Atlante Rege Mauritanię superatũ, in mari submersum à Neptuno in Deum marinũ transmutatũ fuisse fabulantur. Itaq; inter tres Forci filias Medusã ob pulchros, aureosq; capillos spectabilẽ Neptunus in templo Mineruę cõpressit: quare Dea indignata elegantissimos Medusę crines in Serpentes transfigurauit. De hac metamorphosi Ouidius eleganter fabulatur hunc in modũ. *Capilli Medusæ cur anguinei.* *Lib. 4. Metamor.*

Ex numero Procerum quærens cur vna sororum
Gesserit alternis innixos crinibus angues
C *Hospes ait, quoniam scitaris digna relatu:*
Accipe quæsiti causam, clarissima forma,
Multorumq; fuit spes inuidiosa Procorum.
Illa, nec in tota conspectior vlla capillis
Pars fuit, inueni, qui se vidisse referrent.
Hanc pelagi Rector templo vitiasse Mineruæ
Dicitur. Auersa est, & castos agide vultus
Nata Iouis texit, neuè hoc impunè fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutauit in angues.

Huic affinis est Canis Cerberi fabula, qui in speluca quadam ante fores Plutonis stabulari fingebatur. Hic omnibus ingressuris humanissimè blandiebatur, sed neminem patiebatur egredi. Ab huius autem canis capite, & collo angues densissimi pro villis pendere dicebantur, ideò Virgilius sic canebat. *Pili Cerberi angues esse ferebantur.* *Lib. 6. Aeneid.*

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
D *Personat, aduerso recubans immanis in antro:*
Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle soporatam &c.

Quamuis alij Poetæ canem tartareum anguinea catena fuisse vinctum finxerint. Hoc videtur significare Tibullus, dum ait.

Nec canis anguinea redimitus terga catena,
Cui tres sunt linguæ, tergiminumq; caput.

Amplius Mythologi commenti sunt Aesculapium aluisse Serpentem, cuius spuma patientes à quocumque morbo oppressos liberabat: immò, & angues circa cunabula Herculis adhuc infantis vagantes ab eodemmet pusione necatos fuisse. Quare ad rem canebat Baptista Mantuanus.

Dum pubescit adhuc, sic & cunabula circum
Repentes puer elisit Tyrinthius angues.

Nugati sunt etiam poetæ Hecatem, quam alij Semelem nominant, tandiù Fauni patris

Faunus in Serpentem cur trāſmutatus. nequitiæ, etiam bacillo myrteo verberatam, & vino oppreſsam repugnaſse, donec ille E in Serpentem transfiguratus filiam ſpiris vndiq; colligatam improbitati ſuæ obtemperare compulerit. Huius fabulæ, apud Priſcos, indicia fuerunt Myrtus à templo Hecates ſemota, vinum, quod tantùm lactis vocabulo nominabatur, & Serpentes, qui ibi paſſim innoxij diuagabantur. Inter prodigia recenſuimus Serpentem, qui, Græcis ſpectantibus mox Ioui ſacrificaturis, aſcendit platanum aræ imminentem, & primùm pullos, qui in nido erant, deinde matrem circumuolitantem deuorauit: vnde Theſtorides nempè Calchas filius Theſtoris bellum Troianum decimo terminaturum anno hariolatus eſt. Modò prædictum Serpentem, ad perpetuum rei monumentum, à Dijs in ſaxum fuiſse transformatum narrat Ouidius his verſibus.

Serpens in ſaxum mutatus.

Li. 12. metam.

Hic patrio de more Ioui cum ſacra paraſſent:
Vt vetus accenſis incanduit ignibus ara,
Serpere cæruleum Danai videre colubrum
In platanum, captis, quæ ſtabat proxima caſtris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore ſumma, F
Quas ſimul, & matrem circum ſua damna volantem
Corripuit Serpens, auidaq; recondidit aluo.
Obſtupuere omnes: at veri prouidus augur
Theſtorides, vincemus, ait, gaudete Pelaſgi.
Troia cadet, ſed erit noſtri mora longa laboris;
Atq; nouem volucres in belli digerit annos.
Ille vt erat virides amplexus in arbore ramos
Fit lapis, & ſeruat Serpentis imagine ſaxum.

Pariter Serpens Orphei caput dilaniaturus in lapidem tranſmutatus fuiſse perhibetur. Etenim Orpheus mulieres Thracias aſpernatus, acerbiſſimum earum odium in ſe concitauit: Quamobrem illæ dum Bacchi ſacra celebrarent, Orpheum in medio ferarum cætu canentem conſpicatæ, magno facto impetu, eum dilacerarunt, eiuſq; caput, & lyram in flumen Hebrum proiecerunt. Verùm Orphei caput in Lesbon inſulam delatum anguis accedens dilaniaturus ab Apolline in lapidem fuit transfiguratus. Hanc metamorphoſim eleganter decantat Ouidius hunc in modum. G

Serpens dilaniaturus caput Orphei in lapidem tranſfiguratus.

Li. 11. met.

Membra iacent diuerſa locis, caput Hebre, lyramq;
Excipis (& mirum) medio dum labitur amne,
Flebile neſcio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis, reſpondent flebile ſyluæ,
Iamq; mare inuectæ flumen populare relinquunt;
Et Methymneæ potiuntur litore Lesbi,
Hic ferus expoſito peregrinis anguis arenis
Obſtitit, & ſparſos ſtillanti rore capillos,
Lambit; & hymniferos inhiat diuellere vultus
Tandem Phœbus adeſt, morſuſq; inferre paranti
Arcet, & in lapidem rictus Serpentis apertos
Congelat, & patulos (vt erant) indurat hiatus.

Cum Achelous, pro Deianira filia, cum Hercule certaret, tradunt ipſum, vt Herculem H eluderet, modò in liquorem, modò in Serpentem, & poſtremò in figuram tauri ſe tranſformaſse. Huius meminit Ouidius dum cecinit.

Lib. 9. met.

Congrediturq; ferox, puduit modò magna locutum
Cedere, reieci viridem de corpore veſtem,
Brachiaq; appoſui, tenuiq; à pectore varas
Inſtatione manus, & pugnæ membra paraui.

Et paulò inferius.

Elaborq; viro longum formatus in anguem;
Qui poſtquam flexos ſinuaui corpus in orbes,
Cumq; fero moui linguam ſtridore biſulcam,
Riſit, & illudens noſtras Tirynthius artes.

Arachne puella, quæ de lanificio cum Minerua certamen ſuſcepiſse dicebatur, inter alias fabulas, quas, inter texendum, telæ inſeruit, Iouem effigiauit tranſmutatum in

Ser-

A Serpentem, vt Deolida frueretur. Propterea Ouidius hoc intactum non reliquit, dum ait.

Meonis clusam designat imagine tauri
Europam &c.

Deinde pergens author in describendis alijs Iouis adulterijs sic decantat.

Mnemosynem pastor, variusq; Deolida Serpens.

Cadmus Agenoris filius à patre missus ad inquirendam sororem Europam à Ioue raptam, cum illã non inueniret, & spem reuisendi patris amisisset (prohibuerat enim pater, ne ad ipsum, nisi illa reperta, reuerteretur) in Bæotiam oraculo monitus profectus est. Hic missos ad fontem socios paulò post à Serpente peremptos inuenit; quare, monente Minerua, Serpentem confecit, & eius dentes seminauit, ex quibus postea homines armati nati sunt; quibuscum, teste Apollonio, Iasoni pugnandum fuit, vt vellere aureo potiretur. Audiamus igitur Ouidium sic loquentem. *Socij Cadmi à Serpẽte necati. In Argonaut. Lib. 3. Metam.*

Sacra Ioui facturus erat, iubet ire ministros,
B *Et petere è viuis libandas fontibus vndas.*
Sylua vetus stabat, nulla violata securi,
Et specus in medio, virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum
Vberibus fœcundus aquis, vbi conditus antro
Martius anguis erat, cristis insignis, & auro
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Tresq; micant linguæ, triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lacum de gente profecti
Infausto tetigere gradu, demissaq; in vndas
Vrna dedit sonitum, longo caput extulit antro
Cæruleus Serpens, horrendaq; sibila misit.
Effluxere vndæ manibus, sanguisq; reliquit
Corpus, & attonitos subitus tremor occupat artus.
C *Ille volubilibus squamosos nexibus orbes*
Torquet, & immenso saltu sinuatur in arcus,
Ac media plus parte leues erectus in auras
Despicit omne nemus, tantoq; est corpore, quanto,
Si totum spectes geminas qui separat arctos.
Nec mora Phenicas, siue illi tela parabant,
Siue fugam, siue ipse timor prohibebat vtrumq;
Occupat hos morsu, longis amplexibus illos,
Hos necat afflatu, funesta hos tabe veneni.
Fecerat exiguas iam sol altissimus vmbras;
Quæ mora sit socijs miratur Agenore natus,
Vestigatq; viros.
Vt nemus intrauit lethataq; corpora vidit,
Victoremq; supra spatiosi corporis hostem,
D *Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua;*
Aut vltor vestræ fidissima corpora mortis,
Aut comes, inquit, ero: dixit, dextraq; molarem
Sustulit, & magnum magno conamine misit.

Et paulò inferius.

Cedit Agenorides paulùm, spolioq; Leonis
Sustinet incursus, instantiaq; ora retardat
Cuspide prætenta, furit ille, & inania duro
Vulnera dat ferro, figitq; in acumine dentes.
Iamq; venenifero sanguis manare palato
Cœperat, & virides aspergine tinxerat herbas.

Et paulò inferius.

Vox subitò audita est neq; erat cognoscere promptum
Vnde, sed audita est: quid Agenore nate peremptum

Serpentem ſpectas, & tu ſpectabere Serpens.
Ille diu pauidus pariter cum voce colorem
Perdiderat, gelidoq; comæ terrore rigebant.
Ecce viri fautrix ſuperas delapſa per auras
Pallas adeſt, motæq; iubet ſupponere terræ
Anguineos dentes populi incrementa futuri.

E

Cadmus cũ Hermione in Serpẽtes mutati.

Idem Cadmus permultas calamitates paſſus, tandem cum Hermione coniuge in Illyriam profugit. Vbi Deos precibus diligentiſſimis obſecrauit, vt ambo in ſpeciem Serpentis verterentur, qui Serpens olim ſui infortunij cauſa fuit. Vota tandem fuiſſe expleta perhibẽtur: etenim ambo in Serpentes fuerunt transformati, vt recitat Ouidius his carminibus.

Lib. 4. metam.

Neſcit Agenorides natam, paruumq; nepotem
Æquoris eſſe Deos luctu, ſerieq; malorum
Victus, & oſtentis, quæ plurima viderat, exit
Conditor vrbe ſua, tanquam fortuna locorum
Non ſua ſe premeret, longiſq; erroribus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.

F

Et paulò inferius.

Ipſe precor Serpens in longam porrigar aluum.
Dixit, & vt Serpens in longam tenditur aluum,
Durataq; cuti ſquamas increſcere ſentit,
Nigraq; cæruleis variari corpora guttis.

Deinde.

Et lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede ò coniux, accede miſerrima dixit.
Dumq; aliquid ſupereſt de me, me tange, manumq;
Accipe, dum manus eſt, dum non totum occupat anguis.
Ille quidem vult plura loqui, ſed lingua repentè
In partes eſt fiſſa duas, nec verba loquenti
Sufficiunt, quotieſq; aliquot parat edere queſtus,
Sibilat: hanc illi vocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora coniux,
Cadme mane, teq; infælix his exue monſtris.
Cadme quid hoc? vbi pes? vbi ſunt, humeriq; manuſq;
Et color, & facies? & dum loquor omnia, cur non
Me quoq; Cæleſtes in eumdem vertitis anguem?
Dixerat, ille ſuæ lambebat coniugis ora,
Inq; ſinus caros, veluti cognoſceret, ibat,
Et dabat amplexus, aſſuetaq; colla petebat;
Quiſquis adeſt (aderant comites) terretur, at illa
Lubrica permulcet criſtati colla Draconis.
Et ſubitò duo ſunt, iunctoq; volumine ſerpunt,
Donec in oppoſiti nemoris ſubiere latebras.

G

H

In Hymn. in Apoll.

Inſuper Typhonem alij fuiſſe Serpentem, alij gigantem anguineis pedibus retulerunt. Nam Homerus ſcriptis mandauit, quòd Iuno, quia ægrè tulerat Iouem abſq; eius congreſſu, ex capite Mineruæ peperiſſe, Deos omnes tam ſuperos, quam tartareos obſecrauit, vt & ipſa ſine maris permixtione parere poſſet. Hæc igitur voti compos facta, cum manu humum percuſſiſſet, ortus eſt Typhon, qui poſtmodum educandus Dracenæ traditus eſt, vt patet his verſibus Homeri, qui ſic latinè exponuntur.

Illimis propè fons, illic maculoſa dracena
Interijt iaculo Regis magno è Ioue nati,
Peſtis, & atra lues mortalibus illa virorum,
Illa fuit pecudum exitium, grauis illa ruina.
Illa aluit captum pulchra à Iunone Typhona
Difficilemq;, grauemq; luem mortalibus ægris.
Hunc irata Ioui patri Iuno edidit olim,

Quod

A *Quod fuit illius de vertice nata Minerua.*

Hesiodus autem in Theogonia promulgauit Typhonem, siue Typhoeum Terræ, & Erebi fuisse filium, ne igitur hoc in loco omnia Hesiodi carmina recitemus; illius tantùm, breuem sententiam ex Natali Comite exarabimus hunc in modum.

Verùm vbi Titanas Cœlo turbasset ab alto
Iupiter, hinc genuit mox alma Typhœa tellus
Postremum ex Erebo Veneris dulcedine capta.
Huic palmæ ad quæuis miranda negocia duro
Robore erant, promptiq; pedes, centum capita altis
Ex humeris sæui surgebant torua Draconis.
Ora sub hinc linguis lambentia cæca trisulcis.
Igne coruscabant cilijs sub lumina tetris.
Deniq; quodq; caput flammam spirabat & ignem.
Omnibus his inerant voces, variumq; sonabant,
B *Horrendumq; dabant gemitum, sæpè ore tonabant,*
Numinibus magnis vt sint concurrere visa.
Interdum ingenti tauri mugire boatu,
Interdum gemitum sæui dare visa leonis,
Interdumq; canum latrantum emittere voces.
Rursus & horrendum sonitum ab radicibus imis
Mittebant montes vmbrosi luce sub illa,
Deniq; visa potens nimium foret ista propago:
Atq; viros, Superosq; Deos vicisset, ab alto
Ni pater omnipotens hominum sator, atq; Deorum
Æthere dat tonitrus, & fulmina crebra repentè.

Quamobrem ex dictis descriptionem Typhonis licet contemplari. Hic immensæ magnitudinis gigas omnium montium vertici imminebat, capite astra tangebat, altera manus ad orientem, altera ad occidentem extendebatur; ex humeris centum capita C anguium pendebant; in cruribus maximas Serpentum spiras habebat. Corpus totum plumis tectum erat. Ab oculis fulgor igneus, & ab ore scintillæ dimanabant. Hunc Iupiter, cæteris fugientibus Dijs, apud Hæmum montem fulmine percussit: ideoque mons ille à copia sanguinis vulnerati monstri effluentis Hæmus denominatus est: nam τὸ αἷμα Græcis sanguis dicitur. Huius autem monstri clariorem descriptionem Natalis Comitum his versibus assignauit. *Lib. 6. myth. cap. 22.*

Anguineis pedibus sublimi vertice Cœlum
Tangebat: corpus plumisq; anguesq; tegebant
Innumeri, plagas Orientis dextera Solis
Cum staret, plagas tangebat læua cadentis.
Huic centum capita expirantia naribus ignem
Ausa Iouem contra, Cœlumq; insurgere contra.
Sed pater omnipotens tonitrus, & fulmina dextra
Deijcit in terras.

D Inter poeticos authores de loco natali Typhonis, & de Percussore, agitari solet controuersia. Etenim circa locum, alij in Libya, alij in Phrygia monstrum educatum fuisse tradunt. Alij tandem in Cilicia, in celeberrima illa spelunca Typhonis nuncupata, vt recitat Homerus.

Εἰν Ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.

Idest.

Hic vbi sunt Arimi, & cunabula dicta Typhonis.

Circa Percussorem Typhonis, multi non à Ioue, sed ab Apolline Sagittis confossum fuisse arbitrantur: nam scriptum reliquit Strabo Typhonem Serpentem; & non hominem fuisse, qui, dum ad fugam latebras quæritabat, iuxta Orontem fluuium in Antiochia iaculis ictus fuit: licèt Homerus aliter senserit. *Lib. 16.*

QVI-

 E

QVIBVS DIIS SACRI.

Caduceus Mercurij cur duobus Serpẽtibus insignitus.

MYTHOGRAPHI scriptis mandarunt Mercurium in Arcadiam itinerantem duos Serpentes acriter inter se præliantes offendisse, & illicò, interposita virga, illos conciliasse, quamobrem, ne posteri tanti miraculi monumentum obliuiscerentur, Antiquitas virgam duobus Serpentibus coronatam pinxit, & Mercurio consecrauit. Herodotus tamen in Euterpe recitat, quòd circa Thebas, Serpentes quidam pusillo corpore, cornibus è summo vertice natis coronati, & hominibus prorsus innoxij nascuntur, quos defunctos in Iouis ædibus sepelire solent, quoniam huic Numini sacratos esse arbitrantur. Alij non leuibus ducti rationibus Serpentes Æsculapio dicatos esse existimarunt: quandoquidem, ob arctam Serpentum cum Æsculapio familiaritatem, non solum gentes Epidauri sedis principalis Æsculapij, angues F
Serpentes Æsculapio dicati.
ei sacratos esse voluerunt; sed etiam multis alijs in locis, & potissimùm Corinthi, angues in templo Æsculapij nutriebantur, ad quos nemo audebat accedere, sed cibaria illis destinata quotidie in ostio templi locabantur. Immò in templo Æsculapij sumptuosè ædificato in ciuitate non procul à Corintho, inter alias statuas, quædam supra Serpentem sedens obseruabatur, quæ apud Pausaniam mater Arati filij Æsculapij esse ferebatur. Alij Priscorum, Serpentes Trophonio sacratos esse statuerunt; quoniam, in
Trophonij antrũ vbi olim fuerit
antro Trophonij tantoperè celebrato, Serpentes Oraculi relatores esse crediderunt. Trophonius enim olim insignis Architectus fuit, qui subterraneum Fanum in Lebaida Bæotiæ regione fabrefecit, quod postmodum ab opifice, Trophonij antrum cognominatum est; vbi cum aliquandiù oracula reddidisset, atq; tandem fame interijsset ferunt genium quemdam antrum hoc subijsse, atq; ex eo futura prædixisse. Qui verò hinc oracula sciscitabantur, nudi in aditu specus sedere soliti erant, atq; inde flatu quodam sub terram abripiebantur: gestabant autem secum placentas, quas Serpentibus occurrentibus obijcerent: deinde, accepto oraculo, per alium hiatum in terram restituebantur. G

APOLOGI.

APVD græcos Authores, veluti apud Nicandrum, & Sophoclem legimus hanc fabulam variè tamen recitatam. Ferunt enim, cum Prometheus cælestem ignem furatus esset, illumq; mortalibus communicasset, nullam accepti muneris gratiam ei relatam fuisse: propterea Iuppiter id libenter approbans, medicamen ad arcendam senectutem hominibus elargiens, asino vectandum commendauit. Hic in
Serpẽs cur adueniente Vere iuuenescat.
itinere siti oppressus ad quemdam fontem ab angue custoditum peruenit: neq; alia cõditione, ei bibendi facultas ab angue facta fuit, quàm quod vehebat onus Serpenti, mercedis nomine, concederet. Hac de causa singulis annis angues exuuias deponunt: H quemadmodum etiam prolixiori sermone superius fuit expositum. Rursus Serpens à cunctis hominibus pessumdatus Iouem adijsse traditur, qui respondit, si primum te cõculcantẽ pupugisses, proculdubiò hoc incommodum euitasses. Apologus indicat eos, qui primis adorientibus reluctantur, alijs formidolosos fieri. Huic documento non valdè dissimilis est sensus alterius apologi, in quo introducitur anguilla Serpentem in-
Anguillæ, & Serpẽtis apologus.
terrogans, cur homines potius anguillam, quàm anguem (cum tamen ambo sint similes) persequantur. Respondisse fertur Serpens, quoniam mihi insidiantes lethali noxa afficere conor. Quare docet Apologus vltores iniuriarum à cæteris minus lædi. Faernus igitur canit hunc in modum.

Vnanimem quondam Serpentem anguilla rogauit,
Cur anguillarum generi omnia plena periclis,
Plena dolis hominum, atq; inimicis fraudibus essent:
At tu, inquit, mihi consimilis, cum penè gemellus

Cætera

A *Cætera sis, nullis obnoxius insidijs es,*
Securosq; dies pacatius transigis æui.
Cui Serpens nimirum, inquit, quia qui mea turbat
Otia, & infestam mihi vim temerarius affert,
Non impune refert, nos inulta iniuria restat.

Huius veritatis periculum olim fecisse Coruus dicitur, qui fame stimulatus, Serpentem in aprico dormientem loco rapuit; à quo statim lethali percussus ictu interiturus hęc postrema verba protulit. Vtinam simile lucrum non inuenissem. Hic apologus proferri solet de illis, qui, ob thesauri inuentionem, salute periclitantur. Amplius Serpens in vestibulo cuiusdam agricolæ, tanquam in loco dudum sibi familiari delitescens, incautè filium agricolæ ictu peremit. Quamobrem rusticus ira incensus, accepta securi, animo anguis interficiendi, illius fugientis caudam truncauit. At multos post menses, agricola ratus Serpentem illatæ iniuriæ non amplius meminisse, vt antiqua erat consuetudo, cibum denuò in latibuli orificio angui apposuit. Tunc Serpens hæc verba protulisse fertur. nunquam posthàc tecum mihi noua intercedet necessitudo: siquidem meus conspectus mortem filij in memoriam reuocabit tuam; & ego caudam mutilatam intuēs nonnisi fucatam tecum inire potero amicitiam. Apologus monet graui lacessitum iniuria, extante contumeliarum monumento, obliuionis locum non inuenire. Vel denotare potest vehementes inimicitias nonnisi summa cum difficultate conciliari posse. Iuxta illud. *Corui, & Serpētis apologus.* B *Serpentis, & agricolæ apologus.*

Qui primò nocuit, vult posse nocere secundò;
Quæ dedit insidus mella, venena puto.

Insuper quidam anguis secùs angulum rusticanæ domus stabulans, sęuiente bruma, lethali oppresus frigore rusticum casæ dominum deprecatus est, vt sibi, in impendente mortis periculo præsto esset. Rusticus Serpentinis motus precibus, illum ad ignem introduxit. Anguis igneo refocillatus calore, viribusque recuperatis, totam perlustrans domum, omnes habitantes venenauit. Hoc apologo docemur homines barbaros, & inhumanos beneficia in se collata non remetiri. id autem explicatur his versibus. *Anguis, & rustici apologus.* C

Dum niue canet humus, glacies dum sopit aquarum
Cursus, in colubrum turbida sæuit hyems.
Hunc videt, hunc hominis refouet clementia ventum
Temperat huic tecto, temperat igne gelu.
Ore serit virus coluber, sic toxicat ædem;
Hospes ait Colubro, non rediturus abi.
Non exit coluber, nec vult exire, sed hæret,
Amplectensq; virum sibila dira mouet.
Reddere gaudet homo nequam pro melle venenum,
Pro fructu pœnam, pro pietate dolum.

Apologus autem de cancro, & Serpente, in quo homines, dolis, amicos adeuntes lædi traduntur, in historia Crustaceorum recitatus fuit. *Lib. 2 cap de Cancris*

D

MYSTICA, ET ALLEGORICA.

AENEVS Serpens à Moyse in Deserto exaltatus, vt habetur in sacris litteris, qui non erat verus Serpens, sed ad simitudinem Serpentis fabrefactus, quem intuentes ab ictibus Serpentum sanabantur, mysticè significauit Christū verum animarum nostrarum Aesculapium, & humanæ salutis vindicem. Hic sub figura Serpentis cunctas hominum affectiones, & vulnera sanauit, & tandem in cruce pendens, omnes noxas, & crimina expiauit. Etenim ænea illius Serpentis materia propter duritiem (vt contemplatur D. Hieronymus) crucis Christi monumentum nunquam antiquandum esse indicabat: deinde ob æris sonū, doctrinam Christi non solum in Iudæos, sed etiam in Ethnicos fore propagandam. Præterea in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ legitur, quod Virgo mysticè designabatur per arcam, in qua virga, manna, & tabulę legis ser- *In Num. c. 20.* *In Ezechiel.* *Li. 1. c. 52.*

ſeruabantur: nam virga primò mutata eſt in Serpentem, ſecundò per eam diuiſum eſt mare, tertiò ex lapide educta eſt aqua. Chriſtus myſtica fuit virga iacens in vtero Virginis, & ex illa humanitatem accipiens: deinde tanquam Serpens Moyſi, Chriſtus inimicis ſuis horribilis eſt, cum ab eius aſpectu, tanquam à facie Serpentis abhorreant: cum tamen Chriſtus omni malitiæ veneno careat, & omnibus criminoſis eius misericordiam implorantibus, diuinam præſtet opem. Myſticus etiam Serpens Chriſtus in ſepulcro fuiſſe perhibetur: quandoquidem Deus pater, in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ, proponit quinq; loca, ad quæ accedentes, ſemota omni ſuperbia, & caritate feruentes, quintuplicem fructum adipiſci poſſunt; quinto loco collocabatur Serpens, qui iacuit, & non iacuit, Hic autem locus, Chriſti ſepulcrum exponitur, in quo quaſi Serpens abiectus, nimirum eius humanitatis iacuit: quamuis ſecundùm diuinitatem vbiq; fuerit. Item Serpens admirandum Chriſti reſurrectionem myſticè demonſtrat, vt innuit Lauretus, ſiquidem illā Serpentis in virgam tranſmutationem, rurſuſq; virgę in Serpentem, Remigius myſticam, poſt obitū Chriſti, reſurrectionem, & aſcenſionem interpretatur. Immò ille Serpēs, qui in ſacris paginis, calcaneo mulieris inſidiaturus, & à ſemine eiuſdem mulieris conculcandus tradebatur, Diaboli imperium à Chriſto Serpente myſtico ſuperandum fore ſignificabat. Tandem Coluber in via, qui legitur in Geneſi, Chriſtus in die nouiſſimo exponitur, qui improbos in nequitia ſua comprehendet. Quid plura? Chriſtus ipſe apud Ioannem ſe myſticum eſſe Serpentem fatetur his verbis. *Sicut Moyſes exaltauit Serpentem in Deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam*. Hæc in loco multi ambigunt, an virtus ſanandi, quę ab æneo Serpente in Deſerto erecto à Moyſe dimanabat, procederet à fortitudine æris an à ſpecie Serpentis, an à probitate Moyſis. Hanc difficultatem diſsoluit Dæmon, iubente Chriſto, vt legitur in Reuelationibus Sanctę Brigidæ. Hæc autem ſunt verba. *Hæc virtus ſanatiua à nullo erat, niſi à propria, & ſola virtute Dei, & fide populi credentis, & obedientis, qui ſic firmiter credidit Deo, quòd Deus, qui de nihilo fecit omnia, poſſet facere, quæ non erant prius. Iterùm dixit Deus. Dicito Dæmon, quando virga facta eſt Serpens, vtrum id factum ſit præcipiente Moyſe, an iubente Deo? an quia Moyſes Sanctus fuerit, an quia verbum Dei ſic dixit. Cui Dæmon, quid, inquit, erat Moyſes, niſi homo infirmus, ſed iuſtus, & Deo obediens, ad cuius verbum, quod protulit Deus, virga facta eſt Serpens, Deo iubente, & Moyſe tanquam miniſtro obſequente: nam ante præceptum, & verbum Dei, virga erat virga; præcipiente autem Deo, virga facta eſt Serpens; ita vt Moyſes formidaret.*

Li.5.c.13. — In ſyl. Allegor. — In pſal.73. — Cap.29. — Cap.3. — Li.4.c.61. — *Cuius vi Serpēs Aeneus ſanaret ſaucios à Serpentibus.*

Præter hæc, caput Serpentis myſticè fidem noſtram ſignificare ſolet. Nam quando legitur apud Mattheum. *Eſtote prudentes ſicuti Serpentes*. D. Io. Chryſoſtomus monet, quòd hoc in loco Chriſtus, ad imitationem prudentię Serpentinæ, nos cohortatur: namq; Serpens, qui in manus venatorum inciderit, ad cruorem ſaucius, capite tamen ſeruato, vulnera nihili pendet: ita etiam Chriſticolæ, omnibus pereuntibus, præter caput, nempè fidem, lætari debent. Hoc tot Sancti Martyres præſtiterunt, dum varijs conſauciati modis caput, nempè Chriſtum Dominum, & fidem ad interitum vſq; confeſſi ſunt. Idq; meritò; nam hæc leguntur in Actis Apoſtolorum. *Mori paratus ſum pro Chriſto, nec facio animam pretioſiorem, quàm me*. Quamobrem à capite nimirum à fide, impendentibus etiam mille periculis, plagis tyrannorum, & cruciatibus impiorum, non eſt recedendum. Quamuis hoc aſſertum alio etiam modo eſset illuſtrandum, ſi dixerimus ſeruanda eſse capita, nimirùm authores: non enim Dominos, & Principes, illecebris, & vanis commentis fallere debemus. At de coniungenda prudentia Serpentis cum ſimplicitate columbina, videndus eſt Nazianzenus in Oratione, quam in funere patris ſui præſente Baſilio, habuit, Vbi leguntur hæc verba. *Nam cum Serpentis ad malum prudentiam cum ſimplicitate Columbæ ad bonum coniunxiſſet ita ſe comparauit, vt nec prudentiam in verſutam improbitatem, nec ſimplicitatem in ſtoliditatem degenerare ſineret, verùm ex ambabus, quoad fieri poterat, vnam virtutis ſpeciem effecit.*

Cap.10. — Homil.34. in Matth. — Cap.20. & 21. — *Serpentis prudentia, & ſimplicitas Columbina.*

Ex altera parte Diabolus Serpens myſticus fuiſse demonſtratur, quippe qui genus humanum veneno idolatriæ labefactauerit, dum primis parentibus perſuaſit, vt vetitum comederent pomum his verbis. *Eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum*. D. Ambroſius hæc verba meditans, Serpentem idolatriæ fuiſse authorem protulit, dum is audaci

Diabolus dicitur Serpens. — In li. de Parad. ca.13.

A audaci illecebra plures Deos introducere conatus est. Serpentes etiam, quos deuorauit Serpens Moysis mysticè exponuntur Dæmones, qui à Christo fuerunt superati. Præterquam quòd habemus in Apocalypsi hæc verba. *Vehie, r.e, & mari, quia descendit Diabolus ad vos, & sciens, quòd modicum tempus habet, & postquam vidit Serpens, vel Draco, quòd proiectus esset in terram, persecutus est mulierem*. Quamuis autem in sacris Biblijs Diabolus Serpens dicatur, tamen hac figura insignitum esse non est credendum, sed tali decoratur nomine, ob verborum imposturam, qua humanum genus decipere nititur. Propterea inimicitia inter semen mulieris, & semen Serpentis mysticè significat Dæmones hominum castitati semper insidiantes. In maiorem huius asserti confirmationem: quando legitur in Deuteronomio. *Et ductor tuus fuit in solitudine magna, atq; terribili, in qua erat Serpens*. Lauretus hunc Serpentem, in sylua allegoriarum, Diabolum interpretatur. Immò in Reuelationibus S. Brigidæ, Diabolus per Serpentem, & Leonem designatur: nam Christus sponsam formidantem alloquens dicebat. *Sed quis est Leo, vel Serpens, nisi Diabolus; Leo propter malitiam, Serpens propter astutiam*. Tandem B omnes Dæmones Serpentes tortuosi meritò appellantur, cum semper à recto veritatis tramite deflectant. *Cap. 12.* *Cap. 8.* *Li. 4. c. 14.*

Amplius hominum crimina mystici Serpentes nuncupantur, tum quia humanum genus assiduè depascuntur, tum quia mortales multifariam venenant. Quapropter in Reuelationibus S. Brigidæ ad rem, visio quædam horrifica hominis, & mulieris narratur: mulier enim non solum vepribus pro crinibus exornata erat, auribus mutilatis, & naribus saniem stillantibus, sed etiam labia tanquam dentes Serpentis, & lingua tanquam venenatus aculeus illi inerant. Hæc fuit Sanctæ visio, quæ ab Angelo explicata fuit hunc in modum. *Labia verò illius sicut dentes Serpentis videbantur, & in lingua venenosus aculeus; nam dum Serpens dentes magna vi stringit, ne ab aliquo aculeus frangatur; tunc squallor de ore eius effl.it in dentes. Similiter, & mulier claudit labia in confessione, ne frangatur delectatio peccati, quæ est animæ aculeus venenatus; squallor tamen peccati euidens est coram Deo, & Sanctis eius*. Pariter paulò inferius, homo criminosus per allegoriam vocatur vas fictile, quod, fracta testa, nihil nisi lutum, in cuius medio iaceat Serpens, effundit: cum ta- C men melle suauissimo refertum esse deberet. Hæc igitur testa assimilanda est cordi peccantis, quod in obitu disruptum plenum mundanis delicijs lutum repræsentantibus inuenitur. Serpens autem est anima criminosa, quæ meridiano iubare lucidior esse deberet, & tamen atro. suffusa criminum veneno horrificus Serpens euasit, qui postmodum nemini, nisi sibimetipsi ad perditionem nocet. Quamobrem non debemus admirari doctrinã Philonis, si dixerit in libro de Opificio Mundi, Serpentem primos parentes decipientem per allegoriam, voluptatem à multis dilectam exponi posse, ad quam homines tanquam sibimet ipsis familiarem properare solent. Idem Philo, in hoc intellectu, alibi scriptum reliquit Serpentem super ventrem gradientem denotare voluptatem ventri dominari: etenim à ventre voluptates omnes sensibiles, & affectiones libidinosæ dimanant. Nostram stabilire videtur sententiam Gregorius Nissenus scribens, Serpentes mordentes populum in Deserto, quorum morsibus Iudæi interibant, corporeas cupiditates indicare: ideòq; si pro eorum salute Serpens æneus in ligno erectus inspiciendus erat, simili ratione homines terrenis inuoluti cupiditatibus, ad euitan- D dam animæ perditionem, passionem Domini nostri contemplari debent. Tandem hanc voluptatis, & Serpentis allegoriam Lauretus magis illustrat, dum inquit. Si Serpens pedibus carens pronus ventri nititur, terra vescitur, & venenum circa dentes gestat: homo quoq; omne voluptatum genus amplectens, criminibus grauatus ægrè caput detollit, terrenis, & non cælestibus vescitur cibis, nec non circa dentes virus gestare dicitur, quoniam horum alimentorum congestio læthifera est. *Peccata Serpentes vocantur.* *Li. 4. c. 52.* *Lib. cit. cap. 107.* *Li. 2. Allegor.* *In vita Moysis.* *In syl. Allegor.*

Insuper hypocritæ, & homines fallaces Serpentum quoq; allegoria demonstrantur: nam, quando Psalmographus inquit. *Furor illis secundum similitudinem Serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas*. Multi expositores per Serpentes hypocritas, & fraudolentos homines intelligunt, qui cæteros à fide, & à via veritatis deflectere cogunt. Quamuis alij, per Serpentes, hoc in loco intellexerint Iudęos Christum interimentes, qui reuera tot angues venenum malitiæ effundentes visi sunt. Hoc autem à veritate alienum non esse statuimus: cum legantur in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ hæc verba Christi ad Sponsam Dei: nimirum hypocritam, & hominem fallacem bra- *Psal. 57.* *Li. 1. c. 23.*

chia

chia in modum Serpentis habere: ideòq; tanquam Serpens ea retorquet in circulum, vt malitiam, iniquitatem, & aſtutiam occultet, ne quis huiuſmodi vitia deprehendere poſſit. Prӕterea Lauretus Serpentem, typum etiam mortis eſſe conſtituit: propterea quòd per Serpentem mors hominibus illata ſit. Vnde D. Auguſtinus verba faciens de plagis Aegypti, à Serpente tempus huius mortalitatis denotari docuit: cum mors olim à Serpente originem duxerit. Alioquin Serpentes dicuntur deſignare res imperſcrutabiles: cum in ſacris litteris hӕc legantur. *Tria hac excellentia ſunt, & ſupra captum meum, & quartum penitus ignoro. Via aquilӕ in aere, via Serpentis ſupra petram iter nauis in pelago, & via viri cum adoleſcentula.* Denique, vt annotauit Paulus Scaliger, Serpentes ſcientiarum authores per allegoriam, genium hominis indicant: nam ſcientiӕ non affatim, ſed potiùs ſerpendo, nimirum tractu temporis hauriuntur, & perficiuntur. E

In ſyl. Allegor.

Serm. 2.

Prouerb. 30.

L. 2. de rer. cauſ. cap. 7.

MORALIA. F

CVNCTIS rerum naturalium inueſtigatoribus exploratum eſt pinguedinem Serpentis aquatici aduerſus morſum crocodilorum valere. Quare debemus contemplari aquaticum Serpentem Chriſtum, qui in vnda pietatis, & calamitatum nutritus fuit; propterea eius pinguedo, nempè eius paſſionis meditatio morſu crocodili, nimirum tentamenta Diaboli profligat, atq; expugnat. Id autem à viris iuſtis prӕſtari manifeſtum eſt, qui Herculem adhuc infantem, Serpenteſq; ſtrangulantem imitati, à teneris vnguiculis, omne voluptatum genus aſpernari aſſueſcunt. Item cum cauda Serpentis perſeuerantiam ſignificans abſciſſa denuò creſcat: ſimiliter perſeuerantia, ſi ob commiſſum crimen ſcindatur, per virtutem rurſus creſcere dicitur, dum homo pœnitentia ductus ad Deum reuertitur.

Voluptatũ cõtemptus.

Iterum viri iuſti Serpentes appellandi ſunt, quoniam, more Serpentum, antiquas, & pernitioſas omittendo conſuetudines, veterem pellem deponunt. Vel etiam, ritu anguium, renouari dicuntur, dum mortalitatis ſpolium exuentes, ad vitam fine carentem perueniunt. Amplius Serpentes antiqua grauati cute, & frigore oppreſſi ad cauernam ſe conferunt, vbi diù ieiunare dicuntur, & tandem per anguſtum petrӕ foramen tranſeuntes vetuſtam exuunt tunicam, & priſtinӕ iuuentuti reſtituuntur. Pari ratione viri iuſti, & prudentes frigore diuini timoris algentes, ad cauernam diuinarum meditationum confugiunt, vbi abſtinentia affliguntur; quos tamen extrema inopia nunquam interimit. Iuxta illud Prouerbiorum. *Non affliget Dominus fame animam iuſti.* Vnde tandem diuturno macerati ieiunio, per anguſtam viam ad regnum cӕleſte tranſeunt. Idcircò ad rem, Sanctus Petrus Damianus nos ad ieiunium quadragenarium hortans, argumento à Serpentibus deducto nos iuueneſcere poſſe atteſtatur his verbis. *Vis ad Serpentis exemplum nouus fieri, & languentis animӕ ſenectutem in pubeſcentis adoleſcentiӕ refloreſcere decorem? ieiuna cum Serpente per circulum quadragenarij temporis; ideſt à carnalibus deſiderijs tempera per omnem huius vitӕ decurſum, etenim ipſe Serpens, quanta ſit ieiunij virtus, oſtendit, qui mox vt ſputum ieiuni hominis guſtat, protinus interemptus expirat. Non ergo ſerue Dei, te pigeat ieiunare, vt moriatur ille, qui te cibo turgidum nititur deglutire, & abſorbere.* G H

Viri iuſti vt Serpentes renouantur.

Cap. 10.

Opuſc. 52. cap. 22.

Si Serpentem hactenus ad viros iuſtos comparauimus: liceat viciſſim, per Serpentem, Diabolum intelligere, quod prӕſtat Sanazarius, dum infantem Ieſum, ſub perſona paſtorum, veneratus. Etenim quӕ de Serpente recitauit Virgilius in Eclogis, detulit ad antiquum Serpentem, nempè Diabolum, qui nos in hoc ӕrumnarum pelagus, primis parentibus in Paradiſo deluſis, prӕcipitauit. Canit igitur hunc in modum.

Ecloga 4.

Occidet, & Serpens miſeros quӕ prima parentes
Eluſit, portentificis imbuta venenis.

Deinde ſi omnes Serpentum proprietates ponderemus, has in Diabolo omnes eluceſcere comperiemus. Primitùs ſi loca deſerta anguis colit, Diabolus Deſertum criminum frequentat, ſi percuſſus ab angue, ob qualitatem veneni fit penè inſenſibili, ita diabolicis tentamentis oppreſſus, & veneno cupiditatum afflictatus adeò ſenſibus priuatur,

A uatur, vt quanta ſit peccati ægritudo, minimè noſcat. Si anguis inuenitur adeò vene-
noſus, vt mordens equi vngulam, & equum, & equitantem interimat: Diabolus mor-
ſu peccati quandoque ſolum pedem, nempè ſolam affectionem comprehendit,& pau-
lò poſt equum, & equitantem, ſcilicet corpus, & animam interficit. Si tempore hye-
mali anguis ob ſopitam virtutem minus nocet: Diabolus etiam hyeme calamitatum
minus homines affligit; cum frigus timoris Dei diabolicas vires eneruet. Si os Serpen-
tis acutiſſimis dentibus eſt armatum, Diabolus quoq;, pro dentibus, tot peccantibus
vtitur, quibus interdum innocentes lędit, atq; lacerat. Item Diabolus greſſum Ser-
pentis imitatur: nam Serpens abſq; vllo ſtrepitu incedit:idem præſtare Diabolus dici-
tur apud D. Ambroſium; dum occulta Dæmonum infeſtatio veluti latronum multi-
tudo nos identidem opprimat. Deinde occultis acceſſibus; ſub ſpecie pacis nos fallit;
etenim transfigurans ſe in Angelum lucis, noctem pro die, venenum pro antidoto, &
antichriſtum ſub vocabulo Chriſti oſtentat. Immò quemadmodum ſunt nonnulli Ser-
pentes in motu ſegnes,ſimilis conditionis ſunt Dęmones,qui ad negligentiam,& pigri-
B tiam homines hortantur: & ſi al ij Serpentes tanta velocitate mouentur, vt volare vi-
deantur; tales dicuntur eſſe Dęmones,qui ad iracundiam, & rixas homines ſtimulant.
Tandem ſi dantur angues armentorum gregem perſequentes, quoniam lacte delecten-
tur: tales ſunt Dæmones, qui clanculum ad crapulam mortales ducunt. Rurſus Ser-
pens odit rutam,& à muſtela pabulo rutæ munita abhorret: Diabolus rutam amaræ pę-
nitentiæ, nec non viros iuſtos in vnda huius amaroris verſantes abominatur. Iuxta
illud Iob. *Reſiſtite Diabolo,& fugiet à vobis.* Aut iuxta illud Lucæ. *Niſi pœnitentiam egeritis,*
omnes ſimul peribitis. Iterum Serpens Ceruum fugit,& Leonem interimit:Diabolus Cer-
uos, ideſt homines ſimplices, & perfectos odio habet, Leones verò, nempè ſuperbia
tumidos interficit. Amplius Serpens hominem nudum non adoriri traditur: Diabolus
veſtibus affectuum denudatum,& diuitijs priuatū non aggreditur.Tandem ſi in India,
ex Plinio, tam grandes Serpentes diuagantur, vt Ceruos, & tauros degulutire poſſint:
tales dicuntur eſſe maximi Dæmones, & pręcipuè Lucifer (cum non ſit poteſtas ſupra
terram, quæ comparetur ei) qui ceruos, nempè veloces ad Dei obſequium, & tauros,
C nimirum fortes, & perſeuerantes in pœnitentia, tentamentis inuadunt, delectationi-
bus lædunt, conſenſu, & operationibus occidunt, & deuorant, quos poſtmodum in
cloacam inferiorem egerunt. Demùm Serpens ſi necetur, non continuò reliquæ partes
vnà cum capite mori videntur; ſed truncato capite, aliæ partes per aliquot temporis
ſpatium motu vitali fruuntur. Idem accidiſſe Diabolo conſiderandum eſt: etenim,qui
illius multiplex caput ſuſtulit, cæteras partes neglexit, vt interfecti Serpentis motum
poſteris, ad occaſionem exercitationis, relinqueret. Nam memoria Serpentis ſemper
debet in mentem reuocare, in quam foueam vetus Serpens humanum genus duxerit:
quamquam non ipſe Serpens animal irrationale homines læſerit, ſed in illo locutus
eſt Diabolus, veluti in aſino Balaam Angelus; vt D. Auguſtinus in Geneſi ad litteram
expoſuit. Diabolus enim fuit, qui ſuaſione ſua, hominem ad caſum incitauit: vnde illi
Serpentis, & Draconis nomen inditum eſt; vt in Pſalmo nonageſimo legitur. *Conculca-*
bis Leonem, & Draconem. Hic autem perpendendum eſt, æquè graue eſſe quempiam ad
crimina impellere, nòn ſecus ac ſi ipſe deliquiſſet: propterea grauior fuit pœna Ser-
D pentis,quàm Euæ. Rurſuſq; grauior pœna Euę,quàm Adami:quoniam Eua Adamum,
& Euam Serpens deceperit. Hinc Manichæi hac ratione moti bruta quoq; ratione, &
intellectum prædita eſſe exiſtimarunt, cum Deus Serpentem etiam ſupplicio affecerit.
Hoc autem ex ſacris litteris alienum eſſe à veritate colligimus: ſiquidem Pſalmogra-
phus inquit. *Nolite fieri ſicut equus,& mulus, quibus non eſt intellectus.* Et quamuis Serpens
ſupplicio affectus fuerit, nihil eſt, quod impediat, quin eadem ratio in plantis etiam
valeat: quandoquidem dixit Dominus in Euangelio. Arbor fructus non producens ex-
cidatur,& in ignem proijciatur. Cæterùm Serpentem pœnis affecit Deus,quemadmo-
dum pater vnicum diligens filium, qui non ſolum homicidæ ſupplicium iniungi curat,
ſed etiam cædis inſtrumentum confringit.

Diabolus ad Serpentem comparatur.

Cap. 4.
Cap. 13.

Maximi dæmones.

Lib. 11. cap. 19.

Manichæorum error.

Pſalm. 31.

Si animum ad peccatum, & peccantes conuertamus; proculdubiò anguis, & pec-
cato, & peccanti aſſimilatur: nam primò, ex doctrina Eccleſiaſtici habemus peccatum
tanquam colubrum fugiendum eſſe; quoniam ſemper ad læſionem paratum eſt. Præte-
rea proprietates huius animalis, peccantium, & Serpentium ſimilitudinem docent:

Serpentum & pecca in similitudo. etenim ſi angues, ratione habitationis, inter ſe diſcrepant, dum alij in cauernis, alij in aquis, & alij in ſyluis verſantur: pariter peccantium alij loca ſubterranea colunt, vt Auari, alij in aquis deliciarum natant, vt libidinoſi, alij tandem per ſyluas honorum, & dignitatum diuagantur, vt ſuperbi: nam omne quod eſt in Mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Deinde Serpens naturaliter eſt frigidus; item criminoſus ob impietatem alget: Tempore congreſſus, ex Plinio, angues ita copulantur, vt vnum corpus duo capita repræſentare videatur: ita viri improbi tunc arctę iunguntur, quando aliquem lędere cupiunt. Serpentes gradiendo veſtigium viſcido humore in via imprimunt: criminoſi quoq; quacumq; proficiſcuntur, veſtigium mali exempli ſemper relinquunt. Iuxta illud Iob. *Poſt eum lucebit ſemita.* (*Cap. 41.*) Item Serpens percuſſus, & potiſſimum circa caput adeò debilitatur, vt vix aliquem motum peragere queat: pari ratione homo lethali crimine affectus, in peragendo motu bonorum operum admodum infirmus redditur, & potiſſimum ſi circa caput, nimirum ſi circa iuuentutem læſus fuerit. Iuxta illud Prouerbiorum. *Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea:* (*Prouerb. 22.*) Serpens etiam hominis ventrem ingrediens, inde non niſi oblato lacte egreditur: homo quoq; criminibus obrutus, corpuſq; Diaboli ingreſſus, inde non niſi lacte diuinæ miſericordiæ extrahi poteſt. Tandem ſi angues vocantur, quia anguloſi, Serpentes, quia ſerpant, colubri, quia colant vmbras; criminoſi homines anguloſi nuncupari poſſunt propter fallacias, quibus in peragendis negocijs vtuntur: nam in angulis minus eſt lucis, & maior copia ſordium; ſic prædicti homines luce veritatis carent, quia veritas angulos non colit. Serpant quoque, quoniam terrenas voluptates diligunt. Iuxta illud Geneſis. (*Cap. 3.*) Terram comedes, nempè mundanis, & terrenis rebus tantùm delectaberis. Colubri quoq; à colendis vmbris, & locis tenebroſis cognominantur: quandoquidē illicita negocia in locis abditis peragunt. Iuxta illud. *Qui malè operatur, odit lucem.* Ad finem peccantes debent etiam aliquas Serpentū proprietates imitari, & pręcipuè quando, aduentante Vere, vſu fœniculi priſtinam videndi facultatem in cauernis ferè amiſſam adipiſcuntur: peccantes capitali crimine grauati, cauernam mundanæ proſperitatis incolentes viſionem Dei amittunt: ideòq; tempore Veris, nimirum tempore gratiæ, inde egredi debent, & ad illuſtrandam viſus obſcuritatem, nempè ignorantiam intellectus, fęniculo, ſcilicet lectione ſacrarum litterarum, & pœnitentia vti debent. Rurſus intereſt criminoſi hominis imitari naturam illius Serpentis, qui accedens ad fontem, antequam deguſtet aquam, venenum euomit: homo quoq; amarum iracundiæ virus euomere debet, & remittere conſeruo ſuo centum denarios, vt ſibi decem millia remittantur. Quamobrem D. Auguſtinus ad Iulianum Comitem de perfecta iuſtitia ſcribens, pronunciabat hæc verba: quemadmodum quoddam Serpentis genus, priuſquam ad fontem accedat, virus deponit: ita chriſticola, quando ad fundendas Deo preces accedit, omnem iracundiam, & odium deponere debet: nam prauæ cogitationes tot Serpentes eſſe feruntur. Siquidem veluti exiguus Serpentis ictus non eſt contemnendus, ne occultum virus per totum corpus diſſeminetur: aſſimiliter peccantes prauis cogitationibus diù hærere non debent, ne earum venenum clanculum cordibus noſtris communicetur.

Hucuſq; de criminoſis in genere. Modò ad particulares peccantes properandum eſt, inter quos primum locum ſibi vendicare videntur, qui fulgore ſuæ fortunæ inſolenter gloriantur. Vnde ſi in rerum natura talis reperitur Serpens, cuius venenum per ictum pedi communicatum, ſemper ſurſum tendit, donec totum occupauerit corpus; huiuſq; proprium eſſe remedium perhibetur, patientem per pedem ſuſpendere, ne virus aſcendere poſſit. *Superbi anguibus ſimiles.* Hic Serpens dicitur eſſe homo laudato pauone ſuperbior, cuius venenum aſcendit, dum ita ſuperbit, vt neglecto hominum fætu, Deorum partum ſibi arroget. Id autem ſtultitiæ genus eſſe perhibetur; iuxta illud.

Efficit & fatuos pompoſa ſuperbia plures.

Huius autem ægritudinis nullum aliud præſidium inuenitur, niſi pes, nempè finis humanæ vitæ in mente ſuſpendatur, itaut mortis contemplatio prædictum virus opprimat. Nec immeritò, quoniam in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ, (*Lib. 6. cap. 32.*) Chriſtus homines faſtuoſos, & arrogantes ad angues filios ſuos nutrientes comparat. Siquidem Serpentini parentes filios nonniſi venenatos procreare poſſunt; mater autem, quia caret vberibus, filium fouet, adeout terram ſugere cogatur, cum ad motum ictibus ſtimula-

mula-

A mulat, ad rapios solares ducit, & mollia mordere docet, vt dura tandem mordicus apprehendere assuescat his verbis. *Est enim sicut natus Serpentinus, quia de patre Serpentino, & fœmella Serpentina ortus est. Nam isti ambo conuenerunt cum pessimo veneno, idest superbia, quæ magis nocet animæ, quàm corpori venenum materiale. Ideò cum omni superbia, contempto timore meo, conuenerunt isti parentes, & de venenato genere venenatum generarunt Serpentem, in quorum semen, quia misericors sum, & iustitia sic exigit, dedi animã de diuinitate mea creatam. Verùm quia mater nõ habet vbera diuinæ dilectionis, quibus natum suum alat: ideò calefacit eum sub se, idest nutrit eum ad amorem mundi, & cum excellentioribus educat eum, desiderans toto affectu, quomodo reptare possit cum Magnatibus, & incitans eum sic loquitur. Si haberes illud dominium, & principatum, posses esse consimilis parenti, & talis honor decet te, & pro tali honore laborare teneris. Talibus igitur verbis natus Serpentinus instructus à matre incipit terrena desiderando comedere, & comedendo magis æstuare.* Deinde se se offerunt illi peccantes Serpentibus etiam similes, quos dira diuitiarum fames occupauit: nam Clemens Alexandrinus Auarum cognominauit asinum insolentem, lupum efferatum, & Serpentem, qui verborum impostura omnes venenare conatur. Immò si caro Serpentis, ob frigiditatem, leprosis exhibita, morbum statim occultat: Auari pietate carentes frigidi sunt, & lepram, nempè propria crimina, & vitia abscondunt, dum in locis abditis nefarios celebrant contractus: rectiùs imitantur naturam illius Serpentis, qui primò animalia spiris complectitur, antequam ictibus illa sauciet, atq; enecet: quandoquidẽ fœneratores primùm spiris obligationum ligant homines, deinde eos mordendo interimunt, dum totam eorum substantiam absorbent: iuxta vulgata carmina. *Lib.4.stromat.* *Vuari Serpẽtibus assimilantur.*

B

Hi sunt, qui spoliant inopes: hi fœnora iactant.
Vendunt, rursus emunt, rapiunt sed merce dolosa.

Præterquamquòd ipsum fœnus, ritu Serpentis mordet, atq; inficit. Id totum præclarè describit D. Ioannes Chrysostomus exemplo Serpentis, qui ictu patientem soporat: nam idem vsuram præstare asseuerat. At Rabi Salomon ex Hæbreis ita vertit. *Vsura se habet instar morsus Serpentis, qui mordet, & vulnus paruum facit in pede alicuius, ita ut non sentiat, mox autem serpit, & diffundit se venenum, donec perueniat ad verticem eius. Sic quoq; incrementum vsuræ se habet, non enim sentitur, neq; cognoscitur, donec ita augeatur, vt totam substantiam alicuius exhauriat.* Amplius Serpentis quædam natura est, cuius venenum homines sitibundos efficit, & ad extinguendum hoc virus nullum præsidium præstantius; quàm fimum bubulum inueniri potest: huiusmodi Serpens est auaritia, quę inexplebilem auri auiditatem, & sitim inducit. Iuxta illud. *Homil.12. in Matth.*

C

Feruet auaritia miseraq; cupidine pectus,
Et cum possideant plurima, plura petunt.

Quoniam aliquando ita excreuit auri habendi cupiditas, vt suis non contenta finibus, aliena moliatur inuadere. Fimus autem bouis nimirum meditatio conditionis humanæ, & frequens mortis contemplatio, huius veneni remedium singulare esse traditur. Scribebat enim D. Hieronymus. Facilè contemnit omnia, qui semper cogitat se moriturum; cum tamen diuitijs irriti se victuros semper esse putent, iuxta illud vulgatum distichon.

D *Victuros semper, dum viuimus, esse putamus.*
Victorum stadio semper athleta putat.

Quare Clemens Alexandrinus non iniuria scriptum reliquit diuitias illi Serpenti esse similes, qui manu perita apprehensus illam sine noxa circumplicat: sic diuitię ab imperito pertractatæ adhærent manibus, atque mordent, sin cautè pertractentur, manus illæsæ remanebunt. *Li.3.Pedagog.*

Prædictis proximi sunt luxuriosi, quos horaria, breuisq; voluptas æternis damnat cruciatibus: hi nãq; Serpentibus in aqua natantibus assimilantur: etenim, sicut illi aquas inficere solent; ita seruientes libidini in aquis societatis hominũ versantes (nam aquæ multæ, populi multi, vt legitur in sacris Biblijs) omnes inquinant, atq; corrumpunt. Quocirca, per Serpentes, Ambrosius, Athanasius, & alij mundanas delectationes intellexerunt. Ideò Prisci, qui Herculem virtutum omnium tam animi, quàm corporis coryphęum constituerunt, illũ angues in cunabulis elisisse scripserunt, vt homines ad pręclara negocia natos monerent, ab ineunte etiam ætate voluptatem extinguendam fore. *Libidinosi sunt similes Serpẽtibus.* *In Apoc. c. 17.*

Sed vtinam hæc homines etiam ſeneſcentes in exitium non traheret: nam quamuis ob frigidam, & imbecillam ætatem, illis inſtrumenta explicandæ nequitiæ deſint; animus tamen turpiter, & infæliciter voluptatem conſectatur: ideóq; hos Serpentibus, vrgente bruma, torpidis apprimè poterimus aſſimilare; vt doctiſſimus animaduertit Seneca: tunc enim Serpentes etiam peſtiferi tutò contrectantur, non quia deſint illis venena, ſed quia torpeant. E

Li.5.Epiſt.

Item ſunt Serpentes, ob varietatem colorum, pulchritudine ita conſpicui, vt in ſui admirationem prætereuntes alliciant, allectoſq; intuitu venenent. tales ſunt meretrices, quæ in propatulo, decora, & ſpectabili facie, homines libidini deditos prauis deſiderijs coercent, & tandem conſenſu, & operationibus perimunt. Hinc quidam Poeta de fœmina corpori nimis ſtudenti ſic canebat.

Meretriciũ & Serpentũ comparatio.

Dum nimis indulges formæ, qui te videt, audi
Quid dicat, ſcortum hoc vendere membra cupit.

Legitur enim in ſacris litteris. *Inſidiatur in vijs quaſi latro, & quos incautos viderit interſiciet.* Immo publicum ſcortum faciem virgineam, more Serpentis Euam decipientis, habere dicitur: cum reliquum corpus in lubricum Serpentem degeneret. Sed hoc mirum non videatur, iuxta illud Prouerbiorum. *Ingreditur blandè, nouiſsimè autem mordebit vt Coluber.* Praua enim mulier, benigna facie, ab initio hominibus blanditur. Iuxta illud. *Fauus deſtillat labia meretricis.* Tractu verò temporis, homines, eorumq; ſubſtantiam deuorat. Iuxta vulgatum carmen. F

Prouer.23.
Loco cit.
Prouerb.5.

Et meretrix fallax, ingluuioſa, procax.

Neq; de hoc grauis admiratio animum noſtrum inuadere debet: cum Ouidius in libris Amorum ſic canat.

Diuitijs alitur luxurioſus amor.

Subſequuntur homicidæ, Serpẽtes meritò appellandi, quia loco veneni gladio vtantur. Verùm hi à Serpentibus documentum haurire debent: quandoquidem talis in India ſtabulatur Serpens, ex Aeliano, qui ſi hominem pupugerit, ſubterraneum ſpecum amplius ingredi minimè poteſt, quaſi terra eum hoſpitari nolit, ſed à ſuis ſedibus in perpetuum mittat exilium. Quamobrem talis Serpens brumali, & æſtiuo tempore errabundus reliquum ætatis tempus tranſigere cogitur: quocirca ſi animalia rationis expertia, ob cædes hominum, diuina prouidentia pœnas luunt; hinc viri prudentes ex Serpentis ſupplicio percipere debent, ab humana occiſione abſtinendum eſſe. G

Homicidæ dicuntur Serpentes.
Lib.9.c.4.

Succedunt inuidi, quorum multitudo eſt innumerabilis; cum decantet Poeta.

Inuidiæ telum lato torquetur in orbe.

Hi nonnullorum Serpentum naturam imitantur. In India enim quidam Serpentes diuagantur, qui, arboribus aromaticis florentibus, inde diſcedunt; cum ſuauiſſimum odorem ſuſtinere nequeant: mordaces inuidi huius naturæ eſſe perhibentur, quoniam iucundum odorem infortunij amicorum perferre non poſſunt; cum alieno infortunio ſemper lætentur. Cum tamen, velint nolint, proximus fęlicem ducat vitam. Vnde meritò quidam Poeta in Inuidum ſic canebat.

Inuidi ad Serpentes comparantur.

Noſtra probant docti, quid carmina liuidè temnis?
Viuent, ſeu nolit, ſeu velit inuidia.

De his ſcribitur in ſacris litteris. *Peribunt laqueo, qui delectantur in caſu iuſtorum.* H

Non inferioris cõditionis ſunt illi, qui improbos linguæ ſauciantis ſuſurros quotidie edunt. Ideò Pſalmographus de his loquitur, quando inquit. *Exacuerunt linguas ſuas vt magis ſint nocuæ, quàm Serpentum.* Itaque non iniuria Serpentes appellandi erunt: etenim hi non ſolùm linguam longam, ſed illam quoq; motu ità veloci vibrant, vt triplicem habere videantur: pariter maleuoli triplici lingua inſigniti videntur: dum modò cauillantur, modò adulantur, modò gloriantur. Iuxta illud ſacræ paginæ. *Multiplicant linguam ſuam, quia in ore fatui verba inenarrabilia.* Id autem ſine Dei læſione præſtare non poſſunt: cum in ſacris Biblijs legatur. *In multiloquio non deerit peccatum.* Immò ſunt tanquam illi Serpentes, qui circa orificium latebræ occultati auiculas prætervolitantes coercent, & deuorant: hi quoque clanculum auiculas, nimirùm homines in contemplationem cæleſtium incumbentes obtrectationibus inuadunt. Verùm ijs interdum accidit, quod euenire ſolet homini Serpentem præ manibus habenti, vt in alium eiaculetur, nam ſæpè ſæpius ipſe primus mordetur. Hoc Diuus Athanaſius confirma-

Eccleſiaſt. cap.27.
Pſal.40.
Eccleſiaſt. cap.21.
Prou.10.
Detractores ſunt inſtar anguiũ

A firmabat his verbis. *Malitia militat aduersus eos, qui ipsa vtuntur: sicuti si quis habeat Serpentem in manu, vt in alterum proijciat, & ipse mordeatur.*

Prædictis associandi sunt hypocritæ, qui multiplici de causa Serpentes cognominādi sunt: primùm, quia si Serpentes dolosè aliquem intuentur, vt illum mordeant, deinde quærant locum, in quo occultentur: simulatores idem præstant: nam mordaciores rictibus caninis, alicui læsionem semper machinantur; postmodum abditos inquirūt recessus, ne alicui nocuisse videantur. Imò sunt veluti parui illi Serpentes, qui, ob exilem corporis molem, visionem effugiunt: at si calcantur, lęsionem lethiferam afferunt. Sic hypocritæ parui, nempè humiles, & pietate pleni apparent: at si calcantur, nimirum si aliqui cum illis versentur, & commorentur, aliquo lethali vitio inficiuntur: nam dum credunt optimum esse documentum, quod suggeritur, non percipitur nocumentum, quod ingeritur. Legitur enim in sacris Biblijs. *Vulnerauerunt me, & non dolui, verberauerunt me, & non sensi.* Cæterùm satius erit hypocritas assimilare Serpentibus duo capita habentibus, qui vtroq; modo incedere videntur: nam, & ipsi in suis

B actionibus duplicem intentionem semper habent. Hoc vitium sacra pagina detestatur, dum inquit. *Væ ingredienti terram duabus vijs.* Alioquin magni Serpentes nuncupatur tyranni, qui tauros, idest agricolas, & ceruos, nempè mercatores quotidiè occidunt.

Hypocritæ varijs rationibus vocantur angues.

Prouerb. 24.

Ecclesiast. cap. 2.

Item Hæretici Serpentes appellantur: nam scribebat D. Ioannes Chrysostomus. Sicut Serpenres in colore varij conspiciuntur, ita hæretici in erroribus varij apparent: immò veluti angues humi reptant, sic hæretici proni gradientes, nihil quod excelsum, & sublime est, pernoscere possunt. Tandem mors, & ipsa Serpens nominanda est: nam veluti hæc bestia occisa, nihil mali, nisi horribilem speciem præsefert: ita mors Christi fidelibus mortua esse dicitur; nihil enim terribile, præter speciem, represcntat.

Homil. 49 in Matth.

HIEROGLYPHICA.

C

AEGYPTII varias Serpentum proprietates, & conditiones contemplati, diuersa etiam Hieroglyphica imaginati sunt. Primitùs, ex Oro Apolline, perpendentes anguem, non alio membro, quàm ore pollere, os significaturi, anguem aperto ore pingebant. Diodorus, per Serpentem voluminibus implicatum, malum interpretabatur, & præsertim gigantum genus, qui olim terrarum orbem oppresserunt: propterea omnes gigantum statuæ, obtortis cruribus in modum Serpentis, sculpebātur: vnde Poetæ meritò hos anguipedes nominabant, vt superius enucleauimus. Valentiniani quoq; occultam rerum originem demonstraturi, Serpentem spiris implicatum effigiabant; quoniam intestina in aluo abdita varijs spiris inuoluta obseruarunt. Immò Prisci, figura Serpentis, calliditatem indicabant: proptereaquod Serpens hostem vlcisci probè norit, atq; possit. Hinc Moses inter bruta, prudentissimum animal anguem nuncupauit. Poterit etiam quis ad fauorem implacabilem demonstrandum, Serpentem volu-

D minibus implicatum, & linguis micantem trisulcis pingere: hoc enim animal statim atq; læsionem sentit, ita vesanè furit, vt nunquam quiescat, donec virus alicui infuderit, aut prę rabie exanimatus fuerit.

Oris Hieroglyphicum.

Cur gigantes obtortis crurib. pingerentur.

Serpēs cur prudens dicatur.

Pręcipuum autem, & ingeniosum hieroglyphicum illud esse opinamur, quando Aegyptij, ad designandum tempus, vel annuum circuitum, vel ætatem figuram Serpentis caudam sub guttur ocultantis ostendebant. Ideò Virgilius de anno sic canebant.

Atq; in se sua per vestigia voluitur annus.

Lucretius etiam ad construendum annum, Solem serpere pronunciauit sic.

Annua Sol, in quo contundit tempora Serpens.

Præterea Serpens in longitudinem porrigitur, & multis spiris complicatur, quæ multas dierum series indicare solent: immò hoc animal sine strepitu mouetur, atq; serpit; quod de ætate decantabat Poeta hunc in modum.

Labitur occultè, fallitq; volubilis ætas.

Cauda verò Serpentis sub gutture abdita, Ægyptij fortè innuere voluerunt tempus, ratione præteriti, futuri, & præsentis, nobis prorsus ignotum esse: quandoquidem præte-

Anni, Tēporis, & Aetatis hieroglyphicū.

ritum minimè possumus intueri, futurum nondum venit, præsens autem consistit in instanti, vt docebat Philosophus, quod velocissimè fugit: iuxta illud. E

——— citò pede labitur ætas,
Et eunt runt freno non remorante dies.

Li. 14. hierogl. Immò scribit Valerianus, quemadmodum Serpens apud Ægyptios hieroglyphicè tempus demonstrabat, consequenter etiam ab eodem calamitatem indicari posse: cum hoc vocabulum (tempus) Syri, & Hæbrei pro calamitoso rerum statu ponere consueuerint. *Psal. 80.* Habemus enim apud Psalmographum. *Et erit tempus eorum in sæculum.* Interpretes id pronuntiatum esse volunt de calamitatibus, quibus, post neglectum Christum, Iudæi perpetuò erant affligendi. Pariter Ægyptij Sacerdotes mundum vniuersum designaturi, figura Serpentis vtebantur, dum anguem varijs insignitum maculis pingebant, qui propriam caudam depasci videbatur. Hoc autem hieroglyphicum à Phænicijs fuisse desumptum multi autumant. *Mūdi hieroglyphicū quomodo pingeretur.* Serpens igitur caudam suam depascens generum immortalitatem ostendere traditur, qua Deus rerum naturam ditauit, vt principium ad finem dirigetur, finisq; ad principium reflecteretur: iuxta illud. F

——— finisq, ab origine pendet.

Hoc explorata fatetur veritas in plantis, ex quibus tanquam ex principio finis nempè fructus dimanat, semen producens, in quo postmodum noua plāta delitescit. Alioquin circulum effigiabant, pro cuius diametro anguem reponebant: Circulus enim formam terrarum orbis designabat, Serpens verò bonum Dæmonem, cuius benefitio omnia vigere, ali, & perennare credebant: sicque anguis fuit hieroglyphicum illius spiritus, qui per vniuersam mundi molem diflatur: vnde M. T. Cicero secutus sententiam Platonis in libro de anima scribebat, terram esse sitam in media mundi parte, & circumfusam animabili, & spirabili materia, cui nomen est aer. *Priscorum opinio de Serpētibus.* Namq; Ægyptij, & Phænices arbitrabantur Serpentes natura diuina potiri, dum illos, sine vllo artuum adminiculo, more aliorum animalium, huc, atq; illuc proficiscentes perpendebant. Immò apud easdem gentes, colorati angues, pro vario picturæ genere, non solum terrarum orbem, sed etiam Prouincias, & Regiones hieroglyphicè significabant. Tandem eadem Serpentum figura quatuor etiam elementa indicabat; nam Serpentes ex humo nati, Terram, G quia lubrici, & sinuosi sunt, motum vndarum fluminis imitantes, Aquam, quia sibila ad horrorem audientium excitant, Aerem; & demùm ratione splendoris squamarum, Ignem repræsentant.

Figura Serpentis dominium ostendebatur. Deniq; ab angue potestatem, & dominium ostendi posse Prisci opinabantur: propterea in dextra Iunonis caput Serpentis, & in læua sceptrum pingebant: cum Iuno Pręses Dominij apud Ethnicos haberetur. Item, duobus Serpentibus ad semicirculi curuaturam delineatis, se inuicem spectantibus, caudisq; introrsum reflexis, imperium duorum simul regnantium denotabant. *Li. 14. hierogl.* Sacerdotes etiam Aegyptij, ex Pierio, oblongum pileum Serpente obuolutum gestabant, in Dominij monumentum: cum olim apud Sacerdotes Ægyptios imperium esset. Amplius quando volebant Imperatorem, aut potentissimum quempiam Regem demonstrare, Serpentem in spiram collectum delineabant, figura palatij in medio voluminum expressa: quandoquidem domus regia in centro totius Imperij sita esse deberet, vt omnium commodis æquè prospici posset. *Lib. 5. de leg.* Nam Plato, & ipse Vrbem suæ Reipublicæ in medio regionis, quoad fieri potest, iubet esse H collocandam. Insuper vt ab aliquo Rege honoratam sui populi curam gestam fuisse attestarentur, in monumentis, Serpentem vigilem, nimirum surrecto capite, & elato pectore, sculpebant, cum hac inscriptione. CVSTOS. Nam vigilantia assidua decet Regem, cui Dominij tutela commissa est. *Serpens dimidiatus quid significaret.* Rursus, ex Oro Apolline, Regem parti tantùm orbis dominanti significare si voluissent, dimidiatum Serpentem figurabant: etenim per Serpentem, Regem, & per segmentum, partem Orbis intelligebant. At optimum Regem designaturi, anguem in orbem collectum, cauda mordicus apprehensa, pingebant, Regisque nomen in medio spiræ describebant: Serpens enim caudam mordens, teste Pierio Valeriano, ostendebat cuncta tam maxima, quam minima curæ esse Regi, qui bonitatis famam sibi vindicauit: cum, apud Priscos, infamiæ notam illi Reges sibi comparauerint, qui postposita rerum publicarum cura, in res priuatas tantummodo incumbebant. *Hieroglyphicum hominis iuuenescētis.* Insuper, ex Pierio, sunt, qui per anguem, & eius spolium hieroglyphicè monstrent hominem iuuenescentem, vel ex aliqua ægritudine pristina sanitati

nitati

A nitati restitutum. Ad finem, Serpens effigiatus in parte posteriori chimeræ, authore eodem Valeriano, lasciuum amorem exprimere traditur.

EMBLEMATA, ET SYMBOLA.

QVIDAM vir summa eruditione præstans, in æternum Deiparæ semper Virginis præconium, concinnauit emblema sumptò à sacris paginis argumento, vbi legitur. *Dixitq; Dominus ad Moysem, extende manum tuam, & apprehende caudam eius, extendit, & tenuit, versaq; est in virgam.* Cum igitur hic de Serpente in virgam transfigurato sermo habeatur. Delineauit Moysem tenentem caudam Serpentis, qui paulatim in virgam vertebatur. Cum titulo. AVE. deinde subscripsit tetrastichon huius generis. 4. *Exod.*

B *Serpens EVA fuit culpæ suffecta veneno*
Si verso capias ordine dicit. AVE.
Et cum dicit AVE, virga est, nam dicitur illi,
Quæ virga innato flore MARIA fuit.

Verùm Claudius Paradinus contemplans Serpentem æneum in solitudine erectum, qui suspensionem Christi in ligno significabat, pinxit lignum in modum crucis à Serpente circũdatum, & huic symbolo hunc addidit titulum. SECVM FERT OMNIA MORTIS. Nam veluti Iudæi in Serpentem supra lignum collocatum aspicientes à morsibus anguium sanabantur: ita Christicolæ Christum intuentem crucifixum, non solum à criminibus, & tentamentis Diaboli liberantur, sed etiam in dies magis, atq; magis ad patientiam, & ad cęteras virtutes excitantur. Ethnici quoq;, & præcipuè Romani valetudinem quondam Serpenti acceptam retulerunt, dum, Serpente Epidauro Peloponesi ciuitate aduecto, à peste grassante liberati fuerunt. Vnde Alciatus ad hoc alludens, magnum Serpentem iuxta aram depinxit, cum inscriptione. SALVS PVBLICA. Deinde subscripsit hæc carmina. *In symb. Heroic.* *Embl. 149*

C *Phœbigena erectis Epidaurius insidet aris*
Mitis, & immani conditur angue Deus.
Accurrunt ægri, veniatq; salutifer, orant.
Annuit, atq; ratas efficit ille preces.

Iterum Alciatus delineauit Mercurij caduceum duobus Serpentibus coronatum, & cornu Amaltheę coniunctum, cum tali inscriptione. VIRTVTI FORTVNA COMES. Et subscripsit hoc tetrastichon. *Embl. 118*

Anguibus implicitis geminis caducæus alis
Inter Amalthea cornua rectus adest.
Pollentes sic mente viros, fandiq; peritos
Indicat, vt rerum copia multa beet.

Paulus Iouius refert hoc fuisse clarissimi viri Alciati symbolum. Verumtamen satius D esset hoc ad quoscumq; viros Musarum, Charitumq; munificentia ornatissimos transferre. Nam virga Mercurij cùm Serpentibus, & cornucopiæ annexa denotat viros omni doctrinæ genere cumulatos, rerum omnium copiam facilè consequi posse: cum caducæus disciplinæ, eloquentiæ, sapientiæ, & fælicitatis notam præ se ferat, & cornu Amaltheæ rerum omnium abundantiam designet. Cæterùm, in hoc genere, placuit Claudio Paradino figurare Serpentem, cauda in os porrecta, circulum formantem, & omni fructuum genere exornatum, cum titulo. IN SE CONTEXTA RECVRRIT. Volebat enim nobis significare immensam diuinæ gratiæ, pietatis, clementiæ, & prouidentiæ beneficentiam: sicuti legitur apud Psalmographum. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.* Pariter hoc symbolo author innuit Deum optimum maximum, in suppeditanda cunctaru m rerum annua renouatione, largo suæ munificentię imbre omnes aspergere. At Reusnerus effigiauit templum Aesculapij cum icone Serpentis, addita hac inscriptione. VIGILANDVM MEDICO. Postea octastichon huius generis promulgauit. *Symbolũ Alciati quale fuerit.* *Psal. 64.* *L. 3. Embl.*

Cur

Cur tibi trux anguis ſacer eſt, Aſclepie magne? E
An quod fert medicam ſæpius anguis opem?
An quod & inſomnis velut eſt, & peruigil anguis,
Peruigiles medicos ſic decet eſſe bonos?
Sic puto: ſic te Roma colit ſub imagine tali:
A ſæua per te libera facta lue.
Inſula templa videt circumflua tybridis alti;
Iupiter hic magnus proxima fama tenet.

Neq; hoc à veritate alienum eſſe videtur: quandoquidem multi non mediocris eruditionis viri, anguem virgam Æſculapij amplexantem figurarunt, vt diligentiam à Medicis, in ſanandis ægrotantibus, adhibendam patefacerent: vel vt ſignificarent infirmos valetudini reſtitutos morbum deponere, veluti angues, ineunte Vere, ſpolium vetus exuunt: vel vt inſinuarent, ritu Serpentum, Medicos debere eſſe oculatos in morborum cauſis inueſtigandis, antequam remedia præſcribantur: cum veritatem fateatur hic verſus. F

Cur anguis virgam Æſculapij circumdaret.

Non intellecti nulla eſt curatio morbi.

Quamquam alij, per hanc Æſculapij virgam angue vinctam, Imperatorem, orbis Seruatorem manifeſtent. Verùm Alciatus Serpentem mordicus caudam tenentem pinxit, in cuius circuli Serpentini medio Tritonis marini Dei Neptuni filij, & tubicinis imaginem collocauit: cũ titulo. EX LITTERARVM STVDIIS IMMORTALITATEM ACQVIRI. Alludit author ad perpetuam virorum ſapientum memoriam: tuba enim nota eſt famæ, & commendationis: cum à cunctis exaudiatur. Serpens autem in ſe reuolutus æternitatem oſtendit, vt in hieroglyphicis aſſignauimus. Itaq; hoc emblemate nobis inſinuare videtur hiſtoriam rerum geſtarum ab ętate Saturni ad noſtra vſq; tempora, ope doctorum virorum, manifeſtam eſſe, quæ alioquin obliterata eſſet. Verſus autem Alciati ſunt tales.

Embl. 132

Neptuni tubicen (cuius pars vltima cetum
Aequoream facies indicat eſſe Deum)
Serpentis medio Triton comprehenditur orbe, G
Qui caudam inſerto modicus ore tenet.
Fama viros animo inſignes; præclaraq; geſta
Proſequitur, toto mandat & orbe legi.

Embl. 5. Pariter Alciatus aliam hominis imaginem figurat, cuius pars inferior deſinit in anguem, hoc titulo coronatã. SAPIENTIA HVMANA STVLTITIA APVD DEVM. Multi iuſtis de cauſis opinantur Alciatum hoc in loco Cecropem primum Athenienſium Regem effigiaſſe: cum ille totam Græciam Idolorum cultu imbuerit, primus Iouem inuocauerit, aras erexerit, & ſacra Dijs fecerit, vt Euſebius, Herodotus, & alij authores teſtificantur, quæ omnia, ante illam ætatem, prorſus fuerunt incognita. Immò inter marem, & fœminam quædam connubia inſtituiſſe dicitur, quæ antea erant incerta, & propterea διφυὴς ſcilicet biformis fuit cognominatus. Hinc colligendum eſt Sapientiam, quam primi illi Principes præſtigijs, & dolis diabolicis introduxerunt, ſtultitiam fuiſſe: cum liquidò conſtet eam valdè recedere ab inſtitutis Antiquorum Patrum, qui leges diuinas a Noe acceperunt, carmina ſunt hæc. H

Cecrops primus rex Athenienſium quid egerit.

Quid dicam? quonam hoc compellem nomine monſtrum
Biforme, quod eſt homo, nec eſt Draco?
Sed ſine vir pedibus; ſummis ſine partibus anguis:
Vir anguipes dici, & homiceps anguis poteſt;
Anguem prodit homo, ſit hominem eructauit & anguis;
Nec finis hominis eſt; initium nec eſt feræ.
Sic olim Cecrops doctis regnauit Athenis:
Sic & gigantes terra mater protulit.
Hæc veſtrum ſpecies ſed religione carentem,
Terrena tantùm quiq; curet, indicat.

Embl. 38. Camerarius quoq; picturam pinus inſertæ in oleam exhibet, circa quam duo angues circumuoluuntur, non aliter, atque in caduceo Mercurij pingi ſolent. Etenim olea Mineruæ Iouis filiæ eſt conſecrata (quemadmodum Poetæ fabulati ſunt) tanquam ſapientiæ

A pientiæ præsidi: Mercurius verò, & ipse Iouis filius ingeniosis, & præstantibus operationibus præesse perhibetur. Quapropter Author symboli, per Iouem, voluit Deum Optimum Maximum intelligere, à cuius diuina ope cuncta dependent: quoniam autem author *Pigna* cognominabatur, vt se pertinaci diligentia scientias prosequi demonstraret, insertam pinum in oleam figurauit, cum titulo. MODO IVPPITER ADSIT. Camerarius autem subscripsit hoc distichon.

Et sapias rectè, & facias, Deus efficit: eius
Auxilio, plena lance, beatus eris.

Meminit etiam huius symboli Russellius scriptor Italicus, ad quem, Lectorem relegamus. At Claudius Paradinus duos Serpentes circa oliuæ ramum inuolutos effigiauit cum inscriptione. RERVM SAPIENTIÆ CVSTOS. Quo significare conatur, cunctorum gubernationem, sapientiæ, & prudentiæ clauo firmari. Ex altera parte ponderantes læthalem noxam Serpentum, alia emblematum, & symbolorum genera inueniemus. Quandoquidem Florentius in lib. Emblematum effigiat hominem, qui brumali B tempore anguem calcat, cum inscriptione. IMPOTENS MALITIA. Et subscribit tetrastichon huius generis. *In symb. Heroic.*

Tempore brumali si calcibus vrseris anguem,
Non nocet, at mens est prona nocere tamen:
Sic multos videas homines tali indole, qui non
Sunt animo, sed vi deficiente boni.

Neq; hoc videtur præter rationem, siquidem hyeme Serpentes veluti mortui in latibulis stabulantur, non tamen desunt illis venena, sed torpent: narrant etiam Porphyrium anguem venenum quidem habere, sed quia edentulus est, alijs animantibus minimè nocere. Pari ratione sunt quidam homines mala meditantes, sed quia viribus carent, ideò innocui esse videntur: at vires adepti, omne virus suum euomunt. Itaq; sapienter vnusquisq; ab ijs sibi cauere debet, vt eorum insidias vitans, gaudij materiam eis eripiat. Nicolaus Reusnerus exhibet picturam agricolę baculo Serpentem mactantis, quem, ob frigus, ferè exanimem sinu fouit, sed ille refocillatus calore, benefactorem C lethaliter sauciauit. Inscriptio autem figuræ est hæc. MERCES ANGVINA. cum infrascriptis carminibus. *L. 2. Embl.*

Frigore confectum, quem rusticus inuenit anguem,
Imprudens fotum recreat ecce sinu.
Immemor hic miserum læthali sauciat ictu.
Reddidit hic vitam, reddidit ille necem.
Si benè facta locas malè, simplex mente, bonusq;
Non benè facta quidem, sed malè facta puta.
Ingratis seruire nefas, gratijsq; nocere:
Quod benè fit gratis, hoc solet esse lucro.

Item Paulus Maccius immodico studio maceratus figurauit duos Laocoontis filios anguibus circumdatos, & implicatos, cum titulo. ALIVS PECCAT, ALIVS PLECTITVR. Huius emblematis argumentum desumpsit ex Virgilio tradente prædictos insontes filios à Serpentibus fuisse laceratos; cum solus pater peccasset, dum hasta D Equum Troianum à Græcis fabrefactum violauit sic. *In l. Embl. 64.* *Lib. 2. Aeneid.*

——— *illi agmine certo*
Laocoonta petunt, & primùm parua duorum
Corpora natorum Serpens amplexus vtrumq;
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.

Neq; hoc videtur præter rationem: quandoquidem habemus in sacris litteris. *In diebus illis non dicent vltra; patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.* Huc fortè respexit Poeta, quando cecinit. *Ieremiæ c. 31.*

Quicquid delirant Reges, plectuntur Achiui.

Quamobrem subscripsit Maccius hexastichon huius tenoris.

Vltores sceleris gemini tranquilla per alta
En angues miserum Laocoonta petunt;
Paruaq; natorum complexus vterq; duorum
Corpora, mox artus pascitur innocuos;

Et

Et patris in pœnas vos natos crimina poscunt?
Impia vos luitis sanguine facta pio?

L. Embl. 78 Iterum Maccius effigiat piscatorem cancros inquirentem, qui à Serpente in latibulis cancrorum stabulante demorsus fuit, cum titulo. SPES PRETIO NON EMENDA. Hoc proculdubiò consonum videtur esse veritati, quæ in hoc disticho eleganter decantatur.

E

Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis
Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

Verumtamen magno interdum agricolarũ damno spe fraudamur: cũ alibi canat Poeta.

Expectata seges vanis elusit auenis.

Itaq; Maccius subscripsit distichon huius generis.

Cancrum piscator quæris, deprehendis, & anguem?
Sic spes incautos fallere vana solet.

Idcircò non iniuria vocantur incautæ illæ animantes, quæ decipulis, retibus, & alijs artificijs coercentur. Iuxta vulgatum carmen.

F

Spes laqueo volucres, spes captat arundine pisces.

In lib. de symb. hæroic. Cæterùm Paradinus delineauit Serpentem ab humo se se attollentem, vt fraga comederet, cum inscriptione. LATET ANGVIS IN HERBA. Quo symbolo admonetur Lector, vt in libris legendis sit cautus, ne in absurdas, & impias sententias incidat. Iterum Paradinus figurauit Serpentem à vespis depastum, & hoc titulo decoratum. TRANSFVNDIT PASTA VENENVM. Vt innueret, eos, qui calumnijs alienis delectantur, alijs sæpè sæpius esse ludibrio. Rursus idem author anguem circa clauem reuolutum pinxit his litteris circumscriptum. IS SVPERIS LABOR EST. Hoc symbolum deductũ esse volunt ab historia Leontychidis Senatoris, qui prudenter elusit portentum, quod vulgò timebatur: etenim sic docemur, quę naturalia sunt, vel casu fiunt, à multitudine in superstitionem ducta, eludenda esse. Tandem symbolum animi diuinis intenti, erat pictura ciconiæ Serpentem dilaniantis hac inscriptione exornata. VOLVPTATVM, ET MAIORVM AFFECTVVM DISSIPATIO. Siquidem hoc notius est, quam vt debeat exponi, ciconias assiduè cum Serpentibus dimicare, & Serpentes, inter alios significatus, voluptatum, & mollium illecebrarum symbolum esse ex superiùs enarratis manifestarium euasit. Eiusdem cõditionis videtur esse illud symbolum pictæ ciconiæ rostro Serpentem stringentis, quod quidam authores in prima fronte librorum, quos euulgant, imprimere solent, cum his litteris circumscriptis. DISCITE IVSTITIAM MONITI. Fortè alludendo ad Zoilos, qui instar Serpentum, alios sauciare nituntur, & interdum ab alijs sauciantur. Hoc etiam argumento visus est Florentius in libro Emblematum, dum pinxit Serpentem cum ciconia belligerantem hoc titulo coronatum. RATIONIS CVM AFFECTIBVS BELLVM: deinde subscripsit hæc carmina.

G

Embl. 25.

Vt dira Serpens semper in solo repens
Ciconiæ perenne concitat bellum;
Sic villis illa turba mentis Affectus,
Rationis altæ regium impetunt callem.

Quæ sententia summoperè commendanda est; quoniam vicisse voluptatem, maxima voluptas esse dicitur; neq; vlla maior creditur victoria, quàm ea, quæ de cupiditatibus nostris refertur. Etenim cunctis exploratum esse putamus, hominem esse quoddam animal prodigiosum duabus constans partibus, nempè anima, & corpore, illa veluti quodam numine, hoc tanquam vili pecude: quoniam reliquo corpore, brutorum generi vsq; adeò præstamus, vt omnibus dotibus inueniamur inferiores; Verùm anima, ita diuinitatis sumus capaces, vt ipsas etiam angelicas mentes liceat præteruolare. Hę partes inter se iunctę sunt, sed quadam concordia discordi, quia dum agitur de imperio, aut seruitute, vtraq; vult regere, & magis illa, quæ non debet. Hoc autem, pugna Serpentis, & ciconiæ, in hoc emblemate demonstratur. Deniq; Serpens pro symbolo litteræ hebraicæ Samech depingitur, vt animaduertit Goropius, non solum quia hæc littera, & Serpens, ratione tortuosæ figuræ, quamdam inter se conuenientiam habeant; sed etiam quia huius litteræ effigies, nil aliud, quàm anguem repræsentat. Prætereà sonus huius litteræ rationem Serpentis videtur præ se ferre: quandoquidem littera S. Latinorum,

H

Li. 14. hierogl.

A rum, & sibilum vocem Serpentis denotat, nec non duorum Serpentum caudis iunctorum figuram exprimit. Item sigma maiusculum Græcorum, imaginem Serpentis refert: immò cætera eiusdem litteræ figuræ, tametsi variæ sint, omnes tortuosi Serpentis iconem exhibent. Id totum stabiliunt authores memoriæ artificiosæ, qui non solum Serpentem sibilantem pro littera S. intelligunt, sed etiam pro numero quinario, qui eodem charactere exprimitur. Ad finem Ricciardus in commentarijs symbolicis tradit Serpentes tres aduersus totidem prælïantes, indicare vigesimum tertium gradum Arietis, & hominem, qui plures habebit inimicos; denuò tres Serpentes in terra prostratos denotare vigesimum gradum Geminorum, & hominem, qui erit Sapiens, rursus Serpentem tortuosè humi iacētem designare quintum gradum Leonis, & hominem inuidum, iterum Serpentem magno capite præditum significare trigesimum gradum Scorpij, & hominem prudentem; Amplius Serpentem magnum à muscis vndiq; punctum referre duodecimum gradum Scorpij: demùm per Serpentem magnum, monstrari tertium gradum Capricorni, & hominem sapientem. Quæ omnia Ricciardus ex Astrolabio plano Ioannis Angeli desumpsit. *Serpens est symbolum litteræ S.*

B

ADAGIA.

SI prouerbia examinemus, quæ malam Serpentum qualitatem respiciunt: prima fronte accurret illud. *Quilibet Serpens suo non caret veneno.* Quod alio adagio exprimi solet. *Etiam formicæ sua inest bilis.* Aliud profertur. *Cane peius, & angue.* de illis, qui odio capitali aliquem prosequuntur. Plutarchus in symbolis Pythagoricis meminit huius adagij. *Colubrum intra ædes collapsum non esse perimendum.* Quo nititur significare hospitem etiam nocuum perhumaniter tractandum esse. Succedit aliud. ὄφιν θάλπεις. nimirum. *Serpentem foues.* Pronunciatur, hoc, quotiescumq; quis negocium amplectitur, quòd euidens exitium illi est allaturum, vel quotiescumq; aliquis homini ingrato famulatur. Multi arbitrantur prouerbium hoc originem duxisse ab historia Menippi Lycij, qui peregrinæ mulieris amore flagrabat: ea autem erat ex genere Lamiarum, quæ non modò in amorem valdè procliues sunt, sed etiam carnes humanas vehementer expetunt: propterea quidam Philosophus hoc animaduertens in hæc verba prorupit. ὄφιν θάλπεις, καὶ σὲ ὄφις. Alij promulgant hoc adagium dimanasse ab Apologo superius recitato, in quo introducebatur rusticus Serpentem frigore penè extinctum in sinu fouisse, à quo postmodum lethalem ictum accepit. Alij deriuant hoc prouerbium ab apologo gallinæ ouis anguium incubantis, quæ ab hirundine monita fuit, ne in sui perniciem huiusmodi oua foueret. Huic non dissimile est aliud κόραξ τὸν ὄφιν. s. *Coruus Serpentem.* Erasmus effert hoc adagium in illos, qui sua ipsorum intentione pereunt. Prouerbium est deductum ab apologo superius recitato, in quo coruus esuriens Serpentem dormientem rapuit, à quo deinde lethali ictu affectus fuit. Estq; conforme illi κορώνη τὸν σκορπίον, nimirum *cornix Scorpium.* Hoc iactari solet in hominem, qui ob edacitatem periclitatur. Sequitur aliud. *Latet anguis in herba.* Solet hoc de periculo graui, & inopinato proferri; estq; simile alteri. *Vipera est in veprecula.* Idcircò huc respexisse videtur Virgilius, quando meminit fragorum, quæ interdum in vepretis leguntur. Sic enim canit. *Prouerbia à mala Serpentũ qualitate desũpta.*

C

D

Qui legitis flores, & humi nascentia froga. *Eclog. 3.*
Frigidus, ò pueri, fugite hinc latet anguis in herba.

Vulgare quoq; est aliud adagium. *Serpentis oculus.* Prolatum in eos, qui suo aspectu venenant, & obtrectationis virus in quoscumq; infundunt. Vel enunciatur in illos, qui acutissimè vident: nam Serpentes sunt animantes huius naturæ, vt oculos duriores, sed perspicaciores habeant. Vnde Flaccus canebat.

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut Serpens Epidaurius?

Prædictis additur. ὄφις ἂν μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Idest. *nisi Serpens Serpentem comederit non fiet Draco.* Siquidem inter Ssrpentum genera, qui maiori corporis mole sunt insigniti, Dracones appellantur. Erasmus opinatur id à vulgo dimanasse,

qui

qui credit quempiam non poſſe conſtitui Imperatorem, niſi prius multos Principes E
ſuperauerit, & deglutiuerit, vt Rex Regum, & Dominus Dominantium euadat. Præterea omiſſa Serpentum mala qualitate, ab eorum natura, alia etiam deſumuntur adagia, potiſſimum ratione ſpolij, quod Vere exuunt. Itaq; ſolet dici. *Magis hilaris, quàm qui exuit leberidem.* De illo, qui præ gaudio deſipere videtur. Deinde dicitur etiam κενώτερος λεβηρίδος. id eſt. *Inanior leberide.* Vel ſecundū alios. γυμνότερος λεβηρίδος. nimirum. *Nudior leberide.* Hoc potiſſimum promulgatur de ſciolo indocto, qui cum parum, aut nihil ſapiat, Græciæ ſapientes æmulari arbitratur. Leberide enim, ſeu ſpolio anguis nihil poteſt inueniri inanius. Dicitur etiam in eodem ſenſu. τυφλότερος λεβηρίδος. *Cæcior leberide.* De homine in negocijs cæcuciente. Prouerbium hoc citatur ex Ariſtophane: cum Leberis, nimirum pellis illa ſicca Serpentis, nihil in ſe niſi effigiem oculorum habeat. Quamuis Suidas ſcripſerit Leberidem fuiſſe hominem extremæ inopiæ, itaut vulgari adagio locum fecerit: huius meminit Athenæus in Dipnoſophiſtis. Nihilominus prædictum Serpentis corium Lycophron in carmine Iambico ſyphran appellauit. Immò Syphar aliquādo ſenex ab Ariſtophane cognominatur; vel F
quia ſenilis ætas cæcutiat, vel quia ſicca, arida, viribuſq; deſtituta ſit. Hinc naſcitur aliud prouerbium κεντρότερος λεβηρίδος. nimirū. *Aſperior laberide.* hoc recitatur à Suida de vehementer aſperis: nam ſpolium illud Serpentis, ob nimiam ſiccitatem, aſperimum euadit. Rurſus licet legere apud Græcos aliud adagium, quod præcipuè de piſcantibus pronunciari ſolet. ἔχεις τί; ἢ τὸν ὄφιν, ἢ ἰχθὺν. ſcilicet. *Habes ne aliquid? aut Serpentem, aut piſcem?* His addamus illud adagium vetus. *Serpentes in vrbe captos non eſſe occidendos.* Memorat hoc Georgius Codinus in Origine Conſtantinopolis; dum ſcripſit Cryſen Scytharum Imperatorem, traiecto Danubio, ciuitatis muros obſidione cinxiſſe: tunc autem Bizantis vxor numerum hoſtium nihili pendens, cum mulierum multitudine decertabat: nam Serpentes in ciuitate captos, quos certo in loco cuſtodiebat, illicò aduerſarijs oſtendens, ſagittarum, vel ſpiculorum inſtar, in eos proiecit, plurimiſq; perniciem attulit; eoq; ſtratagemate Vrbem ab hoſtium impetu defendit. Hinc ortum eſt antiquum aſſertum, ſcilicet Serpentes in Vrbe captos non eſſe necandos, quippequi olim vrbi periclitanti opem tulerint. Demum tanquam coronidem hoc addemus. G
Anguium plexu Andromachen exornare. Hoc ſolet proferri de illis, qui ad ſuam ſtabiliendam ſententiam, & ad ſuas fulciendas rationes, vndequaq; multa congerunt. Ideò Nicephorus Caliſtus ſolebat dicere. Id conſilij nobis eſſe, vt ex omnibus, quæ ad rem faciunt, aliquid colligamus, & interdum etiam ſpiris anguium implexis Andromachen adornemus. Andromaches autem fuit virago quædam, & vxor Hectoris, quæ muliebre quoddam ornamentum in modum Serpentis plicatum geſtabat.

Alio adagia à cōditionibus anguium deſumpto.

NVMISMATA.

IN quibuſdam monetis iconem Serpentis in ſpiram collecti conſpicamur, cuius inſcriptio eſt. SALVS ANTONINI AVG. In alio eiuſdem nummo licet intueri Serpentem tractu ſinuoſo virgæ obrepentem; atq; in alio, Dea virgam gerit, H
dextra poculum angui porrigit, cum inſcriptione. SALVS AVG. COS. III. In alijs ipſe ſedens in ſella pateram Serpenti caput admouenti porrigit. Inſcriptio eſt. SALVS AVG. In moneta Mar. Antonij, figura Orphei habitu philoſophico, & lyra ornati conſpicitur coram Serpentibus, & alijs feris canens: nam Orpheus eloquētię ſymbolum eſſe perhibebatur. In numiſmate Aurelij Cæſaris Auguſti Pij filij, icon Serpentis caput admouentis dextræ cibum exhibenti obſeruatur: etenim Priſci hoc ſymbolo hominem regno potitū hieroglyphicè deſcribebant. In moneta verò M. Aurelij Seueri Alex. viſitur anguis aſſurgens porrigenti pateram, cū inſcriptione. SALVS PVBLICA. Siquidem numiſma æneum græcum Seueri cū litteris CEYH. POC. habet in parte oppoſita Serpentem, cuius corpus varijs gyris eſt complicatum: litteræ autem ob antiquitatem ſunt corroſæ. hoc numiſma cuſum fuit in aliqua Græciæ prouincia, cuius ſignū eſt figura Serpētis: proptereaquòd hoc animal, vt animaduerſū fuit in hieroglyphicis, mūdum Regiones, & Prouincias denotare ſolebat. Hinc colligit Erizus, per iconem

A nem Serpentis in numiſmate ſculpti, intelligendam eſſe Prouinciam, in qua moneta
in gloriam, & monumentum prædicti Principis fabrefacta fuit. Item numiſma ma-
gnum æneum græcum Adriani cum litteris corroſis. AYT. KAI. ideſt Imperator
Cæſar: habet in altera parte imaginem Deæ faces accenſas geſtantis, & in curru vectę
à duobus Serpentibus, cum his litteris. LI. Hæc moneta proculdubiò cuſa fuit in mo-
numentum tanti Principis, in aliqua Græciæ vrbe, cuius nomen expreſſum in moneta
non cernitur. Dea illa fuit Ceres, quam Erizus illi citati præfuiſſe opinatur. Hanc
eamdem Deæ iconem in curru ab anguibus tracto, Erizus in magno numiſmate æneo
Antonij Pij obſeruauit. Et quoniam Ceres Dea ſegetum ab antiquitate celebrabatur,
& prima arandi modum homines docuiſſe ferebatur: ideò à Serpentibus trahi finge-
batur, quoniam obliquitatem ſulcorum ab aratro terræ impreſſorum, effigie Serpen-
tum deſignabant. Numiſma argenteum paruum Octauij cum litteris circumſcriptis.

Qui primus arandi artem docuerit.

CÆSAR IMP. VII. habet in latere oppoſito imaginem Victoriæ alatæ, cuius latera duo
Serpentes ſtipant, in parte inferiori alius iacens obſeruatur, qui circa alios laterales
B ſe inuoluit. Inſcriptio eſt ASIA RECEPTA. hæc moneta, remota omni dubitatio-
ne, fuit cuſa tempore victoriæ Aſiaticæ, aut Ægyptiæ: nimirũ quando Octauius debel-
lato Antonio, & ſuperata Cleopatra triumphauit; quandoquidem ab illis Sepẽtibus
Aſiam deſignari multi perhibent. Erizus tamen ex triplici Serpentum imagine, tunc
Imperium Romanorum tres orbis partes occupaſſe coniectat: Europam enim diù poſ-
ſederant, Africam paulò ante ſubiugarant, nunc Aſia recepta. Aut in numero Antio-
chi. SALVS Deo Romanis habita credebatur formæ mulieribus, habitu regio ſedens,
& pateram iuxta aram tenens, circa quam Serpens voluebatur. Nonnulli referunt in
nummo æreo Neronis conſpici Serpentem pluribus ſpiris plicatum attollentem caput
ad ignem ſupra aram accenſum, & denotare Æſculapium affirmant. In C. Cæſaris
nummo intueri licet Elephantum ſurrecta promuſcide, aduerſus quam Serpens quaſi
dimicaturus inſurgit: in altera parte Serpens pedibus Elephanti veluti obtritus con-
ſpicitur; & legitur inſcriptio. CÆSAR. Ex prima icone (teſte Pierio) laceſſitum bello,
ex ſecunda bello confectum intelligere poſſumus. Tarentini, quòd à Tarante Neptu-
C ni filio originem vrbis ſuæ habuiſſe crederent, eius iconem in omnibus ſuis numiſma-
tibus impreſſerunt, deinde equitem currentem, qui Phalantus eſſe creditur, nec non
delphinum, cum fama eſſet eum naufragium in litus à delphino euectum fuiſſe. In al-
tera igitur nummi parte Serpens conſpicitur cum titulo. TAPAΣ. cum pars oppoſita
iconem Phalanti equitis cum ſcuto procurrentis, nec non delphini exhibeat. Pierius
etiã refert ſe cõtrectaſſe nummũ, cuius altera faciens inſcriptionẽ habebat. KPOΘO-
NI. cum reliquæ litteræ temporis vetuſtate eſſent detritæ. Huius autem altera facies
iconem Herculis in cunabulis Serpẽtes ſtrangulantis repręſentabat: fortaſſe vt hoc in-
ſigne facinus cunctis vtilitatis exemplo futurum eſſet, vel potius ad fortitudinem, &
incolumitatem oſtendendã, qua Crotoniatæ vulgò præditi eſſe ferebantur. In quibuſ-
dam Græcorũ monetis duo Serpentes ad ſemicirculi curuaturam ſe inuicem ſpectan-
tes obſeruantur, cum inſciptione. ΔYNAPXEΞ YΠAT. B. hæc autem inſcriptio do-
mininm penès duos indicabat. In alijs etiam antiquis numiſmatibus licet intueri effi-
giem puſionis cincinnati, platanoque coronati, & Serpentem manu tenentis, quæ fi-
D gura apud Ethnicos bonum genium denotabat. Monetæ autem referentes imaginem
virgæ Serpentibus exornatæ, quam caduceum appellant, ſunt innumeræ. Quando-
quidem numiſma æneum græcum mediocris magnitudinis Adriani cum his litteris.
AYT. KAI TI AI. AΔPIA. CEB. ideſt Imperator Cæſar Titus Ælius Adrianus Auguſtus,
habet in parte oppoſita magnum Serpentem gyris multis plicatum, in quorum medio
caduceus, & ſecus caudam Animalis ſpica triticea conſpicitur. Hoc in monumen-
tum Adriani cuſum fuit in aliqua vrbe Græciæ, cuius nomen non legitur. Nam, per
Serpentem, iuxta ſententiam Ægyptiorum, dominium, & imperium intelligendum
eſt: quapropter caput Serpentis in dextra Iunonis figurabant, ſicuti aliàs à nobis ex-
poſitum fuit, & Serpentes Leonibus in templo Deæ Opis copulabant, vt dominium to-
tius terrarum orbis deſignarent. Pariter in nummo Iuliæ Mameæ conſpicitur imago
Deæ dextra caduceum tenentis, cum titulo. FÆLICITAS PVBLICA S.C. Alij refe-
runt, quòd in prædicto nummo videtur ſimulacrum læua haſtæ nixum, ſiniſtra tortuo-
ſum Serpentem porrigens, cum inſcriptione. IVNO CONSERVATRIX: cum Ser-

Numiſmata habentia caduceum Mercurij.

pens imperium,& haſta tutellã indicet. In nummis etiam Veſpaſiani,& aliorum,caduceũ cornucopiæ iunctũ tãquam fælicitatis inditiũ licet intueri; adiecta tali inſcriptione. PAX AVGVSTI: ob eamdem rationem in moneta Adriani legitur. FÆLICITAS AVGVSTI. licet quoq: conſpicari caduceum in numiſmate Antonini Pij,nec non ramum oliuæ folijs, & fructibus onuſtum, cum eadem inſcriptione. FÆLICITAS AVGVSTI. Valerianus narrat ſe vidiſſe Bononiæ, apud Achillinos viros multiuigæ eruditionis cognitione ſpectatiſſimos (à quibus hodiernus Claudius Achillinus minimè degenerans non ſolum humani, diuiniq, iuris ſciens, ſed in nullo doctrinæ genere non perfectus comendatur, qui in patrio Gymnaſio Iuris nodos, & Legum ænigmata tam eleganter ſoluit, vt inter viros eruditos noſtræ ætatis locum obtineat eminentiſſimum) nummum aureum, in quo ſimulacrum alatum cum caduceo,& Serpente à pedibus proficiſcente conſpiciebatur; cum titulo. PACI AVGVSTÆ. Alius huius generis nummus interdum oſtenditur cum litteris. TI.CLAVD. CÆS. AVG.P. M.TR. P. Siquidem in alio nummo æneo eiuſdem T. Claudij Victoria eſt alata, dextra veſtimentum à pectore ad faciem tollit, læua caduceum porrigit, & pedibus calcat anguem: quare profligato bello, pacem inſinuare videtur. Hæc moneta, Erizo teſte, cuſa fuit Romę, vt honoris immodici titulo tantum Principem proſequerentur, qui ex Britania ſine ſanguinis effuſione victoriam reportauit: de quo Suetonis hæc habet. *Quare à Maſſilia Geſſoriacum vſq; pedeſtri itinere confecto, inde tranſmiſit, ac ſine vllo prælio, aut ſanguine, intra pauciſsimos dies, parte inſulæ in deditionem recepta, ſexto quo profectus erat, menſe, Romam redijt, triumphauitq; maximo apparatu.* Deniq; numiſma argenteum Auguſti in iuuenili ætate conſtituti; cum his litteris. IMP.CÆS.DIVI F. COS. VI. LIBERTATIS P.R. VINDEX. habet in parte oppoſita figuram humanam ſtantem, & caduceum manibus tenentem, cum litteris ſubſcriptis. PAX. Poſt figuram, ara cum Serpente conſpicitur. Hoc numiſma proculdubiò, eo tempore cuſum fuit, quo Octauianus, Bruto,& Caſſio ſuperatis, omnibuſq; bellis ciuilibus fine impoſito, populo Romano vniuerſalem pacem, & libertatem reſtituit: quandoquidem caduceus in manu ſimulacri pacem,& ara cum Serpente libertatem, ſalutemq; demonſtrant; quas ab Octauiano fuiſſe Populo Romano redditas oſtendunt litteræ circumſcriptæ. LIBERTATIS P.R. VINDEX.

L. 15. Hierogl. — *Achillinorum honorata mentio.* — *In lib. Numiſ.*

E F G

MIRACVLA.

IN inquirendis rebus admirabilibus patratis, non recedemus à ſacris Biblijs, in quibus Deum Opt. Max. verum miraculorum patratorem multa ſupra vim naturæ operatum fuiſſe legimus. Primitus in populum Iſraeliticum ad profligandam eius temeritatem, & audaciam, ignitos Serpentes immiſit. Verba autem ſunt hæc. *Profecti ſunt autem, & de monte Hor per viam, quæ ducit ad mare rubrum, vt circumirent terram Edom, & tædere cæpit populum itineris, ac laboris: locutuſq; contra Deum, & Moiſen ait. Cur eduxiſti nos de Ægypto, vt mereremur in ſolitudine? Deest panis, non ſunt aquæ; anima noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto leuiſsimo. Quamobrem miſit Dominus in populum ignitos Serpentes, ad quorum plagas, & mortes plurimorum, venerunt ad Moyſen, atque dixerunt. Peccauimus, quia locuti ſumus contra Dominum, & te, ora vt tollat à nobis Serpentes.* Hoc in loco inueſtigant nonnulli, quinam, & cuius conditionis fuerint huiuſmodi Serpentes igniti quamobrem multi cum Caetano, referunt angues ignitos fuiſſe nuncupatos ratione rubicundi coloris, qui ad inſtar ignis rutilabat, vel ob exquiſitum doloris ſenſum: nam corpora ad eorum ictus, contracta ardenti febre, maxima inflammatione corripiebantur. Lyranus, & alij adducunt nonnullorum opinionem, qui ſcripſerunt hos Serpentes igneos fuiſſe dictos, quia minimi eſſent, & veloces in motu, inſtar ſcintillarum ignis, vel quia volantes per aerem ſcintillas igneas ſpirarent. Deinde habemus in ſacris paginis illuſtriſs. miraculum transmutationis virgæ Moyſis in Serpentem vbi leguntur hæc verba. *Reſpondens Moyſes ait. Non credent mihi, neq; audient vocem meam; ſed dicent, non apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum; quid eſt, quod tenes in manu tua? Reſpondit; virga. Dixitq; Dominus; proijce eam in terram. Proiecit, & verſa eſt in colubrum; itaut fugeret Moyſes. Dixitq; Dominus; extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit,*

Numer. c. 21. — *Cur Serpentes ignei nuncupati.* — *Exod. cap. 4.*

H

& ten-

A *& tenuit, versaque est in virgam. Vt credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Rursus paulò inferius eadem leguntur. *Dixitq; Dominus ad Moysen, & Aaron cum dixerit vobis Pharao ostendite signa; dices ad Aaron; tolle virgam tuam, & proÿce eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.* Hoc in loco maxima agitatur quæstio, an Serpentes illi, in quos virgæ Magorum cancionibus Aegyptiorum fuerunt transmutatæ, veri, & naturales Serpentes fuerint, non minus quàm ille, in quem virga Aaron fuit trãsfigurata; an potius fuerint quædam Serpentum phantasmata, quæ à Dæmonibus, more anguium, mouerentur. Multi authores tam nuperi, quàm veteres insigni doctrina præstantes, illos magorum effectus non veros, & naturales, sed tantùm simulatos, & apparentes fuisse existimarunt. In hanc venerunt sententiam Philo, Iustinus Martyr, Tertullianus, Catena in Exodum, Hugo de Sancto Victore, & plures alij viri clarissimi, qui scripserunt miracula Moysis, virtute diuina patrata fuisse, mutatione rei propositæ in naturã eius, quod efficiebatur: quæ verò à Magis Dæmonis ope, & præstigijs ita fuisse edita, vt qui Serpens non esset, spectantes eum, quasi Serpentem intuerentur. Ex altera parte Authores non contemnendi, Magorum angues veros, & naturales fuisse arbitrati sunt: cui sententiæ Theodoretus, Augustinus, D. Thomas, Abulensis, & omnes ferè Theologi scholastici adstipulantur: his potissimum ducti rationibus: primò, quia sacra pagina narrat ijsdem verbis, eodemq; modo virgam Aaron, & virgas Magorum in Serpentes transmutatas fuisse: quapropter si ille Aaron fuit verus Serpens: assimiliter illi Magorum veri Serpentes fuisse videntur. Deinde virga Aaron virgas Magorum deuorasse, nimirum Serpens eductus ex virga Aaron, Serpentes productos è virgis Magorũ vorasse dicitur: quare non diceret Scriptura illos deuorasse, nisi veri, & genuini Serpentes fuissent. Tertiò in capite subsequenti, nempè capite octauo Exodi habemus, quòd Magi in tertio signo defecerunt; neq; ciniphes producere potuerunt: hinc prima duo signa vera, & non simulata fuisse coniectant. Preterquamquod possumus addere, quòd Moyses fallaciam patefecisset, nisi veri, & naturales fuissent Serpentes. Itaq; nonnulli doctissimi viri excogitarunt quinq; modos, quibus Magi virgas in Serpentes transfigurare potuerint. Primò Dæmones commouendo, & turbando spiritus, in quibus erant species, & phantasmata virgarum, & Serpentum potuerunt operari, vt reflecterent ad sensum communem, vel etiam ad sensum visus; nempè primò species virgæ, mox Serpentis, itaut virga in Serpentem, & vicissim Serpens in virgam mutatus videretur, hæc à Diuo Thoma tractantur. Secundò potuit fieri, vt Dæmon, virtute aliqua naturali occulta, spectantium visum ita turbaret, vel ludificaret, vt esse viderentur quæ non erant, & non esse quæ aderant. Tertiò potuerunt Dæmones virgas illas Magorum illicò conuertere in Serpentes, applicando illis inuisibiliter aliqua agentia naturalia nobis ignota, & ad producendos Serpentes valdè idonea, & efficacia. Quartò fieri potuit, vt Dæmones, non aduertentibus spectantibus, virgas à Magis proiectas statim à conspectu eorum clanculum auferrent, & pro illis angues antea præparatos, vel aliunde delatos ante oculos circumstantium repræsentarent, itaut virgæ in Serpentes transmutatæ viderentur. Quintò potuit fieri, vt Dæmones virgas illas in modum, & formam angulum concinnarent, illisq; Serpentinum motum communicarent. Quapropter, qui negant illos magorum Serpentes fuisse veros, & naturales, necesse est, vt duos primos modos, vel quintum sequantur. Superest igitur quartus modus, qui Lyrano, Abulensi, & pluribus etiam viris doctis verisimilior videtur: nam iuxta illum modum, veros fuisse Serpentes tueri possumus. Sed ambiget aliquis, si hoc assertum veritati consonum est, quomodo possumus attestari virgas in Serpentes fuisse conuersas? Respondendum est in scripturis ita legi, quoniam id spectantium oculis ita apparebat.

Cap. 7.

An Serpentes Magorũ fuerint veri.

In lib. de vita Moys.

Quæst. 18.

Lib. 3. de Trinit. cap. 6. & 8.

In com. ad 24. caput Euang. sec. Matth.

Par. 1. qu. 114. Art. 3.

Postmodum si examinemus miracula Serpentum, quæ Apostoli Dei patrarunt, innumerabilia ferè se se offerent. In primis Apostoli Simon, & Iuda coram Persarum Rege Magos confuderunt: propterea Magi iracundia accensi multitudinem Serpentum in exitium Apostolorum conuocarunt. At Apostoli virtute Dei muniti, his Serpentibus pallia sua implentes, Christi nomine inuocato, eos in Magos incitarunt. Ideò Serpentes assiduis ictibus Magos vexare cæperunt, qui præ dolore, ritu luporum vlulabant. Vnde Rex, & reliqui spectatores dixerunt Apostolis: permittite, vt Magi his morsibus pereant; qui responderunt: nos missi sumus à Domino, vt cunctos ad vitam

SS. Simonis & Iudæ miracula de Serpẽtibus.

reuocemus, non autem, vt quempiam à vita in necem præcipitemus. Fuſis igitur ad Deum precibus, iuſſerunt Apoſtoli Serpentibus, vt in nomine Omnipotentis Dei, reſumpto, quod in Magos infuderant veneno, illicò ad ſuas latebras reuerterentur. Hoc Abdias in hiſtoria Apoſtolorum recitauit: quod poſtmodum Baptiſta Mantuanus his verſibus confirmauit. E

Lib.6.

Impia ſucceſſu hoc mens indignata Magorum
Sic ſe poſſe putans Sanctis imponere, coram
Rege ipſo, tulit in medium genus omne veneni
Dipſadas, & Iaculos celeres, hydroſq; nepaſq;
Natrices, Colubros, & cætera, quæ per Eremum
Solibus arentem viroſa animalia ſerpunt.
At gemini fratres pecus hoc in membra Magorum
Conuertere.

Lib.3.hiſt. Apoſt.

S. Andreæ Apoſt. miraculum.

Pariter Andreas Apoſtolus, ex eodem Abdia, ductus ad agrum, in quo Serpens admirandæ magnitudinis (erat enim eius longitudo quinquaginta cubitorum) ſtabulabatur, & totam illam regionem, magno habitantium damno, deuaſtabat, belluam erecto capite ſibilantem intuens, hæc verba protulit: abdas caput, quod ab initio in perniciem humani generis erexiſti, & famulis Dei obtempera, vt pereas. Tunc Serpens magnum edens rugitum, euomenſq; veneni copiam extinctus eſt. Poſtmodum Sanctus perueniens ad prædium, in quo puſio à Serpente punctus, iacebat mortuus, parenteſq; obſeruans plorantes, puerum illis viuum reſtituit, qui coram Apoſtolo genuflexi gratias omnipotenti Deo egerunt immortales. Ex eodem authore, Mattheus Apoſtolus, & Euangeliſta per Aethiopiam tráſiens, peruenit ad ciuitatem nomine Naddauer, vbi duo Magi Zaraes, & Arphaxat Aeglippum Regem tunc ſedentem ludificabant: ipſe verò eorum verba tanquam diuina magni faciebat; inſuper cuncti non ſolum ciues, ſed etiam gentes finitimæ ad hanc vrbem confluentes, prædictos Magos venerabátur: ſiquidem quamdiu voluiſſent, omnes ſenſitiuarum virtutum actiones coercebant, & Serpentes hincinde ad homines pungendos congregabant; & poſtmodum cancionibus vulneratos ſanabant. Vnde Sanctus his omnibus animaduerſis, eorum præſtigia manifeſtans, quos immobiles reddebant, ipſe ſoluebat, quos excæcabant, ipſe videndi facultatem illis reſtituebat, & tandem Serpentum punctiones, ſolo Chriſti nomine inuocato, curabat. Similiter, ex prædicto authore, temporibus Ioannis Apoſtoli, & Euangeliſtæ, in Epheſo euangelicam doctrinam prædicantis, accidit, vt iuuenis nomine Callimachus, quotidianis Sancti ſermonibus intereſſet, & mulierem nomine Druſianam deperiret: neque ex verbis euangelici præconis præſidium hauriebat; quoniam immane ſcelus in dies augere machinabatur. Itaq; mortua Druſiana, & pretio, quodam procuratore corrupto, libidinoſa furens inſania, tumulum defunctæ ingreſſus, pannis inuolutum cadauer exuere cæpit; & cum, iam ſublatis penè omnibus exuuijs, ſolum genitalis partis ſuperaſſet velamen, quod nefariam permixtionem impediebat: illicò immanis Serpens apparuit, cuius morſu iuuenis ſaucius corruit exanimis: quare ſequenti die, cum D. Ioannes, & alij ad tumulum veniſſent vt ſacra celebrarent, cadauer Callimachi ſubſtratum Serpenti, maximo omnium ſpectantium terrore, inuenerunt. Diuum Marcum, vt recitat Gregorius, penès montem Marſicum in conſueto oranté ſpecu immenſæ magnitudinis anguis adortus eſt, quem, oratione non intermiſſa, adeò cicurauit, vt cum Sancto etiam cubaret: immò cum hoſpite triennium conuixit, donec Serpens ſponte abierit. Tandem Paulus Apoſtolus, & ipſe chriſtiana munitus fiducia, cum apud Melitem inſulam à Serpente ictu lethali percuſsus fuiſset, ita vt omnes eum paulò poſt periturum crederent, Serpentem excutiens nihil prorſus mali paſsus eſt.

Matthæi Apoſt. miraculum.

Lib.7.hiſt. Apoſt.

Lib.5.hiſt. Apoſt.

Ioan. Apoſt. & Euang. in Epheſo cócionantis miraculú.

Lib.3.Dialog c.16.

Serpens cicur. ſupra vim naturæ.

Cæterùm non ſolum Apoſtoli, ſed etiam alij Sancti, cunctiq; recta in Deum fide muniti expugnabunt Serpentes, & quodcumque veneni genus extinguent: cum id Chriſtus in Euangelio apud Marcum atteſtetur his verbis. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur. In nomine meo Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, Serpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* Quocirca Sanctus Pachomius, cui multa erga Deum inerat fiducia, ſæpè, ex Metaphraſto, Serpentes, & ſcorpiones illæſus calcauit.

Cap.16.

A cauit. Item, ex Textore, Didomus Abbas, & Anachoreta innoxius pedibus nudis an- *Miracula*
gues compressit. Iulianus Saba, vt refert Theodoretus, per solitudinem iter faciens, *aliorũ San-*
maximum Serpentem offendit, & instans mortis periculum animaduertens, Dei ope *ctorum.*
implor ta, & signo crucis munitus, bestiam interfecit. Idem præstitit Martianus Cyr-
rus: immò, & Donatus Eureæ in Cypro Episcopus (teste Nicephoro) anguem non- *Li.12. cap.*
minorem illis, quos India gignit, solo crucis signo peremit. Amantias etiam vir iustus, *45.*
ex Gregorio, obuios quosdam angues, sanctissimo crucis signo, necauit: immò latebra- *Lia.3. Dia-*
rum orificia crucis imagine obsignauit, indeq; angues nonnisi mortui egrediebantur. *log. c.35.*
Diuus Hilarius, vt habetur apud Surium, in Insula Gallinaria multitudine Serpentum *Tom 1.*
redundante, defixa in solo cruce, metam anguibus constituit, quam excedere non de-
bebant: paruerunt Serpentes, neq; deinceps assignatos limites præterire ausi sunt. Pa- *In vita e-*
riter Sanctus Ioannicius Abbas, referente Surio, reuertens à veneratione tabernaculi *iusdẽ San-*
Sancti Theophanis, quod erat in Sigriana, præter nauiganfq; lacum, qui est ad partem *cti.*
borealem Apolloniadis, appulit Taso; vbi Monastæ, & reliqui Accolæ à copia Serpen-
B tum grauiter vexabantur. Quare Diuum illic versantem omnes habitantes maiorem-
in modum rogarunt, vt tantæ calamitati finem imponeret: is ad pietatem procliuis,
precibus tanquam sagittis vsus est, quibus Serpentes perculsi, Insula relicta, in profun-
dum pelagus se præcipites dederunt. Ex eodem Surio, Volusianus quidam, rebus intel- *In vita S.*
lectis admirabilibus, quas Sanctus Vigo Episcopus Baiocensis patrabat, cum sum- *Vigonis.*
mis precibus adiuit, vt ad syluam suo prædio adhærentem accederet, in qua imma-
nis Serpens diuagans solo halitu homines, pecoraque interimebat. Tunc Sanctus
bidui spatio in preces incumbens; inediaq; se macerans, implorata Dei misericordia,
compertaque Serpentis trita semita, per quam à specu ad fontem, & vicissim à fon-
te ad latibulum reuertebatur, intrepidus orificio cauernæ appropinquans hæc verba
protulit. Præcipio tibi in nomine Iesu Christi filij Dei viui, qui famulis suis virtutem *Serpens de-*
ambulandi super Aspidem, & Basiliscum, & conculcandi Leonem, & Draconem com- *uastans syl-*
municauit, vt ab hoc antro exeas: his prolatis verbis, Serpens, erecto capite, & exertis *uam à S. Ei-*
dentibus, quasi hominem voraturus prosilijt: at seruum Dei conspicatus statim con- *gone expel-*
C tracto ore, & demisso capite, ad eum accessit: ideò Sanctus, elata manu, signum crucis *litur.*
exprimens, loro bestiam vinciuit, ligatamq; tanquam mansuetam ouem, ad litus ma-
ris ducendam discipulo tradidit; ne imposterũ ei liceret in illa regione diuagari: sicq;
locus à pestifero veneno liberatus est. Prædicto simile miraculum patrauit Sanctus Vi-
cto Episcopus Virdonensis, vt recitat Surius, tempore Clodouei Francorum Regis: ete- *Tom. 7.*
nim in vasto specu (vbi magna crux lapidea in tanti miraculi monumentum conspici-
tur) iuxta monasterium Sancti, immensus Serpens latitabat, cuius halitu tam homi-
nes, quàm bruta prętereuntia interibant: vnde Regionis Incolæ ad opem Sancti Vi-
tonis cõfugerunt, vt illos hac ærumna liberaret. Sanctus igitur ieiunio tridui munitus,
& vniuerso associatus populo, ad speluncę ostium peruenit, & stola, horrificam ligans
bestiã, omnibus spectantibus, extinxit. Non dissimilẽ casum Diuo Marcello Episcopo *In vita S.*
Parisiensi accidisse narrat Surius. Nam sua ætate, mulier, coniugij integritatem viuens *Marcelli.*
non seruauit; ideoque integra post obitum in sepulchro iacere non meruit; quoniam
Serpens, qui eam viuentem in crimen traxerat; adhuc in eius cadauer desæuiebat. Qua-
D re consanguinei ingentem anguem conspicati, & strepitu vexati, de proprijs sedibus
migrare coacti fuerant. Quocirca Beatus Marcellus, hoc intellecto, Christo Duce, *Serpẽs a S.*
& multitudine hominum associatus, ad locum cum bellua pugnaturus accessit. At Ser- *Marcel. pul*
pens de sylua ad tumulum reuertens Sanctum conspicatus, demisso capite, & cauda *sus.*
blandiente, quasi veniam precabatur: tunc Sanctus Marcellus baculo caput anguis
ter percutiens, loro ceruicem ligauit: deinde coram populo, ei iussit ne imposterũ hu-
iusmodi calles repeteret; quamobrem bestia in huiusmodi locis nusquã amplius diua-
gari visa est. Similiter angui imperauit Magnus Daniel Scylita, & sanctissimus anacho-
reta, vt refert Baronius, qui pedes Sancti spiris arctè inuoluit: at ipse, formidãtibus spe- *Tom 6. An*
ctatoribus, audacter increpauit Serpentem, qui illinc statim discedens, & ad parietem *nal. Eccles.*
repens in omnium conspectu disruptus est. Ex Gregorio habemus, quòd fur hortulum *Lib. 1. Dia-*
quemdam conculcauerat, vt inde prædam auferret: ideò monachus olitor Serpentem *log.*
duxit ad locum, per quem fur ingredi solebat, eique nomine Christi iussit, ne quem-
piam posthac ingredientem admitteret. Itaque sequenti nocte, fur ingressurus, & be-

Serpēs horti custos. stia totum aditum occupante perterrefactus, resilijt in vepres, à quibus nonnisi illucescente die, & accedente monacho olitore, se extricare nequaquam potuit. Item Sanctus Ammon Abbas vir iustus suę cellę custodes duos Serpentes constituit aduersus latrones, qui deinceps accedentes, & bestias conspicati, pœnitentia ducti sanctissimi euaserunt: sicuti in Vitis Sanctorum Patrum legitur. Sancta etiam Verdiana virgo, vt retulit Baronius, ordinem vallis Ombrosianę professa, cum ad imitationem S. Antonij vexati cuperet, duos habuit Serpentes, qui maximum horrorem illi incutiebant, caudisq; illam flagellabant, maximè quando eis cibum non porrigebat, aut quando eos in eodem vase comedere nō permittebat. Vnde Ardingus Episcopus Florentinus ad Sāctam Virginem inuisendam accedens bestias expellere voluit: at virgo orans renuit, ne tali patiētiæ exercitio priuaretur, immò eis absciffas caudas precibus, & signo crucis restituit. *To. 13. Annal. Eccles.* *Caudæ abscissæ Serpētibus restituatur in integrum.* Mannus meminit viri cuiusdam, qui in regione quadam Poloniæ, postposita recta in Deum fide, ad Hæreticos trāsiuit. Hic vineam possidebat, in qua nescio quid coli volebat, sed cum appropinquaret celebritas, in qua sanctissimi Corporis Christi memoria recolitur, in contemptum solemnium feriarum, operarios ad fodiendam vineam conducere decreuit. At vxor, in qua nondum Christi fides extincta erat, virum obsecrauit, ne diem maximè festum aliquo exercitio labefactaret: ille autem verba vxoris nihili pendens, statim atq; diluculauit, operarios in vineam ducens hortabatur, vt alacri animo terram ligonibus proscinderent. Vix ipsi opus aggressi fuerant, cum repentè immanis Serpens sublato pectore sibilans vineæ Dominum in gramine sedentem adortus, spirisq; collum complexus, operarijs fugientibus, strangulauit. *In Hist. select. cap. 40.* *Serpens virum quemdam Dies festos contemnentem strangulat.* Quare si prædictus peccans, solemnibus ferijs contemptis, à Serpente necatus fuit, audiamus alium casum iuuenis, qui contempta matre, ab angue pariter punitus fuit. Legitur hoc miraculum apud Cæsarium Hersterbacensem. Iuuenis vocabatur Henricus, qui propriam matrem festiuis verbis, sed venenato animo decepit; nam illam rogauerat, vt omnia sua bona sibimet concederet, vt vxorem honestiorem, & ditiorem in sui thori sociam recipere posset. Mater annuit, vt filiū omni beneficij genere prosequeretur. Hic, hamo coniugali vorato, matrem domo expulit, quæ ob mendicitatem cibum ostiatim petere coacta fuit. Itaq; filius cum vxore in mensa sedens, pulsata ianua, iussit aperiri: sed interim audita matris voce, statim pullum cum patina iam in mensa collocatum à famulis abscondi imperauit, ne à matre videretur: interea post longum colloquium, matre expulsa, denuò pullum in mensam deferri iubet: sed famulus in patina Serpentem implicatum inuenit, quo perterritus reuertens, Domino spectaculum nunciauit, at ille subridens ancillam, ad deferendam cum pullo patinam misit, quæ mox idem se vidisse retulit. Verùm Dominus indignatus se à famulis illudi putans, & de mensa surgens, veniam, inquit, & etiamsi Diabolus ibi fuerit, in mensam deferam. Tunc in herum ad patinam accedentem insilijt Serpens, & collum eius adeò arctè complicauit, vt oculi, & facies intumescerent. *Li. 6. illust. mir. c. 22.* *Iuuenis paruipendēs matrē Serpēte punitur.* Iam intelleximus pullum coctum, supra ordinem naturæ, in anguem conuersum, nunc, narrante Surio, aliam materiam in Serpentem transmutatam admirabimur. *Tom. 6.* Olim quidam agricola, vigente penuria annonæ, ab hero diuite, & auaro nihil frumenti pro satione, & pro victu extrahere potuit: vnde mendicitate oppressus, ad Sanctum Spiridonem Archiepiscopum Trimmythuntem confugit. Sanctus materiam quandam auream inopi agricolæ dedit, quam pro tritico ad herum, loco pignoris, deferri iussit. Itaque hac ratione pauper rusticus copiam frumenti accipiens terræ commisit, quæ copiosissimum fructum opportuno tempore reddidit, quo auream redemptam materiam Sancto Spiridoni, grato animo, retulit. Itaque Sanctus aurea recepta materia, vna cum agricola ad quamdam horti sepem se conferens, oculis in cælum eleuatis, hæc verba protulit: Domine mi Iesu Christe, qui sola voluntate omnia creas, & transmutas, qui aliquando Virgam Moysis coram Ægypti Rege in Serpentem conuertisti, hoc quoq; aurum, quod ex animante in hanc formā transfigurasti, in pristinam quoq; formam redige, vt hic pauper discat, quòd quæcumq; voluit Deus, operatur. Tunc illud aurum euasit Serpens, qui circa sepem, vt prius, voluebatur. *Materia aurea in Serpentem mutata.* Quid plura? Diabolus etiam sæpè figuram Serpentis induit. Ideò Cæsarius Hersterbacensis verba faciens de monachis in Odeo dormidantibus, scripsit illum soporem à Diabolo dimanare: quādoquidem monachus quidam vir iustus supra dorsum Fratris Vuielhelmi somniculosi anguem sæpè repere obseruauit, statimq; intellexit Diabolum esse, qui homi- *Lib. 4. Illustr. mir. ca. 32.*

A hominibus somnolentis summopere delectatur. Demùm per historiam Viennę impressam anno Domini quinquagesimo primo supra millesimum, & quingentesimum intelleximus, quòd in quibusdam locis Hungariæ innumeri Serpentes in struc manipulorũ frumenti inuenti fuerunt, quos cum rustici comburere vellent, manipuli ignem respuisse dicuntur: nam Serpens cæterorum maximus, erecto capite, humana voce monuit exuri non posse: quandoquidem non spontè, sed supra vim naturæ nati, & propter hominum crimina immissi fuerant.

PROBLEMATA.

CIRCA structuram, & naturam Serpentum, ab Authoribus problemata proponi solent, quæ hoc in loco recensere non infrugiferum esse opinamur. Primò circa structuram animalis doctissimus Zimara quærit, cur Serpentes, reliquo B quiescente corpore, caput in partem posteriorẽ vertere possint. Scribit igitur respondendum esse (veluti etiam superius de natura huius animalis verba fecimus) quoniam Insectorum modo, structura volubili constant, & vertebris cartilaginosis, & flexilibus integrantur, quas natura his animalibus impartita est, vt noxia melius vitare possent; nam aliter propter oblongum corpus, & defectum pedum angues ad conuersionem inepti erant: quandoquidem nihil vtilitati illis esset erectio capitis, nisi illud etiam conuertere possent.

Secundò inuestigant aliqui, cur linguæ Serpentum venenosæ sint, & respondent illas esse poris refertas, per quos malitia humoris in animali prædominantis inde facilè egredi, & etiam communicari possit.

Tertiò Clarissimus Zimara quærit cur Serpentes pene, & testibus careant. Responsum autem huius problematis superius assignauimus, quando naturam, & mores horum animalium ponderamus: nam ob corporis prolixitatem testibus carent, & quoniam cruribus non vtuntur, penẽ etiam non habent. Quamuis inferius ostensuri simus C penem, & testes viperis in esse, vt Lector in capite subsequenti legere poterit. *Problem. 47.*

Circa naturam, & qualitatem Serpentis, Primitus quæri solet, cur morsus maximè anguium sit venenosus. Respondent aliqui animal mordens ingentes irarum motus in se concepisse, & propterea mordendo venenare: nam in illa actione, bilis subtilissima per totum corpus disseminatur, consequenterq; portio biliosa circa dentes in morsu relinquitur; hæc autem quo potentior est, eò velocius partem demorsam corrumpit, illamq; in sui naturam vertit; atq; ita venenum augetur; quemadmodum ignis materiam comburendo crescit. Serpentum autem bilis in comparatione ad cætera animalia, acutissima est: quapropter eorum morsus maximè venenosus esse perhibetur; & præcipuè cum fel horum animalium maximè lethale ab authoribus celebretur.

Deinde indagari solet cur partes ab anguibus demorsę intumescãt: hãc esse causam multi confirmant, quia bilis anguium calidissima, consequenterq; subtilissima est; ideoque celeriter corporis meatus penetrat, & quascunq; inuenit humiditates, omnes in crassos, & venenatos vapores conuertit: hinc membrum ictu Serpentis percussum faD cilè redditur tumidum. Hac igitur ratione ducti Authores Medici partem supra Serpentis morsum vinculis constringunt, ne virus vlterius penetrare possit. Vel etiam dicere possumus partem læsam reddi tumidam, quoniam sanguis, & spiritus, ad ferendas parti sauciæ suppetias, confluentes, illam iustò crassiorem reddunt.

Præterea peti solet causa, propter quam frigida aqua super Serpentes aspersa, eos illicò in fugam vertat Responsio est, hæc animalia frigida temperie esse prædita, vt superius, in examinanda eorum temperatura, enucleauimus. Quapropter frigidã vitant, hyeme latibulantur oriente Sole à cauis exeunt, & eodem occidente occultantur.

Demùm quærunt Theologi, cur Diabolus Euam ad peccandum incitans, potius Serpentis, quàm Columbæ formã induerit. Respondent, quia Spiritus Sanctus specie columbæ appariturus erat: propterea Deus hanc formam homini suspectam, & odiosam reddere noluit. Id optimè manifestat Magister Sententiarum, dum ait. *Venit ad hominem in Serpentis specie, qui fortè si permitteretur, in colũbæ specie venire maluisset, sed non erat dignum, vt spiritus malignus illam formã homini odiosam faceret, in qua Spiritus Sanctus appariturus erat.* *Lib. 2. Distinct. 21.*

E

ÆNIGMATA.

NON deſunt etiam huic hiſtoriæ obſcuræ quæſtiones, difficileſq; intellectu, niſi aperiantur, quas Græci ænigmata nuncupant. Primum griphum de Serpente, Italici Scriptores concinnant, dum aliquem interrogant; quodnam ſit illud animal, quod ſine pedibus gradiatur. Hoc autẽ ænigma ſaphico carmine ſic redditur.

Belluam vidi pedibus carentem,
Quæ ſuos greſſu celeri ad receſſus
Paſta ſe confert, modò qualis hæc ſit
Dic mihi quæſo?

Hanc poſtea belluam Serpentem eſſe exponunt, qui citra vllum pedum vſum, velociter quocumq; mouetur. Iterũ interrogare ſolent, quodnam ſit illud animal, quod deglubitum non pereat, ſed potius diuturniorem vitam agat. Griphus autem verſibus ſaphicis ſic exponitur. F

Dic quibus terris animans alatur,
Cui aura vitalis faueat per annos,
Et nihil paſſus, iuueneſcat immò
Pelle leuata.

Hunc animantem anguem eſſe interpretantur, qui ſingulis annis, nimirum verno appropinquante tempore, pellem veterem deponens iuueneſcere videtur. Ideò ne longa verborum ambage lectores moremur, eos ad ſcriptores Italicos relegabimus, qui infinita huius generis ænigmata narrare ſolent.

PHRENOSCHEMATA.

G

ASSIDVI litterarum cultores, ex nocumento, alijſq; anguium proprietatibus argumenta phrenoſchematum deſumpſerunt. Quidam igitur iuuenis acri ingenio præditus, cognomẽto Lancea, figurauit Serpẽtem lancea transfixum, ſeq; circa eamdem voluentem, & illam mordentem cum hoc titulo. FRVSTRA. Forſitan vt omnibus manifeſtaret incaſsùm operari, qui aliquid aduerſus eius familiam machinabantur. Meminimus vidiſſe in prima facie nonnullorum librorum Serpentẽ pictum in medio flammarum, digito manus mordicus apprehenſo, cum inſcriptione italica. COSI A CIASCVN NOCENTE, SI COME QVI AL SERPENTE. Authores fortè alludebant ad Zoilos, qui aſsiduis calumnijs quemcumq; authorem mordere ſolent.

Panormitanorũ Inſigne quale. Panormitani, pro Inſigni gentilitio ciuitatis, aquilam expanſis alis effigiant: ſed ad denotandam Vrbem, vel potius ad deſcribendam Vrbis proprietatem, tale concinnant prhenoſchema. Pingunt hominem amplexantem anguem, qui tandem dentibus eius pectus ſauciat, cũ inſcriptione. SE IPSVM DEVORAT, ET ALIENOS NVTRIT. H Sic enim exprimunt naturam populi Panormitani, qui indigenas odio habet, aduenas verò amore proſequitur.

In 2. par. Inſign. Camillus de Camillis ſcriptor Italicus exhibet phrenoſchema cuiuſdam nobiliſſimi iuuenis, qui figurabat Serpentem inter herbas hoc titulo coronatum. LATET. quaſi vellet innuere inter herbas virides iuuentutis, proſperitatum, & diuitiarum, venenum latere; niſi quis cautus prædicta optimè regere norit. Alius ad imitationem prædicti authoris exhibuit iconem anguis in prato florulento iacentis cum hac italica inſcriptione. IL SERPENTE TRA FIORI, E L'HEBBA IACE. Quod Inſigne re vera caret illis conditionibus, quibus vera phrenoſchemata gaudere debent.

In lib. Inſign. Ex altera parte ab exuuijs anguium alia dimanarunt phrenoſchemata: nam Bargalius delineat Serpentem inter ſaxorum anguſtias, vetus ſpolium exuentem, cum titulo italico. CANGIO LA VECCHIA, E NOVA SPOGLIA PRENDO. Hocq; phrenoſchema attribuit cuidam mulieri, quæ cognomento Cangenoua vocabatur. Alioquin

A quin hoc posset assignari mulieri annosæ, quæ mangonijs simulatam iuuentutem ante oculos intuentium repræsentare nititur.

Russellius eamdem picturam exhibet cum tali inscriptione. ALTERA MELIOR. Hoc phrenoschema assignat cuidam viro nobili, qui iustis de causis, à seruitute veteri cuiusdam Principis recedens ad aulicam vitam alterius se contulit. Baptista Pittonus idem phrenoschema cum prędicta inscriptione in suo Insignium volumine collocat, quo conatur significare nouam virtutum tunicam vitiorum senecta meliorem esse.

Tandem quidam eruditus, vt ostenderet se alacri animo infortunia passum, & demum huiusmodi animi curis liberatum esse. Delineauit Serpentem, qui iam iam senectam exuerat, cum inscriptione. NITIDVS. Hoc phrenoschema videtur à Virgilio desumptum, qui de Pirrho verba faciens hanc promit comparationem.

Qualis vbi in lucem Coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc positis nouus exuuijs, nitidusq; iuuenta
B *Lubrica conuolit.*

A reliquis anguium proprietatibus decerpta phrenoschemata non desunt. Etenim angues, sole supra orizontem emergente, à cauis exeuntes ad radios solares se conferunt: propterea in volumine Insignium nobiliũ pingitur Serpens radios solares intuens cum inscriptione. HIS DELECTOR. Hoc phrenoschema Comiti Odorico Bissiano attributum fuit, qui alludens ad familiæ cognomentum, & fortè ad rem amatam, prædictum Insigne concinnauit. Pariter Bargalius scriptor Italicus tres Serpentes eleuatis capitibus in radios solares figurauit, cum titulo. QVOS BRVMA TEGEBAT. Author refert hoc fuisse phrenoschema nonnullorum Academicorum, qui Romæ RENOVATI nuncupabantur: quare phrenoschema eleganter respicit Academicorum cognomen: cum Serpentes, ineunte Vere, à latibulis ad radios solis egredientes, & vetus spolium deponentes se renouent. *In lib. Insign.*

Item vir quidam latinis litteris apprimè excultus calliditatem Serpentis meditãs pro phrenoschemate, duas columbas à duobus anguibus circumdatas, absque inscriptione,
C depinxit: quoniam demonstrare conabatur sciẽtiam, & prudentiam nullo modo à fraudulenta astutia seduci posse.

Alibi delineatur Serpens circa Marathrũ versans, cum titulo. SOLO MARATHRO VTOR. Volebat fortè author insinuare, quòd sicuti Serpens non rectè cernit, nisi oculis ad fæniculum affricatis, ita homo quidquam, absq; diuina ope, moliri non potest. *In lib. Insign. nobil.*

Baptista Pittonus, vt omnibus patefaceret, non cuicunq; sermoni, & præcipuè scelestorum hominum verbis aures semper non esse præbendas; depinxit Serpentem cauda alteram aurium obturantem, alteram verò humi apponentem, cum inscriptione. VT PRVDENTER AGAM. Siquidem anguis, ad cantiones venantium euitandas, id pręstare perhibetur.

Si contemplemur figuram Serpentis tempus denotantis, in alia incidemus Insignia. Nam Iouius delineauit Sphingem cum Serpente, cauda mordicus apprehensa, circulum formante, cum titulo. INCERTA ANIMI DECRETA REVOLVET. Hoc phrenoschema cuidam Iuris consulto assignauit, qui, in ferenda quadam sententia, valdè
D anceps fuit: etenim sphinx apud Ægyptios pro expositione ænigmatum pingebatur, & Serpens in modum circuli reuolutus tempus designabat. Similiter Bargalius proponit iconem Serpentis in modum circuli, cum inscriptione. AD ME REDEO. Hoc attribuit viro, qui iniuriarum citò non obliuiscitur. Alius eamdem Serpentis circularem figuram exhibuit, cum inscriptione. PRÆTERQVAM MEOS IGNES. Serpens enim hoc modo pictus tempus indicat: quapropter hoc phrenoschemate significabat æternitatem illius incendij, quò assiduè afflictabatur. *In lib. Insign. milit.* *Loco cit.*

Quidam contemplans Herculem in cunabulis cum anguibus, pinxit hunc infantem duos angues prementem, cum inscriptione. FORTES CREANTVR FORTIBVS. Denique Lucas Contilis effigiauit caduceum Mercurij hoc titulo inscriptum. CVPIDITATVM QVIES. Hoc autem phrenoschema Academico TRANQVILLO nuncupato assignauit: quandoquidem sicuti caduceus Mercurij nil aliud est nisi virga Lauri duobus circumdata Serpentibus, ob virtutem virgę, amicè se intuentibus: ita hic academicus animi sui tranquillitatem monstrat, dum prædictum cognomen sibi comparauit. *In lib. Insign.*

INSI-

E

INSIGNIA GENTILITIA, ET MILITARIA.

Inſigne gẽtilitiũ Græciæ.

PRISCORVM Græcorum olim Inſigne fuiſse Serpentis effigiem, quæ proprium dominium demonſtraret: quemadmodum apud Romanos aquila denotabat, multi authores confirmant. Quapropter aliqui figurantes Serpentem à duobus Coruis vexatum indicabant Græciam, quã exteræ nationes poſt Leonem Philoſophum Imperatorem Conſtantinopolitanum, exercuerunt. Angues quoq; Inſigne Triptolemi exornaſſe multi atteſtantur: Quandoquidem Hiſtoriographi memorant picturam angulum in longa naui fuiſſe, qua Triptolemus Orbem luſtrauit. Vnde Claudianus huius nauis mentionem faciens dixit. *Anguesq; Triptolemi ſtrident.* F

Lib. 1. de Rapt. Proſerp.

Mantheon Aegyptius author tradit (referente Pierio) Oſcum, qui Tyrrhenis imperauit, Inſigne Serpentis habuiſſe: nam vocabulum (Oſcus) Etruſca lingua Serpentem denotaſſe perhibetur Alioquin Seruius ſcribit Oſcos nuncupari populos copia Serpentum redundantes. Spinula in ſuo opere poetico meminit Inſignis Caroli Vicecomitis, in quo Serpẽs pingebatur: ideòq; poeta alludens ad hoc Inſigne gentilitium, & ad proprium cognomen, ſic cecinit.

Li. 1. Epig.

Quod tibi nonnulli de me dixere, caueto
Anguiger imprudens, Spinula te feriet.

Inſigne gẽtilitiũ Mediolani.

Cæterùm inter alia emicat Inſigne gentilitium Mediolani, nimirum Serpens cæruleus in campo aureo infantem rubore tinctum euomens; in quod Alciatus ad Ducem Mediolani ſcribens hæc carmina concinnauit.

Exiliens infans ſinuoſi è faucibus anguis,
Eſt gentilitijs nobile ſtemma tuis.
Talia Pellæum geſsiſſe numiſmata Regem G
Vidimus, hiſq; ſuum concelebraſſe genus:
Dum ſe Ammone ſatum, matrem anguis imagine luſam,
Diuini & ſobolem ſeminis eſſe docet:
Ore exit: tradunt ſic quoſdam enitier angues;
An quia ſic Pallas de capite orta Iouis?

Lib. 4.

Cur Serpẽs in Inſigni gentilitio Mediolani figuretur.

Cur autem Serpens prædicto figuratus modo Inſigne hoc gentilitium exornet; Authores inter ſe ſententijs variant. Franciſcus Petrarcha prodit, quòd Azo Vicecomes, qui deinde Mediolani Principatũ obtinuit, Patris iuſſu, cum copijs venit Apenninum, & in ea expeditione, cum fortè equo deſcendens requieſceret, Serpens, vel (vt alij volunt) vipera, nemine comitum aduertente, in galeam Principis irrepſit, quam cum capiti reponeret beſtia decidens per iuuenis faciem, nihil læſit. Ille animoſus hoc ad omen victoriæ traxit. Ideòq; hinc factum eſt, vt pro militari ſymbolo deinceps Serpente vteretur. Alterius opinionis fuit Paulus Iouius hiſtoriarum ſcriptor, qui retulit Othonem in ſacro, & ab omnibus commendato bello contra Turcas, & Sarracenos, Buliono Godofredo duce, inſigni pietate, & animi magnitudine virum nihil territum Volucis Sarraceni ferocitate, qui ad ſingulare certamen fortiſſimum quemq; ex acie chriſtiana prouocabat, cum eo fuiſſe congreſsum, & tandem non minori fortitudine, quàm fælicitate ſuperaſse, & de galea interrempti hoſtis opimum ſpolium retuliſse, nempè Serpentem, vel viperam inexplicatis ſpiris à cono caſſidis erectam, & puerum paſſis manibus deuorantem. Hoc poſtmodum ad Inſigne gentilitium Mediolani tractum fuit. Etenim priſca conſuetudine receptum fuit, in galea, vel in parma Inſigne gentilitium, vel militare geſtare. H

Hinc Saguneſes, qui erant ſub magiſtro peditum, pro inſigni duos angues in modum decuſſis pictos gerebant. Militum Brannenſium Inſigne, Serpentis icon humano capite exornabat. Curatij ſeniores ſub magiſtro equitum militantes in parma nigra luteos angues ferebant. Menapij ſeniores nuncupati geſtabant parmam, in qua Serpens flauus in campo viridi refulgebat, cuius marginem limbus ruber coronabat.

Inter

A Inter geſtamina Præfectorum fabricæ, quæ ſex erant, horum vnum erat dimidiatus Serpens in parma coloris cęrulei, quam aureus vmbilicus, & margo rubicundus exornabat. At Honoriani iuniores ſub illuſtri viro magiſtro equitum militantes, in parma duorum Serpētum mutilatorum effigiē habebant, cum vmbilico argenteo in area rubra. Maurialites duorum Serpentum mutilatorum figuram albi coloris gerebant in parma viridi. Marcomani iuniores caducei formam nimirum albos angues in clypeo rubro præferebant. Marcomani verò ſeniores eumdem præfectum ſect mres, praſſinos habebant caducei Serpentes, in alba parma, quam luteus circulus ambibat.

Horum comilitones erant Bataui, qui angues in morem caducei flexos in campo parmæ rubro geſtabant. Vindices nuncupati ferebant angues in modum caducei flexos cærulei coloris in parma tota lutea. Atecotti iuniores habebāt angues ex caduceo rubros in cærulea parma dilutiore, quam margo ruber ambibat, & intra Serpentum ambitum figura cordis conſpiciebatur. Illa legio, quæ ſexta Parthica vocabatur integrum caduceum, nempè totos angues expreſſos vnà cum baculo luteos ferebat in par-
B ma cærulea, cuius marginem circulus purpureus decorabat. Angleuarij erant, quorum Inſigne fuit ruber caduceus, in cuius virgæ ſummitate erat pila, ex qua Serpentes ad oſculum erumpentes, iuxta medium parmæ, flectebantur. Cornuti ſub magiſtro militum ſolebant in parma tota lutea ſub nigro circulo exornata duos Serpentes rubeos non è virga, ſed veluti è cippo quodam emiſſos ad oſculum incuruatos deferre. Falconarij milites, in parma tota purpurea, geſtabāt duos cæruleos angues, qui à quadam veluti columella ſuſtentabantur, & mox in ſuperiorem caducei partem curuabantur. Tandem Brachiani ſub magiſtro equitum caducei geſtamen vſurpabant: albos enim præferebant Serpentes cum pedamento identidem albo in parma praſſina. Reliqua Inſigna, quæ ferè ſunt innumera, per hiſtorias aliorum animalium legere licet, vt ſuo loco fuit expoſitum, & deinceps exponetur.

C

HISTORICA.

QVAMVIS ex ſuperius enarratis, angues humano generi ſe pertinaces exhibeāt inimicos: attamen ex nonnullis hiſtorijs collegimus repertos eſſe quandoq; Serpentes, qui ſingulari fauore homines complexi ſunt. Primū legimus apud Plutarchum, quòd Serpētes puellas immoderatis affectibus interdum proſecuti ſunt. Nam Ætoliæ, anguis cuiuſdam puellæ amore captus, noctu eā adire ſuetus, corporiq; puellæ circumfuſus, hac atq; illac illabens, eam nunquam lædebat, & opportunè ſub diluculum recedebat. Cuſtodes mulieris id animaduertentes, vt puella aliò migraret, iuſſerunt. At Serpens eam ſedulò quæritans, tandem fortuito illam inuenit, ſed non vt ſolitus erat gratus, & benignus, immò aſper, & horridus in eā inſiliens, ſpira tanquam manibus ad corpus conſtrictis, caudæ reſiduo fæmora flagellabat.

Pariter Egemon (referente Æliano) verſibus dardanicis, magnum expreſſit Serpentis amorem erga Aleuam paſtorem Theſſalum, qui iuxta fontem Theſſalicum nomine Hamonium, boues paſcebat, quò anguis accedens, repenſque, comam paſtoris aureaam, & faciem grato affectu lingebat. Hoc autem nobis mirum non debet videri: quandoquidem, ex Plotarcho habemus, Serpentem fæminā ab Ægyptiaco quodā viro tam familiariter altam fuiſſe, vt ad menſam quotidie veniret; quæ, cum catulos enixa eſſet, quorum vnus hoſpitis filium ictu peremit, hoc facinore cognito, egreſſa & ipſa filium ſuum morte puniuit, deinde voluntarium exilium ſibi impoſterum delegit. *Lib. 9. c. 5.* D

Ad rem narrat Cæſarius Heiſterbacenſis, quòd quidam homo, accepto in latere ſiniſtro vulnere, quòd iam in vlcus putridum, & inſanabile degenerauerat, quadam die, nudato latere, ſuper truncū ſuccīſæ arboris ſe inclinauit, vt irrumpēti ſaniei commodiorem locum præſtaret: ibi interim ſoporatus eſt; ſed ab angue adueniente, & vlcus ſugente expergefactus, veneni metu, eum excuſſit: interea tantum leuamen percepit, vt ſequenti die, in prædicto loco, ſugendi vlceris facultatē Serpenti dederit, indeq; perfectam valetudinem recuperauit. Exin à Serpente adeo cæpit diligi, vt aliquo in loco cubare non poſſet, quin ad eum Serpens accederet: vnde homo ab huiuſmodi con- *L. 10. hiſt. memor. ca. 70.* *Serpens vlceri medetur.*

conſortio abhorrens regionem mutauit. Itaq; per anni dimidij ſpatium anguem non vidit. Denuò reuerſum in patriam Serpens ita ſectabatur, vt, cū non poſſet ad viri cubile ingredi, iuxta ianuam moraretur: multi ei perſuaſerunt, vt Serpentem occideret. Homo autem ſolebat dicere, nunquam medicum meum interficere auderem. E

L. cit. c. 71. *Serpens à muliere deglutitus.* Ex eodem authore habemus, quòd in villa *Dilre* nuncupata Diœceſis Traiacenſis, os apertum mulieris prægnantis iuxta alueola apum, ſomno correptæ, Serpens intrauit: at perueniens maritus ad excitandam dormientem, caudam ſolùm Serpentis iuxta palatum vxoris vidit. Nihilominus expergefactæ, & partui proximæ quidquàm indicare noluit, ne timore ducta vna cum fœtu periret. Adueniente autem hora partus, mulier ſimul cum infante anguem abſq; nocumento enixa eſt, quorum in vtero aliquandiù amicè vixit.

Lib. 21. c. 30. Recitat etiam Olaus Magnus, quòd in extrema Aquilonis plaga Serpentes verſantur, qui ſub tectis non ſolùm colludunt, ſed etiam plerumq; in cunabulis infantium tanquam fidi cuſtodes dormiunt, quos offendere, magnum eſſe crimen incolæ arbitrātur. Verùm ſi, vel fortuito incendio, vel peſtilentia graſſante, habitatores domus deleantur, in antris prædictæ habitationis remanent, & tanto agmine creſcunt, vt nouis habitantibus difficultatem pariant: quò minus tutò cum ipſis cohabitare poſſint. F

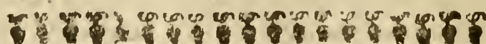
Magnus etiam Serpens ſecus Olympiadem matrem Alexandri Magni dormientem viſus eſt, vt promulgauit Plutarchus. Ideò Alexander à Ioue in Serpentem conuerſo genitus fuiſſe dicebatur. Quod de Olympiade Philippi Regis vxore, & Matre Alexandri Magni Hiſtoriographi retulerunt; de Matre etiam Pub. Scipionis, qui prior Africanus nuncupatus eſt monimentis mandarunt. Nam Higinus, & alij de vita, & moribus Africani, verba facientes, ſcriptum reliquerunt in lecto eius matris ſterilis vulgò creditæ anguem ingentem viſum fuiſſe cubantem: vnde vociferantibus, qui viderunt, inde elapſum coerceri non potuiſſe. Itaq; hoc ab Arolis intellecto, ipſi, celebratis de more ſacrificijs, reſponderunt fore, vt Liberi ex ipſa prodirent.

In Eliacis. Aliud admirandum de Serpente pronunciat Pauſanias. Etenim, cum inter Arcadas, & Eleos magnum exerceretur bellum, & Eleos Arcades valdè vrgerent; accideret forte, vt ingruentibus Arcadibus, mulier infantem ſinu geſtans Elei ſe ſe obtulerit, à qua, graui impendentem periculo, ope implorarūt: interim illa infantem in prima agri parte collocauit. Irruentibus autem Arcadibus infans ille, Serpens immanis viſus eſt, quo perterrefacti regreſſi ſunt. Elei verò, hoc omine hilares, hoſtes inſecuti Arcadas fuderunt, & victoriam reportarunt. Poſtmodum ab Eleis templum erectum fuit, vbi Serpens inimicos in fugam vertit, in quo Genius, ſeu Dæmon nomine, σωσίπολις, ab euentu liberatæ vrbis nuncupatus eſt. G

Soſipolis Genius qualis.

Demùm Hiſtoriographi publicant, quòd Protho Danicus pugil, & Rex Herculē puſionem imitatus, vix ſex pubertatis annos menſus, Serpentem miræ magnitudinis, & ferocitate inſignem aggreſſus eſt, ſed ſpiculis, ob pellis aſperitatem, nihil ferientibus, immiſſo in ventrem ferro, extinxit. Non minoris fortitudinis iudicandum eſſe Fridleuum multi exiſtimant, qui non ſolum fortitudinis probandæ gratia, ſed voluntate quoq; acquirendi theſauri ductus, Serpentem corporis robore, & venenatis morſibus admodum formidabilem adortus eſt, & telis non conferentibus ob cutis duritiem, tandem per foſſa alui molliori parte, eum exanimauit: cum tamen prædictus Serpens ſpiris caudæ arbores complectens euelleret. H

In hiſt. Peru cap. 10. Prædictis tanquam coronidem ademus aſſertum Auguſtini Zaratæ, qui agens de varijs Indorum opinionibus, tradebat ipſos fateri diluuium vniuerſale, ex quo ob immodicam humiditatem innumeri Serpentes procreati fuerunt, qui grauibus moleſtijs humanum genus vexantes, tandem ab hominibus omnes interfecti fuerunt. Ad finem legitur in hiſtoria Indiæ Luſitanicæ, quòd, quando Sol, ob interpoſitionem terræ, ita opponitur Lunæ, vt illam illuminare non poſſit, Incolæ deficientem Lunam à Serpente deuorari arbitrantur: quocirca multas bombardas aduerſus Cælum diſplodunt, magniſq; clamoribus totum aerem replent, vt Serpens Lunam demittat. Tranſacta autem eclipſi, ipſi Lunam priſtinum acquirentem lumen à Serpente euomi fatentur.

SOM-

A

SOMNIA, EORVMQVE PRÆSAGIA.

QVAMVIS ſuperius relatum fuerit ſecus Olympiadem Alexandri Magni Matrem in lecto iacentem ab ancillis Serpentem immenſum cubantem conſpectum fuiſſe: attamen Iuſtinus tradit, qua nocte Olympias Magnum Alexandrum concepit, ſibi per quietem viſam fuiſſe cũ ingẽti Serpente volutari. *Lib.* 12. Nec ſomnio decepta eſt, namq; maius opus humana mortalitate vtero geſſit; dum Alexandrum virum ſupra humanam potentiam, magnitudine animi inſignitum peperit.

Pariter Fauſtina ſibi viſa eſt in ſomnis duos Serpentes, ſed ex his vnum ferociorem eniti: dum Antonium, & Commodum vtero ferret: id autem vita Commodi voluptuoſa, & pernicioſa comprobauit: non enim homo fuit, ſed immanis Serpens, ad humani generis internecionem immiſſus. *Fauſtinæ ſomnium.*

B

Item in hiſtoria Indica legitur, quòd in quadam Regione ſupra Cinam, Occidentem verſus *Cegnico* nuncupata Rex olim ſedebat, qui per quietem ter vidit infantem ipſum monentem, ſe velle in vterum eius vxori ingredi: Rex, ſomnio vxori narrato, deinceps cum ea cubare noluit. Ideóq; Regina, præter omnium opinionem, grauida; tranſacto nouem menſium ſpatio, filium peperit. At mater in lucem effundens hunc filium ab Indis XAQVA appellatum interijt. Referuntq; Indi in ipſo Infantis ortu, duos Serpentes alatos ſupra vim naturæ in aere ſtantes, aquam ſupra infantem proieciſſe. *Par.* 3.

De vano autem ſomniorũ præſagio, Onerocriti ſcribunt, ab anguibus per quietem ab aliquo interemptis, victoriã ſignificari: quapropter legitur apud Suidam ὄφεις πατεῖν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν λύει. Nimirũ, Serpentes calcare, ſtimulos hoſtium ſoluit. Verùm Artemidorus ſcriptum reliquit aliud nugamentũ, nempè, per Serpentem erectum, quoddam bonum præſagium denotari, qui, ſi moueatur, & accedat, morbũ, & peſtem portendit, ægrotantibus verò ſalutem prænunciat. Cardanus autem, qui in huiuſmodi materia aſſiduum congerronem agit, viſum in ſomnis Serpentem malum eſſe prædicat: quandoquidem à Serpentibus occulti, & inſidioſi inimici denotantur. Alibi quoq; promulgauit, quòd Serpens in quiete conſpectus, propter linguæ volubilitatem, Rhetorem deſignat; deinde Sacerdotem, quia ſacer Æſculapio perhibeatur, immò vatem, quia ſacer ſit Apollini. Amplius ex eodem authore, anguis in ſomnio viſus capite puniendũ ſignificat: cum Serpens ad internicionem in capite cædi ſoleat, item fugitiuum, quoniam latebras ſemper quæritet, & denique hominem reſolutum: cum pedibus ingreſſu non vtatur; & qui reſoluti ſunt, proficiſci non poſſunt. Hæc, & alias huius generis fabulas exarat Cardanus de anguibus in ſomnio viſis, quas nec non alias ſimiles vnuſquiſq; pertractans anguium proprietates, imaginari, & componere poteſt. *Li.* 1. *de Inſom. c.* 35.

C

D

SIMVLACRA, ET STATVÆ.

OMISSO Serpentis ænei ſimulacro, quod iuſſu Moyſis olim in Deſerto erectum fuit indicans Conſtantiam, & Continentiam, quod aſpicientes Hæbrei à morſibus anguium ſanabantur: cum tamen in eo nulla vis ſanandi eſſet, ſed ſolus Deus ſub conditione inſpecti Serpentis ægros curaret. Attamen Populus hæbraicus exiſtimans ſe à Serpente ſanatum, ratuſq; aliquid in eo latere diuinitatis, illud ſimulacrum venerabatur: quapropter ſacra pagina in hiſtoria Regum hæc habet. *Ipſe diſſipauit excelſa, contriuit ſtatuas, confregitq; Serpentem æneum, quem fecerat Moyſes: ſiquidem vſque ad illud tempus filij Iſrael adolebant ei incenſum.* Hic ſacra pagina meminit Ezechiæ Regis: nã huiuſmodi tempus ab anno quadrageſimo exitus de Ægypto fuit annorũ ſeptingentorum viginti ſeptem: neq; tamen exiſtimandum eſt eo tempore ſimulacrũ Serpentis ænei pro Idolo ſemper fuiſſe cultum, ſed ætate tantũmodo impiorum Regum; nam *Lib.* 4. *Reg. cap.* 48.

pij Reges, illud, Moysis reuerentia, tanquam nobile antiquitatis, & munificentiæ diuinæ monumentum, iussuq; Dei conflatum, prodigioq; nobilitatum intactum reliquerunt: donec Ezechias Rex Sanctissimus, & æquissimus in Hierusalem regnans hunc scandali lapidem sustulit. Nam postmodum Ethnici non solùm ob rationes allatas, sed quia hoc animal longæuæ sit vitę, sine pedibus gradiatur, & deponens senectam iuuenescat, eum fælicem Dæmonem appellarunt, eiq; Ophioni cognominato, veluti cæteris Dijs immolarunt. Vnde Doctor Ecclesiæ Ambrosius (attestante Blondo Flauio) vt rectam in Deum fidem christicolis redderet gratiorem, huius Ophionis simulacrum ab Ethnicis cultum, in Mediolanensi Ecclesia conseruari voluit. Quamobrem non iniuria scribebat Bugatus, quod in templo D. Ambrosij supra columnam marmoream iuxta aram Christi crucifixi locatum fuit simulacrum illius Serpentis ænei à filijs Israel olim in Deserto cultum; additq; meritò iuxta prædictum altare fuisse positum; cum Altissimi crucis mysterij symbolum fuerit. E

L. 1. Romæ triumph.

Lib. 3. hist. Mediol.

Nonnulli volunt, Alciatum ad hoc simulacrum allusisse emblemate quadragesimo nono supra centesimum, vbi magnum anguem iuxta aram depingit, cum inscriptione. SALVS PVBLICA. Hinc cultus Serpentum in omnes ferè Ethnicos disseminatus est. Clearchus quidem, referente Æliano, scripsit solos Argiuos Serpentem non perimere, quoniam eum venerarentur. Nihilominus, ex Herodoto, Athenienses aiebant ingentem anguem arcis custodem in templo fuisse obseruatum. Amplius Iuppiter in multis Græciæ locis sub anguis simulacro colebatur. Olim quoq; Lituani Serpentes, & eorum simulacra venerabantur: propterea Æneas Syluius agens de Europa hæc habet: *Primi quos adij ex Lituanis, Serpentes colebant. Pater familias suum quisq; in angulo domus Serpentem habuit, cui cibum dedit, ac sacrificium fecit. Hos Hieronymus iussit omnes interfici, & in foro adductos publicè concremari.* F

Serpentes vbi culti.

Alij demùm ex Antiquis humana cum brutis copulantes, quasdam icones figurabant, & pro Dijs colebant: vnde D. Athanasius rectè pronunciabat simulacra pro Dijs cōstituta fuisse, quæ in natura dissimilia erāt: nimirùm ophiocephalos, cynopephalos, & onocephalos, scilicet picturas habentes caput Serpentis, canis, & asini exhibebant adorādas. Quid plura? non solum Serpentes passim ab Ethnicis erant culti, sed etiam pro Genijs locorum habiti, quia omnibus mysterijs ipsos interesse opinabantur. Immò ad conciliandam alicui loco reuerentiam, simulacra anguium pingebant: quemadmodum hodie crucis simulacro Christicolæ vtuntur. Itaq; huc proculdubio respexit Poeta satyricus, quando sic cecinit. G

Angues picti ad conciliandam loco reuerentiam.

——— hic veto quisquam faxit oletum,
Pinge duos angues, pueri, sacer est locus, extra
Meite.

Præterea iconibus etiam aliorum Deorum, simulacra anguiū addere solebant: quapropter Raui..us Textor Saturni currum ab anguibus tractum pingebat: Deæ Opis imagini non modo Leonum, sed Serpentum quoq; simulacra adiungebant. In Iunonis dextra caput Serpentis pingebant, vt superius etiam innuimus. Pausanias in Regione Attica describebat Mineruam in curru à noctuis tracto armatam, cum icone capitis Medusæ in pectore, galea cum sphinge tectam, hastam manu stringentem, cuius pars postrema ab angue circumdabatur; fortè ad significandam vigilantiam; quam Disciplinæ expostulare solent. H

Tom. 1. Offic.

Simulacra anguiū addita Dearū simulacris.

Item Iulius Camillus in Idæa theatri ad designandam Discordiam, & rerū vicissitudines, duos Serpētes inter se dimicantes in porta Martis effigiatos fuisse fatetur. Pariter Plutarchus obseruauit apud Oraculum Delphicum Serpētis simulacrū solere conspici, qui ad singulare certamen Apollinem prouocare videbatur. Alij pedibus simulacri Apollinis tricipitem magnitudinis immensæ Serpentem subijciebant, alludentes ad prudentiam Serpenti attributam, quæ non solum pręsentia examinat, sed etiam futura meditatur. Iuxta illud.

Serpēs triceps penès simulacrū Apollinis.

Quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahuntur.

Circa Mercurij virgam, quam caduceum appellant, duorum anguium inuolutorum simulacrum pingebant, quorum primę partes, pressis osculis, ambitum circuli iungebant; multiq; affirmant simulacrum hoc minas, & pacem ostentasse: cum plerisq; in locis Serpentis effigies pro bello, & funesta clade vsurpetur; deinde osculum pacis, & con-

A concordiæ indicium esse videtur. Hanc autem Mercurij virgam anguium simulacro exornarunt, vel quia Mercurius obiter inuentos duos angues inter se pugnantes, virga apposita, conciliauerit, vt etiam superius fuit exaratum, aut quia, referente Plinio, multi angues, aliquando in globum amicè adstricti, & complicati de iugorum verticibus ad ima peruoluantur: quemadmodum contingit in Æthiopia, vbi tanta anguium vis, conuenit, & conuoluitur in gyrum, vt intuentibus montis speciem reddat. Hinc gentes caduceum anguium circumdata effigie in pacis argumentum fabricarunt. *Virga Mercurij cur Serpentibus ornata.*

Amplius salubritatis Deum Æsculapium Veteres omnes tàm græci, quàm latini pingebant, vel sculpebant cum simulacro Serpentis crura Æsculapij cauda implicantis; prę-terquam in templo Epidauri, vbi solum anguis simulacrum sub nomine Æsculapij colebatur. Etenim Æsculapius olim egregius medicus Dianæ precibus Hyppolitũ ab equis discerptum varijs præsidijs in vitam reuocans, bilem in Iouis pectore concitauit, à quo postea fulmine percussus, post obitum, Deus sub effigie Serpentis habitus, & diuinis honoribus cumulatus est. Immò sub eadem Serpentis specie, Consulibus Quinto Fa-
B bio, & Iunio Bruto, Romam fuit aducctus, vt, pestilentia grassante, Romani liberarentur. De quo loquitur Ouidius hunc in modum.

Li. 15. Metamor.

Cum Deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum Romane torum, sed qualis in æde
Esse solet, baculumq; tenens agreste sinistra,
Cæsariem longæ dextra deducere barbæ:
Et placido tales emittere pectore voces.
Pone metus, veniam, simulacraq; nostra relinquam,
Hunc modo Serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice, & vsque nota, visum vt cognoscere possis:
Vertar in hunc, sed maior ero, tantusq; videbor,
In quantum verti cælestia corpora possunt.
Extemplò cum voce Deus, cum voce Deoq;
Somnus abit, somniq; fugam lux alma secuta est.
C *Postera sydereos aurora fugauerat ignes,*
Incerti quid agant proceres, ad templa petiti
Conueniunt operosa Dei, quaq; ipse morari
Sede velit, signis cælestibus indicet, orant.
Vix benè desierant cum iustis aureus altis
In Serpente Deus prænuncia sibila mouit,
Aduentuq; suo, signumq;, arasq;, foresq;
Marmoreumq; solum, fastigiaq; aurea mouit,
Pectoribusq; tenus media sublimis in æde
Constitit, atq; oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pauet, cognouit numina castus
Euinctus vitta crines albente Sacerdos,
En Deus est, Deus est, animis linguisq; fauete,
Quisquis adest, aixit.

D Idcircò Romani, recuperata sanitate, hunc Serpentem iudicarunt dignum, cui æterni decernerentur honores; & propterea in Insula Tyberis amplissimum, & sumptuosum illi erexerunt templum; quam historiam elegantissimè prosequitur Ouidius, dum canit.

Iamq; caput rerum, Romanam intrauerat vrbem,
Erigitur Serpens summoq; accliuia malo
Colla mouet sedesq; sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis,
Insula nomen habet, laterumq; à parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos.
Huc se de Latia pinu Phœbeius anguis
Contulit, & finem, specie cæleste resumpta,
Luctibus imposuit, venitq; salutifer vrbi.

Hunc Serpentem postmodum nonnulli à D. Syluestro extinctum, & dissipatum fuisse arbitrantur. Verùm Romani tali numine carere nolentes, simulacrum Serpentis aspe-

ctu terribile ex ligno, aliauè materia fabrefactum in remoto ſpecu colendum poſuerunt, vbi ad tempora vſq; Honorij Imperatoris manſit. Tunc enim rurſus per ſanctum Monachum impoſtura detecta, & deſtructa Romani auito Deo prorſus caruerunt. E

In lib. illuſtrat. antiq. epitaph. Gabriel etiam Simeon meminit cuiuſdam marmoris, quod Lugduni conſpicatus eſt, in cuius ſuperiori parte humani capitis erat effigies in reliquo marmore ſimulacrum Serpentis, cum litteris inſculptis. DEO INVICTO MITHIR SECVNDINVS DAT Ideóq; ex ſimulacro anguis, colligit hoc marmor in monumentum Æſculapij cęlatū fuiſſe. In quorum confirmationem ſcribit Pauſanias penès Corinthum fuiſſe ciuitatem, in qua celeberrimum Æſculapij templum viſebatur, varijs, & pulcherrimis ſtatuis ornatum: inter quas vna ſupra Serpentem ſedebat, quam eſſe matrem Arati Æſculapij filij putabant. Rurſus in quadam Bęotię ſpelunca, ex qua fluuius Ericinus originē ducit, eodem Pauſania teſte, conſpiciebantur quędam ſimulacra manibus tenentia virgas Serpentibus implicatas. Hæc autem ſimulacra Aeſculapium, & Higeiam eius filiam repręſentare multi arbitrabantur.

Serpentes ab Indis coluntur. Hic autem ritus adorandi angues, eorumq; ſimulacra, ad Indicas vſq; Regiones penetrauit. Etenim, ex hiſtoria Indiæ Luſitanicæ, Incolæ Ormuz Serpentes, & vaccas magna veneratione proſequuntur, eorumq; ſimulacra magnifaciunt. Item Rex Calechuti tanti Serpentes facit, vt non minus acerba morte homicidam, quam anguis percuſſorem afficiat: immò pro his animalibus mapalia fabricari curat, ne ab iniurijs aeris lædantur: ſiquidem, ex Æliano, gentes Indicæ diuina numina à Cælo delapſa Serpentes eſse arbitrantur, cum leui ictu demorſis celerem necem afferant. Similiter Auguſtinus Zarate meminit habitantium ſub linea æquinoctiali, qui in templis multa Serpentum ſimulacra adorant. Item Balbus in Itinerario in Indiam orientalem memorat nonnullas nationes, quæ ſimulacrum Serpentis venerantur. Demùm Idolum Mexicanorum in ligno cælatum forma humana in ſella, habet vtrinq; baculum capite Serpentino præminentem, & ad dextram fulcrum quoddam anguiforme conſpicitur. F

Li. 9. c. 10. *Lib. 1. hiſt. Peru c. 4.* *Lib. 4. hiſt. Ind. occid. cap. 9.*

Præter ſimulacra ab Antiquis diuina habita; in alijs etiam Serpentes conſpici ſolebant: propter eaquod, ex Pauſania, in arce Athenarum imago Herculis Serpentes ſuffocantis viſebatur. In ſcuto eiuſdem Herois centum angues picti eſse ferebantur: vnde Virgilius verba faciens de Auentino ſic canebat. G

Li. 7. Aeneid.

——— clypeoq; Inſigne paternum
Centum angues, cinctamq; gerit Serpentibus hydram.

Par. 1. Icō. Ripa etiam ad indicandum Solem, pinxit iuuenem aureis capillis comatum, pedibus calcantem confoſsum telis anguem, alludens ad fabulam Pythonis, de qua ſupra egimus, Plutarchus in libro de Iſide, & Oſyride ſcriptum reliquit, Hermopoli ſimulacrum Typhonis videri nimirum equum fluuiatilem, cui inſiſtit accipiter Serpentem impugnans: nam per equum demonſtrabant Typhonem: per accipitrem vim, & principatum, quem violenter ſibi comparauit.

Lib. 4. Hierogl. Goropius, & ipſe pingit ſimulacrum Harpocratis, quale apud Bæotios, & cæteros Ægyptios videbatur, nempè puſionem, indice ori appoſito, ſilentium indicantem, cum lunula in fronte, aure in ſincipite, & Serpente in occipite.

Serpens in ſimulacro Harpocratis. Serpens igitur in hoc ſimulacro pingebatur, quia quotannis, depoſito veteri ſpolio, recens natus videatur: vt tacitè denotetur humanæ contemplationi tales ineſse vires, vt quicquid in nobis veteris eſt, excuti poſſit, vt noua rurſus vita ſuccedat. Neque enim Harpocrates tantummodo puer eſt, ſed etiam monitis ſuis obtemperantes è ſenibus pueros reddit, & priſtino reſtituit vigori: idq; maximè quando terrenis, & mortalibus neglectis rebus, homines æternis, & nunquam ſenio interituris toti adhærent. H

Tandem in Septentrionali tabula Olai magni pinguntur paſtores cum Serpentibus depugnantes, vt gregem ab illis tueantur. Ampliùs ſimulacro trium Serpentum Aſia denotatur: quemadmodum Ibis Ægyptum, Elephātus Africam, Cuniculus Hiſpaniam, & Equus Italiam ſignificat, de quibus omnibus ſuo loco actum fuit: quapropter ob copiam horum animalium in Aſia verſantium, vulgo dici ſolet. *Quid mali ab Aſia?* veluti dicitur, ob monſtrorum copiam, *Quid noui ab Africa?*

Par. 1. Icō. Democratiæ ſimulacrum. Inſuper ad repræſentandam Democratiā, Ripa depinxit mulierem ætatis virilis, ſiniſtra multos Serpentes ſimul iunctos ſtringentem, qui Serpentes in hoc ſimulacro duo ſignificare poſsunt; primò gubernationem plebis non multi faciendam eſse, cum glo-

riam,

A riam, & honorem non respiciat, immò similem Serpentibus, qui humi gradientes se se attollere non possunt: secundò naturam plebis, quæ vt plurimum peius consilium eligere solet. In simulacro Logicæ, ex eodem Ripa, conspicitur figura Serpentis: siquidem effigiat in dextra iuuenis pallescentis fasciculum florum hac inscriptione coronatum. VERVM, ET FALSVM. in sinistra verò Serpentem: quandoquidem Serpens designat prudētiam in hac disciplina valdè necessariam, vt veritas à falsitate distingui possit. In simulacro Medicinę, apud Ripam, obseruatur mulier ætatis adultæ, lauro coronata, dextra gallū, & sinistra baculū nodosum Serpente circūdatum tenēs: quoniam Serpens, & gallus indicat vigilantiam illis summoperè necessariā, qui mederi volunt. *Par. 2. Icō. Logicæ simulacrum. Loco cit. Medicinæ Icon.*

Alioquin Salus figurabatur ab Antiquis, vt retulit Gyraldus, muliebri forma in solio sedens, & pateram tenens secus aram, in qua simulacrum Serpentis inuoluti, caputque attollentis conspiciebatur. In simulacro etiam Conscientiæ Ripa figuram anguis ponit, dum exhibet iconem mulieris eleganti forma conspicabilis, nudato pectore, cuius regionem cordis mordet Serpens: vt ostenderet stimulum, qui animam peccantis B continuò sauciat. Ideòq; ad rem optimè canebat Lucanus. *Syntag. 1. Par. 1. Icō Conscietiæ Imago. Lib. 7.*

Heu quantum miseris pœnæ mens conscia donat.

Similiter pro Angore pingitur homo melancholicus vtraq; manu pectus dilatans, & Serpentum corona cinctus: cum Serpentes hominibus nil nisi ærumnas, & calamitates afferant.

Cæterū si ad virtutes, & vitia sermo noster dirigatur: in his ferè omnibus delineandis, Ripa Serpentis simulacro vtitur. Primitus in designanda Castitate, mulierem vestibus albis indutam, columnæ adhærentem, pedibusq; Serpentem mortuum calcantem effigiat. Serpens enim hoc in loco concupiscentiam assiduè nos affligantem demonstrat. Verùm ad manifestandum corporis robur prudentiæ animi copulatum, Ripa figurat mulierem armatam, & in dextra nudum ensem, circa quem anguis reuolutus conspicitur: etenim ensi corporis fortitudinem, & Serpens prudentiam, & animi virtutem ostentat. *Castitatis Icon. Imago roboris corporei.*

Pariter in describenda recta Iustitia, quæ neq; precibus, neq; amicitia, neq; odio flec C ctatur, effigiat mulierem nudato ense, corona regali redimitam, cum bilancibus, vnà cum cane amicitiam indicante, & cum Serpente, qui odium significat. Itē in repræsentando Iudice, delineat hominem senem sedentem, cum virga angue circumdata in manu dextra: siquidem, ex mente Aristotelis, Iudices non sunt eligendi iuuenes: cum in ætate simili, neq; experientia, neq; affectuum moderatio vigeant, virga indicat dominium Iudicis erga Reos, & Serpens prudentiam, quæ in ferendo iudicio desideratur. In simulacro Concordiæ militaris depingitur à Ripa mulier armata multos pertractās angues, vt notum sit hanc esse armis munitam ad tutelam, nec non ad nocendum veneno, quod ab ira subministrari solet. Simulacrum quoq; Electionis non caret figura Serpentis: quoniam Ripa pingit mulierem venerandi aspectus ornatam torque aurea, ex qua cordis effigies dependet, cum hac inscriptione. VIRTVTEM ELIGO. deinde addit iconem Serpentis, qui vitium probæ operationi aduersarium denotat. At pro simulacro bonæ operationis, Ripa figurauit hominem amaranthi corona redimitum armatum, & hasta ferientem anguem: vt omnibus manifestaret, homini virtute prædito asD siduè cum vitijs belligerandum esse: nam hoc in loco, anguis simulacro, vitium indicatur. *Iustitiæ rectæ figura qualis. Iudicis simulacrum. L. 3. Topic. Concordia militaris quom. pingatur. Electionis simulacrū. Simulacrū bonæ operationis quale.*

Eadem ratione delineat Contemptum voluptatum, dum pingit hominem lauro coronatum cum anguibus præliantem; nam Serpentes voluptatum, & vitiorum symbola esse perhibentur. Immò ad exprimendam Intelligentiam, Ripa mulierem vestibus auratis amictam effigiauit, cum sphæra in dextra, & Serpente in læua: figura enim Serpentis hic picta, nobis insinuat, quòd ad res sublimes intelligendas, oportet prius more Serpentis, humi serpere nimirum rerum ad sublunaria spectantium principia apprehendere, antequam ad cælestium intelligentiam accedendum sit. *Contēptus Voluptatū. Intelligentiæ simulacrum.*

Expositis virtutum simulacris, rationi consonum est, vt ad vitiorum icones ponderandas properemus; in quibus etiam Serpentum figuras licet intueri. Etenim Ripa, in exprimenda Peccati figura, delineat iuuenem nudum, cæcum, & Serpente cinctum cum Serpens sit Diaboli symbolum, qui in dies humanum genus varijs vexat tentamentis. At descendentes ad vitia in specie: prima facie incidemus *In part. 2. Icon. Peccati figura.*

 in frau-

Fraudis Imag. in fraudem, quæ describitur à Boccacio facie hominis iusti, & reliquo corpore anguino varijs maculis, & coloribus distincto. Eadem facie exhibetur etiam fraus à Dante in suo Inferno, nam homo fraudulentus, secundum faciem, benigna verba semper profert: cum in reliquo corpore Serpentinum virus abscondat. Propterea Ripa in significando Dolo, pinxit hominem cum hamis in dextra, & cum Serpente inter flores, in sinistra siquidem fraudator hamis tectis, nempè blanditijs homines simplices inescans ad sua trahit desideria; fasciculus autem florum cum angue denotat simulatum bonitatis odorem, qui postea virus Serpentinum exhalat. Cæterùm pro intelligentia vitij Inuidiæ, & Obtrectationis, quod in dies latiùs serpit, & lethalius redditur, Ripa figurat anum macram liuidi coloris, cuius sinistram mammam mordet Serpens. Meritò pingitur macra ad mentem Horatij canentis. E

Inuidiæ, & obtrectationis vitium.

In Epist.

Inuidus alterius macrescit rebus opimis.

Anguis autem significat illud venenum, quo cor Inuidi in dies magis, atq; magis afficitur, iuxta illud.

Liuor edax fatuos multos, animosq; malignos F
Concitat, & stultos pungit sine fine proteruos.
Nascitur inuidiæ telum, quod liuida corda
Parturit, & multos nusquam sinit esse quietos,
Duceris inuidia, quòd ego te possideo plus:
Aut mihi sunt plures nummi, seu maior aceruus
Rerum; vel mihi quòd plures redduntur honores.

Insidiatoris simulacrum. Pro Insidiatore, delineatur mulier armata, galea vulpina tecta, cum pugione in manu, & Serpente secus pedes: nam à Serpēte homo insidiosus significatur. Pariter in describenda Discordia effigiatur mulier instar Furiæ infernalis, nempè passis capillis, inter quos varij Serpentes conspiciuntur: quandoquidem ab anguibus prauæ indicantur cogitationes, quas Discordia parere solet. Immò ad significandum Adulterium, Ripa vtitur icone Serpentis: dum exhibet picturam iuuenis sedentis sumptuosis vestimentis induti cum muræna, & Serpente: quoniam ex his animantibus simul iunctis, Basilius adulterium indicare videtur: præterquamquòd Ægyptij ex congressu Murenæ, & Serpentis collegerunt horum animalium simulacrum, ad adulterium hieroglyphicè demonstrandum, esse peridoneum. Item in significando humano appetitu, Ripa pinxit Serpentem mordentem calcaneum mulieris gradientis: siquidem pedes, & potissimum calcanei pro hieroglyphico mundanæ cupiditatis monstrantur: quocirca Seruator noster Christus, antequam crucis patibulum subiret, pedes discipulorum abluere voluit, vt illos purificaret, & à terrenis affectibus segregaret: non immeritò igitur Deus in Genesi dixit Serpenti: tu calcaneo eius insidias tendes. Insuper pro Ingratitudine exhibetur pictura mulieris indutæ vestibus ferruginei coloris, quæ Serpentem sinu fouet: cum Serpens accepti beneficij immemor, benefactori venenum communicare soleat: ideò de vitio Ingratitudinis leguntur hæc carmina; quæ quoniam scitu digna esse videntur, non piguit illa recitare. G

Discordiæ simulacrū.

Part. 1 Icō. Adulterÿ Icon.

Humani appetitus simulacrū.

Ingratitudinis figura.

Est fatuus, qui multa petit, semperq; reposcit
Officium alterius, & negat ipse vices.
Qui sibi vult fieri quicquam, debebit honores H
Reddere, & æquiualens munus amicitiæ.
Qui capiti alterius, curas, magnosq; labores
Imponit, pretium conferat ille simul.
Dedecus est ingens, si quis bene facta laboris
Accipit; æquales denegat atq; vices.
Qui cupit ex aliqua lucrum nanciscier arte:
Hoc sibi proponat, menteq; constituat,
Eroget impensas, nec rebus parcat auaris:
Si saltem laudem poscat habere bonam.
Et si præcipuos acquirere tentat honores;
Munificus, blandus, sit pius, atq; bonus.
Qui benè contentus facto nequit esse labore,
Quem modico pretio soluere habere potest.

Non

A *Non indignetur, sibi sit querimonia nulla,*
Si labor, & meritum fortè negetur ei.
Qui petit alterius operas, bene facta, labores,
Ingenioq; frui: munera rursus agat.
Verùm à priuatis liceat discedere rebus;
Ingratas vrbes commemorarè simul.
Roma quid ingrata quendam impietate Camillum
Tractasti, pro te qui fera bella tulit?
Tu procul emeritum pepulisti ex vrbe Camillum,
Quo duce fregisti Gallica castra tamen.
Attica terra ferox depulisti ingrata Solonem;
Qui statuit leges, & bona iura tibi.
Pro merito ingenti, pro sudore, atq; labore
Exilium dederas Attica terra viro.
B *Nec taceo ingratos ausus, quòd Sparta Lycurgum*
Latorem legum pellis ab arce tua.
Scipio, qui fuerat patriæ seruator honestus,
Ingratam patriam sensit, & ille suam.

Ad finem, omnia vitiorum genera coronat Hæresis, quæ nil aliud est, secundum D. Thomam, nisi error intellectus, cui voluntas obstinatè adhęret circa id, quod credendum est. Itaq; pro hac indicanda effigiatur à Ripa anus horridi aspectus, cum libro in dextra manu, ex quo Serpentes egredi videntur: vt falsa demonstretur doctrina, ex qua postmodum prauæ sententiæ, tanquam venenosi Serpentes ad nocendum humano generi emergunt. *Lib. 4. sent.* *Effigies hæresis qualis.*

De statuis, narrat Contarenus in libro de Antiquitatibus Romanis, conspici in Viridario *Beluedere*, nuncupato Laocoontis Troiani, & filiorum, cum Serpentibus statuam, quam omnium pulcherrimam multi statuariæ professores esse testificantur: siquidem horum, alter spirare animam, alter eximio premi dolore, tertius verò erga duos C misericordiam exercere videtur. Plinius etiam in Palatio Titi, opus hoc antiquissimum Laocoontis meritò cæteris anteponendum conspicatus est: ideo in hanc Laocoontis statuam extat pulcherrimum hexastichon in opere Ioannis Pauli Vbaldini huius tenoris. *Laocoontis statua.* *Lib. 36. cap. 5.*

Audax ingenium fabri certare Mineruæ
Posset, & impunè vincere, sculpsit opus.
Laocoonta feris gemina cum prole colubris
Depalium, læsæ terna trophæa Deæ.
Vt cum læta suos pœnas dare cerneret hostes,
Vincere, non vinci crederet arte fabri.

Iterum in Viridario *Beluedere* nuncupato supra Palatium Summi Pontificis visitur statua Apollinis integri, cum pharetra collo appēsa, & arcu fracto, manu dextra adhęrens trunco marmoreo, circà quem Serpens reuolutus apparet. Rursus Romæ in vinea D Cardinalis de Carpo, & potissimum supra ianuam viridarij conspicitur magnum Medusæ caput, inter cuius crines varij Serpentes videntur. Item in Palatio Farnesiorum pulcherrimæ visuntur statuæ, nimirum statua Mercurij manu sinistra gestans bacillum, cum duobus Serpentibus. Item Serpens, & Leo mordentes coruum; & demum Serpens in cauato arboribus trunco bibens: ibidem etiam egregia Aesculapij statua, cum Serpente videtur. Amplius Romæ in ædibus Ioannis Baptistæ Galletti Oeconomi, Iulij Tertij Pontificis Maximi, licet varias obseruare statuas, inter quas est cælatum marmor referens Aesculapium, cum magno angue in manu dextra: ibidem visitur statua mulieris, quæ sinistra manu alium Serpentem magnum stringit: hanc esse vxorem Aesculapij, vel simulacrum Medicinæ multi arbitrantur: supra Serpētem Æsculapij, talis legitur inscriptio. NVMINIBVS C. PVPIVS C. F. ANI. FIRMINVS. & supra Serpentem mulieris hæ insculptæ sunt litteræ. SANCTIS. DD. Deniq; Romæ in ædibus Domini Petri de Dominicis penès forum nuncupatum *delli Altieri*, scilicet in viridario eiusdem domus, visitur magna, & insignis Æsculapij statua, cum Serpente in sinistra manu: ibidem apud hanc licet conspicari aliam puellæ statuam, cuius sinistrum brachium Serpens circumplectitur. *Statua capitis Medusæ.* *Aesculapij statua.*

VSVS

E

VSVS IN CIBIS.

Lib.4. PVBLICAVIT Herodotus Troglodytas,& Æthiopes Serpentibus, alijſq; huius generis reptilibus veſci. Quamobrem non iniuria ſcripſit Ælianus Troglodytas eſſe gentes anguibus formidoloſas, quippe quæ eorum carnibus veſcantur. Candæi etiam populi, vt recitat Plinius, qui appellantur ophiophagi, Serpentes comedunt: vnde poſtea tale cognomentum ſibi vindicarunt. Immò Solinus narrat Arabas, quibus aſper victus eſt, carnibus anguinis ſumptuoſas cęnas parare. Vt omittamus Indicas Regiones, in quibus, ex Scaligero, multæ Serpentum ſpecies eſculentæ L.3.1. Decad. inueniuntur. Quocirca Petrus Martyr Serpentes quoſdam apud Indos in lautitijs epularum haberi memorat: deinde addit hos appellari Iuannas: propterea aduertendum Li. 1. de quadrup. digit. ouip. eſt hanc ſpeciem anguium ad lacertorum genus reducendam eſſe, de quibus in Hiſtoria Quadrupedum Digitatorum vbertim egimus. Habemus quidem in hiſtoria nauigationis in Braſiliam, quod Incolæ grandes habent Serpentes craſſitudinem humani brachij ęmulantes, quorum caro valdè inſipida eſt: illam tamen, more anguillarum, fruſtatim concidunt, & opipare inſtructam, inter alios epularum apparatus reponunt. F In Cuba, eſus Serpentum ita ſuauis reputatur, vt ſoli Reges anguibus in inſtructa epu- Lib.9. cap. 10. larum magnificentia vtantur, ſi veritatem faſſus eſt Ælianus. Noſtra etiam ætate nouimus homines, qui Serpentibus, capite, & cauda abſciſſis, abiectiſque interaneis, tanquam ſuauiſſima vituli carne veſcantur.

VSVS IN MEDICINA.

G

NON parùm vtilitatis medicinæ allaturus eſt Serpens. Verùm antequam in medicamentis adhibeatur, diligenter præparandus eſt. In libro igitur manuſcripto cuiuſdā Innominati, Serpentis ſanguis, trūcato capite, & cauda, vaſe vitreo colligendus, & ſeruandus eſt: deinde ablatis interaneis, ritu anguillarum, deglubitur, pelliſq; ſupra lignum poſita exiccatur; & carnes diligenter lotæ, in olla cū duabus vini partibus coquuntur, iureq; cum aromatibus condito, laudantur in lepra, omni genere ſcabiei, epilepſia, & ſurditate. Quamuis Auicennas agens de medicamentis ad lepram attinentibus, commendet potius oleum, in quo Serpentes potiſſimum nigri, & decorticati incocti fuerint cum modico aceti, aquæ thapſiæ, & radice dracunculi.

Oleum de Serpētibus. Alibi autem idem author oleum de Serpentibus deſcribens, coquit Serpentes nigros in oleo ſeſami, lento igne, donec caro ab oſſibus ſeparetur. Poſtea, in cute detergenda, & auferenda impetigine illud ſummopere prędicat. Alij cum floribus herbæ Podagræ remedium. paralyſis Serpentes in oleo communi decoquunt; & hoc tanquam inſigni medicamento, in podagra fæliciter vtuntur. Alioquin platearius in paralyſi potius Serpentem rufum, quam aliud Serpentis genus adhibet. Plinius ſuffitu Serpentis inueterati, in menſi- H Cinis Serpentis ad quid. bus prouocandis vtitur. Cinis etiam Serpentis combuſti cum ſale miſcetur, & ad mentem Plinij, cum roſaceo, in contrariam aurem infunditur, vt dolor dentium ſedetur. Prædictum cinerem Olaus Magnus in fiſtulis ſanandis ſummoperè magnificat. Nicolaus Myrepſus Serpentes in olla concremat, & cinere cum æquali portione fænu græ- Strumarū remedium. ci, & mellis Attici mixto, ſtrumis medetur. Demùm, referente Plinio, baculus, quo rana ab angue excuſſa ſit, parturientes adiuuat. Sed notandum eſt hic aliquem potius Serpentem aquatilem intelligendum eſſe, cum rana in aquis ferè ſemper verſetur.

Modò ſi ad virtutes medicas ſingularum partium Serpentis accedamus. In primis Lib.29. Plinius oculum dextrum Serpentis, ad epiphoras, nempè ad oculorum inflammatio- Cor Serpētis ad quid. nes cum humoris copia, vtiliter alligat: dummodò Serpens viuus dimittatur. Ex eodem anthore, cor anguis ſi mordeatur, aut alligetur, in odontalgia efficax eſſe perhi- Iecur. betur. Item iecur huius animalis ſi quis deguſtauerit, deinceps à nullo Serpente lædetur. Fel quoq; ſuis non caret virtutibus: nam Paulus Venetus promulgat, in Prouin- L.2. c. 40.

cia

A cia *Caraiam*, hoc caro vendi pretio; cum demorsos à cane rabido sanet, & mulier partus difficultate laborans, degustato huius fellis tantillo, facilè enitatur, nec non patiens hæmorrhoidas, facto ex hoc felle linimento, paucos post dies liberetur. Exta Serpentũ aduersus omnium Serpentum ictus imposita, mirandum in modum valere Plinius opinatur. Sanguinem etiam, ex libro manuscripto Innominati, pluris, quàm balsamum, faciendum esse arbitramur: quandoquidem pallida labia eo linita rubicunda reddun-tur, facies hoc per uncta nullam contrahit maculam; deinde dentibus eodem perlinitis, omnis gingiuarum fætor aufertur. Succedunt pinguedinis virtutes: hac enim cum oleo mixta Plinius strumis medetur. Matthiolus hanc cum vnguentis ad luem gallicam expugnandam spectantibus permiscet. Ex scriptis Innominati, aruina Serpentis cum butyro Maij in olla probè vitreata, & pasta obducta ne quidquã expiret, reponitur: postea lento igne, spatio horarum duodecim coquitur, pannoq; lineo percolatur, deinde in vasculis aureis, vel argenteis clauditur, ne quicquam exhalet: nam ad annos vsque quadraginta, ad podagram, & paralysim efficax conseruatur. Hunc etiam adipem
B Plinius ad disruptas oculorum partes cum ærugine miscet: cui adstipulatur Quintus Serenus, dum canit.

Fel anguiũ — *Hæmorrhoidum remedium.* — *Sanguis anguium ad quid valet.* — *Pinguedo.* — *Podagræ, & Paralysis remedium.*

Anguibus ereptos adipes ærugine misce:
Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.

Tandem ad sterilitatem ob partus noxam, non solum Plinius, sed etiam Hippocrates hunc adipem commendant, si eo cum felle tauri mixto pessi imbuantur. Postmodum ex carnibus Serpentinis vtilitatem immensam percipiendam esse fatetur Porta: dum perpendens anguinas exuuias colligit ex hac signatura carnes horum animalium ad mundandam, & detergendam humanam cutim valere: in cibis enim sumptæ cunctas corporis superfluitates ad superficiem pellunt, iuuentutem conseruant, & alopeciæ, nec non lepræ medentur.

In lib. de steril. — *Li. 5. Phyt. cap. 12.* — *Carnes anguium ad lepram.*

Auicennas verò, in detergenda lepra, has carnes inhumat, donec vermes ab illis enascantur: postmodum vnà cum vermibus illas exsiccat, & drachmam huius pulueris syrupo de melle, leproso exhibet. Immò his carnibus, elephantiasi, & strumis Tagau-
C tius medetur. Amplius secundùm alios, vsu carnis anguium, more anguillarum, lendes auferuntur. Item prædictæ carnes ad vulnera, & incisos neruos admodum conferre, ex signatura, Porta attestatur: quandoquidem Serpentes dissecti breui temporis spatio, & facili negotio coalescunt.

L. 1. Instit. chirurg. — *Li. 5. Phyt. cap. 12.*

Cæterùm inter alias anguium partes, spolium in varijs affectionibus insignem videtur habere prærogatiuam: nam primùm Galenus senectam anguinam combustam, & illitam ad casum pilorum conducere autumat. Hinc fortè Timotheus, ad prohibendum capillorum defluuium, didicit senectam anguium comburere, eaque, cum axungia mixta caput inungere. In affectibus oculorum, hæc Serpentum membrana, sed potissimùm viperina commendatur; nam Galenus illam, ad sugillationes cum aqua mane tritam adhibet. Immò sola huius frictione, ex Plinio, claritas oculorum augetur. His fortè verbis fretus Cardanus pronunciau t non corripi hebetudine visus, aut suffusione, qui quotidie de lecto surgens senecta anguina oculos fricauerit. Refert Galenus quosdam scripsisse senectam anguium in aceto coctam ad odontalgiam valere: quamuis
D Dioscorides hac in vino decocta, ad os colluendum, vtatur. Plinius verò hanc mixtam cum cera, ad dentes eradicandos, adhibet.

Li. 2. Euporist. — *Part. 2. Arcan. c. 53.* — *Senecta anguiũ ad varios affectus.* — *Lib. 9. de subtil.*

Similiter in otalgia corium anguium non est contemnendum: nam Dioscorides illud in vino coquit, deinde in aures dolore vexatas instillat. Theophrastus, ad prædictum affectum, in oleo coctum imponit. Alij ad aurium graueolentiam, pellem anguis in testa candefacta cum rosaceo vstam applicant. Alij fel testudinum cum senecta anguium, & aceto purulentis auribus prodesse opinantur. Tandem Archigenes apud Galenum, senectam anguium cum capitibus papaueris in oleo coctam auri dolore vexatæ infundit. In affectu colico, Galenus in vase æneo spolium anguis frigit, donec comburatur: deinde hoc in oleo dissoluto, partem laborantem inungit. At Plinius hoc spolium cum rosaceo in vase stãneo coctum, ad dysenterias, & tenesmones laudat: immò ex aceto, in omnibus vitijs sedis, efficax esse promulgat. Amplius propter antipathiam huius animalis cum homine, vt animaduertit Porta, suffimentum ex senecta anguium paratum, difficultates partus soluit: cui sententiæ Plinius quoq; assenti-

Lib. 11. de simp. med. fac. — *Lib. 2. de mat. med. cap. 17.* — *Lib. 3. de comp. med. sec. loc.* — *Li. 2. Euporist.* — *Li. 1. Mag. nat.*

tur,

tur, dum lumbis parturientis hanc membranam alligat, sed à puerperio illam proti- E
Pellis Viperæ exiccatæ partū faciliorem read.t. nus remouet. Verùm nostra ætate, non senectam, sed pellem deglubitæ viperæ exsiccatam fæmori mulieris alligantes faciliorem partum reddere profitentur, nec præter rationem, cum ex libro manuscripto Innominati, pellis, & non senecta anguium supra ventrem mulieris in partu laborantis imponatur.

Arnoldus autem Villanouanus ex spolio Serpentis cum opopanace, myrrha, galbano, castoreo, stercore columbino, vel accipitris parat suffimen; indeq; fumum dimanantem per embotum in vterum recipi curat, vt fœtus mortuus, & viuus educatur. Insuper Plinius senectam anguium cum masculo cancro tritam morsibus canis rabidi imponit. *Morsus canis rabidi remedium.* Immò, ex eodem, hæc vino incocta cicatrices ad pristinum colorem reducit, nec non omne verucarum genus delet, & in pelle taurina alligata spasmos fieri prohibet. Myrepsus hanc membranam cædit ad formam magni numismatis, & caricis intrudit, quas ieiuno, & inscio ægrotanti præbet edendas, vt spatio trium, vel quatuor horarum, internæ, & externæ eminentiæ decidant. Pariter pellis hæc sputo lauata, & supra apostema posita grauem dolorem sedat. Deniq; Auicennas lapidem Serpentis in lithiasi F summopere commendat.

VSVS IN VARIIS.

CVICVMQVE coniectamus esse exploratissimum, ex doctrina Plutarchi in Alexandro, Bacchantes tyrsigeras nō solum angues impunè tractasse, verùm quoq; in tripudijs, & choreis, anguibus se cinxisse. Id significauit Catullus his versibus.

Euoe Bacchantes euoe capita inflectentes,
Harum pars tecta quatiebant cuspide tyrsos,
Pars sese tortis Serpentibus incingebant.

Item apud Ægyptios veteri consuetudine receptum fuit Reos capitali iudicio damnatos in foueam Serpentibus plenam præcipitare: ideòq; hac occasione virtus citrei mali aduersus angues cognita fuit, dum duo Rei, quorum alter malum citreum comederat, ad lacum Serpentum condemnati essent: hunc enim Serpentes, altero deuorato, intactum reliquerunt. G *Vsus anguium in supplicijs.* Apud cæteros etiam Ethnicos, prædictum anguium supplicium Sanctissimi Christi Martyres passi sunt: nam Baptista Mantuanus de martyrio S. Teclæ verba faciens sic canebat.

Tortilibus fœtam colubris, fœtam aspide, & hydris
Mittitur in foueam, sine vestibus, inter atroces
Nuda Feras.

Parricidæ pœna. Item in puniendis parricidis olim Serpente vtebantur; dum Reum cum Simia, gallo gallinaceo, & Serpente in culeo insutum in mare tanquam omni elemento indignum præcipitabant: addebatur Serpens tanquam homini inimicissimus, vt in reum crudeliter sæuire posset. Cur autem alij adderentur animantes suo loco explicatum fuit.

India quoq; aduersus Elephantos, Serpentes nutrit longissimos, quibus tanta vis in- *Vsus Serpētū in India.* est in vinciendo, vt postica sui corporis parte, elephanti animalis omnium robustissimi pedes ligent, & immotus contineant. H Immò Ioannes Hugo agens de moribus Indorum recitat ibi multos circulatores magos versari, qui Serpentes è corbibus cantonibus eductos ad sonum musici instrumēti tripudiare cogunt: deinde eos tanquam domesticos osculis, amplexu, & collocutione coram populo facillimè contrectant, vt à spectatoribus pecunias corradant.

Vsus anguium in bello. Tzetzes narrat alium Serpentem vsum, dum olim Serpentes per fundas in exercitum Barbarorum, ad illos perterrefaciendos, immissos fuisse scribit. Neq; hoc à ratione alienum videtur; quoniam legimus apud Egnatium, quòd Animal patria pulsus *Lib. 6. var. hist.* ad Anthiocum Syriæ Regem profectus est; cui, aduersus Romanos, naualem victoriam Serpentum stratagemate comparauit: nam Romanam classem ingenti vi Serpentum, quos figlinis incluserat vasis, adortus, illos in hostem nihil tale sperantem, de improuiso eiaculatus est: hinc trepidatio, ex trepidatione pugnæ obliuio, ex obliuione turpis hostium fuga orta est.

His

A His animaduersis, nunc varias Serpentum partes ponderabimus, quæ in varijs vsibus locum habent. In primis Mizaldus linguam Serpentis cera virginea inclusam in aure sinistra equi reponit, vt animal tamquam mortuum humi procumbat, qua ablata, non solum à terra surgit, sed quoq; animo alacriori currit. Olim Prisci maxillæ Serpentis, ante serram inuentam, ad secundam vsi sunt hinc puerum Attalum instar maxillæ Serpentinæ, serram fabrefecisse multi arbitrantur. Carnibus anguinis vtitur auceps ab Oppiano edoctus, vt aues citiùs pennas mutent. Quamuis Mizaldus pulpamentum gallinæ carnibus Serpentum nutritæ, pro mutatione plumarum accipitri exhibeat. Præterea adeps Serpentis apud Veterinarios est ex vsu: nam ad equorum stranguriam Hierocles cuidam medicamento permiscet stercus lacerti, sanguinem columbæ, & στέαρ ἑρπετοῦ, nempè sebum Serpentis, vt multi interpretantur.

Centur. 2. Lingua Serpentis. Serræ inuentio. Centur. 8. Adipe anguium Veterinarij vtuntur.

Rursus idem author in sanando vlcere maligno dorsi equorum ex compressione nato, nec non in equina scabie delenda, adipem Serpentinum adhibet. Iterum ad fistulas in vngulis equorum ortas commendat vnguentum ex adipe Serpentis collecto, dũ B frusta Serpentum in veru assantur. Albertus, qui partibus Serpentum perpetuò nugatur, sumit corium vnius, sanguinem alterius, & alterius adipem permiscens omnia in panno exequiarum accendit in lucerna, vt tota domus viridis, plenaq; Serpentibus appareat. Alibi ex pinguedine Serpentis, modico salis, & panno exequiarum quatuor format elychnia cum oleo scambucino in lampade noua penès quatuor angulos domus accendenda, vt domus lacum Serpentum repræsentet. Aliter spolio Serpentis nigri in ciuitate lampadis viridis, vel nigræ collocat; deinde ex adipe eiusdem Serpentis, & panno exequiarum cõcinnatum ellychnium, & accensum in oleo sambucino suspendit, vt totam ædem iconibus anguium repleat, donec lampas extinguatur. Neque omittendum est Serpentis ouum, quod aliqui in litibus superandis, & controuersijs dirimendis minimè infrugiferũ se expertos esse fatentur: quapropter quidam eques Romanus hac superstitione motus, ouum Serpentis secum deferebat, dum coram Claudio Augusto litigaret: ideò Serpentis ouum gestare deprehensus tanquam veneficus, iussu Principis interfectus fuit; inde cõparata sibi nece, vndè, ad referendam victoriam, opem C expectabat. Demùm tabem Serpentum ab vsu remouendam non esse asseuerat Porta: quandoquidem ad communicandam ferro talem temperaturam, vt marmor porphyriticum indicat, illud candefactum in tabe Serpentis extinguit.

Nugamenta Alberti. Anguinum ouum ad quid. L. 13. Mag. nat. Tabes anguina ad quid.

Demùm senecta, & corium anguium varios etiam habere vsus dicitur. Primitus Amazonibus, referente Pierio, coria anguium tegumentorum bellicorum vsum præstabant. Palladius, vt poma florem continerent, vrinam veterem cum æquali portione aquæ temperabat: deinde totius anni spatio id radicibus ter infundebat, vel corio anguis inuoluebat. Corium quoq; Serpentis in templo Apollinis, olim adhibitum fuisse nonnulli affirmant: nam tribus ille, vel sedes cum vase aureo à tribus pedibus fulta, collocata in templo Apollinis, vbi sedentes Phœbi sacerdotissæ dubia petentibus soluebant, cortinam æream habebat, secus quam prædictæ Phębi ministræ responsa dabant: de qua Virgilius sic cecinit.

Corij Serpentini vsus varij.

——— *neq; te Phœbi cortina fefellit.*

Lib. 6. Aeneid.

Hanc autem cortinam antiquitùs ex pelle Serpẽtis ab Apolline interfecti fabrefactam D fuisse multi asseuerant. Insuper senectam anguineam ad varios vsus tractam fuisse legimus: etenim Antiqui Serpentum exuuias tanquam amuleta pharmaca, in armillis ligare consueuerant. De his igitur Suetonius Tranquillus hęc habet. *Deprehensis in lecto eius, circa ceruicalia, Serpentis exuuijs, quas tamen aureæ armillæ, ex voluntate matris, inclusas dextro brachio gestauit.*

Lib. 6. de duodecim Cæsaribus.

Postmodum de hac anguium senecta, Cardanus miranda prædicat nugamenta: nimirum si cinis huius crematæ, Luna Soli opposita, & primam Arietis faciem occupãte, inspergatur capiti alicuius, somnia terribilia excitabit: si ex eo diluto facies lauetur, horribilis ante conspectum hominum apparebit: si sub lingua teneatur, bonarum litterarum, ac linguarum præsidijs quis instructus esse videbitur: si sub planta pedis gestetur, apud Principes, & magistratus gratiosus erit. Addit incertus author, quòd puluis anguini spolij paratus, Luna ad Solis oppositionem properante, & per primam Arietis partẽ gradiente, in scutella lignea, vel metallica si supra mensã collocatus fuerit, si aderit ibi venenũ, dispergetur. Verùm his omissis, ad seria, & vtiliora descẽdemus. Plinius enim

Lib. 9. de subtil. Pellis Serpentinæ vsus.

enim hanc pellem tritam cum sale, & serpillo inijcit in fauces boum, vua maturescente, vt per totum anni curriculum valeant. Alij hunc puluerem inspergunt, vt apes ad aluearia reuertantur. Deniq; Odoardus Vuot hanc senectam anguium in capsis, & armarijs inter pannos reponit, vt illos à tineis tueatur. E

L.6. de diff. Anim.

DE VIPERA.

Caput II.

ÆQVIVOCA.

T nihil non distinctè, & adamussim de hac bestia exprimatur, à qua, inter cæteros Serpentes, historiam inchoamus: cum hæc θηρίον, nimirum fera Græcis κατ' ἐξοχὴν, idest per excellentiam dicatur, tum quia inter Serpentes maximè insignis, ob veneni facultatem habeatur; tum etiam, quia Medici ex hac fera vtilitatem immensam accipiant, vt suo loco vbertim agetur. Primum huius feræ nomen, cùm apud Latinos, tùm apud Græcos non est situm extra omnem dubietatis aleam: siquidem prima fronte Vipera dicitur fuisse quædam anus venefica, in quam Petrus Crinitus carmen scripsit elegantissimum. Deinde, ex Alberti, & Isidori sententia, Vipera est piscis marinus, aliter araneus nuncupatus. Amplius Vipera secundùm alios appellatur cancer minimus, nonnullis pinnothera cognominatus, qui, vt voluit Plinius, vacuis ostreorum testis se condit, deinde auctus in capaciores migrat: hac de re à Lucano hæc vipera custos pretiosæ conchæ nominatur hunc in modum. F

Vipera nomen anus. Vipera piscis. Vipera cancri species. Li.6. Pharsal. Lib. 3.

Non Arabum volucer Serpens, innataq; rubris
Aequoribus custos pretiosæ vipera conchæ.

Alioquin apud Lexicographos græcos huiusmodi cancellus πιννοθήρης dicitur, qui, ex Atheneo, pinnam semper concomitans, illam hiantem obseruat, num pisciculi in eam ingressi sint; siquidem leui morsu comprimendam concham, prædamq; illapsam capiendam esse docet. Quamuis alij fuerint huius opinionis, Lucanum, loco citato, non de prædicto animalculo verba fecisse, sed de vipera Serpente in mari rubro potissimum versante, quæ conchas margaritiferas ibi diligentissimè obseruat. Demùm illam ophitis marmoris speciem punctis nigris in liuido corpore constantem Lithotomi nostræ ætatis viperam Ægypti appellant. Ex altera parte apud Græcos, vocabulum, ἔχιδνα, quod viperam denotat, maiori æquiuocatione laborare videtur: Nã Sanctius in commentarijs ad Alciatum, vbi icon Bellerophontis Chimeram extinguentis repræsentatur, echidnam chimeræ fuisse matrem retulit; idemq; Cælius asseuerat. Gyraldus verò Echidnam fuisse nympham prodidit. Verùm Heliodus in Theogonia, Echidnam statuit esse nympham, parte superiori spetiosam puellam, infima verò immanem Serpentem, in specu quodam versantem, & cruda mandentem: quæ tandem cum Typhone mixta Cerberum Inferorum canem, & Hydram peperisse dicitur. Hæc fortè apud Eustathium vocatur ἔχιδνα μιξοπάρθενος, nimirum vipera virgini mixta. Immò Tzetzes hãc memorans sic legit. ἡ ἔχιδνα περὶ λαγόνας στέρνα, καὶ κεφαλὴν κόρη, τὰ δὲ κάτω ὄφις. Hæc igitur erat virgo vmbelico tenùs, reliqua Serpentis species, quæ postmodum, Herodoto teste, compressa ab Hercule Agathyrsum, Gelonum, & Scythum concepit: nam Hercules boues Geryonis agens, cum in Scythiam peruenisset, accidit, vt equæ eius à curru solutæ pascentes, ipso interim dormiente, aliò migrauerint; quare experrectus eas indagans in antrum quoddam à prædicto monstro ex virgine, & vipera integrato habitatum ingressus est: quod monstrum se illi equas restituturum promisit, dummodo cum ipso prius congrederetur. G H

Vipera Aegypti quid sit. Embl. 14. Echidnæ æquiuocationes. Lib. 4. Echidna est quædã muscæ species. Lib. 3.

In genere muscarũ quædam species viperis valdè similis, echidna appellatur, quam multi authores non proletarij ab hac signatura aduersus viperarum ictus non mediocriter valere astruunt. Ad finem hoc nomen (echidna) à Poetis pro hydra, ab Hercule superata accipitur. Id præstitit Ouidius in Fastis, quando cecinit.

Sangui-

A *Sanguine Centauri, Lerneæ sanguis echidnæ*
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.

Interdum echidna pro quocumque Serpente sumitur; ideòque Ouidius in hoc sensu sic canebat.

Oris cerberei spumas, & virus echidnæ. *Lib. 4. Metam.*

Alibi quoq; idem author echidnam in eodem significatu vsurpauit canens. *Lib. 9. Metam.*

Pars quoq; Lerneæ Serpens eius vnus echidnæ.

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

B QVIDAM Grammatici viperam, quoniam vi pariat nuncupatam fuisse opinãtur: quandoquidem Priscorum nonnulli à fętu exeunte aluum matris lacerari commenti sunt. At secundùm rei veritatem vipera, dicta est quasi viuipara, & per contractionem vipara, & vipera: cum hæc, in genere Serpentum, oua intra aluũ concipiat, deinde fætum viuum enitatur. Ideo Nicander in Theriacis sic canebat.

Sola etenim viuo grauidatur vipera fætu,
Mortua cum reliquum passim genus oua reponat,
Squamigerosque greges per inhospita tesqua propaget.

Quicquid scribat Suessanus in Commentarijs ad Aristotelem, quòd vipera non sit Serpens: cum Serpens à Philosopho appelletur ὄφις, & vipera ἔχις. Clarissimus Mercurialis optimo iure hoc Suessani nugamentum admiratur: propterea quòd Aristoteles alibi viperam in genere ὀφεῶν, idest Serpentum collocauit. Quamuis, ad mentem ipsius Philosophi, vipera duabus conditionibus reliquo Serpentum generi non conuenientibus gaudeat: prima est, quòd vipera fætum viuum edit; altera est, quòd brumali C tempore cæteri Serpentes sub terra, viperę autem sub saxis stabulantur. In asserti confirmationem, doctrinam Auicennæ, & Plinij in medium afferremus, qui nominantes Serpentem, viperam per excellentiam intellexerunt: sicuti hoc nomen ὄφις apud Græcos, quod per excellentiam aliquando pro vna specie Serpentis, idest pro vipera vsurpatur. Immò Oppianus de congressu murænæ, & Serpentis verba faciens, nominando Serpentem viperam intelligere voluit. Insuper vipera, ex mente Physiologi, nepa cognominatur: cum nepa stimulo libidinis agitata caput maris præcidat, & tandem ipsa ab exeunte fætu necetur. Hæc opinio absurda esse videtur: cum nepa, ex probatorum authorum sententia, scorpius esse perhibeatur. *L. 1. de Gener. Anim. cap. 10.* *Lib. 5. de Gen. An. c. vlt.* *Nepa num sit vipera.*

Cæterum animaduertendum est, quòd vipera est Serpens in marem, & fæminam distinctus. Quamuis Latini vocabulorum inopia coacti, vna, & eadem voce, tam marem, quàm fæminam complectantur: nam habent infinita alia nomina, velut Simia, mustela, columba, & similia, quibus vterq; sexus denotatur. At Græci copia nominum redundantes, duobus distinctis vocabulis, viperam marem, & fæminam designant: cum D ipsis vipera mas ἔχις, fæmina verò ἔχιδνα nominetur. Circumfertur enim hoc vulgatum carmen.

Vipera Romanis, Græcis dicetur ἔχιδνα.

Quapropter Græci suas de vipera historias inscribunt. Περί ἔχεως, καὶ ἐχίδνης. Quoad etymum, grauissimi authores retulerunt viperam Græcis nuncupari ἔχιδναν παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν ἄχρι τανάθε. nimirum quia ad interitum vsque fætum contineat: quandoquidem ventrem matris, hora paritionis, à fætu lacerari credebant. At Suidas, & author etymologici tradiderunt ἔχιδναν dici posse παρὰ τοῦ ἔχειν αὐτῦ τὸ ζῶον, quoniam vipera intra aluum animal contineat, ad aliorum differentiam Serpentum, qui oua concipientes, eadem enituntur. Hæc autem etymologia, vt nostra fert opinio, magis probanda est. Hodie in Græcia (teste Bellonio) quidam Serpens, echendra cognominatur corrupto nomine ab echidna: nihilominus hic Serpens ipsi vera vipera esse non videtur. Varinus πιαλέως ὄφεις pro viperis vsurpat: cum tamen prædictæ voces pingues Serpentes denotent: πίος enim pinguedo exponitur. *Echidnæ etymum.* *Echendra quod nomẽ sit.*

Italis, ex Mipho, & Leoniceno, hæc bestia marassus nominatur. Quod autem marassus, & vipera sint synonima, authores inter se sententijs variant. Primitus tradit Budeus se Romæ viperam, quam Itali circulatores, sub nomine Marassi, ostentant, sæpè diuq; aspexisse, atq; Priscorum viperam haudquaquam sibi visam fuisse. Alij pronunciarunt Marasum esse Serpentem venenosum longitudine vnius cubiti, coloris cinerei, & oculis minimis, nec non igneis refertum, quæ conditiones in vipera minimè obseruantur. Præterea Quatramius in sua historia Theriacæ, & Mithridati, marasos contemplatur vario colore insignitos, nempè subrubro, subflauo, cinereo, nigro, leucophæo, & varium arenarũ colorem imitante; cum vera vipera subflaui, & rufi coloris esse perhibeatur. Insuper addit marassi oculos esse rubicundos; cum oculi viperæ subrubri conspiciantur. Item vipera quasi summitati caudæ innixa incedit, quem gresum natura marassis non concessit. Ad finem marasum marem quatuor armatum dentibus esse attestatur, cum vipera mas duobus tantummodo muniatur. Quare hic author omnes marasorum conditiones potius aspidibus, quàm viperis competere asseuerat. E

In Miscell.

Ex altera parte viri doctissimi affirmant viperam Antiquorum à marassis Italorum minimè discrepare. Nicolaus Leonicenus hoc argumento licet leui viperam esse marasum astruit: nimirum quoniam Aristoteles, & alij authores non vulgares à sola vipera inter cęteros Serpentes viuum fętum in lucem edi scripserint; qui partus Marassis Italorum competit. Leue autem prædictum opinamur esse argumentum, cum etiam Cerastes, seps, & alij Serpentes huius generis, ad instar viperæ, & marassi, viuum animal enitantur. Præterea Cælius Rhodiginus viperam vulgò marasum nuncupari, & nomenclaturam minimè barbaram esse suspicatur; cum à Populis Marsis deducatur, qui huiusmodi Serpentum genus familiariter pertractant, & viperam appellitant. Prædictis addere posumus maximam viperæ Antiquorum cum marassis Italorum conuenientiã; siquidem Aetius scriptum reliquit viperam ese flauam, & Nicãder illam Cerasti assimilauit. Nihilominus hunc viperæ colorem melius expressit Galenus, quando viperam subrufam prædicabat, qui color, si maculæ nigricantes Marassi demantur, optimè quadrat. F

In lib. de Dips. & Thir.

Lib. 6. lect. Ant. ca. 16.

In lib. de Ther. ad Pis.

Deinde Cerastis, cui ex Nicandro, vipera est similis, demptis corniculis, prædicti coloris esse celebratur. Itaq; Nicander viperæ colorem silentio inuoluit, satis esse arbitratus viperam Cerasti cõparasse: cum huiusmodi Serpentes viuos fœtus, & non oua pariant. Amplius Nicander viperæ fęminæ plures dentes, mari autem binos assignat, pariter Aetius totidem. Verùm hic dentium numerus Marasso Italorum, & fœminæ, & mari competit. Neq; refragatur nostræ opinioni Nicander, quando dentes viperæ latos describit; cum tamen in Marassis nostris exiles obseruentur: siquidem lati in comparatione addentes aliorum Serpentum Nicandro dicebantur. Insuper cauda Marassi fœminę magis κολόβη nempè mutila, quàm mari inest: quemadmodum de sua vipera Nicander toties decantauit. Immò marassi ictus eadem generat symptomata, quæ de morsu suæ viperæ Veteres prædicabant. Accedit, quòd soli Marsi, qui (teste Plinio) Italiæ sunt populi, viperas venari soleant, à quibus huiusmodi bestiæ nomenclaturam deduxerunt. Item rustici Bononiensis agri, Serpentes, quos peiores esse iudicant, nempè viperas Magarassos indigitant. Prædictis etiam addamus, quòd Plinius viperæ duplicem vuluam tribuit, quam pręrogatiuam in Marasso fęmina, & duplicem penem in mare olim clarissimus Anatomicus Gaspar Taliacotius manifestissimè, secans huiusmodi bestias demonstrauit. Idem postea repetit Baldus Angelus Abbatius in suæ viperæ historia, veluti inferius in Anatomicis enucleabimus. Non est tamen negandum ad montem Quatranij, quòd multis in locis aspides etiam marassi nominentur. G H

L. 11. c. 37

Suesanus in Commentarijs ad Aristotelẽ viperã Scurtionem vocitat. Et apud Nicolum Florentinum Scorzonei viperæ nominãtur: quamuis sint, qui scribant hoc vocabulum (Scorzone) apud Italos esse nomen generale ad omnes Serpentes, qui repunt, & dentibus feriunt; apud Hetruscos populos, Oscorzones appellantur viperæ; hocque antiquum nomen deducunt ab Osco, qui olim Hetruscis imperauit, & pro Insigni, Serpentis Icone delectabatur: hunc autem anguem fuisse speciem Serpentis celeberrimam nempè viperam, multi affimant. Sed tandem temporis tractu, dempta litera O. scurzones huiusmodi Serpentes nuncupati fuerunt. Alij referunt hoc nomen, Scurzo, esse Hispanicum; nihilominus est Catalonicum, nec viperam propriè significat, sed illum

Lib. 5. de hist. An.

Ser-

A Serpentem viperæ ſimilem, cui herba Scorzonera aduerſatur. Alioquin Hiſpanis vipera Biuora, & Bicha, Gallis autem Vipere nominatur. Alij tradunt, quòd Arabes, & barbaram ſectantes medicinam, Thyri vocabulo, omnes Serpentes, ſed viperas potiſſimum intelligant: Idcircò affectio illa Græcis cognominata ophiaſis, ipſis Thyria nominatur, vocabulo à Græcis detorto, qui hac voce, θηρίον feram indicant. Neq; hoc videtur admiratione dignum: ſiquidem Andromachus, & ipſe viperinos paſtillos ferinos appellauit, non alia fortè ductus ratione, niſi quia θῆρ, ſeu θηρίον nonnunquam pro vipera vſurpatur. Ideòq; paſtilli, ſeu trochiſci ex viperis parati, non immeritò theriaci cognominantur: cum tamen in hanc antidotum carnes viperarum, & non aliarum ferarum ingrediantur. Aliter vipera Labane, & Alſahay Arabibus dicitur. Alſe quoq; ad mentem Leoniceni, viperam in ſcholis Arabum denotat. At ſecundum Andream Bellunenſem Alafarai, & Alſahai eſt nomen proprium viperæ, ex qua, illa celebratiſſima antidotus nempè theriaca paratur. Cæterùm leguntur apud Syluaticum nomina barbara, Eoſman, Synon, & Afis, quibus vipera deſignatur. At tamen eſſe videtur
B nomen detortum à voce græca ὄφι, ophis, quæ interdum per excellentiam viperam indicare ſolet. Tandem hæc beſtia Germanis ſecundum Matthiolum, Brandiſchlangen, ſecundum alios, Ein Nacer Sotter, & ſecundùm Geſnerum, Ein Becknater, Viper natar appellatur.

Nomina Arabica viperæ.

GENVS, ET DIFFERENTIÆ.

PERSONANT Sueſſani monimenta, ad rem noſtram, nulla conſideratione digna in cõmentarijs ad Ariſtotelem, viperam ad genus Serpentum minimè reduci poſſe: cum Ariſtoteli vipera ἔχις, & Serpens ὄφις nominetur: & tamen Ariſtoteles (annotante clariſſimo Mercuriali) viperam inter Serpentum genera enumerauit: vt etiam paulò ante atteſtati ſumus. Similiter explodenda eſt illorum opinio, qui
C ἔχιν ἀπὸ τῆς ἐχίδνης, ſcilicet viperam marem à fæmina genere, & natura diſcrepare arbitrati ſunt, his potiſſimum moti rationibus, primò quoniam ἀπὸ τοῦ ἔχεως percuſſus conuulſione, non ſimiliter ἀπὸ ἐχίδνης afficiatur: deinde quia ἐχίδνης morſus albus, & ἔχεως liuidus eſſe feratur: tertiò, quoniam ad mentem Nicandri, duorum veſtigia dentium appareant, dum morſum infligit ἔχις, plurium verò, ſi momorderit ἔχιδνα. Has rationes nullum pondus apud viros eruditos habere arbitramur: ſiquidem claſſici authores conueniunt vniuerſi, ἔχιν ἀπὸ τῆς ἐχίδνης, non genere, non natura, ſed ſexû tantummodò differre; cum illum marem, hanc fæminam eſſe pronuncient. Auicennas ſpecies viperarum diuerſas cõſtituere videtur, dum ſcribit viperas eſſe Aleſilati, inter quas, quercinas, & ſitim inducentes reponit. Propterea ad aures Auicennæ (vt notat Leonicenus) vipera non erit nomen ſpeciei, ſed generis ſub ſe multas ſpecies comprehendentis. Vnde etiam colligendum eſt hunc authorem aſſignare viperis multas conditiones, quæ ad alios etiam Serpentes pertinent.

Lib. 5. de gener. An. c. 10.

Echis, & Echidna differũt ſexu, nõ ſpecie.

Præterquamquod idem Auicennas videtur exiſtimaſſe Thyrum eſſe Serpẽtem à vi-
D pera valdè diuerſum: quandoquidem in varijs theriacæ deſcriptionibus interdũ trochiſcos Thyri, aliquãdo trochiſcos ex viperis nominauit. Hinc poſtea aliqui authores nuperi nixi Auicennæ authoritati trochiſcos thyri, à trochiſcis viperinis diſcrepare crediderunt. Gentilis Auicennæ interpres viperinã naturam nõ vni ſpeciei, ſed multis Serpentum generibus communem eſſe exponit. Nicolus Florentinus verba faciens de ſpeciebus anguium, quandoq; viperam inter Serpentes cornutos in Ægypto naſcentes reponit, & paulò poſt, ex Ariſtotelis authoritate, thyrum inter Serpentes ouiparos memorat: deinde addit Serpentes graciles, & oblongos eſſe viperas apud nos inuentas, quarum aliæ maioris, aliæ minoris malitiæ eſſe perhibentur: immo ipſas tanquam ſurdis proximas inter aſpides collocat.

Serm. 4. ca. 18.

Idem author alibi ſcriptis mãdauit paruas viperas in noſtris regionibus ſtabulari, inter quas breues, & craſſas noſtro idiomate *Scorzoni* dictas enumerat. Hinc colligendum eſt hunc authorem, ſub nomine viperarũ, plures Serpentes, & etiam aſpides comprehendiſſe. Nec mirandum eſt ipſum fuiſſe hallucinatum: ſiquidem citat etiam Ga-

Scorzoni q Serpentes.

lenum loquetem de Regina Ægypti semetipsam interficiente imponendo manum supra thyrum, cum tamen Galenus scribens de theriaca ad Pisonem, interitum huius reginæ, nec thyro, nec viperæ, sed aspidi attribuerit. In eodem errore (teste Leoniceno) versatus est Montagnana, dum echidnam, nempè viperam, siue thyrum ad aspidum genus reduxit. Et tamen Galenus in sermone de theriaca ad Pisonem, aspides à viperis manifestissimè distinguit. E

In lib. de Thyro.

Albertus Magnus multas viperarum species constituit, & interdum specië pro summo genere vsurpat: cui sententiæ non est adhærendum, cum doctrina Aristotelis aliud nobis insinuet. Est quidem verùm in doctrina Nicandri, Æliani, & Ætij, hos angues, nempè hæmorrhoim, cerastem, & dipsadem ad viperas referendos esse: etenim more viperarum oua concipiunt, & fœtus viuos excludunt. Id autem inferius ad aures Euangelistæ Quatramij diligentius contëplabimur. Prædictis Serpentibus nonnulli addunt aspidem, tanquam fœtus viuos patientem: cui sententiæ refragantur Historiographi dicentes oua Crocodili, & aspidis sub terra occultata, & ab Ichneumone inuenta frangi, nisi per oua aspidum, oua aliorum Serpentum intellexerint. Præterea Galenus viperam lõgè diuersam esse à dipsade prodidit; quod Hieronymus Cardanus minimè animaduertens viperam cum dipsade confundebat. Hinc colligendũ est viperam illã veram esse, cuius carnes compositionem theriacæ ingrediuntur: quamuis postmodum detur aliud genus Serpentis catulos, & non oua enitens, quod etiam nomine viperæ donandum est. F

Qua ratione varij Serpentes ad viperas referãtur.

Lib. 11. de simp. med. fac.

Idcirco Euangelista Quatramius in historia theriacæ, & mithridati, asseuerantius dicit plures viperarum species assignari, cum proprijs oculis obseruauerit aspidem, sepam, & Ammoditem catulos, & non oua excludere: quamobrem non est contemnenda sententia Pierij Valeriani, qui ad mentem nonnullorũ, scriptum reliquit quędã Serpentum genera, præter viperas, animal parere; quamquam has Serpentum species non nominauerit. Immò suspicatur Quatramius, præter nominatos Serpentes, inueniri etiam alios, ritu viperarum, parientes quemadmodũ vnusquisq; varias anguium species in capsulis distinctis claudendo obseruare, & conspicari poterit.

Serpëtes fœtus viuos excludentes.

L. 14. Hierogl.

Præter hæc, ratione coloris, viperæ inter se differre dicuntur: nam Porta fatetur se obseruasse mutatione Soli, in quo huiusmodi bestiæ viuunt, alias virides, alias rubras, alias rufas, alias albas, alias nigras inueniri. Vnde Cardanus quoque magnam diuersitatem viperarum in colore, ob locorum, & regionum situm, annotauit. Neque admiratione vlla teneri debemus: siquidem Pausanias in Æthiopia, & Libya viperas nigras esse testificatur: etenim illud clima non solum indigenas, sed etiam aduenas, temporis tractu fuscat. Deinde meminit Cardanus, in recẽsendo rabis remedio, cuiusdã viperæ rubræ crassæ, & breuis ab Italis *Milori* nuncupatæ: quamuis postea Matthiolus in commentarijs ad Dioscoridem hanc opinionem explodat dicens, Serpentem, quem Mediolanenses, & cæteri Insubres vocant *Milort* à vipera discrepare: cum hoc animal sit innocentissimum, & domibus familiare; vipera autem ictibus perimat. In prędictorum confirmationẽ addemus verba Bellonij pronunciantis, quòd curiositas, & desiderium cognoscendi viperas effecit, vt ipse in Anglia, Gallia, Italia, Græcia, Asia, & Ægypto, viperas colore, & forma diuersas obseruauerit. G

Li. 4. Phyt. c. 28.

Differẽtiæ ratione coloris.

Li. 2. c. 16.

Nonnulli, ratione veneni, viperas inter se discriminare conantur, dum alias venenatas, alias non venenatas esse constituunt. Non venenatas autem magnas, & caprimulgas nuncupatas esse asserunt; quia libenter caprarum, & vaccarum vbera sugant: cum tamen hoc Serpentum genus à viperis omninò segregandum sit. Alij ponderantes symptomata morsus illius Serpentis *Escurzo* nominati esse similia symptomatibus inductis ab ictu viperæ, talem Serpentem ad viperarum genus retulerunt: cum tamen, toto cælo, à vipera discrepet: est enim animal longitudine sesquipalmari, parte infima tenui, & paulatim ad caput vsq; crassescente, capite crasso, & quadrato, ore magno, & hiãte, lingua nigra, & mucronata, dentibus pusillis, quibus ferit, licèt etiã lingua instar aculei scorpionis pungat, prędítũ est colore cinereo nigricãte maculis distincto, tardè incedit, & deniq; (teste Nicolao Monarde) eius morsui sola herba Scorzonera occurrit. H

Differẽtiæ viperarum ratione veneni.

In lib. de ys, quorum morsus est venenatus.

Ratione magnitudinis, & paruitatis, promulgat Atheneus bestias ex vipera mare, & muræna genitas esse alijs viperis minores, variegatas, & quodammodo alteram viperarum speciem repræsentare. Item Amatus Lusitanus in Dioscoridem animad-

A animaduertit viperas in Hispania nonnisi cubitales inueniri. Ex altera parte viperas etiam immensæ magnitudinis reperiri, Strabo retulit: quandoquidem Porus Indorum Rex Augusto dona misit, viperas ingentes, Serpentes decem cubitorum, testudinem fluuiatilem trium cubitorum, & perdicem vulture maiorem. Ælianus quoq; ex aliorum sententia, viperas Troglodite Regionis ita grandes constituit, vt longitudinem decem, & nouem cubitorum æquent. Cardanus etiam tradidit viperas longitudine viginti pedum in aurea Castillia versari; quam veritatem Scaliger sibi persuadere non potest. Cùm tamen hoc à veritate penitus alienum esse nequeat: nam quemadmodum homines pro varietate Regionum, & natura, & proceritate differunt; idq; fit ratione caloris innati, qui in alijs imbecillis, in alijs validus dominatur. Ita etiam reliqua animantia, & quicquid est vitæ particeps, pro diuersitate climatum, inter se discrepare solent: quocirca Nicander iure optimo scriptum reliquit magnas, & paruas viperas inueniri. Itaq; Europa paruas, & breues nutrit viperas; cum hoc clima, in comparatione ad Asiam, frigidum sit: & viperæ veluti, & cæteri Serpentes frigidæ sunt naturæ, & in-B colentes Regionem frigidam calorem innatum habent robustiorem, & maiorem cibi copiam assumunt, quàm habitantes regionem calidam. Pari ratione caliditas Asiæ defectum naturæ frigidæ viperarum supplet, veluti frigiditas Europæ earum incrementum remoratur. Propterea Nicander in Theriacis hanc diuersitatem Viperarum memorat hunc in modum. *Lib. 5.* *Li. 9. c. 33.* *Excercit. 175.* *Viperæ Europeæ quales.*

Hic quoq; vipeream, quæ cernit acuta, figuram
Aspicias, vt non vno se corpore prodat,
Et nunc hæc longum, paruum trahat illa volumen,
Ne pare consimiles forma sit vbiq; dracones
Cernere, nam gignit nostra hæc Europa minores.
Tum qui molle supra prætendat cornua guttur,
Et quodam candore micent, alij ad scopulosos
Scironis montes, alta & Pannonia, & ipsum
Riphæum, & dictum Corui cognomine pagum,
C *Et canentem habitant Aselenum quin, & alumna*
Fert Asia vltra tres longis qui tractibus vlnas
Se tendant, rigidum quales Boccatteron, atq;
Arduus Aegages, & celsus Cercaphus intra
Se multos refouet.

Viperis igitur, & alijs Serpentibus redundāt Europæ montes, nimirum Sciron, Pannomia, Aselenus, Corax, & Riphæus. Sciron autem celebratur mons saxosus in Græcia apud Athenas, ita cognominatus à Scirone latrone, cuius ossa (postquam fuit à Thesæo superatus) in prædictum montem conuersa esse perhibentur, vt monimētis mandauit Ouidius. At Buccateron, Ægages, & Cercaphus montes Asiæ viperas Europeis multò longiores nutriunt. Hoc verum esse nobis persuadet Bellonius, qui viperas Ægyptiacas, ratione amplitudinis pellis, à nostris discrepantes obseruauit: etenim pelles illarum tomento repletæ duplo maiores apparent, quod viperis aliarum regionum contingere minimè conspicatus est. Tandem vt differentijs coronidem addamus Prosper D Alpinus sermonem habens de medicina Ægyptiorum, scriptis mandauit in Illyrio stabulari viperas vnico in fronte cornu insignes, Italorum viperis valdè similes, capite latiore, & compressiore, mas album gerit conu, fæmina duo tanquam acus in syncipite gestat, Cerastes tamen non sunt, immò ictu eadem, quæ vipera, patientibus symptomata afferunt; hasq; Ægyptij Thair vocant, voce non longè diuersa à θὴρ, quo nomine multi authores, vt relatum fuit superius, viperam indigitare solent: immò id in maiorem admirationem trahit Prosperum Alpinum, quòd Ægyptij ex his bestijs cornigeris suam theriacam concinnant. *Viperæ mōtanis locis delectātur.* *L. 8. Metā.* *Li. 2. obser. cap. 70.* *Lib. 4. c. 8.*

E

FORMA, ET DESCRIPTIO.

VIPERA est venenosus Serpens, pollicis crassitudine, duorum cubitorum longitudine, plus minusuè, varij coloris, plano, latoq; capite, recta incedens ceruice, reliquo corpore reptans, & saltuatim in animalia irruens. At rectius possumus asseuerare, quòd vipera sit longitudine cubitali, & sæpè prolixiore, colore subflauo pluribus maculis consperso. Mas habet caput angustum, & acutum, collum crassius, & reliquum corpus tenuius, quàm fæmina: paulatim cauda illius, ritu aliorum Serpentum gracilescit, non autem aceruatim vt cauda fæminæ, squamas habet circa extremitatem caudæ asperiores, quas ira percitus subrigit; quemadmodum plumæ galli gallinacei inter dimicandum eriguntur. Meatus excrementorum in cauda est ventri propinquior. Dentes canini illi duo insunt, fæminę verò plures, veluti Nicander in Theriacis eleganter decantauit his versibus. F

Τοῦ μὲν ὑπὲρ κυνόδοντε δύο χροῒ τεκμαίρονται
Ἰὸν ἐρευγόμενοι, πλέονες δέ τοι αἰὲν ἐχίδνης.

Ideſt.

Huic gemini apparent dentes in carne venenum
Fundentes verubus sed fæmina pluribus atrox.

Vel rectius.

Quem gemino natura armauit dente canino,
Vulnere tabifico, sed plures semper echidnæ.

Vtrum modo prædictus dentium numerus tam in viperis maribus, quàm in fæminis reperiatur nec ne; hoc inferius in Anatomicis disputabitur. Itaque omnia, quæ hactenus de figuris viperarum dicta sunt, in iconibus tam maris, quam fæminæ manifesta conspicientur. Hanc autem descriptionem menti tum veterum, tum nuperorum authorum conformem esse ex eorummet doctrina patefaciemus. In primis Galenus scribens de Theriaca ad Pisonem, vbi, pro theriaca concinnanda, viperas fœminas sumendas esse præcipit: sic inquit. Viperæ sunt subflaui coloris, admodum agiles, collum maximè porrigentes, oculis subrubentibus, inuerecundis, atq; feri intuitus, capite latiore quàm in mari, quem etiam viperæ fæminæ reliqua corporis mole excedunt. Meatus excrementorum propius caudam situs est. Canini dentes mari duo, fæminæ verò plures insunt. G

Descriptio viperæ ad mentē Galeni.

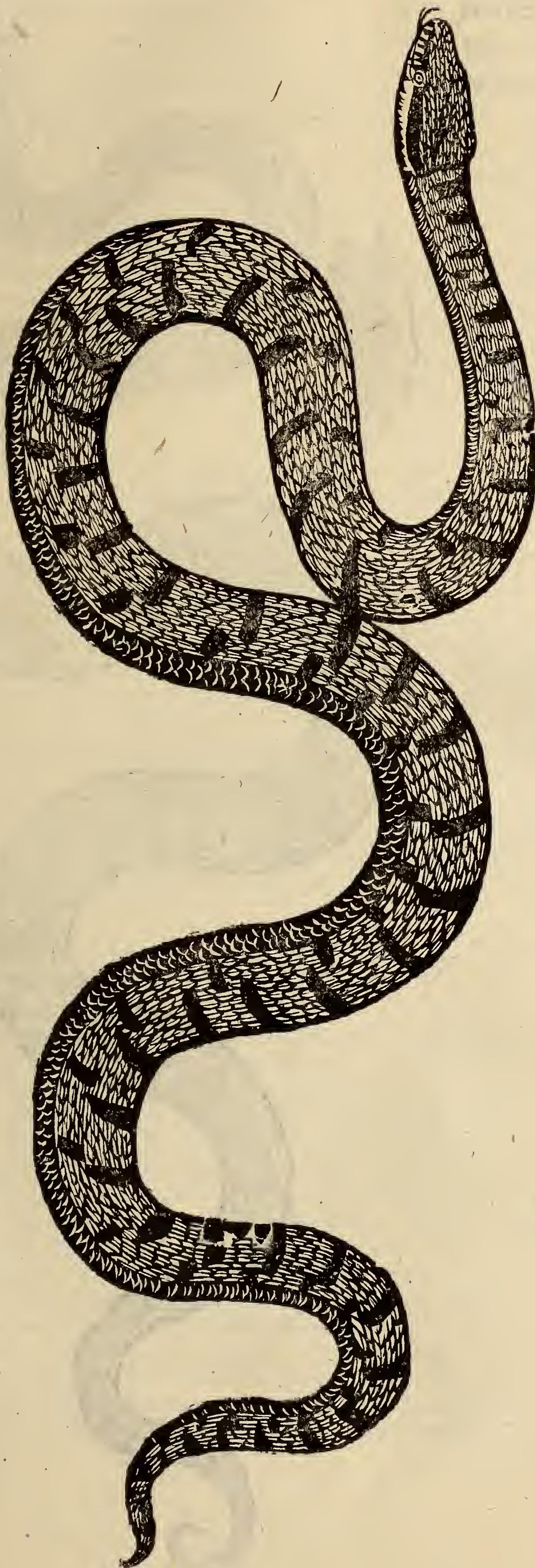
Auicennas sermonem habens de venenis, viperas celebrabat habentes caput pressum, & latum, vbi ceruici annectitur, & corpore admodum longo attribuens fæminæ dentes plures vtrinq;, cum mares in omni latere, vno tantùm muniantur. Nam fieri potest ad mentem Galeni, vt mares etiam plures habeant dentes, non loquẽdo tamen de caninis; quemadmodum inferius in Anatomicis explicabitur.

Aetius viperam fæminam colore subflauo, & multis notis instar rotarum exornatam prædicabat, magnitudine tamen cubitali, cauda aceruatim in tenuitatem desinente, oculis subrubris, capite latiore, collo angustiore, aluo sinuosiore, & deniq; dentibus quatuor caninis præditam, quæ innixa caudæ graditur. At viperas mas, ad mentem eiusdem Aetij, prædicti est coloris, capite angustiore, & collo crassiore, cuius cauda paulatim imminuitur, & alacrius mouetur. Cardanus in præstantissimis viperis caput latum, erectum, & cauum, figura rhombi, oculos viuaces, breue corpus, & motum alacrem commendabat. Clarissimus etiam Mercurialis viperam marem à fæmina in hoc differre scribebat: quoniam fæmina caput latius, ceruicem minus elatam, dentes quatuor, corpus crassius, & breuiorem caudam habeat, tardiusq; incedat: cum vicissim mas capitis sit angustioris, ceruicis magis elatæ, corporis longioris, & tenuioris, duobusq; tantummodo dentibus refertus. Cùm postmodum viperæ omnes coloris cinerei, interdum subflaui, & maculis nigris, vt plurimum distinctæ conspiciantur. Quæ omnes nota apud Nicandrum in theriacis habentur, dum his versibus in latinum sic translatis canit. H

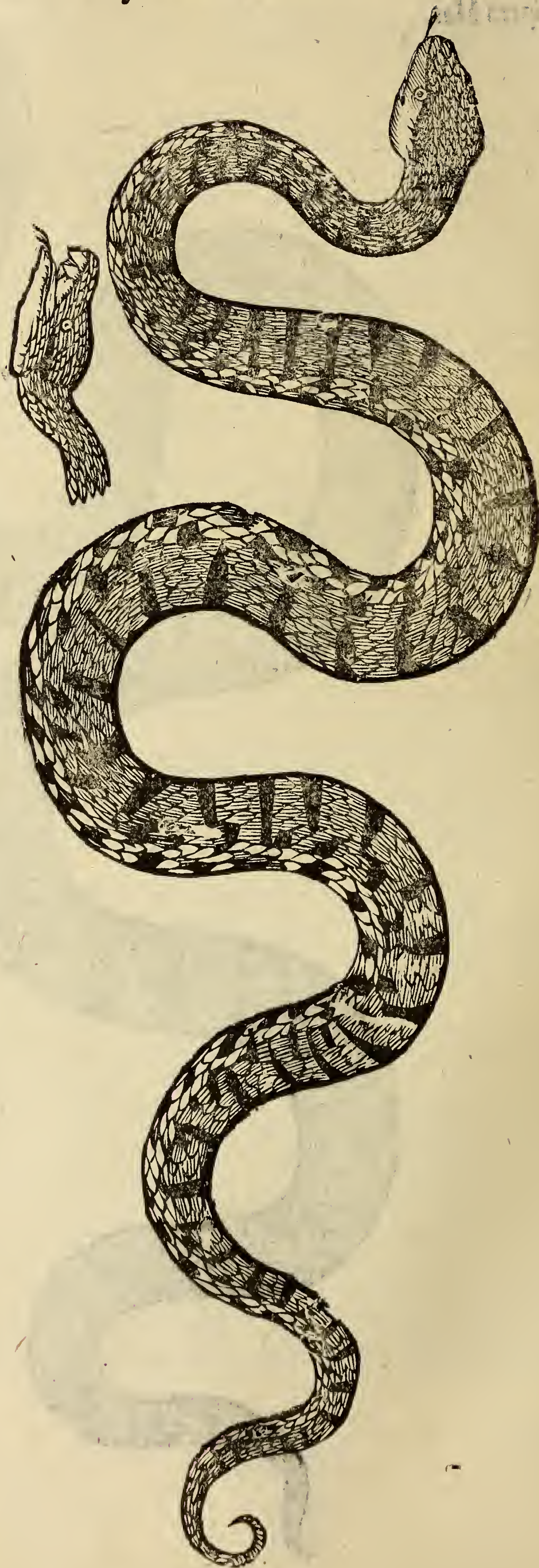
Lib. 2. de ven.

Fæmina

Vipera Mas.

Vipera fœmina cum capite ſeparato, dentes monſtrante.

A *Fœmina ponè trahit ceu mancam vipera caudam,*
Perpetuo duris horrentem tergora squamis,
Et per opaca pigrum reptat dumeta volumen.
Ipse sed acre caput mas fert prolixior illa
Quandoq;, & quandoq; minor sed non ita lato
Ventre patet, mutila est, similisq; per omnia cauda.
Prolixi semper tractus, similes quoq; squamæ.
Atque irritato quoties excanduit ira,
Sanguineo facies, oculiq; rubore coruscant,
Distisaq; micans celer increspanteq; lingua
Obliquam sinuat postremo in corpore caudam.

Cæterùm Amatus Lusitanus retulit viperam in Hispania esse cubitalem, capite presso, & acuto, in quo veruca conspicitur, dorso veluti quadam catena depicto. Quicquid asseruerit Belluacensis ad mentē Physiologi, de vipera ad vmbelicum vsq;, faciem humanam habente, deinceps verò crocodili specie decorata, tribusq; tantummodo dentibus armata, cum meatu excrementorum paruo, ad instar foraminis acus, itaut per os tantùm concipere perhibeatur.
B

PHYSIOGNOMONICA.

ANIMALIVM descriptio speculandi ansam præbere solet Physiognomis, quos hominum mores ex corpore, vultuq; disquirendi labor agitare solet. Itaq; hi meditantes in humanis oculis quasdam rubētes maculas, quales vt plurimum in oculis viperini conspiciuntur, tales esse homines opinantur, qui non à domesticorum sanguinis effusione, neq; ab vlla impietate, & vasramentis abstinent. Propterea insignis ille vir Io. Baptista Porta huiusmodi oculis Ezelinū de Romano humani sanguinis inexplebilem, præditum fuisse suspicatur. Hac de re Iouius non temerè illi vipereos oculeos, atrocem pallorem, & feralem frontem attribuebat, qui moribus plusquam barbaris imbutus ferro, & flammis, vrbes, & multa corporum millia excidit. Item Ioannes Maria Vicecomes viperis oculis, & venenum ferè spirantibus insignitus, sæuus princeps fuisse perhibetur: etenim carnificinam inauditæ crudelitatis in suos ciues exercuit, dum prægrandibus, & voracibus canibus humana carne nutritis, fera immanitate homines sibimet ipsi inuisos objiciebat, vt, incredibili horrore populi, confestim ab illis discreperentur.
C *Lib. 3. Physio. c. 5.*

ANATOMICA.

IN dissectione viperini capitis cerebrum subnigri coloris conspicitur, & adeò pusillū, vt vix quantitatem quatuor granorum milij adæquet: propterea hoc animal à quibusdam calidum, & siccum esse creditur; quoniam immodicus calor cordis à frigiditate cerebri temperari nequeat. Auriculis viperæ carent, sed earum loco quasdam cauernas habent: etenim Plinius tradidit animalibus fœtum viuum parientibus aures inesse eminentes, exceptis cartilagineis, vitulo marino, Delphino, & viperis, quæ quibusdam foraminibus, pro auribus, vtuntur. Quoad dentes, Gesnerus tradit quosdam viperinum caput secantes, quatuor oblongos dentes in superiori mandibula spectasse; cum alij dentes tam superioris, quàm inferioris maxillæ, ob paruitatem, non appareant, seu maxillam acu fricando asperitatem, & stridorem percepisse; hos pusillos dentes, tàm in viuis, quam in mortuis viperis, nisi auferatur vesicula, in qua conduntur, nemo vnquam intueri poterit. Baldus Angelus Abbatius quatuor dentes caninos tàm mari, quàm fœminæ viperæ attribuit, cum hoc tamen discrimine, vt mas duos habeat deciduos; ideoq; non admirandum esse putat, si interdum maris dentes duos tantummodo esse conspiciamus. Quamobrem Authores Nicandrum secutos proculdubio hallucinari statuit; quando pronunciat demorsos à vipera mare duo tantùm
D *Cerebri viperini quātitas.* *In l. de nat. viperæ cap. 16.*

vlcu-

Dentes viperini quot & quales ſint.

vlcuſcula, & à fœmina quatuor reportare: cum duos dentes maribus, & quatuor fœminis ſemper ineſſe crediderint. Et tamen vipera mas, antequam illi duo dentes cadant, quatuor etiam vulneribus poſſit patientes afficere: hæc autem ſententia ſi ſit vera nec ne, indiget animaduerſione: quādoquidē noſtri circulatores viperas quotidie pertractantes, duos tantùm dentes tam in mare, quàm in fœmina ſe obſeruaſſe referunt. E

Ordo dentium viperæ.

Nos igitur, decocto viperæ capite, & carne diligenter à cranio ſeparata, duplex dentium genus conſpicati ſumus, vnum, quo hæc beſtia ſe tuetur, & mordendo venenat, alterum, quo ad mandendum vtitur. Hi autem ſunt dentes quatuor ſupra triginta ab Antiquis non deſcripti: cum in gingiuis occultati non appareant. Horum autem talis eſt ordo, nam præter quatuor caninos nominatos, duodecim in ſuperioribus maxillis, nimirum ſex in vtroq; latere conſpiciuntur; ſuntq; ad inſtar ſerræ verſus gulam, & aliquantò maiores dentibus armantibus inferiores maxillas. Inferiores dentes ſunt viginti duo, nempè vndecim in quolibet latere, quocirca, quando authores memorant vulnera à dentibus viperinis inflicta, eos de caninis dentibus verba facere opinamur; cum cæteri dentes horum animalium illis ignoti fuerint. Quandoquidem Veteres, harum ferarum caninos tantummodo dentes deſcripſerunt, quos vidimus perforatos, & veſicula veneno plena munitos, quæ nouo toxico quotidie repletur, dum primum in ictu conſumptum fuerit. Etenim quemadmodum in ſingulis animalibus aliqua ſemper generantur excrementa, quæ per partem determinatam extra corpus truduntur: ita etiam viperæ venenoſum excrementum per dentes euacuant, dum ſe defendentes, mordendo cætera animalia venenant. Hoc etiam præſtat ſcorpio, qui in cauda aculeum perforatum inſtar dentium anteriorum viperæ poſſidet, & ſub aculeo habet veſicam veneno plenam, quod punctis animalibus communicat. F

Priſci omnes dentes viperæ non cognouerūt

Canini dētes viperarū ſunt ad tutelam.

Neq; mirandum eſt viperas caninis dentibus ad tutelam tantùm ſibimet à natura comparaſſe: ſiquidem accidit idem piſci piſtrici roſtrum hinc inde dentatum poſſidenti, quos dentes huic animanti nonniſi ad tutelam natura impertita eſt. Quod autem noſtri viperarum venatores pronuncient ſe tam in mare, quam in fœmina duos tantùm dentes conſpicatos fuiſſe, inde natum eſſe credimus, quoniam cæteri in gingiuis latentes non videantur: deinde hoc genus hominum tanquam rude, & imperitum nunquam anatomen harum beſtiarum exercuit. G

Pulmo viperarum.

Cor viperarū quale.

Iecoris viperini figura.

Ventriculi viperini locus.

Pulmo in viperis veluti veſicula oblonga membranoſa, varijſq; meatibus plena, & aere turgens obſeruatur. Item cor grandiuſculum apparet, & mobile in pericardio; hocq; quando animal alexipharmaco necatur concitatius mouetur, quam ſi ferro interimeretur, ob repugnantiam alexipharmaci ad venenum. Iecur eſt oblongum vena admodum craſſa per medium percurrente, quæ dimanans à corde ad extremam vſque caudam Serpentis progreditur. Ibi etiam viſuntur venæ, ſeu arteriæ, quæ à corde, & hepate ad gingiuas, ſeu veſiculas dentium aſcendunt: cum in veſica fel ea tanquam in propria lacuna contineatur hæc materia venenoſa, quæ inde ad dentes defertur. Poſſumus autem neceſſariò atteſtari hanc venenoſam materiā in cyſti fellis reſidere, quoniam neq; hepar, neq; cor, neq; ſanguis viperæ venenum participant. Ventriculus ſub iecore latitat, cui œſophagus adhæret cum aſpera arteria ad pulmones vſq; deſcendente. Splen colo inteſtino annectitur. Colon flexuoſum eſt, & in latere ſiniſtro terminatur. Rectum autem inteſtinum à fundo ventriculi dimanare videtur, ſed poſtquam de inteſtinis viperinis fit ſermo; Hic vnum animaduerſione dignum eſt; nam accidit hoc anno trigeſimo octauo ſupra milleſimū, & ſexcenteſimum, dum hæc ſcriberemus, vt inteſtinis multarum viperarum, pro trochiſcis ad parandam teriacham diſſectarum, multi vermiculi rubeſcentes, omnium pharmacopæorum admiratione, inuenti ſint. Quemadmodum oculatus teſtis Excellentiſs. D. Ouidius Montalbanus Medicus Collegiatus nos monuit, & ſingulari humanitate hoc lubricorum genus miſit ponderandū. Quare non valdè demirati ſumus, in auſtrina conſtitutione, hoc animantium genus in cunctis animalibus procreari poſſe, dum pituita iuſtò copioſior in inteſtinis colligitur, quæ poſtea calido prædita putreſcit: immo dum validus pituitæ calor in pituitoſam, & putreſcentem materiam agit, ſole concurrente, vermes producuntur, iuxta vulgatum carmen. H

Lumbricos crudus perſeminat humor in aluo.

Veluti in quacunque alia corporis parte, prædictis confluentibus in vnum cauſis, gi-

gni

A gni possunt, nimirum in dentibus, in pulmonibus, secundum Alzarauium, in renibus, & vasis seminarijs, secundum Plutarchum: superiùs enim in Rubrica de Serpentum generatione, Icon cuiusdam animalculi per lotium excreti fuit exhibita. Et demum Conciliator in capitibus arietum vermes aliquando genitos vidisse attestatur.

Tandem renes etiam ibi obseruantur. Quoad partes generationi destinatas, scripsit Aristoteles nullum piscem testes habere, neque animalia pedibus carentia, vt Serpentes. Verùm hanc Aristotelis doctrinam sectio anatomica redarguit: quandoquidem inter pisces oblongos, delphini, & vituli marini testibus insigniuntur. Item vipera mas non solum duos, sed quatuor testes, & duplicem penem habet, quemadmodum inspectio anatomica manifestat. Hi penes ad radicem vsq; caudæ terminantur, in quorum summa parte pelliculæ tegentes penes, & in parte anteriori asperitates quędam conspiciuntur. Idcircò non erit veritati consonum à vipera in congressu caput maris præcidi, neque genituram per os emitti: in quem errorem grauissimi authores inciderunt. *Lib. 4. de part. An.* *Penes, & testes viperarum.*

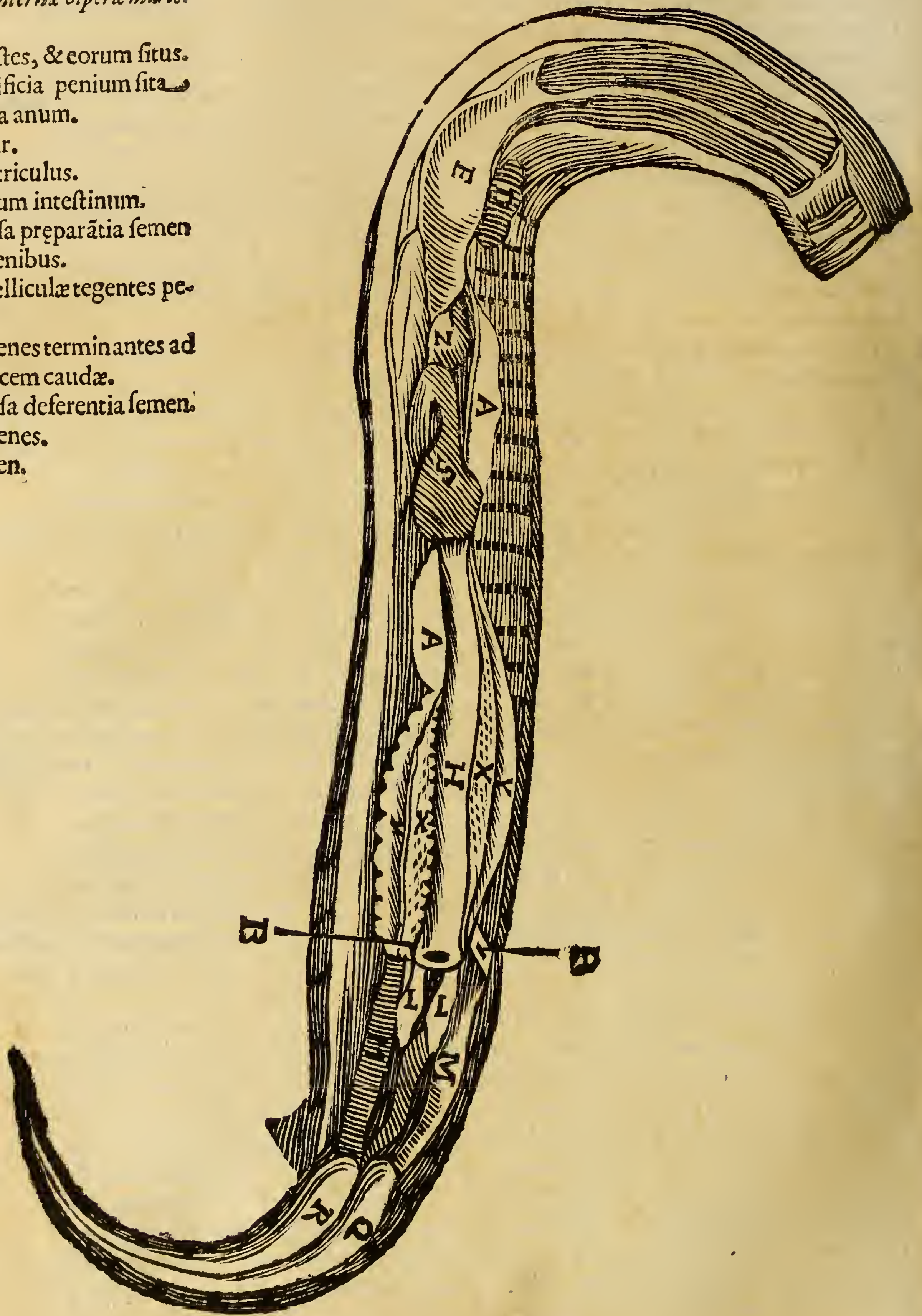
B Circa genitalia viperæ fœminæ, Gerardus Bouman Medicus Cliuensis, ex Gesnero, viperam secuit, in qua vterum bifidum conspicatus est, vbi receptacula ouorum veluti in gallinis, vasa seminaria, & bina orificia obseruantur. Vtrum modò semen per vtrumque penem in hæc duo oscula mas eiaculetur, an interdùm per vnum, & quandoque per alterum, hactenus nobis ignotum est: cum hoc in animalibus venenosis difficillimè inuestigari possit: hæc autē vuluæ oscula in postrema ferè caudæ parte resident: vbi vuluam duplicem Plinius videtur contemplari. Vnde Nicolaus Leonicenus in hoc pliniano textu duplicem detegit errorem. Primò, quia duplicem vuluam viperæ, & cæteris animantibus intra se animal generantibus assignet, quasi vipera non habeat locum inter illa animalia, quæ extra se viuum fætum emittunt: secundò, quoniam duplicem vuluam ei tribuat; cum tamen vipera vnam tantùm habeat, veluti cæteræ animantes, quæ intus oua concipientes, fætum deinde viuum excludunt. Etenim ea pars vteri oua continens lumbis adhæret cum ostio supra intestina sito; sicuti Aristoteles testificatus est. Deinde si Plinius per duplicem vuluam bifidam, bipartitam intellexit, C hæc proprietas alijs etiam animalibus, tam intra, quam extra animal generantibus, communis esse fertur. Itaq; vulua viperæ veluti, & illa cartilagineorum dissimilis est matrici, tàm viuiparorum, quàm ouiparorum: siquidem supra ad septum, & infra etiam porrecta est. Cęterùm non est intelligendum, vt idem corpus vteri sit in duobus locis situm, sed debemus intelligere vuluam quasi mediam inter prædicta duo loca esse collocatam. Huius autem rei causa est, quoniam, & ouum, & animal generant. Ideòq; vulua viperarum quasi naturam vuluæ generantis animal tantùm, & naturam vuluæ generantis ouum tantùm participat. Quamobrem fuit necessarium, vt matrix horum animalium medium quemdam locum occuparet. *Genitalia viperæ fæminæ.* *L. 11. c. 37* *Vteri pars oua cōtinēs vbi sita sit.* *Viperarum vuluæ locus.*

Circa cognitionem viperini fætus, multæ viperæ prægnantes, & non prægnantes in capsulis seruandæ erunt, & octauo quoq; die vipera grauida, & non grauida erit secanda, vt magnum discrimen earum innotescat: idq; ad mensem vsq; Augusti præstandum erit: vt quonam tempore fætus in ouo formari incipiat, distinctè cognoscatur: Nostra enim obseruatione, circa calendas Iulij initium distinctæ formationis viperini fætus ap- D parere solet. Hoc etiam experimēto in anatome oui gallinarum vsi sumus; dum singulo aperiebamus ouum ex viginti duobus, quæ gallina fouebat, vt quæ nam pars pulli formabatur, in dies patefieret. Quandoquidem singulo die aliquid semper noui in ouo obseruatur. Vt autem, quod de viperæ anatome hactenus explicauimus manifestarium euaderet, placuit ex Baldo Angelo Abbatio iconem anatomes viperæ tàm maris, quàm fæminæ ante legentium oculos repræsentare.

Partes internæ viperæ maris.

AA. teſtes, & eorum ſitus.
BB. orificia penium ſita iuxta anum.
D. Iecur.
E. Ventriculus.
H. rectum inteſtinum.
LL. vaſa pręparãtia ſemen in penibus.
MM. pelliculæ tegentes penes.
Q.R. penes terminantes ad radicem caudæ.
XX. vaſa deferentia ſemen.
YY. Renes.
Z. Splen.

A Partes internæ viperæ fœminæ.

A. & B. orificia intrinſeca vterorum.
D. & E. vaſa ſeminaria.
F. & C. exitus fœcum.
G. pars infima ventriculi.
H. & I. receptaculũ ouorum.
K. veſicula fellis.
L. ventriculus.
M. iecur, per quod vena excurrit.
N. Cor in pericardio.
O. vena deferens ab hepate venenum ad radices dẽtium.
P. & Q. venæ, ſeu arteriæ aſcendentes à corde, & ab hepate ad veſiculas dentium.
S. Oeſophagus.
T. & R. aſpera arteria.

E

NATVRA.

Li.8.c.17. HOC viperis inſitum eſſe à natura, vt Vere, & Autumno ſpolium deponant, in hiſtorijs animalium teſtificatus eſt Ariſtoteles. Quapropter Authores naturæ arcana perueſtigantes, ab hac ſignatura collegerunt carne horum animantium laborantibus ſcabie exhibita, cutim renouari. Amplius ad mentem Auicennæ, viperæ tempore vernali, oculos fæniculo affricare dicuntur; vt hebetudinem viſus hyeme in ſpecubus contractam tollant. Inſuper inter alias viperæ proprietates, hanc à natura congenitam habent, vt grauiſſimum ſpirent odorem. Ideò capſulæ, in quibus viperæ, ad concinnanda varia medicamenta, à Pharmacopolis ſeruantur, quando recluduntur, ob tetrum odorem quamdam veluti nauſeam generant. *Viperarum teter odor.* Immò cauernæ, in quibus brumali tempore ſtabulantur, magis quàm prædictæ capſulæ peſtiferum odorem F exhalant. Hæc proprietas non fuit ignota Martiali, quando Baſſam malè olentem prędicauit hunc in modum.

L.5.Epigr. epigr.4.

Quod vulpis fuga, viperæ cubile
Males, quàm quod oles, olere Baſſa.

Demùm viperæ fæminæ hoc natura ingenerauit, vt morſus ſit acerbior, & corpore pinguior appareat. De cæteris autem moribus huic beſtiæ congenitis nullum ſermonem in præſentia habere neceſſe eſt: ſiquidem hos cum alijs Serpentibus communes participat, de quibus omnibus in primo huius libri capite ſatis ſuperq; egimus.

SYMPATHIA, ET ANTIPATHIA.

Viperæ, & murænæ amicitia. CARDANVS agens de rerum varietate, monimentis mandauit viperam, inter plantas, eruca potiſſimum, & ſabina maximoperè delectari: hac de cauſa plures ſemper, & ſubtus arborem ſabinæ gradiuntur, & ſuper ipſam ſerpunt. G Præterea vipera ſingulari fauore murænam proſequitur; dum, antequam cũ ipſa congrediatur, venenum euomere perhibetur, ne ſponſam læthali humore inficiat: hoc autem elegantiſſimè expreſſit Philes his verſibus iambicis.

Ἔχις δὲ καὶ μύραινα συνδιαζέτην,
Ὁ μὲν πρὸς αὐτὴν τῆς ὀπῆς ἐξερπύσας,
Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐκ ῥοῆς ἀνηγμένη.
Καὶ πρὶν δὲ, βασιλεῦ, συνδραμεῖν εἰς τὸν γάμον,
Ἐμεῖ τὸν ἰὸν ὡς γλυκὺς ὁ νυμφίος.

Hi autem verſus interprete Berſmano ſic latinè exponuntur.

Muræna amore, & vipera ardent mutuo,
Hæc ex latebris ad puellam prodiens,
At illa fluminis relinquens alueum. H
Sed ante iungant, quàm viciſsim gaudia,
Sponſus venenum vomitione reijcit.

Alioquin hæc beſtia, odio capitali ab homine, à multis brutis, à quiquſdam plantis, nec non à lapidibus diſſidet. Primitùs ob agreſte odium inter ipſam, & hominem, ſi viperæ collum cautè contineatur, & in os diductum, ſputum humanum inijciatur, itaut in ventrem dilabatur, tanta pernicie, Æliano teſte, afficitur, vt vipera paulò poſt contabeſcat. *L.20.Mag. nat.* Deinde ob eamdem antipathiam, ſi vipera mulieri grauidæ occurrat, partum abortu vitiat: immò, ex Porta, idem accidere mulieribus prægnãtibus perhibetur, quæ ſonum citharæ audiuerint, in qua fides confectæ ex inteſtinis Serpẽtum, & pręcipuè viperarum accõmodatæ ſint. Inter bruta animãtia, viperæ muribus inuiſæ pronunciantur: etenim, ex Æliano, hi ſtatim atq; vocem felis, aut ſibilũ viperæ audiunt, muſculos à proprijs cauis aliò transferunt. *Oſsifragæ, & viperæ odium.* Item magnũ diſſenſum inter viperam, & oſſifragam collocat Auicennas; cum fateatur ſe vidiſſe hanc auem cum vipera dimicantem,

& ex

A & ex gugna ad herbā similem soncho se recipientem, quam cū quidam; periculi causa, euulsisset, auis rediens, nec herbam inueniens interijt. Amplius inter viperam, & terrestrem testudinem, acre odiū cadere, narrat Ælianus: quocirca testudo deuorato prius origano, viperam preclarà contemnit, quo non inuento, ad rutam confugere dicitur; qua degustata contra viperinos ictus armatur: hinc forte colligenda erit causa, propter quam Apuleius rutam viperalem appellauerit. His autem herbis deficientibus, testudo plane conficitur. Quæ omnia ab Aristotele desumpta fuisse arbitramur: hic enim in Mirabilibus, Origanum pro testudine aduersus viperam prædicat. Plinius autem de antipathia prędictorum animalium agens, id, quod Aristoteles Origano attribuit, cunilæ herbæ assignant, dicens. Testudo si viperam ederit, mox cunilam gustat, quòd cum sæpius quidam ita factum animaduertisset, deuorata à testudine vipera, herbam eradicauit, quo facto, testudo interijt. *Testudinis & Viperæ inimicitia.*

Immò inter Parias Serpentes, & viperas acerbissimum odium intercedere promulgat Suidas: propterea quòd Pariæ sunt Serpentes mansueti, hominibus minime nocui, B & inuentas viperas deuorant. Scorpioni quoque vehementer infensam esse viperam nonnulli retulerunt. Vnde Gaspar Vuolfius huius rei se periculum fecisse testatur, dum inuentū Scorpionem iniecit in phialam, in qua viua vipera seruabatur: quare paulò post ictibus, & morsibus hinc inde datis, ambas animantes interijsse conspicatus est Vtrum modò Scorpius, vel vipera prius obierit, se non rectè meminisse fatetur. Tandem inter animantes, Ælianus tradit vespas in viperam malignas esse: vnde postea fit, vt perniciosiores ictus imprimant. *Pariæ Serpentes, & viperæ hostes.* *Scorpionis, & viperæ certamen.*

Præter animalia, aduersus nonnullas plantas viperæ odium contraxerunt, sed præcipuè contra allium, vt Theophrastus pronunciauit; ideóq; allij odorem vitant; consequenterq; Scorpium, & alliariam fugient, cum folia harum plantarum contusa tetrum allij odorem emittant. Ex Auiccinna Luph, nempè Arum inimicum viperis esse perhibetur: hinc huius radix manibus affricata morsus viperarum arcere dicitur. Idem author sinapim viperis aduersari promulgat. Rursus inter fagum, & hanc bestiam antipathia cadit non contemnenda: siquidem Andreas à Lacuna recitat, ramulo fagi C viperam leuiter contactam obstupescere. Idem de fraxino Mercurialis publicat: nam hæc bestia tantòperè ab illa abhorret, vt constituta inter foglia fraxini, & prunas, potiùs per ignem quàm per foglia transire eligat. Deniq; Solanum viperis inuisum esse volunt: quare Galenus aduersus hos Serpentes, manus succo solani madefaciebat. Inter lapides smaragdus viperæ odiosissimus celebratur: cum ex Rhasis, viperæ oculi optimum intuentes smaragdum liquari, & mox à capite effluere dicantur. *L. 6. de causis Plant.* *Fagus viperæ inimicus.* *Solanū viperis inuisum.* *Smaragdus viperis aduersatur.*

COITVS, PARTVS.

VIPERAS olim ex capite Cerberi natas esse, multi fabulantur: ideòque Goropius hæc verba protulit. *Aconitum verò illud exeo lethale virus contraxisse volunt, quod Hercules paulò antè Cerberum apud Heracleam extractum hominibus ostenderit, è cuius capite viperæ natæ sint, quarum tabo aconitum fuerit infectum.* Quamuis postea Goropius hanc fabulam ad veram reduxerit historiam. Legitur etiam apud interpretem Theocriti viperam, ad mentem Aristotelis, ex lacerta exsiccata dimanare. Quidam ex cinere tanquam ex putri materia viperam oriri pronunciant. Sed nos opinamur Serpentem, & non viperam simpliciter intelligendam esse. Quamquam credendum sit ex putredine etiam generari posse: narrat enim Iulius Obsequens, vigetibus bellis ciuilibus inter Cæsarem, & Antonium, Padum inundasse, & ingentem viperarum copiam visam fuisse. Et apud Sabellicum legimus, mulierem pro infante viperam peperisse: quæ animantia ex nulla alia materia, nisi ex curupta originem habuisse arbitramur. Verumtamen, his posthabitis, pronunciandum est viperas ex congressu maris, & fæminæ oriri; propterea recitant multi authores, & præcipuè Herodotus in Talia, quòd vipera mas congrediens caput in os fæminæ inserit, quæ, postmodum, re peracta, dentibus illud præcidit, iuxta illud disticon Reusneri. *L. 8. de orig. Antuerp.* *Vipera ex lacerta.* *Lib. 3.* *Lib. 25. de Anim.*

Cum ruit in venerem blanditur echidna marito. E
Mox satura insertum præscat ore caput.

Quamobrem non est mirandum, si Albertus in hanc venerit sententiam, quod fęmina libidine insaniens caput maris ore apprehendens illud amputet, & ex sputo illo concipiat: fætus autem perfectionem adeptus exiens aluum matris erodat, vt paulò inferius recitabitur. Canit enim Reusnerus hunc in modum.

Dum coit, emoriens infausto vipera partu:
Dente caput rescat coniugis ipsa sui.

In Theriacis. Quare id totũ explanauit Nicander versibus græcis in latinum sermonem sic translatis

Cum durum fugiens morsum ignescentis echidnæ
Frendit echis, vel vbi feruente libidinis æstu
Sæuo dente sui rescat caput illa mariti.
Ast vbi post vegetam cæperunt pignora vitam,
Iamq; propinqua adsunt maturi tempora partus
Indignam cari mortem vlciscentia patris, F
Erosa miseræ nascuntur matris ab aluo.

Aliter etiam carmina græca Nicandri sic verti possunt.

Vipera sæua caput læthali dente mariti
Mordicus abscindit, sed nata ex semine proles
Viscera dilaniat matris stratamq; relinquit,
Sic patris interitum sub primo vlciscitur ortu.

Cæterùm Aristoteles, & Plinius, more aliorum Serpentum, nimirum viperas simul complicatas congredi pronunciarunt: cum id verissimum esse experientia doceat. Immò mares viperarum testibus insigniti sunt, & penibus in permixtione vtuntur: quemadmodum in Anatomicis enucleauimus. Cum tamen Aristoteles in his explicandis non multam diligentiam adhibuerit. Fuerunt igitur ætate nostra, qui viperas vtriusq; sexus in viuarijs incluserunt, illasq; instar aliorum animalium iungi, concipere, parere, & fętus suos educare obseruarunt. His addit Amatus Lusitanus in Dioscoridem, quòd viperas in pyxidibus prægnantes sine vlla læsione eniti conspicatus est. G

Congressus viperarum qualis.

Ex altera parte, historia huius congressus alia premitur difficultate: quoniam Scholiastes græcus Nicandri prodidit Archelaum existimasse murænas ad litus exeuntes cum viperis coire: & Plinius de murę nis loquens, Serpentum permixtione impleri arbitratus est. Aelianus etiam recitauit, quòd muræna libidinis impetu acta in aridum locum progreditur, & desiderio sponsi iniquissimi mota, latibulum viperæ ingrediens ipsi copulatur. At vulgaris opinio est viperam venereis stimulis concitatam ad mare accedere, & sibilando murænam euocare, immò antequam venereo complexu iungantur, venenum deponere; vt in conspectu fæminæ decorus, & innocens sponsus appareat, & peracto congressu, murænaq; ad pelagus regrediente, veneno rursus absorpto, domesticam sedem repetere. Quam opinionem Oppianus poeta græcus, Basilius, Cæsariensis, & alij secuti sunt; quoniam hanc ab Oro Apolline in hieroglyphicis confirmatam legerant. Huic autem falsæ opinioni Aristoteles, & Theophrastus ansam præbuerunt, cum discrimen inter myrum, & murænam recenserent. Siquidem tanta est myri, & murenę cum anguibus similitudo, vt myrum murenæ coniunctum intuentes, viperam marem esse crediderint; eoq; magis, cum, Serpentum, & viperarum ritu, permisceantur. Hac de causa Atheneus validis rationibus hanc murenæ, & viperæ permixtionem destruere conatur. Primò, quia neq; viperæ in mari, neq; murenæ humi versentur: deinde, quia viperæ, & murænæ marem, & fæminam sui generis habeant. Tertiò, si murænæ cum Serpentibus congrederentur (quod est absurdum) potius cum marinis, quàm cum terrestribus miscerentur. Ad roborandam Athenęi sententiã addenda est authoritas Rondeletij, qui varij generis Serpentes in vasis includens obseruauit viperam marem coire tantummodo cum compare, neq; alio congressu delectari. H

L.12.c.23.

Coitus murænæ & viperæ.

Exploditur opinio congressus viperæ, & murænæ.

De partu viperæ inualuit opinio apud Vulgus, catulos viperinos, nonnisi lacerata matris aluo in lucem exire. Referunt enim naturam ita cauisse, ne huius tam perniciosi animalis species supra modum augesceret: ideòq; viperam, quemadmodum & leęnam bis parere negarunt. Quapropter ad rem, Baptista Mantuanus canebat.

Languet, & ipsa suo periens vt vipera partu.

Pari-

A Pariter Iulius Cæsar Scaliger in ænigmate spumæ maris ad partum viperæ alludens sic cecinit.

Instabilis mater, cum rupta est, nascor: vt olim
Vipera, sed rursus pristina fit parens.

In hoc genere etiam circumferuntur pulcherrima carmina Aurelij Clementis, quæ quoniam lectu sunt digna, non piguit nos hoc in loco illa recensere: hæc autem sic se habent.

Si licet exemplis vti, sic vipera, vt aiunt,
Dentibus emoritur fusæ per viscera prolis
Author morte sua non sexu fertilis, aut de
Concubitu, distincta vterum, sed cum calet igne
Percita fœmineo, moriturum obscœna maritum
Ore sitit patulò, caput inserit ille trilingue
Coniugis in fauces, atq; oscula feruidus intrat
B *Insinuans oris coitu genitale venenum;*
Nupta voluptatis vi saucia mordicus hausta
Frangit amatoris blanda inter fœdera guttur.
Infusasq; bibit, caro pereunte, saliuas;
His pater illecebris consumitur, & genetricem
Clausa necat soboles: nam postquam semine adulto
Incipiunt calidis corpuscula parua latebris
Serpere, moratumq; vterum vibrata ferire.
Aestuat interno feritatis crimine mater
Carnificemq; gemit damnati conscia sexus
Progeniem scpti rumpentes obstacula partus,
Nam quia nascendi nullus patet exitus, aluus, aluus
Fœtibus in lucem nitentibus excruciata
Carpitur, atq; viam lacerata per ilia pandit.
C *Tandem obitu altricis prodit grex ille dolentis*
Ingressum vitæ vix eluctatus, & ortum
Per scelus exultans lambunt natale cadauer.
Reptantis catuli proles dum nascitur orba
Haud experta diem, miseræ nisi posthuma matri.

Hanc absurdam de partu viperæ sententiam protulerunt Herodotus, Nicander, Orus Apollo, Plutarchus, Solinus, Arnoldus Villanouanus, Valerianus, Gillius, Volaterranus, & multi alij, qui in eadem naui parùm accuratè versati sunt. Sed inter hos maximoperè admiramur Authorem de theriaca ad Pisonem, qui non solum in hoc erratum, sed etiam in multa incidit, quæ hunc librum Galeno minimè adscribendum esse nobis persuadent. At hic error inde fortè dimanauit, quia nonnulli viperam aliquando extinctam, fœtu superstite obseruarunt. Animaduertendum autem est, quòd vipera prius oua vnius coloris, & mollia instar ouorum piscium concipit: deinde viuum fœtum excludit ad differentiam aliorum anguium, qui oua concipientes, eadem pariunt. Hæc
D autem animantia mediam quodammodo naturam inter ouipara, & viuipara participantia nullam nobis admirationem afferre debent; cum hoc etiam plantis contingat: etenim planta Aparine, & Græcis Philanthropos nuncupata concipit florem ab hirsuto, & aspero globulo non exeuntem; immò intus perfectionem adeptus semen producit. Idem in viperis manifestum conspicamur, quæ intus oua concipientes animal postmodum foras emittunt, vt Nicander his versibus expressit. *In Ther.*

Οἴη γὰρ βαρύθει ὑπὸ κύματα τοὶ δὲ κατ' ὕλην
Ὠοτόκοι ὄφιες λεπυρηνέα θάλπουσι γενέθλην.

Qui versus in latinum translati sic sonant.

Sola etenim fœtu grauida est, cum cætera in altis
Ouipera excludunt testacea pignora syluis.

Vel etiam rectius sic exponi possunt.

Hæc etenim solùm fœtu grauis vndique fertur,
Cum tamen oua aliæ passim per deuia fundant.

Quare non immeritò refert Apollonius apud Philostratū, viperam fuisse visam, quæ catulos nuper in lucem editos quodammodo expoliens lambebat. Itaq; ratione huius featuræ moti graues authores, viperas à ceteris Serpentibus segregarūt; cum tamen hęc sententia multis non arrideat: etenim Cerastes, & multi alij Serpentes, more viperarū, eniti feruntur; quandoquidem ex Bellonij obseruationibus, in Ægypto huiusmodi bestiæ studio dissectę, & catuli in ouis inuenti fuerunt. Hac de causa Nicander non iniuria Cerastes inter viperas enumerabat. Et Greuinus hos Serpentes, exceptis cornibus, à viperis minimè discrepare asseuerabat. Præterea, secundùm Horodotum, in Arabia Serpentes sub alati ritu viperarū congredietes, & parientes stabulantur. Hinc colligendum est non à sola vipera viuum fętum edi, quamuis scribat Leonicenus, hoc argumento sententiam Aristotelis minimè destrui, cum ex alato, & non alato, ad mentem eiusdem Philosophi, species non varietur, quoniam formicæ etiam alatæ, & non alatæ ad eamdem speciem referantur. Verùm, licet viperæ viuum fætum enitantur, vt hactenus explicatum fuit. Nihilominus ex Aristotele, in partibus internis oua prius generantur, quæ supernè versus præcordia continentur, molli cortice tecta, veluti oua piscium: deinde, tempore paritionis, catuli membranis obuoluti ab vtero egrediunt. Bellonius verò aduersus Aristotelem, catulos sine vllis membranis in lucem prodeuntes se pluries obseruasse fatetur. Huic difficultati sequenti distinctione possumus satisfacere. Nam partus viperæ bifariam considerari potest; primùm, quatenus catuli membranis inuoluti figuram oui repræsentantes ab vtero exeunt, è quibus disruptis paulò post erumpunt, & hic partus vocatur naturalis, quem nostri viperarum venatores pluries se obseruasse testificantur. Secundò, consideratur hæc fætura, quatenus catuli inuolucris scissis in vtero nudi ab aluo egrediuntur, quem modum Bellonius obseruatum explicauit. Quapropter ex prædictis ouorum pelliculis erosis dimanauit opinio in vulgus, catulos viperinos abrosa matris aluo in lucem prodire. E F

In Thalia.

In l. de Di-psa.

L. 1. de hist. An. c. vlt.

Fætura viperarū qualis.

Idcircò Albertus Magnus hanc opinionem roborare volens affert in medium authoritatem Plinij dicentis, propter angustiam alui, & copiam catulorum, viperam difficulter eniti, & vltimos tædium inuadere, qui, corrosis matris visceribus, confestim in lucem egrediuntur. Quare Albertus assertum mendax alio mendacio stabilire nititur: cum liquidò omnibus constet naturam in necessarijs non deficere. Theophrastus tamen post Aristotelem solers arcanorum naturæ inuestigator, vterum viperarum à catulis perforari negauit; & superiori sæculo Nicolaus Leonicenus huiusmodi errorem patefaciens extirpauit. Quando autem Plinius ab Alberto citatus hanc falsam opinionem videtur insinuare: doctrinam Aristotelis ab ipso peruerti notandum est, etenim vbi Aristoteles scriptum reliquit, catulos interdum membranis obuolutos, & quandoque abrosis membranis, ab aluo exire; Plinius transcripsit postremos catulos tarditatis impatientes latera alui maternæ ad exitum lacerare. G

Opin. Theophrasti circa partum viperæ.

Quoad numerum catulorum, & pariendi tempus, tradunt aliqui, ex mente Aristotelis, singulum catulum singulo quoq; die ab vtero exire; itaut iuxta numerum catulorum, tot dies in partu absumantur. Cum tamen experientia demōstret, quòd vnico die catuli membranis inuoluti vterum reserent, & tandem die sexto aliam tenuem membranam senectam anguium æmulantem deponant: vt multi Pharmacopolæ fide digni obseruarunt. Hic autem error, circa viperinum partum, ex Plinio, & Theodoro Garza dimanauit, qui verba Aristotelis, quæ in textu græco sic se habent, τίκτει δ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ' ἓν, τίκτει δὲ πλείω ἢ εἴκοσιν. Theodorus Garza, & Plinius ita interpretantur, *singulis diebus singulos parit, plures quam viginti numero*. Cum tamen hæc verba ita essent exponenda, Parit autem vna die singulos, & parit plusquam viginti numero. Vt hæc verba talem sensum nanciscantur; non quòd singulis diebus pariat, sed quod vna die plusquam viginti catulos, singulos tamen, nempè vnum post alterum, vipera enitatur. Circa numerum fætuum, vipera vigintiquinq; ad summum catulos effundit. Immò Ioseph de Sauijs vir fide dignus, & pharmacopęus celeberrimus, qui toties viperas pro varijs concinnandis medicamentis pertractauit, tres supra viginti catulos ab vna vipera in pyxide custodita excuntes obseruauit; deinde illos à matre segregans, quatuor tantummodo cum illa reliquit, quos alacriores in dies, & audaciores, reliquos verò separatos inertes, & segnes fieri conspicatus, id à solo viperæ halitu prouenire posse existimauit. Ad finem vipera non per longum temporis spatium vtero gerit: idq; ex eo conie cta- H

Numerus catulorum viperæ.

A iectamus, quoniam viperæ concipientes initio Veris, fœtum ad mensem vsq; Augusti gestant.

LOCVS.

NEGABANT olim Marsi populi, qui in Italia Serpentes impunè venabantur, & contrectabant viperas ob cęli temperiem, & molliorem soli naturam, in nostro orbe haudquaquam generari. Quod Galenus iustis de causis sibi persuadere nō potuit. In hanc quoq; sententiam venit Leonicenus, qui de thyro sermonem habens, in Italia optimas viperas pro nobilissimis concinnandis medicamentis, nasci affirmabat. Et Renodeus addit non modò in Italia, sed etiam in Gallia, & præcipuè in agro Putauiensi versari; ex quo loco numerosæ viperæ Lutetiam pro varijs pharmacis, aduehūtur. In Lu-
B sitania, & Hispania, ex Amato Lusitano, viperę infinitę non desunt. Apud Indos esse viperas, narrat Christophorus Acosta Africanus: siquidē in Malabar viperæ multæ, & alia Serpentū genera visuntur. Item Syagro promontorio Arabię proxima est Insula, in qua, vt retulit Arrianus, Crocodili, viperæ plurimæ, & lacertæ permagnæ versantur. In Melitensi Insula viperæ non desiderantur, vbi D. Paulus Apostolus à vipera demorsus nihil mali passus est, vt in Actis Apostolorum traditur. Numerosæ etiā in Cypro, & Chio nascuntur. Circa Amyclas, quas antea Græci condiderant, frequentes viperas morsu insanabili esse, narrat Solinus. Quamobrem viperæ in vniuerso terrarum orbe viuunt, vt scripsit Herodotus; & Bellonius veritatem est assecutus, quando pronunciauit se in Anglia, Gallia, Italia, Asia, Græcia, & Ægypto viperas reperisse. Cordus tamen in Dioscoridem se nunquam in Germania viperam conspicatum fuisse memorat. Item Aristoteles viperas in Creta nasci inficiatur. Nihilominus Serpentes in Græcia Bellonius versari asseuerauit, qui vulgò *Chendre* nominantur; quæ vox ab echidna detorta esse videtur. Itaq; Aristoteles forsitan attestari voluit Serpentes non ita perniciosos diuagari.

In Com. ad Diosc.

In lib. Aromat. c. 33.

In Polyhist.

In Mirab.

Loca peculiaria viperarum.

C Circa loca peculiaria ab his feris adamata, notandum est, loca montana à viperis libenter frequentari. Idcirco Dioscorides prodidit rutam in Macedonia circa Haliacmon fluuium crescentem esse venenatam; cum hic locus montosus sit, & viperis scateat. Nascuntur etiam copiosè in Luganeis montibus Patauinis, vt tradit Marcus Oddus; quæ pro theriaca componenda, optimæ ab ipso celebrantur. Insuper nonnullæ etiam propè aquas stabulantur; hac de causa Martialis meminit viperæ versantis circa populos arbores humectis locis gaudentes, & succinum stillantes, quæ tandem in electro inclusa perijt, his versibus.

In Medit. Ther.

L. 4. Epigr. epigr. 59.

Flentibus Heliadum ramis, dum vipera serpit,
Fluxit in obstantem succina gemma feram;
Quæ dum miratur pingui se rore teneri,
Concreto riguit vincta repentè gelu.
Ne tibi regali placeas Cleopatra sepulcro,
Vipera si tumulo nobiliore iacet.

D Amplius nonnullæ maritimis, & arenosis locis delectantur, quarum carnes pro antidotis à Galeno reprobantur, quoniam ægrotantibus sitim inextinguibilem afferre soleant. Vnde ratione huius loci legitur pulcherrimum epigramma de naufrago in arenis iacente ictu viperæ lethaliter vulneratu huius tenoris.

Aequoris insanas euasit naufragus vndas,
Tristius Afra salo præbet arena solum.
Dum iacet, ecce graui pressus propè litora somno,
Nudus, & infesto fessus adusq; freto.
Vipera trux perimit, frustra fugis æquora frustra
Heu miser, in terris debita fata tibi.

Alioquin, hyeme aduentante, pro sede propria hæ bestiæ latebras eligunt, vt Virgilius innuit canens.

L. 3. Georg.

Interit, & curuis frustra defensa latebris
Vipera.

Ali-

Lib. cit. Aliquando etiam ex eodemmet Virgilio, ſub præſepibus immotis libenter ſtabulantur, E in quibus fimus, & immundiciæ immotæ diù manent his verſibus.

Sæpè ſub immotis præſepibus, aut mala tactu
Vipera delituit: cælumq; exterrita fugit.

Lib. 10. de hiſt. Anim. c. 62. Ariſtoteles autem, accedente bruma, ſub ſaxis condi ſtatuit; cum cæteri Serpentes ſub terra occultati hyemem tranſigant. Plinius tamen Ariſtotele forſan malè intellecto, totum ſcripſit oppoſitum, nimirum vrgente frigore, viperas ad terræ cauernas confugere, *Li. 8. c. 39.* cum cæteri Serpentes ſub ſaxis condantur. Vnde Martialis ſententiæ Ariſtotelis ad- *Li. 3. Epig. 16.* hęrens vitalibus auris commiſit epigramma ſcitu dignū de vipera in faucibus ſtatuę lapideæ referentis vrſam iacente, circa quam puer ludens, inſerenſq; manum in os ſtatuę, lethali ictu à vipera percuſsus fuit. Verſus autem ſunt huius tenoris.

Proxima centenis oſtenditur vrſa columnis,
Exornant fictæ qua platanona feræ.
Huius dum patulos alludens tentat hiatus
Pulcher Hylas, teneram merſit in ora manum. F
Vipera ſed cæco ſcelerata latebat in ore,
Viuebatq; anima deteriore fera.
Non ſenſit puer eſſe dolos, niſi dente recepto,
Dum perit: ò facinus, auſa quod vrſa fuit.

Nos tamen ſcimus, ex longa ruſticorum obſeruatione, viperas non ſolum ſub lapidibus, ſed etiam ſub terra hyeme occultari. Nam quando ipſi altius terram ligonibus fodiunt, has viperas ſimul glomeratas ſæpiſſimè inueniunt.

VICTVS.

In Beot. Cap. 13. PAVSANIAS ſcriptis mandauit viperas in montana Pheniciæ parte, herbis veſci; ſed vt plurimum quaſdam radices libenter vorare, quibus deinde magis efferari G traduntur. In libro autem de theriaca ad Piſonem legitur, quòd viperæ non ſolū herbis venenatis, ſed etiam animalibus, ſcilicet bupreſtibus, erucis, cantharidibus, phalangijs, mure araneo, ſtellionibus, ſcarabeis, bufonibus, ſalamandris, & alijs huius generis victitare. Erucis quidem delectantur, vt voluit author de theriaca ad Piſonem, iiſq; potiſſimum, quas pytiocampas appellant. Præterea mures non ſolum araneos, ſed mures cuiuſcunque generis paruos appetunt, magnos autem ictibus interimunt.

His addamus ſententiam Ariſtotelis, qui voluit Scorpiones à viperis deglutiri, ho- *Lib. 8. de hiſt. Anim. c. 29.* rumq; paſtu venenoſiores fieri: ſiquidem quando animal venenatum alio pariter venenato pro cibo fruitur, eius morſus venenoſiores fieri creduntur. Inſuper viperæ auibus etiam in cauitatibus arborum nidulantibus inſidiantur: quare Albertus narrat hiſto- *Viperæ nidis auiū inſidiantur.* riam cuiuſdam picæ, cuius pullos in nido adhuc implumes vipera deuorauerat; tuncq; ſuperueniens mater acerrimè cum vipera dimicabat, interim coxa dentibus viperæ apprehenſa, & clamore edito, ſocia aduolauit, & viperæ caput roſtro ita percuſſit, vt vipera interiens ab arbore decideret. Cumq; hoc ignotum non eſſet Baptiſtæ Mantuano, H ſic canere ſolebat.

Sicut vbi implumes inuaſit vipera nidos;
Ingemit, & querulo carmine plangit auis.

Noſtra tamen ætate multi viperas in capſis, & pyxidibus contentas furfuribus nutrire profitentur. Venatores quidam viperarum illis in vaſibus incluſis, quinto decimo quoque die prębent potum aquę ſimplicis cum herba quadam trita, quam nemini tanquam arcanum reuelare volunt; hacq; ratione viperas pingues, & alacres conſeruare conantur. Nos autem hunc effectum non herbę, ſed ſolo potui attribuimus, quandoquidem alij *Potio viperarum.* potu aquæ ſimplicis vtentes, viperas alacres, & pingues per longum temporis ſpatium conſeruant.

Circa potum, ſcribit Bellonius viperas, & Ceraſtes, inter reliqua Serpentum gene- *Li. 2. obſer. c. 50.* ra à potu diu abſtinere. Verumtamen ſummoperè delectantur vino, itaut nonnullæ illo allectæ facili negocio comprehendantur. Verùm, ad mentem Alberti, viperæ ve-

neno

A neno vinum inficiunt: quod à veritate alienum esse constat, cum multi vini viperini potione à varijs affectionibus liberati sint, vt multis in locis testificatus est Galenus. *Li. 25. de An. cap. 1.*

TEMPERAMENTVM.

CIRCA temperaturam carnis viperinæ sententię doctissimorum virorum sibi inuicem reclamant: quandoquidem Aristoteles eam frigidam esse arbitratur, dū animalia viuipara ab ouiparis distinguens, sic ratiocinari videtur. Si viperæ natura calidæ essent, proculdubiò putamen oui viperini illam duritiem adipisceretur, quā in ouis gallinarum obseruamus: quoniam autem frigida gaudent temperie, ideò putamen oui molle intra se generant, cum ob inopiam caloris illud ad perfectam duritiem perducere nequeant. Altera ratio non spernenda est illa, quam ex natura animalium hyeme latibulantium colligimus, quam in primo capite huius libri frigidam esse statuimus: etenim viperæ ad illorum animantium naturam referuntur; quæ & ipsæ, absq; cibo, B diù in cauernis morantia, ob calorem imbecillum, non ita citò alimentum conficere possunt. Quoniam si calor in illis dominaretur non solum alimentorum, sed propriam etiam substantiam absumeret. Quod in alijs animalibus contingere conspicamur, quæ ab innato calore valido reguntur. *L. 1. de Gener. An. c. 9. & 10.* *Natura viperarū frigida.*

Ex altera parte Galenus, Dioscorides, & alij antiquiores Medici viperarum carnem excalfacientem, & siccantem esse iudicarūt; dum oleo, sale, anetho, porro, & aqua conditam præbent. Immò Galenus multos elephantiasi laborantes his carnibus liberauit, euacuato per cutim humore peccante, qui effectus caloris esse solet. Præterquamquòd à viperis demorsi contorquentur, & magna siti afficiuntur, qui affectus, & effectus non à frigida, sed à calida causa proueniunt. Demùm, qui viperas interficiunt, & mortuas pertractant, quamdam veluti pruriginē cutis persentire fatentur, quam nonnisi acres, & calidi vapores generare possunt. *Li. 11. de simp. med. fac. cap. 2.*

Cæterùm ad destruendam hanc difficultatem, & ad conciliandum Galeno Aristotelem, C confugiendum est ad illa, quæ Galenus ad calcem libri secundi de locis affectis explicauit: vbi retulit animantia frigidiora, hyeme ob frigoris violentiam, non secus ac essent mortua, latitare. Huius autem generis sunt viperæ, quæ tunc temporis contrectatæ non mordent, æstate tamen, & potissimùm sub caniculæ ortu, vehementer æstuant, & feruorem quemdam præ se ferre videntur. Animantia igitur huius generis, ex Aristotelis etiam doctrina, parùm caloris habere, consequenterq; frigidæ naturę esse dicuntur: quamuis caloris aduentitij acrimonia polleant, qui calor postea, hyeme eximio ambientis frigore retunditur, & quasi extinguitur. At quando aer incalescit, & in dies magis, atq; magis calidior redditur; tunc etiam calor horū animaliū quotidie maiorem vigorem adipiscitur. Itaq; natiuus calor in viperarum primordijs, vt docuit Arist. parùm vigere perhibetur. Sed scatuli dum in dies augescunt, multum etiam adscitij caloris acquirūt: hinc fit, vt earum carnes feruorem aliquem prę se ferant. Quare ex mente Galeni, vehementi facultate digerendi, & mediocriter exsiccandi potiuntur. Non erit igitur admirandum, si quandoq; carnes viperinæ sitim in patientibus generent: quamuis D non omnes viperæ, sed tantummodo loca maritima incolentes id præstent. Ex his igitur fundamentis facilè respondendum est viperas à cauernis exeuntes frigidas, & siccas, æstate verò calidiores esse, vt Galenus sæpè recitauit. Et si alibi authores viperam frigidam esse pronuntiarunt, tunc id dictum fuisse existimare oportet, non quia hoc animal refrigerandi facultatem participet, sed tale in comparatione ad alia animantia calidiora iudicatur. Immò quando Galenus carnem viperæ calidam esse promulgauit, ipsam cum sale, porrò, & anetho coctam intellexit. Quamuis alij respondeant in vipera duas partes, nimirum venenatam, & bezaarticam perpendendas esse: nam ratione partis venenatæ, calidam esse asseuerant, quod signa viperini veneni à Dioscoride proposita demonstrant: cum frigiditas alijs partibus viperæ dominetur. Tandem proco-ronide cuius tractatus referre possumus, calorem viperæ videri imbecillū; cum viscidis humoribus, & lentis immersus sit, quibus à calore Solis, & feruore æstatis digestis, atq; attenuatis sit validior, suasq; operationes melius, & fælicius exercet. Qui plura de huius animalis temperie scire cupit, ad caput de Serpentum temperamento confugiat. *Solutio difficultatis.* *Quo tēpore, viperæ maiorē habeant calorem.* *L. 1. de Antid. cap. 8.* *Caro viperina circa calida.* *Lib. 6. de mat. med.*

CA-

E

CAPIENDI, ET FVGANDI RATIO.

L. 7. Æneid.

SOLEBANT Veteres varijs technis, & vanissimis cantionibus non solum viperas, sed etiam omne Serpentum genus comprehendere. Ideò memoratur à Virgilio quidam sacerdos Vmbro nuncupatus, qui & viperas, & alios angues simili artificio capiebat.

Vipereo generi, & grauiter spirantibus hydris,
Spargere qui somnos, cantuq; manuq; solebat,
Mulcebatq; iras, & morsus arte leuabat.

Lib. 7. hist. Ind.

Indi verò, In coercendis viperis, non cantionibus, sed herbis vtuntur. Quare Ferdinandus Cortes narrat, quod Incolæ illarum regionum Dijs sacra facturi venatum se conferunt, & quas apprehenderint ferociores belluas, nempè ex quadrupedibus tigres & ex Serpentibus viperas, suis Numinibus immolant. Prædicti igitur venatores in capiendis huiusmodi Serpentibus, quadam herba viperas sopiente vtuntur quam propria lingua *Picietbl* cognominant. Præterea non est tantus dolus in quolibet animali, qui ab æquali non vincatur, vel à vino. Virum enim fortem, aut vir pari fortitudine præditus, aut vinum superabit. Id Alexandro Magno accidisse fertur, qui à nemine, nisi à vino deuictus fuit. Pariter viperis hoc contingere traditur, quæ licèt sint perniciosa animalia, nihilominus vino allectæ, iuxta Aristotelis doctrinam, capiuntur. Quamobrem venatores viperarum, vino in fictilibus circa sepes collocato, illas tandem nullo negocio coercent. F

Herba Indica ad coercedas viperas.

Lib. 8. hist. An. cap. 4.

Vino capiũtur viperæ.

Circumforanei, qui ex stirpe Diui Pauli se prognatos prædicant, viperas facillimè capiunt: quamuis omnes sint Apuli ex Liceia vrbe oriundi, aut ex locis circumstantibus, origine fortè etiam deducta à Marsis eorum vicinis, qui sexcentis, vel etiam fortasse millenis annis, ante ætatem Diui Pauli vixerunt. Hi infrascripto vnguine manibus diligenter perunctis viperas facilè coercent, & contrectant. Hoc autem vnguentum constare dicitur ex oleo seminis raphani syluestris, succo radicis asphodeli, & dracunculi, cerebro leporis, folijs saluiæ, baccis lauri, additis quibusdam alijs, quæ tanquam arcana reuelare renuunt. Huic simile linimentum præscripsit Nicander, quod integratur ex medulla cerui, oleo rosacco, cera, & Serpentibus, qui vnà cum prædictis simplicibus medicamentis incoquuntur. Itaq; hoc Marsi, & alij viperarum venatores perungi dicuntur, vt viperas, & cæteros Serpentes facilè apprehẽdant: captos aũt illicò saliua perfundunt, cuius cõtactu villescere, & violentiam veneni deponere creduntur. G

Vnguẽtum Circumforaneorũ ad capturã viperarũ vtile.

In Theriacis.

Saliua humana ad quid.

Nostra ætate, venatores Serpentum, & viperarum, forcipibus ex ferro, aut arundine paratis vtuntur. Quandoq; etiam minori bombarda, & viperas, sicuti & alios Serpentes quidam interimunt. Sed aduertendum est hoc instrumentum infidum esse; siquidem anno decimo quinto supra millesimum, & sexcentesimum, iuuenis quidam sclopo munitus, & arua peragrans in viperam eminus conspectam instrumentum direxit, vt plumbeam glandem exploderet, interim disrupto ob violentiam ignis instrumento ipse perijt. Quamobrem de hoc circumfertur epigramma huius tenoris. H

Iuuenis necatus ab instrumento, quo viperã necare studebat.

In quinto lustro lustrans Octauius arua,
Anguis viperi tergora fusca videt.
Tunc glandem igniuomo in spiras cum dirigit arcu,
Ferrea vi flammæ fistula scissa crepat.
Sibilat, atq; fugit bombo perterritus anguis
Saucius Arcitenens eiulat, atq; perit

Hæc, & cætera artificia pro viperis comprehendendis in capite primo huius libri legenda sunt, vbi de modo capiendi, & fugandi omnes Serpentes agitur. Fugantur etiam viperæ multis præsidijs, sed precipuè fumo corij combusti cum semine lini: idcircò Gattinara recitat se, in Nosocomio Papiæ, nouisse quemdam in ventriculo viperam habentem, vnde multis remedijs adhibitis, nihilq; conferentibus, tandem suffimentis corij & seminis lini, bestia per anum egressa est.

Inc. de cura præfocat. matricis.

VI-

A

VIPERÆ VENENVM QVALE.

TRIA venenorum genera in hoc terrarum orbe reperiuntur, quibus humanum genus graui noxa premitur: primum residet in animalibus, secundum à plantis elicitur, & tertiũ à fodinis eruitur. Animalia igitur exitiosam vim participantia sunt potissimum Serpentes, inter quos vipera postremum locum non occupat. Etenim viperinum venenũ, siue admotum, siue assumptum facultatem interimẽdi possidet, veluti alimentum optimè concoctum nutrit. Est enim veneni substantia alimentis prorsus contraria: immò substantiam humani corporis in naturam sibi similem, & venenatã conuertit. Cæterum Nicolaus Florentinus, & alij authorum Arabum asseclæ, tres venenorum ordines constituunt, primum eorum, quæ illicò interimunt, secundũ eorum, quę B breui interposito spatio, & tertium eorum, quæ paulò serius enecant: deinde inter has postremas species viperinum virus collocarunt: quare iuxta eorum sententiam, viperæ venenum serò interimet, quæ opinio veritatem semper non assequitur: cum hoc animal in aliquibus regionibus lethalius esse perhibeatur, vt suo loco explicabimus. Verumtamen non est dubitandum alicubi venenum viperæ esse adeò exitiosum, vt citò perimat: nam ab authoribus ita teterrimum censetur, vt virus efficacissimum indicare volentes, viperinum nominauerint. Huc igitur respexit Horatius, quando cecinit.

Potestas veneni qualis.

Vipera in omnib. regionibus non æquè necat.

Cur timet flauum Tiberim? cur oliuum
Sanguine viperino
Cautius vitat? &c. *Lib. 1. car. od. 8.*

Alibi quoq; idem poeta sic scribit. *In li. Epod. ode 3.*

Quid hoc veneni sæuit in præcordijs
Num viperinus hic cruor
Incoctus herbis me fefellit?

C Quibus in locis poeta per sanguinem viperinum, venenum viperæ intelligere voluit, cum sanguis huius animalis minimè sit noxius, vt suo loco explicabitur. In eodem sensu leguntur illa carmina in epitaphio Archilochi.

Archilochus iacet hoc in litore tectus, amara
Cuius vipereo carmina felle madent.

In eodem etiam intellectu Martialis scripsit. *Li. 7. epigr. epigr. 11.*

Vipereumq; vomant nostro sub nomine virus.

Nam ex alimento herbarum, & animalium, quibus vescuntur, venenato; in cysti fellis tanquam in quadam lacuna viperinum virus generatur; hócq; experientia docet; quoniam fel viperæ recens canibus datum illos interimit: cum ex sicco felle nullum detrimentum reportent. Ex felle postea hęc materia venenata ad gingiuas demandatur, ad augendum, & fouendum illud venenum, quod in primordio, ex vi seminis genitalis ibi à natura implantatum fuit. Id in catulis viperinis liquidò constat, qui statim atq; ab vtero exeunt, dentibus lethales ictus inferunt. Id præterea patefit in dentibus viperæ mortuæ, qui etiam ad lędẽdum apti sunt. Hinc colligere oportet hoc venenum D ab extrinsecis originem non ducere; quemadmodum in canibus rabidis contingit: etenim si hoc esset veritati consonum, proculdubiò vipera non semper esset venenata; quod absurdum dictu esse opinamur.

Venenũ viperæ nõ ducit originẽ ab extrinsecis.

An verò vipera dentibus sæpè feriens venenum amittat, vt apis aculeum: quemadmodum Author de theriaca ad Pisonem asseuerantius dixit, id nullo modo attestari possumus, quandoquidem dentibus viperinis venenum implantatum esse manifestum est; quoniam dentibus viperæ etiam mortuæ vulnerati non aliter patiuntur, quam illi, qui pastinacæ marinæ radijs transfiguntur. Nec mirandum, quoniam caput viperæ à reliquo corpore separatum, nostra ætate, homines exanimauit. Id Patauij accidit, dum viperæ fœminæ ad componendam theriacam necarentur: nam pharmacopæi manus icta fuit à capite viperino iam per spatium quatuor horarũ separato, & parùm abfuit quin periret: quoniam incidit in illa symptomata, quibus viperæ morsus solet patientes affligere. Matthiolus quoq; recitat se nouisse rusticum, qui in secando prato,

Dens viperæ mortuæ lethale vulnus infigit.

vipe-

viperam falce diuiſit, hanc cum putaret mortuam, fruſtum alterum, è quo caput pendebat, intrepidus manu prehendit, ſed fera irritata, vibrato capite, digitum momordit: vnde ruſticus nihil mali cogitans, protinus digitum ori admouit, ſanguinem ſugendo expreſſurus, & repente exanimatus eſt. Alium caſum iuuenis à vipera interfecti memorat Amatus Luſitanus, qui peragrans vnà cum ſocio contendebat ſe viperam conſpectam abſq; nocumento capturum eſſe: cum autem alter derideret, ipſe porrexit manum, mox beſtia, eleuato capite, digitum punxit, quem incautus ori admouens ſuxit, ſicq; infælix breui temporis ſpatio extinctus eſt. Iulius etiam Scaliger meminit cuiuſdam Liguris, qui calcando viperam ab ea demorſus vnà cum beſtia demorſa interijt, verſus ſunt huius tenoris. E

Centur. 3. Caſus nonnullorum, qui ictu viperæ interierunt.

Vipera tartareum Ligurem calcata momordit,
Ipſa, & obiit, par mors vtraq; vtriq; fuit.

Lib. 3. ſect. 15. Legitur quoq; pulcherrimum epitaphiũ in Anthologio græco, de aucupe à vipera occiſo: nam viperæ in agris, viridarijs, pratis, & vinetis latere ſolent, quæ etiam ſi leui pede premantur, illicò exitioſum vulnus infligunt, vnde ſtatim, vel paulò poſt homines percuſſi commoriuntur, niſi antidotis patientibus ſuccurratur. F

Li. 3. de Inſom. Hinc Cardanus potentiam viperini veneni contemplans commentus eſt, quòd mulier grauida, & viperã ſe eniti ſomnians, breui temporis ſpatio, ſit interitura: quemadmodum, & Belluacenſis nugatus eſt ſcribens, eum, à quo renes viperæ mortuę incautè pedibus comprimuntur, talem inde noxam relaturum, qualem à morſu ipſius animalis reportaret. Nicander quidem ſcriptum reliquit fungos creſcentes propè latibula viperarum lethales eſſe. Immò alij narrant catulos glirium à viperis in nido inuentos partim vorari, partim excæcatos nutriri, donec vnumquemq; eorum comedere voluerint: interim ſi accidat, vt ab homine inuenti, in cibum trahantur, tunc veneno viperino nutriti comedentem interimere dicuntur: cuius rei fides ſit penès authorem. Hoc vnum ſcimus viperæ venenum eſſe atrociſſimum, quoniam Nicander illud comparat ad toxicum, quo Priſci ſagittas linibant: vt ratione ferri, & etiam veneni, lethalia, & incurabilia vulnera hoſtibus inferrent: quocirca de his ſagittis quidam ſic canebat.

Fungi quinam ſint lethales.

Venenũ viperæ quale ex Nicandro.

An neſcis cauſas mortis habere duas? G

Præterquamquod legimus apud Plinium, quòd Scythæ tela ſanie viperina, & humano ſanguine imbuebant, vt leui tactu hoſtibus interitum afferrent. Modus autem, quo genus hoc toxici parabatur (referente Rhodigino) intelligere licet ex libro Admirabilium Ariſtotelis (ſi tamen Ariſtotelis eſt ille liber) vbi Scythæ obſeruabant viperas, quæ nuper peperiſſent, & captas diebus aliquot liqueſcere permittebant, mox putrefactas in ollam ſanguine vnius hominis plenam infundebant, & vas diligenter obturatum ſub fimo obruebant, quibus putrefactis, & vaſe recluſo, ſuper natantem aquam viperinæ ſaniei permiſcentes illud lethale toxicum componebant.

L. 23. c. 10. Toxicum quo Priſci ſagittas imbuebant.

L. 2. obſer. c. 70. Ratione regionum, viperinum venenum potentiam, & qualitatem variare ſolet. Narrat enim Bellonius cum Arabibus itinerans verſus montem Sinai, quòd Camelorum dux, conſpecta eminus vipera proclamauit, & geminauit, ſuo idiomate, viperæ appellationem, tunc comites ſtatim accurrentes, lapidibus viperam obruerunt: hinc collegit author illas gentes à viperis, ob violentiam veneni, maximoperè abhorrere. Item Ioannes Hugo tradit in deſcriptione Guineæ, quòd, in Prouincia Congi, viperę ſunt talis veneni, vt ab ipſis demorſi ſpatio viginti quatuor horarum pereant. Immò ex Cardano, in Numidia, viperæ, & Scorpij ſunt veneno ſiores. Amplius Pauſanias, referente Æliano, pronunciat ſe vidiſſe hominem ab impetu viperæ aſcendentem arborem, & viperam accedẽtem, & halitũ peſtilentem in arborem efflaſſe, & hominem illicò cadentem perijſſe. Vice verſa, viperæ circa Arabicas arbores balſami verſantes, mitiores ſunt, quia ſucco ſuauiſſimo veſcuntur: vnde ſi quis ab huiuſmodi viperis percuſſus fuerit, vulnus non eſt exitiale, veluti ſi ferro inflictum fuiſſet: quoniam nonnulli viperinum venenum odoratiſſimo pabulo temperari arbitrantur. H

Viperæ venenoſiores vbi.

Li. 9. c. 16.

Vipera quando lethalior. Pariter ratione loci particularis aliæ alij ſunt venenoſiores: ſiquidem montana incolentes loca, non ſolum maiori copia veneni redundantes, ſed etiã mordaciores cenſentur; quæ verò propè aquas ſtabulantur, virus minus peſtilens poſſidere creduntur, quemadmodum, & ratione temporis anni, vipera dicitur venenoſior, & præcipuè Vere à cauernis exiens; quoniam tota hyeme proprio phlegmate nutrita eſt: veluti etiam

quando

A quando nuper senectutem exuit. Hoc non fuit ignotum Nicandro, quando cecinit hunc in modum.

Tunc etiam caueas horrendam quando senectam
Exutus serpens renouat, seu pube resultat.

Præterea, æstiuo tempore, viperarum morsus deteriores sunt, & præsertim si à vipera tritata in flicti fuerint, quia concipiens iram læthaliùs ferit. quamobrem Ouidius furorem Leænæ catulos lactantis ad viperam ira agitatam comparàuit tali ratione.

Nec Leacum catulis lactentibus vbera præbet.
Nec sæua ignaro vipera læsa pede. *Lib. 2. de art. am.*

Ratione sexus, Paulus Aegineta fuit huius opinionis, minori cum periculo liberari quos vipera mas, quàm quos fæmina momordit: At Aetius scribebat demorsis à vipera mortem impendere septem horarum spatio, & maximè ijs, qui à vipera fæmina percutiuntur. Nam ictus fœminæ ideo malignior, & venenosior creditur, quoniam quatuor dentibus feriat. Idem testatur Nicander his versibus.

B *Porrò ex vipereo, quod noris, germine petor*
Fæmina, quæ veluti maiori accenditur ira,
Sic vehemente magis fit noxia vulnera morsu,
Et plus gliscenti se cauda, & corpora voluit,
Vnde citatior hac ictos mors occupat artus.
Noxius est autem reliquo plus corpore morsus
Obseruandus, vbi victori proxima Tauro
Turba, subexoriens monstrauit Pleiades astrum.

Quibus carminibus Nicander innuit fęminas viperarum non solum esse mordaciores, sed etiam hoc genus bestiarum esse præcipuè vitandum tempore æstiuo, quod tempus per ortum Pleiadum nobis demonstrat.

Ex altera parte Auicennas in hanc venit sententiam, viperarum & draconum mares potius quàm fęminas esse deteriores. Propterea clarissimus Mercurialis prędictas ponderans opiniones ambigit an morsus viperę fæminæ, vel maris sit lethalior: ideo, C re accuratè considerata, vnica distinctione, authores conciliari posse, & omnem difficultatem dissolui arbitratur: scribit enim tam à mare, quam à fæmina exitialem morsum inagi: siquidem fœmina quatuor denttibus munita, quatuor etiam vulnera parti imprimit; sicq; maiorem veneni quantitatem, pluribus vlcusculis, patienti communicare videtur. Mas verò licèt duobus tantum dentibus armatus, consequenterq; duo solùm vulnera inferat: attamen eius vis ad venenum viperæ comparata acerbior, & efficacior censetur: itaut authores, qui maris, & qui fæminæ virus iudicarunt lethalius, vtriq; veritatem assecuti esse videntur. Tandem veneni viperini vim multifaciendam esse opinamur, propterea quòd non solum homines, sed cæteros quoq; animantes afficiat. In primis viperę bobus potissimum obsunt, vt canit Virgilius.

Lib. 4. fen. 6. tract. 1. cap. 32.
Lib. 2. de morb. venen.
Vtrũ morsus viperæ fæminæ sit lethalior maris morsu.

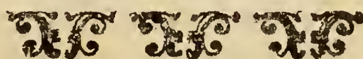
Sæpe sub immotis præsepibus, aut mala tactu *L. 3. Geor.*
Vipera dilituit, cælumq; exterrita fugit;
Aut tecto assuetus coluber, succedere, & vmbræ
Pestis acerba boum, pecoriq; aspergere virus.
D *Fouit humumi*

Ouidius quoq; decantabat.

Parua necat morsu spatiosum vipera taurum.

Præterea manifestum est canes, feles, gallos, anseres, anates, aliaq; animalia simul, & semel viperis puncta, breui temporis spatio, mortua concidere. Quamobrem Columella iure merito monimentis mandauit, quòd instruendis anserum cellis, seruanda sunt eadem præcepta, quæ in alijs generibus pullorum, ne vipera, mustela, vel aliud genus noxij animantis intrare possit. Pariter, ex eodem Columella, tota maceries Nessotrophij, nimirum viuarij anatum, extra, & intus opere textorio leuiganda est, ne vipera, aut feles prorepere valeant.

Quæ animantia viperino morsu concidant.

M VENE-

E

VENENI VIPERINI SIGNA.

ANTEQVAM medicus accedat ad præſidia, quibus vipereum virus profligatur, primùm ſigna diagnoſtica contemplari debet: inter quæ connumerantur dolor pungens, tumor partis ſauciæ, ſanies craſſa à vulnere dimanans, veſiculæ ambuſtis ſimiles circa plagam emergentes, inflammatio gingiuarum, ſitis vehemens pallor totius corporis, vomitus bilioſæ materiæ, ſingultus, nec non animi deliquium cum ſudore mortis prænuntio, niſi partibus nobilioribus, remedijs opportunis, præſto ſimus. His nonnulli addunt, ad mentem Ciceronis, ventris cruciatum, dum venæ viſcerum veneno imbuuntur. Cælius Rhodiginus narrat quemdam aulicum, cum à vipera demorſus eſſet, ſtatim in colorem porraceum incidiſſe, neq; mirandum eſt: ſiquidē nonnulli ſcribunt demorſos à vipera confeſtim icteritia affici. Hoc ſignū doctiſſimus Mercurialis non perpetuò verum eſſe opinatur: cum Authores neq; Græcos, neq; Arabes inueniat, qui hoc atteſtentur. Eſt quidem veritati conſonum à vipera vulneratos modò pallidos, modò virides, modò flauos fieri: ratio inde naſcitur, quoniam proprietas huius veneni eſt talis, vt natiuum calorem diſſipet, atq; expugnet: ideoq; pro varietate naturæ patientis, varij etiam colores conſpici ſolent. At ſi interdum accidat, vt icteritia hanc affectionem conſequatur, id contingere arbitratur Mercurialis in patiente copioſa bile redundante, quæ agitata, & commota, tandem ad cutis ſuperficiem diffunditur.

In Tuſcul. quæſt.

Icteritia an conſequatur morſum viperæ.

F

Alioquin ex Dioſcoridis ſententia, ob viperarum morſum, corpus intumeſcit, areſcit, ſubalbidum colorem acquirit, puſtulæ ſimiles ambuſtis erumpunt, vulnuſq; dilatatur; cum non ſolum extima, ſed etiam intima occupet, gingiuæ ſuffunduntur cruore, iecur inflāmatione vexatur, tormina, & humoris bilioſi vomitus ſuccedunt, & ſopor, & tremor, & vrinæ difficultas ſubſultant. Paulus Aegineta in morſu vipereo tam maris, quàm fœminæ, ſtatim ab initio dolorem menbri affecti, mox totius corporis meditatur, necnon ſanguinem, & humorem ſanioſum, & etiam æruginoſum à duobus foraminibus inter ſe parū diſtantibus fluentem, & viperarum virus nuncupatum. Præterea iuxta morſum contemplatur ſubrubros tumores, poſtea patientis vertiginem, animi deliquium, bilis vomitum, necnon vrinæ difficultatem. Hæc omnia ſigna in ſcriptis Auicennæ leguntur: hic enim verba faciens de veneno vipereo ſic ſcribebat. *Egreditur ex loco duorum dentium, aut plurium ſanguis, deinde virus feruens, & fortaſſe incipit aquoſus, deinde ſpumoſus, deinde vt ærugo æris, dolet locus, poſtea apparet apoſtema calidum, rubeum habens bothor, & veſicas ſicuti in aduſtione. Deinde apoſtema fit viride, viſcera inflammantur, in corpore apparet rubedo cum rigore, deinde ſudor frigidus, & corruptio coloris vergentis ad viriditatem. fit commotio vertiginis, frequentia anhelitus, nauſea, & ſingultus cum vomitu humoris cholerici. Accedit difficultas vrinæ. Grauatur caput quandoq; cum fluxu ſanguinis narium.*

Symptomata morſus viperæ ex Paulo Aegineta.

G

Signa morſus viperini ex Auicenna.

Greuinus teſtificatur ſe obſeruaſſe prædicta ſigna in pharmacopola quodam, qui fortè ictus fuit ab vna viperarum, quas in officina pro varijs medicamentis ſeruabat. Nicander autem, quem in aſſignandis huius affectus ſignis, ſecuti ſunt alij authores, retulit, quòd ex vulnere liquor oleoſus, interdum cruentus, & quandoq; ad pallorem vergens dimanat. Idq; ob contagium veneni accidere ſcribit: ſiquidem corpore à veneno occupato, humores nutritioni deſtinati corrumpuntur, itaut non ſolum particula læſa, ſed etiā totū corpus intumeſcat. Qua de re cutis aliquando colorem purpuraſcentem, interdum viridem, & identidem amethiſtinum repræſentat: quæ colorum varietas inſignem putredinem indicare ſolet. Immò aliquando excitatur ſingultus, veluti conuulſio quædam ventriculi; qui generatur, vel à copia humorum, vel ab inanitione, vel à repentina repletione, vel ab acrimonia materiæ ſtomachum vellicantis. Non poteſt enim fieri, quin ventriculus, dum ſentit humorem malitia veneni corruptum, totis viribus noxiam materiam expellere conetur. Ab hac putredine maligni cruoris ad caput vſq; pernicioſus vapor attollitur inſignem generans grauitatem.

H

In corpore venenato humores nutritioni ſeruientes corrumpuntur.

Verùm quia venenū per venas maiores dilabens, & partibus nobilioribus ſe ſe inſinuans

A nuans iecur inuadit, hinc fit, vt tantus feruor ibi procreetur, vt paulò post febris ardēs excitetur; deinde pulmones reliquasq́, partes proximas ita exsiccat; vt patiens vehementi siti afficiatur. Vbi verò virus totum corpus occupauit, statim signa properantis interitus se se offerunt: nam vngues ob caloris defectum liuidi fiunt, & corpus refrigeratum grandinem veluti congelantem sentit, & tremorem patitur: cum in his partibus semper aliqua portio humoris acris, & neruis molesti contineatur: propterea partes labefactatæ, & à veneno superatæ, facilè, quod in se habent, effluere sinunt. Hinc fit vt vntriculus humore bilioso redundet, in quem totus sanguis à venenefica vi transmutatur. *Cur febris ardens excitetur.*

Reliqua etiam viscera exiguum alimenti exire sinunt, quod in sudorem frigidum conuersum per totum corpus disseminatum à cute paulatim egreditur: tuncq; color eiusdem cutis plumbeus, aliquando cæruleus, interdum etiam viridis æmulans florem æris conspicitur. Sic igitur canit Nicander. *Cur color cutis fiat varius.*

——'—— porrò ipso ex vulnere quædam
B *It sanies, quæ nunc pinguis, nunc esse cruenta*
Cernitur, & nullum præfert quandoq; colorem,
Sed quæ circumdat plagam caro, turgida moles
Tollitur interdum rubicunda, ac palma videtur
Liuida, nonnunquam quodam velut hydrope gliscit;
Præterea quales ambusto in corpore bullæ
Exteriore solent summatim emergere pelle:
Inde subexoriens plagam, & vicina putredo
Occupat, & tristem ciet in præcordia mortem:
Aspera quandoquidem vehementer, & ignea noxa
Totum corpus edit, miseræ arcto ex gutture voces
Perstrepitant, cæcaq; caput vertigine nutat;
Multaq; debilitas membra anxietasq; fatigat,
Et grauis oppressum vexat caligo cerebrum.
C *Arida faux sæpè, extremos it frigus in vngues,*
Atq; hyberna statim cadit omnis grando per artus
Crebri etiam bilis vomitus, fit pallidus æger,
Atq; imitante niues circum sudore madescit.
Plumbeus est aliquando color, quandoq; nigrescit,
Fuscus & interdum simılatur floribus æris.

Prædictis addamus assertum Ætij, qui nixus authoritatibus Nicandri, & Authoris de theriaca ad Pisonem, tradidit in demorsis à vipera mare, bina vulnera, & inde morsis à fæmina quatuor conspici. Licet Baldus Angelus Abbatius retulerit hoc signum esse fallax: propterea quod mas etiā vipera quandoq; quatuor vulnera imprimere potest, antequam ei duo dentes cadāt. Verumtamen Paulus Ægineta manifestè docet in ictu tam maris, quàm fæminæ, duo tantummodo parua foramina impressa videri. Quam sententiam nostri viperarum venatores confirmant. *Signa morsus viperæ ex Aetio.*

Deniq; quoad signa prognostica, quando percussus à vipera adhibitis aliquibus remedijs, & propinatis antidotis, nonnihil quietis inuenit, tunc illum conualiturum iudicabimus. Vicissim quando sæuiora accedunt Symptomata, vt spirandi difficultas, faciei rubor, inquietudo, sitis inexhausta, oris fætor, somnus grauis, venarum tumor, syncopis, & virium dissipatio, tunc patientem pristinæ sanitati nullo modo restituendum esse pronunciabimus. *Signa prognostica.*

D

E

VIPEREI VENENI REMEDIA:

QVAMVIS in omnibus Serpentum morſibus eadem ferè proficiant, quæ in capite primo huius libri fuerunt recitata, quando de vulnere inflicto à quolibet Serpente actum fuit. Nihilominus in præſentia, nos imitati Priſcorum mentem, pro ſingulis anguium generibus, peculiaria etiam præſidia proponemus. Sunt igitur, ex Pareo, qui in virulentis viperæ ictibus, medicamenta ad canes rabidos commẽdata præſcribant: cum tamen communis ſit harum punctionum medela, quam in Arte curatiua docuit Galenus; vbi in ictu Serpentum duplicem medendi ſcopum proponit, primus eſt veneni euacuatio, alter verò eiuſdem alteratio. Euacuationem moliri debet medicus per ea, quæ vehementer attrahunt, alterationem verò per contraria ſecundùm qualitatem, vel ſecundùm totam ſubſtantiam. Præterea ſubdit Galenus, quæ citra calorem attrahunt, euacuare, veluti ſunt cucurbitulæ, & alia huius generis, quæ ſubſtantiam maleficam, & veneficam educunt.

L.20.c.16.

Cap.3.

F

Aliud genus auxiliorum eſt illud, quod alterat qualitatem per contraria: nam ſi calor ingens ſecundùm particulam affectam, vel ſecundùm totum corpus perſentiatur, tunc medicamenta refrigerantia præſcribenda ſunt; ſin verò ægrotus à frigore patiatur, tunc calefacientia adhibeantur. Quæ medendi ratio ex libro ſexto Dioſcoridis deſumpta eſſe videtur, vbi de curatione virulenti ictus vbertim pertractauit.

Alterantia quãdo adhibẽda sũt.

Cæterùm ſi lubet ad particularia præſidia accedere; in primis iuxta præcepta chirurgiæ pars læſa ſupra vulnus arctè conſtringenda eſt, non tamen tam vehementer, vt torpeat: deinde cucurbitula appoſita venenum confeſtim eſt extrahendum, ſi locus affectus id ferat, dummodo prius pars circa vulnus gladiolo incidatur, vt vitioſus, & venenatus ſanguis melius effluere poſſit. Sin autem pars ſaucia cucurbitulam non admittat; tunc ſcarificato prius vulnere deplumatus galli, vel gallinæ anus parti vulneratæ applicetur, vt citius venenũ elici poſſit: vel etiã opportunũ præſidium eſſe ſugere vulnus, ſi homo inueniatur, qui præmio allectus id præſtare audeat. Legitur enim in epigrammatibus græcis, de caprea, nempe dorcade, cuius vber vipera momordit, & mox hinnulus accedens, lacq; ſugens matrem ab impendente morte liberauit. Quidam arctis vinculis partem ſauciam ligantes, eamq; amputantes viperеum expugnant virus. Idcirco Galenus narrat ſe Alexandriæ nouiſſe agricolam non procul ab vrbe habitantem, qui, cum eſſet à vipera demorſus in digito, illum ſtatim arctiſſimo conſtrinxit vinculo: deinde accurrens ad medicum ſibi in vrbe familiarem, totum digitum ab ipſa articulatione ad palmam vſq; amputandũ præbuit, & abſq; alia ope ſanus euaſit. Rurſus nouit Galenus alium rũſticum, cuius digitum vipera momorderat, qui falce, quam ſecum fortè ferebat (erat enim vinitor) ab vltimo articulo partem reſecauit, deinde cicatrice inducta, nulloq; medicamento ſumpto, ſanatus eſt.

Remedia chirurgica.

Lib.3. Anthol. sect. 33.

G

L.3. de loc. affect.

Partis amputatio.

Loco cit.

Alij in hoc affectu, ſolis ligamentis, & antidotis priſtinam ſanitatem recuperarunt. Habemus enim, ex Amato Luſitano, quod puella annos treſdecim nata, per arua vagans, puncta fuit à vipera in pede, vnde mater id animaduertens, cõfeſtim corrigijs ex frutice Thymeleæ paratis partem ſupra morſum vinxit, & puellam ad Amatum duxit: iam crus multis maculis liuidis variegatum erat, & tremores cum vertigine iam patiẽtem inuadere cæperant. Tunc Amatus iuſſit partem profundioribus vlcuſculis ſcarificari; deinde facta larga ſanguinis effuſione, emplaſtrum ex alijs contuſis vna cũm theriaca paratum affecto loco admouit, & drachmas tres theriacę in vncijs quinq; vini meratioris ægrotæ propinauit. Sequenti die diminuto tremore, vncias quatuor ſucci foliorum fraxini exhibuit; quoniam hunc verum huius veneni alexipharmacum eſſe opinatur: ſicq; his, & alijs præſidijs puella priſtinæ ſanitati fuit reſtituta.

Centur.1.

H

Fraxinus eſt verũ alexipharmacum huius veneni.

Non deſunt præterea pharmaca tam ſimplicia, quàm cõpoſita, quæ in hac affectione inſignem habent prærogatiuam. Primò igitur, ſi animum dirigamus ad ſimplicia: hac vel ab animalibus, vel à plantis deſumuntur. Inter animalia ipſa vipera deglubta interaneis abiectis, & anguillarum modo, cocta non modicam frugem comedentibus afferet; cum eius caro facultatem poſſideat pellendi virus ad cutim: ratio eſt, quia caro

viperina

A viperina omni veneno caret, cum illud totum ad vesicam fellis, indeq; ad gingiuas detrudat; quemadmodum partes venenatæ huius bestiæ ictui applicatæ, familiaritate quadam ad se omne venenum trahunt. Anseres etiam, & anates, peculiari quadam prærogatiua, vipereo aduersantur veneno: ideoq; vis horum animalium in tali casu commendatur. Item gallus, & gallina multas habent partes, quæ huic affectioni occurrunt; propterea Sextius cerebrum galli cum posca, adiecto pipere à vipera demorsis, Erisistratus autem cum vino propinat. Immò Auicennas fel galli, nec non reliquarum auium præscribit. Deniq; stercus gallinarum, ad ciendum vomitum, in iure ab aliquibus exhibetur. *Simplicia medicamẽta ex animalibus.* *Fel, & stercus galli.*

At multum adiumenti affert, ex Dioscoride, genitale cerui maris; sicuti etiam coagulum leporinum mensura terni obuli datur. Quamuis Galenus drachmam coaguli hinnulorum, vel cerui probet. Mustelæ venter salitus, nempe eius caro aceto, & sale condita, ad mentem Auicennæ non vulgariter prodest. Amplius ex eodem authore, cancri fluuiatiles, quibus deficientibus, marini, nec non Scorpio assatus laudantur. Ex *Coagula animalium.*

B Galeno etiam sanguis fulicæ cum oleo potus, quemadmodum & sanguis marinæ testudinis cum aceto, non solum à venenatis medicamentis, sed etiam à morsibus viperæ liberare dicitur. Ex ranis etiam coctis, & vnà cum iusculo sumptis amplissimum fructum à vipera demorsi sunt consecuturi. Mirum est, quòd excrementa etiam animalium in hoc casu commoditatis plurimum afferant: siquidem Dioscorides ipsam patientis vrinam haustam commendat: cum hæc, venena omnia debellare dicatur. Auicennas stercus caprinum, & præcipuè montanum in aceto decoctum, vel tritum in vino, ad profligandum huiusmodi virus, præscribit. Alioquin butyrum vetus laudat, & patientem sedere in vase lactis pleno, deinde vigilare, & deambulare præcipit. *In Euporist. Lib. 2. de mat. Med.* *Excremẽta variorum animalium*

Si ad plantas venenatis ictibus conferentes accedamus, vulgatum est medicorum dogma, quod herbis serpentum ori iniectis, si pereant, illas esse talis veneni antidotum. Quocirca legimus apud Dioscoridem de anchusa Onochilo cõtra Serpentes valde efficace, quoniam manducata, & in fauces anguium proiecta eos perimat. Auicennas folia radicem, & corticem Aristolochiæ laudat. Aetius, priusquã vrina cruenta prodeat,

C allium deuorandum, & vinum meracum præbet. Quamuis Dioscorides, loco allij, porrum, vel porri succum, dimidiæ heminæ mensura præscribat. Crollius agens de internis rerum signaturis, aconitum cum vino tepido, demorsis à vipera, & à scorpione, salutiferum prædicat; quandoquidem venena interdum venenorum remedia esse constat: Bistortam Herbariorum, nempe britanicam, seu colubrinam, quia cõtortis suis radicibus, conuoluti Serpentis figuram repræsentat, Porta, ex hac signatura, aduersus viperarum, & aliorum serpentum ictus commendat. Dioscorides semen brasicæ tritum, acetabuli mensura, & etiã brasicæ succum cum vino, Matthiolus verò bryoniæ radicem exhibet. Item cassia sponte nascens in tractu Arabiæ odoriferæ, pariterq; costum arabicum ex eodem Dioscoride, viperarum ictibus auxiliatur. Citri semen, & succus, vt voluit Rhasis, punctiones viperarum sanat. Echium, siue viperaria, ex signatura (teste Porta, quia caput viperinum è semine repræsentatur) aduersus viperarum ictus valet; & propterea in antiquis Dioscoridis nomenclaturis hæc planta Alcibiadum cognominatur, *Medicam. simplicia ex plantis.* *Lib. I.* *Li. I. Mag. nat.*

D quoniam Alcibius à vipera demorsus solo huius plantæ succo sanatus fuerit. Item fraxinus, & fraxinella, quæ dictamnum album nuncupatur, intrinsecus sumpta, & extrinsecus admota Serpentes fugant, atq; necant. Ferula, ex Dioscoride, contra viperas in vino bibitur: obseruarunt enim hanc murænis esse infestam, immo hac tactæ pereunt hac de re etiam contra viperas commendatur. Ex eodemmet Dioscoride iuniperi baccæ folia, & succus cum vino adhibentur. *Alcibius quo remedio sanatus fuerit.* *Lib. 3. de mat. med.*

Nonnulli drachmas quatuor melanthij præbent, ne ægrotus ob talem ictum pereat. Porta quoq; myricam, ex signatura, quia folio sit squaroso, viperis perutilem prædicat. Etenim plantæ Serpentum squamas æmulantes ad eorumdem ictus probantur. Aetius nasturtium tritum cum vino, Mathiolus succum radicis rubiæ, & Dioscorides rubum in vino præscribũt. Raphanus in cibo sumptus, deinde vomitu reiectus percussis à vipera auxiliatur, dummodo theriaca Andromachi post vomitionem sumatur. Matthiolus scribit non esse omittendam radicem illius plantæ, quam Goritienses ab auxiliari virtute Serpentinam nuncupant. Immo taxus arbor ab his remedijs simplicibus non est arcenda: siquidem, ex Suetonio Tranquillo, Claudius Imperator censuram agens, edi- *Li. 4. Phyt. cap. 7.* *In Vita Claud. Cæs.*

 cta

Taxus arbor ad venena perutilis

cta propoſuit, inter quæ hoc erat vnum, nihil æquè facere ad viperæ morſum, quã taxi arboris ſuccum. Plinius efficaciſſimum putat Tragoricanum. Alij ex Dioſcoride, digitum in liquida pice mergunt, deinde vinum, in quo digitus ablutus fuerit, bibunt. Tandem ſemen viticis ab Aegineta, necnon Zedoaria, & gingiber ab Auicenna in hoc caſu mirificè extolluntur. Viperę etiam aduerſatur philanthropos, nempe aperine, ex ſignatura, vt voluit Porta: cum hæc planta flores intra globulos, quemadmodum vipera intra ouorum putamina fœtum procreet. Galenus ex remedijs Dorothei Helij, acetum calefactum, & potum, ad heminc dimidiæ menſuram, laudat. At radicem Acori, & Agaricum, necnon ſemen Alharmel cum ſucco porri, vel ſucco cardui magnificat Auicennas. E

Philantropos auxiliatur morſui viperæ.

Inter compoſita medicamenta per os ſumenda, Dioſcorides in primis præſcribit illud, quod recipit infraſcripta ingredientia in vino cretico trita, ſcilicet dimidium acetabulum myrrhæ, piperis, caſtorei, floris, & ſeminis portulacæ. Galenus vtiliſſimam putat antidotum ab Apollodoro paratam, quæ à teſtudinis ſanguine nomen accepit: comprehendit autem ſeminis cumini ſylueſtris acetabulum, ſanguinis marinæ teſtudinis exſiccati drachmas quatuor, ſanguinis hædini tantumdem, coaguli hinnulorum, vel leporis drachmas tres: huius autem antidoti portio ad magnitudinem oliuæ demorſis à vipera exhibetur. Iterum Galenus antidotum ruſtici medici ad morſus viperæ non improbat. Recipit autem trifolij, ſtachios, erui, ſeminis rutæ ſylueſtris, ariſtolochiæ rotundæ ſingulorum drachmas octo, quæ omnia cum vino mixta rediguntur in rotulas, quarum drachma vna in vino, data occaſione, ſumitur. Denuò Galenus non excludit à remedijs compoſitis antidotum ab Eudemo verſibus conſcriptam, quæ Antiochi Philometris theriaca inſcribitur, & conſtat ex drachmis duabus radicum Mei, & ſerpilli, drachma opopanacis, acetabulo ſeminis trifolij, acetabulis duobus ſeminum aniſi, fæniculi, ammeos, & apij, deinde omnia trita cum ſufficienti quantitate vini in rotulas rediguntur, quæ pondere trium obulorum à patiente ſumendę ſunt. Amplius Galenus inter medicamenta compoſita huic affectioni conferentia recenſet antidotum, quam Gallus ex Arabia reuerſus Cæſari obtulit. Integratur autem drachmis viginti quinq; farinæ erui, drachmis ſex radicum vitis albæ, drachmis duodecim ſeminis rutæ ſylueſtris, dsachmis octo iridis, opopanacis, & ariſtolochiæ longæ, drachmis ſex ſucci papaueris, gingiberis, cumini Aethiopici, myrrhæ, eringij, ſucci cyrenaici, croci, ſerpilli, coſti, & ſagapeni. Ex his cum vino conficiantur rotulæ, quæ percuſſis à vipera in vino exhibentur. Auicennas amplectitur in hoc caſu antidotum, quæ recipit myrrhæ, caſtorei, piperis, arſenici rubri ſingulorum drachmas duas, vncias duas ſeminis anethi, deinde cum vino conficitur. Actius componit medicamen ex carnibus cancrorum fluuiatilium, & modico ſale addito, necnon calamentho format paſtillos, quos in vmbra exſiccatos cum aqua mulſa exhibet. Amatus Luſitanus dum recitat hiſtoriam cuiuſdam puellæ à vipera demorſæ, proponit hoc compoſitum medicamentum conſtans ex vncijs duobus Ariſtolochiæ longæ, vncia bryoniæ, & haſtulæ regiæ. Crollius proponit remedium contra omnia venenata tàm theraupeticum, quàm prophylacticum integratum ex viperis, quod apud ipſum videndum eſt. Prædictis addemus celeberrimam Andromachi theriacam tanquam antidotum anteſignanum: etenim cum vino, vel aqua vitæ, fœlici cum ſucceſſu, in hoc caſu ſorbetur. Idcirco Porta fatetur in os viperæ ſemidrachmam theriacæ cum aqua vitæ diſſolutæ à ſe ingeſtam fuiſse, & beſtiam ſemihoræ ſpatio expiraſſe. F G H

Lib. 2. de Antid.

Antidotus Apollodori.

Loco cit.

Antidotus ruſtici medici

Loco cit.

Theriaca Philometoris.

Loco cit.

Antidotus Galli.

Auicennæ antidotus.

Centur. 1.

In Baſilica chym.

Theriaca Andromachi.

Lib. 8. mag. nat.

Si medicamenta morſu viperarum obſeruanda contemplemur, ſimplicia ab animalibus deſumpta primò ſe ſe offerunt. Auicennas humanos dentes aduſtos, & in puluerem redactos, morſuique inſperſos commendat. Dioſcorides vrina humana calida vulnus fouet. Verùm inter beſtias primitùs ipſa vipera proprio morſui confert: nam vipereum venenum morſibus impoſitum totum extrahit virus, vt magnes ferrum; licèt caro huius beſtiæ ſumpta illud ad cutim pellat, veluti lapis theramedes ferrum abigit. Nonnulli igitur viperinum hepar vnà cum felle vulneri applicant. Alij caput viperæ diligenter amputatum, & per volſelam pręhenſum morſui imponunt ea parte, quæ ceruici iungitur: hoc enim modo venenum mirificè extrahitur: de hoc remedio Quintus Serenus ſic canit.

Dentes humani vſti ad quid valeant.

Vipera morſui viperæ medetur.

Cuſpide non quiſquam longa neq; cæde laciſſa,

Fulmi-

A *Fulmine non gladij volucris non felle sagittæ,*
Quàm citò vipereo potis est affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, succosq; medentes,
Cui nocuit serpens, fertur caput illius aptè
Vulneribus iungi, sanat quem sauciat ipsa;
Vtq; larissæa curatus Telephus hasta.

Ranæ quoq; ab externis præsidijs non sunt accendæ; siquidem Auicennas ex illis, nec non ex caseo veteri emplastrum ad hanc affectionem componit. Kiranides sanguine testudinis marinæ partem læsam illinit. Dioscorides pullum gallinaceum recenter dissectum, vel stercus caprinum vino dissolutum ad modum emplastri parti imponit: Ideo Galenus narrat quemdam medicum arua, & pagos lustrantem ad morsum viperæ, & aliorum etiam serpentum, fimo caprino aceto dissoluto vtentem plurimos liberasse: quare non est mirandum si Auicennas scripserit caprinam pellem recenter ab animali detractam, & ictibus harum bestiarum superpositam iuuare.

Ranæ medētur morsui viperæ.

Lib. 6. de simp. med. fac. cap. 10.

B Insuper plantæ alia remedia simplicia suppeditant. Dioscorides enim abrotanum, Ætius allium, vel eius adusti cinerem adhibet, dum cum aceto emplastrum pro affecta parte componit. Ex Auicenna, cæpæ syluestris succus per os exhibetur, & ex eo, quod post expressionem remanet, emplastrū pro saucia particula concinatur. Idem remedium ex chamæmelo contuso ad mentem Dioscoridis paratur. Paulus Ægineta ex cinere simplici cum aceto mixto emplastrum parat. Herba *de Corso* nuper apud Hispanos inuenta ad morsus venenatos, & in primis ad morsum Serpentis, quem Corso sua lingua nominant, idest viperę efficax est: hanc fortè Cantabricam esse multi autumant. Radix ebuli in vino elixata, & vulneribus imposita à Matthiolo, & emplastrum ex farina orobi cum aceto paratum à Dioscoride probatur. Legimus apud Ætium fraxini cinerem cum succo foliorum permixtum, more cataplasmatis, conferre. Apud Æginetam, ex furfuribus cum aceto decoctis, & apud Dioscoridem decoctione rutæ elixatis malagma paratur: Pariter Dioscorides galbano, & iuniperi succo partes saucias fouet. Folia cortex, & baccę lauri, ex Plinio, imposita, venenis Serpentum, & maximè Sepis, Dipsadis, & viperæ

Plantæ extrinsecus applicandæ.

Herba de Corso quæ sit.

C mirandum in modum resistunt. Quamobrem Auicennas oleum laurinū, necnon oleum, in quo decocta fuerint lauri folia approbat. Similiter laudat Sciniar, idest lactucam asini dummodo more emplastri administretur. Ægineta lenticula cum melle cocta locum prius scarificatum fouet. Christophorus Acosta lignum colubrinum in malabar nascens extollit, quod ita colubro assimilatur, vt qui id non norit, aut die illud non viderit, si noctu ad Lunæ splendorem intueatur, viuum colubrum esse existimabit: hoc ad viperarum morsus optimum præsidium esse fertur. Quapropter incolæ per arua proficiscentes, vt plurimum lignum hoc circumferre solent, cum in illa Prouincia multæ viperæ stabulentur.

Oleū laurinum medetur ictibus viperinis.

Lib. Arom. cap. 33.

Lignum colubrinum Acostæ.

Aetius in simili affectu etiam desperato, melissę folia, & etiam succum vnà cum vino tanquam euidens auxilium parti imponit: quamuis fotus muriæ cū aceto ab Aegineta non reprobetur. Origanum viride contusum præscribit Dioscorides. At Matthiolus radicem personatæ in vino elixatam, & impositam, & Aegineta picem liquidam cum sale magnificant. Ex Theophrasto, panacis chironiæ radix in oleo cocta adhibetur; dum

Radix personatæ iuuat.

D partes, aduersas viperas, phalangia, & alia reptilia liniūtur. Ex porro, & pane cū sale, ad mentem Aetij cataplasma componitur. Sed Aegineta decocto pulegij sæpiùs plagam fouet. Sycomori folia cum pane miscenda, & extrinsecus admouenda iubet Aetius. Serpillo cum aceto Galenus, & sambuci radice cum vino Matthiolus vtitur. Scillam in aceto decoctam, & instar cataplasmatis accommodatam Dioscorides adhibet, qui, & serpentariam maiorem, seu dracontium commendat, cum hæc planta caule glabro maculis fuscis, pullis, puniceis, & tandem vipereis consperso prædita sit: ex quibus signis Porta colligebat hanc aduersus viperas valere. Quare non est absurdum si Dioscorides scriptis mandauerit à vipera non feriri hominem, qui folijs huius plantæ manus confricauerit. Tribulus etiam terrestris tàm intrinsecus, quàm extrinsecus adhibitus demorsos à vipera recreat. Hermolaus autem Barbarus tormentillam laudat. Trifolium hyacintho simile, vt aliqui scribunt, Vere flores emittens, semenq; cnico syluestri simile procreans, trifolium bituminosum ab alijs nuncupatum, hoc in aqua decoctum, & more fomenti, parti saucię impositum, dolorem à vipera, vel à phalangijs excitatum, statim

Serpentaria cur aduersus viperas valere dicatur.

Trifolium bituminoſū mirè operatur. ſtatim ſedat: ſed rem miram animaduerit Iacobus Syluius medicus, quòd remedium hoc ſanæ parti applicatum dolorem illi ſimilem, quem patiuntur demorſi à prædictis beſtijs generat. Tandem Dioſcorides vini fæcē, vinaceorum, vel ſarmentorum cinerem cum aceto permiſcet, hocq; linimento partem læſam imbuit. Præter herbas quidam etiam lapides in huiuſmodi affectione locum habent. Nam lapidem Serpentis, demorſis à vipera ſuſpendit Auicennas. Ætius verò lapide hæmatite, & heliotropio vtitur. E

Inſuper medicamenta externa compoſita pro ſuperando hoc veneno ab authoribus proponuntur. Quocirca à Galeno emplaſtrū ex dictamno ſacrum nūcupatum laudatur. Immò præſcribit epithemata ad morſus viperæ, ex ſagapeno, pipere, liquore cyrenaico, opopanace, galbano, ſulphure in aceto diſſolutis. Ætius eodem vtitur medicamento, ſed poſtmodum folia vrticæ, vel ficus ſuperponit. Denuo Ætius aliud emplaſtrum ex cardamomo radice eringij, ſulphure, pipere, myrrha, & galbano conficit. Iterum idem author ex centaurea, herba pediculari, ariſtolochia, radicibus peucedani cum aceto, in quo galbanum fuerit diſſolutum, emplaſtrum fingit: Rurſus idem author ex cachri, herba pediculari, ſtaphiſagria, radice vitis albę, ariſtolochię, & bryoniæ, myrrha, & opopanace cum ſufficienti quantitate aceti emplaſtrum parat. Demum idem Ætius ex contritis carnibus cancrorum fluuiatilium cum iride, calamentho, & modico ſalis paſtillos conficit, ex quibus deinde lacte diſſolutis emplaſtrum componit. Quibus preſidijs addendum eſt oleum de Scorpionibus Matthioli, quo regio cordis & pulſus liniēdi ſunt; nam præſtantiſſimam opem afferre ſolet. Cæterum à præſidijs externis compoſitis theriaca non eſt arcenda; cum parti affectæ applicata mirum in modum operetur. Recitat enim Pareus, cum eſſet monſpelluli, in pharmacopæa, in qua pro concinanda theriaca ſplendidus erat apparatus ſe curioſè, & incautè pertractaſſe viperam, quæ indicem inter vnguem, & carnem pupugit, vnde ſtatim dolore ſuborto, ipſe digitum ſupra vulnus arctiſſime conſtrinxit, ne virus alijs partibus diſtribueretur; deinde theriaca antiqua in aqua vitæ diſsoluta pro linimento vſus eſt, atq; intra paucos dies hoc ſolo remedio planè conualuit. F

L.2.de Antid.cap.14.
Li.13.c.21
Varia emplaſtra commendātur.
Oleum de Scorpionibus Matthioli.
L.20.c.16.
Pareus à vipera demorſus quo remedio curatus fuerit.

Præter remedia propoſita, legitur in monimentis Theophraſti (vt refert Textor) quòd cantus tibicinum fidicinum, aliaq; muſicæ artis organa modulatè adhibita quibuſdam viperarum morſibus medentur. Idem Aſclepiades medicus in quibuſdā phreneticis, & in cæteris animi ægritudine laborantibus præſtitiſse dicitur; etenim obſeruauit tales patientes nulla alia ope, niſi ſymphonia, & vocum concentu reſipiſcere: tantus enim eſt humanæ naturæ cum harmonia conſenſus. Non deſunt etiam aquarum ſcatebræ, quæ veneno vipereo aduerſari perhibentur. Scribit enim Amatus Luſitanus Norcherię octo milliaribus à Fulgineo ciuitate, & patria Gentilis interpretis Auicennæ, fontem ſaluberrimum, & aqua frigidiſſima ſcatentem conſpici, in qua ſi demorſi à vipera, & ab alijs ſerpentibus, horæ ſpatio, demergantur; inde ſani, & liberi egrediuntur. Opinatur autem Amatus Luſitanus hoc inde prouenire: quoniam excedens illius aquæ frigiditas caliditatem veneni viperei refringat, atq; obtundat. Clariſſimus Faloppius aliud præſidium in hoc caſu admiratur; obſeruauit enim, dum ruri verſaretur, filium agricolæ à vipera in pede demorſum: vnde pater ſenex ad clamorem filij accurrens, arcto vinculo, pedis digitum vinxit, ne venenum ad ſupernas partes penetrare poſset; deinde, digito ſcarificato cum non mediocri ſanguinis effuſione, iuſſit ſibi locum oſtendi, vbi à vipera filius percuſsus fuit, quo cognito, vt læſum pedem ibi natus figeret, imperauit; poſtea ducendo ferulam circa pedem, illius figuram obſignauit, & ſumpto gladio, cretam intra veſtigij lineam radens in vino diſsolutam filio propinauit: quo præſidio iuuenis vomitione, & fluore alui correptus, tandem ſanatus eſt. Quamobrem Faloppius id ab occulta quadā cretæ illius proprietate dimanaſse arbitratus eſt; niſi velimus aſserere: quandoq; arena nauſeoſa, & alui fluxum, & vomitum excitari, ſicq; & excrementa, & venena extra corpus trudi. G H

Tom.2 offic.
Symphonia medetur morſui Serpentum.
Centuria 1
Aqua cuiuſdam fontis medetur ictibus viperarum.
In lib.de Tum. præter nat.
Creta hauſta medetur ictibus viperæ.

Pręter viperæ morſum, virus à veſiculis gingiuarum exemptum, & fel eiuſdem animalis permixtum homines venenare poteſt. Idcircò Geſnerus, ex relatione Gerardi Bouman, prodidit puellam quamdam, quæ carnem, cui permixtum fuit viperinum virus, guſtauerat, in opiſtotonum, & alia grauiſſima ſymptomata incidiſse, quæ poſtea vino copioſè ſumpto liberata eſt. Fel etiam viperæ adeò exitioſum eſt, vt confeſtim animi deliquium generet; propterea quamprimum vomitus butyro igne liquato

Fel viperæ exitiale.

exci-

A excitandus est, & vomitione iterum atq; iterum repetita, nullum præstantius remedium inuenitur, quam theriaca: quamuis Auicenas proprium huius veneni alexipharmacum moscum esse arbitretur.

IVMENTORVM A VIPERIS PERCVSSORVM MEDELA.

COLVMELLA de re rustica verba faciens, scriptum reliquit bouem quandoq; per pascua vagātem improuidè super viperam incumbere, quæ graui lacessita onere morsum bestiæ imprimit. Tunc igitur pars ferro prius scarificanda est, & herba personata cum sale trita loco affecto imponenda. Alioquin author laudat trifolium symoniacum, odorem bituminis spirans; propterea Græci illud Asphalcion vocant. Itaq; huius herbæ succus vino permixtus faucibus iumentorum infunditur, & folia contusa cum sale, instar malagmatis vulneri imponūtur. Verùm si tempus anni herbam hanc viridem neget; huius saltem semina suo tempore collecta, & vino leuigata exhibentur; deinde radicibus eiusdem tritis cum farina, sale, & mulsa pars scarificata imbuitur. Immò ex aliorum sententia, folia fraxini cum vino, & oleo in fauces bestiarum infunduntur, & extrinsecus etiam vulneri applicantur. *Li. 6. c. 17.* B *Trifolij asphaltuis miræ vires.*

Item P. Vegetius in arte veterinaria, monimentis mandauit remedia, quibus occurrendum est vulneribus iumentorum à viperis inflictis: nam cognito vulnere à pure effluente, terra formicarum, vel ad aliorum mentem, terra talparum cum vino mixta in fauces bestiæ inijcienda est. Immo thymum cum vino tritum prodesse creditur. Quibus deficientibus, grana triginta piperis in vino, vel acorus ponticus ad pondus semiunciæ probantur. Rursus remedium est pręsentaneū hędum, agnum, vel gallum mactare, deinde calentes pulmones vna cum corde, & iecore parti saucię imponere, vt totum virus à partibus penitioribus ad extimas educatur. Cęterùm tumore perseuerāte; idem author vitem albam syluestrem comburit, & ex cineribus lixiuium paratum, triduo, sextarij mensura, iumento bibendum exhibet. Postmodum ipsum cinerem aceto permixtum instar cataplasmatis vulneri applicat. Quibus non conferrentibus partem sauciam inurit. Demùm farina hordeacea cum vino, sale, & oleo decocta partem laborantem cooperit; hocq; toties repetit, donec iumentum pristinæ sanitati restituatur. *Lib. 3. c. 9.* *Terra talparum ad quid.* C

VENENI VIPERINI PRÆCAVTIO.

PRODIDERVNT nonnulli authores quempiam dente viperæ semel tactum, deinceps nulla alia venena formidare, & eum, qui iecur viperæ conditum semel vorauerit, nullius imposterum Serpentis ictum pertimescere. Quę doctrina si veritatem attingeret, id experiri illis bono esset, qui in dies non sine veneni suspicione vitam degunt. Præterea, iuxta Nicandri præcepta, cauendum est primò ne homines somnum capiant in loco à Feris frequentato, & potissimum vbi Serpentes, & viperę diuagantur. Deinde admonet, ne homo ieiunus itineri se committat: nam si fortè à vipera percutiatur, magis patietur, quàm si cibo repletus esset: ratio est, quia partes nobiliores nutrimento vacuæ se minimè tueri possunt; nec non venæ, & arteriæ nouo cibo nondum repletæ, venenum faciliùs admittunt: Indi autem itinerantes lignum colubrinum in Malabar nascēs secum deferunt; quandoquidem, ex Christophoro Acosta, hoc non solum morsus viperarum sanat, sed etiam ab illis præcauet; vt paulò ante in medela veneni viperini declarauimus. Itaq; pro cautella, simplicia, & composita medicamenta adhibenda sunt. D *Homo ieiunus magis patitur à morsu viperæ.*

Inter simplicia primum obtinet locum semē citri sacharo conditum, pentaphillon, polium, hypericon, anchusa, scordium, & tandem illa omnia simplicia, quæ ad medelam

Lib. 4. c. 7. lam huius veneni attinent. At cornua animalium, ex Æliano, & præcipuè cerui, nec- E
non vngulæ aſini, alcis, & onagri non mediocrem videntur habere prærogatiuam. Quamobrem hac ratione ducti Indorum reges, in cornibus aſini indici, aduerſus grauiſſimos morbos, & præſertim venena potare conſueuerunt. Vnde Hieronymus Mercurialis noſtra ætate vir percelebris omnia ferè animantium cornua contra venenum aliquam vim poſſidere exiſtimauit: quod Priſci id coniectantes, ex cornibus pocula fabrefecerunt: veluti paſſim apud Homerum, apud Plutarchum, & apud Xenophontem legere licet. Cauſam autem, propter quam cornua, vngulæ, & lapides animalium, peculiari quadam prærogatiua, venenis reluctentur, Baldus Angelus Abbatius inueſtigare conatur, dum ſcribit animalia cornigera, quæ inſectis, prauis herbis, alijſq; animalibus venenoſis veſcuntur, proculdubio portionem alimentalem, vi caloris, ab excrementitia, & venenata ſeparant, quæ poſtea ad extimas partes, nempè ad cornua, & vngulas tanquam ad excrementorum receptacula demandantur; & ex his etiam lapides in animalibus generantur. Hinc poſtmodum multi, collegerunt has partes contra omnia venena maximam virtutem poſſidere: quapropter lapis in oculis ceruorum F
concreſcens commendatur; cum cerui ſolo ſpiritu angues à cauernis euocent. Item lapilli in auibus, in gallis, & in omnibus ferè piſcibus inuenti miræ efficaciæ eſſe creduntur. Lapis draconites ex Alberto, venena fugare perhibetur. Alij laudant lapidem bufonis in anulo perforato geſtatum, vt carnē cōtangat, qui, præſente veneno, partem miro quodam modo calefacere dicitur, vt ex hoc indicio venenum præſens eſſe cognoſcatur. Quamuis alij referunt authoritate Magorum ducti, adamantem ſiniſtra parte delatum, vt carnes tangat, venenis reſiſtere. Deinde hyacinthum, & ſaphirum idem præſtare multi aſſeuerant. Idem quoq; de gagate lapide, ex Ariſtotelis authoritate, ſcribitur. Smaragdus verò in menſa detentus venena debilitat, in ore autem omne virus expugnat. Cæterùm lapis praſſius, & cornu ſerpentis, veneno præſente, nitorem confeſtim amittere feruntur; ſin venenum auferatur, priſtinum ſplendorē recuperant: huius autem lapidis laudes Albertus Magnus enumerat: quandoquidē hunc Alexander Magnus ſub cingulo ob ſpem victoriæ, in prælijs, geſtabat. Cum autem ab Indis, & Perſis victor reuerteretur, & in Euphrate ſe abluere tentaret, depoſito cingulo, Serpens ibi latibulans lapidem dentibus præcidit, & in flumen merſit. Id ſcriptum G
fuiſſe ab Ariſtotele recitant in volumine reptilium, quod nondum ad noſtras manus peruenit. Amplius ad huius veneni cautelam medicamenta compoſita non deſunt; vt illud, quod conſtat ex ficubus, nucibus, ruta, & ſale. Compoſitio autem paratur, veluti extat in hoc diſticho Reuſneri.

Cornua animalium cur aduerſus venena valeant.
In lib. de Viper.
Lapis in oculis ceruorum cōcreſcens ad q̄d valeat.
Lapis bufonis ad quid
Cornu ſerpentis ad venenū valet.
L. 2. de mir. cap. 14.
Medicamēta compoſita prophilactica.

Bis denum rutæ folium, ſalis, & breue granum
Iuglandeſq; duas, terno cum corpore ficus.

Id iuxta Rhaſis ſententiam, non ſolum ictus Serpentum, ſed etiam cætera arcet venena. Nihilominus inter hæc, primum locum theriaca, & confectio mithridatica ſibi vindicant, quibus Rex Mithridates ad tollendam veneni ſuſpitionem quotidie vtebatur. Tandem Conciliator multa admiranda de imaginibus ſerpentarij protulit, quæ cum magicam potius, quàm medicam artem ſapere videantur; horum ſermonem omittere decreuimus.

H

EPITHETA.

CICERO viperam tanquam lernam, venenorumq; ſentinam contemplans, in primis venenatam, & peſtiferam appellauit. Hinc cæteri authores, & potiſſimum poetæ malam, ſceleratam, inſidioſam, acerbā, horrendam crudeſcētem, crudā, triſtem, lethiferam, furialem, feram, & tandem a loco paretoniam vocauerunt. Hanc ob eamdem rationem Græcis φονίη ἔχις, læthalis vipera cognominatur, cum φόνιος cæde contaminatus, homicida, ſanguinarius, & læthalis exponatur. Similiter apud Nicandrum legitur ἔχις ἰοβόλος, ſcilicet venenum eiaculans: quamuis apud Græcos, hoc nomen ἰοβόλος, præcipuè ſagittas proijciens declaretur: nihilominus quoniam ἰός venenum quandoq; ſignificat, propterea apud Herodianum, θηρία ἰοβόλα, nimirum feræ vene-

Epitheta græca viperæ.
Lib. 3.

A venenum eiaculantes dicuntur. Insuper Latini colorem viperæ meditantes, viperam interdum variam, & interdum atram, vel fuscam indigitarunt. Similiter Nicandro ποικιλόδειρος, nempe collum habens varium vocitatur: cum Græcis δέρη, vel δειρὴ ceruix exponatus. *Epitheta à* Alioquin alijs appellatur περκνός: cum πέρκος, vel περκνὸς colorem *coloribus.* nigrum, varium, seu maculis nigris distinctum significet, quales in vipera colores obseruantur. Rursus Nicandro ἔχιδνα ψολόεις, nempe viperà fumosa, fuliginosa, vel flammea dicitur: etenim ψόλος fumum, flammam, & fuliginem indicat. Denique quando Ouidius viperam herebeam, & lerneam vocitauit, notandum est tunc hydram cum vipera confundi. Ad finem omnia illa epitheta viperæ conuenire dicuntur, quæ Serpenti in genere competere retulimus.

DENOMINATA.

B

NON desunt homines, animalia, plantæ, lapides, & alia inanimata, quæ à nomine viperæ, tum græco, tum latino denominantur. Primùm Bellonius in Obseruationibus, hominem Serpentes noscentem, & venantem Viperarium indigitauit. *Li. 3.c.71.* Echion, præter herbam, quam inferius memorabimus, nomen fuit hominum; etenim echion fuit vnus illorum, quorum opera adiutus Cadmus, Thebas ædificauit; vnde postea Thebani quandoq; à Poetis Echionidæ, & Echionij passim fuerunt appellati. *Li. 3. Metã.* Huius viri meminit Ouidius hunc in modum.

Templa Deum matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto nemorosis abdita sylvis.

Item Echion fuit statuarius, & pictor percelebris à Plinio summopere commendatus. *Satyr. 6.* Immò alius Echion fuit citharedus, secundùm Iuuenalem, qui canit.

Accipis vxorem, de qua citharedus Echion
Aut Glaphyrus fiat pater.

C Hæc autem duo nomina Echioni, & Glaphyrus citharedorum fuisse feruntur. Præterea Seneca in Oedipo vipereum genus nuncupauit omnes illos Cadmi socios, qui ex dentibus Serpentis in fonte Dirceo stabulantis nati fuisse, & mutuis vulneribus sese confecisse credebantur: canit enim hunc in modum. *Tragæd. 5.*

Et stetit in armis omne vipereum genus
Fratrum caterua dente Dirceo sati.

Legimus etiam in historia Poloniæ, vbi de antiqua, & bellicosa gẽte Sauromatica verba fiunt, ex qua postmodum Poloni originem, genusq; suum duxerunt; quòd huiusmodi populi à Græcis Sauromatæ cognominati fuerunt, deducto nomine à σαῦρος vipera, & ὄμμα oculos, quasi dixeris gentem terribilẽ, & oculis viperinis insignitam, idq; duobus in locis eiusdem historiæ, repetitur: cum, iuxta rei veritatem, apud Lexicographos hoc nomen σαῦρα, vel σαύρα ἡ, & σαῦρος ὁ lacertam, & lacertum indicet. *Populi Sauromatæ à viperis denominati.* Quare illæ gentes potius ab oculis lacertarum; quam ab oculis viperarum denominari debuissent. Si cætera virorum cognomenta contemplemur, non defuerunt in antiquis Ro-
D manorum familijs nobiles viri, qui referente Contareno, *Vipereschi* cognominabantur. *Familiæ à viperis denominatæ* Item Marcus Antonius Flaminius carminibus inuehit in quemdam Petrum cognomine Viperam. *Lib. 2. Car.* Pariter Antonius cognomento viperarius vir fuit percelebris, qui de bello Melitensi vbertim pertractauit.

Multa quoq; bruta à viperis videntur esse denominata: quandoquidem ἐχίδνιον catulum viperæ denotat, & apud Suidam ἐχίδιον viperulam, nempe paruam viperam significat. *Bruta multa à viperis denominata.* Alioquin ἐχεῖς à Nicandro soboles viperarum, quasi filius echidis exponitur. Item Cerberus Inferorum canis vipereus à Poetis fuit appellatus: cum loco pilorum, viperas gestare diceretur. *L. 3. Amor.* De hoc Ouidius sic canebat.

Et tria vipereo fecimus ora cani.

Aliqui etiam chamæleontem viperinum, ob caudæ obliquitatem, nuncuparunt, nixi verbis Plinij, qui aliquando scriptum reliquit, huius animalis caudã esse prælongam in tenuitatem desinentem, & viperinis orbibus se se implicantem. Sed mirandum est, quòd interdum à Poetis vipereum nomen ad alios etiam Serpentes trahitur; & in hoc intel-

intellectu, Ouidius dentes Draconis à Cadmo interfecti vipereos nuncupauit hoc E
versu.

Vipereos dentes, & aratos spargit in agros.

L.7. Metã. Scripsit etiam Aelianus, interprete Gillio, in Cyrene murium genera, tum forma, tum colore diuersa versari : propterea quod alij tanquam feles latam faciem habeant, alij acutis muniti spinis, viperæ similitudinem præ se ferant: qua de re Indigenę echenatos
Mures viperis simi- vocitant. At Gesnerus non iniuria, apud Aristotelem in mirabilibus, vbi leguntur ἐχίδνας legendum esse ἐχῖνας opinatur: siquidem echidna viperam denotat, quæ nihil
las vbi. commune cum prædictis muribus habere videtur, qui potius echino, ratione spinarum assimilantur; atq; lectionem hanc magis doctrinæ, & lectioni Aristotelis, & Plinij conformem esse existimamus.

Succedunt plantæ à viperis denominatæ. Nam in primis legitur apud Plinium echi-
Crocis herba magica, quæ. dnios herba, seu crocis herba magica; cum nonnullis Græcorum legatur κροκὶς ἢ ἐχίδνειον βοτάνη, nimirum herba viperina, quàm eamdem cum dracontea esse voluit Macer. Alibi Plinius tradit se in Lusitania nouisse herbam nuper ibi repertam eiusdem F
cum dracunculo nomen claturæ, caule crassitudine pollicari, & altitudine bipedali,
Viperaria herba. versicoloribus maculis nempè viperinis insignem, ad primas Serpentum vernationes è terra erumpentem, concauo, & patulo draconis ore spectabilem, & floris stamina quasi Serpentis linguas exerentem, quam si haberemus, meritò viperariæ nomine donare
L.4.c.27. possemus. Buglossa syluestris Herbariorum dicitur echium, nempe ἔχιον, & in antiquis Dioscoridis nomenclaturis alcibiadion, παρὰ τῆς ἔχεως, nimirum à vipera; quoniam viperarum morsibus medeatur, aut quia semina huius plantæ viperinis capitibus similia procreentur: herba hæc est vulgaris flore subcæruleo, aliquando subcinereo, &
L.5.de plãt rar.c.50. interdum prorsus albo. Verùm præter hoc vulgare echium, Clarissimus vir Carolus Clusius echium pullo flore, echium rubro flore; & echium creticum describit, atq; depingit. Item cynoglossa minor seu heliotropium minus primum Cesalpino, siue Scor-
Echiũ palustre quid sit pioides cæruleum Dodonei, à Cordo echium palustre nuncupatur, fortè quia aduersus viperas valeat. Numenius author nõ proletarius aliud Echij, seu viperariæ genus ocymoides appellatum reperiri scripsit; quoniam folia ocymo similia proferat, quòd sanè G
Nicander idem tradiderat, qui ambo doctrinæ Dioscoridis, & Plinij adhærentes hanc plantam capitula viperinis capitibus similia producere, & in vino morsibus viperarum
L.24.c.14 mederi protulerunt. Alioquin echite herba apud Plinium Scammonio similis, hodie
Echite herba Plin. desideratur. Nicolaus Mirepsus in antidoto septuagesima supra trecentesimam, quæ podagricis conferre dicitur, prodidit nonnullos pro gentiana; chelidonium, & chidrion ponere. Fuchsius hunc locum Nicolai ponderans retulit in codice græco legi
Echidrion herba quæ. ἐχίδιον; licèt alij legant, ἐχίδνιον: siquidem Apuleius hoc nomine donauit herbam, quam aliter viperinam cognominauit ob figuram seminis, quod viperæ caput repræsentat. Verùm Gesnerus echidrion esse nomen chelidonij minoris, ad mentem Her-
Scorzonera quare viperaria dicatur. molai Barbari, existimat. Amplius scorzonera herba Lobellio viperaria nominatur; quoniam in morsibus viperinis summoperè commendetur.

Inter lapides, gemma reperitur ἐχῖτις dicta, vt voluit Plinius, vipereis referta maculis, colore fusco. & rupentibus notis: Immò contrita in aqua odorem vini spirat, &
L.37.c.11 quod magis mirandum est, ebrietati resistit. Insuper, ex eodemmet Plinio, lapis vipe- H
L.29.c.4. rinus nuncupatur, qui ex dissecto viperæ viuentis capite eximitur: quemadmodum Scythæ præstant, quando Serpentis caput inter aures dissecant ad eximendum lapidem quem postmodum ab eo territum deuorari tradunt.

Non sunt omittenda loca à viperis nomen desumentia, veluti Echidnon vrbs ad
L.5.Hodepor. mare Aegeum sita, vt Pomponius Mela annotauit. Reusnerus quoq; meminit cuiusdam loci, qui à conspecta vipera nomen sibi vendicauit; idq; exprimit infrascriptis ver-
Loca à viperis denominata, sibus.

Mox Quedleburgi dextra conspeximus vrbem,
Aucupis Henrici quæ studiosa fuit;
Qui sibi præ reliquis sedem delegerat istam,
Vipera visa prius non procul inde fuit.

Item Petrus Martyr sermonem habens de insulis nuper repertis, prodidit, quòd in laterali prospectu Iamica insulæ Hispaniolæ, atq; Cubæ meridiem versus repentinus vortex

A texin arenosas spirat syrtes; ea autem vocacia, & cæca vada Hispani viperas nuncupant; quoniam ibi multæ naues, veluti viperina cauda comprehensæ implicentur.

Cæterùm vipereus, & viperinus sunt nomina adiectiua, quæ ad viperas spectantia denotant. Immo Apuleius hoc nomine (viperalis) vtitur, dum rutam viperalem vocat, quia Serpentibus,& potissimùm viperis resistat. Mirandum est, quòd sermo interdum vipereus quasi plenus ira, & furore nuncupatur, iuxta illud.

Nomina multa à viperis depicta.

——— ——— *dictisq; furorem*

Vipereum inspirant.

Apud Græcos ἐχιδναῖος viperinus exponitur, & ἐχιόδηκτος apud Dioscoridem ictus, vel demorsus à vipera legitur. Demum Echion, præter nomen virorum, & plantarum, de quibus antea fuit actum, significat etiam medicamẽtum, quod paratur ex vipera combusta in fictili nouo, additis succo fœniculi,& manna thuris, quòd in suffusionibus tanquam vtilissimum commendatur; hoc Syluaticus echeon etiam appellauit. Quid plura? nonne Galenus scribens ad Glauconem Theriacam διακιδνην nempè diacidnen
B nuncupauit? quoniam sit τὸ ἐχιδνης φάρμακον. Et τὸ διακιδνης dicitur, quia vipera hanc ingrediens compositionem ἔχιδνα Græcis vocatur. Putant autem viri docti dici κίδνην per aphæresim τῆς ε, & χ in κ, mutatione densæ in tenuem. Alioquin Andromachus Theriacam viperas recipientem Gelenen, nimirum tranquillam indigitauit, si veritatem fassus est Galenus: cum Græcis γαλήνη serenitas, & tranquillitas exponatur. Aliter Theriacæ nomen nonnulli deriuant ἀπὸ τῶν θηρίων, idest à ferris, & venenatis animalibus, quorum morsibus hæc antidotus medetur. Quamuis nomen Theriacę à viperis etiam deduci possit: cum vipera tam mas, quàm fæmina Græcis interdum θηρίον nuncupentur, aut quia viperinas carnes recipiat.

L. 2. de mal med.

Echeõ medicamentũ quale.

Diacidnis quodnam medicamẽtum sit.

Galenis medicamẽtum est.

Clarissimus Maranta omni conatu nititur probare Theriacam inde denominatam, quia efficax sit aduersus ictum ferarum omnium, quas, communi nomine Græci θηρία nominant. At quia, ad mentem Galeni, Theriaca ex viperarum carne parata, Diacidnes cognominatur: propterea Maranta id non primariò, sed secundariò fieri arbitratur: nimirum vt caro viperina sit fomentum quoddam in pristinam appellationẽ: siquidem
C ętate Andromachi medicamenta venenis reluctantia, theriaca dicebantur. Ideo non videtur theriaca primariò à viperis esse denominata, nam echidnia, & non theriaca appellanda esset: cum ἔχιδνα viperam, θηρ autem non solum viperam, sed quamlibet aliam Feram venenatam designet. Quapropter theriacalia vocantur quæcumq; malignorum Serpentum morsibus opitulantur.

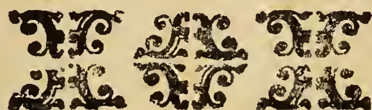
L. 1. de Antid.

Theriaca cur ita vocetur.

Ex altera parte Oddus ex libro de theriaca ad Pisonem colligit Andromachũ huic antidoto τὰ θηρία miscuisse; ideoq; theriacam dictam fuisse, & quia morsibus eorum medeatur,& quia ipsas Feras recipiat, vtroq; scilicet ad etymum theriacæ concurrente significatu. Verùm licèt Andromachus nomine θηρ viperam priuatim designet, & trochiscos viperinos panẽ θηρίον nominet, nihilominus, cum Antiochi,& Mithridatis compositio theriaca à Plinio cognominetur, nos Marantæ opinionem nullo modo improbandam esse arbitramur; scilicet medicamina Serpentum ictibus, alijsq; venenis resistentia, nomen theriacæ mereri. Id apertè colligimus ex Galeno, qui theriacam, antè viperarum admixtionem non minus, quàm hodie nominauit: immò idem Gale-
D nus allium theriacam agrestium esse asseuerauit. Quę cum ita sint, prædictæ compositioni,& antidoto viperas ab Andromacho additas esse opinamur, vt tam ad ictus Serpentum, quàm ad cætera venena præsentaneum sit remedium.

Etymum theriacæ secundũ Oddum.

Lib. 12. meth. med.

E

MORALIA.

Vipera Diaboli Symbolum.

CVM multa ex natura,& moribus viperarum ad rectum vitę inſtitutum attinentia eliciantur: non erit ab re illa hoc in loco recenſere. Itaq; vipera Diaboli ſymbolum eſſe perhibetur: ſiquidem ex doctrina Plinij, ſolet interdum vipera lapidem quędam pretioſum deglutire, quem poſtmodum Scythę diligenter extrahentes aduerſus venena fæliciſſimè adhibent. Diabolus & ipſe aliquando lapides pretioſos, nempè viros iuſtos deuorat: nihilominus, Scythæ nimirum probi viri omittentes vitia de ventre Diaboli omni ſedulitate ſe extrahunt, deinde ſancto vitæ inſtituto, tanquam alexipharmaco, aduerſus criminum virus vtuntur. Rurſus ſecundum Phyſiologos, ſi vipera ſmaragdum intueatur ſtatim viſionem amittit: ſic Diabolus, vel etiam mundus eiuſdem conditionis eſſe feruntur: quoniam ſmaragdum ſcilicet virum diuinis inſignitum virtutibus intueri non poteſt, quia oculi ob inuidiam læduntur. Propterea Seneca hoc aureum pronuntiabat aſſertum. *Vtinam oculi Inuidorum eſſent in omnibus ciuitatibus, vt felicitatibus omnium torquerentur*. Vel poſſumus etiam ſmaragdum Beatæ Mariæ ſemper Virgini aſſimilare, cuius diuino aſpectu Diabolus excæcatur, dum omnes eius vires eneruantur.

Vir iuſtus comparatur ſmaragdo. F

Rurſus quædam viperæ ſpecies, vt rerum naturalium indagatores referunt, tempore permixtionis ad litus proficiſcēs ſibilo murænā euocat, quæ ab vndis pelagi egrediens, venereo congreſſu, ei aſſentitur. Hęc vipera Diabolus eſſe perhibetur, qui ſibilo tentamenti murænam, ideſt animam in diuinæ gratiæ vnda verſantem euocat, vt lethali crimine ei aſſentiatur. Vel hanc ſimilitudinem de Apoſtatis pronuntiare poſſumus. Quos Diabolus ſibilo de flumine ordinis religioſi ſeducit. Immò in hoc ſenſu Iudæi apud Mattheum progenies viperarum dicebantur, quia Diaboli eſſent æmulatores. Lyranus verba faciens de vipera, quæ manum Diui Pauli momorderat, per viperam Diabolum interpretatur, & per manum Apoſtoli, rectum opus Doctoris, vel concionatoris, quòd Diabolus in dies veneno corrumpere conatur. Tandem Diabolica tentamenta viperina nominantur; ideo, quando Iob ſcripſit. *Venenum aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ.* Multi interpretes per aſpidem, violenta, & ſubita tentamenta, & per viperam leuia, & diuturna deſignant. Præterea mulier hanc viperæ ſimilitudinem effugere non poteſt: ſiquidem veluti vipera imperfecto gaudet partu, dum aliquando ouum, & interdum viuum fætum enititur: ita mulier quid imperfectum denotat. Iuxta illud vulgare carmen.

Iudæi cur progenies viperarum dicantur. Cap. 3. G *In com. ad Actus Apoſt. cap. 2. Cap. 20. Mulier viperæ aſſimilatur.*

Fæmina fæminæum non bene finit opus.

Pariter authores memoriæ artificioſæ, mulierem viro inſidiantem, inſinuare volentes, figura viperæ vtuntur. Verùm inter mulieres nouerca potiſſimùm, viperæ nomine, donanda eſt: nam ambo ingentes irarum motus concipiunt, & blanditias, beneuolētiamque ſimulantes clanculum mordent. Iuxta vulgatum diſtichon.

Nouerca vipera dicitur.

Ira nouercarum quid non deſignat amando
Lædens, Hippolyti me docet iſta malum. H

Similiter reliqui peccantes vipereos mores imitari ſolent: etenim, ſi vipera, aduentāte hyeme, ſecundum Phyſiologos, venenum euomēs ſub humo ſe occulit, &, Vere ingruēte à cauernis egrediēs aliud venenum primo deterius generat; criminoſi hyeme ægritudinum, & calamitatū virus vitiorum deponunt, & ſub terra pænitentiæ, pietatis, & memoriæ mortis ſe occultant. At prætereunte ærumnarum bruma, & verno ſecundæ valetudinis, & proſperitatum tempore accedente, latibula pietatis, & pænitentiæ relinquentes nouum peccati venenum generāt. Iuxta illud ſacræ paginæ. *Eſt qui præ inopia vetatur peccare, & ſi inuenerit tempus malè faciet.* Iterum peccantes viperis comparantur: quoniam vipera hominem mordens tanta ſiti vexari fertur, vt niſi quamprimum aquam inuenerit, diſrumpatur. At, illa inuenta, atq; pota, priſtinam incolumitatem adipiſcitur. Hac igitur viperæ proprietate ductus Diuus Chryſoſtomus viros lethalibus peccatis obrutos viperas nuncupabat; qui, niſi aquam pænitentiæ potent, proculdubio intereunt.

Peccantes viperæ ſimilantur. In Eccleſiaſt. c. 20. Homil. 3. in Matth.

Amplius

A Amplius quando ex vipera antidotus theriacalis cōcinnanda est, prius Fera bacillo leuiter verberatur, vt totum virus ad caudæ extremitatem trudatur, quæ postmodum præscinditur, vt ex reliquo corpore veneno carente optima componatur theriaca. Homines igitur multi veneno vitiorum scatentes, cauda longa, nimirum spe longæ vitæ nituntur: itaq; Deus optimus maximus volens medicamen aduersus criminum virus parare, quando, scilicet, criminosos à vitijs vult reuocare, illos virga calamitatum affligit, deinde caudam longam, id est spem longę vitę adimit, dū eos ad meditationem finis humanæ vitæ impellit, tunc enim, profligato criminum veneno, horum doctrina, & exempla cæteris medicinæ esse solent. Talis vipera Paulus Apostolus natione Iudæus fuisse perhibetur, qui primùm veneno peccati plenus, tandem exemplo, & doctrina alijs medicamen fuisse dicitur: nam ipse scribens ad Timotheum pronunciauit, quòd primò fuit persecutor, & blasphemus, sed à Domino percussus ærumnarum virga, doctrina, & exemplis, aliorum medicina euasit. *Criminosi dicũtur viperæ.* *Paulus Apostolus dictus fuit vipera.*

Vicissim debent etiam peccantes nonnullas viperæ proprietates imitari. Primum si B hæ bestiæ visionem in cauernis hebetatam, Vere exeuntes fæniculo recreant: ita criminosi visionem mundanis negocijs, & impietate obscuratam, aduentante diuinę gratiæ tempore, illustrare, & à peccatorum cauernis per confessionem piacularem egredi debent, nec non fæniculo sacræ doctrinæ tenebrosos intellectus oculos recreare. Iuxta illud Apocalypsis. *Collyrio inunge oculos tuos vt videas.* Immò veluti vipera pellem exuit inchoans à capite: pariter peccans pellem veterem vitiorum, sacra totius anteactæ vitæ confessione, deponere debet, & nouam pænitentiæ vestem induens semetipsum renouare. Iuxta illud Psalmi. *Renouabitur vt Aquila iuuentus tua.* Hac etiam ratione, possumus fateri quòd peccans tanquam vipera oratione sibilat, & venenum peccati confessione euomit, sicq; murænæ, nimirum Deo iungitur. Sed diligenter animaduertendum, ne peccans ad morem viperæ virus criminum iam iam depositum resumat. *Cap.3.* *Peccās debet quādoque viperā imitari.*

Si accedamus ad criminosos in specie. Prima facie, se se offerunt improbi religiosi, qui aliquando tot viperulæ esse videntur, quæ in ventre matris crescentes totum hauriunt nutrimentum, deinde statutum featuræ tempus non expectantes, disrupta aluo, in C lucem exeunt: quare hi, viperularum ritu, in ordine religioso degentes, neq; expectantes determinatum dignitatum tempus, quas affectant, arctas religiosi ordinis leges aspernando, matrem corrodunt, omniaq; perurbant. Propterea ad rem scribebat Baruch. *Exacerbastis eum qui nutrit vos, & contristastis nutricem vestram Hierusalem.* Succedunt raptores, & sanguinarij, qui & ipsi viperis assimilantur. Ideoq; Sydonius Apollinaris (referente Cælio) de his loquebatur hunc in modum. *Libenter incedunt armati ad epulas, albati ad exequias, pelliti ad Ecclesias, pullati ad nuptias, castorinati ad letanias, in foro Scythæ, in cubiculo viperæ, in exactionibus harpiæ.* Præterea viperæ, impostores, simulatores, & Iustitiæ insidiantes denotant, vt optimè tradidit Clemens Alexandrinus. Vnde in hoc sensu apud Lucam, Iudæi ἐχιδνῶν γεννήματα, id est viperarum progenies appellabantur, non solum quia Sanctis Prophetis aduersarentur, sed etiam quia venenatæ malitiæ pleni doctrinam Dei suspectam redderent. *Praui Religiosi.* *Cap.4.* *Raptores.* *In epist. hortat. ad Græcos.*

Quid plura? Illi, qui, euaginata lingua, aliorum famam petunt, viperæ iure optimo appellandi sunt, quoniam vnico linguæ ictu, & se, & audientem, & proximum periD munt. Immò ad garrulitatem vipera attinere videtur: quandoquidem Erasmus scribebat; quemadmodum viperini fætus matris aluum discindunt; ita garruli in suam perniciem arcana promunt. Sequuntur cōsiderandi illi, qui in iracundiam præcipites feruntur, perinde atq; naues sine retinaculis: siquidem Diuus Chrysostomus in demonstranda horum natura, viperæ exemplo vtitur. Dicebat enim, quod nulla vipera ita potest animal aliquod venenare, veluti iracundia hominem, quæ ferreis quibusdam vnguibus eum lacerat; neq; sólum nocet corpori, sed animæ etiam valetudinem corrumpit; cum omnes eius vires dissipet, eamq; ad proprias functiones obeundas inutilem reddat. Sed quid dicemus de virulentis inuidorum obtrectationibus? quorū naturam Basilius Magnus exemplo viperæ manifestat; id enim pronunciabat. Veluti viperæ, dilaniato matris vtero in lucem exeunt; sic inuidiam concipiētes semetipsos corrodere, & tabefacere solent: cum homines malignos, & inuidos continuus dolor concomitetur. Hac de re Ouidius ædes Inuidiæ repræsentans, inuidiam vipereas edentem carnes describebat hunc in modum. *Detractores viperæ dicuntur.* *In Matth. homil. 17.* *Iracundi viperis cōparantur.*

 Con-

L.2. Metã. *Concuſſæ patuere fores, videt intus edentem*
Vipereas carnes vitiorum alimenta ſuorum
Inuidiam. E

Inſuper fænus, quod nil aliud eſt niſi fætus quidã pecuniæ parientis,atq; increſcentis, ſimilitudinẽ viperæ non effugit, cum fætum viperarum parentis viſcera corrodentem imitetur: etenim vſura fæneratoris præcordia dilaniat. Vnde Diuus Chryſoſtomus ſolebat pronunciare,quòd fænerator rebus ſuis nunquam iucundè vtitur,neq;lætatur, dum poſſidet: immo quando fænus ſibi collatum eſt, non tam exultat, quòd additio facta ſit, quàm triſtatur, quod nondum vſuræ ſortem adæquarunt. Tandem, quamuis vipera quemlibet hominem nequam denotare poſſit;nihilominus hæreticos præcipuè, & ſciſmaticos deſignare poteſt: ideo iure merito Diuus Chryſoſtomus promulgauit hæreſiarchas, ad morem viperini fætus,matris vterum diſcerpentis,dilacerasſe,& diſſipaſſe fidem Sanctæ Matris Eccleſiæ,atq;ad principatum proceſſiſſe.Item quemadmodum vipera mordicus apprehendit manum D. Pauli Apoſtoli, vt in Actis Apoſtolorũ recitatur, quæ tandem in ignem ab Apoſtolo excuſſa fuit: ita hæretici pertinaciter Chriſti fidelibus aduerſantes,ingenti flammarum globo debellandi ſunt. In maiorem aſſerti cõfirmationem ferunt viperam ſemen per os à mare recipere, & libidine intemperatæ cupiditatis exardeſcentẽ caput maris abſcindere,fætumq; inde conceptũ ventrem matris laniare: ſicq; vipera fæmina pariendo obit, veluti mas generãdo pariebat. Vipera mas, in morali doctrina, nil aliud eſt, quàm hæreticus, fæmina verò anima hominis ſimplicis,& ſynceri: propterea ſi ille doctrinam,& verba Chriſtianæ fidei aduerſantia, in corda ſimplicium audientium diſſeminauerit, proculdubio mala concipient opera, quæ tandem, & audientem, & doctorem periment. Iuxta illud Pſalmi. *Conceperunt dolorem, & pepererunt iniquitatem.* F

In Matth. homil. 57. *Fæneratores viperæ ſunt.* *Hæreſiarchæ viperæ dicuntur.* *Cap.*28. *Viperis Hæretici aſsimilantur.*

His addamus ſciſmaticos viperæ filios imitantes, quin in ventre Eccleſiæ nutriti,nõ expectantes, neq; ſuſtinentes correctionem,eiuſdem vnitatem ſcindunt,& rebellantes ab illa recedunt. Demum ſi vipera hominem necare conatur, viciſſim ſaliua hominis viperã extinguere nititur. Liceat igitur in præſentia viperam ad mortem, & hominem ad Chriſtum comparare: quamobrem ſi mors conata eſt, ictu,Chriſtum ſuperare; tandem ipſe in cruce pendens, ſaliua proprij ſanguinis, viperam, nempè mortem debellãs triumphauit. Quamobrem poſſumus cum Diuo Ambroſio, & Auguſtino decantare. *Tu, deuicto mortis aculeo, aperuiſti credentibus regna Cælorum.* Quam ſententiam vir quidem omnigena eruditione clarus, hoc diſticho, apprimè recitauit. G

Sciſmaticus ad viperas cõparatur. *Vipera cõparatur ad mortem.*

Mors mortis morti mortem, ni morte dediſſet.
Cælorum nobis ianua clauſa foret.

Deniq; cum iam, liquidò omnibus conſtet viperæ ictum eſſe lethalem: nihilominus non eſt talis, quin alius, nimirum aſpidis lethalior inueniatur. Hinc moralis doctrinæ præceptores colligunt,hominibus primarijs,& validis honorem,maioribus verò,& validioribus maiorem habendum eſſe. Iuxta vulgatum diſtichon.

Fortem fortis amet, nam fortem fortior angit:
Maiori timeat obuius ire minor.

L.13.epiſt. Ad finem Seneca, & ipſe ſimilitudine viperæ vtitur ad demonſtrandum, quòd veluti honeſtum ex turpi non naſcitur; ità nec ex malo bonum: cum idem bonum,& honeſtum eſſe perhibeatur, his verbis. *Quidam ex noſtris aduerſus hoc ſic reſpondent putemus pecuniam bonum eſſe vndecumq; ſumptam, non tamen ideo ex ſacrilegio pecunia eſt, etiamſi ex ſacrilegio ſumitur. Hoc ſic intellige: in eadem vrna, & aurum eſt, & vipera. Si aurum ex vrna ſuſtuleris, quia illic & vipera eſt, non ideo mihi vrna aurum dat, quia viperam habet, ſed aurum dat, cum & viperam habeat. Eodem modo, ex ſacrilegio lucrum ſit: non quia turpe, & ſceleratum eſt ſacrilegium, ſed quia lucrum habet: quemadmodum in illa vrna vipera malum eſt, non aurum, quòd vna cum vipera iacet: ſic in ſacrilegio malum eſt ſcelus, non lucrum, quibus opponitur diſsimilis vtriuſq; rei conditio. Illic aurum poſſum ſine vipera tollere, hic lucrum ſine ſacrilegio facere non poſſum: lucrum iſtud non eſt oppoſitum ſceleri, ſed immixtum.* H

Ad finem moralia præcepta docent,ne in peragendis negocijs opera pareat,aliquãdo conſulendos eſſe ſapientes; quod demorſiã vipera prǣſtabant, qui olim ſolebãt petere ab alijs ab hac Fera percuſſis, quibus præſidijs, in tali caſu, vſi fuerint. Id eleganter

A ter explicat Plato in sympofiacis (referente Cælio Rhodigino) hunc in modum. *Porrò non secus prorsus afficior ac is, in quem vipera mordicus incurrerit; hunc siquidem produnt affectionem suam, & læsionem ijs tantùm velle patefacere, quos eadem morbi quandoque ictatos compererit, ceu hi demum, vt qui ægritudinis non sint expertes ignoturi videantur, si quid dictum, factumue sit absurdi, morbo violentius crassante. Quamobrem ego quoque sapientiæ stimulis conuulneratus, quæ cæteris potentiùs ferit, inexplebiliter quodammodo orationem eiusce modi expetens, quæ validius, quàm viperæ denticulus infigitur, omnia statui conari, vt Socratem mihi asciscam, cuius è fonte, siti arescentia præcordia vberius queam rigare; nec ista nunc promerem, ni rem cum philosophiæ mysterijs diu initiatis esse mihi animaduerterem.* *Lib.6. lect. antiq. ca.1.*

PROVERBIA.

B

PAVCA sunt adagia, quę ex natura, & moribus viperarum eliciuntur; attamẽ quę, & qualia sint, breuibus recitare conabimur. Primùm dicitur. *E vipera rursus nascitur vipera*, quando volunt denotare ex malo nihil boni prouenire posse. Ideo solet pronunciari de illo, qui cum sordidis, & contaminatis sit moribus, alijs morum integritatem persuadere conatur. Aliud prouerbium est tale. *Aspis à vipera*. Subintelligendo venenum sumit; refer turque ad homines improbos inter se colloquentes. Multi volũt hoc adagium desumptum fuisse ex apophthegmatibus Diogenis, qui cum aliquando vidisset mulieres quasdam inter se colloquentes, hæc verba protulisse dicitur. Ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται. scilicet Aspis à vipera venenum sumit. Quãuis adagium hoc possit etiam vsurpari, quando quis improbus, collocutione alterius improbi, & fraudulenti deterior euadit: item quando duo homines verborũ præstigijs vtentes simul loquuntur. Ideò in hoc genere aliud adagium circumfertur apud Græcos. Nimirum Σύροι πρὸς φοίνικας. Quoniam Syri, & Phænices sunt populi, qui C impostura verborum fucum semper facere nituntur. Demum aliud prouerbium huius generis promulgatur. *A vipera demorsum culpas*. Refertur in illum, qui cum damnum acceperit, etiam reprehenditur, vel in illum, qui alienæ calamitati insultat. Hoc recitatum fuisse ab Aristide tradit Manutius. Quamuis alij voluerint natum esse ab illa fabella, in qua auceps visco turdum in arbore morantem comprehensurus, incautè conculcans viperam, ab ea lethaliter ictus fuit. Hic igitur agens animam hæc verba pronunciasse perhibetur. Me miserum, animal capturus, ab alio ad interitum captus fui. Hinc postea colligunt doctrinæ moralis præceptores eos, qui alijs insidias tendunt, sæpe sæpius in easdem incidere.

E vipera rursus vipera. *Aspis à vipera.* *Syri ad Phænices prouerb.* *A vipera demorsũ culpas.* *In Adag.*

MIRACVLA.

D QVÆ supra vim naturę in genere viperarum à Sanctis Dei patrata sunt, non longè petenda esse censemus: propterea quod legimus in Actis Apostolorum, cùm Diuus Paulus ad Melitensem insulam copia viperarum redundantem peruenisset, & ad ignem accẽdendum, multitudinem sarmentorũ congregasset, viperã flãmæ violentia pulsam, & à sarmentis egressam manum Apostoli Pauli inuasisse. Vnde Barbari incolę, viperã de manu Sancti Apostoli pendentẽ intuẽtes, ipsum nõ minutula labecula, sed maxima labe, & quidẽ illuibili inquinatũ esse existimarũt. Ideoq; dum sanctum lethali vulnere affectum credebant, ipse excussa in ignem vipera, nullam prorsus læsionem percepit. Tunc spectatores, cum manum Diui Pauli, neq; intumuisse, neq; quicquam mali passam conspicarentur ipsum Deum esse opinabantur. *Cap.28.* *Manus Pauli Apostoli demorsa à vipera illæsa mansit.*

Amplius legitur apud Surium in vita Sancti Charitonis, quòd à vipera, permittente Deo, necati fuerunt illi, qui Sanctum Charitonem in vrbe Iconio Lycaoniæ Prouincię prædantes in vincula coniecerunt. Siquidem vipera Dei ministra prædones mordicus Sanctum insequentes proprio veneno expugnauit: etenim, illis prædæ intentis, & in labo- *Tom.5.* *Vipera S. Charitonis iniuriã vlciscitur.*

laborem nefarium incumbentibus, domiq; dimissa lagena vino plana, hæc à vipera venenoso humore inquinata est. Interim illi defessi, & graui siti, ob iniquum laborem oppressi, domumq; reuersi auidissimè vinum lagenæ potarunt, qui paulò post omnes animam efflarunt; sicq; Sanctus Charito supra vim naturæ à vinculis liber euasit. E

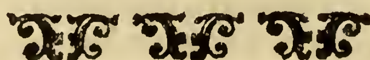
HIEROGLYPHICA.

QVAMVIS superiùs, per Serpentis figuram, salus hieroglyphicè demonstrata fuerit: nihilominus hoc in loco attestamur satius esse salutem, icone viperæ, designari; cū hæc bestia nō solum suomet ictui medeatur, sed etiam innumeris ferè morbis opituletur. Tradidimus quoq; in capite antecedenti Serpentis figura, salacitatē indicari: attamen in præsentia fatemur cōuenientius esse, pictura viperę, eādem salacitatem denotari: propterea quòd Scythæ, ad exprimendam famosam meretricem Araxam, quæ grandem pecuniā propudio sui corporis emerebatur, semiuiperam, nempè fæminam vmbelicotenus, humana facie, reliqua viperina, figurabant. Verùm cùm vipera extra ordinem aliorum Serpentum, sua sibi vendicet hieroglyphica: prima fronte Aegyptij Sacerdotes, expressa viperæ icone, significabant mulierem odio maritum habentem, neq; illi, nisi congressus gratia, blandientem. Hoc hieroglyphicum inde ortum esse scribit Orus Apollo, quia caput maris à vipera fæmina, in cōgressu, amputari crediderunt. Veluti demonstraturi filios aduersus matrem conspirantes, viperæ fœminæ hieroglyphico vtebantur; quoniam inualuit apud illos opinio, quòd fœtus viperini, laniato matris vtero, in lucem egrederentur. Hinc nonnulli collegerunt causam, propterquam Prisci viperam, vna cum gallo, & simiâ in culeo paricidæ suerentur. F

Meretricis hieroglyphicum. *Hieroglyphicum mulieris maritū odio habentis.*

Amplius inter nuperos authores, aliqui scriptis mandarunt abortiuum incommodum, icone viperæ pedi, mulieris suppositæ, monstrari posse: cum prodiderit Plinius, quòd mulier prægnans si studio, aut incuria viperam transcenderit, illicò abortit. Item designaturi perniciem, viperam insilientem in hominem effigiabant: quamobrē apud oraculum delphicum, serpens, vel ad mentem aliorum, vipera, singulari certamine prouocans Apollinem conspiciebatur. Immò, ex multorum opinione, ob eamdem rationem, nostra etiam ætate, multis in locis Romę, statua Apollinis innixa trunco lauri à vipera circundato visitur. Insuper Pierius Valerianus fretus authoritate Philonis conatur, morsu viperæ, vulnus amatorium nobis insinuare; dum inquit morsum viperinum attinere ad illud hieroglyphicum amatoriæ mollitudinis, quod in sacris litteris indicatur per Serpentem, qui Adamum decepit: quandoquidem probatissimi authores promulgarunt, in illo fomitem voluptatis, nequitiæ, & mollitiei delituisse: cum viperæ cutis maculis insignita varijs, varias, & delicatas rerum omnium illecebras repræsentet. Et humanum genus nulla re magis, quàm rerum varietate afficitur, quia & ipsa natura varietate ad lasciuiam vsq; delectari videtur. Quibus si summoperè delectemur, inhæsitare luto, proniq; in faciem procumbere, totoq; ventre ad morem viperarum, serpere videmur; sicque terrestri cibo, posthabito cælesti, vescimur. Ad finem Orus Apollo scribit, quòd Aegyptij significaturi hominem in cursu celerem, & sine causa fugientem, viperam, & ceruum pingebant: cum ceruus visa vipera, celeri cursu aliò proficiscatur. Immo Boream ventum viperinis caudis loco pedum denotabant: nam olim hac figura in Olympia vna cum raptu Orythices conspiciebatur. G H

Paricidarū pœna. *Li.14. hierogl.* *Vulneris amatorij hieroglyphicū.* *Cur vipera voluptatem designet.* *Lib.2. Hierogl.* *Hominis in cursu velocis hieroglyphicum.*

A

NVMISMATA.

IN multis numismatibus figuræ Serpentũ conspiciuntur veluti in primo capite huius libri retulimus. Verum ab his Serpentum iconibus viperas repræsentari multi authores attestantur: quamobrem in quadam Augusti moneta, in qua licet intueri figuram manu dextra Serpentem stringentem, viperam esse multi tradunt. Deinde in altera eiusdem Augusti, quæ repræsentat figuram humanam manu sinistra pateram tenentem, & dextra Serpentem, viperam, in symbolum salutis esse fatentur. Amplius in Solis nummo, qui omnium author, & conseruator ab Ethnicis credebatur, duo Serpentes, vel ex sententia aliorum, viperæ refulgebant; quibus longiorem, salubrem, & tutam vitam significabant. Item cusa fuit moneta quædã à Republica Coorum, vt suum ciuem Hippocratem perpetuis cumularent honoribus, in qua, figura humana baculo à Serpente circumdato visebatur, quem Serpentem esse viperam authores non proletarij perhibent, vt vitæ humanæ adminiculum denotarent. Pariter hoc Insigne in monumentum Aesculapij inuentum fuit. Idem de monetis M. Aemilij Claudij Antonini, & Faustinę multi referunt, in quibus figuras Serpentum licet conspicari. Vnde Higea Dea, quæ à sanitate, secundum Priscos, non discrepabat, cum poculo in dextra, & viperam in sinistra pingebatur, quę icones in pluribus Imperatorum numismatibus visuntur, quibus salubritatem, & noxam indicare volebant.

Mumisma Solis quale.

Nummus Coorum ad memoriam Hipocratis.

B

EMBLEMATA, ET SYMBOLA.

CVLTIORIS litteraturæ viri, qui iuuãdis studiosorũ rebus nati sunt, ex varijs viperarum proprietatibus varia emblematũ argumenta hauserũt. Quocirca nonnulli remedia ex carnibus vipereis emanantia contemplantes, iconem viperæ exhibuerunt cum titulo. AB EODEM SALVS, ET PERNICIES. Hoc argumentum desumpsisse videntur ab Adriano Iunio, qui in libro Emblematum figurauit hominem capris Elleborum porrigentem cum inscriptione. IDEM SALVTIS, ET EXITII FOMES. Quandoquidem Elleborum necem hominibus, & capris pinguedinem afferre perhibet, dum canit.

C

Remedium ex vipera Emblematis argumẽtum.

Embl. 31.

Nos necat elleborus, capris adipem auget, auiq;
Idem ignis fomes, & populator opum est.
Insontem, & sontem facundia præstat eumdem:
Nunc est exitium, nunc medicina salus.

Alij non vulgariter eruditi meditantes virus viperinum, vt Florentius, effigiauit hominẽ expuentem in fauces viperæ, cum inscriptione. SOBRIETATE VENVS SVPERATVR. versus autem adscripti sunt huius tenoris.

Embl. 57.

D

Vipera ieiunis hominum conspersa saliuis
Exspirat: medicis si sit habenda fides.
Sic lasciua caro, si tractes durius illam,
Concidet, & mentis sub iuga colla dabit.

Quare author, in hoc loco, viperam pro lasciuia repræsentare videtur, ad quam domandam nihil præstantius, & efficacius ieiuno esse potest, cuius vi carnis vitia extinguntur, & castę cogitationes resultant. Vnde D. Augustinus non iniuria scribebat. Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, nebulas cordis dissipat, libidinum ardores extinguit, & castitatis lumen accendit. Non debemus igitur admiratione teneri si sancta Romana Ecclesia quadragesimali tempore, in diuino celebrando sacrificio, hęc verba pronunciet. *Corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris, & præmia.* Alij pinxerunt viperã se se iaculantem in hominem cum titulo. IN INVIDVM. deinde infrascriptis versibus suam sententiam sic explicarunt.

Fomes libidinis quomodo extinguatur.

Qui

Qui vomitas rabidum mordax ſermone venenum. E
Et latras lingua verba canina truci,
Vipera, quæ ſuperat ſuperante venena veneno.
Confringet vires, ni fugis, illa tuas.

Alciatus autem id melius expreſſiſse videtur, quando pinxit mulierem viperas vorantem cum titulo. INVIDIA. cuius carmina ſunt hæc.

Embl. 71.

Squalida vipereas manducans fœmina carnes,
Cuiq; dolent oculi, quaq; ſuum cor edit.
Quam macies, & pallor habent, ſpinoſaq; geſtat
Tela manu: talis pingitur Inuidia.

Inuidiæ deſcriptio ſecundũ Ouidium.

Non mirandum eſt talia ab authore de Inuidia pronunciari: ſiquidem Ouidius in libris transformationum deſcripſit, & ipſe Inuidiam viperinis carnibus veſcentem; nam tales carnes potius abſumere humanum corpus, quàm nutrire dicuntur. Ideo qui delectantur griphis huc reſpicientes, ſolent proferre quamdam belluam ſemetipſam abſumentem in terrarum orbe verſari, & per hanc Inuidiam interpretantur. Inuidia enim viperæ prudenter aſſimilatur, quoniam ſi vipera fœtum in lucem non edit, niſi aluo abroſa: pari ratione liuor illum, in quo gignitur, primo afficit, & quaſi conficit. Hinc colligendum eſt, quàm cæca temeritate capiantur illi, qui melioribus inuident. Nullum enim vitium eſt, quod aliquam non pariat voluptatem, præter Inuidiam, quæ perpetui mæroris cauſam producit. F

Inuidia eſt vipera.

Ex altera parte Florentius contemplans congreſsum viperarum exhibuit iconem viperæ coeuntis, & maris caput præcidentis, cum titulo. VOLVPTATIS PRÆMIVM. Tetraſtichon autem ſubſcriptum eſt tale.

Embl. 47.

Cum coit, & dulci Veneris tacet ebria motu
Vipera, contruncat inſidioſa marem.
Hoc venus omnis habet, primò ſua gaudia fundit
Poſtmodo, ſed ſtimulis corda fruentis agit.

Vndè quidam vir acris ingenij ſcriptis mandauit: voluptatem ore ſuo mel gerere, corde fel, & in dorſo anxios morſus. Quocirca non eſt admirandum, ſi Priſci fabulati ſint Saturno cæleſtibus regnis pulſo, & Ioue dominante, Voluptatem, & Dolorem coram eo, grauiſſimis iurgijs, & criminibus, quibus ſe mutuo proſequebantur, adfuiſse. Hinc Iuppiter ratus bono eſse Reipublicæ, inimicitias, & odia deleri, tunc omnes intendit neruos, vt hi duo litigantes conciliarentur: ſed cunctis conaminibus incaſsum adhibitis, hos reluctantes adamantina quadam catena copulauit, vt ſimul perpetuò manerent. Quamobrem, qui horum vnum, neceſsariò, & alterum habet; quoniam vbicunq; eſt mel, ibi quoq; ſi diligenter inquiratur, fel reperitur. Pariter, & apes pungunt, vt inſinuent hominibus dulce inquirentibus, tandem amarorem etiam inueniri. Id priſcis Romanis non fuit incognitum, qui duas Deas in vno, & eodem templo collocatas, ſcilicet Angeroniam ab angoribus, & Volupiam à voluptatibus nuncupatã venerabantur, vt cunctis hominibus patefacerent, extrema gaudij mærorem ſemper occupare. G

Cur voluptas, & dolor ſimul iunguntur.

Iunius à prædicto non recedens argumento duas viperas congredientes delineauit, quarum fæmina caput maris amputare videtur, cum inſcriptione. FÆMINA IMPROBA. Comparet enim fæminam, vel malam vxorem viperæ fæminæ his verſibus. H

Embl. 38.

Cum ruit in venerem, blanditur echidna marito,
Mox ſatura inſertum præſcidit ore caput.
Improba palpatur, tentigine feruida coniux;
Continuò lethum poſcit anhela viri.

Item authores partum viperinum ponderantes, alia emblematum argumẽta inuenerũt. Nam Florentius delineauit viperinos fœtus ex laniata ventris aluo prodeuntes, cum inſcriptione. IVSTA VLTIO. deinde cecinit.

Embl. 51.

Vipera, quæ coiens occiderat ante maritum,
A ſobole hoc idem ſupplicium patitur.
Tarda licet, Nemeſis pœnam differre videtur,
Attamen à tergo dura flagella quatit.

In Problẽ.

Conatur author, hoc emblemate, cunctis inſinuare hominibus pœnam quandoq; differri, non tamen auferri: etenim ſcripſit Plutarchus Tyrijs fuiſse in more, vinculis Deorum ſimu-

A ſimulacra exornare, vt innuerent Deos, ad criminum vltionem, lento pede incedere, ſed tamen aliquando de maleficijs pœnam ſumere: vnde Valerius Maximus, ad rem, pronunciabat, quòd ira Diuina lento gradu ad vindictam procedit, ſed tarditatem ſupplicij grauitate pœnę compenſat.

Similiter Paradinus figurauit viperam vnà cum catulis latera ventris rodentibus, vt *In ſymb.* aura vitali fruentur, cum titulo. INGRATIS SERVIRE NEFAS. Comparat enim *heroic.* ingrati animi vitium ad viperam, quæ in congreſſu, admiſſum marem necat, & eadem à fœtu concepto tandem necatur. Et quoniam vipera non ſolum cum fœminis eiuſdem ſpeciei, ſed etiam cum murænis permiſceri perhibetur: propterea Alciatus pinxit vi- *Embl. 19.* peram, ſecus mare, murænam euocantem, hac inſcriptione corronatam. REVERENTIAM IN MATRIMONIO REQVIRI. deinde ſubſcripſit tale hexaſtichon.

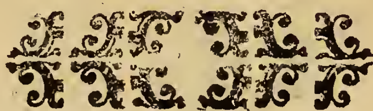
Cum furit in venerem pelagi ſe litore ſiſtit
Vipera, & ab ſtomacho dira venena vomit:
Murænamq; ciens ingentia ſibila tollit:
B *At ſimul amplexus appetit illa viri.*
Maxima debetur thalamo reuerentia: coniux
Alterum debet coniugi, & obſequium.

His verſibus ſignificat nobis Alciatus, puritatem, & reuerentiam in matrimonio ſeruandam: qua de re Baſilius Magnus, exemplo congreſſus viperæ, & murænæ, honeſtos *In Hexa-* coniugum mores hominibus inſinuat: etenim vipera nocentiſſimum animal ſibilo mu- *mer. orat. 2* rænam ad concubitum euocans, reuerentia coniugij, venenum euomit. Hinc homines hoc moniti exemplo, copulæ coniugalis gratia, inclementiam, & inhumanitatem deponere debent. Præterea addit Baſilius, aliud documentum ex permixtione viperæ, & murænæ eliciendum eſſe: ſiquidem hæ beſtiæ, cum ſint diuerſi generis, adulterium *Adulteri* quoddam nobis repræſentant: quare qui aliena inuadunt cubilia, ſimiles beſtijs eſſe vi- *ſimiles be-* dentur. Ad finem Alciatus expreſſit figuram Cadmi, Draconis dentes ſerentis, cum *ſtijs eſſe fe-* titulo. LITTERA OCCIDIT, SPIRITVS VIVIFICAT. Deinde in ſubſcriptis verſi- *runtur.* bus hos dentes appellat vipereos. At quoniam pictura iconem draconis præ ſe fert. C ideo de hoc in capite de dracone verba faciemus.

PHRENOSCHEMATA.

AFFINIA emblematibus phrenoſchemata hoc in loco receſere operæ pretium eſſe duximus: quandoquidem ex iiſdem argumentis, ex quibus emblemata, ſumpta eſſe videntur. In primis quidam Aulicus à Principe varijs criminatio- *Inſigne de-* nibus immeritò vexatus, exhibuit picturam viperæ per aluum vulneratam parientis, *ſumptum à* cum hoc Dicto. NVLLVM MALVM IMPVNITVM. Alludebat enim ad congreſſum *partu vipe-* viperarum, quarum mas in coitu, & fœmina in partu perit. *ræ.*

Immò Perciuallus à prædicto nō recedens argumēto, viperinos effigiauit catulos ex lacerata viperæ aluo exeuntes cum Dicto. EN LABORIS FRVCTVS. Accedit aliud *In lib. in-* D phrenoſchema viri nō vulgariter eruditi, qui cum vellet mulieri in iracūdiam præcipi- *ſign.* ti nubere, effigiauit murænam à vipera euocatam, cum hoc Dicto. DEPOSITO VENENO. Nam explicatum fuit ſuperiùs, ad mētem nonnullorum, viperam euomere virus, antequam cum muræna permiſceatur. Alius omnibus diſciplinis exornatus ad mulierem, quam deperibat, tale miſit phrenoſchema; nimirum iconem viperæ hoc Dicto exornatam. EX HAC VITA, ET MORS. quandoquidem viperę morſus necem affert, ſed viciſſim viperina caro proprio ictui medetur.

MON-

E

MONSTRA.

L.2. Mag. nat.
Vipera biceps viſa fuit Neapoli.

NIHIL eſt apud nos controuerſum aliqua monſtra in genere viperarum reperiri; quoniam viperas bicaudas ex viris fide dignis aliquando viſas fuiſſe intelleximus. Item clariſſimus vir Ioannes Baptiſta Porta, Neapoli, viperam viuam bicipitem à multis conſpectam fuiſſe fatetur, quæ vtrumq; flectebat caput, & linguas triſulcas exerebat; dum ipſe adhuc opus magiæ naturalis conſcriberet, & propterea huius viperini monſtri illo in libro meminit. Hoc autem alicui mirum non videatur: ſiquidem in primo capite huius libri, bicipitis Serpentis iconem repræſentauimus, quem diligenter exſiccatum quidam vir nobilis, ex remotis partibus, tanquam rem admirandam Illuſtriſſimo Comiti, & Senatori Philippo Aldrouando attulit. Hic Serpens adhuc in publico Illuſtriſſimi Senatus Muſæo conſeruatur. F

SIMVLACRA.

Simulacrū Ingratitudinis quale
Simulacrū humilitatis.

CLARISSIMVS vir Ripa in omnibus diſciplinis exornatus perpendens & ipſe varios viperarum mores, & dotes, ad varia ſignificanda, quædā ſimulacra non ſpernenda exhibuit. Primùm in demonſtrando ingrati animi vitio, pinxit mulierem folijs hederæ indutam cum duabus viperis, quarum mas caput in os fœminæ inſerit: cum ſuperius fuerit exaratum fœminam, in hoc beſtiarum genere, congrediendo caput mariti amputare quod maximæ ingratitudinis nota eſſe videtur. Amplius ad monſtrandā humilitatem, delineauit mulierem ſuſpicientem, & pedibus viperam ſemimortuam calcantem. Vipera in hoc ſimulacro pingitur, ad indicandum Odium, & Inuidiam: hæc enim duo pedibus premenda ſunt ab eo, qui veram humilitatem exercere profitetur. G

In 2. part. Icon.
Periculi ſimulacrum quale.
Matrimonij ſimulacrū quale.

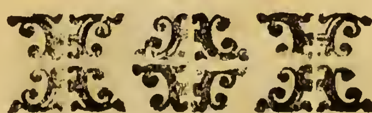
Rurſus idem author in figurando Periculo, exhibet picturam iuuenis per florulentum pratum gradientis, & incautè viperam calcantis, quæ reuoluta, pedem iuuenis mordet: etenim, hoc ſimulacro, admonemur; quòd homo per floridas mundanarum proſperitatum vias proficiſcēs interdum in aliquas calamitates inopinatò incidit. Inſuper idem author, ad manifeſtandum matrimonium, effigiauit iuuenem eleganti indutum veſte, cum vipera ſub pedibus, & iugum ſupra humeros. Vipera, in hoc ſimulacro, locum habere videtur, quatenus inſinuare poteſt viles cogitationes omittendas eſſe, quæ coniugi damno eſſe ſolent, vitando morem viperæ caput mariti, in coitu, amputantis.

L.4. Metā.

Tandem pro ſignificanda Africa, idem author figurauit mulierem cornucopia exornatam, nec non viperis, & alijs animantibus venenoſis circumdatam: vt oſtenderet talem regionem prædictis animalibus redundare: quapropter Ouidius non ſine ratione canebat. H

Cumq; ſuper libycas victor penderet arenas
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ.

Nam, ob redundantiam venenoſorum animalium, quæ in Solo Africano diuagantur, poetæ fabulati ſunt ex guttis ſanguineis Meduſæ capitis in illam Regionem cadentibus, viperas, & alia venenatorum animalium genera nata fuiſſe.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

FVISSE homines, qui exporrecta fronte carnibus viperinis olim vescerentur, ex Galeno manifestum habemus: quandoquidem multi populi viperis assis, & elixis, in commessationibus, tanquam anguillis vtebantur: quemadmodum Ægyptij, Arabes, & Trogloditæ, qui, pro epulis, has bestias passim conquirebant, vti Galenus multis in locis est attestatus. Item, ex Plinio, Cirni, & Indi vltra flumen, & qui montem Athon incolunt, necnon Æthiopes, Macrobij, & Seræ viperinis carnibus aluntur: ideoq; ad centum, & quinquaginta annos vitam prorogare perhibentur: cum hoc salubri alimento nutriantur; quemadmodum vicissim, eodem Plinio authore, Parthi populi cicadis, & locustis fumo, & sale exsiccatis vescentes, vltra quadragesimum
B annum, vitam non protrahunt. Hinc viperas non solum esse ediles, sed etiam ad vitam prorogandam, vtilissimas colligendum est. Quapropter Athenæus ad cœnam insigni magnificentia, ingentiq; epularum apparatu instructissimam, viperas, ritu piscium conditas, pro obsonio deferebat. Etenim Prisci non modo recentibus viperarum carnibus, sed assis quoque, & salitis, ad morem piscium, vsi sunt. Nostra ætate in Italia caro viperina, non in epularum lautitijs adhibetur, sed ob vitæ longitudinem, & à mulieribus ad comparandam pulchritudinem comeditur, quamobrem vnusquisque tutò his carnibus vti potest: dummodo viperę recenter captæ, & summa diligentia præparatæ sint.

L. 3. de Aliment. fac.

Populi vescentes viperis, quales.

L. 7. cap. 2.

Li. 11. cap. 26.

Li. 8. c. 13.

Viperæ quo modo condiantur.

Harum autem præparandarum ratio pro cibis, apud Galenum legẽda est; quoniam caro harum belluarum omni prorsus veneno caret; & licèt, in elixandis carnibus viperinis, anethum & aliæ herbæ huius generis addantur: nihilominus nõ ad tollendum venenum, sed potius ad ferinum odorem emendandum adijciuntur. Quod autem ex vsu, & esu viperinæ carnis morbus pedicularis procreetur, vt nonnulli scriptis mandarunt,
C hoc ridiculum esse existimauit Dioscorides; cui non refragatus est Galenus, tradens hoc affectu illos tantummodo corripi, quorum corpora prauis succis redundant: verba autem Galeni sunt hæc. *Conueniens est generalis facultatis meminisse carnem viperinam dicendo exsiccatoriam, & valenter digerentem, mediocriter verò excalfacientem: properat autem, vt videtur, vis eius ad cutim, per eam videlicet, quæ in corpore sunt excrementa exigens. Quibus ergo affatim est mali succi in corpore, ijs ingens prouenit pediculorum numerus, & à cute ceu squamma abscedit, & decidit extrema cutis, quam Græci vocant* ἐπιδερμίδα *ad quam sistuntur, & retinentur adusti, terrestresq; humores ad cutem protrusi, à quibus psoræ, lepræ, & elephantiases nascuntur.*

Lib. 2. ad Glauc.

Ferinus odor viperarũ quomodo tollatur.

L. 11. de simp. med. fac.

Quãdo generetur pediculi in cute.

VSVS IN MEDICINA.

D MEDICI vtilitatem nonnisi immensam ex hoc animali recipere possunt, quoniam nulla est pars huius bestiæ etiam minima, & excrementis destinata, quæ vsui medico non famuletur. Inchoãdo igitur à capite, vnà cum Vuecherio possumus asseuerare, caput viperæ collo appensum aduersus gutturis affectiones efficax celebrari. Idẽ repetit Antonius Ludouicus in libro de occultis proprietatibus. Idem recitat Marcellus medicus antiquus, dum anginas nascentes prædicto remedio prohibet, & natas curat. Constantinus Africanus caput viperæ filo laneo, vel sericeo purpurei coloris strangulatæ, collo ægrotantis appendit, illumq; ab omnibus colli tumoribus subleuat. Quod postmodum multis in locis stabiliuit Galenus. Hinc Porta elicit signaturam; quoniam viperę, vt cęteri Serpentes, collo careant; ideoq; morbos colli curare dicuntur. Deinde cerebrum huius animantis in pellicula ligatum dentitiones, ex Plinio, adiuuare perhibetur. Sunt qui dentem viperinum in vsu medico commendent; quia hoc dente tactus imposterum nulla venena formidare feratur.

Cap. 21.

Remedia Anginæ qualia.

L. 6. de simpl. med. fac.

Li. 6. Phyt. cap. 11.

Iecur viperæ coctum magno vsui illis futurum arbitratur Plinius, qui morsus Serpentum

pentũ timent: Hinc forſitan nonnulli opinantur à Pſillis, & Marſis populis viperinum hepar in edulijs miſceri, quippe qui ictus earum lethales minimè metuant. Fel viperæ pro abſterſione oculorum ab Alberto extollitur:ſed Plinius illud tanquam ſuſpectum, & venenoſum reprobat: Exta quoq; viperina impoſita omne genus ſerpentini vulneris, ex Plinio, quamuis inſanabile expugnant. Item oſſa huius beſtię in purpurea ſindone ligata ſi deferuntur, omnem affectum venenoſum ſuperant, nec non epilepſiam, & vertiginem, vt ſcribit Periander, amoliuntur. Inſuper ſpolium viperæ, authore Dioſcoride, medicamentis ophthalmicis miſcetur: Immo, ex ſententia Hippocratis, in delenda impetigine commendatur. Pellem poſtea, ad facilitatem partus valere, inde colligit Porta, quia vipera vno, & eodem tempore ouipara, & viuipara ſit. Quocirca conſuetudo ligandi viperinam pellem dextro parturiẽtis fœmori apud vulgum inualuit. Pinguedo, præter alias partes, in medico vſu miras habet prærogatiuas: verùm prius hoc modo diligenter pręparanda eſt. E

Fel viperæ ſuſpectum in morbis oculorum.
Li.29.c.4.
L.2.de mat. med.
Lib.2.de morb. mulier.
Li.6.Phyt. cap.16.

Primum adeps vnà cũ tunicis aqua limpida, & frigida pluries, & toties lauatur, donec aqua ſyncera remaneat: deinde ſeparatis membranis, adeps in duplici vaſe, ſpatula lignea ſemper agitando, liquatur, & liquatus in aquam frigidã inijcitur, qua abiecta, ſolus adeps in vaſe nitido ſeruatur. Hunc Dioſcorides aduerſus ſuffuſiones cum cedria commendat. Plinius hunc in podagra, & in Ambuſtis probat. Pariter Galenus non ſolum ad ſuffuſiones, ſed etiam ad omnes cutis eminentias, liquidis compoſitionibus permiſcet. Alij, ad coercendum pilorum ortum ſub axillis, hoc vſi ſunt: ſed Amatus Luſitanus huius periculum feciſſe, & veritatem non inueniſſe fatetur. Præterea pinguedo huius animalis ingreditur multa medicamenta compoſita, quæ in officinis ad varios vſus ſeruari poſſunt. Itaq; ex pinguedine viperina, & puluere ſpinæ eiuſdẽ animalis, cum vnguento populeone, lithargyrio, pice græca, cera alba, & minio paratur ceratum, quod in diſcutiendis tumoribus duris, & in diſſipandis gummatibus gallicis, tanquam efficaciſſimum præſidium celebratur. F

Pinguedinis viperini præparatio.
Lib. 2. de mat. med.
L.7.de cõp. med.ſec.loc.
Ceratum viperinũ.

Vuecherius, & ipſe, ad mentem Guainerij, in paralyſi, compoſitum proponit oleum, quod quantitatem adipis viperini recipit. Paratur autem hunc in modum. Sumuntur olei coſtini vncię tres, & ſemis, olei nucum tantumdem, pinguedinis vulpis libra, pinguedinis viperarum vnciæ tres, primulæ veris libra dimidia, ſaluiæ viridis tãtumdem; herbæ contuſæ miſcentur cum oleis, & pinguedine, addendo drachmam ſemiſſem Caſtorei, libram vnam reſinæ, terebenthinæ, piperis, pyretri, euphorbij ſingulorum drachmas tres, vini optimi libras duas cum dimidia: deinde macerentur omnia, deſtillentur, & tertius liquor qui emanat omnium eſt efficaciſſimus. G

L.2.Antid. ſpec.
Oleum compoſitum ad paralyſim.

Sequuntur carnes viperinæ conſiderandæ, quæ ad multas affectiones conducunt. In primis Dioſcorides ad prorogandam vitam, & arcendam ſenectutem illas commẽdat. Quamuis Renodeus huic ſententiæ nõ libenter adſtipuletur, quoniam huiuſmodi carnes peſſimi ſint ſucci, valẽter digerant, atq; ſiccent: præterquamquod, id, ex aliorum relatione, Dioſcorides ſcripſiſſe videatur. Nihilominus poſſumus tueri partes Dioſcoridis, quia caro viperina calorem natiuum auget, & roborat, ſicq; ſenectutis, & aliorũ morborum cauſam per cutim explodit: cum peculiarem prærogatiuam poſſideat corroborãdi illam coctionem, quæ in membris perficitur, qua iuuenilis vigor conſeruatur. Neq; admirandum eſt medicamentis id poſſe præſtari: quandoquidem Plinius ſcriptis mandauit; quòd Pollio Romulus, vltra centum annos, vitam prorogauit, & interrogatus ab Auguſto, quo præſidio fuerit vſus: Reſpondit, intus mulſo, & foris oleo. Amplius narratur, quòd agricola in aruis vas aureum quodam liquore plenum inuenit, & cæleſtem rorem eſſe ratus, non ſolùm eo faciem abluit, ſed illius quoq; tantillum potauit; ideoq; & corpus, & animum renouauit: Rurſus recitatur, quòd quidam Alemanus à Saracenis deprehenſus, ſumpto quodam medicamine, vltra annos centum, aurã vitalem, hauſit. Inſuper in maiori Britania, dum ceruа alba quæreretur, cuſtos nemoris vuguentum reperit, quo perunctus ad annos trecentum vitam protraxit. Præterquamquòd id ſtabilire poſſumus experientia animalium, & præcipuè ceruorum, aquilarum, & ſerpẽtum, quæ ob virtutem herbarum, & animantium, quibus veſcuntur, interdum vitam longiſſimam ducunt. quod etiam eſu carnium viperarum aſſequi poſſumus. H

L.22.c.24.
Carnes viperarũ vitam prorogant.

Incertus anthor carnes viperarum cum fæniculo decoquebat, & iuſculo exhibito, oculorum debilitatem, & ferè cæcitatem ſanare profitebatur. nam hæ carnes morbos con-

Affectionis oculorũ remedia.

A contumacissimos superare perhibentur. Quapropter Porphyrius, in libro de abstinentia ab animalibus, scriptum reliquit, quòd cum Seruus Crateri medici in morbum peregrinum incidisset, itaut caro ab ossibus separaretur, & cæteris medicamentis nihil conferentibus tandem esu viperinæ carnis, ritu piscium, præparatæ sanatus est. In vlceribus etiam malignis carnes viperarum non reprobantur, vt colligimus ex Plinio, qui recitat Antonium Musam Augusti Cæsaris medicum celeberrimum, carnes viperarum exhibuisse patienti vlcera insanabilia, & mira celeritate persanasse: siquidem huiusmodi vlcera, ad mentem Galeni, reluctantur medicamentis propter intemperiem ex cachexia partis affectæ membris inductam. Ideoq; caro viperina prædictis affectibus præsto est, dum tollit solutionem continui venenatam, auferendo intemperiem, & trudendo extra corpus materiam, quæ vnioni partium erat impedimento.

Viperæ sanant vlcera.

Li.4.meth. med.cap.5.

Cum igitur liquidò constet hanc carnem aduersus omnes morbos instrumentarios venenatos valere strumis etiam conducet, quę, si veritatem fassus est Galenus, quandoq; ex venenata materia procreantur.

In l.de diff. morb. c.9.

B Cum igitur caro viperarum plurimum siccet, & digerat, moderatèq; calefaciat, huius virtus ad cutim facile penetrat, corporisq; excrementa ad eam trudit, & deniq; virus humana occupans corpora expugnat. Quamobrem non iniuria medici his carnibus in lepra, elephantiasi, & alijs morbis cutaneis fælici cum successu vtuntur: vnde Auerroes tradidit carnem thiri lepram purgare, quoniam huius affectus causam ad extimas cutis partes pellit. Et Crollius ad hunc affectum, signaturam in vipera considerat: cum hæc bestia leprosi corpus, & vicissim corpus leprosi maculas viperarum æmuletur. Quare Helideus medicus in nobili muliere lepra laborante, & generosis pharmacis non iuuantibus, carnibus viperæ fæminæ cum galanga, & croco decoctis vsus est. Deinde pullum in iure ex vipera parato perfectè elixatum, mithridato prius præscripto, patienti exhibuit; vnde patiens melius se se habere retulit. Hoc intellecto, ius ex vipera mare paratum, spatio trium dierum, ægrotæ dedit; quæ tandem vehementissimo sudore correpta est: hic sudor syrupo violaceo cum aqua simplici mixto repressus fuit, & post sex dies, squammæ deciderunt, & ægra perfectè sanata est: immò
C concepit masculum, cum antea per annos quadraginta fuerit sterilis. Pariter alteri mulieri eadem affectione laboranti columbos ossis ex carne viperina confectis nutritos, elixos dedit edendos, quæ tandem liberata est.

Vipera lepræ elephãtiasi, & alijs morbis cutaneis medetur.

In li.de intern.rerum sign.

Casus mulieris lepro sæ.

Præterea viperæ, & Serpentes à capite ad caudam squamosa cute præditi in elephantiasi valere retulimus, quoniam laborantes hoc affectu squamosam cutim, ad similitudinem pellis elephanti, habeant. Itaq; Amatus Lusitanus, de victu elephanticorum sermonem habens, carnes viperinas, instar veruecis elixas, & ius potandum elephanticis præbebat, ieiuno tamen stomacho, & per spatium sex horarum ante prandium: quantitas erat dimidia vipera singulo die, & aliquando, virium robore permittente, carnem vnius viperæ concedebat. Aetius viperæ carnem, amputatis capite, & cauda, pelle dempta, & visceribus abiectis, in olla, addita sufficienti quantitate aquæ fontis, instar anguillarum decoquit, cum anetho, porro, & modico olei: deinde ius moderato sale conditum ęgrotanti, ad solares radios, sedenti semel, bis, atq; iterum propinat. Alij, loco prædictarum carnium patientibus elephantiasim pastillos
D viperinos, ad pondus drachmæ, & ipsam quoq; theriacam præscribunt. Quocirca ex prædictis colligimus omnes authores græcos, latinos, & arabes, in elephantiasi, & lepra, viperis miram prærogatiuam assignare.

Centur. 2.

Serm.13.c. 123.

Opinio omniũ authorum circa carnes viperinas.

Ex altera parte hoc remedium aliqua non caret difficultate: propterea quod Fernelius, in libro de morbis particularibus, tradidit elephãtiasim esse morbum venenatum, immo venenatam qualitatem in dies acquirere; quam sententiam in libro quoq; de abditis rerũ causis approbat. Vnde Iulianus Constãtinus Palmerius Fernelij auditor promulgauit se intellexisse à Fernelio, hoc viperarũ remedio neminem elephantiasi laborantem seruatũ fuisse: quare siccantibus prędidijs non esse vtendũ censuit, & ad mentem præceptoris, theriacam prohibuit. Verùm animaduertendũ est, si Fernelius hunc morbum esse venenatum censuit, proculdubiò theriaca, & alia alexipharmaca conuenient, quæ venenosam qualitatem per cutim trudant. Deinde notandum est, hunc morbum, vel calida aeris temperie, vel pessima ciborum qualitate auctum euinci penitus non posse, nisi permutato ad frigidum aere, & cibarijs humectantibus adhibitis: & potissimum

L.1.cap.9.

Fernelij opinio circa carnem viperæ in elephantiasi.

Li.1.c.61.

mum quia, ex Hollerio, elephantiasis confirmata non curatur, sed tantummodo recens, & quæ nondum annum excedat. His addamus assertum Alexandri Massariæ scribentis elephantiasim vsu viperinæ carnis aliquãdo non sanari, non quia caro viperina ad hanc affectionem idoneum non sit præsidium, sed quia interdum hic affectus omnium contumacissimus cunctis medicamentis reluctatur. Neq; efficit eorum ratio, qui asserunt viperinis carnibus nutritionem impediri: quandoquidem tantùm abest, vt nutritio his impediatur, vt potius hæ carnes sint in causa, vt alimentum melius per vniuersum corpus distribuatur. Neq; multi facienda est sententia Alexandri Traliani, qui obseruans Fernelium circa medicamenta ex viperis parata hæsitasse, in tractatu de victu Romanorum, viperas non sine graui periculo esui inseruire existimauit. At in præsentia, vt liberè nostram sententiam aperiamus, ex vsu viperinæ carnis diligenter præparatæ nullum impendere periculum attestamur: cum id quotidiana cõprobet experientia, cum tot populi illis vescantur, vt superius fuit exaratum, cum tot historiæ à Galeno recitatæ id confirment, cum denique tot authores, quorum libros hactenus euoluimus, nostræ opinioni faueant.

L. 2. de peste. — *Confutatio opin. Fernelij.*

Immò Cardanus non solum elephanticos, sed etiam phthisicos, & lue gallica laborantes hoc præsidio curare profitetur. Sumit enim viperam illam rubram in Gallia Cisalpina *Milori* nuncupatam (quamuis hæc non sit vera vipera, vt suo loco dicetur) abscissis extremitatibus, abiectis interaneis, & collecta pinguitudine, in frusta secat, & vna cum modico salis, & beniouin, in aqua fontis coquit, additis in fine cocturæ petroselini folijs; deinde in hoc iure panem pro ægrotantis prandio madefacit, carnem quoq;, & ius præbet, & pinguedine iuncturas ad diem vsq; septimum linit, ægroto tamen in loco calido morante interim materia peccans tota per vlcuscula, tubercula, & sudorem expellitur. At inunctio frictione vehementi fieri debet, vt rectius, & facilius causa morbifica per apertos meatus egrediatur. Hunc vsum carnium viperæ in lepra, & elephantiasi, Authores didicerunt à Galeno, qui historias nonnullorum à lepra, & elephantiasi liberatorum memorauit.

Cardanus Phthisicos curat vipera. — *Inunctio facta adipe viperæ.* — *L. 11. de simp. med. fac. cap. 1.*

Primitus in Asia, eodem teste, quidam elephantiasi laborans à cæterorum consortio segregatus, sub tugurio in agris constructo, alebatur. Accidit autem vt vipera in vas vino plenum caderet, & messores veriti, ne ex illius vini potione aliquid mali eis contingeret, misericordia moti elephantico vinum hoc propinarunt, rati expedire ei potius mori, quàm calamitosè viuere. At cũ bibisset, omne tuberosum cutis veluti animalium testa excidit, & sanitati restitutus est. Idem alteri elephantico accidisse in Mysia narratur, qui ad balnea profectus sperãs inde non vulgare commodum haurire, bibit & ipse vinum ab ancilla porrectum, in quo vipera casu extincta fuit, & eodem modo sanatus est. Item venator viperarum, dum huius morbi incommodo vexaretur, pro salute admonitus, viperas, quas venabatur, frustatim incisas, & anguillarum modo, coctas esitauit: deinde ægritudo per halitum discussa est. Similiter vir quidam diues in Thracia prædicto affectus morbo, per quietem admonitus fuit ab Æsculapio, vt medicamento ex viperis parato quotidie vteretur, qui non multò post perfectam valetudinem est adeptus.

Historia leprosi liberati recitata à Galeno — *Altera historia leprosi.* — *Tertia leprosi historia.*

Oribasius quoq; in elephantiasi, carnem viperinam adhibet, illamq; parat hunc in modum. Abscissis viperæ extremitatibus, ablata pelle, & extis proiectis, truncum pluries in aqua fontis lauat; deinde in sartagine ex albo iure condit. Ius verò album aqua copiosè imposita, modico oleo, & anetho addito, facillimè conficitur.

Lib. 3. de morb. cur. cap. 62.

Præter hæc, nonnulli carnibus viperinis gallinas, & capos nutriunt, ad varios vsus medicos, huncq; laborem minimè infrugiferum experiri profitentur. Neq; officit ratio dicentiũ gallinas hoc cibo altas, ob virus vipereũ, humano corpori obesse: cum ratio, & experientia totum oppositum demonstrent. Anates enim in paludibus degentes bufonibus, & hirudinibus vescuntur, gallinæ scorpiones, & coturnices helleborum edunt: nihilominus talia animalia in elegantibus conuiuijs quotidie adhibentur; deinde ratio fauet experientię; etenim hæ animantes animalibus, & herbis venenatis nutritæ, proprio calore natiuo, virus adeò alterant, vt ab eo aliqua pars alimentaria separetur, sicq; earum carnes absq; periculo ediles euadunt. Quare non immeritò Lucretius canebat.

Gallinæ carnibus viperinis nutritæ.

Præterea nobis veratrum est acre venenum,

At Capris

A *At capris adipes, & coturnicibus auget;*
Quippe videre licet pinguescere sæpè cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.

Nonnulli igitur tantam viperinæ carnis, & etiam earum decoctionis, pro potu, quantitatem gallinis exhibent, donec deplumentur: nam inde colligunt virtutem, medicamenti ad intimas gallinarum partes penetrasse, quas postmodum elixas ægrotantibus præscribunt; Hoc præsidio, fælici cum successu, in delenda lepra Ioannes Mattheus Gradi vsus est, famaq; (referente Gattinara) vsq; in Galliam diuulgata est: propterea quidam Gallus lepra vexatus Papiam se contulit, prænominato medico iam defuncto: ideoq; Gattinara à prædicto non recedens remedio, Gallum à lepra liberauit. Alij deglubtam, & euisceratam viperam, abiectis cauda, & capite, minutatim incidunt, & cum quatuor partibus furfuris, aut panis triti, vnà cum iure, vel aqua, vel lacte parant pultem, qua gallinas, pullos, & capones alunt. Alij satius esse arbitrantur (cum pro nutriendis pullis viperæ semper haberi nequeant) puluerem carnium viperarum seruare, quo B cum decem partibus furfuris, aut panis triti pastillos pro alimento gallinarũ concinnãt. quamuis alij ad æquandam hominis temperiem, & ad hilaritatem conciliandam, carnes vipereas cum farina hordeacea, & lacte, gallinis, caponibus, & pullis præbeant. Tandem quidam carne viperina gallinas alunt, vt oua medicata habeant, quæ postmodum sumpta, virtutem conseruandæ iuuentutis, instar theriacæ possident, cum hæc humanæ temperaturæ sint conformia, & in sanguinem facillimè vertantur, necnon calorem naturalem augeant, & optimum corporis habitum procreent. Tempus autem alendi gallinas prædictis carnibus erit, quando pulli sunt iuniores, non solum vt prædicto nutrimento assuescant, sed etiam quia dum augentur maiorem vim à viperis sibi comparare possunt.

Cap. de curadebil. visus.

Modus nutriẽdi gallinas, & capos carne viperæ.

Oua gallinar. medicata, qua arte parentur.

Cæterùm quando medicus humanum corpus exsiccare voluerit, puluere carnis viperæ in furno exsiccatæ vtetur. Sunt tamen medici, qui ad conficiendum viperarum puluerem hoc vtuntur modo: carnes viperinas illa quantitate salis communis aspergunt, qua aliæ carnes conseruari solent: deinde supra cribrum illas collocant, & subtus pru- C nas aspersas puluere confecto ex baccis iuniperi, folijs lauri, myrrha, cariophyllis, granis alchermes, carabe, & beniouim, cribrum benè cooperiunt, vt fumus in carnes penetrare possit: suffimentum quater spatio viginti quatuor horarum repetitum, quinq; diebus continuis reiterant: postmodum carnes suffimine imbutas in olla luto diligenter munita reponunt, & in furno, cocto prius pane, tandiù detinent, donec tota caro in subtilissimum puluerem redigatur. Hic puluis non solum pro antidotis, sed etiam in cunctis alijs affectibus, quibus conuenit vipera, commendant.

Ratio conficiendi, & præparandi pulueris viperæ.

Vires pulueris viperæ.

Lactantius hunc cinerem in ictibus a vipera inflictis probat. Plinius, ad strumas dissoluendas, ter septennis diebus quantitatem huius cineris exhibet, quæ ternis digitis comprehendi possit. Aetius hunc in aliquo liquore mixtum ad expugnandum articularem morbum, vtiliter propinat. At Marcellus cinerem tanntummodo viperini capitis cum oleo cyprino, nodis neruorum medetur. Pariter Plinius hoc cinere cum aceto, ignem sacrũ deleri promulgat. Alij ex signatura, quia vipera maculosum sit animal, ad tollendas oculorum albugines, cinere viperarum vtuntur. Sed Matthiolus ad illustran- D dam oculorum aciem, collyrijs permiscet cinerem viperarum, quem parat hunc in modum. Viuam viperam cum duabus vncijs succi fœniculi, & modico thuris in vas fictile argilla optimè munitum conijcit, & in fornace comburit, donec fiat puluis tenuissimus. Magi, ex Plinio, ad oculos clarificandos, echinum cum pellibus vipereis aduri, & puluerem potionibus aspergi iubent: Tandem Aetius pro coercenda diuturna oculorum fluxione, cinere capitum viperarum cum decocto lupinorum permixto, & temporibus applicato vtitur. Verùm aduertendum est, quòd hic cinis virtutem causticam participat: siquidem Faloppius ponderans medicamenta calida, vltra tertium excessum, memorat cinerem paratum ex capitibus, & caudis viperarum; cum hic cinis sit acerrimus, & vim causticam possideat. Puluis etiam solius pellis viperinæ in vsu medico laudatur; nam Author de Theriaca ad Pisonem, hoc solo remedio, alopecijs medetur. Immò Quintus Serenus verba faciens de fluore capillorum, & maculis capitis sic canebat.

Collyria cũ cinere viperæ.

Serm. 2. ca. 155.

In lib. de Cauter. ca. 10.

Causticũ ex vipera quo modo fiat.

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
Si rarò eluitur: seu vis epota veneni,

Seu ſalamandra potens, nulliſq́; obnoxia flammis E
Eximium capitis tactu deiecit honorem,
Nonnunquam variant maculæ, paruiſq́; parumper
Orbibus aſperſum ducit noua vulnera tempus;
Vipereæ pellis cinerem his addito morbis.

Item Braſauolus verba faciens de lue venerea, pro defluuio capillorum, cinerem pellis, viperarum, herinacei, & capitum murium cum ſinapi adhibet. Priſci quoq; ex viperis, ſalem conficiebant. *Sales ex viperis.* Huius meminit Dioſcorides, & poſt ipſum Galenus, deinde Paulus Aegineta, & poſtea Plinius, qui ſcriptum reliquit, hunc ſalem lingentes claritatem oculorum facilè conſequi. *L.4.c.97.* Verùm, inter cæteros, Aetius de his longum ſermonem habuit. Antiqui igitur ſumebant quatuor viuas viperas recenter captas, & in olla fictili locatas, libris viginti ſalis ammoniaci, aut ſalis albi communis aſpergebant, addendo paſtillos ex gentiana, ariſtolochia rotunda, centaurea minori, cardamomo, marrubio, ſcordio, apio, chamædri, & ſemine rutæ domeſticæ paratos, immò prægrandes ſcillas in fruſta diſſectas: *Sales viperæ ex mēte antiquorū.* Ollam verò operculo, & luto probè munitā in igne adurebant, donec poſt caliginoſum, clarus exiret fumus, cineresq; exemptos per incerniculum tranſmittebant, F addendo grana iuniperi, mentham, piper longum, ſemina fœniculi, & coriandrorum; necnon alia ſimplicia huius generis, quæ theriacæ compoſitionem ingrediuntur, & poſtea hunc puluerem ſalem theriacalem nuncupabant.

Præparatio ſalis viperini ex mente Galeni. Galenus tamen in parando hoc ſale, viperas non exurebat. Scribit enim. *Beſtias ipſas non exuro, ſed paſtillos ex ipſis; quorum confectionem in theriaca docui, reliquis, quæ cum ipſis vruntur, commiſceo, & ſimul exuro, vt eam, quam in ſe habent amaritudinem, per exuſtionem abijciant. Tantam autem paſtillorum menſuram adijcio, quantam coniectura aſſequi poſſum, quatuor numero viperas excipere, & ſanè ſales optimi euaſerunt.* Quapropter ex Galeni verbis colligere licet, viperas aduſtione virtutem non amittere, quod etiam Aetius pluribus in locis ſtabiliuit. Nicolaus Myrepſus ſuum ſalem theriacalē hoc modo concinnat. Recipit ſalis ammoniaci, & interioris ſcillæ librā ſemiſem, ſilphij, & leucopiperis vnciam dimidiam, melanopiperis vnciam, coſti vncias duas, gingiberis, *Sal theriacalis Myrepſi.* cyperi, baccarum lauri, & dauci cretici ſingulorum hexagia duo, ammoniaci, & thymiamatis drachmas duas, petroſelini, & paſtilli viperini hexagia duo: ſalem cū ſcilla contundens medicamentum conficit. G At iuxta mentem Braſauoli, in Phagedenis, & vlceribus malignis, paratur ſal theriacus ex libris viginti ſalis albi, libra vna cum dimidia gentianæ contuſæ, *Sal theriacalis ad mētē Braſauoli.* libris duabus ariſtolochiæ rotundæ, & ſumitatum centaurij minoris, libra dimidia cardamomi, amoniaci, & marrubij, libra vna ſcordij, & chamædrios, & duabus viperis: omnia ſimul mixta in vaſe ferreo, ſupra prunas comburuntur, & in puluerem rediguntur.

In Pharmac.ca.23. Quercetanus inter nuperos authores celeberrimus, ex ſimplicibus bezaarticis, & aromaticis, chymicis organis ſublimat liquorem, & poſtea conſeruat fæces, ex quibus omnibus, vna cum fruſtis carnium quatuor viperarum, omni ſolertia, parat ſales theriacales, quorum omnium deſcriptionem apud ipſum licet videre, qui proculdubio ori, & ſtomacho ægrotantium, quam ſales antiquorum magis gratificari poterunt. Noſtra ętate Ioſeph de Sauijs pharmacopola Bononiēſis celeberrimus ſalem ex viperis ſic preparat. *Noſtra ætate ſal viperæ ſic præparatur.* Sumit ſexaginta viperas, quarum viginti in quantitate ſufficienti aquæ fontis, H vnà cum cymis tenerioribus anethi coquit; hanc decoctionem per balneum maris deſtillat, & reliquas quadraginta viperas in olla cum fæcibus, quæ remanſerunt in fundo alembici, ita adurit, vt omnia in cinerem vertantur, ſupra quem affundit aquam iam elicitam, & ſal ſecundum artem extrahit. *Bellunenſis opinio circa ſalem viperæ.* Andreas Bellunenſis fuit huius opinionis ſalem viperinum illum eſſe, qui ex viperis ſalitis colligitur: neq; præter rationem, quandoquidem Alyſius ſcriptis mandauit Maraſſos, ſeu viperas in montibus Patauinis diuagari, quę ſale condiūtur, deinde hic ſal collectus, & adhibitus doloribus à lue gallica contractis remedio eſt.

Si theriacalis, ſeu viperei ſalis virtutes examinemus, illas, ad mentem Antiquorum, innumeras eſſe inueniemus: *Serm.13.c.97.* propterea quòd huiuſmodi ſale Priſci omnes ad arcendum quodcumq; morborum genus menſas exornabant; quia valetudinem, eiuſq; conſeruationem huic ſali acceptam referebant, *Virtutes ſalis viperini* vt licet apud Ætium legere, qui in omnibus cutis affectibus, nimirum in lepra, elephantiaſi, impetigine, ſcabie, & defluuio capillorum

A rum, huiusmodi salem commendabat: cum excrementa per cutim discutiat, & sudorem prouocando corruptam substantiam expellat, adeout in principio, nonnulli pediculos etiam excluserint, & potissimum intra spatium dierum quatuordecim, quo tempore transacto, nullus in corpore pediculus apparet. Alij huius salis vsu, in edulijs, excrementa pituitosa per os eiecerunt. Deinde tãtam suauitatem Antiqui in hoc sale inuenerunt, vt voluptatis potius, quàm suauitatis gratia, confici videretur: hunc, ad mensuram terni cochlearij, sumebant, vt appetentiam excitarent, corpus floridum redderent, suffusiones dissoluerent, suppressas lunares purgationes prouocarent, easdem immodicas supprimerent, & tandem, vt omne venenorum genus domarent, cum in constitutione pestilenti præstantissimum celebraretur præsidium. *Dosis salis theriacalis ad mentem Antiquorũ.*

Amplius, ex mente eiusdem Ætij, hic sal morbis renum medetur, dolores capitis inueteratos sanat, epilepsiam corrigit, dummodo patiens, anni integri spatio, hoc remedio vtatur, icteritia, splene, & dolore colico laborantes, huius ope liberantur, hydropicorum aquæ exsiccantur, & fames, quam Græci vocant bulimon, dissipatur. *Loco cit.* *Vsus salis viperini in itinere.*
B Insuper itinerantes hoc sale vtentes ab aeris frigidioris iniuria non læduntur: hoc febrium rigores mitigantur, & tabidi ad bonum corporis habitum reducuntur; Ad podagram maximè incipientem, & omnes articulares affectus commendatur, febres diuturnas, & potissimum quartanas remouet, si ante accessiones, & præcipuè in febrium interuallis sumatur. Omne lumbricorum genus à corpore expellit, dentes eo confricati albiores redduntur, & stuporem non incurrunt. Itaq; sal viperinus eadem ferè castigat vitia, quæ carne viperina superari solent. *Vsus salis huius in podagra.*

Oleũ quoq; ex viperis ad multas affectiones efficax elicitur, quod clarissimus vir Alexander Massaria Vicentinus, crassante pestilentia, commendat, si hoc, à principio morbi homines inungantur. Andernacus, in hoc oleo parando, recipit libras tres Serpentum nigrorum, olei sesamini sesquisextarium in vase fictili, & vitreato angusti orificij decoquit, donec caro ab ossibus decidat. Manardus Serpentes nigros interpretatur viperas nigriores, & apud ipsum fit oleum hunc in modum. Sumuntur viperæ quatuor, demptis visceribus, caudis, & capitibus, quæ decoquuntur in libris quatuor olei veteris, & spatio sex dierum in obturato vase manent: postmodum in duplici vase, facta non leui ebullitione, viperæ cum duabus vncijs aquæ ardentis, & olei, tandiù coquuntur, donec aqua vitæ euanuerit: tunc oleum refrigeratum locatur, addita vncia salis albi optimè contriti, & drachmis duabus caryophillorum, sicq; seruatur ad vsum: nam in omnibus cutis vitijs commendatur. Amatus Lusitanus saniem ex viperis dissectis, ad ignem lentum, vitreis organis, destillabat, vt inde oleum, & aqua prodiret. Immò Vincentius Stochetus Anconitanus viperarum saniem, per vitream campanam destillabat, & cutim elephanticorum linibat. *Tõ. 2. Dialog. 8.* *Oleum viperinũ quo modo paretur.* (C) *Vires olei viperini.* *Centur. 2.*

Apud Leonellum Fauentinum, hoc oleum sic describitur. Recipiuntur tres, vel quatuor viperæ, abscissis extremitatibus, in quatuor frusta dissectæ, & in olla perforata locantur, quæ in alia maiori, clausis luto orificijs, reponitur, & in cacabo aqua pleno ferueſcit, duarum horarum spatio, & elicitur oleum, quo occiput in paralysi inungitur. Alij, ex mente Plinij, in tribus heminis olei, viperam, exemptis ossibus, coquebant, & euulsis prius pillis, quos renasci nolebant, loco psilothri vtebantur. Doctissimus Fa-
D loppius verba faciens de scabie, oleum viperinum sic conficit. Duas viperas in frusta dissectas vnà cum sanguine ab illi manante, in phiala oleo plena locatas, æstate insolat; fitq; oleum rubrum, & fætidum, quo elephantici liniti, & similes liberari dicuntur. Alij, ex Plinio, adipem viperæ cum sextario olei ad dimidias decoquunt, & huius ternis stillis oleo communi additis, ad omnes bestias fugãdas homines perliniẽdi sunt. Itaq; vnusquisq; elicere potest, quòd viperæ omnibus venenis resistant, antequã ad cor properent, vel cum ptisana, vel cum aqua vitæ, cum aqua scorzoneræ, & deniq; cũ aqua rosacea: In febribus mali moris, in peste, & in febre pestilenti cum syrupo de succo limonum, vel de acido citri, vel cum syrupo de acetosa, & similibus. Vnde non immeritò quidam Poeta canebat. *Oleum viperinum ex mente Leonelli Fauẽtini.* *Descriptio olei viperini ex Falloppij sententia.*

Si viuens infensa necem mortalibus affert
Vipera, dum rabido corpora dente petit.
Hæc etiam potis est moriens præbere salutem,
Atq; ægris vitam reddere corporibus.

Extractũ viperarum Nuperi authores, multa pręſidia ex viperis paranda excogitarunt. Nam Chymiatri extractum viperarum cõficiunt, quod in pſora, in lepra, & in peſte ſummopere probant. Quercetanus exhibet Eſſentiam viperarum cum ſpiritu terebenthinæ paratam. *Tinctura viperarum* Item arcanum viperarum, cum ſolo ſpiritu balſamico ſulphuris, nec non Tincturam viperarum, quam inter alia medicamina ex viperis confecta, locum eminentiſſimum occupare promulgat. Idem Quercetanus, præter theriacam Andromachi, hodie in omnibus medicorum officinis ſumma cum induſtria paratam, deſcribit theriacã benedictam, theriacam cæleſtem, aliam cæleſtem redactam in ſublimiorem eſſentiam, necnon theriacam diateſſeron regiam, quæ omnes compoſitiones, aut viperas, aut tincturas viperarum recipiunt. E

Lib. 11. de ſimp. med. fac. Vinum verò viperinum nõ eſſe nouum medicamentum ex Antiquis colligimus: propterea quòd Galenus illud in elephantiaſi, in lepra, & in ſcabie tantoperè celebrat. Hoc autem vinum, poſtquam in eo extinctæ fuerit viperę, per incerniculum colatur, & *Vinũ Viperinũ quale.* ab ægrotis, abſq; vlla veneni ſuſpicione, potatur. Raymundus Lulus aquam ex viperis ad iuuentutem conſeruandam, ad vitæ longitudinem comparandam, aduerſus peſtem, & omnia venenorum genera magnificat. Demùm aquam ex viperis cordi maximoperè ſalutarem clariſſimus Medicus Bartholomęus Galleſius Bononiẽſis conficiebat hũc *Aqua ex viperis qualis.* in modum. Sumebat decem viperas fæminas Maio Menſe captas, & præparatas, libras quatuor hordei, manipulos octo cicorij, manipulos quatuor acetoſæ, meliſſæ, & boraginis, decem limones vnà cũ ſeminibus inciſos, drachmas tres ſantalorum citrinorum, manipulos tres ſcordij, & tormentillæ, ſeminum frigidorum maiorum, & minorũ ſingulorum drachmas duas, ligni aloes drachmam, croci ſcrupulum, caſtorei ſcrupulum dimidium, dictamni pugilum, pentaphilli, rutæ caprariæ, violarum, agrimonij, cetrach ſingulorum manipulos duos, drachmas duas cũ dimidia cornu cerui vſti, terræ ſigillatæ, & boli armeni, manipulos ſex, cardui ſancti, & ſcabioſæ: deinde omnia in libris ſexaginta aquę Caſtri Sancti Petri, quam vulgò figatellam appellant, ſecundùm artẽ *Decoctio viperarum ad quid valeat.* feruefaciebat, & poſtmodum decoctionẽ hanc chymicis organis ſublimabat: Alij Medici noſtræ ętatis, in ſcabie contumaci, vtuntur decoctione viperarum; deinde carnes earundem Conſeruis miſcent, & ſpatio multorum dierũ, illas ægrotantibus ante ſyrupum matutinum exhibent. F G

VSVS IN THERIACA.

GALENVS, ſiue Author de Theriaca ad Piſonem, nec non alij authores Medici vni tantùm Andromacho, in fabricanda theriaca, quæ antea ſine viperis parabatur, vipereos paſtillos acceptos referunt; nam ipſe primus determinatã quantitatem trochiſcorum viperæ tali antidoto apponi excogitauit. Verumtamen Andromachus, velit nolit, cogitur confiteri vſum viperę in medicamẽtis à Nicandro Poeta, & Medico antiquiſſimo didiciſſe, qui Theriacis ſic canit.

Semina quin capias diſſecta ex hippoſelino. H
Drachmarumq; duum myrrhæ adde ſpondus amaræ,
Detonſum, & granum, quod munit ariſta cumini
Certa lege librans, & echidnam, vel cardama miſcens
Sunt ſorbenda tibi cyathis permixta lyæi.

Quis fuerit primus, qui vſus ſit carne viperina in theriaca. Fuit quidẽ Andromachus omnium primus, qui ad cõficiendam theriacam viperinam carnem adhibuit: quamuis paulò poſt in abuſionem abierit. Verùm ab Antonino Imperatore, vſus huius antidoti fuit reuocatus; quando munus conficiendi regia antidota primùm Demetrio, deinde Archiano, & poſtmodum Claudio Galeno commiſſum fuit. Immò tam frequens vſus huius antidoti Romę fuit, vt omnes Vrbis Primates, in proprijs ædibus, omni ſtudio, & diligentia theriacam componerent: veluti apud Galenũ *Vſus theriacæ olim frequens.* paſſim in libris de Antidotis, in libro de theriaca ad Piſonẽ, & in libro de vſu theriacę ad Pamphilianum legere licet. Quamuis libri de Antidotis poſtremò à Galeno ſcripti eſſe videantur: quamobrem, pro theriaca paranda, ad illos confugere oportet; cum in

A illis multa Galenus reprobet, quæ in alijs libris ab eo probantur: siquidem in libro ad Pamphilianum, in permiscendis carnibus viperinis cum pane, præcipit affundi ius, in quo viperæ prius decoctę fuerint: hoc autem assertum in primo libro de Antidotis explodit. Rursus in libro de theriaca ad Pisonem, pro assãdis scillis, eas luto inuolui iubet, at in libro ad Pamphilianum, hanc sententiam non admittit. Hinc colligendum est primùm à Galeno scriptum fuisse librum de theriaca ad Pisonem (si tamen Galeno hic liber est attribuẽdus) secundò librum de vsu theriacę ad Pamphilianum, & vltimo loco volumen de Antidotis: quapropter liber primus de Antidotis verũ theriacę apparatum docet. Cæterum, temporis tractu, viperæ ad tantam disuetudinem venerũt, vt ab alijs Serpentibus non dignoscerentur. Vnde Nicolaus Leonicenus, iustis de causis, calamitatem, & cæcitatem illius ætatis deplorauit; cum tantis antidotis careret.

In quo libro Galeni verus ther. apparatus legatur.

Huius autem ærumnæ causa fuit Gothorum, & Barbaricarum gentium in Italiam transmigratio: hinc Maiestas Romani Imperij concidit, & rerum omnium cognitio, & scientia deleta est. Idcirco medicamina ad tutelam sanitatis spectantia, & artẽ medicã B obliterarunt: item theriacam medicamentorum omnium pręstantissimam ità deprauarunt, vt germanã eius compositionem non agnoscerent. Quare vipera huius antidoti basis olim notissima, per multum temporis spatium, ignota fuit, sicq; aliud atq; aliud Serpentis genus, maximo errore, adhibebatur. Verùm aduertendum est, quòd, ante theriacæ inuentionem, cuius author fuit Andromachus, ex viperis, & alijs Serpentibus pharmaca conficiebãtur; idq; ex Dioscoride licet colligere, qui vixit ferè circa tempora Mithridatis Regis Ponti, qui Antidoto à se fabricatæ proprium nomen indidit, eiq; maximam gloriam conciliauit.

Cur cognit. viperarum olim ignota fuerit.

Li.2.c.16.

Itaq; Dioscorides de viperis sermonem habens, docet rationẽ deglubendi viperas, easq; coquendi in oleo, vino, sale, & anetho, vt exhibitæ strumas deleãt, & oculos clarificent. Quocirca optimo iure admonet Aetius cauendum esse, ne reliqua Serpentum genera viperæ similia, pro antidotis componendis sumantur, nam similis viperę est Amodytes, hæmorrhous, cenchrias, & seps, qui serpentes colore inter se distinguẽdi sũt, cũ vipera colore subflauo insignita sit. & prædicti Serpentes fusci, & nigricantes, nec C non colore arenæ simili prædıti sint Aspides quoq; viperis aliqua ex parte similes, vitandi sunt; etenim Author libri de theriaca ad Pisonem viperas ab aspidibus manifestè segregat. Immò ad fabricandam theriacã, viperas cæteris Serpentibus præstare asseuerat, quoniam huiusmodi bestiæ alijs Serpentibus minus tabificam vim participẽt: Quamuis alij tradant viperam inter reliquos Serpentes excellere, quia cum homine maximam habeat sympathiam: nam viperina caro hominem nutrit, & humana vita in vsu prædictæ carnis longior efficitur. Præterquamquod Pythagoras scriptum reliquit, ex corrupta hominis spinali medulla viperam, & Serpentem nasci. Deinde Antigonus Tralianus, Appianus Alexandrinus, & alij historici non proletarij, ex mulieribus quãdoq; viperas, & etiam ex capillis hominum oriri promulgarunt.

Decoctio viperarum ex mente Dioscoridis

Serm.13.c.90.

Cur viperæ, & non alijs Serpẽtes in theriaca locũ habeant.

His addamus, quòd viperæ viuæ in dolio vino pleno suffocatæ, ob singulares huius animalis dotes, vinum licet corruptum in pristinum statum restituunt. Id Baldus Angelus Romæ in cella vinaria Eminẽtissimi Cardinalis Vrsini accidisse retulit. Docti tamen viri opinantur Andromachum, ad theriacam parandam, præ cæteris Serpentibus, D viperam elegisse, quoniam multò ante, caput viperæ Nicander ad Serpentum ictus apponi iussit, & quoniam medicina experta potius, quàm non experta semper probatur: ideo Andromachus diuturnæ obseruationi, & authoritati Nicandri nixus, viperam in theriacali antidoto collocandum esse iudicauit.

Vinum corruptũ, qua ratione in pristinũ statum restituatur.

Non desuerunt tamen nostræ ætatis viri, qui aspidũ, & reliquorum etiam Serpentũ carnes antidotis addere non erubuerunt quod magna temeritate potius quàm ratione pręstare ausi sunt; cum longa experientia comprobatum sit viperam in medicamentis, ad arcendos morbos, locum habere.

Antequam igitur viperæ, pro conficiendis trochiscis theriacam ingredientibus dissecentur, diligenter examinandæ sunt conditiones, quibus viperæ huic vsui destinatæ gaudere debent. In primis Galenus viperas in locis maritimis, seu humidioribus collectas reprobat: siquidem Aristoteles scriptum reliquit à locis morum diuersitatem produci: cum loca montana bestias ferociores, & viribus robustiores reddant. Secundò considerandum est tempus, quo viperæ sunt colligendæ. Etenim multi fuerunt huius opinio-

L.2.de Antid.

Lib.11.de hist. An.c.29.

Tẽpus capiendi viperas pro magnis antidotis quale ſit.

opinionis viperas eſſe capiendas eo potiſſimum tempore, quo ſenectam deponunt. Alij E tradiderunt non eſſe capiendas ſtatim atq; à cauernis exeunt, quoniam tunc frigidæ, & ſiccæ, & inedia maceratæ ſunt, neq; æſtate, quoniam hæ ſitim inducunt; ſed vere potiſſimum finiente, & æſtate inchoante. At ſi ver naturam hyemalem participauerit, tunc circa initium æſtatis comprehendendæ ſunt, non multò poſt ortum Pleiadum, vt Galenus ſignificauit. Quamuis alij tempus vindemiarum ad capturam horum animalium elegerint, quia tunc temporis viperas magnas, & corpulentas eſſe affirmant. Verumtamen tempus ad id magis opportunum. Ver eſſe arbitratus eſt Andromachus primus Theriacæ inuentor, dum his carminibus canit.

Πρῶτα μεν ἀγρεύσαιτο καυηθείας ἐμπέραμος φῶς
Τολμηρῇ μάρπτων χειρὶ θοοὺς ὄφιας
Τοὺς, ἤδη κρυερὸν ἀπὸ χείματος, οὐκέτι γαίης
Κρυπτουσι ςενοὶ πάμπαν ἔνερθε μυχοί.

Qui verſus ſic latinè vertuntur.

Primum quidem venabitur veneficas expertus vir. F
Audaci capiens manu celeres angues.
Hos iam horridam poſt hyemem, neq; amplius terræ
Latent concluſi prorſus ſubtus latebras.

Fœminæ viperæ, & non mares eligendæ ſunt.

Tertiò viperę ad trochiſcos pro theriaca parandos fœminæ, & non mares ſunt eligẽdę, & potiſſimum quæ ſeminarium æquale ſeminibus papauerum habuerint: nam quę ouis caruerint tanquam incompletæ, & inutiles reijciuntur: item quæ ouis grandioribus refertæ fuerint, reprobantur: quandoquidem, cum maior pars alimenti augmento ouorum famuletur, neceſſariò viperæ macilentæ redduntur. Ambiget fortè aliquis, qua de cauſa ſcripſerit Galenus viperas theriacam ingredientes non debere eſſe prægnantes, cum tamen omnes viperæ fœminæ, quæ in gratiam medicamentorum diſſecantur, ouis magnis, vel paruis redundent: hac de re omnes erunt grauidæ, conſequenterq; ad theriacam ineptæ.

Viperæ pro antidotis an prægnãtes eſſe debeant.

Difficultas diſſoluetur, ſi dixerimus, viperis accidere, quod gallinis, & piſcibus contingit, quæ animantia, etiamſi ouis referta fuerint, prægnantia eſſe non dicuntur, niſi G prius à maribus compreſſa fuerint. Quare ante congreſſum illa oua ad generationem prorſus inutilia appellãtur. Quapropter, licèt in viperis fœminis oua inſtar granorum milij, vel ſeminum papaueris reperiantur; nihilominus eas nunquam grauidas, niſi poſt congreſſum, nuncupare poterimus: etenim illa oua ante receptum ſemen, parua ſemper manere exiſtimamus. Itaq; viperæ tunc dicendæ erunt prægnantes, non quia ouis ſcateant, ſed quia ſemen maris receperint, quia tũc oua augeri incipiunt. Quamobrem prægnantes à non prægnantibus, ouorum magnitudine, & paruitate, diſtinguuntur.

Viperæ quãdo prægnãtes appellandæ ſint.

Aliter etiam dubitationem poterimus demoliri, ſi dicamus viperas ouis redundantes, etiam poſtquam ſemen receperit, ad antidota eſſe idoneas, antequam oua augeantur, quæ niſi creſcant, non poſſunt tale detrimentum carni viperarum afferre, quin hæ beſtiæ in theriaca adhiberi poſſint.

Viperarum igitur alias circa initium Aprilis, alias ineunte menſe Maio captas in diſtinctis capſulis ſeruauimus: ſiquidem hac diligenti obſeruatione, à comprehenſis initio Aprilis fœtus eo anno edi non vidimus. Viciſſim viperæ captæ circa initium Maij, H aduẽtante Auguſto menſe, catulos enixę ſunt, quoniam tempore prędicto captę, erant prægnantes, quotieſcunq; malè affectæ nõ eſſent, & ad generationem ineptæ. Itaq; vipera quamuis ſit venenata, præparata tamen in Antidotis reponitur. Quare non iniuria ſcribebat Crollius venenum redactum in arcanum, non veneni, ſed pręſtantis medicamenti naturam ſapere. Quapropter vipera, ad mentem Galeni, vtrimq; per quatuor digitos infra caput, & caudam reſecanda eſt. Caput aufertur, quia peſſimo redundet humore; cauda verò tanquam portio ſordidioris ſubſtantiæ, & etiam quia, inſtar caudę piſcium, ob frequentem motum, minus pinguis ſit. Idem repetit Andromachus, quando de trochiſcis viperinis canit hunc in modum.

In Baſil. Chymic.

Lib. 1. de Antid.

Cur capita & caudæ viperarum amputentur.

Deprehenſis igitur ſummum caput imaq; cauda,
Demenda, hinc quicquid venter inanis habet.
Infert nam ſæuos hinc, atq; hinc vipera luctus,
Et ſquamis caudæ dira venena tegit;

Cerui-

A *Ceruicisq; ideo tantum, caudaq; secabis*
In pugnum quantum est alta reducta manus.

Ex quibus Andromachi verbis, manifestè percipimus viperas infra caput, & caudam per quatuor digitos secandas esse. Sed aduertendum est, dum viperæ pro compositione medicamenti inciduntur, num truncatis capitibus, & in aqua positæ protinus exangues, & immobiles fiant, tunc enim tanquam inualidæ reijciendæ essent; quæ verò diutius in aqua volutantur, & dissectæ copiosum effundunt sanguinem, optimæ, & præstantissimæ habentur, cum à doctrina Galeni minimè recedant. Quæ autem carent prædictis conditionibus, si adhibeantur, theriacam prorsus inualidam reddere feruntur. *Lib. 2. de Antid.*

Ex præparata viperarum carne trochisci theriaci componuntur, ex quibus postea percelebris illa antidotus, theriaca nuncupata, & ad morsus venenatos tantoperè commendata concinnatur. Horum etiam meminit Iulius Cæsar Scaliger in Poematibus, quando cecinit.

B *Qui circulator Mithridaticas offas*
Aut viperinos callida arte pastillos.

Olim Dioscorides carnes viperinas, cum vino, & oleo decoquebat: hinc nuperi authores eum secuti, ad diuturniorem carnium durationem, his panem addiderunt, indeque pastillos confecerunt. Addit Galenus trochiscos viperinos à nonnullis solere contundi; & denuò in puluerem redigi, eiq; nonnihil salis cum iure admisceri. Plinius has carnes ex aqua, & anetho coqui, & spinis exemptis, & addita similagine trochiscos parari, & in vmbra siccari tradit. *Lib. 11. de simp. med. fac. c. 1.*

Alij, vt Auicenna, & Paulus Aegineta, panem cum carne viperina, sine vllo iure miscentes, pastillos concinnabant, ne addito iure, citius corrumperentur, & acidi fierent. Propterea Maranta, in correctione horum trochiscorum, meritò scribebat (si fieri potest) sine iusculo parandos esse, aut saltem cum illius exigua portione, quod præstitit Aetius, qui trochiscos sic parat. Viperas ab vtraq; parte concisas, exemptis interaneis, tanquam excrementorum receptaculis, necnon detracta cute, & pinguedine, aquis primum diligenter abluit, deinde coniectas in lebetem cum sufficienti quantitate aquæ fontis, viridiq; anetho, supra prunas coquit. Salis autem, si viperæ opportuno tempore collectæ fuerint, tantillum, sin æstate inchoante captæ, nihil addit. Deinde carnibus probè coctis (cocturę autem inditium erit, quando spinę à carnibus separantur) lebete ab igne deposito, carnes à spinis segregat, quibus seorsim positis parùm iusculi earū adijcit, vt pastilli exsiccati melius conteri possint. Itaq; carnes diligenter expressas, & ponderatas in pilam conquinariam asperiorem conijcit, ijsque aliquandiù tritis panis ex purissima farina optimè fermentatus in furno, & non sub clibano coctus admiscetur. *Trochiscorum viperæ compositio.* *L. 3, ca. 97.*

C

Nonnulli tamen in permiscendo pane, cum carne viperina hanc quantitatem seruandam percipiunt, vt pondus panis, viperinæ carnis dimidio minùs sit: quamuis alij æquam portionem, & alij tertiam partem adiungant. Aetius tamen & ipse interdum quartam, interdum quintam partem imponit. Verùm nisi panis probè coctus fuerit, impendet periculum, ne medicamentum aliquid aciditatis contrahat. Quapropter satius erit; panem hunc aliquot dierum spatio in loco sicciori priùs exsiccare. Demùm quando viperæ pani iunguntur tunc ita diligenter subigendæ sunt, vt nulla portio viperinæ carnis incontusa remaneat. Tunc ex illa massa, affuso nonnihil iusculi, & contactu opobalsami, pastilli tenues, & non crassi finguntur, vt citiùs exsiccari possint. *Quantitas panis admiscendi cum carne viperina.*

D

Cella autem, in qua pastilli siccantur, in superiori domus parte ad meridiem potius, quàm ad Septentrionem sit conuersa, vt radios solares, tota ferè die admittat. Sed pastilli frequenter vertendi sunt, vt melius siccescăt, qui postquam probè exsiccati fuerint, adhuc in eodem domicilio remoti tamen à radijs solaribus relinquantur: postea opobalsamo liniendi, & in vase vitreo, stanneo, vel aureo condendi sunt, donec ad conficiendam theriacam promantur. Vitrum autem magis probatur, quia nullam fraudem admittat: cum stannum mixtione plumbi sæpè sæpius adulteretur. Itaq; ex prædictis percipiendum est, magisterium trochiscorum viperinorum in vera, & legitima carnis viperæ coctura consistere, quæ sicut licet legere apud Marantam virum celeberrimum, tanti momenti est, vt ab ea perfectio, & imperfectio antidoti dependeat. Hodie apud nos ex carne viperæ omni solertia cocta viperini trochisci formantur, ea ratione, quæ *Trochisci viper. qua ratione cōseruandi sint.*

in

in Antidotario Bononienſi exponitur. Sumuntur enim vnciæ octo viperinæ carnis cum anetho, ſale, & aqua coctæ, vnciæ duæ panis triticei puriſſimi, triti, & cribrati, ex quibus omnibus trochiſci concinnantur oleo nucis myriſticæ liniuntur, in loco opaco à vento boreali perflato ſiccantur, & demum ad vſum theriacæ ſeruantur. E

In Pharmac. c. 24.

Dubitatio Quercetani circa trochiſcos viperinos.

Clariſſimus vir Quercertanus circa compoſitionẽ horum trochiſcorum trifariam dubitat. Primò num quædam ſit lex, quæ nos ad hanc vulgarem trochiſcorum præparationem impellat; deinde an huic compoſitioni aliquid addendum, vel demendum ſit tertio, an viperina caro, præter trochiſcos in præſtantiores remediorum formulas trahi poſſit. Quibus difficultatibus diſcuſſis, conatur Quercetanus ad varia theriacarum genera componenda, viam reſerare, quibus omne venenorum genus profligari poſſit. Quoad primam quæſtionem, confugere ad conſuetam, & vulgarem trochiſcorum viperinorum præparationem abſurdum eſſe arbitratur, nam aſſerit viperinam carnem in alijs etiam remedijs ſuam efficaciam exercere poſſe. Id etiam nos affirmamus; propterea quod citra vſum trochiſcorum, & theriacæ, viperæ, Galeno teſte, in vino ſuffocatæ lepra laborantibus præſtò fuerunt: atteſtamur quidem præparationem trochiſcorum, ad compoſitionem theriacæ, eſſe neceſſariam, qua, noſtra ætate, frequenter vtimur. F In ſecunda quæſtione tradebat Quercetanus vulgarem trochiſcorum parandorum methodum correctione indigere; cum formulæ prædictis præſtantiores, & vtiliores inueniri poſſint. Sed animaduertendum eſt vulgarem trochiſcorum formulam nulla egere correctione; cum in vſu medico ſuum ſortiatur effectum, dum mirandum in modum ægris opituletur. His addamus non eſſe admodum difficile inuentis addere, dum ipſe Quercetanus varias confectiones viperinas aromaticas deſcribit. Demum circa tertiam quæſtionem, concedimus viperas ad varias præſidiorum formulas trahi poſſe, intacta tamen methodo parandi trochiſcos, & theriacam, quæ in affectibus venenatis, noſtra ætate, ægrotis immenſam vtilitatem, & Medicis non vulgarem gloriam conciliat. Præterea commendamus confectionem viperinam aromaticam, confectionem viperinam ſaccharinam, & confectionem viperinam iuniperam à Quercetano deſcriptas, & ab alijs deſcribendas: cum viperæ ſexcentis modis ad varias affectiones expugnandas, præparari, & concinnari poſſint.

Reſpõſio ad ſecundum quæſitum.

Reſpõſũ ad tertiũ quæſitum.

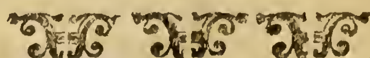
G

Vtilitates vires theriacæ Andromachi.

Theriaca igitur Andromachi ex carne viperina conſtans, inter cætera antidota, locum eminentiſſimum proculdubio occupat: cum non ſolum ad ictus Serpentum, & ad cætera caſtiganda venena adhibeatur, ſed etiam quia articulorum dolores iuuet, fluxiones, & hydropicorum aquas exſiccet, elephantiaſi laborantibus opituletur, febres quartanas terminet, melancholicos exhilaret, citrinum ictericorum colorem deleat, onus anhelantis pectoris tollat, nephriticis præſtò ſit; hepatis, & lienis affectibus, necnon dyſentericis, epilepticis, & cardiacis proſit. Omne lumbricorum genus ab inteſtinis auferat, & deniq; quia præſtantiſſimum ſit peſtis remedium. Immò in ſanis theriacæ frequens vſus eſt ſalubris, quoniam valetudinem ſtabilem promittit, omnia excrementa conſumit, actiones naturales roborat, necnon ſenſus, & mentem acuit: Amplius itinerantes aduerſus frigoris iniuriam armat, humanum corpus à venenis, & ab alijs noxijs medicamentis tuetur, ſanguinem optimum reddit, & tandem aeris, & aquarum vitia emendat. Aliæ etiam innumeræ virtutes paſſim legendę ſunt apud Galenum in libro de theriaca ad Piſonem, & in libro de vſu theriacæ ad Pamphilianum. H

Vſus theriacæ in ſanis, quod præſtet.

Verùm antequam medici, ad prædictos affectus, theriacam Andromachi præſcribãt, illorum intereſt conditiones eius diligenter examinare; num ſcilicet legitima, & genuina ſit theriaca, ne à Pharmacopæis magno ægrotantium damno decipiantur. Propterea Galenus admonebat medicos, vt huius antidoti periculum facerent in gallis à vipera demorſis, priuſquam, in varijs affectibus, illam adhiberent. Immò in libris citatis, nempè de theriaca ad Piſonem, & de vſu theriacæ ad Pamphilianum, promulgabat theriacam illam eſſe optimam, & genuinam; quę data homini, qui ſumpſerit catharticum medicamentum, citra vllam ægrotantis noxam, deiectionem impediret. Quod reuera in praxi quotidiana experientia demonſtrare ſolet.

VSVS

A

VSVS IN VARIIS.

CLARISSIMVS vir Ioannes Baptista Porta, & alij authores non proletarij monimentis mandarunt pennas accipitrum citius mutari, si carnibus gallinarum viperis nutritarum alantur: immò addunt prædictas aues, per diuturnum tẽporis spatium, incolumes seruari. Hinc fortè didicerunt medici gallinas carnibus viperinis alere, vt homines delicatos ab ægritudinibus cõtumacibus liberarent, quibus viperina caro præstò esse solet. Insuper Scythæ populi suas sagittas toxico inficere cõsueuerunt: hoc autem, vt nonnulli obseruarunt, ex humano sanguine, & viperina sanie concinnare solebant. Amplius habemus in historia morali Indiæ occidentalis, vbi sermo fit de superstitiosis Mexicanorum Sacerdotũ inunctionibus, quòd huiusmodi Sacerdotes domi rem diuinam facturi, atramento, aut fuligine, à capite, vsq; ad pedes se linibant; itaut Aethiopes ad vnguem repræsentarẽt. At in syluis, vel specubus sacrificaturi, vel timoris auferendi, vel semetipsos animandi causa, aliud vnguentum vsurpabant, quod ex venenosis animalibus, veluti ex araneis, scorpionibus, salamandris, & viperis in templo Deorum parabatur, cui postmodum puluis ex peto, nempè nicotiana, vel tabaco admiscebatur.

Viperinæ carnis vsus in deplumãdis accipitribus.

B

Li. 5. c. 26.

Vnguẽtum Maxicanorum ex viperis.

DE AMMODITE. Cap. III.

ÆQVIVOCA.

C

AVTHORES non vulgares immanem Serpentem Ammoditem ad viperarum genera, tum ratione figuræ, tum ratione partus, non immeritò referunt. Cuius serpentis, etsi Dioscorides non meminerit: nihilominus eius natura silentio non est inuoluenda. Primitus igitur aduertendum est, appellationem huius Serpẽtis ambiguitate laborare: propterea quod reperitur quædam species piscis oblonga Anglis Sandilz nuncupata, quasi anguilla arenæ (cum arenam sępè sæpius subeat) quæ Gesnero, græco vocabulo, Ammodites nuncupatur. Pariter Callionymus piscis, Hesychio teste, Ammodites, vel Psammodites vocitatur; quoniam in arena, quæ Græcis ἄμμος, seu ψάμμος dicitur, se condat. Horum piscium natura in Historia piscium vbertim examinata fuit, ad quam lectorem, breuitatis studio, relegamus.

Sandilz quid sit.

Li. 2. c. 57.

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

D

LATINI hunc Serpentem, desumpto à Græcis vocabulo Ammodytem nuncuparunt, quibus ἀμμοδύτης, & ψαμμοδύτης, nec non apud Poetas ἀμμοδύωτης, dicitur. Quare multi vocem hanc per Ypsilon in tertia scribere malunt, deriuando nomen ἀπὸ τȣ̃ ἄμμȣ, καὶ τȣ̃ δύειν; quoniam hoc Serpentis genus arenam subeat; veluti τρωγλοδύτης dicitur, qui cauernam subit: cum ἄμμος, vel ψάμμος arenam, & sabulum denotet, & δύνω subeo exponatur. Quamobrem etiam αμμοβάτης apud Lexicographos pro specie cuiusdam Serpentis per arenam incedentis legitur. Suidas quoq;, vt habetur in Thesauro linguæ græcæ, αμμοάτιν speciem quamdàm Serpentis esse astruit, quæ forsan ab Ammodyte non discrepabit. Cæterùm neq; à ratione alienam esse eorum opinionem arbitramur, qui Ammoditem ἀμμοδιτήν, per iota scribunt: si-

Quomodo nomen huius Serpentis scribendum sit.

quidem

quidem nomen deducunt ab ἄμμος arena, & διορύττω perfodio, & fodiendo penetro; E
cum hæc Serpentis species, rostro curuo, ritu suis, arenam, & sabulum facile perfodere possit. Aliter Aetio, secundùm nonnullos, κεγχρίας, nempe cenchrias, ideſt serpens miliaris, ob duritiem caudæ instar granorum milij, nuncupatur.

Cenchrus Dioscoridis nō est Acōtias, neq; Ammodites. Alioquin κεγχρίτης, siue cenchrites est aliud Serpentis genus, nimirum Acōtia apud Aetium, quamuis impropriè. quoniam κέγχρος, videlicet cenchrus Dioscoridis non est Acontias, neq; Ammodites, de quo in præsentia verba facimus, cum illis enim nullam habet similitudinem, vel cognationem, quia talis Serpens maculis perquam minimis, milij magnitudine, respersus sit, quamuis in aliqua Aetij latina editione, hæc nomina non legantur. Qua de causa alij hunc Serpentem non cenchrian, sed cerchrian appellandum esse existimarunt, quia κέρχρον durum exposuerunt; cum tamen hæc vox nullibi apud Græcos reperiatur. Hunc potius κέρχνον, nempè asperum indigitare debuissent; quoniam verbum græcum κερχνόω exasperare significat, seu paruulis punctis, veluti granis milij, asperum reddere, cuius naturæ cauda huius Serpentis esse perhibetur. *Centria, & centrites quid sit.* Quamquam nonnulli sint huius sententiæ Ammoditem, cētriam, aut centritem, ob duritiem caudæ, nominandum esse: cum centrū pro duritie ab authoribus vsurpetur: etenim κέντρα dicuntur quædam lignorum, & lapidum vitia, de quibus Theophrastus sermonem habuit. Vnde Plinius in quibusdam arboribus, veluti in marmore, centra quædam, ideſt duritias clauis similes, & ferris inimicas esse asseuerauit. F *Lib. 5. hist. plant. c. 3.* *lib. 16.*

L. 6. de hist anim. c. 51. *L. 9. c. 11.* *L. 4. fen. 6. tract. 3. ca. 49.* Hāc opinionem videtur fouere Aelianus, qui Dipsadem melanurum, Ammobatem, & centridem cognominauit. Hinc eliciendum est, cum Ammobates, etiam centris dicatur, Ammoditem quoq; licèt à Dipsade Serpentem diuersum, alio vocabulo centridem, centriamq; nominari. Præterea idem Aelianus scriptum reliquit, quòd Aspis solo tactu interdum interimit: quemadmodum solo afflatu centrias, & rubeta. Apud Arabes hic Serpens Ammiodutus appellari videtur: quandoquidem Auicennas agens de *Nomina Arabica huius serpentis.* Ammioduto, & Caubaro, horum serpentum colorem arenæ similem esse pronunciauit, qui color in Ammodite obseruatur, præterquamquòd hæc vox (Ammiodutus) cum Ammodite Græcorum maximam conuenientiam habere dicatur. Insuper Ammodites cornutus Serpens nominatur, non quia cornibus, vt Cerastes sit insignitus, sed quia eminentiam quamdam cornu æmulantem, supra nasum gerat. Neq; admiratione teneri debemus cornua serpentibus inesse: siquidem, vt inferius explicabimus, *Aspis cornutus circumforaneorum.* Serpentes ab authoribus vnicornes, bicornes, tricornes, & multicornes recēsentur. Hæc de causa Matthiolus admonuit hunc Serpentem à circumforaneis aspidem cornutū cognominari; nec præter rationem, cum à Bellonio aspis nominetur, deinde, rostro repando, cornu imitatur. Amplius vipera cornuta Illyrica à nonnullis appellatur, cum in illa regione frequens conspiciatur. Item vipera monoceros, & cornigera vocitatur, ob callum, qui summam partem oris exornat. G

FORMA, ET DESCRIPTIO.

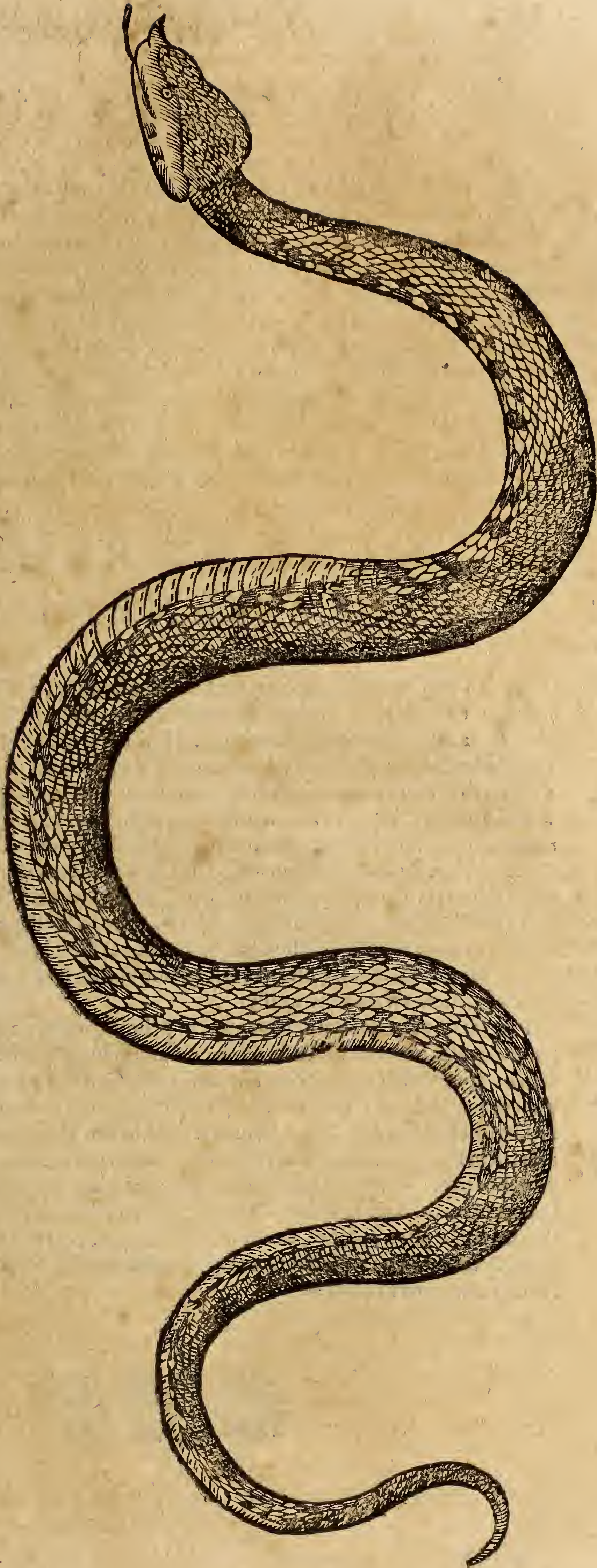
OLAVS magnus scriptis mandauit quosdam esse serpentes arenacei coloris, longitudine cubitali, maculis nigris distinctos, habētes supra dorsum linearū vestigia: deinde inter horū serpentium genera Ammoditem connumerat. quamobrem Lucanus colorē arenaceum huius Serpentis contēplans canebat hūc in modum.

Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Ammodites.

Li. 9. Pharsal. Est igitur fera hæc viperę perquàm similis, capite tamē ampliore, & maxillis latioribus, & in superiori parte rostri eminentiam quamdam acutæ verrucæ similem gerens. Propterea vulgares, non iniuria, cornutum serpentem, vel cornutam viperam nūcuparunt. *L. 13. c. 25.* Aetius quoq; Ammoditem cubitalis magnitudinis, & arenacei coloris esse statuit. Immò pellem maculis nigris præditam, & caudam prædurā ei assignauit: has autem conditiones lector in icone, quam exhibemus, melius, & commodius meditari poterit.

AM-

Ammodytes.
Vipera cornuta Illyrica.
A Vipera monoceros.
Aſpis Bellonij.

E

NATVRA, ET LOCVS.

Quare multi Serpentes viperis ſimiles eſſe dicantur.

AMMODITEM viperæ naturæ authores non vulgares eſſe ſtatuunt: quandoquidem Quatramius in tractatu de theriaca, & mithridato retulit ſe in capſulis circulatorum ſæpius hoc Serpentis genus obſeruaſſe, quod catulos, ritu viperarum, enitebatur. Quocircà optimo iure Aetius Ammoditem, Hæmorrhoũ, & alios Serpentes huius generis, viperis perquam ſimiles eſſe tradebat, quam ſimilitudinem non in colore, ſed in partu licet nobis contemplari: cum prædicti Serpentes arenacei fuſci, nigricantis ſint coloris, qui color nigricans colorem concreti ſanguinis propriè æmulatur: cum alioquin vipera à flauo, & ſubflauo colore non recedat.

Locus proprius Ammoditis.

In cõm. ad Dioſc. l. 6. cap. 45.

Si locum natalem conſideremus, habemus ex Solino Ammoditem in Libya ſtabulari: eum tamen pluribus alijs in locis, & potiſſimum in montibus Illyriæ, ex Quatramio, verſentur. Matthiolus non ſolum in multis Italiæ, & Illyriæ locis, ſed præſertim in comitatu Gorienſi, & montibus Iapidiæ, hoc Serpentis genus obſeruari tradidit. F

SIGNA, ET REMEDIA VENENI.

Loco cit.

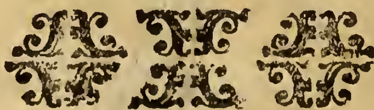
AVICENNAS verba faciens de Ammioduto, & Caubaro, promulgabat demorſos ab huiuſmodi feris incidere in vehementiſſimum dolorem, partemq; affectam apoſtemate corripi. Hinc fortè Olaus Magnus deſcribens ſigna veneni huius Serpentis ea eſſe protulit, quando particula demorſa non ſolum ingenti dolore, & tumore afficitur, verùm etiam quando virus à vulnere effluit, & propterea ſi patiens tertio die non perit, quandoq; ad ſeptimam vſq; diem vitam protrahit. At, inter cęteros authores clariora huius veneni ſigna aſſignat Matthiolus, dum percuſſos ab Ammodite, feſtina morte opprimi ſcribit, & à vulnere eorum, qui tam breui tempore non obeunt, ſanguinem primò dimanare, labiaq; vulneris intumeſcere, deinde paulò poſt ſaniem effluere, capitiſq; grauitatem, & animi deliquium generari. Immò addit homines etiam rubuſtos ab hoc Serpente ictos triduo interire, & celerius, qui à fæmina ſauciantur. Quamuis obſeruauerit nonnullos ab hoc Serpente percuſſos, ad ſeptimam vſq; diem vitam protraxiſſe. G

Animi deliquium ſequitur morſum huius Serpentis.

Remedia veneni Ammoditis.

In cõm. ad Dioſc. l. 6. c. 47.

Præſidia hoc venenum caſtigantia, in primis communia laudat Auicennas: deinde tanquam alexipharmaca, caſtoreum cinnamomum, & radicem centaureæ cũ vino exhibet. Item radicem Ariſtolochiæ longæ, & Gentianæ probat: poſtmodum pro emplaſtris parandis, mel exſiccatum, & tritum, radices granatorum, centaureæ, ſemen lini, harmel, lactucæ, & volubilis præſcribit. Verùm Matthiolus admonet primò appoſitis cucurbitulis ambitũ vulneris ſcarificandum eſſe, iniectis tamen vinculis arctiſſimis partibus ſuperioribus. Deinde tanquam præſidium peculiare mentam ex aqua mulſa potam, caſtoreum, caſſiam, & ſuccum artemiſię cum aqua commendat. Præterea theriacam in potu exhibet, eademq; vulnus linit, & tandem emplaſtris attrahentibus vtitur. Immò in hac affectione cataplaſmata nomis, & vlceribus Serpentibus conferentia ſummoperè celebrat. H

DE

A

DE CERASTE. Cap. IV.

ÆQVIVOCA.

POST Ammodytem de Ceraste verba facere libuit;cum ambo hi Serpentes in locis arenosis libenter stabulentur. Cauendum tamen est, ne vocabuli ambiguitas nos decipiat: siquidem Ceraſtes, & Græcis κεραςής, aut secundùm Hesychium, κεραιςὴς, cornutus quidem exponitur:sed postea hoc nomen interdum quandam insecti speciem designat, quę secundùm Physiologos, in olea gignitur, deinde in ficu parere perhibetur, de qua Theophrastus vbertim egit. Aliquando, ex sententia Scholiastis Aristophanis, Ceraſtes tãquam Cerui epitheton vsurpatur, cũ hoc animal magnis B cornibus insignitum sit. Amplius apud Hesychium legitur. Κεραιςής, κομήτης, ἁλιεὺς, πολεμικός, εἶδος ὄφεως, καὶ ὁ κέρατα ἔχων. Quare ex his verbis Hesychij colligere oportet, prædicto nomine, significari quandam cometæ speciem, quam etiam Plinius Ceratiam à cornu appellauit, deinde piscatorem, vt piscis quamdam speciẽ, item bellicosum, necnõ serpentis speciem, & quodcumq; cornibus est præditum. Pręterea Ceraſtes Pausaniæ pater nuncupatus fuisse perhibetur, necnon iuuenis ille Comates, vel cincinnatus, qui olim ab hero in cauata arbore inclusus fuit, & per spatium annuũ ab apibus nutritus, de quo cecinit Theocritus hunc in modum.

Insecti genus. *L. 4. de hist. plant. c. 5.* *Cometæ species.* *Piscis species.* *Ceraſtes nomen propriũ viri.* *Idyll. 30.*

Non Cerastem, quem olim nutriuit ea, quæ Taurum habuit patrem.

Tandem Cerastę apud Salaminos quidam boues à magnitudine cornuũ fuerunt nuncupati:nam olim in quodam Insulæ Cypri oppido Amathunte dicto, cum Incolę supra aram Iouis, trita consuetudine, aduenas sacrificarent. Venus horum crudelitate læsa, ne sedes proprias deserere cogeretur, illos in boues vertit;quorum meminit Ouidius, dum cecinit. C

L. 10. met.

Atq; illos gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat, vnde etiam nomen traxere Cerastæ.

Quocirca Tritonius in Mythologia huc respiciens dicebat. *Quid verò de populis illis dicendum, quos Cerastas vocant? qui tantum abest, vt hospites benignè, ac liberaliter tractarent, vt illos etiam crudelissimè cædentes in ara immolarent.* Quamobrem nonnulli scriptis mandarunt Cypri incolas tanquam cornibus insignes Cerastas cognominatos, & Insulam quoq; Cerastiam nominatam fuisse. Nihilominus Xenagoras Insulam hanc potius à situ quàm à cornibus Incolarum, Cerastiam vocatam fuisse arbitratur: quandoquidem hæc promontorijs percurrentibus, veluti infestis, & manifestis cornibus assurgat. Immò, ad mentem Plinij, Cerastæ dicuntur etiam Insulæ, quæ secus Arabiæ latus propè Syenem in fine Aethiopiæ sitam, conspiciuntur.

Populi Cerastæ nuncupati.

D

SYNONIMA, ET ETYMVM.

LATINI hanc serpentis speciem Græcos imitati Cerastem appellarunt. Illis enim dicitur κεραςὴς ἀπὸ τῦ κέρατος, nimirum à cornu, quia hoc animal, ritu cochlearum, duas in fronte eminentias habeat, sed solidiores, & robustiores, non autem arietum cornibus similes, vt perperam voluit Isidorus. Horum Cerastis cornuum meminit etiam Nicander in Theriacis, quando cecinit. *L. 12. Orig.*

Nec parc consimiles forma sit vbiq; dracones
Cernere, nam gignit nostra hæc Europa minores.
Tum qui molle suprapræcendunt cornua guttur,
Et quodam candore micant.

Itaq; vocabulum (Ceraſtes) in vtroq; genere, scilicet tam in masculino, quàm in fęminino inflectitur: propterea canebat Lucanus.

——— *Libycæ membrana Ceraſtæ.* E

Et alibi.

——— *ſpinaq; vagi torquente Ceraſtæ.*

L.2.ca.54. Præterea Bellonius in obſeruationibus animaduertit, quòd Ariſtoteles hoc Serpentis genus colubrum Thebanum nuncupauit. Munſterus verò in Dictionario trilingui tradit. Schephiphon eſſe nomen Ceraſtis apud Hebręos. Aliter Arabicè dicitur Ceruſti, & apud Syluaticum Ceruſtes. Alberto, & Olao Magno Criſtalis, Ceraſtis nomine in Criſtalim, deprauato. Immò non ſolũ Criſtalim, ſed Ceriſtalim, Sirtalim, & Triſcalim inſcriptis Alberti Synonima Ceraſtis eſſe opinamur. Et licèt Geſnerus Criſtalim Dryinum poſſe eſſe dubitet: nihilominus ſymptomata ab Authoribus aſſignata, quæ Ceraſtis, & Criſtalis morſum concomitantur, eadem eſſe liquidò conſtat. De hoc etiã ſcribit Ardoynus ſub nomine, Teriſtali, additq; de hoc nihil peculiare ab Authoribus ſcribi. Auicennas quoq; meminit Criſtalis Serpentis, quamuis in quibuſdã alijs codicibus Triſcalis legatur: Nicolaus tamen Leonicenus legit Sirtalim; cui eadẽ morſus ſigna, quæ Ceraſti, aſſignat. Idcircò Leonicenus eandem ſpeciem Serpentis cum Ceraſte eſſe opinatur. Italis vocatur Ceraſte, Gallis Vne Ceraſte, On Serpent cornu, Germanis Ein Gehijrnte Schlang. F

Synonima Ceraſtis ex Alberto.

Triſtalis, & Triſcalis.

GENVS. ET DIFFERENTIÆ.

OMNES ferè authores tam Græci, quàm Latini hanc Feram ad ſpeciem viperę referunt. Albertus tamen inter aſpides cornutas recenſere videtur. Reliqui Arabes hanc ſpeciem anguium ſub genere aſpidum comprehendunt. At Paulus Ægineta de aſpide, & Ceraſte tanquam de ſpecie ſimili in vno, & eodem capite verba fecit. Nicander duo Ceraſtum genera conſtituere videtur, quando de illis canit hunc in modum.

Duæ ſpecies ſecundum Nicandrũ.

——— *ſed quatuor, aut duo profert*
Cornua, cum mutila videatur vipera fronte. G

L.4.cap.de Ceraſte. Nicandri interpretes affirmant quoddam Ceraſtis genus mutilum, & imperfectũ vocatum aſſignari, aut quia cornibus careat, aut ſi illa habeat, non ita pateant: hæc doctrina à veritate prorſus aliena non videtur; cũ Auicennas ſcripſerit, Ceraſtis quoddam genus eſſe quod curtũ, & recuruum dicitur, vel quia cornua breuiora proferat, vel quia deciderint. Immò maxillas, in comparatione ad alios, grandiores habet, & propterea, ad aliorum differentiam, Ceraſtis maxillaris appellatur. Niſi voluerit intelligere illam viperæ ſpeciem in Illyrio naſcentem vnico cornu inſignem, capite tamen latiore, & compreſſiore eadem ſymptomata morſu, quæ vipera afferentem.

Lib. 4. de Med. Aegypt. Hanc Proſper Alpinus ſcribebat ab Ægyptijs ſuę theriacę imponi, & lingua vernacula vocari Thair, voce non longè abſimili à θὴρ. Quam Serpentis ſpeciem fortè ab Ammodyte, ſcilicet vipera cornuta illyrica non diſcrepare obſeruabimus. Albertus Magnus de duobus Serpentibus cornutis, nempè, de Ceraſte, & Ceriſtali, tãquam diuerſis ſpeciebus ſeorſim agit. Nicolaus tamen Leonicenus vnam, & eamdem Serpentis ſpeciem eſſe manifeſtè oſtendit, tum quia ſigna morſus eadem eſſe experientia docet, tum etiam, quia Græci, qui Ceraſtis naturam monimentis mandarunt, nullam prorſus Ceriſtalis mentionem fecerunt. Semerion verò, quem ſecutus eſt Albertus de Ceriſtali tãtùm ſermonem habens, Ceraſtis penitus non meminit: hinc errandi anſam accepit Albertus, cum apud Plinium, & Solinum conditiones Ceraſtis legerit, & poſtea ſeorſum apud Semerionem, naturam Ceriſtalis obſeruauerit. Tandem ex Herodoto, circa Thebas Ægyptias, ſacri Serpentes, hominibus nihil noxij puſillo corpore biniſq; cornibus præditi eſſe perhibentur, quos mortuos in Iouis æde ſepeliunt: huic enim Deo ſacros eſſe prædicant. Verùm cum omni prorſus veneno careant nõ videntur Ceraſtis naturam animalis pernicioſiſſimi participare. In præſentia duas Ceraſtis icones exhibemus, primam ad Greuini mentem, ſecundam à viuo Ceraſte delineatam ad Sereniſſimum Hetrurię magnum Ducem ex Libya delato; de qua fortè ſpecie Ioannes Fauconerus Anglus in quadam epiſtola ad Geſnerum hæc habet. *Allati fuerunt ex* H

Lib. 25. de Anim.

Ceriſtalis quis meminerit.

Serpentes hominibus innoxij: vbi.

Cairo

A *Cairo tres Serpentes ad nobilem quemdam venetum, qui diligentissimè in vitro magno, & arena propè focum seruabantur. Tres numero erant, quorum vnus fermè erat triplo reliquis maior, isq; fœmina, quæ tum forte quatuor, aut quinq; oua in ipsa arena edidit magnitudine ferè oui columbini; longitudo erat trium pedum, crassitudo ferè brachij: caput duos digitos latum, idq; compressum. Oculorum pupilla nigra, reliqua parte alba, ex quorum cilijs vtrimq; prominebant cornicula duo breuia non carnea, vt in quibusdam alijs, sed verè cornea. Collo erat pro magnitudine corporis tenuissimo, & satis longo. Totus parte superiore tectus erat squamis cinereis, suprema squamarum parte nigricantibus, cauda in extremo extenuata, & subfusca. Alijs duobus eadem erat forma, nisi quòd cornua adhuc non extabant. Dixerunt filios esse illius maioris:* hactenus Fauconerus. Censuit Gesnerus hos Serpentes fuisse Cerastes, cuius opinionem descriptiones ex varijs, & probatis Authoribus in campum afferendæ facilè confirmare poterunt. *Epistola Fauconeri ad Gesnerum de anguibus cornutis.*

B

FORMA, ET DESCRIPTIO.

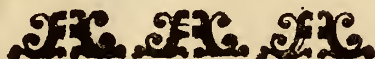
SOLINVS agens de Serpentibus, Cerastis meminit, huncq; quatuor cornibus præditum esse pronunciauit. Albertus verò ab aliorum doctrina recedens, Cerasti octo cornua assignauit, huiusque spinas cartilagineas esse tradidit. Hanc sententiam Bellonius explodere conatur his verbis. *Quemadmodum autem inter Authores, qui se se mutuo sequuntur, posteriores priorum errorem suscipiunt; ita Albertus, & alij, Priscorum verba secuti perperam scripserunt, Cerastes octo cornua habere. Contrarium enim experti sumus: cum Cerastes habeant bina tubercula, instar granorum hordei supra oculos gemina minuta cornua imitantia.* Deinde Bellonius dentes viperinis similes in Cerastibus obseruauit; hosq; æquales, & non recuruos esse protulit Auicennas. Immò veluti Scincus, lineis quibusdam puniceis in dorso transuersis distinguitur: ita ad mẽtem Bellonij Cerastes variegatur, & tandem pellis Cerastis facilè cedi: propterea Bellonij pellem ab animali detractam stamine repleuit, & duplo crassiorem Fera naturali comperit. *In Polyhist. cap. 40.* *L. 2. obser. c. 54.* *Opinio Bellonij circa cornua Cerastis.*

C Gillius in Aelianum Cerastem contemplans, viperæ aliquo modo, præter cornua, & coloris arenæ assimilari promulgauit; itaut, cum non dignoscatur, multi per arenam proficiscentes, colore decepti Cerastem calcantes, vitæ periculum subeant. Aetius autem melius formam Cerastis exprimere videtur, dum scribit hunc Serpentem cubitalis esse magnitudinis, longissimum verò duorum cubitorum, corpore arenacei coloris, & iuxta caudam desquamato, habentem in capite duas eminentias cornua repræsentantes. Partibus ventris squamas ordine quodam digestas attribuit: itaut obliquè serpendo sonum sibilo similem edat. Id optimè expressit Reusnerus in Paradiso poetico his versibus. *L. 9. c. 39.* *Descriptio Cerastis ad mentẽ Aetij.*

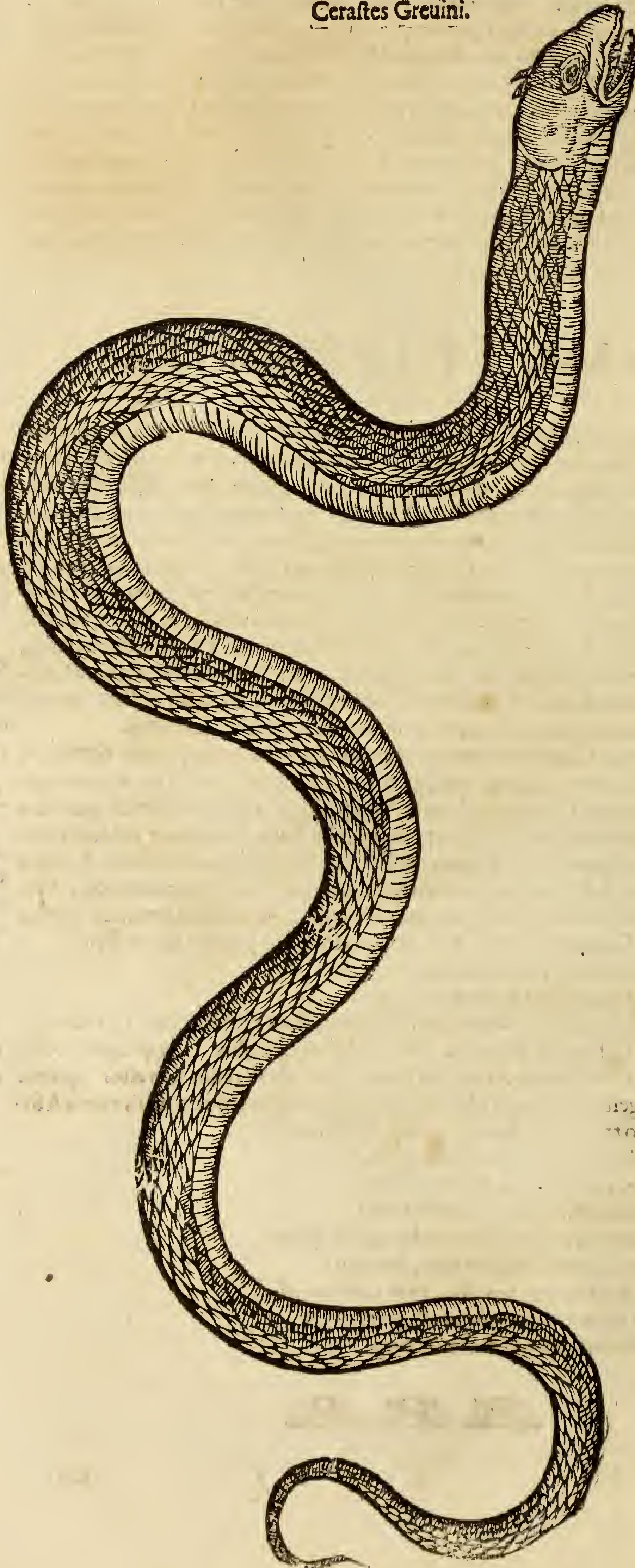
Cornua prætendens immania fronte Cerastes,
Dum torquet spinam sibilat ecce vagus.

Rectius autem id totum exponit Nicander in Theriacis, dum viperam cum Ceraste confert, vt hac ratione, facilius, & melius ab inuicem distingui possint. Quapropter prodidit viperam tramite recto serpere, quoniam breuis, & crassa sit; cum Cerastes squamis D ordine quodam digestis ornatus, & obliquè incedens, non secus, quàm nauis vento Africano agitata, à recto tramite declinare cogitur. Sic igitur canit. *Cõparatio Cerastis ad viperam.*

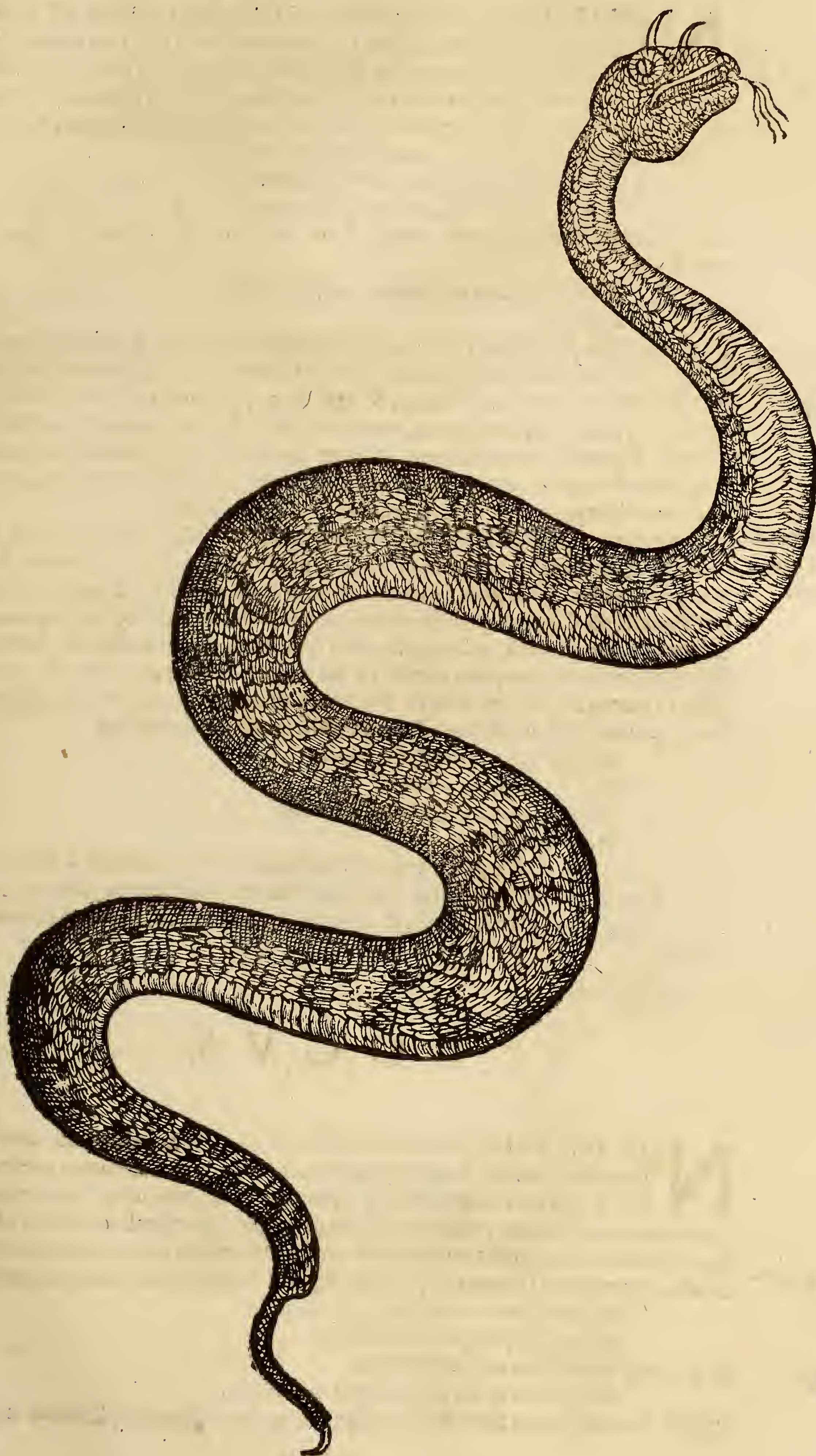
Ex ijs alter echis velocibus obuia spinis,
Recto terga tibi prolixus, tramite ducit,
Sed medio diffusius hic, se corpore voluit
Curuum errans per iter resonantibus aspera squamis,
Qualiter æquoreo longissima gurgite nauis,
Quam violenter agit, nunc huc, nunc Africus illuc,
Pellitur, & laterum gemebunda fragore suorum
Extra sulcandas sinuosè fluctuat vndas.

Ceraſtes Greuini.

Cerastes ex Libya, qui viuus ad Serenissimum Hetruriæ Magnum Ducem delatus fuit vnà cum Ammodyte.

NATVRA, ET MORES.

In Polyhist. c. 40.

NARRAT Albertus, ex mente Solini, id Cerastibus inditum esse à naturã, vt homines cornibus petant, quod veritati consonum esse non videtur: legimus quidem apud Solinum, talem Cerastibus congenitam à natura fuisse astutiam, vt arenis totam molem corpoream, exceptis cornibus, obruant; quorum motu aues alliciant, quæ vermes esse putantes aduolant, & protinus esca cornutorum Serpentum euadunt. quapropter non iniuria cum Poeta canere licet.

Crinalem attollunt squamæ stridore Crastem
Bis gemino cornu, quo capit hæc volucres.

Item Nicander iure optimo Serpentem hunc dolosum, & insidiatorem appellauit his verbis. F

Nunc potes astutum, insidiatoremq; Cerastem
Noscere.

Gressus flexuosus Cerastis.

Insuper gressum flexuosum Cerastes à natura compararunt. Idq; inde ortum esse narrat Cælius, quoniam cum hæmorrhoum calcasset Canobus Menelai gubernator, ictu huius interijt. Ideo hoc conspicata Helena, & ægrè ferens, spinam hæmorrhoi confregit, vnde factum est, vt hoc Serpentis genus, vna cum Ceraste spinam confractam habere, & obliquo gressu incedere conspiciatur. Rursum Bellonius duo à natura his Serpentibus congenita obseruauit, primò, quod viperarum ritu, fœtus viuos edant: secundò, quòd inter omnia Serpentum genera, diutissimè potu carere possint.

Tẽperamẽtũ Cerastis quale.

Si temperaturam contemplemur. Ardoynus Cerastibus temperamentum in excessu calidum, & maximè venenosum assignat: præterquamquòd, ex Cardano, Serpentes in cauda vngulam, & in fronte cornua habentes immodicè sicci, & pernitiosi esse feruntur. Verum licèt Cerastes pestiferi sint Serpentes; nihilominus Psyllos populos, vel instinctu quodam naturali, vel ob naturalem sympathiam, non attingunt. Idcircò Psylli G volentes hominem quempiam num sit ex sua natione, explorare, inter Cerastes collocabant; namq; ab illis intactum ex Psyllorum progenie dimanare asseuerabant: Hinc Poeta quidam ad id alludens de Atiro à Psyllis progenito sic canebat.

Atir serpentes veneno spoliare nouit,
Dignosq; tardos incantare,
Postremò cum Cerastis prolem explorabat,
De qua dubitabatur.

Demùm Cerastes, & Elephas naturaliter ob antipathiam quamdam à se inuicem dissentire dicuntur, nisi Volaterranus (referente Aeliano) pro cornuto, hircum Cerastem, reddiderit: qua de causa Serpentes, & Cerastes, ex Dioscoride, elephantiasi mederi perhibetur.

H

LOCVS.

NON est in dubium reuocandum Africam Cerastibus redundare: cum scripserit Diodorus Siculus, loca Libyæ mediterranea cumulis arenarum referta esse; ideoq; quò plus vitæ necessarijs carent, eò varijs, magnisq; Serpentibus, & ijs præsertim, quos Cerastas vocant morsu lethali insignes, sunt fertiliora. Ferunt hos quondam Serpentes in Aegyptũ transmigrantes magnam regionis partem inhabitabilem reddidisse. Quamobrem Lucanus de prædicta regione loquens canebat hunc in modum.

L. 9. pharsal.

In gladios iurata manus pro Cæsare pugnant
Dipsades, & peragunt ciuilia bella Cerastæ.

Lib. 6.

Alibi quoq; idem Poeta ad rem scribebat.

Aut viuentis adhuc libycæ membrana Cerastæ.

Insuper Ioannes etiam Bohemus, in libro de moribus gentium, Cerastes in Africa fre-

A frequentes gigni tradidit: de qua regione agens Baptista Mantuanus sic cecinit.

Rura, vbi serpentes habitat, vbi regulus inter
Mille Cerastarum stabula immanissima regnat.

Præterea Bellonius recitat, quod in itinere ex Cairo in Mōtem Sinai, non solum viperas, sed etiam copiosos Cerastes conspicatus est. Alioquin si locum peculiarem huius serpentis inuestigemus, ipse libenter degit in vijs, per quas plaustra aguntur, in quibus occulatus obuium quempiam aggredi, & perimere possit: quapropter authores non immeritò hunc serpentem vafrum, & dolosum nuncuparunt. *L. 2. obser. cap. 56.*

SIGNA VENENI CERASTIS.

DIOSCORIDES venena perpendens scriptum reliquit partem à Cerastibus *Lib. 6.*
B percussam intumescere, & pustulis orientibus duram fieri, ex qua postmodum sanies modò nigricaus, modò subpallida effluit. Deinde patiens vertigine correptus, & tensis genitalibus conuulsus obit. Prædictis signis addit Actuarius alienationem mentis, quam ictus Cerastis inducere solet. Quamobrem Nicander hæc omnia signa his versibus complectitur.

Signa veneni Cerastis, ex Nicandro.

Is si fortè grauem Serpens impresserit ictum,
Fit similis clauo tumor, obscuræq; leuantur
Pustulæ, & afflicta non magnum parte dolorem
Exagitant, verùm tristis magis inguina tentat,
Atq; ambos poplites labor, & pallente colore
Exanimis, fractisq; fatiscens viribus æger
Conspicitur, ter, tresq; dies superum æthera cernit,
Raroq; conceptam fugit hoc ex vulnere mortem.

C Quare ex doctrina huius authoris colligendū est, prętèr narrata signa, duritiem quamdam instar capitis claui, in loco affecto oboriri, quæ non ab alia causa, nisi à malitia veneni partem indurantis, prouenire potest. Ideoq; Auicennas, & eius Asseclæ, per tumorem clauo similem, dolorem partis affectæ instar puncturæ acus, vel claui exposuerunt, quam sententiam nullo modo amplecti debemus: proptereaquod, neq; Dioscorides, neq; Aetius huius symptomatis mentionem fecerunt. Nicander autem intelligere voluit non dolorem, sed duritiam capiti clauorum similem, quæ ictum Cerastis semper concomitatur. Dolor verò inguinum, & poplitis obseruatus à Nicandro, ex magna neruorum contractione ortum ducit. Mentis autem alienatio visus hebetudo, & labiorum inflatio ex copiosis dimanat humiditatibus, quæ liquatæ per totam cerebri regionem disseminantur. Genitalis tandem erectionem, & aliorum neruorum contractionem malitia caloris mirum in modum exsiccantis generat. Causa pustularum, & coloris liuidi totius corporis ex generali doctrina Serpentum elicienda est. Ad finem ex Aetio, eadem accidentia in morsu Cerastis, quæ in morsu viperæ, sed sęuiora, & vehementiora contingunt.

Duritia ictum cerastis concomitans.

Reliqua accidentia à qua causa dimanent.

D

VE-

E

VENENI CERASTIS MEDELA.

Lib.6. CVM Dioſcorides virus Ceraſtis veneno Baſiliſci ſimile exiſtimauerit præciſionem membri à Ceraſte percuſſi ſtatim à chirurgo faciendã eſſe probauit: nam qui differt hoc præſidium, ex eiuſdem authoris ſententia, proculdubio ægrotanti lethum affert. Alioquin partem demorſam illicò ſcarificandam, & ferro candenti inurendã eſſe aſſeuerant; cui opinioni Paulus Ægineta, & Actuarius adſtipulantur. Non ſunt præterea omittenda multa ſimplicia medicamenta, quę huic vulneri nõ vulgarem opem afferre poſſunt. Etenim Porta plantas ſquamis refertas morſibus animalium ſquamoſorum mirum in modum opitulari pronunciabat. Ideoq; pix ex arbore picea ſtillans, ad mẽtem Dioſcoridis, Ceraſtum ictibus cum ſale illinitur. Item cedria cum ſale impoſita commendatur. Celſus farinam hordeaceam, necnon rutam ex aceto coctam, & nepetam cum ſale, & melle permixtam præſto eſſe arbitratur. Immò ſtercus caprilum cum aceto coctum, & parti ſauciæ imponendum iudicat: deinde aſphodellum arefactum, magnitudine ægyptiæ fabæ, cum modico rutæ bis patienti exhibet: item trifolium, mentaſtrum, & panacem cum aceto, necnon caſſiam, & coſtum, & cinnamomum in potione præſcribit.

Li.4.Phyt. cap.2.

Simplicia medicamẽta morſui Ceraſtis cõferentia.

F

Plinius pice cum polenta quandoq; vtitur, interdum Caſtoris teſtibus cum panace, & ruta in vino patienti medetur. Quandoq; ſemine ammeos ad pondus drachmarum duarum cum pari portione myrrhæ adhibet. Auicennas cæpam cum aceto tritam parti affectæ applicat, interdum ſeſamum laudat: immò ſemen raphani, vel caſtorem, vel calamenthum campeſtre cum vino, tanquam præſidium mirabile extollit. In hoc caſu nõ ſunt ſpernẽdi accipitres: ſiquidẽ Diodorus Siculus ſcripſit has aues ab Aegyptijs coli, quoniam ad Scorpiones, & Ceraſtes expugnandos, & delendos proſint. Demum Callias (referente Æliano) in hiſtoria, quam conſcripſit de Syracuſano Agathocle, & homines, & beſtias peſtifero Ceraſtis ictu perimi aſſeruit, niſi vir Libycus natione Pſyllus ad ſanandum morſum acceſſerit. Hic ſiue accerſitus, ſiue fortuitò aduenies, & patientem dolore afflictatum inuenerit, ſola ſaliua dolorem mitigat: ſin ægrum vehementi dolore vexatum, & quaſi exanimem compererit, illicò hauſta aqua, os ſuum primò colluit, poſtmodum eam in poculum proiectam ſaucio ſtatim propinat. At ſi venefica vis in patientem mirandum in modum ſæuiat: tunc Pſyllus ægrotanti nudo nudus accumbit, & proprio corpore venenoſi vigorem frangens, patientem liberat. Propterea legitur apud Ælianum, quod quando virum Libycum adulterij vxoris ſuſpitio inuadit, infantem recenter natum in dolio Ceraſtarum pleno locat, cuius infantis à Ceraſtibus intacti ſe legitimum patrem eſſe arbitratur.

Accipitres valent ad morſũ Ceraſtis.

Lib.9. de Anim. cap. 38.

G

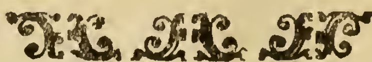
Pſylli qua ratione ſanent ſaucium à Ceraſtibus.

Loco cit.

EPITHETA.

H

Ceraſtes cur Crinalis dictus ſit. LOCVS natalis occaſionem dedit Poetis Ceraſtem nuncupãdi Libycum, quandoquidem, vt ſuperius fuit annotatum, in Africa hoc Serpentis genus libentiſſimè ſtabulatur. Statius Ceraſtem appellauit crinalem, quoniam poetæ crines Furiarum Infernalium angues cornutos eſſe fabulati ſunt. Lucanus aliquando Ceraſtem vagum nuncupauit; quoniam obliquè, ſeu inſtar litteræ. S. curuus gradiatur: ideò non eſt mirandum, ſi à Nicandro in Theriacis σκολιοπλανής, nempè obliquè incedens nominetur. Deinde anhellans, aſtutus, & inſidiator eſt appellatus: proptereaquòd vaframentis plenus in ſemitis deliteſcens, tranſeuntes inuadat: non immeritò igitur Nicander κεράστην δολόεντα indigitauit.

ALLE-

A

ALLEGORICA, ET MORALIA.

LAVRETVS in Sylua allegoriarum meditans improbos, & malignos Cerastum mores, retulit hoc Serpentum genere, designari illos, qui nimia freti potestate, alios perterrefaciunt. Vnde in sacris Biblijs legitur. *Dan Coluber in via Cerastes in semita mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò*. Propterea Cerastes Antichristum etiam significare poterit, qui Christi fideles, morsu pestiferæ prædicationis, & cornibus potestatis armatus, adorietur. Quinimò Diabolus, & ipse, ratione morum, Cerasti assimilatur: nam si Serpens hic sabulo occultatus, & cornibus supra arenam eminentibus, aues alliciendo eas decipit: pari ratione Diabolus ab omni perfectione abhorrens, cornu tentamenti, viros iustos inuadens, blanda tectus specie, defraudat. Amplius simoniacus perbelle naturam huius Serpentis æmulatur: namq; si Cerastes obliquo gressu suum peragit iter; item simoniaci vias indirectas calcantes, dignitates petunt. Deinde si Cerastes mole corporis arenis tecta, cornibus tantummodo detectis, aues inescat: ita simoniaci, occultata omni seueritate, cæteros ad ferendam opem alliciunt, sed cum honorem desideratum fuerint assecuti, alios instar Cerastis, opprimunt. Quamobrem Ripa, iustis de causis, ad exprimendam Simoniæ iconem delineauit iuuenem, quæ sinistra manu Cerastem stringit. Ex altera parte ad mentem Laureti in sylua Allegoriarum Cerastes pro Iudice prudente, & potente intelligi potest: immò pro Christo, qui nouissimo die, ad reos condemnandos, maximo, & repentino horrore accedet.

In Genes. c. 49.

Antichristus per Ceraste significatur.

B

Simoniæ simulacrum.

VSVS IN MEDICINA.

C

EX cornu Cerastis vtilitatem incredibilem ad prodendum venenum homines recepturos esse, multi affirmant. Etenim promulgauit Greuinus se intellexisse cornu Cerastis, præsente vipera, aut napello, aut felle Pardi, exudare. Id Petrus de Abano, quem Conciliatorem vocant, in libro de venenis attestatur: quandoquidem monimentis mandauit à cornibus Cerastum, præsente veneno, sudorem emitti: quocirca Principes his cornibus in mensa vtuntur, & manubria gladiorum ex his fabrefieri curant.

Lib. 2. de Venen. c. 1

DE HÆMORRHOO: Cap. V.

ÆQVIVOCA.

D

DVPLICI ratione moti, historię Cerastis illam Hæmorrhoi adiungere necessariam esse duximus: primùm, quoniam hic Serpens instar Cerastis, quibusdam cornuum rudimentis coronatus incedit: deinde quoniam obliquum Cerastis gressum apprimè æmulatur, itaut ratione incessus à se inuicem distingui minimè queant. Itaq; Serpentis huius nomen æquiuocationem effugere non potuit: quandoquidem si appellatur hæmorrhois, & hæmorrhous: primitus αἱμοῤῥοίς nempè hæmorrhois, apud Græcos, sanguinis effusionē paulatim factam significat, à verbo græco αἱμοῤῥοέω sanguinem fundo. Hac de causa hoc eodem vocabulo à medicis Grecis αἱμοῤῥοίς illud effgenus venarum sedis designatur, à quibus identidem reseratis earum orificijs sanguis fluit. Pariter αἱμόῤῥοος, & contractè αἱμόῤῥους, nimirum hęmorrhous, siue hæmorrhus non solum indicat illud Serpentis genus, de quo in præsentia differitur; verùm quoq; mulierem, quæ menstruas fluxiones patitur.

Hæmorrhois ī quo differat ab hæmorrhoo

SYNO-

E

SYNONIMA, ET ETYMVM.

HÆMORRHOVM Latini Grçcos, vt solent, imitati, hunc Serpentem indigitarunt. Nam αἱμοῤῥοὶς ὄφις apud Eustathium legitur: cum tamen apud alios authores, αἱμοῤῥόος ὁ pro mare Serpente huius generis, & αἱμοῤῥοῒς ἡ pro fæmina vsurpetur: deriuant nonnulli hoc nomen ἀπὸ τοῦ αἵματος, nempe à sanguine; cum Textor, & Volaterranus hunc Serpentem partim nigro, partim sanguineo colore refertum esse scripserunt. Verùm satius erit, ad mentem Galeni, etymologiam deducere ἀπὸ τοῦ αἵματος, scilicet à sanguine, & à verbo ῥέω, nempè fluo, cum solo huius Serpentis ictu, sanguis ab omnibus corporis meatibus effluat: scribebat igitur Galenus in libro de theriaca ad Pisonem, quòd hæmorrhous, & hæmorrhois, suis nominibus, similem hominibus perniciem afferunt; quandoquidem saucij ab hoc serpēte, sanguinem per os, nares, & deniq; per omnes porros corporis effundantes intereunt. Idcircò non fuit hoc ignotum Lucano, qui meditans naturam huius serpentis à sanguine profluente nomen inuenientis, sic canebat. F

Hæmorrhoi etymum.

Li. 9. Phar sal.

At non stare suum miseris passura cruorem
Squamigeros ingens hæmorrhois explicat orbes.

Reusnerus quoq; in Paradiso Poetico Lucanum æmulatus sic canit.

Squamigeros ingens hæmorrhois explicat orbes
Læserit hæc, toto corpore sanguis abit.

Hinc Georgius Pictorius contemplans Tullum iuuenem ab hæmorrhoo percussum cecinit hunc in modum,

Impressit dentes hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo, fluxu sanguinis, & periit.

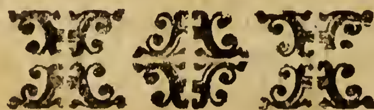
L. 4. fen. 6. tract. 1. ca. 36.

Præterea hic serpens apud Isidorū aspis hæmorrhois, apud Arnoldum, Afrodius, apud Syluaticum Afudius; & apud Auicennam Afudius, & Sabrin nominatur: siquidem hic author verba faciens de Serpētibus, quorum ictu, sanguis ab omnibus corporis partibus dimanat, ibi Afudium, & Sabrin memorat, omniaq; recenset symptomata, quæ in morsu hæmorrhoi contingere solent. G

Alfordius serpēs apud Albertum.

Insuper hic Serpens Alberto Alfordius vocatur: imò tribus diuersis nominibus ipsū cōprehendere videtur, dū primū de Alfordio, deinde de hęmorrhoo, & demū de Sabri sermonem habet; cum hęc vnius, & eiusdem Serpentis Synonima esse non animaduerteret; quoniam tantummodo inter hæc nomina non autem inter naturas horum animalium differentia assignanda est: quamobrem in progressu sermonis, ex ictibus horum Serpentum eadem prodire symptomata recitat, quæ in morsu hæmorrhoi obseruantur. Rectius igitur scripsit Auicennas, qui hæmorrhoum silentio inuoluens, Afudium tantùm, siue Sabrin nominauit. Cæterùm Olaus Magnus ab Alberto deceptus tres huius Serpentis specie enumerauit, dum prima fronte de Sabri disseruit, cuius ictu omnes recludi venas asseruit, & paulò post addidit Serpentem esse hæmorrhoum nuncupatum, cuius morsu homo percussus, sanguinis fluxu perit, & tandem capite subsequenti meminit Alfordij similem Sabri naturam participantis. Quapropter ex verbis Olai Magni hæc nomina vnius, & eiusdem Serpentis esse synonima colligendum est. H

Alfordius serpēs qualis.

FOR-

A

FORMA, ET DESCRIPTIO.

PARVVM serpentem hæmorrhoum, & in genere viperarũ esse asseuerauit Aelianus; quoniam fortè viuos fætus, ritu viperarum, edere crediderit. Postmodum addidit pedis longitudinem adæquare, habitum corporis à capite in tenuitatem procedere, colore partim flammeo, partim nigro insignitum, caput tanquam quibusdam cornibus inhorrescere, lento gressu serpere, obliqua, & non recta via proficisci, gradiendoq; lenem quemdam strepitum edere, quæ omnia ex Nicandro in Theriacis desumpta esse videntur: vbi infrascriptis versibus in latinum sermonem translatis, huius Feræ descriptionem sic assignat. *Gressus hæmorrhoi qualis.*

Vnum longa pedem, totaq; gracillima tractu,
B *Ignea quandoq; est, quandoq; est candida forma,*
Constrictumq; satis collum, & tenuissima cauda.
Bina super gelidos oculos frons cornua profert
Splendentum quadam radiorum albentia luce,
Syluestres, vt apes populatricesq; locustæ.
Insuper horribile, ac asprum caput, horret, & instar
Ipsius obliquà sua paruula terga Cerastæ
Claudicat, ex medio videas appellare dorso
Paruum nauigium terit imam lubrica terram
Aluus, & haud alio tacitè trahit ilia motu,
Ac per arundineum si transeat illa grabatum.

Quamobrem cæteri Authores sententiæ Nicandri adhærentes, non solum huic serpenti longitudinem, & latitudinem vipera minorem, sed etiam oculos igneos, & locustæ similes assignarunt. Idem Aetius, & Auicennas attestantur. Immò addit Auicennas C dorsum multis notis albis, & nigris variegatum esse, & collum, in comparatione ad viperam, esse angustum, & caudam tenuiorem, & dentes æquales ei inesse.

Deinde hic Serpens squamis ita siccis est munitus, vt proficiscens strepitum sono arundinum vento concussarum similem edat. Quare vnà cum Pareo possumus affirmare hunc Serpentem esse corpore pusillo, ardentibus igneo quodam fulgore oculis, cute splendidissima, dorso multis notis nigris, & albis maculato, ceruice angusta, & cauda prætenui cum corniculis supra oculos, & tandem obliquè instar cerastis reptat. Quibus omnibus Matthiolus in Dioscoridem adstipulatur. Quidam, ex Hermolao, huic Serpenti ruffos attribuunt pedes, quibus obliquo incedit tramite, sed perperam, quandoquidẽ hæmorrhous omni prorsus pede caret, vt in sequenti figura licet intueri. *L.20.c.18.* *Li.6.c.50.*

NATVRA.

D

HOC Serpentis genus id sibi à natura comparasse Aelianus retulit, vt, in motu admodum segne, & pigrum sit. In gressu autem marem, à fæmina dignosci tradit Aetius; non ratione tardi motus, vel symptomatum, quæ, ob morsum, patientes vexant; sed quoniam fęmina infernè gressum circa caudam firmat; cum mas ventri tantummodo inuitatur, & collum serpendo extendat. Alioquin naturaliter incedit, non secus, ac nauis mare sulcans: cum reptet more vndæ, quæ assurgit, & deprimitur: siquidem hæmorrhous anteriorem partem attollit, cum posterior est depressa, & vicissim. Qua de re Nicander, ad exprimendum naturalem huius Feræ motum nauigij vocabulo vsus est: veluti in citatis versibus est legendum. *Animal pigrũ, & segne.* *Incessus huius serpentis qualis.*

Eodem enim modo millepedes, & alij hortorum vermes, quasi essent elumbes, reptare videntur: quoniam partem anteriorem protrudunt, ventrem in terra firmant, & deinde etiam posteriora trahunt. Causam autem obliqui incessus hæmorrhoi, nonnulla attribuunt Canobo Manelai gubernatori, qui in Ægypto, Thonide regnante, in *Causa obliqui gressus huius serpentis.*

Icon Hæmor-rhoi ad mentem Parei.

A hanc Feram incidisse fertur; vnde Helena vi huius veneni intellecta, Serpentis spinam confregit, & pharmacum exemisse dicitur (per pharmacum enim Græci & venenum, & medicamentum intelligunt) in quem verò vsum, Ælianus se ignorare asseuerat. Nicandri verò sententia fuit ab Helena irata spinam huius bestiæ confractam, non autem in gratiam alicuius pharmaci exemptam fuisse. Quamuis spondylos Serpentum interdum aduri, & adustos elephantiasi, & lepræ mederi manifestum sit. Versus autem Nicandri in latinum sermonem translati sunt tales.

Quondam animosa Helenæ cygni Iouis inclyta proles,
Euersa rediens Troia (nisi vana vetustas)
Huic indignata est generi, Pharias vt ad oras
Venit, & aduersi declinans flamina venti,
Fluctiuagam statuit iuxta Nili ostia classem.
Namque vbi Nauclerus se fessum fortè Canobus
Sterneret, & bibulis fusus dormiret arenis,
Læsa venenosos hæmorrhois impulit ictus,
B *Illatamque tulit lethali dente quietem.*
Protinus ouiparæ cernens id filia Ledæ,
Oppressæ medium Serpenti feruida dorsum
Infregit, tritæq; excussit vincula spinæ
Quæ fragili illius sic dempta è corpore fugit,
Et graciles hæmorrhoi, obliquiq; Cerastæ
Ex hoc clauda tradunt iam soli tempore membra.

Ex quibus versibus eliciendum est hanc fabulam ita sese habere. Cum Menelaus, post vastationem Troiæ, & Helena recuperata, in Græciã reuerteretur, vi Aquilonaris venti tempestate oborta, ad Nili quoddam ostium à Patrono nauis tunc Canobum nuncupatum appulit. Itaq; Canobus cum in arena Thonide dicta, quia tunc Aegyptijs Thonis imperaret, vires reficere vellet, pede hæmorrhoum calcans, ab eoq; demorsus interijt. Hinc Helena incredibili mærore, ob viri huius interitum afflictata, accurrens C tanto impetu hæmorrhoi dorsum calcauit, vt inde huius Serpentis, & Cerastis species obliquè, & claudicans reptauerit. Huius fabellæ nemo Priscorum meminit, præter Ælianum, qui omnia ex Nicandro desumpsit. Immò apud eundem Nicandrum Ronsandrus quoq; hanc fabulam legisse videtur, dum sic cecinit. *Fabulæ narratio.* *Quis meminerit huius fabulæ.*

Non debuisset, Helena, pedibus illos calcans
Renes conquassare, sed perdere prolem.

Ad finem Ardoinus contemplans naturam huius venenosi anguis, ipsam esse in excessu calidam iudicauit; cum huius ictu orificia venarum, & meatus totius corporis iam facile aperiantur, vt inde sanguis veluti sudor egrediatur.

LOCVS.

D HVNC Serpentem in arenis ægyptijs libenter diuagari inde colligitur; quoniam Cęlius Rhodiginus monimentis mãdauit, quòd hemorrhous ideo Thonius à Nicandro fuit cognominatus, quia locis ægyptijs, quibus olim imperauit Thonis, summoperè delectaretur. Immò in regionibus etiam Indicis versari non esse absurdum opinamur: cum Diodorus Siculus scriptum reliquerit, in eo tractu Indiæ, quò Alexander Porum persequens, exercitum traiecerat, magnam vim Serpentum stabulari, qui cum essent parui, varietate tamen corporum distinguebantur: etenim alij æreis virgis speciè erant consimiles, alij densam, & hirsutam cristam arrigebant, & talis erat illorum vis morsus, vt percussis citissimam necem afferrent. Verùm si aliqui etiam leuiter lædebantur, grauissimo torquebantur dolore, & à toto corpore sanguineus quidam sudor dimanabat. Quapropter si huiusmodi Serpentes non erant hæmorrhoi, ijs tamen congeneres esse credebantur. Atsi particularem huius Serpentis sedem inuestigemus: scribebat Aelianus saxorum cauernas ab hac Serpentum specie summopere diligi, quod à Nicandro procul dubio desumpsit, qui in Theriacis de peculiari loco hæmorrhoi hos protulit versus, qui latino sermone sic sonat. *Li. 16. lect. Antiq. c. 9.* *Hic anguis cur Thonius dictus* *Lib. 9. de Anim. c. 43*

Cui noſcenda ſit hic ſerpens hæmorrhois, audi,
Rimoſas colit illa petras ſibique aſpera tecta,
Et modicè pendens facit, inflexumq; cubile.

SIGNA VENENI.

Signa allata à Galeno. GALENVS in libro de Theriaca ad Piſonem percuſſos ad hæmorrhoo in hoc horrendum ſymptoma incidere pronunciauit: quòd ſanguis ab omnibus corporis partibus tanquam pluuia fluere videatur. Id poſtea eleganter expreſſum fuit à Lucano his verſibus.

Li. 9. pharſal.

Impreſsit dentes hæmorrhoïs aſpera Tullo
Magnanimo iuueni, miratorique Catonis.
Vtque ſolet pariter totis ſe effundere ſignis
Coryciÿ preſſura croci: ſic omnia membra
Emiſere ſimul rutilum pro ſanguine virus,
Sanguis erant lacrymæ quæcumq; foramina nouit.
Humor, ab ÿs largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, ſudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt veris, totum eſt pro vulnere corpus.

Li. 9. de Anim. ca. 43. Deinde Aelianus prædicto ſymptomati alia magis peculiaria addit ſigna: nimirum, quòd punctus cyanei coloris in vulnere oritur, patiens ſtomachi dolore corripitur, deinde oculorum caligine detinetur, & ſi quæ ſint in corpore patientis cicatrices recrudeſcunt; quæ omnia à Nicandro deſumpta eſſe videtur, quoniam in Theriacis ſic canit.

Protinus horrendos, vbi mordens intulit ictus,
Decolor accurrit ſpecies, quædamq; nigredo
Anxia corda dolent, gelidæ ſitis ingruit vndæ.
Quin & ſanguinei prima ſub nocte fluores
Ipſis proſiliunt è naribus, auribus, ore,
Veſicaq; ſimul, quæ ſunt in corpore plagæ
Rumpuntur, quadamq; cutis fuligine marcet;
Ergo caue, in primiſq; ſuum ne fœmina virus
Inuomat: hæc quoniam diro quem preſſerit ore
Ignitas quæritur gingiuas, atque per ipſos
Erumpens vngues miro fluit impete ſanguis
Et malè olente madent fœdi putredine dentes.

Quare ex verbis Nicandri elicimus, quòd inter accidentia, quæ hæmorrhoi morſum concomitantur, primùm recenſetur color læſæ particulæ, quæ ad nigredinem vergens, calorem natiuum labefactatum, & à mala veneni qualitate ferè extinctum arguit. Deinde ſequitur dolor cordis, nempè ventriculi: cum Priſci os ſuperius ſtomachi cor appellauerint. Id non fuit ignotum Nicandro, dum verba faciens de aconito canebat.

Os vētriculi aliquādo cor nominatur.

Craſſantur circum præcordia ſumma grauique
Errore infeſtant morſus in corde moleſtos,
Oreque ventriculi pariunt ſublata patenti,
Quod cor, ventriculi quidam cellamque vocarunt.

Oritur autem prædictus dolor ab exquiſito oris ventriculi ſenſu ob cæterarum partium anxietatem. Hoc ſymptoma, craſſante peſtilentia, obſeruatur, dum venenata qualitas prædictæ parti ſenſim communicatur. Quocirca ventriculus mirum in modum labefactatus ſuo fungi munere minimè poteſt: immò vomitus excitatur, & diarhea, retentricè inteſtinorum facultate debilitata, ſubſequitur. Item ſanguis à cæteris partibus funditur, dum à veneno retentrix membrorum facultas paulatim diſſoluitur, & diſſipatur. Tandem vulnera iam in patiente conſolidata recrudeſcunt ob nimiam veneni ſiccitatem: quemadmodum, æſtiuo tempore, vrgente inſigni ſiccitate, terram ſcindi, & rimas fieri contingit. Id autem eo potiſſimum in loco accidit, vbi antea terra diſrupta fuit.

Cauſa doloris ventriculi.

Cur ſāguis manet ab omnib. partibus.

Præterea alia infinita ſuccedunt ſymptomata, vt difficultas reſpirationis, vocis priuatio

A uatio, & animi deliquium, quæ à nimia sanguinis euacuatione originem ducere possunt. Signa verò, quæ narrantur ab Auicenna, Alberto, & Olao magno, dum Afudius, seu Alfodius, & Sabrin mordent, sunt hæc. Porri cutis effundunt sanguinem, vomitus excitatur, venter soluitur, anguli oculorum in tumorem eleuantur, anhelitus impeditur, vrina difficilis redditur, dentes cadunt, & tandem interit æger, quæ signa à symptomatibus morsu hæmorrhoi genitis discrepare haudquaquã videntur. Quamobrem Matthiolus in Commentarijs ad Dioscoridem, ex prędictis omnibus concinnatũ quasi epilogum assignat, dum inquit. In morsu hæmorrhoi color loci percussi fit cruentus, ex quo ab initio nihil, præter aquosum quoddam, effluit, ventriculus dolore afficitur; deinde sanguis non solum ex foraminibus morsus, sed etiam ex naribus fluit: spirandi difficultas subsequitur, & si quæ in corpore obductæ fuerint cicatrices, recrudescunt. In morsu fœminæ, scilicet hæmorrhoidis, anguli oculorum, & radices vnguium sanguinem fundunt: immò sanguis ab omnibus corporis meatibus manat, & tandem dentes, putrefactis gingiuis, excidunt.

L.6.ca.58.

Signa morsus hæmorrhoidis.

B

MEDELA.

MORSVS hæmorrhoi, & dipsadis, nonnulli immedicabiles esse arbitrantur. Alij tamen ad communia ictus serpentum præsidia confugiunt: alij partem læsam prius scarificatam ferro candenti, inurunt: alij partẽ immediatè præcidunt; deinde cataplasmatis validè attrahentibus vtuntur. Itaq; in hoc casu prima facie præscribenda sunt medicamẽta, quæ sanguinem vndequaq; implacabiliter dimanantem supprimere possint: nam Dioscorides plagę imponit emplastrum ex folijs vitiũ coctis, & vnà cum melle tritis: postmodum portulacam cum polenta commendat, antequam vrina cruenta prodire incipiat. Matthiolus in Commentarijs ad Dioscoridẽ;
C allium deuorandum, & vinum dilutum exhibet, vomitum prouocat, & theriacam præscribit: vulnus aqua frigida abluit, & demùm regionem vesicæ spongijs calidis fouet. Paulus Ægineta caput hæmorrhoi crematum in vino potandum præbet: postmodum allium cum vino, & oleo, necnon vuas passas minimè improbat.

Quæ medicamẽta primo præscribantur.

Lib.1.c.50

Auicennas, præter medicamenta præscripta, In primis sanguinem coercentia, vt farinam hordei cum vrtica, & albumine oui subactam memorat: deinde semen raphani cum vino, succum papaueris, cum radice lilij cęlestis, necnon emplastrum, cum farina hordei, arnoglossa, & gallis summoperè extollit. Celsus tam in ictu Cerastis, quàm Hæmorrhoi, & Dipsadis, asphodellum arefactum, ad fabæ ægyptiæ magnitudinem, tradit: tum trifolium, mentastrum, costum, cassiam, & cinnamomum præscribit. Plinius scriptis mandauit mustum serpentibus, sed præcipuè hęmorrhoidi, & salamandræ aduersari: deinde vitellum oui in hoc casu summoperè probat; quamuis Dioscorides hanc virtutem albumini potissimum attribueret. Rursus flores, & mora rubi, ex Plinio, huic morsui non vulgariter prodesse possunt. Demùm non est omittenda portulaca syluestris, quàm nonnulli peplium vocant: hæc enim, ad mentem Plinij, sagittarum venena retundit, & in cibo sumpta, & ictibus superposita, virus serpentum, sed præcipuè hæmorrhoidum, & presterum superat. Si desideratur herba, eius semen simili facultate præditum esse Plinius testificatur.

D

Medicamẽta ab Auicenna præscripta.

Albuminis oui virtus.

 E

DE SEPE. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

L.20.c.18.
VM Ambrosius Pareus hunc Serpentem Hæmorrhoo persimilem, & oblique incedentem, pronunciauerit iuri consonum esse iudicauimus huius bestiæ historiam hoc in loco extare. Verùm hoc nomen inter vocabula ambigua est collocandum, nam in primis apud Hesychium, & Varinum leguntur σῆπες ζῶα ἑρπετά, ἢ ὄφεις nec præter rationem: quandoquidem Seps in lacertarum numero, & in Serpentum genere
Lib.2. recensetur. Nicander enim Sepa pusillo corpore, exiguis lacertis non dissimilem esse
Lib.5. statuit; alibi verò inter mortiferos angues enumerauit. Ab hac sententia Dioscorides F non recedens, post lacertas, Sepis, & corpore, & forma eis similis meminit: deinde ab eodem Dioscoride alibi inter genera viperarum Seps connumeratur, dum acetum mulsum aduersus ictum huius Serpentis commendatur. De lacerta chalcidica, quæ etiam Seps cognominatur, plura legenda sunt in historia Quadrupedum ouiparorum.
L.1.cap.6. Aelianus quoq; Sepis Serpentis meminit, & capite subsequenti idem nomen lacertæ
L.9. c.54. chalcidicæ conuenire astruit: cum aereis quibusdam virgis insigniatur, & putredinem
Seps dicitur quilibet Serpens maleficus. mordendo, ritu Sepis Serpentis, membro percusso afferat. Aliquin Seps à Nicandro pro quocumq; Serpente malefico vsurpatur, dum in Theriacis sic canit.

Præterea candens niue, & asper vepribus othrys
Rufis reptilibus scatet, & caua vallis, & altæ
Ac rigidæ, salebris rupes, nemorosaq; saxa
Quà sitibundus, & haud apparere colore
Visus seps habitat seps semper concolor illi,
Qua sub fossa tenet tecta, atq; cubilia terræ. G

Doctissimus vir Greuinus, per Othrym Græciæ montem, à Nicandro quoscumq; mõtes à Serpentibus habitatos, & per vocabulum Sepis, omne Serpentum genus intelligi voluit. Itaq; nomen hoc conuenit Serpenti, de quo in præsentia differitur, conuenit
Seps est lacertæ species. lacertæ chalcidicę, de qua suo loco actum fuit; item quibusdam Insectorum generibus; cum hæc omnia animantia septicã facultatem participent. Siquidem apud Arnoldũ, quoddam exiguũ apis genus seps nominatur, & apud Plinium quædam millipedæ spe-
Seps Insecti genus. cies: scribebat enim è vermibus terrę quemdam esse pilosum, multis pedibus refertum arcuatim repentem, tractuq; se contrahentem oniscon Græcis nuncupatum, aliud verò huius generis Insecti est, quod non arcuatur, sepa Græci, alij autem scolopendram minorem, & perniciosam appellant.

Li.3.Epid. sect.3. Insuper apud Hippocratem Seps tuberculi pestilentis nomen est, quia erodendo partem, maximam putredinem generet. Alibi quoq; pustulam sepa dictam memorat.
Li.6.Epid. sect.8. Phanias etiam, vt citat Athenæus, hæc scribit. Καλεῖ δὲ τὴν, αὐτοῦ τοῦ σπέρματος φύσιν, ὁ καλούμενος σήψ, καὶ τὸ τοῦ σταφυλίνου σπέρμα. Vnde aliqui colligunt nomen sepis cui- H
Lib.9. dam etiam plantæ competere posse. Aliter Seps, vel Sepes fæminini generis quodcũq;
Seps vel Sepes fæminini generis quid denotet. denotat obstaculum, quod in agros, vel hortos ingressum prohibeat. Cæterùm, quia hoc animal non solùm Sepis, sed etiam Sepedonis nomine decoratur, aduertendum est hanc etiam vocem æquiuocatione laborare; cum σηπεδὼν apud Græcos primum exponatur putredo, deinde Serpens, de quo in præsentia agitur, quoniam partem dente percussam insigni putredine afficiat. Quamuis Author Thesauri linguæ græcæ scrip-
Sepedones vlcerũ species. serit σηπεδόνα esse lacertæ genus, sed perperam: quandoquidem nomen Sepis tantummodo ad significandam lacertam chalcidicam vsurpatur. Verùm quidem est, quòd Cælius Sepedones vlcera putrescentia appellauit: imò apud Pollucem σηπεδὼν significat vlcus os potissimum infestans; itaut dentes, & ossa interdum summoperè vexet. Deniq; Celsus apud Hippocratem σηπεδόνες cancros interpretatur.

A

SYNONIMA, ET ETYMVM.

PETRVS Crinitus, in libro de honesta disciplina, reperiri tradit in veterum monimentis hæc nomina in numero singulari vsurpata, scilicet canes, plebes, & his similia, veluti etiam sepes animal apud Virgilium, annotante Ausonio: cum alioqui à Marco Tullio Cicerone Seps dicatur. Græcis σὴψ fœminini generis: quamuis sæpè sæpius à Theophrasto, & Nicādro genere masculino inflectatur. Scholiastes Nicandri hunc Serpentem σῆπα nominari putat παρὰ τὸ σήπειν τὰς πληγέντας (σήπω enim putrefactio exponitur) quoniam ab hoc animali pars percussa illicò putrefiat. Vnde Ambrosius Pareus iure merito promulgauit hāc Feram tali nomine donari, quia morsu subitā inferat putredinem. Itaq; Latini hunc Serpentem, ex Scaligero, non iniuria, Putriam indigitarunt. Aliter etiam hæc Fera σηπεδὼν, ideſt Sepedon appellatur; &
B quamuis Nicander diuersis in locis Sepis, & Sepedonis meminerit: nihilominus Seps, & Sepedō tanquam synonima denotant illam Feram, cuius historiam in præsentia examus: tum quia descriptiones Sepis, & Sepedonis inter se discrepantes apud Nicandrum non inueniuntur; tum etiam, quia symptomata morsus Sepis recitata ab Aetio conueniunt cum accidentibus ictus Sepedonis, quæ Nicander recensuit. His addamus, quòd Plinius de alio Serpente, quàm de Spedone non disseruit, & Dioscorides nisi de Sepe verba fecit.

Seps morsu subitam infert putredinem.

Putria animal quod sit.

Seps, & Sepedo idem sunt.

Aelianus quidem duo constituit distincta capita, in quorum altero de Sepe, & in altero de Sepedone pertractat: Verùm si diligētius animalis vtriusq; colores ab Aeliano assignatos, & morsus symptomata contemplemur; proculdubio eadem esse comperiemus, ex quibus omnibus Sepem, & Sepedonē vnum, & idem animal esse coniectamus. Præterquamquòd grauissimi authores, vt Gesnerus, & Greuinus Sepe, & Sepedonē esse synonima minimè dubitant. A veritate quidem alienum esse opinamur, quod Matthiolus, ex mente aliquorum recitauit; dum Sepa cum Ceraste eumdē Serpentem esse scri-
C ptis mādarunt. Postmodū Selsir, & Helsir nomina sunt arabica hunc Serpentē indicātia: quoniam Auicennas de serpente putrefaciente agens, prædictis nominibus vtitur. Spectaficus verò Sepedon Alberto esse perhibetur, vt notauit Gesnerus. Demùm Bellonius refert, quòd hodie in Grecia circumferuntur huiusmodi voces, Sapidi, & Sapiti, quæ à Sepe Antiquorum detortæ videntur, quibus Sepa, vel anguem illi congenerem designare nituntur.

Nomina Arabica, & barbara Sepedonis.

DIFFERENTIÆ.

AD vnum, & idem genus Sepa, & Sepedonem reduci, aliqua tamen ratione inter se distingui multi voluerunt: quoniā ambo hi serpentes partē morsu lesam insigni putredine vitiēt; distinctionē verò ratione coloris obseruarūt, nixi authoritati Scholiastis Nicandri, qui Sepi vnicū colorē coccinū, Sepedoni autē diuersos
D colores assignat: imò in varios colores pro diuersitate coloris loci, transmutari astruit. Verumtamen ex verbis Nicandri conijciēdum est, ipsum noluisse intelligere de colore Sepedonis, quem Scholiastes expressit; vt paulò inferius in descriptione huius Serpētis differemus: quoniam ad mentem clarissimorum virorum Sepedonem à Sepe minimè discrepare opinamur.

Scholiastes Nicādri separat Sepedonē à Sepe ratione coloris.

Obseruamus quidem in iconibus huius animalis differentiam penès caudam; cum Pareus hunc serpentem cum cauda obliqua ad instar caudę suis delineet. Aetius verò, ex Matthiolo, similem caudam non describit: quapropter ambas icones ante legentiū oculos representare libuit. Præterea Aristoteles meminit cuiusdā pusilli anguis, quem aliqui sacrū vocāt, & cæteri Serpentes, etiā permagni eum vitant: hic quicquid momorderit, continuò putrescere asserunt: quamobrem ad Sepedonis genus quodāmodo referendum esse videtur. Aristoxenes, etiam ex Æliano, tradidit virum quendam nullo morsu, sed solo serpentis tactu perijsse, & vestem patientis paulò post putruisse. Id indicat temperaturam illius Serpentis à natura Sepedonis non valdè discrepasse.

Differentia penès caudam.

Li. 8. de Anim. c. 7.

Seps

Sepis Serpentis effigies ad mẽtem Parei. E

Seps Aetij ex Matthiolo.

DESCRIPTIO.

CVM Auicennas insolenti oratione Serpentem Selsir describit, ei caput latum, collum paruum, caudã breuem, & ventrem rotundum attribuit: deinde tergus lineis diuersi coloris variegatum cõsiderat. Aetius verò hoc animal longitudine duorũ cubitorum tardi incessus, capite amplo, ore acuto refertũ, & albis notis maculatum contemplatur. Pariter ex Volaterrano, Seps colorem, quem attigit, reddit, quatuor *Selsir Auicennæ.*

tuor

tuor recuruis dentibus armatur, & quem petit morſu, exanimat. Itaque præter caput, quod magnum eſt, paruus anguis quoad reliquum corpus poteſt nuncupari: quamobrem Lucanus aliquando paruum, & aliquando exiguum Serpentem appellauit. Renſnerus quoque in Paradiſo poetico meditans formam, & naturam huius Feræ ſic canit. E

Li.9 Pharſal.

Grande caput, breuior dum currit, cauda videtur
Sepedonis, tabem morſibus ille facit.

Omnes tamen authores deſcriptionem huius Serpentis à Nicandro poeta antiquiſſimo mutaſſe videntur, cuius carmina in latinum ſermonem translata ſunt hæc.

Iam quæ Sepedonis ſpecies ſit, qualeq; corpus
Accipe diuerſa tractum ratione figurat.
Quin etiam mutilæ nulla inſunt cornua fronti,
Et color hirſuti, qualem eſt ſpectare tapetis.
Grande caput, breuior, dum currit; cauda videtur:
Quam tamen obliquo maiorem tramite ducit.

F

Idcircò ex doctrina Nicandri colligendum eſt Serpentem hunc carere cornibus, & varijs coloribus, inſtar tapetis, ornatum incedere. Quamuis Scholiaſtes Græcus Nicandri hunc colorem coccineum interpretetur: cum tapetes multi hoc colore infecti cōſpiciantur. Nihilominus credendum eſt Nicandrum intelligere voluiſſe hunc Serpentem varijs coloribus inſtar tapetum, à natura fuiſſe decoratum: cum tapetia diuerſis coloribus picta, vt plurimum fabrefiant.

Tapetū color qualis eſſet.

At doctiſſimus Greuinus Sepis colorem pallidum eſſe autumat: propterea quod Athenæus, citans antiquiſſimum poetam, mulierem timidam tapetis colore eſſe ſcripſerit: nam pallor metum ſtatim concomitatur. Hincque antiquos tapetes pallido colore infectos fuiſſe credit; hancque opinionem à veritate alienam eſſe non arbitratur; quoniam Ætius, vt ſuperius annotatum fuit, hanc beſtiam multis notis albis reſperſam eſſe tradidit. Præterea Nicander in deſcriptione huius Serpentis admonet non facilè comprehēdi poſſe longitudinem, vel breuitatem caudæ; cum illam, inſtar caudæ ſuis, intortam gerat. Aelianus autem, verſibus Nicandri perperam expoſitis, obliquitatem caudæ, toti corpori Serpentis attribuens, inceſſum obliquum huic animali aſſignauit. In eumdem errorem incidit Pauſanias, qui memorans interitum Ægypti Arcadiæ Regis à Sepe interfecti, hunc Serpentem minimè viperæ ſimilem, cinerei coloris, maculis variū, lato capite, anguſta ceruice, aluo maiori, cauda breui, & obliquo inceſſu, inſtar cancri; qui greſſus Ceraſti etiam proprius eſſe perhibetur. Ex quibus Pauſaniæ verbis obliquitatem inceſſus huius animalis colligimus, quam Nicander ſoli caudæ animalis aſſignauit. Ideoque cum Nicander, in deſcribendis cunctis Serpentibus ſummam diligentiam adhibuerit, eius potius opinioni, quàm ſententiæ Pauſaniæ adhærendum eſſe exiſtimamus. G

L.1.de Venen.c.13.

L.15.c.8.

Greſſus huius Serpentis qualis.

NATVRA, ET LOCVS.

H

HOC animal à natura tam validum ſibi comparauit virus, vt morſu illud imprimens, patientem illicò tabe deſtruat. Et licèt, quoad molē corpoream, parua ſit Fera, ingens tamen quoad vim veneficam poterit appellari. Id præſtitit Baptiſta Mantuanus, quando cecinit.

Venenū Sepis quale.

Mole breuis Seps peſte ingens, nec viſcera tantùm,
Sed ſimul oſſa vorans.

Quamobrem Iſidorus optimo iure hanc beſtiam tabificam aſpidem indigitauit: cum morſibus hominem ſtatim conſumat; ita ut totus in ore Serpentis liquefiat. Optima igitur de cauſa Lucanus de hac Fera ſic canebat.

Tabifica aſpis qualis Serpens.

Oſſaq; diſſoluens cum corpore tabificus Seps.

Auicennas autem de temperatura Selſiris ſermonem habens, venenoſam, & valde calidam eſſe ſtatuit: hac de cauſa Georgius Pictorius, & ipſe calidum huius Serpentis meditans temperamentū, iniurias hyemis ab ipſo non formidari canebat hunc in modum.

Hic

A *Hic hyemis calidus frigora nulla timet.*

Quòd autem naturalem gressum obliquum instar Cerastis habeat, vt Pausanias in Arcadicis recitauit, in præsenti non disputabimus: cum superius nostram sententiam retulerimus: regiones tantummodo, quas libenter incolit hæc Fera, manifestabimus. Auicennas igitur loquens de Serpente Selsir putrefaciente, in Regionibus Assem, nimirum Syriæ stabulari tradidit. His addamus, quod etiam in Peloponesi Regione, & potissimum in Arcadia diuagatur: cum in historijs Pausaniæ legerimus Ægyptum, Elati filium, & Arcadiæ Regem incautum ab hoc animali confectum fuisse.

Gressus qualis sit huius Feræ

Loca libenter habitata ab hoc Serpente.

SIGNA VENENI.

B MORSVM huius Serpentis, ex Auicennam, apostema acerbissimo iunctum dolori cōcomitatur: deinde capillorum defluuium, & putrefactio totius corporis sequitur. Verùm, ad mentem Aetij, primū ex vulnere manifestus sanguis, & paulò post sanies graueolens dimanat: tumor, & dolor consequitur: partes putrefactæ dealbantur, & totum corpus vitiligine affectum esse videtur. Hæc signa ex Nicandro proculdubiò desumpta fuisse, infrascripta carmina docent, quę sunt huius tenoris.

Quod sit ab hoc vulnus, magnos nocuosq; dolores
Excitat, interimens, quia fundit, & ipse venenum,
Quo sata marcentes tabes depascitur artus;
Indeq; siccata resolutus pelle capillus
Spargitur, & volitans candentis pupus acanthæ
Præterea fædum turpi vitiligine corpus,
Et veluti vrenti maculas à Sole videre est.

Itaq; inter symptomata huius morsus à Nicādro recitata primùm reponitur dolor vehementissimus propter qualitatem veneni maximè putrefacientis. Postmodum pili C defluunt; quoniam virus non solum per intimas, sed etiam per extimas disseminatum partes, pilorum radices corrodit, atq; corrumpit; indeq; totam occupans cutim, illam subalbam reddit; quod vitium à Græcis ἀλφος, & à Latinis vitiligo appellatur. Præter hæc symptomata, Aetius postea addebat sanguinē primò à vulnere manantem, quod signum omnibus ictibus venenosis commune est: quamuis paulò post sanies tetri odoris fluat ob insignem putredinem, quæ breui temporis tractu, vniuersum corpus ita occupat, vt tota caro putrida reddita absumatur. Id diligentissimè expressit Lucanus, quando cecinit.

Cur pili cadūt in morsu huius serpentis.

L.9. Pharsal.

Mors erat ante oculos, miseriq; in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulsitq; manu, piloq; affixit arenis
Parua modo Serpens, sed qua non vlla cruentæ
Tantum mortis habet; nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit:
D *Iamq; sinu laxo nudum est sine corpore vulnus*
Membra natant saniæ, suræ fluxere, sine vllo
Tegmine poples erat, femorum quoq; musculus omnis
Liquitur, & nigra destillant inguina tabe,
Dissiluit stringens vterum membrana, fluuntq;
Viscera, nec quantum toto de corpore debet
Effluit in terras, sæuum sed membra venenum
Decoquit; in minimum mors contrahit omnia virus
Vincula neruorum, & laterum contexta, cauumq;
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne
Quicquid homo est, aperit pestis, natura profanæ
Morte patet; manant humeri, fortesq; lacerti,
Colla, caputq; fluunt: calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur.

Parua

Parua loquor, corpus ſanie ſtillaſſe per vſtum
Hoc & flamma poteſt; ſed quis rogus abſtulit oſſa;
Hæc quoq; diſcedunt putreſq; ſecuta medullas
Nulla manere ſinunt rapidi veſtigia vati
Cinypheas inter peſtes tibi palma nocendi eſt;
Eripiunt omnes animam, tu ſola cadauer.

Præterea quando à Nicandro in Theriacis σηψίδιος fuit appellatus: Scholiaſtes græcus addit id forte à Nicandro fuiſſe ſcriptum, quoniam ξηρὸς, ἤ ποιῶν διψᾶν τοῖς δακνομένοις, vel ob ariditatem, vel quia percuſſis ſitim afferat. Quod vtrum verum ſit necne, liquidò non conſtat: omnibus quidem eſt manifeſtum, ob veneni malignitatem, ſpiritus non ſolùm diſſipati, ſed totum etiam corpus, tanquam ab igne conſumi, quod non modò à veneno huius Feræ, ſed ab omni quoq; putredinis genere, materiæ venenoſæ coniuncto oriri poteſt. Id in peſtilentia frequentes pluuias concomitāte obſeruatum fuit: tunc enim particula bubone peſtilenti, vel anthrace occupata, tanta putredine afficitur, vt totum membrum vnà cum vita abſumatur, & pereat. Id Hippocrates poſt annum pluuioſum accidiſſe recitauit. F

Veneni malignitas qualis. *L. 3. Epid.*

MEDELA.

MORSIBVS Sepis, vt voluit Dioſcorides, non ſolum portulaca, & acetum mulſum proſunt, ſed etiam meconium, & ixia medentur. Auicennas verò præſidia ictibus viperarum conuenientia commendat, deinde ſymptomatibus occurrendum eſſe aſſerit. Plinius corticem, & baccas lauri, in Serpentum veneno profligando, ſed potiſſimum in morſu Sepis, Dipſadis, & viperæ adhibet: item oximel aduerſus eiuſdem Sepis ictus præſcribit: immò ſalſamentorum nempè piſcium ſalſorū cibus ab ipſo probatur, dummodo à patiente ſumptus, ſubinde veſperi vomitu reijciatur; quandoquidem percuſſus à Chalcide, Ceraſte, & Sepe, ſummopere adiuuatur. G Aetius in hoc caſu confugit ad illa remedia, quæ ab eodem in morſu viperæ, ceraſtis, & ammodytis probata fuerunt: præterea portulaca, & vinum myrtites laudatur: item ſpongiam aceto calido imbutum morſui applicat, necnon butyro, cū melle mixto læſam particulam linit, & paleas exuſtas imponit. Demùm ex Pareo, ijs omnibus antidotis vtendum eſt, quibus vipereum venenum ſuperatur.

Salſamenta venenis reſiſtunt. *Aetij remedia.*

DE ASPIDE. Cap. IV.

ÆQVIVOCA.

CVM in capite antecedenti, Aſpidis mentio ſæpius facta fuerit: Iſidorus enim ſepa tabificam Aſpidem appellauit; deinde ex nonnullorum ſententia, vt inferius adnotabimus, non ſolum ſeps, de qua ſuperius egimus, ſed etiam hæmorrhous, & alij huius generis ſerpentes, venefica vi celerem interitum afferentes, ad Aſpidē tanquam ad proprium genus (quamuis perperam) reducuntur. Quocirca hoc caput hiſtoriæ Aſpidis deſtinauimus. Verùm ne ambiguitas nominis huius Feræ lectores in errorem inducat, aduertendum eſt, quod ἀσπὶς, nempè aſpis, apud Græcos propriè ſcutum rotundum, & in longitudinem minimè extenſum ſignificat: ideoq; Euſtathius hoc nomen ab α particula priuatiua, & verbo σπίζω nimirum extendo deriuat; quoniam hoc ſcuti genus artifex ad ſpeciem rotundæ, & non oblongæ figuræ fabrefecerit. Scholiaſtes verò Ariſtophanis nomen Aſpidis nempè ſcuti ab aſpide animali deducit; quādoquidem hoc animal inſtinctu quodam naturali ductum in orbes multos, ità conuolutum dormit, ſcutum rotundum repræſentet. Alioquin Aſpis inſula in Mari Lycio à Plinio memoratur. Item Aſpis eſt Promontorium ad formam clypei à natura fabrefactum, H

Ambiguitas nominis eſt tollenda. *Aſpis ſcutum ſignificat.* *Aſpis Inſula.* *Li. 5. c. 13.*

A factum, Africæ litora opacans, cum vrbe eiuſdem nominis, quæ Latinis clypea nuncupatur. Huius etiam meminit Silius Italicus hoc verſu.

In clypei ſpeciem curuatis turribus Aſpis.

Coſura etiam inſula ante Aſpidem ſita, Carthaginenſem vrbem, quam clypeam vocant, à Strabone celebratur. *Aſpis vrbs. Lib. 5.*

SYNONIMA, ET ETYMVM.

ASPIS, vt ex ſcriptis Iſidori colligere poſſumus, nomen proprium ab aſpergendo ſortita eſt, proptereaquod venenum quodammodo morſu aſpergat. Quamuis, ſecundùm Arnoldum, ab aſperitate cutis cognominetur. Alij nixi Auicennæ authoritati ab aſpiciendo, aſpidem indigitarunt: cum Auicennas ſcriptum reli-
B querit, quòd aſpides acutiſſimo intuerentur lumine, niſi eorum oculi à quibuſdam carũculis comprimentibus impedirentur. Alij nomen huius animalis ab aſpide, nimirum à clypeo deriuant, quoniam hæc Fera inſtinctu quodã naturali ducta, ſtatim atq; aliquem ſenſerit ſtrepitum, ſomno excuſſo, ſe ſe in orbem contrahit, atque ex medijs ſpiris terribile caput attollens, aſpidem, nempe rotundi clypei formam exhibet. Verùm ſi rem accuratè perpendamus, ἀσπὶς eſt nomen græcum, à Latinis tamen vſurpatum, vnde Scholiaſtes Ariſtophanis dici exiſtimat ἀπὸ τοῦ, α, ἐπιτατικοῦ μορίου, καὶ τοῦ σπαίζω τὸ ἐκτείνω, διὰ τὸν ὀξὺν αὐτοῦ συρίγμος, ἢ διὰ τὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ μῆκος. nimirum ab, α, particula intenſiua, & verbo σπαίζω, quod extendere ſignificat, propter acutum ipſius ſibilum, aut propter eius corporis longitudinem. Cæterùm hæc Fera à doctiſſimo Quatramio Maraſſus, & vipera nominatur, cum ritu viperarum catulos pariat. Alioquin ratione loci, Serpens Niliaca, & Aegyptia propriè dicitur, ideoq; ſecundùm Ouidium, Serpens vocatur peregrina: cum Ægyptio tantum ſit peculiaris. canit enim Poeta hunc in modum, quando de myſterijs Iſiacis verba facit. *Vera huius animalis etymologia. Maraſſus, & vipera dicitur. Lib. 9. Metam. Serpens peregrina qualis.*

C *Plenaq; ſomniferis Serpens peregrina venenis.*

Hanc etiam ob cauſam, Propertius appellauit aſpidem ſacrum Colubrum, quoniam in ſimulacris Iſidis adhiberetur, ſic enim canit. *Lib. 2.*

Brachia ſpectaut ſacris admorſa colubris.

Si nomen hæbraicum aſpidis inquiramus: legemus in textu hæbraico Deuteronomij. *Cap. 2.* Pethen, quam vocem pro aſpide interpretantur: pariter apud Pſalmographum in codice hæbraico; vox Akſchuh, à multis aſpis, vel ſpecies aſpidis exponitur: propterea *Pſa. 140.* quidam hanc aſpidem ptyadem eſſe aſſeuerant. Item apud Eſaiam, & Ieremiam, vocem Zipheoni, Interpretes aſpidem, vel Regulum vertunt. Albertus, ex Auicenna, *Cap. 59.* aſpidem reddit Haſyos; quamuis alij Haſcos ſcribant. Similiter apud Albertum, Arun- *Cap. 8.* ducus Serpens fortè erit aſpis chelidonia dicta, quæ ab eodem hirundo nuncupatur: tum Athaes Aſpis ſit diuerſis inſignita coloribus. Italicè dicitur Aſpide. Bononienſibus Magaraſſo, loquendo tamen de aſpide noſtrate. Hiſpanicè Biuora, Gallicè Vn aſpic. Germanicè Ein ſchlang gennant. *Nomina Hæbraica, & Arabica Aſpidis.*

D *Species Aſpidis ex Solino.*

DIFFERENTIÆ.

AELIANVS monimentis mandauit aſpidum genus in ſexdecim ſpecies ab Aegyptijs diſtribui ſolere: ſed poſtea quæ, & qualesnam ſint huiuſmodi differentiæ, non explicauit. Solinus & ipſe plures, diuerſaſq; huiuſmodi animalis ſpecies (quamuis perperàm) conſtituit. Etenim Dipſadem inter ſpecies aſpidis collocat; cum tamen Dioſcorides, Lucanus, & alij authores non proletarij Serpentem Dipſadem ab aſpide valdè diſcrepantem eſſe ſtatuant. Lucanus enim ſic canit.

——— ſtabant in margine ſiccæ,
Aſpides, in medijs ſitiebant Dipſades vndis.

Ideoq; colligendum eſt ex verbis Lucani, inter aſpidem, & Dipſadem maximam cadere dif-

re differentiam: quandoquidem ex illius sententia, altera species terrestris, altera aquatilis esse perhibetur: neq; officit Galeni, & Actij opinio, qui triplicem aspidum constituentes speciem, vnam terrestrem nominant; cùm illo in loco, terrestris, non ad differentiam aquatilis nuncupatur, sed dicitur aspis terrestris, quia in locis mediterraneis versetur: cum alia species chelidonia dicta circa ripas Nili libenter stabuletur. Praterea Solinum secutus Isidorus nō solum hæmorrhoum ad genus aspidum reducit, sed etiam Presterem, & Sepa aspidem tabificam appellat. Immò prædicti authores ab effectu nocendi, has species inter se discriminant: propterea quòd Dipsadem siti, & Hypnalem somno interimere asserunt; quoniam Hypnalem speciem aspidis somno necantis esse arbitrantur: cum tamen hæc vox (hypnalis) non speciem, sed epitheton aspidis denotet. Licet apud Lexicographos græcos legatur ὑπναλη species aspidis somno necãtis. Albertus meminit hippupici, additq; esse illam aspidis speciem, cuius morsu suauis sequitur interitus. At Nicolaus Leonicenus hippupicem pro hypnali intelligendum esse tradidit. E

Differentia aspidũ terrestris, & aquatilis non admittitur.

Hypnalis an sit species aspidis

Alij, ratione coloris, has Feras inter se distinguunt. Pausanias atro colore, & Olaus Magnus cinereo aspides refertas esse narrant. Cæterùm non modo nigras, & cinereas, sed fuluas quoq; in agro Bellunensi Pierius se conspicatum fuisse testatur. Insuper alij aspidi chelidoniæ colorem hirundinis, Ptyadi cinereum, & viridem assignant. Demùm aspidi terrestri, vt plurimùm, colorem cineris attribuunt, quamuis subuirides etiam reperiantur. Nicander quoq;, qui vnam tantùm agnouit aspidem, in colore variam constituit, dum aspidem cineream, luteam, fuliginosam, & nigram esse promulgat. F

L.14. Hierogl.

Colores aspidum quales esse debeant.

Strabo, ratione magnitudinis, duas ægyptiarum aspidum differentias esse astruit: nam alteram spithamæ duodecim digitorum longitudinem continentis esse, hancque breuiorem, & morsu ὀξυθανατωτέραν nempè feraliorem esse fatetur, hæc species cum aspide chelidonia Actij conuenire videtur: siquidem prædictam longitudinem non excedit, & celerem percussis interitum affert. Deinde Strabo alteri speciei ὀργυὰν mensuram inter ambas manus extensas contentam assignat; vlnam Latini dicunt. Quare hæc aspidis species, vel ad chersæam, vel ad ptyadem refertur: nam Strabo, cum duas tantùm huius Serpentis species agnouerit, pryadas cum chersæis confundere videtur. G

Aspis chelidonia, cuius sit longitudinis.

Nicander verò, quoad magnitudinem, vnam tantummodo aspidem agnouit, cui μῆκος ὀργυῆ πετρίθον tribuit. Quocirca mirum non videbitur, si nonnulli authores, Feras huius generis quinq; cubitorum obseruauerint.

Aspis Nicandri, cuius sit magnitudinis.

In quadam etiam Ciuitate Cypri, vasti serpentes (Cuffi dicti) versantur, qui aspides perperam cognominantur: carent enim illis conditionibus, & notis, quæ in legitimis aspidibus obseruantur. Immò in Calecuth etiam, authore Ludouico Romano, magni angues diuagantur, inter quos sunt, qui ad illius mentem, magnitudine aspidem repræsentant: modò ambigimus, an veræ aspides esse possint. Si confugiamus ad Dioscoridem, is vnam tantùm aspidem describit: etenim quas hodie vulgus nuncupat aspides nullis ferè gaudent notis, quas Prisci suis aspidibus attribuebant; anteriorem enim partem erigebant, & collo erant tumido, quemadmodum in tabula Isidis pingebantur. Bellonius conspicatus est apud Brutios in Italia, serpentem, habentem in fronte callum instar tuberculi, huncque aspidem veterum esse existimauit. Galenus autem in libro de theriaca ad Pisonem, tria aspidum genera assignat: cum quædam apud eumdem χερσαία, quidam χελιδωνία, & quædam πτυάδες cognominentur. Primitus χερσαῖος Græcis exponitur terrestris, ideoq; sic nuncupatur illa species aspidis, quæ loca incolit mediterranea. Item χελιδὼν hirundinem significat; quare quædam aspis colorem hirundinis æmulans chelidonia nominatur. Demùm quoniam πτύω est verbum græcum, quod spuere significat, hinc πτυάς sputatrix exponitur, estq; species quædam aspidis ab inspuendo veneno ita nuncupata. Et quamuis Ammianus quamdam aspidis speciem aquatilem constituere videatur, dum inquit. *Quas omnes serpentes magnitudine, & decore aspis facilè superemine ns, nunquam sponte sua fluenta egreditur Nili.* Nihilominus hic author fortè per flumen Nili, regionem Aegypti, quam alluit Nilus, intelligere voluit: nam si aspidem in vndis Nili morantem intellexisset, à veritate valde declinasset: cum alij authores superiùs memorati, terrarum, & non aquæ incolam aspidem esse statuant. H

L.5. Nauig. cap.21.

Lib.3. ob. c. 51.

Cap.8.

Species aspidum secundum Galenum sunt tres.

Etymũ nominum specierum aspidis.

L.20. c.2.

L.13. c.10

Actius prædictis nixus fundamentis retulit apud Ferarum scriptores, tres aspidum differentias obseruari, nimirum terrestres, in mediteraneis commorantes locis, chelido-

A donias circa Nili ripas latibulantes, & ptyades, quæ sputo venenato animalia inficiunt. Terrestres maiores prædicat, cum longitudinem quinq; cubitorum æquent, chelidonias colore nigro, & albo refertas delineat: ptyades verò cinereo colore, viridiq; ad aureum declinante conspersas describit.

Ponzettus quoq; aspidem primò siccam, & longiorem, necnon oculos, instar accensi carbonis, micantes habentem exhibet: deinde aliam caput eleuantem, & constrictis dentibus sputum venenosum eiaculantem: tertiam hirundinem ob coloris similitudinem, cognominat. Harum igitur specierum icones, ad mentem Geruini, ante oculos legentium repræsentare non piguit. His addere etiam libuit duas aspidum icones, quarum altera alio nomine parua vipera vocatur, estque coloris ferruginei, altera verò colore subuiridi maculoso est insignita, & interdum in nostris etiam regionibus reperitur, vulgoque *aspido tormento* appellatur; quoniam morsu forsitan tormentum, & cruciamẽtum, non autem interitum hominibus afferat. *Tres aspidũ species describuntur.* *Aspido tormento qualis.*

Legimus in historijs, apud Chiribrehenses diuagari aspides caudæ aculeo ferientes: B immò caudæ cuspide ab Incolis sagittæ imbuuntur, vt vulnerando lethaliter feriant. Villa quædam Bononiensis secus valles sita, & *Malalbergo* nominata scatet copia aspidum varijs decoratarum coloribus: *Magarassi* vulgò dicuntur, qui dentibus vulnerant, & oblongo caudę aculeo ferire nituntur. Villici ab his saucij partem tumefactam ligant, deinde leuibus adhibitis præsidijs tridui spatio liberantur. Quamobrem hæ aspidum species cum aspidibus ægyptiacis minimè conuenire dicuntur: quemadmodum superius etiam adnotauimus. *Aspides nostrates vbi.*

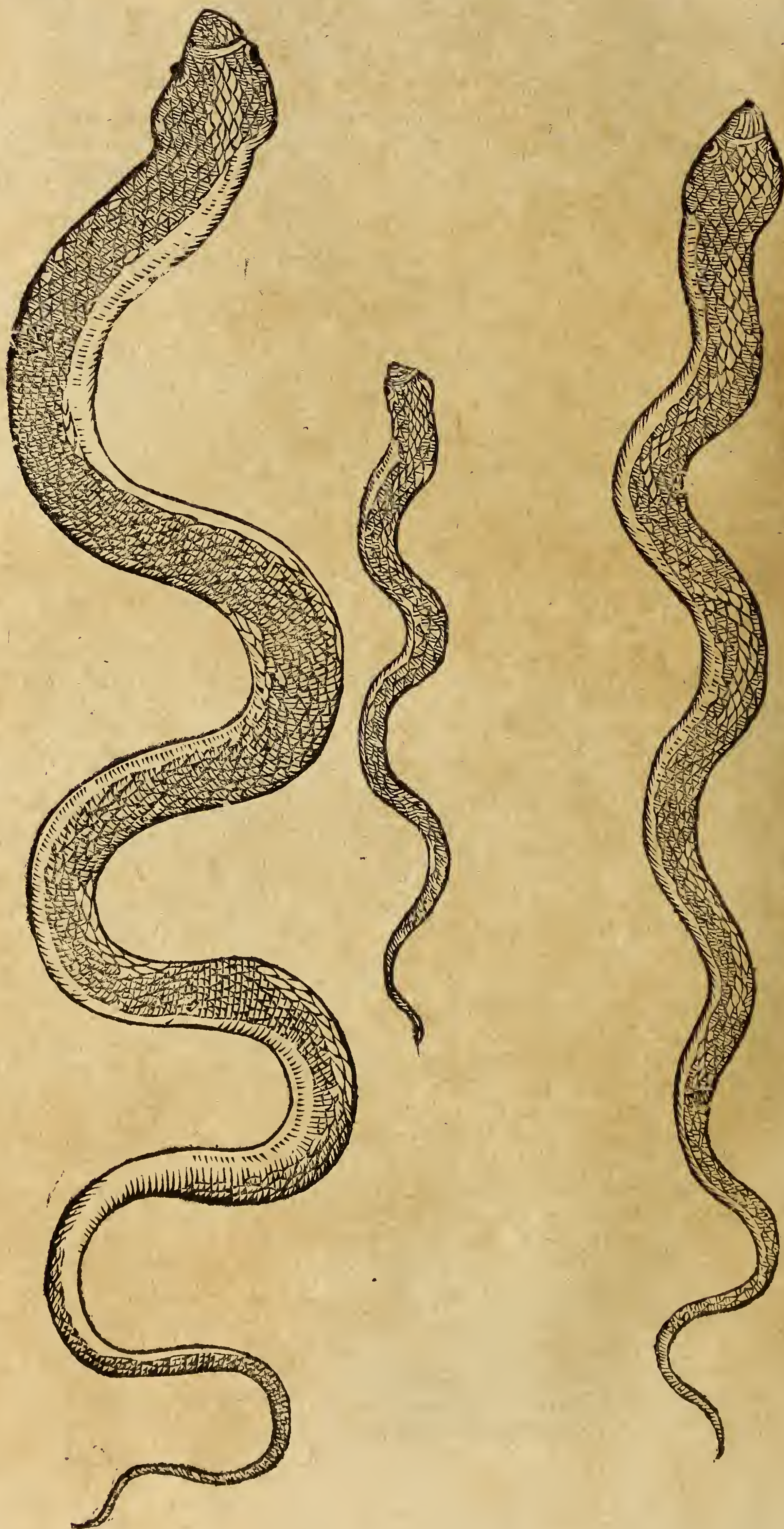
DESCRIPTIO.

GLOSSA in vigesimum caput Iob, aspidem paruum esse Serpentem, viperaque prolixiori corpore diuulgat. Belluacensis hanc Feram cæruleo colore exornatam C describit; eique dentes longos, & extra labia exporrectos, ad instar dentium apri, assignat. Plinius in hoc Serpente duos dentes in parte superiori, dextra, læuaq; more tenuis fistulæ perforatos, venenumq; ritu aculei scorpionum, infundentes perpendit. Agricola in libro de Animalibus subterraneis duo in hac Fera, nempè tetrũ odorem, necnon longitudinem, & crassitudinem mediocris anguillæ meditatur. Quamuis, vt notat Edoardus Vuotonus, longitudo horum animalium interdum sit orgyiæ, nempè senum pedum, & latitudo, quanta est venabuli, quo venatores ad tauros, leonesq; conficiendos vti solent. Aelianus, prolixiori oratione, aspidis descriptionem ante mentis oculos repræsentare conatur, dum hoc animal squamis rubentibus horrere, tractibus tardis incedere, somniculosis oculis innuere, geminas caruncular callo valdè similes in fronte gerere, ceruice squalida turgere, & in obuios, aut viatores anhelando virus ab ore emittere asseuerat. *Lib. 11.* *Dẽtes quales sint.*

At inter cæteros scriptores, Nicander dicendi maiestate clarissimus, & antiquissimus, ex quo cæteri authores multa desumpserunt, aspidem describit hunc in modum versi- D bus in latinum sermonem sic translatis. *Nicandri descriptio.*

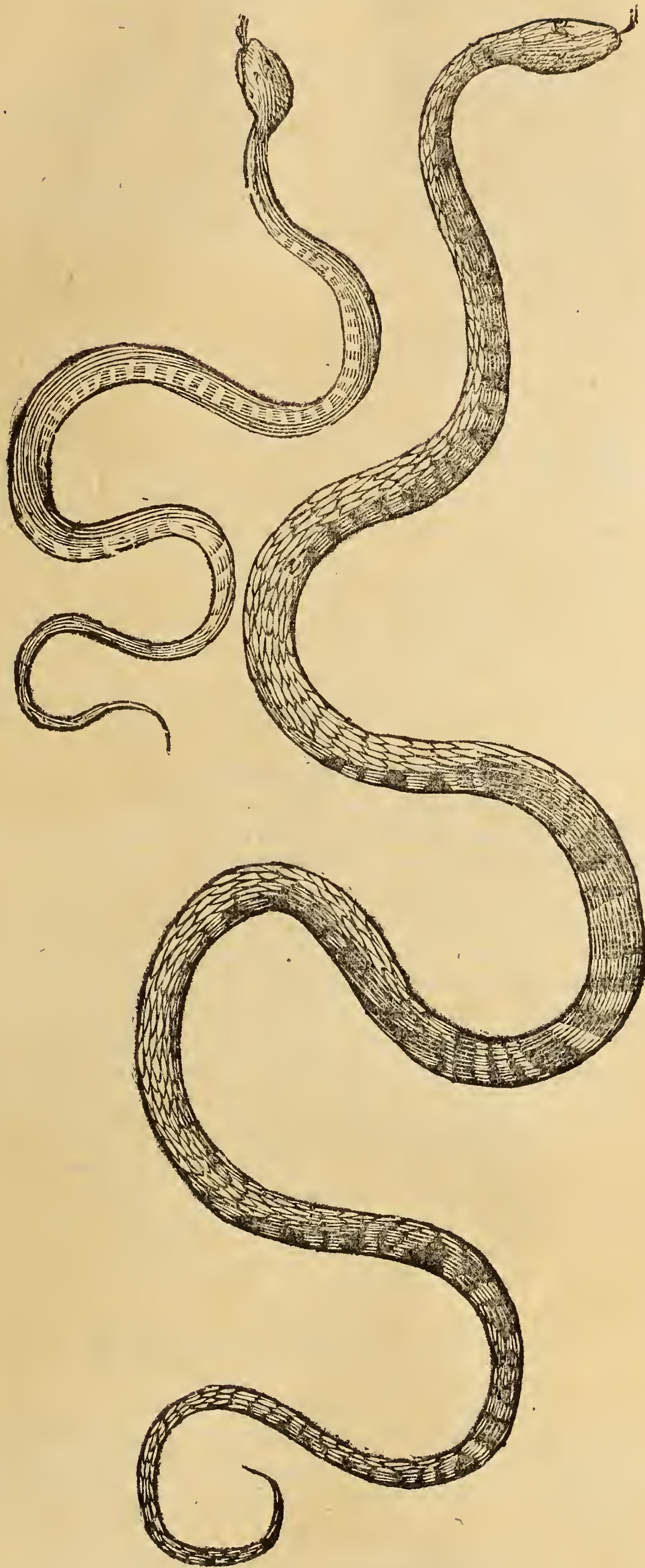
Tam procera, extensa queunt quàm brachia duci,
Tantaq; crassities est, quantum missile telum,
Quod faciens hastas docta faber expolit arte;
Pro trucium horrisona taurorum, & cæde leonum.
Squallidus interdum color albet, sæpè virenti
Cum maculis, sæpè est cineres imitante figura;
Nonnunquam ardenti veluti succenditur igne;
Idque nigra æthiopum sub terra, quale refusus
Nilus sæpè lutum, vicinum in Nerea voluit.
Præterea geminæ calli instar, fronte carunclæ
Hærent sanguineis scintillant lamina flammis,
Turgida squalet item ceruix, graue sibilat ipsa
Bestia, dum certam vomit ira concita mortem.

Aſpidis tres differentiæ cherſæa nempè terreſtris chelidonia, ideſt hirundinaria, & Ptyas ſcilicet ſpuens.

A Aspidis species colore ferrugineo, vipera parua vulgo dicta.

B

C

Aspidis alia species colore subuiridi maculoso.

D

Quatuor hinc intra maxilla concaua dentes
Radices fixere suas, quos iuncta quibusdam
Pelliculis tunica obducit, triste vnde venenum
Effundit, si fortè suo hæc approximet hosti. E.

Quamobrem ex Nicandri carminibus longitudinem aspidis vnius vlnæ, & crassitudinem, quæ telo missili est similis, intelligimus; necnon colorem animalis aliquãdo squalidum sæpè cinereum cum multis maculis: immò quandoq; instar coloris Soli, in quo vt plurimum hæc bestia stabulatur. Insuper author gemina tubercula in fronte, oculos instar ignis micantes, & ceruicem turgidam contemplatur. Tandem quatuor dentes pelliculis quibusdam obductos, visionemq; humanam effugientes huic Feræ assignat, ex quibus postea morsu disruptis, venenum stillat.

Tubercula aspidũ vbi.

NATVRA, ET MORES.

F

MODO contemplantibus omnia, quæ natura his animantibus ingenuis, primò se se offert ponderandum; num sit verum assertum Isidori, quòd hoc animalis genus, ad primam magici cantoris vocem, alteram aurium ad terram premat, alteram verò cauda obturet, ne cantionibus auditis, ad excantantẽ confugere cogatur: siquidem id fieri ab hominibus scribit Albertus Magnus, quoniam in capite huius animalis, lapis pretiosus custoditus, à multis, lucri gratia, expetitur. Hoc autem à veritate alienum esse in primo capite huius libri vbertim dócuimus.

L.11.Orig.

Li.25.de An.

Si properemus ad alteram aspidis proprietatem; Plinius diuulgauit id à natura huiusmodi animantibus congenitum esse, vt nunquam mas, nisi comite fæmina, à specu egrediatur: propterea Reusnerus in paradiso poetico hanc proprietatem sic decantabat.

Alia proprietas aspidis.

Non prius è fouea visu truculentior aspis
Exit, quàm comitem senserit esse sibi. G

Immò addebat Plinius, quòd si harum Ferarum altera occidatur, tunc superstes iniuriam non impunitam relinquens, sociæ consortis occisorem in numeroso etiam hominum cætu inuestigare audet, vt illius vindictam suscipiat. Præterea aspides visum imbecillum, incessum tardum, & auditum subtilem sibi compararunt. Visum horum animalium hebetem callosa quædam tubercula fronti adhærentia, oculosq; comprimẽtia reddunt; idq; naturæ beneficio, multi factum autumant: quoniam si visionis acumine hæc bestia polleret, proculdubio maximam cæteris animalibus noxã esset allatura. At postmodum ingeniosa, & prouida natura, ob imbecillam visionem, hanc Feram aure vigili remunerauit. Quapropter læuissimo audito strepitu, quasi à quodam expergefacta somno, statim se se erigit. Hęc omnia Nicander expressit hunc in modum.

Visus imbecillus aspidũ, & cur.

Auditus qualis.

Nunc age terribilem sitientibus aspida squamis
Pestile plus alijs hoc ex grege reptile, nosce,
Formidabile cui corpus, tardumq; volumen
Quandoquidem transuersa via est, prolixaq; ventris H
Spira, veternosiq; niuere videntur ocelli,
At simul ac facili fortè obseruauerit aure
Vel minimum strepitum, segnes è corpore somnos
Excutit, & teretem sinuat mox aspera tractum
Horrendumq; caput, porrectaq; pectora tollit
Tam procera, extensa queunt, quam brachia duci.

Ira huius Serpentis.

Et quamuis poetæ cuiuscumq; Serpentis in iracundiam præcipitis tumidum collum describant: nihilominus hæc nota aspidis propria esse perhibetur. Id colligendum est ex Plinio, qui aspidum colla intumescere scripsit, cui fauet Lucanus hunc in modum canens.

Li. 9. pharsaliæ.

Aspida somniferam tumida ceruice leuauit.

Itaq; aspides duabus potissimum proprietatibus gaudere dicũtur, quibus alij Serpentes carent: cum ceruix horum animalium latè tumescat, & eorum venenum vnà cum

sapore

A ſopore artus patientis occupat. Scribebat Dioſcorides, quòd virus Aſpidis, & Baſiliſci more taurini ſanguinis, in arterijs vulneratorum, ſanguine cogit. His addit Volaterranus à pũctura aſpidis ranam depaſti vulnus immedicabile eri: propterea, ex Arnoldo, percuſſi ab aſpide, duarum, vel trium horarum ſpatio intereunt. Nec præter rationem: quandoquidem Ioannes de Vigo narrabat (referente Pareo) ſe Florentię nouiſſe circulatorum, qui vt melius propria pharmaca populo venderet, digitum aſpidi mordendum porrexit, & poſt horas quatuor interijt.

Vulnus aſpidis quando lethalius.

Habent præterea aſpides hoc peculiare, vt mordendo tumorem non indicant: deinde (cũ dentibus adeò exilibus, & mẽbranula tectis ſint præditi, vt à multis dentibus, carere credantur) tam exiguum foramen vulnerando formant, vt viſionem penè effugiat. Hac de cauſa multi Cleopatræ interitum cognitu difficilem fuiſſe arbitrantur, quæ morſu aſpidis vitam terminauit; quemadmodum ex Galeno in libro de Theriaca ad Piſonem colligendum eſt. Nam cum Auguſtus, ſuperato Antonio, viuam Cleopatram tanquam fæminam præſtantiſſimam in triumphum ducens Romanis oſtendere B decreuiſſet, ſtudioſus ſeruandam curauit. At illa malens Regina ex humanis decedere, quàm captiua Romanis eſſe ſpectaculo, hoc Serpentis genus, vt, citra ſuſpitionem, ſibi inferret mortem, elegit. Duabus igitur fidiſſimis mulieribus, Naera ſcilicet, & Carmione indies operam ſuã Reginæ præſtantibus iuſſit aſpidem viuis, ficubuſq; contectã ad fallẽdos cuſtodes in calatho deferri. Itaq; facto in prædictis fæminis periculo, num Serpens illicò perimeret; vnde ſtatim atq; Cleopatra illa exanimes conſpicata eſt, eodem met animali ſibi exitium attulit. Hæc fortè aſpidis ſpecies fuit chelidonia, quæ nulla interpoſita mora morſu venenans, illicò percuſſos vita priuat. Hęc etiam ſpecies inſtinctu quodam naturali ducta, cum libenter circa Nili ripas moretur, per dies triginta, ad loca alta properat, antequam flumen, Solum Aeg pti, alluuione fæcundet. Cherſæa verò aſpis non confeſtim, ſed interpoſita quatuor horarum mora, in animalium perniciem operatur. Demùm aſpis ptyas præter morſum ſaliuam habet venenoſam, & adeo tenuem, vt anguſtiſſimos etiam cutis porros facillimè penetrare poſſit. Quamobrem Galenus, ſcribens de Theriaca ad Piſonem, tradebat ptyadas aſpides, C exporrecta ceruice, & merita interualli longitudine, inſtar rationalis cuiuſdam animalis, venenum in tranſeuntes expuere. Quapropter Porphyrius non immeritò ſcripſit. οἱ ἐν αἰγύπτῳ ὄφεις πτύσματι χρῶνται, ὅθεν καὶ πτυάδες καλοῦνται, καὶ τυφλοῦσι τὰς ὄψεις τῶν ἐπιόντων. Nimirum Serpentes, qui in Aegypto ſunt, ſputo vtuntur, vnde & ſpuentes vocantur, & inuadentium oculos excęcant. His addendum eſt aſſertum Auicennæ, qui ſolo ſerpentini huius ſputi odore animantes perire exiſtimauit.

Interitus Cleopatræ qualis. Cap. 6.

Nomina ancillarũ Cleopatræ.

Aſpidis chelidoniæ vis.

Aſpis ptyas qualis.

Lib. 3. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων.

Naturæ etiam horum anguium meminit Olaus Magnus differẽs de aſpidibus aquilonaribus, quæ eleuatę ſupra pectus incedunt, ſputumq; venenoſum in gutture collectum, in reſiſtentem, vel obuium eiaculantur, deinde celeri curſu ad antra, & ſaxorum cauernas ſe ſe recipiunt. De natura autem ouorum aſpidis recitat Bartholomæus cognomento Anglicus, quòd hæc parua, rotunda, liuida, viſcoſa, fætida, ſummè venenoſa, & filamentis quibuſdam conglobata ſunt, quæ ſi contingat, vt inuenta à Rubeta, vel ab alio animali venenoſo foueantur, tunc vermis procreatur, qui viſu, & halitu, more Baſiliſci, primo fouẽtem, deinde alios etiam animantes perimit: Deniq; de tempera- D tura aſpidis, ſi lector multa ſcire deſiderat, confugiat oportet ad primum caput huius libri, vbi prolixiori ſermone de temperamento anguium agitur.

L. 19. c. 88

Oua aſpidum qualia.

LOCVS.

ASPIDES nullas in Gallia diuagari Bellonius atteſtatur: quamuis ibi multi verſentur ſerpentes, qui vulgò aſpides nominantur. Inſulæ quidem Hiſpaniæ, vt recitat Chriſtophorus Andreas in Oecoiatria (referẽte Pareo) aſpidibus omniq; venenato Ferarum genere redundãt. Neq; hoc à veritate recedere videtur; cũ calidiori regione delectentur. Etenim Ariſtoteles in hiſtoria animaliũ tradidit aſpides gigni in Africa, quarum ictus omni præſidiorũ generi reluctantur. Sed animaduertẽdũ ex Ioanne Bohemo, quòd Africa producit etiam Ichneumones, qui malitiam aſpidum repri-

Li. 8. c. 29.

reprimunt,atq; caſtigant. Lucanus etiam promulgauit ab hoc Ferarum genere loca diligi calidiora quapropter Africam,& potiſſimum Aegyptum,ripaſq; Nili tanquam peculiarem propriumq; locum incoli: vnde ſi accidat, vt huiuſmodi Feræ in frigidioribus locis conſpiciantur, illuc delatas eſſe Lucanus arbitratur, dum inquit. E

Li.9.Pharſal.

Ipſa caloris egens gelidum non tranſit in orbem
Sponte ſua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libyæ montes, & fecimus aſpida merces.

Quamuis Strabo quodammodo diſſentire à Lucano videatur,dum propriam ſpeciem Ægypto aſſignat,præter illas,quæ in alijs diuagantur locis:vnde ſtatuere videtur ali s etiam in locis aſpides procreari. Salmaſius tamen in Solinum ſententiæ Strabonis quodammodo fauens,de alijs Libyæ locis fortè locutum fuiſſe Strabonem pronunciauit. Veteres enim aſpidum patriam Libyam,& Ægypti fines circumſcripſerunt: nam retulit Nicander fuliginoſam aſpidem ſub Æthyopum gleba ab vnda Nili in mare vecta delitеſcere, & per hanc ſpeciem, ad mentem Ætij, aſpis chelidonia Nili ripas incolens intelligenda eſt:quandoquidem colorem hirundinum fuſcum eſſe omnibus cõſtat; cum etiam gemmæ chelidoniæ ab eodem colore denominentur. Itaq; inter aſpidum tres ſpecies nominatas,chelidoniæ Aegypti peculiares eſſe feruntur.Et eò magis, quoniam Olaus Magnus aſpides in plaga Septentrionali (licet quoad venenatam naturam Africanis debiliores) obſeruauit, quæ pariter ſcabroſa cute,cinereo colore, oculis ſcintillantibus, & longitudine trium, vel quatuor cubitorum, morſu feriant, cui præſentiſſimo occurrendum eſt remedio. F

Opinio Veterum circa locũ aſpidum. *Quæ ſpecies colat Nili ripas.* *Quænã aſpis Aegypto magis familiaris.*

ANTIPATHIA, ET SYMPATHIA.

A MVLTIS animantibus, & plantis aſpis diſſentire videtur, dum primo in odiũ Ichneumonis rapitur: quod Nicãdro non fuit ignotum,quando in Theriacis cecinit his verſibus in Latinum ſermonem translatis. G

Solus eam potis eſt Ichneumon vincere peſtem,
Cum graue cautus ei bellum parat, editaq; oua,
Quæ fouet in multorum hominum inſuperabile lethum
Omnia fracta terit, mordaceq; dente laceſsit.

Li.4.Pharſal.

Bellum quoq; Ichneumonis, & Aſpidis eleganter explicauit Lucanus his carminibus.

Aſpides vt Pharias cauda ſolertior hoſtis
Ludit & iratas incerta prouocat vmbra,
Obliquaſq; caput vanas Serpentis in auras
Effuſo tuto comprehendit guttura morſu.
Lethiferam citra ſaniem tunc irrita Peſtis
Exprimitur, fauceſq; fluunt pereunte veneno.

Cimices aſpidibus cõtrarij.

Præterea aſpis acri odio quoſdam angues Argolas nuncupatos proſequitur: quandoquidem ad illius internecionem à natura procreati eſſe videntur;cum ſcripſerit Suidas iuſſu Alexandri Magni,hoc Serpentis genus Argo Pelaſgico Alexãdriam,ad perimendas aſpides,delatum fuiſſe.Item aſpis Ranarũ fœtus cauda inſignes proſequitur;quod Agricola in libro de animalibus ſubterraneis annotauit. Amplius cimices aſpis abominatur; ideoq; contra eius morſum valere dicuntur: nam gallinæ ex Plinio, qua die cimices ederint, ab aſpide non morderi perhibentur. H

Ari radix aduerſatur aſpidi. *Li.7.Phyt. cap. 24.* *L.7.de rer. var.* *L.3.de Ira.*

Sunt præterea nonnullæ plantæ, à quibus aſpides naturaliter abhorrent. Primitus Ari radice omnes Serpentes,& potiſſimum aſpides fugãtur; ſiquidem eius fumo adeò inebriantur,vt, ex Porta,torpidæ interdum reperiantur.Plinius addit naturę aſpidum halicacabum ita aduerſari,vt radice huius plantę proprius admota,aſpis ſoporetur:id autem mirum non eſſe tradit Cardanus, cum huius plantæ radices, & ſemina hominibus quoq; ſoporem afferant. Ex altera parte loca opaca ab hoc animali ita diligi, vel potius odio haberi aſſerũt,vt proprium ſit huius Feræ in vmbra tantummodo exurgere ;vnde ſcriptum reliquit Seneca: ſicuti taurum color rubicundus excitat, & vrſos,

boueſq;

A boueſq; mappa proritat, ita aſpis ad vmbram exurgit.

Inſuper aſpides ob ſympathiam quãdam Afris,& Syris minimè obeſſe dicũtur: qua de cauſa prædicti populi proprios filios,vt narrat Vincentius Belluacenſis,ijs obijciunt, quos ſi læſerint tanquam adulterinos reſpuunt, ſin ſecus eos tanquam legitimos nutriunt. Verùm id non de omnibus Afris, & Syris,ſed tantum de Pſyllis Libyæ populis intelligendum eſt, de quibus, in hiſtoria Serpentis in genere, actum fuit. Tandem animalia eiuſdem ſpeciei tam ſingulari amore ſe inuicem complectuntur, vt nec vipera viperam, nec aſpis aſpidem lædat. Hæc fuit opinio Galeni in libro de inæquali intemperie, quando hæc verba protulit. *Ita vtiq; & ſcorpium nécaueris ſi ieiunus illi inſpueris, At non homo hominem morſu interimit, nec vipera viperam, nec aſpis aſpidem: ſiquidem quod ſimile eſt, id congruum amicumq; eſt, quod contrarium, inimicum, & noxium.*

Sympathia aſpidũ cũ varijs populis.

Cap. 6.

VENENI ASPIDVM SIGNA.

B

VESTIGIA ictus aſpidum tam obſcurè apparent, vt acrem etiam oculorum aciem effugiant, & eò magis, quia tumor circa vulnus non eminet ob veneni tenuitatem, quod mirabili celeritate ad partes intimas penetrat,ideoque cutim ſubiens ita ad peniciora delabitur, vt vel parùm, vel nihil in ſuperficie cutis emineat. Hac de cauſa mors Cleopatræ cognitu fuit difficilis, & nonniſi ſerò ab Octauianis,ex duobus paruis punctis deprehenſa. Vnde non iniuria ſic canebat Nicander in Theriacis.

Mors Cleopatræ cur fuerit difficilis cognitu.

Nec tamen vlla vides impreſſi vulnera morſus,
Nec dignus fatu tumor ictum corpus adurit.
Sed qui læſus homo eſt, citra omnem, fata laborem
Claudit, & ignauo moriens corpore fatiſcit.

C Hæc & alia ſigna huius veneni diuulgauit Lucanus, dum interitum Leui morſu aſpidis perempti enarrauit hunc in modum.

L. 9. Pharſal.

At tibi Leue miſer fixus præcordia preſſit
Niliaca Serpente cruor nulloq; dolore
Te ſtatus morſus ſubita caligine mortem
Accipis, & Stygias ſomno deſcendis ad vmbras.
Non tam veloci corrumpunt pocula letho
Stipite, quæ diro virgas mentita Sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæo.

Per Neliacum Serpentem à poeta hoc in loco aſpis intelligitur: cum libenter circa ripas Nili verſetur, citiuſq; dicitur hoc animal morſu interimere, quàm toxicum arboris apud Sabæos populos naſcentis. Reuſnerus quoq; in Paradiſo poetico meditans omnium morſu aſpidis inductum, pronunciauit diſtichon huius tenoris.

Serpens Niliacus qui.

Brachia ſi fuerint ſacris admorſa colubris,
D *Iam trahit occultum membra ſoporis iter.*

Huius etiam ſymptomatis meminit Georgius Pictorius in Lerna malorum,dum cecinit.

Aſpidis & morſu læſum dormire fatentur
In mortem, antidotum nec valuiſſe ferunt.

Itaque cum alias exaratum fuerit venenorum alia vni, alia alteri corporis parti peculiarem afferre noxam: poterimus in præſentia pronunciare virus aſpidis principaliter cerebro aduerſari; quemadmodum ex enarrantis ſymptomatibus hunc morſum concomitantibus colligendum eſt: veluti ſunt ſopor, & oculorum nictationes. Scribebat enim Dioſcorides, quòd ſtatim poſt ictum aſpidis, caligo oculos obumbrat,nullus penè conſpicitur tumor, mediocris inſurgit ſtomachi dolor, & vulnus eſt adeo exiguum, vt ab acutiſſima acu factum eſſe videatur. Addit poſtea Matthiolus in commentarijs ad Dioſcoridem, quòd ictum aſpidis conſequitur ſtupor, pallor, frontis refrigeratio, hiatus aſſiduus, palpebrarum nictatio, colli inclinatio, capitis grauitas, ſegnities, lapſus in profundum ſomnum, & tandem conuulſio. Immò addit quoq; ex

Symptomata morſus huius Feræ.

L. 6. c. 56.

Loco cit.

morſu

Symptomata morſus cherſææ aſpidis. morſu aſpidis chelidoniȩ præſẽtiſſimam eſſe necem,& ex ictu cherſæȩ nonniſi poſt ſpatium quatuor horarum accedere: cum ptyas multò tardius interimat. Auicennas autem ſigna morſus aſpidis chelidoniȩ,necnon aſpidis ſiccȩ,ſeu cherſææ eadem eſſe affirmat: harum namq; alterutra, ſi mordeat, accidunt,vt inquit ipſe,frequentes ſingultus, alteratio caloris, ſtupor, & frigus membrorum,& ſomnus profundus cum pulſus vehementia. *Signa morſus ptyadis.* Sic mordeat ptyas, ideſt ſpuens: tunc patiens, ad mentem eiuſdem Auicennȩ, ſenſu, & motu penè priuatus, poſt continuos ſaltus ſoporatur: cum torſione colli, ſpaſmo, pulſu inordinato, & abſq; dolore, vita priuatur: quamuis ab initio dolorem inteſtinorum ſenſerit, & ad vomitum prouocandum, digitos in guttur introduxerit. E

Actuarius quoq; patientis colorem in viridem, & herbaceum permutari aſſerit: deinde in reliquis ſymptomatibus aſſignandis, ſententiæ Nicandri,& Auicennæ adſtipulatur. Tandem Ponzettus non modò ſymptomata ictus aſpidum,ſed etiam eorum cauſas in medium afferre conatur,dum inquit nigredinem quandoq;circa locum affectum, *Symptomatum huius veneni cauſæ.* dimanare à nimia caliditate veneni partem adurentis ,& oculorum obſcuritatem à vaporibus venenatis oriri atteſtatur, qui interdum capitis dolorem afferre ſolent. Poſtea humores in ſtomacho venefica vi infecti agitantur , & vomitionem prouocant : immò ſæpè conuulſionem, quoniam tunicæ ſtomachi contrahuntur, & coarctantur. Denique materia deſcendens ad inteſtina dyſenteriam , ſyncopem, & interitum procreare dicitur. F

VENENI ASPIDVM MEDELA.

MVLTI, antequã præſidium aliquod ad profligãdum aſpis virus,præſcribant, vitæ ægrotantis periculum facientes, centaurium in vino tritum propinant; nam ſi pharmacum euomatur, patientem periturum, ſin ſecus, victurum G *L.8.c.29.* eſſe pollicetur. Ariſtoteles tamen,in hiſtorijs animalium, aduerſus ictum aſpidis Africanæ nullum valere præſidium atteſtatur. Quare hinc colligere poſſumus, pro caſtigãdo aſpidum aliarum regionum veneno,medicinam aliquem habere locum. *L.6.c.54.* Vnde Dioſcorides, ad aſpidum virus,remedia in capite de Ceraſte propoſita commendauit. *Partis mutilatio, vbi conueniat.* Plinius vnam tantùm opem, nimirum partis mutilationem inueniebat; cui ſententiæ Paulus Aegineta ſubſcripſit.

Aelianus quoq;non videtur recedere à prædictorum virorum opinione,dum inquit: Serpentum venenum peſtiferum eſt, ſed peſtilentius aſpidis:viperæ,& aliorũ anguium morſus non carent remedio, aſpidis tantummodò ictum curari non poſſe intelligo. *Exuſtio partis vulneratæ.* Mercurialis tamen admonet curationem huius veneni eſſe ſollicitandam , conſequenterq; ad plagæ exuſtionem deueniendum eſſe, vel podicem galli, aut columbæ vulneri eſſe applicandum. Et quoniam vulnus exiguum eſſe ſolet,ſcarificationibus,aut ſicyarum appoſitione dilatandum eſſe docet. *Medicamẽta tenuium partim adhibenda.* Amplius,ex Pareo,quoniam veneno aſpidum, ſanguis in venis, & arterijs congelatur, medicaminibus calidis, & tenuium partium H vtendum eſt : veluti ſunt magna antidota, ſcilicet theriaca, & mithridatium , quæ in aqua vitæ diſſoluta intrinſecus, & extrinſecus, adhiberi poſſunt. At ſi accidat, vt pars læſa nigricet, ſatius eſſe putat Pareus, ſi vires ferant, partem eſſe amputandam.

Simplicia medicamẽta,quæ conueniant. Cæterùm, vt in his præſidijs proponẽdis ordinatim incedamus, à ſimplicibus per os ſumendis exordiemur. Hæc autem à plantis, animalibus, & lapidibus deſumuntur. *Origanum.* In primis nonnulli origanum virens,ad vomitum excitandum,cum vino tritum propinãt, deinde antidotis fæliciori cum ſucceſſu vtuntur. *Allium.* Olaus Magnus allijs tritis, cum zytho adhibet. Plinius clematidem ægyptiam contra Serpentes, & potiſſimum aſpides ex aceto efficacem prædicat. *Aniſum. Lupinus. Hyoſciam.* Deinde aniſum,lupinum,necnon hyoſciamum contuſum in vino præbet. *Ariſtolochia. Gentiana.* Ponzettus Ariſtolochiam cum roſis,& ſemen apij cum mero, item carpobalſamum, & puluerem gentianæ cum vino, vel modico menthæ ſucco commendat. Pariter mira vis citri aduerſus aſpides, apud Atheneum legitur. *L.3.c.5.* Scribit enim prædones quoſdam vltimo damnatos ſupplicio tanquam Ferarum cibum in theatrum à militibus

intro-

A introductos, & ab aspidibus percussos nihil passos fuisse. Ideò Princeps id admiratus, de cibo reorum militem custodem interrogauit: sed statim atq; cognouit eorum cibum fuisse citrum, postero die talem cibum vni, alteri verò nequaquam dari iussit: vnde qui citrum non comederat, altero incolume, ab aspidibus punctus interijt. *Citri virtus admiranda.*

Præterea in hoc casu multum adiumenti affert acetum, & præcipuè acerrimum, cuius tanta quantitas sumenda est, donec qualitas aceti circa dextram præcordiorum partem ab ægro percipiatur: Hepar enim in morsu aspidis sensu priuari aiunt. Ad confirmandum, & extollendum hoc præsidium, addere possumus historiam cuiusdam hominis à Plinio recitatam, qui vtrem aceto plenum ferens incautè calcauit aspidem, à quo fuit vulneratus, & quoties deponebat vtrem, toties se esse sauciatum sentiebat; sicq; remedium huius morsus acetum esse intellexit. Id rursus stabilire potest casus cuiusdam pueri, qui cum ictus esset ab aspide, & ob ingentem æstum siti premeretur, aliumque non haberet humorem, acetum, quod fortè secum habebat, hausit, & liberatus est. Cornelius Celsus credidit hoc accidisse, non quia acetum facultatem refrigerandi, B sed quia vim dissipandi possideat: ideoq; verisimile est hoc præsidio, humorem intra corpus densatum discuti, & sanitatem restitui. His addatur vrina impubium puerorum, quam non infrugiferam, in hoc casu, Plinius existimat. Verùm Marcus Varro octuagesimo nono vitæ anno tradidit, ictus aspidum sanari, ipsa percussorum vrina, quod posteà confirmauit Quintus Serenus his versibus. *Aceti virtus in morsu aspidū.* *Casus pueri ab aspide icti.* *Cur acetum sanet morsus.* *Vrina impubiū laudatur.*

Si verò horrendum vulnus fera fecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu,
Varronis fuit ista senis sententia, necnon
(Plinius vt memorat) sumpti iuuat imber aceti.
Dicendum &c.

Ab Animalibus etiam homo percussus ab aspide non mediocrem fructum est consecuturus. Ponzetus, ad mentem nonnullorum, stomachum ciconiæ cum vino tanquam singulare auxilium extollit. Plinius fel mustelarum, quas Græci ictidas vocant, contra aspidum punctiones vtilissimum; immò vrinam testudinis cimicibus tamen admixtis C efficacissimam esse iudicat. Vnde postea Kiranides non solum testudinis vrina, sed marinæ quoq; testudinis sanguine hausto, omnes ferè morsus, sed præcipuè aspidis sanari opinatus est. Tandem Orpheus in libro de lapidibus, corallium in pino potum ab aspide punctis quamplurimum prodesse fatetur. Item in *Pam* prouincia Regni Malacensis inuenitur quandoque in felle histricis lapis, ob raritatem alicuius æris, coloris est dilutioris purpuræ, amari gustus, & tandem leuis, & instar saponis lubricus. Et quamuis in Malaca lapis bezaar sit frequens; nihilominus Incolæ lapidem hunc in felle histricis Malacensis repertum, ad resistendum cuicumq; veneno longè præferunt: Macerant enim lapidem in aliquo liquore cardiaco, vel, hoc deficiente, in aqua communi, quàm postmodum patientibus propinant; vnde stomachus roboratur, & venenum eis nihil obest. *Stomachus Ciconiæ.* *Vrinæ, & sanguis testudinum.* *Lapis Malacensis.* *Lapis Histricis.*

Si ad composita alexipharmaca mentē conuertamus. Primò incidemus in theriacam magnam Andromachi, quę venenatis non mediocriter confert: propterea Galenus in libro de vsu Theriacæ ad Pamphilianum hæc habet. Percussis à vipera, vulneratis à Serpē-D te, ictis ab aspide, commorsis à rabido cane, demum læsis ab aliquo animali, quod dentibus, aculeo, vel contactu venenum relinquat, recens theriaca satis superq; efficax remedium est. Recens autem est, quæ sextum, & trigesimum annum nondum attigerit. Quapropter Septentrionalem plagam incolentes, si ab aspide demorsi fuerint, ex theriaca Venetijs illuc vecta salutare remedium percipiunt. Hanc autem deficiēte, teste Olao Magno, allium contusum, & in cereuisia dissolutum bibunt, & aliud similiter supra ictum collocant, & liberantur. Succedit antidotus Antipatri, quæ & theriaca nuncupatur: ex hac autem sumpta ante, & post ictum aspidis non parum vtilitatis patiens est percepturus. Recipit igitur, Galeno teste, gentianæ vnciam dimidiam, radicis trifolij tantumdem, seminis eiusdem drachmas duas, polij drachmas tres, aristolochiæ tenuis drachmas duas, radicū peucedani, & galbani tātumdem, petroselini drachmas quatuor, rutæ syluestris drachmas tres, pyrethri drachmam, herbę pedicularis tantumdem, radicum vitis albę drachmas duas, leucopiperis tantumdem, acori drachmas tres, thymiamatis drachmam, & obulos quatuor; verbasci, chamęptios, chamęlęę, marrubij, conizę, *Composita medicamenta ad morsus Aspidū.* *Theriacæ magnæ Andromachi vis.* *L. 2. de Antid. c. 10.* *Antidotus Antipatri, quæ recipiat simplicia.*

cymini

cymini æthiopici, ſucci papaueris, caſtorei, ſeminis, fœniculi, agarici, caſſiæ rufæ, florum iunci odorati, rhei, ſingulorum drachmas duas, dauci cretici drachmam, & obulos tres, opopanacis tantumdem, ſagapeni drachmas duas, & obulos tres, abrotoni drachmam, & obulos tres, dictamni, & ſtyracis tantumdem, cinnamomi drachmas tres, nardi tantumdem, myrrhæ vnciam dimidiam, thuris drachmam, aniſorum, & ſucci cyrenaici tantumdem, coaguli hinnuli drachmas tres, croci vnciam, & mellis attici, quod ſatis eſt: deinde ad nucis auellanæ magnitudinem exhibetur. E

Quantitas ſeu Doſis prædictæ antidoti.

L. 2. de Antid. c. 10.

Neq; omittenda eſt theriaca ad internos dolores Euclidis Palatiani, quam vt ipſe referebat, aduerſus aſpidum morſus compoſuit. Recipit autem, vt videre licet apud Galenum, caſtorei drachmas ſex, opopanacis, ſagapeni, ſeſeleos, cachryos, chamædryos, chamæpityos, Marrubij ſingulorum vncias duas, ſtyracis, bituminis iudaici, myrrhæ, ſingulorum drachmas ſeptem, ſucci papaueris vnciam, & mellis libram. Percuſſi à Serpentibus prius vomere debent: dende huius drachmam, cum ſucco fraxini, vel cum vino bibant. Præterea recitatur etiam à Galeno antidotus Damocratis, quæ in morſibus aſpidum non vulgariter poteſt prodeſſe his verſibus. F

Nunc autem tradere medicinas volo
Quæ morſus tantum venenatos ſanent
Cornutæ, viperarum, aſpidis cherſydri:
Ictus Ferarum, & puncturas quoq;
Apum, veſparum, ſcorpij, phalangij.
Hac arte ſtruas. Iridis bis quatuor
Aſſume drachmas primum: tum zingiberis
Succi panacis, & ſucci papaueris,
Radicum libanotidis, ſemen trifolij
Cuiuſq; creticum tamen bis quatuor.
Ariſtolochiæ longam dico, & rutæ
Agreſtis ſeminum drachmas duodecim.
Radicum vitis albæ ſex, & decem:
Serpilli verò pariter, & ſmyrnij, G
Pontoq; miſsi nobilis caſtorij
Tantumdem: ſed eryngij, & ſeminum apij
Aethiopici præſertim, & adhuc noui,
Cuiuſque drachmas appendo ter duas:
Eruiq; candidi, & mundi bis duodecim.
Hæc cuncta ſicca, & tranſmiſſa cribro,
Excipe vino: paruos inde fac orbes,
Rotaſuè paruas, vnicam drachmam dabis
Huius medicamenti ex hemina meri
Boni, non commiſti, pinguis, & non noui.
Facit dimidium reſolutum aqua
Tumori ventris, atq; turgido colo,
Et quibus incerta cauſa quicquam dolet.

Item Chriſtophorus Andreas in Oecoiatria (referente Pareo) præter theriacam, proponit ad morſvs aſpidum, ſingulare præſidium, quando ait. Inſulas Hiſpaniæ aſpidibus, omniq; venenatorum animantium genere abundare, & aduerſus eorum ictus, theriaca poſtpoſita, ſequenti antidoto, fælici ſucceſſu vti, quæ vires inſignes, & adeò multiplici experientia comprobatas habet, vt Incola non dubitauerit ſe quantumlibet efferæ aſpidi mordendum offerre. Recipit autem hoc medicamentum folia taxi barbari cariophilatæ, leucoi rubri par pondus, quæ in aceto acerrimo, & vrina ſani hominis, pro fotu læſæ partis feruere debent. Sed ſatius eſſe exiſtimat author, ſi patiens ieiunus tres vncias huius decoctionis, duabus horis ante paſtum, hauriat. H

Noua antidotus ad morſũ aſpidum.

Aqua cuiuſdam circulatoris.

Olim etiam quidam circumforaneus medicatam venditabat aquam, qua pota, demorſi ab aſpide ſanabantur: eo potiſſimum tempore, quo Pompeius Rufus Romę ędilitium munus obibat; quamuis poſtea hic circulator, permultis, qui eandem factitabant artem circumſtantibus, ad ſuam oſtendendam virtutem, & ad ſpecimen de ſe præbendum aſpidem brachio admouerit, ſed cum propriam ſorbere non potuerit aquam, quę

ex

A ex insidijs euersa, vel subducta fuit, paulò post, veneno ad intima penetrante, vita priuatus fuit. Postremò Petrus Andreas Matthiolus in commentaris ad Dioscoridem, mirandum in modum extollit suam quintam essentiam ex aqua vitæ tanquam præstantissimam antidotum contra virus aspidum; quod medicamen, cum sit tenuium partium, celerrimè per vniuersas corporis partes diffunditur, & venas, arteriasq; cõfestim penetrat, ideòq; prohibet, ne sanguis, & spiritus in venis refrigerati densentur, pariterq; adaucto calore innato, venefica vis citissimè superatur.

L. 6. c. 54. Quinta essentia Matthioli.

Enumeratis internis alexipharmacis ad externa recensenda properandum est, quibus interdum pars affecta fouenda, & refocillanda est. Dioscorides sermonem habens de cimicibus lectularijs, illas ictibus aspidum vtiliter illiniendas esse tradebat: itẽ butyrum circa vulnus esse ducendũ, & folia fraxini imponenda probabat. Amplius aquã maris contra ictus scorpionum, phalangiorum, & aspidum vtilissimam prædicabat; dũmodo patiens in eã calidã sæpius descenderet. Plinius halicacabo cum oleo trito, in hoc casu, vtebatur. aliquando has herbas polium, & rutam syluestrem, ex aqua cælesti
B tritas, ad mitigandum aspidis vulnus laudabat. Aetius pro fomento aquam marinam adhibebat; quandoq; post scarificatas cucurbitulas, centaurium cum myrrha, & modico opio, aliquando rumex instar emplastri accommodatum parti læsæ apponebat. Preterea non est omittenda theriaca, quæ extrinsecus etiam adhibita præcipuam vtilitatem, parti vulneratæ afferre solet. Olaus Magnus refert, quòd gentes Aquilonares non modo theriaca, sed furfure quoq; instar emplastri accommodato vtuntur. Vincentius Belluacensis scriptis mandauit: quòd quidam citra vllum remediorum intrinsecorum, & extrinsecorum vsum, verbis, aspides excantant, ne veneno nocere possint, & vt de illorum capite lapis à multis expetitus erui possit. Author anonymos tradit excantari aspides, ne lædant, quoniam Dæmones discurrunt cum verbis ad serpentes, & infectione interiori hoc faciunt, vt serpentes ad nutum eorum moueantur, & sine læsione tractabiles fiant. Verùm de his vanis cantionibus in capite primo huius libri multa scripsimus.

Lib. 2. de mat. med.

Aquæ marinæ virtus

Theriacæ Andromachi.

C

EPITHETA.

QVÆDAM huius animalis epitheta locum natalem, & naturales quasdam eius proprietates respiciunt, quędam verò cum alijs anguium epithetis sunt communia. Quoad primum aspis aliquando Niliaca, & quandoq; Ægyptia nominatur, interdum etiam Pharia à Pharo parua Aegypti insula: cum aspides prædictis delectentur locis. Surda quoq; vocatur aspis, non quia auditu careat, sed quia ad repellendas magici cantoris voces, aures obturare perhibeatur: vel potius ab effectu, quoniam morsu saporem inducens patientem surdum reddat: idcircò apud Apollinarem legitur aspis κωφὴ, nimirum surdastra: quamuis ab Hesychio, hoc epitheto donetur illa serpentis species, quæ, ob cæcitatem, Latinis cæcilia appellatur. Ratione alterius proprietatis, aspis apud Latinos somniculosa, somnifica, & somnifera di-
D citur. item Græcis ἀσπὶς ὑπνώδης ab ὕπνος somnus, quoniam morsu soporem percussis afferat. Vnde Lucanus canebat.

Aspis cur surda dicatur.

Cur somnifera dicatur.

Hic quoq; prima caput mouit de puluere tabes
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit
Plenior huic sanguis, & crassi gutta veneni
Decidit &c.

L. 9. Pharsal.

Hac de causa nonnulli, etiam expositores Ouidij fuerunt huius opinionis per pigram Serpentem, aspidem à Poeta intellectam fuisse, quando libro secundo Amorum sic cecinit.

Pigra serpens quæ.

Pigraq; labatur circum donaria Serpens.

Nonnulli siccam aspidem vocarunt fortè, quia incolens Nili ripas, nunquam aquæ se se immergat: quamobrem Lucanus decantabat.

——— *stabant in margine siccæ*
Aspides, in medijs &c.

Aſpis cur ſicca dicatur. *Epitheta græca.*

Auicennas tamen ideò ſiccas aſpides nuncupari opinatur, quoniam vehementi cutis E
ſiccitate præditæ ſint. Inſuper ob tabificum virus, lethifera nominatur aſpis à Lucano, à Græcis ἰοχέαιρα, ideſt veneno gaudens, & apud Orpheum παλαμναῖον nimirum cæde contaminata: quamuis hac etiam voce greca, peſtis, & pernicies ſignificetur. Aliter etiam hic Serpens Græcis dicitur ἀνδρόφονος, nempè homicida, item ἰόβολος: venenum proijciens: quamuis hoc eodem nomine denotetur, qui ſagittas eiaculatur, aliquãdo Græcis vocatur πευκεδανός, ſcilicet exitioſus: licèt vt plurimum hoc nomine amarus deſignetur; nam herba πευκέδανον ab amarore proprium nomen ſortita eſt. Quandoq; dicitur πυρίπνοις, videlicet ignem ſpirans: quamobrem tumeſcens, formidabilis, & Græcis σμερδαλέην cognòminatnr. Pariter λιχμηρὸς linguam exerens, & in èpigrammatibus Græcis ἀναιδὴς impudens, & tandem Nicandro in Theriacis εἱλικόεσσα ſinuoſa indigitatur.

D E N O M I N A T A. F

Aſpidotrophi populi qui. *Synaſpiſmum quid vocauerint Priſci.* *L. 25. lect. antiq. c. 31*

QVÆDAM pauca tam græca, quam latina ab aſpide tum animali, tum clypeo denominationem ſortiuntur. In primis ἀσπιδόδηκτος nuncupatur ille, qui ab aſpide percuſſus fuit. Item ἀσπιδοτρόφους, qui aſpidibus veſcitur: quamobrem Galenus ad calcem ſecundi libri ad Glauconem, Marſos populos ἀσπιδοτρόφου, nempè aſpidum carnem vorantes indigitauit. Synaſpiſmum poſtea Veteres vocabãt, quãdo, in phalange, ſinguli cubitum occupabãt, nam Phlethon Gemiſtus, referente Cęlio Rhodigino, prodidit Philippum Amynte omnium primum Macedonicæ phalangis ſynaſpiſmum conſtituiſſe. Amplius Aſpidiſcos, eodem Rhodigino teſte, quoddam ornamenti genus in ſcutis eſſe perhibetur. Imò partem in naui ad puppim vergentem, aſpida vocabant. Inſuper, ex eodem Rhodigino, Aſpidas forma orbiculari campos olim nuncupabant, aut vbi plures aſpides verſabantur. De parte tandem Vrbis Argiuæ, Aſpida nominata, Plutarchus in Vita Pyrrhi multa monimẽtis mandauit, ad quem G
locum lectorem relegamus.

MYSTICA, ET ALLEGORICA.

Cap. 11.

LEGVNTVR in ſacris Biblijs, nimirum apud Eſaiam hæc verba. *Lactens delectabitur ſuper foramen aſpidis.* Multi exponunt, quòd quicumq; ex hominibus, occulto veneno ad nocendum referti ſunt, ſub regno Chriſti, mutato ingenio, fore vel pueris innoxios.

Cap. 59.

Iterum apud eumdem Prophetam leguntur talia verba. *Oua aſpidum rumpent, & telas araneæ texunt, qui comederit de ouis eorum, morietur, & ſi comprimantur, producetur regulus.* Aliqui expoſitores de peccatis Iudæorum Prophetam egiſſe aſſeuerant: quaſi hic ſit ſenſus: vos eſtis ſimiles ouis aſpidum, quibus fractis, nil aliud quàm aſpis emergit, & omnes veſtri labores telis arenarum aſsimilantur, quæ nullius H
ſunt vſus; cum ex ipſis nulla veſtimenta parari poſsint. Gloſſa huius loci ita exponit. Veluti ex ouis aſpidũ naſcitur Regulus; ita ex Iudæis dimanabit Antichriſtus.

Oua aſpidũ myſticè quid ſignificent.

D. Hieronymus pręd ictum Eſaię locũ interpretãs prodidit, fractione ouorũ aſpidum, myſticè denotari manifeſtationẽ errorũ, qui veritatis, & bonitatis ſpeciem præ ſe ferunt, vt eorũ fætor omnium naribus cõmunicetur. Lauretus autẽ in ſylua Allegoriarum id myſticè interpretatur venenatam doctrinam, vel Improborum conſilia in humanis cordibus delitеſcentia, quæ tandem peruerſis operibus manifeſtantur.

Cap. 2.

Iterum in Deuteronomio legitur. *Venenum Draconum vinum eorum, & venenum aſpidum crudele.* Interpretes per hæc verba myſticè indicari fatentur Dæmones, Inuidos, & Calumniatores, qui verborum præſtigijs, & vaniſsimis commentis, hominum ſimplicium mentes decipere conantur.

Cap. 20.

Demùm quando apud Iob legitur. *Panis eius in vtero illius vertetur in fel aſpidum intrinſecus,* ſcribunt Interpretes pro expoſitione huius loci, malum illud, quo impij delectantur, tanquam cibum immutaturũ naturam, & tanquam venenũ maximè no-

A noxium, quale aspidum ab omnibus conspiciendum fore: & quoniam in eodem capite Iob habet hæc alia verba. *Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.* D. Gregorius in moralibus id mysticè declarans inquit; Demonstrari initium occultarum cogitationum, quæ in corde oriuntur: sed postea mens capta violenti veneno tentamenti opprimitur, & necatur: cum aspis latentes malorum suppeditationes denotet, & vipera violenta designet tentamenta. *L. 15. ca. 9.*

MORALIA.

AVTHORES morales vnanimes produnt Diabolum meritò aspidi assimilandum esse: nam si aspis morsu patientem soporat; Diabolus quoq; si dentibus læthalium criminum peccantem momorderit; illum somno mundarum deliciarum adeò obruit, vt omnibus priuetur sensibus. Primò enim propriam fragilitatem, *Diabolus assimilatur aspidi.*
B mortem appropinquantem, & Dæmonum crudelitatem non conspicatur, æternarũ suauitatem voluptatum non odoratur, correctiones virorum iustorum non audit, confessione non loquitur, bonis operibus non mouetur, & deniq; sceleratis, & mortiferis criminibus inuolutus ità dormit, donec diabolicum virus eum interimat. Cum tamen manifesta sit Christi doctrina apud Mattheum. Vigilare oportet, quoniam si sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; neq; fineret perfodi domum suam; Deinde si aspis ità cognominatur, quia venenum aspergat: Diabolus quoq; tentamenti virus dissemi nat. Immò si, ad mentem Plinij, hic serpens Mauros, & Afros non lædit: pariter Diabolus viris iustis nocumento esse nequit, qui Mauri iure meritò cognominari possunt; cum assidua pœniten ia nigri esse ferantur. Amplius Dæmon erga viros iustos interdum ità se se gerit, veluti cantator magicus erga aspidem, qui cantionibus, eum de cauerna educere nititur: sic Diabolus assiduis mollium monimentis deliciarum, prædictos viros de profunda status fidei, & gratiæ cauerna extrahere conatur. Demum si quis ab aspide demorsus nonnisi per mutilationem membri sanatur: pari ratione, membra corporis Ec- *Cap. 24.* *Iterum dæmon comparatur ad aspidem.*
C clesiæ à Diabolo per hæresim infecta totum corpus inquinabunt, nisi separentur. Dicebat enim Christus apud Mattheum, omnem arborem bonos non producentem fructus excidendam esse. *Cap. 3.*

Cæterùm non solum Diabolus, sed homo etiam auri sitientissimus, assiduisq; lucris, & opibus inhians aspis nuncupari poterit: cum, ritu illius venenosi animalis, oculos in temporibus, & non in fronte habeat; non enim anteriora, & æterna conspicatur, sed lateralia, nimirum mundi diuitias, & vsuras meditatur: nam vsuræ, non secus ac aspides sæuiunt, mordent, inficiuntq; & necant eum, qui fœneratur. Vnde Author sub nomine Chrisostomi præclarè id significat, vbi aduersus fœneratorem declamat hunc in modum. Similis est pecunia vsuraria aspidis morsui: *sicut enim, qui ab aspide percutitur, quasi delectatus cadit in somnum, & sic per soporis virtutem moritur, sic qui accipit pro vsuris ad tempus delectatur, quasi qui beneficium accipit, & sic per suauitatem beneficij non sentit quomodo captiuus efficitur: nam sicut venenum aspidis latenter per omnia membra discurrit, & corrumpit. Sic vsura per totas facultates eius discurrit, & conuertit eas* *Auarus æmulatur aspidem.* *Homil. 12. in Matth.*
D in debitum. Præterea in erroribus perseuerantes, more aspidum, aures obturant, ne diuina audiant præcepta. Nam cantator magicus est concionator, qui blandis hortationibus illos de vitiorum specu eruere conatur. At illi aures animæ, scilicet intellectum, & voluntatem obturãt: siquidem aurem voluntatis terra mundanæ voluptatis claudunt, & aurem cordis, & intellectus cauda, idest fine vitæ: cum diuturnam vitam protrahere, & tandem pænitentiam agere sperent. Iuxta illud Ieremiæ. *Indurauerunt ceruicem suam, ne audirent legem, & ne susciperent disciplinam.* Sed exemplum obstinati peccantis expressum habemus in libris Decretalium: vbi summus Pontifex iure optimo vehementer inuehitur in Fridericum Imperatorem his verbis. *Sed licet sic apud eum pro pace, paternis monitis, & precum curaremus insistere lenitate; idem tamen Pharaonis imitatus duriciam, & obturans, more aspidis, aures suas preces hominum, & monita, elata obstinatione, & obstinata elatione despexit, propter quod &c.* *Peccantes obstinati similes aspidibus.* *Cap. 17.* *Lib. 6. c. 2.* *Obstinatus, ex D. Augustino assimilatur aspidi.*

Diuus etiam Augustinus in expositione psalmi nonagesimi, obstinatum aspidi assimilandum esse retulit; dum dixit. *Hic verè nominatur aspis, quia alteram aurem quam*

proximè poteſt terræ infigere, alterā verò caudæ immiſſione obturare conatur, ne audiat. Quid ad hæc excantantis vox, quid ſermo faciet prædicantis? Orabo pro eo, baptizabor pro mortuo, vberrimo quodam profluuio lacrymarum: apud quem viderim nihil humanæ excantationis quamlibet ſapientiam, nihil quantumcumq; admonitionis induſtriam præualere. Nouerit tamen vir ſapiens non Cælo ſe ſe, ſed ſolo infigere caput, quod ſapientia, quæ è ſupernis eſt, non modò pudica, ſed etiam pacifica ſit. Hæc autem Magis (vt ita dicam) aſpidica, niſi terrena eſſe non poteſt, ſed nec ideò obſurdeſceret, niſi cauda quoq; obturaret auditum, cauda eſt finis intentionis, hæc ſurditas deſperata, dum hic quidem velut terræ infixus propriè inhæret voluntati, inde velut reflectens caudam, finem aliquem meditatur, & infigit animo, quem deſiderat adipiſci. Inde tam mordax, & amarus ſermo inuenitur in ore hominis obſtinati, quod nulla ad eum penetrari queat beneuolentia monitoris. Inde aſpidis virus in linguæ aculeo perſeuerat, quod aduerſus linguam excantatoris tanto ſe ſtudio obturarit. E

Detractores ſimiles ſunt aſpidibus.

Illi etiam, qui alienam famam paſſim debacchantur, aſpidibus optima de cauſa, in ſacris Biblijs, aſsimilantur. Hæc ſunt verba. *Venenum aſpidum ſub labijs eorum ſepulcrum patens eſt guttur eorum*, ſanè ora bonorum, non ſunt talia, ſed odoris plena ſuauiſsimi. F

Tyranni aſpidi ſimiles.

Li. de Amicit. c. 48.

Inſuper importuni, & immites tyranni aſpidum ſimilitudinem effugere non poſſunt: nam veluti aſpis nonniſi cum ſocia vagatur, & alterius interfectorem pertinaciſſimè perſequitur: ſæuus quoq; tyrannus, cui, vt dicebat Cicero, nulla eſt fides, nulla charitas, nulla ſtabilis beneuolentiæ fiducia, omnia enim illi ſemper ſuſpecta ſunt; aut filium, aut alium tyrannidis ſucceſſorem ſibi adiungit, ne ſi quid acciderit, vltor deſit.

Improbus, & ſceleſtus Princeps.

Iudex quādo debeat imitari.

Importuno tyranno adiungere poſſumus improbum, & ſceleratum Principem, qui more aſpidis Afris minimè noxij, proprijs conſanguineis, aut ſibimet ob munerū copiam, amicitia deuinctis peccantibus parcit; aliorum verò ſcelera libera, & impunita non relinquit. Immò Princeps, & Iudex iuſtus mores illius ægyptiacæ aſpidis imitari deberet, quæ vnà cum catulis quotidie ad menſam cuiuſdam viri accedebat: ſed cum accidiſſet, vt catulus filium hoſpitis veneñauerit: illicò mater proprium catulum coram hoſpite morte puniuit. Sunt etiam multi homines nocendi cupiditate pleni tanquam aſpides, qui eſſent cauſa ineuitabilis mali, niſi natura hebetudinem viſus illis communicaſſet: pariter prædicti homines eſſent peſtilentiſſimi, ſi vis ingenij propriæ cupiditati accederet. Quare non immeritò Sineſius in epiſtola quadam ad fratrem, recitat diſtichon græcum incerti Authoris, in quo homines quidam notantur tanquam maximè venenatis beſtijs, nimirum aſpide, rubeta, vipera, & cane rabido nocentiores: verſus ſunt. G

Ἀσπίδα, φρῦνον, ὄφιν, καὶ λαδικέας περιφεῦγε,
Καὶ κύνα λυσσητήν, καὶ πάλι λαδικέας.

Hi autem verſus in latina carmina hic verti poſſunt.

Aſpida, bufonem, necnon vitabis echidnam,
Atq; canem rabidum, non ſecus ac homines.

Laodicei homines vitioſi.

Vitia ablatu difficilia quæ.

Quibus verſibus λαδικεῖς homines tanquam nocentiſſimi taxantur: putat enim Geſnerus hoc in loco λαδικέας per ſyncopem pro λαοδικέας dici, vt ſit gentile nomen à Laodicea Ciuitate Aſiæ, cuius ciues doloſi, auari, & omni improbitatum genere referti eſſe ferebantur: ideoq; ſummis rationibus tales homines aſpidibus comparantur. Nam quemadmodum pro ictibus aſpidum nullum inuenitur remedium, niſi partes demorſæ amputentur: ita quædam ſunt innata vitia, quæ nonniſi ſolo interitu auferri poſſunt. Ad finem, ex moribus aſpidum aliquid etiam boni haurire poſſumus: quandoquidem ſi aſpis mas ita immoderato affectu propriam proſequitur coniugem, vt nunquam ſine illa diuagetur, atq; nunquam quieſcat, niſi illius interfectorem venenauerit: pariter hinc homines Chriſti fideles diſcere debent rationem beneuolentiæ, qua vxorem ſuam in dies complecti debent. H

HI-

A

HISTORICA.

RECITAT Ælianus in hiſtoria Animalium, quòd in quadam Ægyptiorum paſtione ab Hercule denominata vixiſſe formoſum puerum anſerum cuſtodē ab aſpide ita adamatum, vt dormiens ab illa excitaretur ad declinandas inſidias, quas aſpidis coniux ei machinabatur: hic interim expergefactus ab illis ſibi diligentiſſimè cauebat. Item Ælianus addit aſpides ab Ægyptijs manſuefieri, facileq; cibarijs cicures reddi: quapropter neque illis, neque eorum infantibus obſunt: immo crepitu digitorum, de cauernis educti ad appellantem accedunt. Etenim Ægyptij ſtatim poſt prandium farinam vino, & melle temperatam ſupra menſam exponunt, deinde aſpides tanquam conuiuas, plauſu dato, ad prandium inuitant: tunc illæ à varijs erumpentes
B cryptis, caputque eleuantes ſenſim, & moderatè explentur. Rurſus ſi accidat, vt Ægyptij, nocturno tempore, de cubili ſurgere velint, ne aſpidis in tenebris conculcent, digitos percutiunt, indicantes de via eſſe decedendū; at aſpides ſonitus diſcrimen intelligentes confeſtim ad latibula confugiunt. Item Ælianus ad confirmandam aſpidum apud Aegyptios venerationem, narrat, quòd vinitor cum ſcrobem foderet generoſam plantaturus vitem, ligonis ictu, aſpidem illic fortè latibulantem diſſecuit, poſtea dimouendo terram, poſteriorem Serpentis partem reperit, anteriore adhuc cruentata, & reptante: quamobrem obſtupefactus ſtatim rationis impotens redditus eſt, vt non ſolum diù, ſed etiam noctu delirans de lecto exiliret, & ſe perſequi aſpidem indicaret. Immò veluti morſu læſus opem implorans vociferabatur, & interemptæ aſpidis ſimulacrū ſe conſpicari referebat. Cum autem diù hac capitis debilitate vexatus eſſet; tandem eius cōſanguinei ipſum ſupplicem in Serapidis templum duxerunt, Numenque rogarunt, vt illud aſpidis ſpectrum amoliri dignaretur, tuncque patiens ſine hauſtu hellebori, inde liber egreſſus eſt.

L. 9. c. 25. & 27.

Veneratio aſpidū apud Ægyptios.

Hiſtoria Agricolæ dementati ob necē aſpidis.

C Deniq; Ælianus alias exarat hiſtoriam cuiuſdam iuuenis inſatiabilem profundumque ventrem ſemper eſitando diſtendentis, qui pauonis cuiuſdam potiundi à Rege Ægyptiorum Ioui dicati, ad ſuæ deſeruiendum voracitati, miro deſiderio tenebatur. Hic igitur quemdam templi miniſtrum, mercede ſacrilegij data, ad coercendam auem impulit. Itaq; miniſtro inani ſpe inducto ad locum accedenti, vbi ales morari ſolebat, vt comprehenſam guloſo afferret iuueni, non pauo, ſed horrifica aſpis viſa eſt, quare perterrefactus, opere infecto, illinc receſſit.

Pauo in Aſpidē verſus.

PROVERBIA.

NON multa ſunt adagia, quæ ex natura huius animalis deſumuntur. Inter hæc primò hoc recitatur. *Aſpidi, & Baſiliſco inſiſtis.* Proferturq; de re ineuitabili,
D quoniam horum animalium alterum, virus in obuios expuit, alterum verò viſu nocet. Non abſimile eſt hoc adagium alteri. *A fronte præcipitium, à tergo lupi.* Deſumptum eſſe videtur ex doctrina Horatij, quando in ſatyra ſecunda primi libri ſcripſit. *Hac vrget Lupus, hac angit canis.* Vel ex ſatyra tertia libri ſecundi, vbi legitur. *Hic foſſa eſt ingens, hic rupes maxima.* Deinde aliud recēſetur. Δηγμα ἀσπίδος, ideſt *Morſus aſpidis*, & promulgatur de malo immedicabili, aut de odio irreconciliabili, aut de lingua vehementer virulenta: propterea huc ſpectat ille verſiculus.

Morſus aſpidis prouerbium.

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή.

Ideſt.

Telum aſpidis profectò mulier improba.

Quoniam Ælianus tradidit aduerſus omne Serpentis virus, excepto morſu aſpidis, remedium inueniri. Immò Manutius in Adagijs pronunciauit hoc prouerbiū trahi poſſe ad hoſtem clancularium: cum aſpis, citra dolorem, venenum infundat, & poſt demorſam partem, nullum ferè in ea vulneris veſtigium appareat. Tandem ſolet etiam hoc

Mulier improba aſpidi comparatur.

Aſpis à vipera prouerbium. promulgari. *Aſpis à vipera.* Et præcipuè quando ſceleſtus homo, virum improbum conſulit. Refertur hoc inter apophtegmata Diogenis, qui conſpicatus duas mulieres colloquentes, hæc verba protulit. *Aſpis à vipera mutuo venenum ſumit;* nec immeritò, quoniam mulier à multis ἰὸς κακῶν dicta eſt. De hoc prouerbio confugiendum eſt ad caput de vipera, vbi latius de hoc agitur. E

MIRACVLA.

SEVERVS Sulpitius agens de virtutibus Monachorum orientalium, narrat, quòd cuidam iuueni, qui pænitentia ductus nuper ad Eremum ſeceſſerat, tabernaculumq; nonniſi per ſpatium ſex mille paſſuum à monaſterio ſibi conſtituerat, Abbas panem, per duos pueros, miſerat, quorum natu maior annum quintum decimũ, minor verò duodecimum agebat. His ergo pueris inde reuertentibus aſpis mirandæ magnitudinis fit obuiam: ipſi autem nihil perterrefacti beſtiam collum tumidum deponentem conſpicati ſunt: interim minor natu Feram manu comprehenſam pallio inuoluit, deinde Monaſterium ingreſſus quaſi victor, ſpectantibus cunctis Fratribus, reuoluto pallio, captiuam aſpidem non ſine iactantiæ tumore oſtentauit. Cum autem puerorum fidem, atque virtutem cæteri prædicarent; tunc Abbas hanc infimæ ætatis iactantiam ægrè ferens, virgis vtrumq; compeſcuit obiurgans eos, cur prodidiſſent, quod Dominus per eos fuerat operatus: nam opus illud non ſuæ fidei, ſed diuinæ virtuti attribuendum erat; illiſq; præcepit, vt Omnipotenti Deo humili corde famularentur, & non ſignis atq; virtutibus gloriarentur. Item Chriſtiana virgo diuinis munita auxilijs multitudini aſpidum, quarum ſimulacra Magus quidam excitabat obiecta, illæſa, & incolumis euaſit. Hæc & alia huius generis miracula legenda ſunt apud Surium, & alios Authores, qui mores, & geſta illorum Martyrum prodiderunt, qui iuſſu Tyrannorum in lacum ſerpentibus plenum ducti fuerunt. F

Puer aſpidẽ pertractat illæſus

Chriſtianæ Virginis miraculum

G

HIEROGLYPHICA.

L.14. Hierogl. SACERDOTES Aegyptij, ex Pierio Valeriano, ad oſtendendam quamdam vim inuictã principatus, iconem aſpidum repræſentabant, quoniam longa experientia compertum eſt, paucos ab aſpide percuſſos euaſiſſe. Ideoq; olim peruulgati moris fuit diademata Regum Aegypti imaginibus aſpidum decorare. Siquidem hoc hieroglyphico ſtabilitatem regni deſignabant: nam quemadmodum amor aſpidis erga coniugem firmus, & ſtabilis eſſe perhibetur: ita per aſpidis ſimulacrũ, regnũ ſuum inter reliqua imperia firmum fore indicabant. Vnde Valerius Flaccus ſcribebat. *Iamq; aſpide cincta comas, & ouanti perſona ſiſtro.* Quamobrem Diodorus Siculus addebat à Sacerdotibus Aethiopum, & Aegyptiorum pileos oblongos geſtari, circa quos inuoluti aſpides conſpiciebantur, vt, qui contra Reges inſurgere audebant, læthalibus morſibus ſubeſſe demonſtrarent. Sunt qui hominem nulli Legum Imperio, vel Magiſtratuum edictis, vel Dynaſtarum iuſſis obtemperare nolentem, ſignificent icone aſpidis aures obturantis: nam aſpis ſtatim atq; cantionibus acceſiri ſenſerit, aures claudere conatur; ne verba excantantium audire queat. H

Diademate Regum Aegypti qualia.

Lib.4.

Cur aſpides in pileis.

Viri inobedietis hieroph.

Alij, per duas aſpidum icones, tenacem, & ſynceram amicitiam denotari poſſe arbitrantur: quandoquidem perhibent aſpidem nunquam abſq; comite è ſpecu egredi, vt ſi earum altera occidatur, ſuperſtes alterius mortem vlciſci poſſit. Poſtremò addit Cælius Calcagninus, ſimulacro aſpidis tanquam à ſenecta immunis, & ad motum nullo vtentis inſtrumento, & facili reuolutione ſe contorquentis, aſtrum deſignari poſſe: quamuis hoc hieroglyphicum à quacumq; alia Serpentis icone monſtrari poſſit: cum quilibet Serpens prænominatis gaudeat conditionibus.

In lib. de reb. Aegyp.

EMBLE-

A

EMBLEMATA.

FLORENTIVS vir præstanti litterarum scientia conspicuus, in suo Emblematum libro, delineauit chirurgum secantem brachium hominis ab aspide demorsi, cũ hac inscriptione. PRINCIPIIS MALI OBSTANDVM. Deinde subscripsit hexastichon huius tenoris. *Embl. 66.*

Aspidis haud vlla morsus curabitur arte,
Ense recidatur pars nisi læsa statim:
Haud aliter si seditio teterrima pestis
Ingruat, & secum crimina multa trahat.
Omnia sunt tentanda quidem, sed tollere præstat
Vnum, ne totus grex malè dispereat.

B

Principijs cuiuscumq; mali confestim occurrendum esse, monet etiam Persius satyra tertia, quando canit.

Helleborum frustra, cum iam cutis ægra tumebit.
Poscentes videas, venienti occurrito morbo.

Neq; hoc est valde dissimile illi, quod recitabat Ouidius in libris Amorũ, quãdo dixit.

Vidi ego quod fuerat primo sanabile vulnus,
Dilatum longa damna tulisse mora.

Vel iuxta aliud.

Opprime, dum noua sunt subiti mala semina morbi.

Hoc igitur præceptum seruãdum est in demorsis ab aspide, qui nullo modo sanantur, nisi partes læsæ illicò amputentur: Itaq; hoc emblemate monentur Principes, vt seditiosos ciues merita pæna puniant, atq; à Republica eijciant: siquidem ille, cui neq; natura, neq; industria rectè viuendi studium conciliare potest, ad mentem Platonis, vita

C est priuandus: cum in hoc casu Clementiam esse, non esse clementem, multi opinãtur, iuxta vulgatum carmen. *Misericordiæ genus est scelestos interimere*

Impius huic fuerit, si pius esse voles.

Dum vnius interitu multi seruantur, propterea quod optimum misericordiæ genus est scelestos interimere, non tantum vt ipsi pereant, sed vt pereundo alios à maleficijs deterreant. Quare ad rem nostram reuertentes attestamur satius, & melius esse, vt vna tantum pars, & non totum corpus intereat. Alia quoq; huius generis emblemata videnda sunt apud Authores politioris musæ studiosissimos, quæ breuitati studentes omittimus.

PHRENOSCHEMATA.

D LVCAS Contilis scriptor Italicus, in suo erudito Phrenoschematum libro, figurauit aspidem aures obturantem hoc titulo coronatam; MENTEM NE LÆDERET AVRIS. Voluit enim indicare, quòd Author huius symboli profitebatur se agresti odio prosequi illos, qui modestiæ nescij, & pudoris improbi in dies cõuicijs, & maledictis aliorum nomen lacessunt: ideoq; instar aspidis claudit aures, qui magici cantoris voces audire renuit. Item Ioannes Andreas Palatius, in suo opere Phrenoschematum, scriptum reliquit, quòd vir quidam palestræ litterariæ miles exercitatissimus effigiauit aspidem cauda aures obstruentem, vnà cum simulacro aperti libri, addiditq; hoc Dictum Italicum. MISERO OND'IO SPERAVO. Itaq; author huius Insignis voluit omnibus manifestare quomodo aspidicam naturam indignatæ cuiusdam mulieris, neq; vlla exacta etiam dicendi facultate, neq; carminibus melle suauioribus placare potuerit. Deniq; Perciuallus in suo volumine Insignium memorat nobilissimum virum, qui ad demonstrandam cuiusdam fæminæ crudelitatem, exhibuit iconem aspidis, cum dicto. NON OMNIBVS VNA. Quasi velit innuere, quòd omnis aspis, vt re-

Aspis obturans aures, quid significet.

Fæmina quomodo aspidi comparetur.

vt relatum fuit in hiſtoria huius animalis, nunquam ſine comite diuagatur: hæc autem fœmina, quæ in actionibus aſpis eſſe videtur comitem reſpuit. E

SIMVLACRA.

NEMINI dubium eſſe arbitramur, quod olim Ægyptij æternos honores multis brutis, & potiſſimum aſpidibus decernebant: quapropter hæc animantia lædere nefas eſſe opinabantur. Ideo Cicero non ſine cauſa hæc ſcribebat: Ægyptiorum mores quis ignorat, quorum imbutæ ſunt mentes paruitatum erroribus, nam carnificinam potius ſubirent, quàm ibin, aut aſpidem violare. Idcircò refert etiam Ælianus ab Ægyptijs ſimulacra Iſidis iconibus aſpidum tanquam regio quodam diademate coronari. In cuius rei cõfirmationem fatetur Giraldus agens de Iſide, ſe vidiſſe hoc ſimulacrum in vetuſto quodam numiſmate apud Auguſtinũ Muſtium. Icone autem aſpidis penès Iſidem vtebantur, tum quia aſpides ſexdecim ætates viuere ferebantur, tum quia aſpides in hominum perniciem natas eſſe negabant: cum notum eſſet ab aſpidibus necem tantũ impijs afferri. Quod ſi ita eſſet, Feram hanc tanquam iuſtitiam honoribus cumulandam eſſe fas eſſet, quippè quæ acrimonia intellectus prædita bonum à malo, & verum à falſo diſtingueret. F

Iſidis corona qualis. *Syntag. 12.* *Iſis iuſtitiæ ſimulacrum.*

Addunt alij ab Iſide ſceleſtis tantummodo hominibus aſpidem immitti, hancque ſolum Thermuthim vocatam, tanquam immortalem prædicabant, huicq; in vnoquoq; ſacrarum ædium angulo, ſacella ædificabant, & bubulum adipem interuallis quibuſdam obijciebant. Quapropter aſpis, in Sacris Iſidis, cum collo tumido, & capite elato circumferebatur: nam Iſiaca tabula (teſte Salmaſio in Solinum) aſpidem hac forma delineatam exhibebat. Quare Iuuenalis in ſexta ſatyra ſic canebat, huc alludens.

Iſiaca tabula quid repræsẽtet.

Et mouiſſe caput viſa eſt argentea Serpens.

Apuleius quoq; ad rem, de geſtaminibus Iſidis ſcribebat, quòd læua cymbium dependebat aureum, ex cuius anſulis ſurgebat aſpis caput attollens arduum, ceruicibus latè tumeſcentibus. Quocirca non à veritate recedunt, qui inter ſimulacra ad Iſidem ſpectantia, chelidoniam aſpidem, & ſiſtrum recenſent: quamuis poſtea tradant id inde factum eſſe, quoniam ſiſtrum edat ſonum voci hirundinum ſimilem; cum tamen chelidonia aſpis tãquam Nili maximè peculiaris ibi effigiaretur, quippè quæ cum ſiſtro, & oſyride inter myſteria Iſiaca recenſebatur. Id innuit Ouidius, quando canit. G

Siſtrũ quẽ ſonũ ederet

Siſtraq; erant, numquamq; ſatis quæſitus Oſyris,
Plenuq; ſomniferis Serpens peregrina venenis.

Inſuper recitat Matthias à Michou, quod olim etiam Lithuani ignem, ſyluas, & aſpides venerabantur. Ignis enim per ſacerdotes ſolum ſubiectis lignis accendebatur, ſyluæ ſancroſanctæ vocabantur, & deniq; aſpides tanquam numina in priuatis ædibus ſeruabantur.

Lib. 2. c. 2.

Præterea Ripa, in prima parte Iconologiæ, ad repræſentandum Furorem implacabilem, aſpidis ſimulacro vtitur, dum delineat hominem ſaucium omni armorum genere munitum, in cuius dextra manu ſtringitur aſpis, quæ in hoc ſimulacro locum eatenùs habere videtur, quatenus in ſacris paginis legitur, quòd nullus furor poteſt comparari furori aſpidis, quæ ſtatim atque ab aliquo leuiter etiam tangitur, intumeſcit, ſemperq; furit, donec aliquem morſu venenauerit. Iterum Ripa, in ſecunda Iconologiç parte, ad exprimendum Inobſequentem, figurauit mulierem habentem ſecus pedes aſpidem, altera aure ad terram appoſita, altera verò caudæ extremitate obturata: cum Phyſiologi aſpidem, ne vocibus excantantis obtemperet, aures claudere referant. Poſtremò idem author, ad oſtendendam obſtinatam mentem, effigiauit annoſam mulierem alas ſupra caput habentem, cum aſpide in ſiniſtra manu, quæ malam eorum denotat naturam, qui proprijs tantummodo aſſentientes opinionibus, aliorum etiam optima non libenter audiunt conſilia: cum ſint inſtar aſpidis aures claudentis. Ideò Galenus falſæ opinionis effectus exprimens dicebat. Falſæ enim opiniones animos hominum præ occupantes non ſolum ſurdos, ſed etiam cæcos faciunt, itaut videre nequeant, quæ alij H

Simulacrũ Furoris quomodo pingatur. *Simulacrũ Inobſequẽtis quale.* *Lib. 8. de comp. med. c. 1.*

A alijs conspicua apparent. De statuis non multa in præsentia recitabimus; solum enim referemus, quòd Romæ in Viridario *Beluedere*, nuncupato, conspicitur statua Cleopatræ Aegypti Reginæ, quæ brachio dextro caput sustentat, cum aspide regionem cordis, sub sinistra mamma, mordente. *Statua Cleopatræ.*

VSVS IN CIBIS.

VVLGI monimenta personant, quòd Marsi populi viperis, & aspidibus in edulijs vtantur; propterea Galenus scribens de arte curatiua ad Glauconem, loquensq; de viperis, hæc verba proferebat. Ita verò eas condire oportet, quemadmodum vidisti Marsos, qui Feris venenatis, & aspidibus nutriuntur; capite quidem primùm abscisso, & cauda ad digitos vsq; quatuor, deinde omnibus interaneis exeptis; immò & cute adempta, necnon aqua corpore ipsarum diligenter abluto. Clarissimus B Mercurialis in suo tractatu de Venenis ponderans verba Galeni scribentis de Theriaca ad Pisonem, admiratur, quare scripserit Galenus carnem aspidum nō ingredi posse antidota, cum vniuersum earum corpus sit venenosum, & nihilominus idem Galenus loco supra citato asseruit Marsos his carnibus absq; noxa vesci. Ad tollendam igitur hanc difficultatem; Respondet Doctissimus Mercurialis totum quidem corpus aspidum veneno redundare, sed Marsi populi illarum carnes edunt, quoniam fortè sub ipsorum cælo aspides non sunt venenatæ, veluti alicubi, neq; viperæ. Aut dicendum esse putat cum Fracastorio, quòd huiusmodi populi cum aspidibus naturalem quamdam habent sympathiam, vt nunquam ab ipsis lædantur. *Li. 2. c. 10.* *Aspides quomodo condiātur.* *Cap. 8.* *Difficultas in verbis Galeni.*

VSVS IN MEDICINA, ET IN VARIIS.

C GALENVS in libro de Theriaca ad Pisonem, senectam aspidis in medicina cōmendat, & præcipuè si trita cum melle in suffusionibus oculorum adhibeatur, quandoquidem acutissimam reddere visionem perhibet. Plinius verò ad clarificandum visum, membrana aspidis, quam exuerit, vtitur, sed illam cum adipe eiusdem animalis permiscet. Immò, ex eodem Plinio, cutem aspidis pondere sexta parte denarij, cum pipere pari modo, ad expugnandas febres quartanas, gentes Parthorum in aliquo liquore hauriunt. Item Galenus agens de compositione medicamentorum per genera, & enumerans Andromachi emplastra, memorat vnum ex aspidibus ad discutiendas strumas, & podagras, quod recipit therebentinæ, lapidis asij, bituminis singulorū denarium pondo trecentorum sexaginta, Aphonitri, ceræ, baccarum lauri, gutæ ammoniaci singulorum denarium pondo trecentorum quadraginta, lapidis pyrites denarium pondo octoginta, calcis viuæ denarium pondo centum octo, aspidum cineris pondo denarium centum quadraginta, olei veteris heminas duas, postremò cinis, pharmaco re- D frigerato, inspergitur. *Suffusionis remedium.* *Febris quartanæ auxilium.* *L. 6. ca. 14.* *Præsidium strumarū, & podagræ*

Olim etiam præter vsum medicum aspidibus in supplicijs vtebantur: quoniam Galenus scribens ad Pisonem recitabat se in magna Alexandria obseruasse, quàm citò morsus aspidum necarent: quandoquidem pectori damnatorum capitali supplicio aspidem admouebant, & reum obambulare iubebant, sicq; confestim illum de medio tollebant. *Vsus aspidū in supplicijs.*

DE

DE DIPSADE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA.

Ordinis ratio. ON erit necesse, vt longo verborum circuitu ostendamus, cur de Dipsade hoc in loco agendum sit; cum superiùs exaratum fuerit hunc Serpentem à Solino inter species aspidum connumeratum fuisse: dum plures, & diuersas aspidum species assignans, inæquales ad nocendum esse scripserit; quoniam Dipsas, Siti, & Hipnalis, somno, ex illius sententia interimant. Dipsas igitur, vt æquiuocationem aperiamus, multa significare videtur: cum διψάς διψάδος in Græcorum scholis sit nomen adiectiuum, quod siticulosum, & aridum indicat: ideòq; Apollonius Poeta terram aridam, aliquando Dipsadem nuncupauit; & Ouidius eadem ratione motus, quamdam anum Dipsadis nomine insigniuit, quando cecinit. *Terra arida Dipsas dicta.*

L. 1. Amor. eleg. 8. ——— *est quædam nomine Dipsas anus.*

Item Dipsas, quando substantiuè ponitur, viperæ speciem designat, vel potius Serpentem, de quo in præsentia differitur; quoniam ab ipso demorsi, inexplebili potandi desiderio crucientur. Pariter Dipsas apud Theophrastum, spinæ quoddam genus esse dicitur. Scribit enim in Arabia supra Copton ἄκανθαν διψάδα prouenire: & Plinius vertit spinam sitientem; quapropter multi opinati sunt hanc spinam nomine Dipsados fuisse appellatam, quia in locis admodum aridis nasceretur: quamuis nonnulli authores, nec præter rationem, existimauerint hanc esse illam spinæ speciem, quam alij Græci, vnica voce, διψάκοι nominarunt. De hac re legendus est doctissimus Salmasius in Solinum, qui huius rei veritatem est assecutus. *Li. 4. Hist. plant. c. 6.* *Dipsas spinæ genus.*

Præterea in Herbario veteri, quod Apulei, nomine inscribitur, herbæ chamælæa, & chamælæon confunduntur, ibiq; varia nomina assignantur, inter quæ, Dipsas connumeratur. Leguntur enim ibi hæc verba. Quidam Græcorum hanc plantam vocant chamęlæam, alij crocodilon, alij Dipsada, alij onocardion, alij cneoron, Itali labrum veneris. Quare periti Botanici hinc colligere possunt, nomina chamælææ, & chamælæontis, tanquam eiusdem plantæ confundi, & permisceri; etenim cneoron chamælææ, vel thymelææ nomen est; Dipsas verò onocardion, labrum veneris, & crocodilon chamælæonti competere videntur, quoniam hanc plãtam multi Priscorum cum carduo dipsaco eamdem esse crediderunt. *Quæ planta dicatur Dipsas.*

Amplius Danai filiæ ab aliquibus poetis Dipsades, quasi semper sitientes cognominatæ fuerunt; cum semper circa aquas infernas versentur: notissimam enim esse coniectamus Danaidum puellarum fabulam, quæ ob necatos sponsos, has pęnas apud Inferos dare feruntur, vt situlis perstillantibus aquam hauriant, atq; in dolium pertusum, grani quidem, sed inutili labore infundant. Harum Dipsadum fabulæ meminit Horatius hunc in modum. *Dipsades Danai filiæ*

——— ——— *atq; notas*
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo.

Hanc quoq; Tibullus memorauit, dum cecinit.

Et Danai proles Veneris quæ numina læsit
In caua letheas dolia portat aquas.

Cælius autem Rhodiginus in suo volumine lectionum antiquarum, narrat, quòd Dipsas nuncupatur in re sacrificali, & pariter hepatis quoddam signum. Demùm apud Salmasium legitur, Dipsas ἔχις, idest anguis, Aspis ὄφις, idest Serpens. Insuper cum Dipsas serpens gaudeat alijs nominibus, inferius enumerandis; operæ pretium erit hoc in loco ambiguitate laborantia recensere. Itaq; Dioscoridi, & alijs authoribus, hic Serpens non solum Dipsas, sed etiam Causos vocatur: cum tamen Græcis καῦσος sit æstus, & febris ardens apud Hippocratem. Nihilominus Dipsas quoq; hoc nomine insignitur; cum ab hac percussi tanquam feruenti calore agitati æstuent. Item vocatur Melanu- *L. 11. c. 33* *Causos Serpens.*

A lanuros; cum tamen μελάνηρος Græcis nominetur animal nigram habens caudam. Immò Melanurus piscis est apud Aristotelem, qui nigris maculis in cauda, est insignitus. Huius piscis meminit Reusnerus in Paradiso poetico, quando cecinit.

Melanurus anguis qualis.

Melanurus piscis.

Insignem caudæ melanurum nomine nigræ,
Tu gustare (bonus si cupis esse) caue.

Præter hæc, appellatur etiam hic Serpens, in nomenclaturis Dioscoridis, Prester, cum tamen Prester sit genus vorticis, quod typhon, nempè vibratum echnephiam dicunt. Idem ventus, dum furit, contacta comburens prester esse dicitur, vt author est Plinius; Immò πρηστὴρ ἄνεμος igneus turbo est, vt apud Hesiodum in Theogonia legitur. Ideoq; species est fulminis apud Cælium: de hoc eleganter Lucretius differit, dum inquit.

Prester anguis item igneus turbo.

Lib. 6.

Quòd superest facile est ex his cognoscere rebus,
Presteras Graij, quos ab re nominitarunt,
In mare, qua missi veniant ratione supernè,
Nam fit, vt interdum, tanquam demissa columna
B *In mare de cælo descendunt.*

Hic admonet Lucretius, quòd Græci ab effectu, nimirum hunc ventum presterem παρὰ τὸ πρήθειν, nempè ab incendendo, & inflammando nominarunt. Immò addit Lucretius, quòd hic flatus ignescens, figuramq; columnæ imitans quandoq; in terram descendit. De alio autem paulò inferius sic loquitur.

Ventus prester vnde dictus.

Fit quoq; vt inuoluat ventis è nubibus ipse
Vortex conradens ex aere semina nubis,
Et quasi demissum cælo prestera imitetur;
Hæc vbi se in terras demisit, dissoluitq;
Turbinis immanem vim prouomit, atq; procellæ.

Lib. 2.

Demùm πρηστήρ, idest prester apud Pollucem exponitur anterior pars gutturis faucibus subiecta, quando ira efferuescens intumescit: cum tamen πρηστὴρ serpens nominetur ob ardorem inextinctæ sitis, quem morsu patientibus affert.

Prester pars gutturis.

C

SYNONIMA, ET ETYMVM.

LATINI hunc Serpentem Dipsadem, nomine græco, ob vocabulorum inopiam appellarunt. Græcis autem διψὰς nominatur; cum δίψα sit sitis, & διψάω sitio. Quando quidem icti ab hoc angue, implacabili siti agitantur. Hac eadem ratione ductus Isidorus, Dipsadem Situlam cognominauit, & Auicennas viperam faciẽtem sitim, qua de re in epigrammatibus græcis legitur διψὰς ἔχιδνα, nimirum vipera siticulosa. Ab alijs dicitur μελάνηρος, melanurus, quia nigram caudam habeat. Ab alijs ἀμμοβάτης Ammobates per arenam incedens. Est enim nomen compositum ex ἄμμος arena, & βαίνω vado. Ab alijs cognominatur πρηστὴρ Prester à verbo græco πρήθω incendo, quoniam Serpens hic patientes, ictibus, veluti quibusdam flammis adurat. Ideò Bellonius solebat dicere: vipera, quæ nuncupatur Prester, veneno veluti igneo
D hominem necat. Non immeritò igitur Dipsas nuncupata fuit Serpens vrens, cum percussorum viscera adeò exsiccentur, vt continua aquæ potio ab illis desideretur. Hinc nonnulli colligunt, quod Serpens apud Textorem, Anger, & Cruciator dictus à Dipsade non differat. Id narrabat Lucanus de Aulo tusco milite Catonis, qui à Dipsade percussus interijt; quemadmodum inferius recitabimus. Et eò magis libuit Dipsadem Serpentem vrentem appellare, propterea quòd in sacris Biblijs legitur, quòd Deus in populum Israeliticum murmurantem misit Serpentes vrentes; & multi docti viri in translatione Bibliorum, Presteras verterunt. Hinc aliqui tradiderunt Presteras, ob internum ardorem, ore semper hiante, & vaporem exhalante calidissimum incedere.
Huius conditionis Lucanus sic meminit.

L. 12. orig.

Vipera siticulosa quæ.

Ammobates anguis qualis.

Serpens vrens qualis.

C. 21. Num.

Oraq; distendens auidus fumantia Prester.

Idem exponit Baptista Mantuanus, quando canit.

L. 9. Pharsal.

Nec non inflatis Prester, qui faucibus æstum
Expuit.

Nulla

Cauſos anguis.

Nulla igitur teneri debemus admiratione, ſi interdum hic ſerpens καῦσος, ſcilicet Cauſos cognominetur: cum hæc vox nimium calorem, & æſtum ſignificat. Cæterùm animaduertendum eſt ad mentem Agricolæ, in libro de Animalibus ſubterraneis, inter Preſterem, & Dipſadem aliquam cadere differentiam: inquit enim Agricola hos Serpentes (licet quoad formam inter ſe non diſſentiant) quoad effectum à ſe inuicem diſcrepare: cum Preſter, percuſſum extemplò, veluti ſyderatione quadam immobilem, menteq; alienum reddat, mox pilis defluentibus, & vrgente pruritu, aluiq; fluxu, patientem abſumat. Aelianus etiam quandoq; inter morſum Dipſadis, & Preſteris, aliquod obſeruauit diſcrimen; quamuis poſtea alibi ſymptomata genita à morſu Dipſadis, & Preſteris eadem eſſe aſſeuerauerit. Pariter Solinus, & Lucanus de vtroque Serpente ſeorſim egerunt, illiſq; diuerſas proprietates aſſignarunt. Cæterùm in hac difficultate confugiendum eſt ad Dioſcoridem, qui ſcriptis mandauit, Dipſadem Preſterem, & Cauſum vnius, & eiuſdem Serpentis eſſe ſynonima, propterea quod Preſter, & Cauſos ab vrendo, & dipſas à ſitiendo cognominatur. Cui ſententiæ Paulus Aegineta, Volaterranus, & alij authores innumeri adſtipulantur. E F

Diſcrimen inter Preſterem, & Dipſadem.

Li.6.c.50.

GENVS, ET DIFFERENTIÆ.

SOLINVS in Polyhiſtora hunc ſerpentem inter ſpecies aſpidis cõnumerauit; cum tamen Dioſcorides, & alij authores nõ vulgares Dipſadem ab Aſpide toto genere diſcriminauerint: ſiquidem hæc animalia adeo inter ſe ſunt diuerſa, vt alterum aquatile, alterum terreſtre eſſe feratur. Lucanus id explicat, dum canit.

L.9.Pharſal.

——— ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides in medijs ſitiebant Dipſades vndis.

In lib. de venen. cap. 14.

Aetius hanc ſerpentis ſpeciem ad illud viperarum genus reducit, quod in locis maritimis libentiſſimè ſtabulatur. Verumtamen Greuinus Dipſadem à vipera bifariam diſtinguit; primò, quoniam à Dipſade percuſſi citius intereunt, deinde, quoniã in cauda huius animalis quaſdam paruas nigras maculas obſeruat. At Marſi populi (referente Galeno) nullam inter Dipſades, & viperas differentiam, niſi ratione loci, inuenire videntur: etenim degentes in locis ſalſilagine refertis Dipſades, & viuentes in ſolo vliginoſo viperas indigitarunt, haſq; minimè ſiticuloſas eſſe affirmarunt. Quaproptèr in Libyę, & Ægypti arenis ſalſedine prędìtis Dipſades verſabuntur; quę vero in Italia, viperæ eſſe ferentur. Hanc autem ſententiam Galenus probare non videtur, dum inquit. Sanè viperarum caro adeò ingentem obtinet deſiccandi facultatem, vt nõnulli, qui eã ederunt, vehementiſſima ſiti cruciati ſint, & proinde illas Dipſades cognominant. G

Differẽtia inter Dipſadem, & Viperã, ex opin. Marſorum.

Lib. 11. de ſimp. med. fac.

Sunt autem, qui dicãt demorſos ab his viperis ſanari non poſſe potando, ſed dirumpi potius, quàm ſiti liberari. Quocirca eos, qui Romæ viperas venantur ſiſcitatus ſum, num aliquam haberent notam, qua genus vtrumq; viperarum diſtinguerent; at illi genus nullum viperarum Dipſadum eſſe negabant, ſe iuxta mare degentes talem producere effectum affirmabant, quæ in Italia, ob regionis humiditatem, non inueniuntur. Hactenus Galenus, qui tamen Marſorum verbis aſſentiri non eſt viſus, dum paulò inferius nullum eſſe genus Dipſadum negare non audet. H

FORMA, ET DESCRIPTIO.

Exiguitas Serpentis quoad craſſitiem.

ISIDORVS, & Arnoldus Villanouanus retulerunt Dipſadem eſse ſerpentem tantæ exiguitatis, vt dum calcatur non videatur, cuius venenum patientem ante extinguit, quàm ſentiatur. Qui Authores de exiguitate ſerpentis fortè, quoad craſſitiem, verba faciunt, cum in icone Dipſadis à Greuino exhibita longitudo potiùs, quàm craſſities obſeruetur. Verumtamen, ex mente Aetij, longitudo cubitalis huic ſerpenti aſſignatur, quæ paulatim ex craſſa in tenuem deſinit, corpore albicãte, necnon maculis partim ruſeſcentibus, partim nigris variegato. Soſtratus hunc ſerpentem à reliquis

liquis

A liquis ita distinguit, dum scribit caudam huius animalis duabus lineis nigricantibus esse insignitam. Auicennas autem collum magnum,& tergum ad extremitatem vsq; nigricans, & caudam valdè tenuem Dipsadi attribuit; quæ bestia, vt plurimum, eodem Auicenna authore, in Regionibus Iokiati,& Assim, nempè in Regionibus Libyæ,& Syriæ versatur. Itaq; Dipsas est animal corpore exili viperæ perquam simili, & ictu violentissimò. Vnde non erit cur Matthiolus admiretur Leonicenum virum alioquin eruditissimum, qui Dipsadē corporis forma, nullis notis à vipera diuersam esse existimauit: nam similitudine horum animalium deceptus vnum ab altero non discriminauit. Quamobrem Nicander in Theriacis canit hunc in modum. *Locus natalis huius anguis.* *In Comm. ad Diosc. l. 6. c. 50.*

Exiguæ similis spectatur Dipsas echidnæ,
Sed festina magis mors ictus occupat ægros
Parua, & lurida, cui circa vltima cauda nigrescit.

Et Georgius Pictorius in Lerna malorum paruitatem huius serpentis meditans, sic canebat.

B *Situla paruus item serpens sputamine lædit,*
Et sensus tollit, tollit itemq; motum.

Author libri de natura rerum scriptis mādauit hunc Serpentem tanta colorum varietate refulgere, vt mira specie, & eximia pulchritudine, intuentes in admirationem trahat. Cæterùm Solinus, & multi alij authores hanc figuræ serpentinæ elegantiam non Dipsadi, aut Situlæ, sed Scytali assignarunt. Quapropter prædictus author libri de natura rerum horum nominum congruentia, fortè deceptus, alterius descriptionem alteri attribuit, quemadmodum, ex delineatione vtriusq; serpentis innotescere potest: Hoc igitur in loco lector iconem Dipsadis, ex Greuini mente, contemplari poterit. *Colorũ varietas non obseruatur in Dipsade*

NATVRA, ET MORES.

C DIPSADI natura adeo tetrum congenuit virus, vt inter perniciosissima animalia ab Authoribus recenseatur. Quamobrem iure optimo Moses in Deuteronomio, terrificam illam describēs solitudinem, Dispades in illa versantes memorauit. Est enim hoc animal fraudulentum, quoniam inter oua struthionum in arenis locata malitiosè stabulatur, vt Garamantes huiusmodi oua colligentes fallat. Tales enim populi, cum careant creta, ex qua fictilia vasa finguntur, ouis struthionum per medium dissectis, loco vasorum vtuntur: immò ex his pileos ad tegendum caput idoneos fabricant; cum huiusmodi gestamine plurimum delectentur. Insuper natura tam feruens indidit Dipsadibus venenum, vt ab illis percusi ardente siti crucientur. Quapropter Textor ad rem sic canebat. *Dipsadis vaframētũ* *Oua struthionũ ad quid.*

Non adeo feruet, quem læsit aquatica Dipsas.

Hac eadem ratione motus Lucanus hoc animal torridum appellauit, dum cecinit.

Exuitas positura suas, & torrida Dipsas. *L. 9 Phars.*

Hoc enim animal acri semper ardere siti perhibetur, quæ nulla vnda restingui potest:

D Vnde Lucanus canit. *Loco cit.*

—— *in medijs sitiebant Dipsades vndis.*

Immò Reusnerus in Paradiso poetico ad rem, infrascriptum recitat distichon.

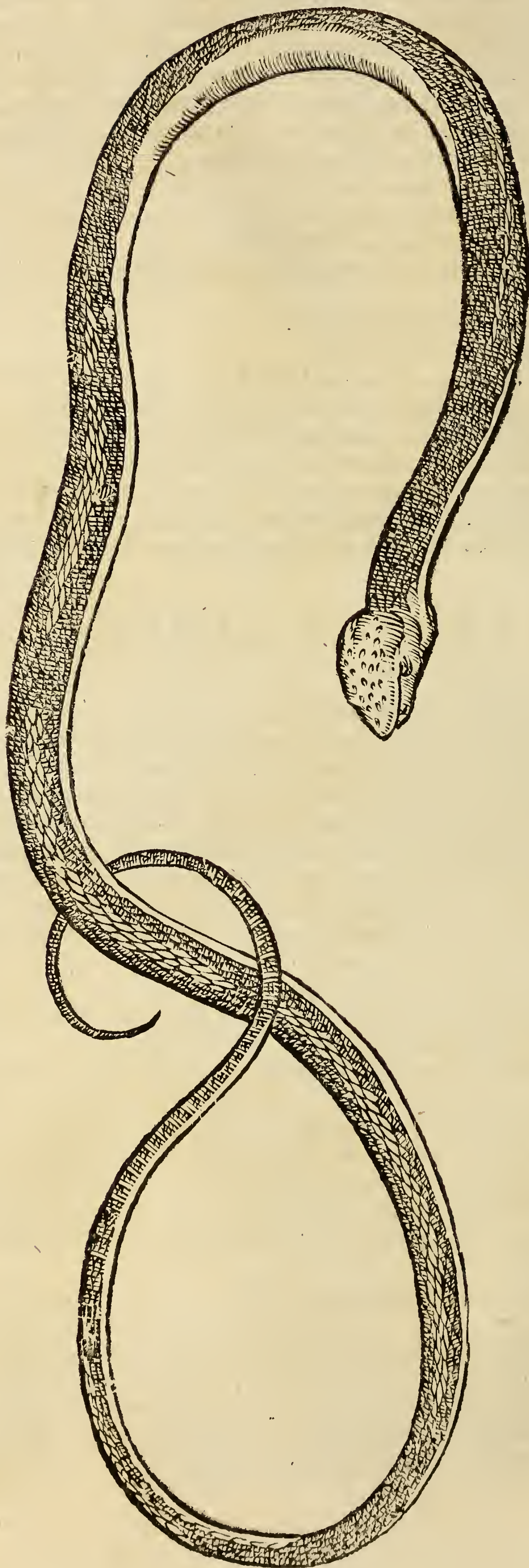
Tu solis immundas tristis v lut hydra paludes,
Aut qualis medio Dipsas in amne sitit.

Quamobrem poterimus iure optimo illud pronunciare de hoc animali, quod de Tantalo cecinerunt Poetæ. *Dipsas Tãtalo similis*

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus.

Non erit igitur admiratione dignum, si demorsi ab hoc animali confestim rabidam,& tantaleam concipiant sitim: Id non latuit Galenum, qui in tractu de symptomatum causis, causam implacabilis sitis assignans, scribebat hanc ex diuturna praua victus ratione dimanare, quæ tandem patientem perimit, veluti, qui comedit viperam fortè Dipsadem, ignea afflictatus siti interijt. Immò quoniam hoc animal mordendo sicci- *L. 1. c. 7.* *Causa sitis intensa ex Galeno.*

Dipſas Greuini.

A tatem generat, à multis os siccum habere fertur. Vnde Reusnerus sic canit.

Respicit auerso maculosum lumine tergum,
Et sicco Dipsas virus in ore gerit.

Itaq; ob ictum huius serpentis, tanta siccitas in corpore patientis generatur, vt animal mordens totum absorbere humorem videatur. Reusnerus id testatur, dum inquit.

Imbibit humorem lethali noxia morsu
Dipsas, & in venis frigida virus agit.

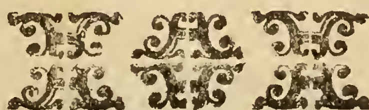
Cum tamen natura huius animalis sit (quemadmodum Physiologi referunt) vt semper feruida ardeat siti, quam postmodum ab hoc animali percussi facilè concipiunt, id patet in infrascripto Reusneri disticho. *Sitis ardẽs excitatur ab ictu huius serpẽtis*

Vt sitis hanc torquens nullis extinguitur vndis,
Sic rabidam morsu concitat illa sitim.

Si quis autem naturam huius venenosi serpentis melius intelligere cupiat, adeat Lucanum poetam, qui recitat omnia symptomata, quæ vexarunt Aulum Tuscum militem
B Catonis in Africa à Dipsade demorsum: vbi legitur, quòd nullo aquæ potu etiam copioso, neq; proprio etiam hausto sanguine sitim ob morsum Dipsadis conceptam, sedare potuerit: carmina igitur Lucani sunt hæc.

Signiferum iuuenem Tyrreni sanguinis Aulum *L. 9. Pharsal.*
Torta caput retro Dipsas calcata momordit
Vix dolor, aut sensus dentis fuit, ipsaq; lethi
Frons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur
Ecce subit virus tacitum, carpitq; medullas
Ignis edax; calidaq; incendit viscera tabe.
Ebibit humorem circum vitalia fusum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato *Symptomata morsus Dipsadis.*
Cœpit, defessos iret, qui sudor in artus
Non fuit, atq; oculos lacrymarum vena refugit.
Non decus imperij non mœsti iura Catonis.
C *Ardentem tenuere virum; quin spargere signa*
Auderet; totisq; furens exquireret agris.
Quas poscebat aquas sitiens in corde venenum
Ille vel in Tanaim missus, Rhodumq;, Padumq;
Arderet, Nilumq; bibens per rura vagantem
Accessit morti Libyæ, fatisq; minorem
Famam Dipsas habet terris adiuta perustis.
Scrutatur venas penitus squallentis arenæ,
Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
Æquoreusq; placet, sed non sibi sufficit humor,
Nec sentit, fatiq; genus, mortemq; veneni;
Sed putat esse sitim, ferroq; aperire tumentes
Sustinuit venas, atq; os implere cruore.

Itaq; ex enumeratis accidentibus, Ardoinus monet colligendam esse malam huius veneni qualitatem, quæ vehementer calida, sicca, & crassa est; cum penitiores partes exsiccet adurendo, & corruget vias vrinæ, totiusq; corporis porros adstringat, itaut quidquam potus haustæ aquæ, neq; per lotiũ, neq, per sudorem reddatur: quamobrem æger ob copiosam potionem necessariò dirumpitur. *Qualitas veneni.*

E

LOCVS.

Lib. 11. de ſimp. med. fac. DIPSADES, authore Æliano, tum in Africa, tum in Arabia naſcuntur, & diuagantur. Auicennas Libyam, & Syriam proprias huius animalis regiones prædicat. Ab hac doctrina non multùm recedit Galenus, qui prædicta loca tanquam ſicciora his animalibus valdè accommodata celebrat. Verùm licet per totam Libyam diuagentur, plerumq; tamen apud Garamantes Lybiæ pariter populos, Pſilliſque finitimos libenter ſtabulantur. Hoc non latuit Silium Italicum, qui cecinit hunc in modum. *Garamantes populi Libyæ.* *Li. 13.*

Quippe atro rabidas efferueſcente veneno
Dipſadas, immenſis horrent Garamantes arenis.

Qui plura de loco natali horum Serpentum ſcire cupit, confugiat ad Lucianum, qui in Dialogo de Dipſadibus hæc habet. Ea pars Libyæ, quæ ad auſtrum tendit, copioſis referta eſt arenis, terraq; Solis ardore exuſta, deſerta, vt plurimum, & infæcunda non gramen, non fænum, non plantam vllam, nec aquam habens, ni fortè in terræ concauitatibus, imbris, & pluuiarũ reliquiæ conſtiterint, quæ tamen minimè ſunt potabiles, cum denſæ ſint, & tetrum ſpirent odorem. Has igitur ob cauſas locus redditur inhabitabilis: nam quo pacto habitari poſſet locus ita aridus, frugibuſq;, & arboribus carens, & tam moleſtis feruoribus ita ſubiectus, vt aer veluti igneus euadat. Preterea arenæ ipſæ maximoperè feruentes regionem prorſus inuiã, & inacceſſibilem faciunt. Soli autem Garamantes his locis finitimi, homines agiles, atq; frugales, in tentorijs vitam degentes, venationum fructibus victitantes nõnunquam venando talem regionem ingrediuntur circa Solſtitium hybernum, ſydere maximè pluuio obſeruato; quando ſcilicet maior ardoris pars deferbuit, arenis aſſiduo imbre madefactis. Venantur autem onagros, ſtruthiones humi volantes, aliquando ſimias, interdum elephantos: hæc enim animantia ſola aduerſus ſitim perdurant, & moleſtiam feruentis Solis perferre poſsũt. F *Aer igneus vbi fit.* *Garamantes homines frugales.*

G

Cæterùm Garamantes, poſtquam commeatum, quem ſuccum ingredientes Regionem detulerunt, omnem conſumpſerunt, rurſus ad proprias pergunt habitationes, ne iterum arenæ accenſæ, aut reditum intercludant, aut eumdem difficiliorem reddant. Siquidem omnis euadendi facultas ſublata eſt, quando Sol ſublato ex regione humore, ardẽtibus radijs feruere inceperit. Et ſanè hæc omnia, quæ hactenus dicta ſunt, feruor, ſitis, ſolitudo ſterilis ſoli infæcunditas minus nobis videbuntur grauia in comparatione ad illud, quod dicturi ſumus. Idcircò omnibus modis hæc regio fugienda eſt. Omnis generis Serpentes hic locus alit, permagnos, varios, multitudine innumeros, forma terribiles, veneno præſentiſſimo inexpugnabiles partim in cauernis ſubterraneis ſtabulantes, & in arenæ receſſibus cubantes, partim verò ſupernè reptantes, nimirũ Aſpides, Viperas, Ceraſtes, Bupreſtes, Amphisbenas, Dracones, & duplex Scorpionum genus, vnum terreſtre, & pedibus ingrediens permagnum, multis vertebris inſigne, alterum aereũ, & volatile alis tenuibus refertum, ad inſtar alarum locuſtæ, aut veſpertilionis. His igitur animantibus multis circumuolitantibus, inacceſſibilis, & infeſta redditur illa Libya. Verùm Serpentum omnium nocentiſſimus, quos arena illa nutrit, Dipſas eſt, anguis nõ admodum magnus viperæ aliqua ex parte ſimilis, quæ violento ictu ardores accendit inextinguibiles, & totum corpus adurit incendio: hæc ille. Vnde colligere poſſumus verum locum natalem Dipſadum eſſe Libyam, ſed potiſſimum illam Libyæ partem, quæ Garamantum Nationi eſt finitima. H *Cur Regio reddatur inacceſſa.* *Vbi omne Serpentum genus verſetur.* *Dipſadis deſcriptio ex Lucian.*

SIGNA

A

SIGNA VENENI DIPSADIS.

SI pro cognitione huius ictus confugiamus ad Dioscoridem, is scriptis mandauit, quòd percussus ab hoc Serpente talem cõcipit sitim, quæ copiosissimo etiam aquæ potu extingui minimè possit; & quamuis patiẽs affatim pleno ore aquam hauriat; nihilominus confestim in eamdem bibẽdi appetentiam relabitur: immò toto habitu ijs fit similis, qui antea nihil potionis hauserunt: hinc Auicennas iustis de causis scribebat, quod venter huius patientis, & interanea adeò aduruntur, vt aqua satiari nequeat: deinde cum aqua pota neq; per lotium, neq; per sudorem exeat, per venas ventris meat, & abdomen ita tumidũ reddit, vt patiens hydrope laborare videatur. His addit Aetius, quòd, in ictu huius Serpentis, præter symptomata morsum viperæ consequentia, oritur sitis, quæ potu non sedatur: ideòq; cum quidquam nec per vrinam, nec per vomitum, nec per sudorem egrediatur, necesse est, vt ægrotans alterutro horum modorum pereat, nimirum aut internæ partes vehementi aduratur siti, aut ob copiam potionis, patiens dirumpatur. Venenum enim huius generis per vniuersum diuagans corpus, illud ita exsiccat, & adurit, vt instar membranæ, aut corij ante ignem locati contrahatur: quamobrem meatibus excrementorum interclusis, aqua hausta in ventre necessario cõtineatur. Vnde in hoc casu magna internarum, & externarum partium inflammatio, ob insignem veneni siccitatem accidit, quod per vniuersum corpus disseminatum totum sanguinem in suam conuertit naturam.

L. 6. ca. 50.

B

Percussus à Dipsade fit similis hydropico.

Venenum exiccans quale.

Prædictis addit Gillius in Ælianum, quòd percussus à Dipsade tanta cruciatur siti, vt tanquam taurus, ore hiante, ad flumen confugiat, vt potu desiderato se expleat. Verùm signum hoc desumptum fuit à Nicandro, qui in Theriacis de ictu huius Serpentis sic canit.

Patiens tãquam taurus ad amnem confugit.

C

Quem ferit accenso miseras is corde querelas
Fundit, & arenti sitibundus fauce dehiscit,
Quæsitisq; velut taurus superincubat vndis.
Immensoq; replet, sed frustra viscera potu,
Dum crepet intensus rupto mox sumine venter.

Qui plura de his signis scire cupit, confugiat ad Rubricam de natura huius Serpentis, vbi multò plura narrantur.

Cęterùm illi authores, qui Dipsadem à Prestere discriminarũt, signa vtriusq; morsus diuersa assignarunt. Quare Volaterranus retulit ictum à Prestere reddi immobilem, mente alienum, & defluentibus pilis, ventris solutione absumi. Lucanus hæc symptomata recenset, dum inquit.

L. 9. Pharsal.

Ecce subit facies letho diuersa fluenti
Nasidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit Prester; illi rubor igneus ora
Succendit, tenditq; cutem, pereunte figura,
D
Miscens cuncta tumor, totò iam corpore maior,
Humanumq; egressa modum super omnia membra
Efflatur sanies latè tollente veneno
Ipse latet penitus congesto corpore morsus,
Nec lorica tenet distenti corporis auctum,
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulus, nec tanto carbasa Coro
Curuauere sinus, tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus
Intactum volucrum rostris, epulasq; daturum
Haud impunè feris non ausi tradere busto,
Nondum stante modo, crescens fugere cadauer.

Ex hac Lucani doctrina non possumus colligere, nisi enormem totius corporis tumorem Presteris ictum concomitantem, qui tumor etiam in percusso à Dipsade, ob immo-

Symptomata Dipsadis, & Presteris eadẽ.

T 3 dicam

dicam potionem, obſeruari poteſt. Quapropter ſatius eſſe exiſtimamus vnà cum Dioſcoride, & alijs authoribus non ſpernendis, ſymptomata Dipſadis, & Preſteris tanquam vnius, & eiuſdem animalis promulgare. Iſidorus quoq; huius inſignis meminit tumoris, quem poſtea putredo ſequitur. Sed obſeruandum eſt, quòd Iſidorus ex doctrina Solini tranſcribens, hallucinatus eſt: etenim Solinus ſtatim atq; protulit ingentem corporis tumorem Preſteris ictu oriri; mox addidit ictum Sepis confeſtim putredinem contrahere. Ideoq; non eſt legendum, ad mentem Iſidori, quòd putredo morſum Preſteris concomitetur. E

L. 12. Orig.

VENENI DIPSADIS MEDELA.

DIOSCORIDES, diligenter põderata huius veneni natura, pronunciauit, quod morſus Dipſadum tanquam immedicabiles à plerisq; Veterum relinquebantur. Quocirca, ſi peculiaribus cõtra Dipſadem auxilijs egeamus, communia experiri oportet. Protinus autem ſcarificationem loci affecti, & inuſtionẽ (ſi pars id ferat) necnon amputationem faciendam eſſe opinamur: deinde varia cataplaſmata adhibenda ſunt, quæ in primo capite huius libri fuerunt propoſita. Immo acres cibos, & meracas potiones, & lauacra probat Dioſcorides, quæ ſubinde, breui ſpatio aſſumenda ſunt, priuſquam morbi genus emerſerit, quo ſemel erumpente, opem ferre non poteſt vlla medici opera: hæc Dioſcorides. F

Li. 6. c. 50.

Amputatio & ſcarificatio partis læſæ.

Verùm Galenus ſcribens de Theriaca ad Piſonem, inter alia præſidia ad expugnandum Dipſadis virus celebrata, theriacam Andromachi multis laudibus cœlo tenus effert, atq; extollit. Hac de cauſa in poemate Andromachi ſic canitur.

Non, ſi quis cupidis expreſſa papauera labris
Hauſerit, exitium pocula ſumpta ferent.

Theriacæ Andromachi laudes.

Et paulò inferius. G

Arida non Dipſas, non clarus fraude Ceraſtes,
Non feret impreſſo vipera dente necem.

Aphrodiſæus admiratur hoc præſidij genus, ſcilicet cur theriaca in hoc caſu ſumpta poſſit ſedare ſitim, quam morſus Dipſadis in percuſſis animalibus accendere ſolet; quãdoquidem hoc nobile medicamentum ex calidis, & ſiccis ſimplicibus integratur. Neq; adduci poteſt id alia ratione fieri poſſe; niſi mutuo quodam viperarum conſenſu huic antidoto permixtarum, quarum carnes, admiranda antipathia aduerſus quodcumque animal venenoſum potiuntur. Auicennas demorſis ab hoc Serpente plurimùm olei, ad ciendam vomitionem, propinat: deinde enemata fæces educentia, & aquas commendat; Amplius diuretica præſcribit, veluti ſunt decoctiones apij, ſpicę indæ, aſari ſeſeleos, petroſelini, & ſimilium. Exterius autem, cum ſale, calce, & oleo componit emplaſtrum, & tandem cuncta medicamina morſibus canis rabidi conferentia ſummopere celebrat.

L. 1. Probl.

Theriaca, qua ratione iuuet de morſum à Dipſade.

Diuretica conueniunt

Præterea Caſtoris teſtes, ex Plinio, aduerſus Preſteres, cum panace, aut ruta in vino præcipuam afferunt vtilitatem. Inſuper ſalſamentorum cibus, ex eodem authore, mero ſubinde hauſto; ita ut circà veſperas vomitu reddatur, percuſſos à Chalcide, Elape, & Dipſade maximoperè iuuat. Iterum Plinius flores, & mora rubi, corticem, baccas, & folia lauri in morſibus Hæmorrhoi, & Preſteris minimè infrugifera eſſe putat: quemadmodum, & portulacam in hoc caſu vtiliſſimam eſſe opinatur, dum inquit. Portulaca, quam Peplium vocant, non multum ſatiua efficacior eſt, cuius memorabiles vſus traduntur: ſagittarum venena, & Serpentum Hæmorrhoi, & Preſteris extingui pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahi aſſerunt. At cum ipſa, ob anni tempus, non reperiatur, ſemen eius ſimili efficacia prodeſt: accipio portulacam vulgarem, non autem peplium Dioſcoridis: hactenus Plinius. Hoc præſidium in tali caſu non parum momenti habere videtur; poſteaquam Paulus etiam Aegineta, in ſimili caſu, portulacæ folia, ex aceto contrita, folia rubi cum melle leuigata, plantaginem, hiſſopum, allium, H

Vomitus prouocandus eſt.

Quæ portulaca ſit adhibenda.

A lium, porrum, rutam, & vrticam celebrat. Aetius remedia morsibus viperarum conuenientia extollit, deinde potiones lotium prouocantes probat, item enemata, & medicamenta vomitum excitantia non omittit: postea vulneri, post scarificationem, & cucurbitularum, necnon dissectarum gallinarum appositionem, emplastrum ex oleo, calce, & vino imponit. Tandem Celsus, ad exterminandum Dipsadis venenum, portionem asphodelli arefacti cum modico rutæ, trifolium quoq;, & mentastrum cum aceto libentissimè admittit. *Gallina per mediū dissectæ quando conueniant.*

MYTHOLOGICA.

RECITAT Ælianus, in historia Animalium, cum Prometeus ignem in gratiam mortalium à Vulcano furatus esset, Iouem indignatū furti indicibus nobilissi- *Lib. 6. cap. 51.*
B mum pharmacum, ad arcendam senectutem largitum esse. ed qui hoc acceperunt munus, illud asino vectādum imposuerunt. At bestia, æstiuo tempore, itinerans tali onerata sarcina, grauiq; oppressa siti, ad limpidissimum fontem à Dipsade custoditum, potandi gratia accessit. Asinus autem à custode fontis repulsus, sitisq; impatiens, pretiosum, quod gestabat, pharmacum, vt ad bibendum admitteretur, Dipsadi obtulit. Cæterùm Nicander in Theriacis sic aliter hanc fabulam exarat. Cum Iupiter Saturni nempè Temporis filius natu maior, distributa fratribus minoribus hæreditate, nimirum cum Neptunus æquora, & Pluto tartara occupasset; solemni, celebriquè pompa, numeroque Deorum associatus æthereum regnum ingre eretur, vt hominibus in signum lætitiæ gratularetur; munus iuuentutis illis largitus est. Mortales autem tali grauati onere, illud gestandum asino imposuerunt. Hic cum longum iter confecisset, siti æstuans, conspicatus fontem à Dipsade custoditum, eam rogauit, vt sitim illa extingui aqua permitteret: Dipsas autem, nisi accepto iuuentutis munere, asini voluntati obtemperare noluit. Qua de causa deinceps homines aureo iuuentę dono priuati, senio obnoxij *Opinio Nicandri circa hanc fabulam.*
C fuerunt, & angues, quot annis; senectam exuerunt. Verùm ex altrra parte Dipsadem ab asino vnà cum iuuentutis dono sitim recepisse ferunt: hinc postea factum est, vt ab hoc demorsi angue, aspera, & ignea siti corripiantur. Audiamus igitur Nicandrum versibus in latinum translatis sic loquentem. *Cur percussi à dipsade siti crucientur.*

Peruetus est iuuenum, & narratur fabula, quod, cu
Maximus æthercam cepisset Iupiter arcem,
Diuiso in fratres maris: & quòd Tartara, regno,
Contulit æternam mortalibus inde iuuentam,
Vt dignum meritis impertiretur honorem:
Iam quoniam supero surreptæ ex æthere flammæ
Prædonem amentes, odere Promethea, quòd non
Ipsos perpetuum virides fecisset in æuum.
At nihil hoc illis diuinum, & nobile munus
Profuit à facili iam suscepisse Tonante,
D *Quandoquidem pigro fesso tandem illud asello*
Imposuere grauis qui mox sub pondere doni,
Arida dum tentat vicino guttura fonte
Colluere, aspecto subitò Serpente stupescit,
Vtq; sibi tutum velit is concedere potum,
Supplicat: ille bonum fore se respondet, at ista
Conditione, suo si det quæ pondera dorso
Baiulet insipiens (suasit sitis) annuit ille:
Hinc est quòd veterem Serpentes corpore pellem
Abijciant, & queq; noui reparentur in anno,
Infelix hominum genus, omni ex parte, sequenti
Perpetuo senio, certoq; sub infera fato
Ipseq; sic Serpens, velut ante accensus asellus
Ferueat, & peiore hominem clam vulnere lædat.

Qui

Qui plura de hac fabula ſcire cupit, adeat primum caput huius libri, & ſecundum caput libri de Quadrupedibus Solidipedibus, quibus in locis valdè curioſa lector inueniet. E

MORALIA:

DIPSAS, ſiue Situla, in doctrina morali, meritò auaritiæ aſſimilatur: quãdoquidē ſi percuſſus ab hoc Serpente ad interitum vſq; ſiti ardet; pariter ab Auaritia cōprehenſus ad finem vſq; vitæ aurum immodicè ſitit. Et ratio eſt, quoniam

Gaudia magna putat nummos ſeruare doloſos,
Nec fruitur partis ſtultus vbiq; ſui.

Auari hominis conditiones. Immò ea quandoq; eſt hominis auaritia, & implacabilis pecuniarum ſitis, vt, cum iam alterum pedem in cymba Charontis habuerit, nondum ſuæ cupiditati ſic deſcripturus modum. Ideoq; ad rem canebat ille. F

Qui legit immenſum nummorum pondus, & auri,
Partaq; de partis captat ſolatia rebus:
Stultus ad illecebras, & gaudia ſera nepotum
Congerit hos ſumptus, terraq; vorace recondit.
Ad Stygios penetrat, ſed cum defunctus auernos,
Et vada Cocyti tenebroſi pallida luſtrat:
Nil ſibi diuitiæ proſunt, nil ſortis auaræ
Congeries, ſitiens Acherontis flumina guſtet.

Ideò D. Ambroſius in expoſitione Euangelij de hydropico in ædibus Phariſei ſanato, ſcripſit impium eſſe ſitire, dum quis, vel diuitias, vel cætera huius mundi bona concupiſcit.

Bibones cōparantur Dipſadi. Verùm ſatius erit hominem vini intemperantiſſimum Dipſadi comparare: etenim ſi Dipſas acri ſemper ſiti premitur; item bibax continuo mero corpus mancipare deſiderat. Idcircò Ouidius quamdam anum lenam Dipſadem indigitauit (hanc Plautus meribibam, & multibibam appellaſſet) & non immeritò; ſiquidem vetulæ lenocinium exercentes, ob ſiccitatem ſenij, ſemper ſitiunt. Carmina autem Ouidij ſunt hæc. G *L. 1. Amor. eleg. 8.*

Eſt quædam quicunq; volet cognoſcere lenam
Audiat, eſt quædam nomine Dipſas anus:
Ex re nomen habet, nigri non illa parentem
Memnonis in roſeis ſobria vidit equis.

Item ſunt, qui baccheis liquoribus adeò delectantur, vt ſpreto omni diuitiarum genere, nec non poſtpoſitis cunctis honoribus, & dignitatibus, magno probro, vino tantùm ſe obruere deſiderant. Meminimus, in hoc genere, legiſſe apud Scaligerum Epigramma huius tenoris.

Optarem mihi non aurum, non oppida terræ,
Non quas Thebarum iactat Homerus opes.
Verùm vt plena mero ſpument mihi pocula Baccho,
Summaq; perpetuus proluat ora latex. H
Semper amicorum circum potante corona,
Et vitem agricolæ falce premente colant;
Hæc, quas teſtor opum, ſunt argumenta, valete
Faſces, cum teneo pocula plena manu.

Ebrij, quid præſtent in menſa. Huius ratio inde naſcitur, quoniam nati ad perdenda vina, omnem fælicitatem in bibendo collocant, & quaſi in gremio Iouis ſedentes aſſiduè canunt.

Fælix eſt, ter fælix quater,
Cui dat potum Bacchus pater
De ſpumanti cantharo.

Quare iuſtis de cauſis quidam poeta agens de turpitudine menſæ, in qua gurgites, & heluones vini diſcumbunt, canebat hunc in modum.

Non pudor in verbis, non eſt reuerentia menſæ,
Porcorum ritu, gens mala viuit ibi.

Irre-

A *Irreuerenter agunt, panesq; & fercula mensa*
More suum potant, pocula lata vorant.
Reddere nec curant grates, pro munere, Christo
Votaq; pro tacitis sacrificare bonis.
Sordida labra tenent potius spumante saliua,
In manibus crassis stercora spurca gerunt,
Ex naso stillant muci, nimbiq. madentes,
Ex oculis lippis sordida gutta fluit.
Maxillæ squallent, nigra rubigine dentes,
Sordent, munditiies corporis omnis abest.
Prætereà inuitant sese ad munera Bacchi
Consocij, quorum pocula plena madent,
Ructant, exhaustum donec spumare salernum
Possint, & vino sordida mensa fluit.
B *Inq; vicem Bacchi madido certamine sese*
Sollicitant, haustus continuantq; meri.

Quid plura? non defuerunt etiam temulentiæ nota infames, qui à Dipsade feriri desiderauerint, vt acri exardentes siti, in assiduam bibacitatem, & crapulam (quam semper detestari debemus) incumbere possent. In hoc genere legitur apud Pierium Valerianum pulcherrimum epigramma de Framariano Scurra, quod sic se habet. *Continuū bibēdi desiderium.*

Narrabat quidam vim Dipsados exitialem,
Perpetuum infundat, quæ pede fixa sitim,
Nempe sitim, tria quam neq; ante extinguere Nili
Ostia, vel magnis stagna perhausta cadis,
Interiore loco Libyæ Garamantes ad ipsos,
Quà fouet arenti struthius oua solo;
Quippe vbi quis misera spatiatus fortè per arua
In pede fulminei vulnera dentis habet.
C *Ritè duæ dextra famulæ, totidemq; sinistra*
Hæc gerit, hæc pleno vase propinat aquas,
Illa propinatis, alias superingerit illa,
Nec mora, nec requies, pocula mille parat.
Framarianus ad hæc, hanc ò mihi quærite amici,
Figat, vt illa meos officiosa pedes.

Hic ambiget aliquis, qua ratione in helluonibus, & temulentis continua fames, & sitis excitetur, cum eorum vasa repleta sint, & venæ repletæ ex Galeno non attrahant. Galenus enim, ad excitandam appetentiam, quinq; motus necessariò præcedere debere asseuerat: etenim primò membra exinaniuntur ratione caloris natiui in humidum, tãquam in proprium pabulum semper agentis, deinde venæ inanitæ ab alijs venis, & à iecore attrahunt, tertiò aliæ à meseraicis, & à ventriculo, quartò in ventriculo fit suctio, & tristis sensatio, quintò insurgit animalis facultas, & gignitur appetentia. Itaq; si in appetitu excitãdo, ordo prædictorum motuum est seruãdus, sequetur, quòd D nullo modo fiet appetentia, nisi præcedente tristi sensatione, quæ non aderit, nisi fiat suctio, & attractio à venis, & hæ non attrahent, nisi partes corporis vi caloris exinanitæ fuerint. Hoc autem in habitu Helluonum, & Manduconum minimè præstari potest, tum quia non solum horum membra non sunt exinanita, sed potius adeo extensa, vt maiorem extẽsionẽ perferre nequeãt, etiam quia venæ sunt ita repletę, vt magis impleri non possint; quare cum non egeant, attrahent, nec in ventriculo fiet suctio, nec tristis sensatio, consequenterq; nec appetitus excitabitur, quomodo ergo isti Bibaces, & Edones poterunt absq; appetitu indies voracitati suæ deseruire? *Lib. 1. de symp. causis c. 2.* *Quinque motus concurrunt ad excitãdum appetitum naturalem* *Dubitatio circa appetentiam.*

In hac dirimenda difficultate, duplicem appetitum, nempè naturalem, & voluptuosum possumus assignare naturalis non potest fieri, nisi præcedant quinque illi motus à Galeno recitati: quapropter non talis appetitus in helluonibus, sed tantummodo voluptuosus excitatur. Neq; officit omnium vasorum repletio; quandoquidem calor naturalis semper concoquit, & semper alimenti distributionem exercet, cum natura, seu facultas vegetatiua semper sit in actu secundo, quia eius quies est interitus. Ideò vasis *Solutio prædictæ difficultatis.*

etiam

etiam repletis operatur, licèt lentè, donec vel ob prohibitam euẽtationem calor suffucetur, vel aliquod vas disrumpatur: hac de re hominibus temulẽtis repentinus interitus semper impendet. Vnde Hippocrates iure optimo scribebat habitum Athletarum gulæ singulis horis inseruentium periculosum esse; verba autẽ Hippocratis sunt hæc. E

L. 1. Aphorism. aphor. 3.

Habitus Athletarum, qui summum bonitatis attingunt periculosi, si in extremo constiterint, neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere, cum verò non quiescant, neq; possint proficere in melius. Reliquum est igitur vt accidant in deterius. His de causis bonum habitum statim soluere expedit, vt corpus rursus nutriri incipiat.

Crapula est fugienda.

Quare prudentes viri ex assertis colligere debent huiusmodi vitium prorsus vitãdum esse, quoniam qui crapulantur, animam, & corpus indignis modis polluunt; iuxta sententiam cuiusdam poetæ sic canentis.

Polluit hic animam ritus, corpusq; lacessit,
Assidua est peius ebrietate nihil.
Inducit morbos varios, & corpora soluit,
Et frangit neruos, contaminatq; caput.

Nec prẹter rationem, cum Galenus, in Commentarijs ad Aphorismos Hippocratis, scriptis mãdauerit omnem noxam à vino genitam Græcis κραιπάλην, id est crapulam nominari, παρά τό κάρηνον, καὶ πάλλεσθαι quia caput concussum valdè patiatur. Præterea vinum immoderatè haustum non solum capiti obest, sed neruos quoq; omnes à capite ad artus descendentes valdè debilitat: iuxta illud distichon. F

A copia vini, quæ damna dimanent.

Vt Venus eneruat vires, sic copia vini,
Quæ tentat gressus, debilitatq; pedes.

Sin autem lector omnes vini immoderatè sumpti effectus, & affectus scire cupit, memoriæ mandet infrascriptum epigramma, quod sic se habet:

Vini effectus qui, & quales.

Bacchus alit lites, lites dissoluit easdem
Ad pacem Bacchus, bellaq; sæua trahit.
Hic sepelit curas, animos coniungit, amicos
Disiungit, longo membra sopore leuat:
Ille aperit verum, mundiq; arcana recludit,
Audaces timidos Bacchus & ipse facit.
Suscitat exangues, languentia corpora reddit
Ardenti humanos vulnere sæpè necat.
Quid vultis? summi sunt munera maxima Bacchi,
Armatos nudus sternere namq; potest. G

Itaq; oportet vt homines sint ciborum, & potissimum vini potus continentissimi, quoniam vinũ moderatè sumptum caput roborat, præcordia exhilarat, coctioni famulatur, alimenti distributionem adiuuat, & deniq; ad recuperandam etiam valetudinem conducit, iuxta vulgatum tetrastichon.

Vini commoda, quæ sint.

Suaue Dei munus vinum est, hominumq; saluti
Conducit, præsit dummodo sobrietas.
Immodico sed si tua proluis ora lyæo,
Pro dulci potas tetra aconita mero.

Præterea virus Dipsadis iustis de causis veneno venereo assimilari potest, primò, quia Dipsas ictu dentium maximum in patiente ardorem accendit; quemadmodum mulier ictu oculorum flammas amantibus insinuare dicitur: idcircò poetæ Venerem flagrantem, & igneam nuncuparunt. Audiamus Ouidium. H

Veneris effectus quales.

Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Pariter author ille, qui Messalinam mutatis vestibus, ad lupanar se contulisse decantat, & lupanar calidum, & faces Veneri tanquam ignipotenti assignat hunc in modũ.

Non calidum intrasset (proh) Messalina lupanar,
Si benè cesta faces Veneris vitasset, & arcus.

Ad rem nostram pertinet illud epitaphium mulieris cuiusdam, quæ lecta venustate, & formæ dotibus insignita fuisse perhibetur. Hoc autem sic se habet.

Comparatio Veneris ad Dipsadem.

Occidit, heu postquam multos occidit amantes,
Et cinis est hodie, quæ fuit ignis heri.

Verùm quamuis hanc similitudinem explorata fateatur veritas: nihilominus autho-

ritate

A ritate clarissimi viri Scaligeri illam roborare placuit; qui elegantissimo epigrammate virus venereum ad virus Dipsadis sic comparat.

Est in Desertis Libyes, vbi lethifer atros
Per populos rapidis Auster anhelat equis,
Tristis & infesto metuenda simillima Cælo,
Reptilis infami bestia Dipsas agro:
Insidijs pollens, morsuq; inspirat acuto
Perpetuam, illato vulnere dira sitim.
Haud aliud mea nunc obsedit corda venenum
Lethali cuius luminis icta acie.
Verùm aliter cecidit, flammas namq; inter acutas,
Sunt eadem auxilijs ora petenda meis.

Reliquum est modò, vt alterum huius comparationis membrum stabiliamus, meditantes, nùm venereis accensi facibus, veluti à Dipsade icti in talem agantur furorem, B vt præsidijs medicis egeant. Id autem longè petendum non esse opinamur: siquidem canit Ausonius. *Amantes dicũtur fatui.*

Myrteus amentes vbi lucus opacat amantes.

Deinde author ille, qui cunctorum vitia taxare nititur, dum excordes contemplatur amantes, qui aliena viuunt anima, & aliena loquuntur lingua, minimèq; cognoscunt vitia fæminarum, quas diligunt, eos nuncupauit fatuos sic.

Nutibus, & toruis oculis fatuantur amantes.

Ouidius etiam id intactum non reliquit, dum cecinit.

Quisquis amat, ratione caret, sine lege, modoq;
Discurrit.

Insuper meminimus legisse pulchrum distichon, quò pulchrius in hoc genere, vt nostra fert opinio, inueniri non potest, in quo non amens ad amantem comparatur, sed amantem, & amentem eumdem esse sic astruit. *Comparatio Amantis ad amentẽ.*

Sunt amens, & amans ijdem; nam mentis vterq;
C *Nil habet infælix, quòd sine lege furit.*

Immò ad magis roborandam hanc opinionem, insania hæc amatoria, veluti & furor à Dipsadis ictu excitatus remedia expostulare videtur. Quapropter Ouidius libro primo de remedio Amoris sic canebat.

Discite sanari, per quem didicistis amare,
Vna manus vobis vulnus opemq; feret.

Sed quod magis nos trahit in admirationem, est, quòd Paulus Ægineta medicus celeberrimus, post caput de Insania, sermonem habet de passione Erotica, nimirum amatoria, & præsidia huic affectui conuenientia præscribit. *Medela affectus Erotici.*

Postremò, in hac morali doctrina, occasione illius, qui cælum suscipiens, ictus fuit à Dipsade, de quo in subsequenti rubrica verba fient, admonetur ille, qui aliena facta scit, & sua minimè norit, iuxta vulgatum carmen. *Detrectores taxantur.*

Quicquid delirant alij, mox carpit iniquo
Dente theonino, nec sua facta videt.

D Hic etiam auceps, de quo mox agetur, gestus, & volatus auium animaduertens, & quę circa pedes erant non obseruans, lethali vulnere Dipsadis affectus fuit: propterea illi accidit, quod Thaleti contigisse fertur, qui noctu cælum contemplans in scrobem decidit. Pariter à nonnullis taxantur Astrologi, qui cælestium corporum motus, & influxus meditantur, deinde, quæ propiùs sunt admota, ignorant: immò cum præsentia ignorent, futurorum, quorum cæca est cognitio, scientiam possidere profitentur. Idcircò Morus in hos, lepido epigrammate, sic lusit. *Astrologi quare taxentur.*

Saturnus procul est, iamq; olim cæcus, vt aiunt,
Nec propè discernens à puero lapidem:
Luna verecundis formosa incedit ocellis,
Nec nisi virgineum virgo videre potest.
Iuppiter Europam, Martem Venus, & Venerem Mars,
Daphnen Sol, Hersen Mercurius recolit.
Hinc factum, Astrologe, est, tua cum capit vxor amantes,
Sydera significent, vt nihil inde tibi.

Sed

Ex dictis, quæ doctrina moralis eliciatur.

Sed aduertendum eſt, quòd in præſentia hæc non ſunt exarata, vt Aſtrologia damnetur, ſed tantummodo vt ex aſſertis doctrina moralis eliciatur in illos, qui expedita,& optima conſilia alijs impartiri profitentur; cũ tamen ſibimet ipſis conſulere nequeant. Iuxta illud. E

Sunt plures alijs benè conſultare ſciunt, qui
At ſibimet nequeunt licitum ſuadere, & honeſtum.

Dipſas diabolo,& hæretico aſsimilatur.

Ad finem, cum Dipſas, ob nigredinem caudæ, melanura appelletur: monuit ſapienter Pythagoras animal cauda nigra non eſſe attingendum,innuens declinandum eſſe à vitio, cui ſuccedit mentis nigredo, & voluntatis conflictatio moleſta; quandoquidem vitij facilitatem mox vitę miſerabilis difficultas conſequitur. Lauretus autem in Sylua Allegoriarum, Dipſadem in Deuteronomio nominatam,allegoricè Diabolum,vel hęreticum expoſuit.

EMBLEMATA. F

Viator ſitibũdus à Dipſade mordetur.

QVIDAM vir multa exercitatus lectione, ſumpto à veneno Dipſadis argumento,effigiauit hominem laſſum, & ſitibundum per frondiferam, & vaſtam ſyluam diuagantem, vt ſalientes gelidæ alicuius ſcatebræ aquas, ad ſedandam ſitim, inueniret, nec non ibi figurauit Dipſadem, viatoris pedem pungentem, cum hac inſcriptione. INFORTVNIVM. Poſtea ſubſcripſit hoc tetraſtichon.

Dum luſtrat ſyluam ſitibundus forte viator,
Vt poſsit gelido fonte leuare ſitim.
Vritur en caco percuſſus Dipſadis ictu,
Atq; bibens medias hic ſitit inter aquas.

Itaq; non ſine cauſa hoc emblema inſcribitur hoc titulo. INFORTVNIVM. quandoquidem hic viator arida oppreſſus ſiti, aquam quæritans à Dipſade mordetur, cuius ictu vniuerſum inflammatur corpus, vt nullo vnquam potu talis,& tanta ſitis extingui poſſit. Alciatus quoq; delineauit hominem ſagittis, & arcu aues petentem, cuius ſiniſtro cruri mordicus adhæret Dipſas, cum titulo. QVI ALTA CONTEMPLATVR CADERE. Poſtmodum addidit picturæ tale hexaſtichon. G

Auceps à dipſade demorſus.

Dum turdos viſco, pedica dum fallit alaudas,
Et iacta altiuolam figit arundo gruem.
Dipſada non prudens auceps pede perculit vltrix,
Illa mali, emiſſum virus ab ore iacet.
Sic obit, extenſo qui ſydera reſpicit arcu.
Securus fati, quod iacit ante pedes.

Emblematis argumẽtũ vnde sũptum.

Nonnulli voluerunt argumentum huius emblematis à quodam apologo Aeſopico deſumptum fuiſſe, in quo introducitur auceps inſidias turdo in alta arbore ſedenti tendens, dum interim vipera in terra verſans aucupis pedem ictu lethali afficit. Vnde tandem obiens hæc verba protuliſſe dicitur:alium capturus ab alio capior.Aliqui fuerunt huius opinionis, argumentum huius emblematis acceptum fuiſſe ex quodam epigrammate græco Antipatri Sidonij, in quo de Alcimene aucupe agitur, qui aſſiduè cœlum intuens, vt arcu, & funda aues peteret,paruiq; pendens quæ in terra verſabãtur, à Dipſade tandem ictus perijt. Hoc autem epigramma, tum quoniam in ipſo Dipſas memoratur, tum quoniam eſt ſcitu dignum, nos non tæduit in medium afferre. H

Ὁ πρὶν, ἐγώ καὶ ψῆρα καὶ ἁρπάκτειραν ἐρίκων
Σπέρματος ὑψιπετῆ βιστονίαν γέρανον,
Ῥινῦ χέρμασι ϑηρος ἐυστροφα κῶλα τιταίνων
Ἀλκιμένης πτανῶν ἔιργον ἀπωθε νέφος
Καί με τις ὀυτήτειρα παρά σφυρά διψὰς ἔχιδνα
Σαρκὶ τὸν ἐκ γενύον πικρὸν ἐνεῖσα χόλον.
Ἠελίυ χείρωσεν ἰδ' ὡς τὰ καθ' ἄιθερα λεύσσον,
Τὸν ποσὶν ὀυκ ἰδαλην πῆμα κυλινδόμενον.

Hoc autem epigramma latio ſermoni redditum ſic ſonat.

Qui

A *Quisturnum, iactis sementibus antè, rapacem*
Acerbam altiuolam, Bistoniamq; Gruem
Extensis manibus bubulæq; et verbere fundæ
Alcimenes abigens ipse procul volucres;
Infligit pedibus serpens en vulnera Dipsas,
Lethiferoq; nigrum virus ab ore vomit.
Meq; dat ipsa neci, accentus dum sydera specto,
Nescius exitij, quod foret ante pedes.

HIEROGLYPHICA.

B AD exprimendum hominem siticulosum, & bibacem, veteres pingebant simulacrum hominis, cuius cruribus Dipsas serpens mordicus adhærebat: cognita enim illis erat huius serpentis natura, euius ictu, talis in visceribus patientis accenditur flamma, vt (veluti superius relatum fuit) hæc sitis aqua, etiam copiosa extingui minimè possit: immò ad instar olei super ignē infusi, magis atq; magis augetur. Hoc igitur hieroglyphicum, teste Pierio Valeriano, olim poterat obseruari in litore, quòd è regione maioris syrtis inter Libyam, & Aegyptum porrigitur, vbi quædam columna visebatur, in qua vir moribundus cum figura Dipsadis pedi adhęrentis cęlatus erat: immò ibidem icones, etiam nonnullarum mulierum sculptæ erant, quarum aliæ aquatum ire, aliæ decumbenti vasa aquæ plena porrigere videbantur. Verùm meminimus legisse apud alios authores, in eodem narrato loco non fuisse columnam, sed sepulcrum, in cuius lapide marmoreo sculptus erat homo in actu potandi, qualem solebant Prisci figurare Tantalum in media palude natantem, & vndam haurire conantem, ibi quoque Dipsas pedibus simulacri dentibus hærens effigiata conspiciebatur, vnà cum iconibus mulierum aquam vasibus præbentium; Amplius multa struthionum oua ibidem sculC pta intueri licebat, sub quibus Dipsades libenter latibulantur: deinde infrascriptum erat epigramma huius tenoris, in quo percussus à Dipsade, cum Tantalo, & puellis Danaidibus comparatur hunc in modum.

Hieroglyphicū hominis bibacis.

Sepulcrum cum lapide marmoreo, in quo prædictū erat cælatū hieroglyphicū.

Talia passus erat quoq; Tantalus æthyope cretus,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.
Tale nec è Danao natas implere puellas
Assiduis vndis vas potuisse reor.

Arbitratur etiam Pierius Valerianus, per simulacrum huius animalis, posse hieroglyphicè appetentiam demonstrari; cum sitis per metaphoram, pro vehementi cuiuscunq; rei desiderio, & appetentia sumatur: siquidem homo alicuius rei maximè cupidus, sitibundus nominatur. Etenim legitur apud Ciceronem, quòd homines sanguinem, virtutem, voluptates, & honores sitire dicuntur.

Li. 16. hierogl.

D DE SCYTALE Cap. IX.

ÆQVIVOCA.

CVM in capite antecedenti, Dipsadis, aut Situlæ nuncupatæ natura ponderata, & examinata fuerit, in præsenti de Scitale necessariò agendum esse duximus: quoniam nonnulli authores, ob vocabulorum congruentiam, Situlam, cum Scytale confuderunt. Albertus enim Serpentem, de quo modò agitur, duplicem esse credidit, dum altero in loco Situlam alibi verò scyscculum nominauit. Quandoquidem Situlam in duas species distinxit, nempè in illam, quam græco vocabulo Dipsadem cognominant, deinde in illam, quæ varietatis tergi pulchritudine intuentibus maximam admirationem affert; quas postremas cōditiones Solinus Scytali, & non Situlæ assignauit.

Situlæ, & Scytalis discrimen.

Præterea tradit Albertus ſcyſceculum eſſe ſimilem Serpenti in vtramq; partem ſalienti, quem Græci amphisbænam indigitant.Hinc errorem Alberti manifeſtum eſſe coniectamus,qui pro ſcytale, Situlam vſurpauit, & nominum conuenientia deceptus,vnam Serpentis ſpeciem in duas perperam, diſtribuit. De hac re, ne prolixiores ſimus, plura legenda ſunt apud Nicolaum Leonicenum in libro de Dipſade. E

Aequiuocatio ſcytalis. Interea ad æquiuocationē huius nominis enodandam properabimus. Scytale igitur, & ſecundùm Græcos σκυτάλη propriè flagrum, vel ſcuticam denotat: item ſaccum coriaceum; nam leguntur apud Heſychium hæc verba σκυταλαι, θύλακες δερμάτινοι, nimirum ſacci coriacei. Immò σκυτάλαι palangæ etiam dicuntur. Pariter σκυτάλη clauam in ſumma parte corio obductam,vel etiam clauam ſimpliciter,vel fuſtem, vel quamlibet virgam,& baculum ſignificat. Amplius σκυτάλη turmam equitum deſignare videtur:dum ab Heſychio hęc verba ſcribūtur, σκυτάλαι ἱππικαὶ ἴλαι,nempè agmina equeſtria.Hinc σκυτάλιδες apud Galenum,oſſa digitorum nominātur:cum tali ordine diſpoſita ſint, vt tanquam milites in acie ſtare videantur. Quamuis apud Suidam σκυθάλιδες inſtrumenta ad ignem iaculandum exponantur. Cæterùm, ex mente Etymologi, σκυτάλιδες εἶδος καμπῶν,fortè animalculum quoddam,& εἶδος ἀκρίδων apud Alexandrinos dicuntur. Item vas quoddam in naui. Alioquin σκυτάλιον idem quod σκυταλις penès Theophraſtum, & regula exponitur. Et in antiquis Dioſcoridis nomenclaturis, ſcytalion altera ſpecies vmbelici Veneris nominatur, vel quia folia huius plantæ quadam ſerie, veluti milites in exercitu ordinata ſint, aut quia folium plantæ craſſitudinem corij æmuletur. Verùm Salmaſius in Solinum animaduertit, pro σκυθάλιον, fortè legendum eſſe σκυτάριον,vel σκυτάριον,cum folium prædictæ plantæ ſcutum,vel figuram ſcuti repræſentet. *Scutica. Saccus coriaceus. Claua, vel fuſtis. Turma Equitum. Li.1.de Oſſibus c.4. Oſſa digitorum. Lib.4. hiſt. plant.c.5. Lib.4. c. 9. Vmbilicus Veneris. Planta ſcytalion cur dicta.* F

Quinque ſignificātur voce ſcytalis. Quapropter non erit mirum, ſi Ioannes Tzetzes ſcripſerit,hoc vocabulo(ſcytale)ſex ſignificari, primò lorum, quo nates puerorum verberantur, deinde piſcem inſtar ſcuticæ formatum, tertiò ordinem oſſium digitorum, quartò virgam quadrangularem fabrorum marmorum,immò quamcumq; virgam, & baculum,quintò ſpeciem Serpentis, de qua modò agitur, & ſexta eſt digna auditione Laconū ſcytale, de qua paulò inferius verba fient.Præterea Lexicographi nixi Plinianæ authoritati ſcytalem murem araneum interpretantur: cum tamen Plinius libro trigeſimo ſecundo naturalis hiſtoriæ, & capite quinto, ſcytalem quidem nominauerit, ſed poſtea murem araneum eſſe non expreſſit. Debebant potius Lexicographi citare Columellam, qui in principio capiti ſextidecimi libri ſexti,expreſſis verbis,ſcytalem murem araneum eſſe affirmat; dum inquit.*Eſt etiam mortifer ijs Serpentis ictus,& magnorum animalium noxium virus:nam & vipera, & Cæcilia,ſæpè cum in paſcua bos improuidè ſupercumbit, laceſſita onere morſum imprimit, muſque araneus, quem Græci σκυθάλην vocant, quamuis exiguis dentibus, non exiguam peſtem molitur*. Multi authores hunc Columellæ textum ponderantes, & potiſſimum Geſnerus, hoc mendum eſſe opinantur;quoniam nomen hoc muri araneo congruere minime poteſt: Quamobrem pro σκυτάλην, legendum eſſe μυγαλῆν iure optimo arbitrantur: cum μυγαλῆς proprium muris aranei nomen eſſe perhibeatur; veluti in Hiſtoria Quadrupedum digitatorum explicatum fuit. G *Scytale nū ſit mus araneus.*

Eſt quidem verum, quòd Oppianus in Alyeuticis, ſcytalem inter piſces recenſet, dum canit hunc in modum. H

Ὀρφαύνων γενεή, καὶ πρηνάδες ἠδὲ κυβεῖαι
Καὶ σκολιαί, σκυτάλαι τε, καὶ ἱππούροιο γένεθλα.

L.1.de Piſc. Hi autem verſus ex Lippij verſione ſic ſonant.

Oremon gentes, & prænades atq; cybiæ
Obliquæ, ſcytalæq; hippuron maxima turba.

Hæc autem ſpecies piſcis, ſcytale nuncupata in alto degens pelago, & litus nunquam adiens, an ſit eadem quę ſcylla, an verò Oppiani exemplaria ſint mendoſa, hoc in Hiſtoria piſcium videndum eſt. Inſuper ſcytalam Plinius inſulam quamdam penès intimum receſſum ſinus Arabici ſitam apellauit. *Scytala Inſula.*

Demum ſcytale genus eſt laconicæ epiſtolæ, quæ (annotante Gellio) in loro ſcribebatur. Nam Lacedæmonij ad ſuos Imperatores ſcripturi, vt litteræ interceptæ occulta hoſtibus conſilia indicarent, ex induſtria hanc ſcribendi rationem excogitarunt (quamuis nonnulli huius rei commentum Archimedi referant)ſurculos duos teretes,& *Lib.17.noctium Atticar.c.9.*

torno

A torno perpolitos æquababant, vt par vtriq; & longitudo, & craſſitudo ineſſet. Horum alter Imperatori ad bellum proficiſcenti dabatur, alter verò penès magiſtratum diligenter ſeruabatur. Itaq; quoties ſcribendi ad Imperatorem occaſio ſe ſe offerebat, pagina inſtar oblongi lori cæſa, ſurculum circumuoluebant, & oras paginæ ita iungebāt, ne rimæ vllæ apparerent; tunc litteras à ſummo capite per tranſuerſum ad imum vſq; exarabant: perſcriptum inde lorum à ſurculo eximebant, & ad Imperatorem mittebant: nam reuolutum hoc lorum truncatas litteras, ſyllabas, & dictiones oſtentabat: ideoque hoſtes etiam ab hoc loro intercepto nihil in eo ſcriptum coniectare poterant. Is verò, cui ſcriptum deſtinatur, applicato loro, & circa ſurculum circumuoluto, itaut continuata ſcripti ſeries ſequatur, legit, intelligit epiſtolam, quæ Græcè σκυτάλη nuncupatur. In hunc modum ſcriptam epiſtolam Lyſandro ad Helleſpontum allatam Plutarchus memorat. Porta, loco lori, vtitur filo, quemadmodum ipſe narrat in libro de Ziferis, ad quem locum lectorem relegamus.

Scytale Epiſtola qualis.

Alius modus vtendi loro.

B

SYNONIMA, ET ETYMVM.

SCYTALE in caſu recto, & ſcytales in caſu obliquo, nomen huius Serpentis inflectitur, aut ſecundum alios, ſcytala, ſcytalę, poſtea pronũciauit, ita vocari quaſi ſiſtale, quoniã ob ſpectabilis formæ pulchritudinem, viatores in admirationem remoretur, & ſiſtat. Id autem prolatum fuiſſe ab ijs opinamur, qui perpetuas agitãt nugas, aut qui linguam græcam parùm profitentur: quandoquidem Latini nomen huius Serpentis nõniſi à Grecis habent, quibus σκυτάλη, ἢ σκυτάλις, ἢ aut τὸ σκυτάλιον, nimirum à forma τῆς σκυτάλης, quæ vox baculum ſignificat. Aut vocatur ſcytale, quoniã figura huius Serpentis teres, & oblonga, σκυτάλη, nempè lorum coriaceum, aut ſcuticam, aut baculũ æquet: σκῦτος enim corium, & pellem indicat. Idcircò Greuinus, dum textum Nicandri græcum in gallicum ſermonem verteret, fatetur ſe græcũ nomen huius Serpentis retinuiſſe; cum illud gallicè reddere non potuerit, niſi linguæ, iniuriam facere voluiſſet. Siquidem vocabulum græcum, quo manubrium cuiuſcumq; inſtrumenti deſignatur, Gallicè ita reddi non poterat, quin aliqua relinqueretur ambiguitas: qua de cauſa nomen, ſcytale, in verſione retinere maluit. Itaq; ex ſententia Greuini, ſic nominatur hic Serpens, quoniam mole corporea magnitudinem manubrij ligonis adæquet.

C

Siſtale nomen barbarum.

Etymũ græcum.

Li. 1. de Venen. c. 17.

Addit Greuinus hunc Serpentem à nõnullis Latinorũ dici Ceciliam, propterea quod contra aliorum anguium naturam, ineunte Vere, ab antris exiens, fæniculum vitet, ne viſionem recuperet. Nihilominus hoc nomen (Cæcilia) ad Typhlopem Serpentem, vulgò Typhlinem pertinet. Olaus Magnus in Hiſtoria ſeptentrionalium ſcriptis mandauit, quòd Serpens, qui ob tergi pulchritudinem, viatores remoratur, Gothicè nuncupatur Slaa. Alioquin Sicalis, vel Picalis Arnoldo, & Siſcetati Auicennæ hic Serpens appellatur. Quamuis ſciſcetalim potius legendum eſſe multi exiſtiment.

Cæcilia, & Typhlops.

L. 21. c. 16

Nomen Arabicum.

D

DIFFERENTIÆ.

OLAVS Magnus in ſeptentrionali hiſtoria Scytalem duplicis generis eſſe conſtituit, alterum inſigni pulchritudinis præſtãtia prædicat, alterum verò Amphisbænam appellat. Primum genus, quod admirãdum, pigrum, paruum, & ignei veneni celebrat, Slaa Gothicè vocari affirmat; deinde frigidiſſima etiam hyeme ſenium deponere aſtruit, & ritu aliorum ſerpentum, intra viſcera terræ, poſt ingreſſum Solis in primum Libræ gradum, latibulari, donec Sol ab vltima parte Arietis exierit. Imò ſi accidat (eodem Olao teſte) vt vrgente bruma, à Solis radijs hic ſerpens attractus, ijſdemq; nimis delectatus fuerit; tunc gelu, orificio cryptæ conſtricto, & recedente Sole facile moritur. Hinc colligendum eſt, quòd Olaus Magnus, Albertum ſecutus, in grauem incidit errorem, dum ſcytalem ſui generis ſerpentem in duas ſpecies diſtribuit, conſequenterq; ſcytalem, cum Amphisbæna confundit.

Error Olai Magni.

Prætcrea fuerunt alij, qui perperam Scytalem in vulgarem,& chalcidicam discrimi- E
narunt: cum tamen scytale chalcidica (annotante Edoardo Vuotono) morsu patienti afferat eadem symptomata,quæ ab ictu viperæ producuntur,& serpens,de quo in præsentia agitur, inflammationes tantummodo generat, quales ab aculeis vesparum, & apum prodire solent: quamobrem pro Scytale chalcidica, lacertam chalcidicam intelligere debemus, de qua in Historia Animalium digitatorum ouiparorum actum fuit.

Scytale chalcidica, quod animal sit.

FORMA, ET DESCRIPTIO.

CÆTERI serpentes, vt cunctis est manifestum, ex crassiori corpulentia semper in caudam tenuem desinunt. At scytale, ab aliorum anguium figura recedens, formam corporis teretem, & vtrimq; ita æqualiter crassam habet, vt spectator discernere nequeat partem, in qua caput, vel cauda sita sint. Ideoq; ratione huius notę, F
similis amphisbænæ esse perhibetur. Præterea ab inuicem postea discriminantur, quia amphisbæna in vtramq; partem, scilicet antrorsum,& retrorsum graditur:qua de causa Græci propter hunc gressum amphisbænam meritò cognominarunt. Scytale verò in anteriorem tantùm partem proficiscitur. Insuper Scytale ab amphisbæna discrepat, quoniam hæc apprimè duo capita illa verò nequaquam repræsentat. Tertiò non sunt æqualis crassitudinis; cum scytale crassitudinem manubrij ligonis adæquet, & amphisbena corpulentiam vermis terrestris non excedat. Id optimè exprimit Nicander in Theriacis, dum canit.

Scytale similis Amphisbænæ.

Discrimen Scytales, & Amphisbænæ.

Bifronti similem reperis scytalam Amphisbænæ
Pinguior est tamen, & cauda, quæ nulla ferè exit.
Crassior, vt quantum solita est comprehendere lignum
Curua manus strictum quoties tenet ipsa ligonem.
Tam prolixa, vagans, pluuio quàm reptile Cælo.
Quod fæcunda genus sua gignit viscera tellus. G

Leonicerus autem, qui versus Nicandri sermoni latino reddidit, & Petrus Gillius in suis annotationibus in Aelianum, mentem Nicandri non benè assecuti, crediderunt Scytalem, mole corporea, manubrium ligonis, longitudine verò lumbricum terrestrem adæquare. Cum Nicander crassitudinem vtriusq; animalis explicans, Scytalem manubrio ligonis, & Amphisbænam vermi terrestri assimilauerit: quemadmodum in Iconibus erit manifestum. Addunt alij, huic serpenti tantam colorum in tergo varietatem, vt homines bestiam intuentes, admiratione stupidi ad contemplandum colores morentur. Quamobrem pictum serpentem nominauit Baptista Mantuanus, canens hunc in modum.

Colorũ varietas in tergo.

Picta cutem scytale, turpi Boa flexilis aluo.

Quod autem oculi spectantium picta huius serpentis forma teneantur, nemo veterum Authorum retulit: quemadmodum Salmasius in Solinum optimè animaduertit. Scripserunt quidem scytalem Amphisbenę esse similem non quoad picturatum dorsum, H
qua conditione amphisbæna caret, sed fortè quia ambæ hæ bestiæ caput in vtraq; corporis extremitate habere videntur. Solinus autem, in describenda huius animalis forma, multa desumens à Lucano deceptus fuit: etenim Lucanus verba faciens de Cechri picturati corporis meminit, & paulò post de Scytale egit. Quamobrem notas, quæ Cenchri à Lucano assignãtur, Solinus scytali concedere videtur. Audiamus igitur Lucanum sic canentem.

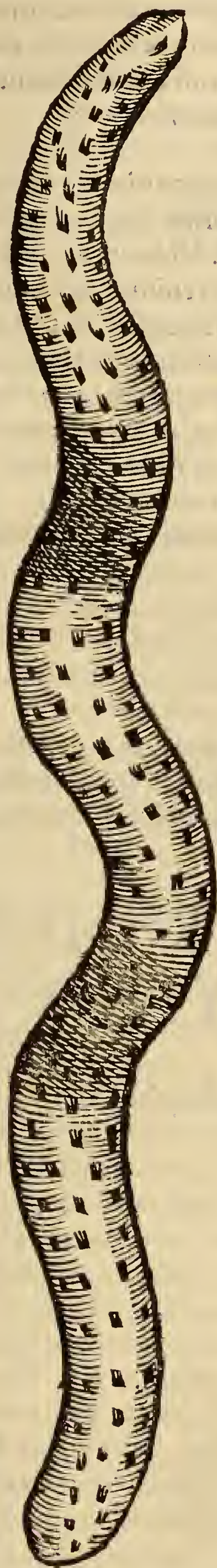
Solini erratum in descriptione Scytalis.
Li. 9. Pharsal.

Quam semper recto lapsurus limite Cenchris
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum,
Quam paruis tinctus maculis Thebanus ophites,
Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Amodites, spinaq; vagi torquente Cerastę;
Et scytale sparsis, etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas.

Qua-

A Quapropter hoc in loco Cenchris ſerpens varijs notis ad ſimilitudinem granorum milij inſignis, & ophire marmore maculoſior celebratur; quæ notę in ſcytale non obſeruantur à Lucano. Sed quia paulò poſt ſcytalis, etiam memoratur, Solinus tales maculas ſcytali aſſignauit.

Scytale.

E

NATVRA, ET MORES.

VT omittamus, quod ſcripſit Solinus de fulgore tergi, quo natura ſcytalem nobilitaſſe dicitur, vt quos pigro greſſu comprehendere nõ poſſet, varij, & fulgentis tergoris admiratione allectos tandem aſſequeretur. Accedemus ad alias huius animalis veriores proprietates, inter quas hæc nõ eſt ſpernẽda; quod ſcytale prima omnium ſerpentum cauernam relinquat, & nondum diſſipato hyemis algore, ſpolium deponat: hæc proprietas nõ latuit Lucanum, qui de hoc ſerpente ſic cecinit.

Loco cit.

Et ſcytale ſparſis, etiam nunc ſola pruinis,
Exuuias poſitura ſuas.

L. 9. ca. 52. Immò, vt alij authores referunt, hoc animal ad locum quemdam ſibi familiarem proficiſcitur, neq; fæniculo, more aliorum ſerpentum, veſcitur. Quamuis Gillius in Aelianum, totum oppoſitum ſcripſerit. Videlicet quod ſcytale, relicto ſpecu, ſtatim ad paſtum fæniculi ſe conferat. Hinc Greuinus non iniuria collegit textum Nicandri à Gillio minimè intellectum fuiſſe: vbi apertè docet pabulum fæniculi ab hoc ſerpẽte minimè appeti. Audiamus igitur Nicandrum latino ſermone ſic canentem. F

An hic ſerpens fæniculo veſcatur.

Nec poſtquam iuuenis venienti tempore veris,
Magna Deum, quando profert ſerpentia mater
Liquerit obſcuram conſueta cubilia petram,
Et nitidos tepido ſub ſole extriuerit artus,
Pandentes ſe fæniculi teneram exedit herbam,
Sed per opaca morans imi decliuia montis
Se tenet, & multo grauiter latet obruta ſomno
Aequè alta ſua conquirit ſibi pabula terra:
Nec licet id magno cupiat, ſtudeatq; labore,
Areſcente ſitim potis eſt depellere fauce.

G

Venenum Scytalis quale. Deniq; natura Scytali tale venenum non ingenerauit, vt ictu necẽ inferre poſſet: ſiquidem punctura huius animalis obſcura eſt, quæ inflammationem generat, itaut fiant induciæ, donec opportuna remedia adhiberi poſſint.

SIGNA, ET REMEDIA VENENI SCYTALIS.

PERCVSSI a Scytale, & ab Amphisbæna, obſcurum, & vix apparentem morſum reportant, ſed in loco affecto talis gignitur inflammatio, qualis ab aculeis apũ, & veſparum prodire ſolet. Quamobrem ad illa præſidia confugiendũ erit, quæ in puncturis prædictorum animalium adhibentur: dummodo hæc remedia intenſiori virtute ſint prædita; cum Dioſcorides ſcriptum reliquerit accidentia morſus Scytalis, à ſymptomatibus morſus viperæ non eſſe valdè diſſimilia. Aetius quidem prædictam Dioſcoridis ſententiam amplecti videtur, ſed de Scytale chalcidica loquitur; ideoq; præſidia etiã virus viperinum exterminantia proponit. Item Paulus Aeginete cõſimilia in hoc caſu preſcribit medicamẽta, quę in tractatu morſus viperini recitauit. Auicẽnas, & Albertus ponderantes eadẽ ſymptomata morſus Scytalis, & Amphisbænæ, eadẽ etiam remedia eſſe promulgarunt. Verùm quis ab illis meritò petere poſſet, quænã ſymptomata, & auxilia morſus vtriuſq; ſerpentis eſſe debeant; cum neuter eorum illa expreſſerit. Hic autem error inde dimanauit, quoniam verba Auicennæ, & Alberti ex Dioſcoride, & Paulo Aegineta deſumpta ſunt, qui Authores poſtquã de accidẽtibus, & auxilijs morſus viperæ egerunt, mox ſimilia in ictibus Scytalis, & Amphisbęnæ pronunciarunt, deinde etiam eadem medicamenta præſcripſerunt. Auicennes autem, & Albertus deſcribentes, à poſtremis verbis inchoarunt, & propterea in prędictum errorem H

Accidentia morſus Scytalis.

Error Alberti circa remedia huius ſerpentis.

A rem inciderunt. Quare eumdem sequi ordinem debuissent, si accidentia, & pharmaca morsus Scytalis patefacere volebant.

MORALIA.

VOLVPTAS, & potissimùm libidinosa omnium malorum esca ad Scytalem non iniuria comparanda est, si veritatem continet infrascriptum distichon.

Simplicitate rudes ad se lasciua voluptas
Allicit, atq; homines vt Scytale perimit.

Nam, si Scytale (vt nonnulli authores referunt) varijs picta coloribus intuentes reddens stupidos remoratur, vt illos tandem venenet. Pariter gustata semel voluptas animum ita excantat, vt ab illa nonnisi extinctus recedat. Est enim lasciua voluptas, instar Scytalis, varijs coloribus, idest purpureis vestibus decorata, & specie adeo spectabilis, vt homines ad summa, diuinaq; natos, scorto putridissimo supplices esse cogat. Hæc autem voluptas sic describitur. *Lasciuia cōparatur Scytali.* B

Conspicitur pulchro hæc semper redimita capistro
Sunt oculi molles, fronsq; petulca nimis.
In capite insignis fulgor redimicula vittæ,
Sertaq; dependent, purpureusq; color.
Hanc chlamydes tyriæ velant, & balteus ornat;
Atq; hanc sydonio purpura tincta fuco.
Dextra tenet speculum, quo splendet turba malorum,
Læua tenet luxus, & genus omne mali.

Voluptatis lasciuæ descriptio.

Quocirca si pictata Scytale omni conatu vitāda est, ne humanum corpus ad necem inficiat; multò magis lasciua voluptas erit fugienda, quæ ob momentaneā titillationem, simul animam, & corpus indignis modis polluit, atq; perdit. Ideò optimo iure hæc carmina moralia canere poterimus.

C

Accipe stulte precor, quàm sit fugienda voluptas.
Hæc animam damnat, stygijs, & mergit in vndis,
Hæc sensus lacerat, confundit semina mentis;
Contaminatq; malo præcordia recta sapore.
Parua voluptatis quamuis sint gaudia; longa
Pœna tamen sequitur misero permixta dolore.

Id, quod hactenus de Scytalis, & voluptatis comparatione pronunciauimus, de meretrice possumus attestari: quandoquidem hæc descriptæ voluptati, consequēterq; Scytali assimilatur: etenim ad rem à quodam Poeta decantantur hæc carmina. *Comparatio meretricis ad voluptatē lasciuam.*

Aequiparat sese meretrici blanda voluptas,
Quæ compta in platea sedet, & nudata mamillas,
Et redimita comas, spurcum mercatur amorem,
Pellicit, & molles ad se, blandumq; cubile.
D
Mox reserat, vilem sumens de crimine mercem.

Hinc videmus, quod callida, & dolosa mulier non solum vestium luxui indulgens, sed faciei quoq; varijs mangonijs nitorem concinnans, se adeò venustat, vt instar Scytalis intuentes ad se trahat, stupidos reddat, per concupiscentiam rapiat, & tandem veneno mali consensus extinguat. Quapropter optima de causa poterimus canere hoc distichon.

Quem coram vultum cernis proferre serenum,
Clam te fortassis lædit hic, atq; nocet.

Etenim mulier nequissima, quò nitentior, eò nocentior, quæ cum tibi fauet, se fouet, dum tibi ridet, te radit, & rodit, corpus lætanter carpit, aurum latenter haurit, non est virgo, nec virago, sed vorago, quæ viros vorat, & amando mandit. Hinc lector coniectare potest, num mulier varijs docorata ornamētis, & pictata smegmatibus, tot damna, quot Scytale, suis coloribus, humano generi afferre possit. Ad rem D. Hieronymus scribebat, si vir, aut mulier vestium luxui indulgens, ita se ornauerit, vt vagos homi- *Mulieris nequissimæ descriptio. D. Hieronymi sententia.*

minum oculos ad ſe trahat; etſi inde nullum ſequatur damnum, iudicium tamen patietur æternum. E

PHRENOSCHEMATA.

QVI, in Muſarum ſacris, iugiter ſe exercent, ne momentum quidem horæ oſcitanter perire, aut ſomniculosè dilabi ſinunt, quin in paleſtra litteraria aliquid operentur. Horum virorum meminit Ioannes Andreas Palatius, in libro de Inſignibus, qui ad indicandum ferum alicuius fœminæ animum, varia phrenoſchemata excogitarunt. Sed inter hæc, duo, deſumpto argumento à Panthera, & à ſcytale, digna eſſe animaduerſione videntur. Primitus figurarunt Pantheram animal ſingularibus pictatum notis: cum hoc Dicto. ALLICIT OMNES. Panthera enim, vt enucleatum eſt in volumine de Quadrupedibus digitatis, occultato capite, ne cæteræ perterreſiant animantes, illas tergoris pulchritudine allicit, atq; necat: Hinc innuere volebant, quod aliquando reperiatur mulier, quæ raræ pulchritudinis velamine ferum tegat animum. Deinde effigiarunt Scytalem pulchrum aſpectu Serpentem; cum hoc Dicto. FORMA NECAT. Siquidem in hoc phrenoſchemate quædam mulier aſſimilatur Scytali, quæ eſt Serpens tantæ pulchritudinis, ex Poetarum ſententia, vt intuentes, & admirantes reddat ſtupidos, conſequenterq; allectos perimat. F

Phrenoſchema ex Panthera.

Phrenoſſchema ex Scytale.

DE AMPHISBÆNA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

IN antecedenti capite de ſcytale pertractatum fuit, quæ ab Amphisbęna non multùm diſſimilis eſſe ibi tradebatur. Ideo rationi conſonum eſſe exiſtimamus in præſenti hiſtoriam Amphisbænæ exarare. Primò igitur circa nominis ambiguitatem, aduertẽdum eſt, quòd non ſolum Serpens hic biceps nominatur Amphisbæna, verùm quoque piſcis quoddã genus in mari Anglico verſans, duobus vtrinq; capitibus prępeditum, quod olim ad nos miſſum fuit. Immò, & inanimata quædam, quorum caput caudæ, vel potius initium fini aſſimilatur, nomine Amphisbænæ donantur. Hoc igitur nomine ligulam caligariam æratam poſſumus indigitare, de qua Scaliger in Ænigmatibus, hoc protulit tetraſtichon. G

Piſcis amphisbæna dictus.

Ambigua ceruice biceps velut Amphiſibæna,
Roſtrum vtrumq; æneum, more triremis habens,
Arcta cauum ſubeo, mox vt traiecta rediui
Inuoluens ſpiris diſsita necto meis. H

SYNONIMA, ET ETYMVM.

HOC animal Gręcis ἀμφίσβαινα, & pariter Latinis Amphisbæna nuncupatur, παρὰ τὸ ἀμφί, καὶ βαίνω, quoniam ſicut geminum habet caput, ſic & geminum inceſſum habeat. Siquidem verbum græcum ἀμφιβαίνω, circumambulo, aut circumgradior, exponitur: eſt enim compoſitum ex ἀμφὶ præpoſitione ſignificãte, circũ, & βαίνω gradior. Nam Amphisbęna circularibus tractibus, nempè antrorſum, & retrorſum incedere videtur: propterea Latinis quibuſdã vtrinquegrada vocatur. Alioquin apud Græcos, ob geminum caput, non ſolùm Amphisbęna, ſed etiam Amphicephalon dicitur. Apud Heſychium, pro ἀμφίσβαινα legitur etiam ἀμφίσμαινα, cuius vocabuli Scholiaſtes Nicandri non meminit. Immò apud Etymologicum legitur quoq;

Etymum græcum.

Vtrinquegrada dicitur amphisbæna.

Amphicephalon vocatur.

A quoq; ἀμφίσθμαινα, quæ vox eadem cum Amphisbæna esse perhibetur. Præterea scribit Bellonius, quod nomen huius Serpentis adhuc in Græcia retinetur. Auicēnas tradidit, quemdam Serpentem ad duas partes salientem, cuius duæ extremitates, ratione crassitiei, sunt medio æquales, Ankesimen appellari. Syluaticus Alcismum, & Albertus Amphisilenen hoc animal cognominant, reliqui verò Authores Barbari Ansibenam, & Armenam vocitant. Gallis, ex Greuino, dicitur Doublemarcheur, est enim vocabulum, veluti & græcum ex duabus vocibus compositum.

Nomina Arabica huius anguis.

D E S C R I P T I O.

AMPHISBÆNA, & Scytala animalia sunt inter se valdè similia: non enim ex crasso capite in tenuem caudam abeunt, sed adeò æqualis sunt crassitudinis, vt
B intuentes discernere nesciant, in qua animalis extremitate caput, & cauda sita sint. Discrepant autem ab inuicem, teste Aëtio, quoniam Amphisbæna in vtramq; partē progrediatur; cum duo capita à natura sortita sit, quasi non satis esset, ex Plinij sententia, vno ore venenum fundi. Lucanus id innuit canens.

Et grauis in geminum surgens caput Amphisbæna. *Li. 9. Pharsal.*

Baptista etiam Mantuanus idem confirmare videtur, dum canit.

Amphisbæna biceps, & formidabilis ictu
Aspis.

Albertus autem hoc animal duobus insignitum capitibus esse negat, dicens hoc inde esse natum, quoniam hic Serpens æquali motu ad anteriorem, & posteriorem partem se vergat. Matthiolus etiam in Commentarijs ad Dioscoridem, id fabulosum esse censet, quemadmodum, & hydram septicipitem. Non negat quidem id monstrificè fieri posse in genere Serpentum ouiparorum, veluti, & in genere volatilium: nam pluries compertum est ex vno tantùm ouo duobus vitellis referto nasci pullum habētem qua-
C tuor alas, aliquando totidem crura, totidemq; pedes. Immò lacertas visas esse interdum bicipites, sed fuisse monstrosas asseuerat. Præterea Matthiolus suam roborat sententiam authoritate Aristotelis, qui agens de generatione Animalium, pronunciabat monstra rarò admodum fieri in illis, quæ singulos pariunt fœtus, sed crebrius in illis, quorum partus est numerosus, & potissimùm in auium genere, & præcipuè in gallinis, in quibus, ob propinquitatem, conceptus cohærent. Quare si vitelli ouorum membrana discriminantur, pulli discreti, absque vlla parte superflua, nascuntur. At si vitelli continuantur, neq; vlla segregantur membrana, ex his pulli monstrosi prodeunt, corpore, & capite vno, cruribus quaternis, alisq; totidem.

Lib. 25. de Anim.
Li. 6. c. 48.
In quibus animalibus frequētius monstra fiant.

Pariter eadem de causa Serpens etiam biceps interdum visus est: cum etiam hoc genus animalium oua numerosa enitatur. Hæc Philosophi verba Matthiolo persuaserunt, vt crederet omninò falsum esse, Amphisbænam, ex sui generis natura, perpetuò bicipitem nasci. Immò tradidit hoc Serpentis genus, lumbricorum modò teres, vtris-
D queextremitatibus, nimirum capite, & cauda, acuminatis generari: qua de re nonnisi difficillimè caput à cauda discerni potest: etenim hoc in terrenis vermibus, in lineis alui, in erucis quibusdam, atq; etiam in hirudinibus conspicitur. Et quamuis Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem Amphisbænam bicipitem promulgauerit; nihilominus huic sententię Matthiolus non fauet; quandoquidem hunc librum non Galeni, sed Galeno adscriptum fuisse asserit. Idcircò Matthiolus concludit caput Amphisbænæ capitibus vermium adeò esse persimile, & caudæ æmulum, vt nonnisi difficilè à cauda distingui queat. In eamdem sententiam venit Greuinus, qui in tractatu de Venenis, magnitudinem Amphisbænæ ad corporaturam vermis terrestris comparat; quæ magnitudo nō ex crassa in tenuem finit, instar corporaturæ aliorum anguium, sed ritu vermium, est æqualis. Hinc factum est, vt intuentes hanc bestiam, locum caudæ à loco capitis distinguere nesciuerint, & potissimum, cùm modò antè, modò retrò, more nauigiorum vtrinq; proram habentium, gradiatur.

Opinio Matthioli de Amphisbæna.
Li. 1. c 16.

Prædictis opinionibus adstipulari videtur Hesichius, cuiusverba sūt hæc, ἀμφίσβαινα εἶδος ὄφεως μακροκέφαλον ἰσοπήχη τὴν οὐρὰν κολοβὴν ἔχων, καὶ ταύτῃ πολλάκις πυρείαν

Opinio Hesichij circa amphisbænam.

ποιεῖ-

ποιέμενον, ὡς τέ τινας ἀμφισβητεῖν μὴ δύο ἔχειν κεφαλάς. ideſt, Amphisbæna ſpecies eſt Serpentis porrecto capite, cubitalem caudam, & ducurtatam habens, & ea ſæpè incedens; itaut quidam, num duo habeat capita, dubitent. Non eſt negandum rationes Matthioli, & aliorum Authorum eſſe maximè probabiles, quibus Amphisbænam duobus capitibus à natura non eſſe inſignitam affirmant. Nihilominus hoc genus animalis in rerum natura dari, non eſſe impoſſibile atteſtamur. Primò, omiſſis authoritatibus Plinij, & Galeni citatis, quoniam Ioſeph Ieſuita, anno ſexageſimo ſupra milleſimum, & quingenteſimum, ex Braſilia ſcripſit dari quoddam ſerpentis genus, cancri modo incedens, cui duo inerant capita, quorum alterum adeo erat amplum, vt toti corpori adæquaretur, alterum verò corporis proportioni reſpondebat. In ipſa etiam Taprobana inſula, vt legere licet apud Ramuſium, verſatur quoddam genus ſerpentis quadrangulari ferè forma, habens quatuor capita tali ordine diſpoſita, vt aliud Orientem, aliud Occidentem, aliud Meridiem, & aliud Septentrionem ſemper ſpectent; & quò gradiendo vnum horum capitum ſe dirigit, illicò, nulla conuerſione, reliquum corpus ſequitur. Multipedum eſt animal, & vnicuiq; capiti ſuus ineſt oculus. Mirabile tamen eſt, quòd natura illi nullum communicauit venenum; immò cæteris animalibus, & etiam hominibus eſt ſalutare: nam ſi alicuius membra diſſecta ſint, ſtatim huius animalis ſanguine conſolidantur. Hinc colligẽdum eſt nullum eſſe dubium, quin Amphisbęna duobus capitibus inſignita, & potiſſimum marina reperiatur, cuius in hiſtoria Aquatilium meminimus; hæc capta fuit in Mari Anglico, vbi multæ aliæ reperiebantur. Vnde monſtrificum fuiſſe animal non poſſumus atteſtari, quoniam monſtra raro, & non ſæpè fiunt. Habebat talis beſtia bina capita geminis ornata oculis; vnũq; caput ab alio figura, diſcerni non poterat, niſi quòd alterum altero aliquanto maius conſpiciebatur. Quatuor lineæ coloris amethiſtini totum corpus exornabat; quæ quidem lineæ vndequaq; floſculis quibuſdam erant decoratæ pulcherrimis, ad inſtar florum pſeudoſycomori arboris. Quocirca quemadmodum Amphisbæna marina datur, cur terreſtris, etiã dari non poterit? & eò magis, cum annis elapſis, nepos Eminentiſſimi Cardinalis *Cibo* piæ memoriæ ad nos ſcripſerit ſe Amphisbænam bicipitem inueniſſe, quæ vtrumq; caput mouens, modò antrorſum, modò retrorſum gradiebatur.

Animal in Praſilia duo habens capita.

Tom. 1.

Animal Tetracephalõ.

Amphisbæna marina vbi capiatur.

Hactenus de capitibus Amphisbænæ. Modò ad reliquas partes huius beſtiæ deſcribendas accedemus. Serpens hic paruus eſt, & imbecillus, & quodammodo cæcutiens, quoniam genas tam latas habeat, vt oculos quodammodo premant. Deinde tergus quibuſdam punctis eſt refertum, non autem tanta notarum gratia, vt ſpectatores fulgore tergoris retardet; quãdoquidem, Salmaſio teſte, nemo claſſicorum authorum id ſcripſit, cum nulla inſigni varietate notarum, quemadmodum nec ſcytala commendatur. Voluit autem Salmaſius errorem inde natum eſſe, quoniam in textu Nicandri legebatur περιστικὲς, nempè notis compunctum, cum legendum ſit, cum veteri Scholiaſte Nicandri περιστιχὲς: hæc enim vox idem ſignificat, quod περιστιβὲς, quia hoc ſerpentis genus circulatis tractibus ſerpat: propterea quod apud Heſychium, hæc duo verba στίχειν, & στίβειν idem denotant.

Quare Amphisbænæ cæcutiens vocetur.

Greſſus huius ſerpẽtis qualis.

Addit Greuinus, quod hoc animal habet denſam, & duram cutem obſcuris notis diſtinctam, colore terreo, quem Græci φαιὸν, Latini pullum appellant: cum hic color non omninò niger, ſed ad nigrum magis quàm ad fuſcum accedat. Audiamus igitur Nicandrum, quæ hactenus dicta ſunt de huius ſerpentis deſcriptione, explicantem, verſibus latio donatis hunc in modum.

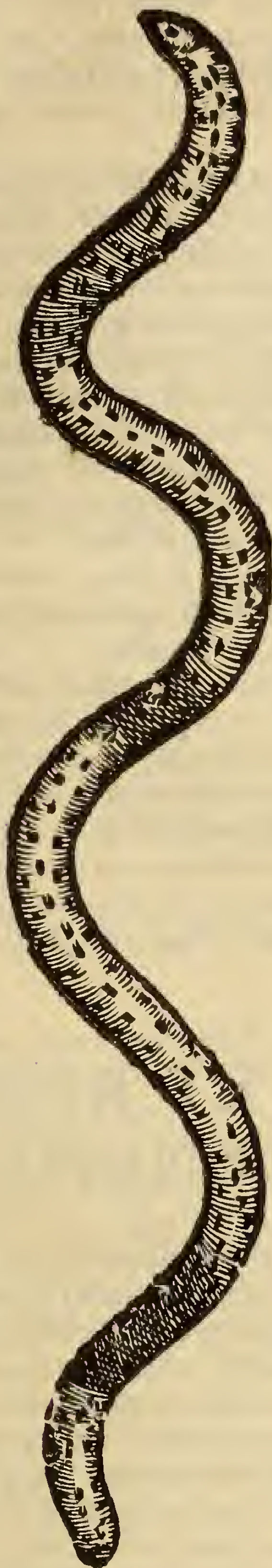
Deſcriptio huius ſerpentis ex Nicandro.

Poſt hanc, exiguam tibi ſubdimus Amphisbænam,
Duplice conſpicuam (monſtrum mirabile) vultu.
Cuius perpetua cæcum caligine lumen,
Quòd latas vtrimq; genas, porrectaq; menta
Plus alijs alto ſerpentibus aggere tendat.
Terreus eſt illi color, & denſiſsima pellis,
Plurima quàm variè diſtinctam ſigna figurant.

Ioannes Vitus Hungarus olim narrauit Geſnero verſari in Hungaria ſerpentes breues, duorum palmorum tantùm longitudine, nulla cauda, & æquali craſſitie per totum corpus: hos vulgò nuncupari truncatos aſſeruit; propterea ob hanc corporis figuram, Amphisbænas eſſe dubitauit.

Am-

Amphisbæna Greuini.

LOCVS, ET MORES.

MONIMENTIS mãdauit Bellonius Amphishęnã in Lemno Insula reperiri,& Agricola Germanię ignotã esse. Attamen, vt plurimũ hoc serpentis genus in Libya stabulatur: veluti Lucianus in Dialogo de Dipsadibus testificatus fuit.

Circa naturales proprietates huius animalis, animaduertunt Authores Amphisbænam, frigore etiam ingruente, à cauernis egredi, & ante cuculi cantum aeri adhuc fri-

Mores amphisbænæ quales. frigidiori ſe committere, quocirca Greuinus colligit Amphisbænam in comparatione ad cæteros Serpentes, calidiori temperatura eſſe præditam. Circa naturalem greſſum obſeruauit Aelianus ipſam per ſemitas incedentem, caudæ loco, alterum caput adhibere, rurſus regredientem viciſſim altero capite pro cauda vti. Præterea quamuis hic Serpens, ob latitudinem genarum, viſus hebetudine laboret, vt notatum fuit ſuperius. Author tamen libri de natura rerum, illi in cubandis ouis vigilantiam aſſignat: nam, quando alterum caput ſopore eſt oppreſſum, alterum vigilare aſtruit. *Vigilantia huius anguis.* E

Circa partum, nonnulli tradunt Amphisbænas ore eniti cum vtraq; Serpentis extremitas capite integretur. Id Claudius Minos in Commentarijs ad Emblemata Alciati, ex doctrina Plinij, & Solini colligiſſe profitetur: cum tamen prædicti authores, nempè Plinius, & Solinus expreſſis verbis id minimè atteſtati ſint. Quare cum Plinius, & Solinus duo capita Amphisbænæ conceſſerint, Claudius Minos arbitratus eſt neceſſarium eſſe, vt per horum alterum Amphisbæna pariat. Demum Author libri de natura rerum promulgauit ſibi comparaſſe, vt non ſolùm morſu, ſed etiam ſibilo, atq; intuitu perimat. Hinc coniectamus Amphisbænam cum regulo confundi. Nihilominus Georgius Pictorius fortè adhærẽs verbis prædicti authoris in Lerna malorum ſic canit. *L.8.c.23. In Polyhiſ. c.30.* F *Venenum quale.*

Eſt grauis in geminum ſurgens caput Amphiſibæna
Serpens, qui viſu pernecat, & ſibilo.

Et Reuſnerus in Paradiſo poetico idem decantare videtur, dum inquit.

Quæ grauis in geminum ſurgit caput Amphiſibæna,
Læthifero, quoties ſibilat ore necat.

Scimus quidem maleficum eſſe animal; quoniam Galenus, in libro de Theriaca ad Piſonem, pronunciauit mulierem vtero gerentem hoc animal tranſcendentem abortire: hoc igitur inde prodire poteſt, ob aliquem vaporem venenoſum à corpore Serpentis eleuatum, qui malignitate ſua fœtum perimat. Idq; à veritate alienum non eſſe opinamur: quandoquidem Edoardus Vuotonus addit mulierem prægnantem illicò hoc animal tranſcendentem nihil pati; quoniam fortè vapor, ob celeritatem motus, nullam impreſſionem exercere poteſt, & eò magis, quia rurſus tradit mulierem grauidam impunè ſupra viuam, vel mortuam Amphisbænam in pyxide ſeruatam tranſire. *Abortus cauſa qualis. L.6.de diff. Anim. cap. 118.* G

SIGNA, ET REMEDIA VENENI.

SYMPTOMATA ictum Amphisbęnæ conſequentia à Nicandro haudquaquam deſcripta fuerunt; fortè quoniam, vt retulit Dioſcorides, ſimilia ſint ijs, quæ in ictibus viperarum contingere ſolent. Verùm Aetius ponderans huius veneni ſigna, promulgauit ictum Amphisbænæ eſſe exiguum, necnon veſparum, vel apū puncturas imitari: vnde poſtea ſimplex inflammatio dimanat. Quamobrem Aetius à doctrina Dioſcoridis maximè diſſentire videtur: cum ex mente Dioſcoridis hæc ſymptomata aſſimilentur ijs, quæ in ictu viperæ accidunt. Itaque vt hos authores inter ſe conciliemus, dicendum erit, fieri poſſe, vt in principio ictus Amphisbænæ illa appareant ſigna, quæ ex puncturis veſparum, aut apum prodire ſolent, ſed tractu temporis ſymptomata morſus viperæ accedant, niſi opportunis remedijs morſui in principio leui occurratur. H *Dioſcorides, & Aetius diſſentiunt.*

Quapropter ſpecialis modus huius extinguendi veneni, ex capite de vipera erit petendus, vt Dioſcorides, Actuarius, & Aegineta ſtatuerunt. Author tamen libri de natura rerum ſcriptum reliquit animal demorſum ab Amphisbæna perire; cum nulla remedia ei pręſto eſſe poſſint. Nihilominus ſi aliquod præſidium ei conferre poteſt, prę nominatus Author ſemen papaueris, & Caſtoreum commendat. Plinius quoque coriandrum hauſtum, & impoſitum huic morſui non parùm vtilitatis eſſe allaturum pollicetur. Immò vitis in hoc caſu, magno vſui erit futura: cum Cælius Rhodiginus *Semen papaueris ad quid.*

narret

A narret quoddam dignum scitu, & à Græcis obseruatum, scilicet Amphisbænam non temerè alio interimi, quàm vite: quandoquidem à Dionysio id præmonstratum esse creditur, qui à Iunone in furorem versus cum esset consopitus, & ab Amphisbæna assuitante excitatus, illi palmitem incussit, & peremit. *L.26. lect. antiq.c.33* *Vitis aduersatur Amphisbænæ.*

HIEROGLYPHICA.

BICIPITIO Amphisbænæ moti facere non possumus, quin hoc in loco hieroglyphica exaremus, quæ bicipitio ab Aegyptijs notari solebant. Primitus duorum humanorum capitum effigie, quorum alterum maris introspiceret, & alterum feminæ extra spectaret, custodiam designabant. Siquidem huius hieroglyphici beneficio (teste Oro Apolline) à nullo Dæmonum infestari posse sibi persuadebant. Præterea *Bicipitij hieroglyphicum.*
B bicipitio quoq; seueram animaduersionem indicabant. Nam lata fuit lex, cuius meminit etiam Aristoteles in Republica Tenediorum; lata, inquam, fuit lex à Rege Tenediorum, vt in adulterio deprehensi, tàm mas, quàm femina eidem supplicio, nimirum securi subijcerentur. Vnde, cum Rex neq; proprio filio in hoc crimine deprehenso pepercisset, iusserunt cudi numisma, in cuius altera parte bicipitium, in altera verò securis consp iceretur. Hinc postmodum factus est prouerbio locus in seueros Iudices. *Tenedia securis.* *Adulteri supplicium*

Insuper nonnulli, bicipitio, prudentiam, & solertiam monstrare conati sunt; cum prudentem virum deceat præterita nouisse, & futura multò ante præuidisse. Alij ex Pierio Valeriano, eodem bicipitio, nituntur demonstrare firmitudinem, & stabilitatem eorum, qui sapienti, & maturo consilio geruntur. Vicissim bicipitio quoq; inconstantiam ostendi posse nonnulli asseuerant: etenim Astrologi ex vigesimo tertio gradu Leonis bicipitis, hominis simulacrum oriri finxerunt, quoniam eo ascendente gradu natum, inconstantis, & mutabilis voluntatis esse præsagiunt. *L.23. Hierogl.*

C

MORALIA.

ANCIPITES homines, in morali doctrina, Amphisbænæ optimo iure comparantur: nam sicuti anguis hic prodigiosus vtrinq; caput habens, vtralibet corporis parte pro cauda vtitur. Pariter prædicti homines modò hac, modò illa ratione, iuxta eorum commoditatem se tuentur. Non dissimilis conditionis sunt homines vtraq; parte claudicantes, qui interdum ritu catholico, interdum verò hæretico viuunt. Hoc enim genus hominum veluti Amphisbæna non solum ictu, nimirum operatione, sed etiam simplici aspectu venenant. Cæterùm nullum criminosorum genus magis, quàm proditorum apprimè ab Amphisbæna repræsentari potest. Siquidem proditores os duplex, necnon duplicem linguam instar amphisbænæ præ se ferunt. Nam labijs ex- *Homines ancipites similes sūt amphisbænæ.* *Proditores cui similes.*
D terioribus aliquem ad sydera, vsq; extollunt, quem deinde euaginata cordis lingua prosequūtur. Iuxta illud Psalmographi. *Vana locuti sunt vnusquisq; ad proximum suum, labia dolosa in corde, & corde locuti sunt.* Propterea Paradinus in symbolis heroicis alludens ad proditores, exhibuit simulacrum Amphisbænæ, cū hoc titulo. PROHIBERE NEFAS. Etenim amphisbæna, cum biceps sit, vt lubet, vel hostem adoritur, vel fugit; qua gestat bifrontium proditorum, & clancul ariorum hostium, quorum genere hominum, ex sententia Ciceronis, nulla pestis efficacior inueniri potest. De his igitur quidam poeta sic canebat. *Psal. 11.* *Clăcularij hostes quales.*

Falsi, etiam & ficti nunc inueniuntur amici,
Fraudibus in mixtis qui dulcia quæq; loquuntur,
Quæ longè à vero, & syncero pectore distant.
Consilium falsum largitur præmia multis;
Decipiunt multos simulata, & credula verba
Germanus fratrem fallit, natusq; parentem,

Aut fraudare cupit, nullum eſt iam pignus amoris. E
Atq; lupi plures ouium nunc vellera portant.
Simplicitas extra fulget, ſub pectore vulpis.

Voluptas aſsimilatur amphisbænæ.

Pręterea iucunda corporalis, & omnium malorum mater voluptas, qua homines, veluti hamo piſces ineſcantur, ad Amphisbænam comparanda eſt: cum hæc quoq; duobus venenatis capitibus, nempè duobus peccatis læthalibus integrata, effræni inſolentia ſuperbiat: horum alterum caput eſt gula, nempè voracitas, & nimius ciborum delicatorum appetitus, quod caput huius myſticæ Amphisbænę, tamquam os ſerpentis venenoſum, Chriſti fideles vitare debent; cum non ſolum corpus, ſed etiam animam veneneт. Audiamus igitur carmina in hoc genere minimè ſpernenda.

Noctes, atq; dies vinum qui ingurgitat ore,
Et farcit ſtomachum dapibus, victuq; guloſo:
Nil agit hic aliud, quàm quòd certamina vini
Tractat, & euacuat calices, amplaſq; lagenas.
Inducit ſubitas mortes, & triſtia fata, F
Laxat corporeos nexus, præcordia ſoluit.
Polluit, & ſenſus, caput, & geniumq; modeſtum
Contaminat &c.

Libido vocatur alterum caput amphisbænæ.

Cæterùm non ſolum prædictas prauas exercet operationes, verum quoq; alterum huius voluptuoſæ Amphisbænæ caput, nempè libidinem, ad homines perdendos excitat. Iuxta illud.

Ebrietas venerem ſtimulat, lumboſq; ſalaces
Incitat ad luxum, parit & petulantia corda
Ebrietas ratione carens, furioſa per orbem
Tranſuolat, & finem nullo diſcrimine ponit.
Ebrietas mores frangit, linguaſq; loquaces
Efficit &c.

Hinc liquidò conſtat alterum caput voluptuoſæ Amphisbænæ eſſe inhoneſtam, & pernicioſam libidinem, quæ mortales non pecudibus modò, verùm etiam ſuibus, hircis, canibus, & brutorum brutiſſimis æquat: immo, quod peius eſt, animam tandem ad tartareas regiones, tanquam in perpetuum exilium ducit. G

Sardanapalus enim ſpreto virtutis honore
Sola voluptatis celebrabat ſacra, focoſq;,
Corporis illecebras ſpurcum, & libabat amorem:
Cenſuit eſſe quidem explendum præſentibus ipſum
Delicijs animum: quoniam poſt fata voluptas
Nulla foret: ſtygij eſt hæc nam ſententia Ditis.
At Deus omnipotens hunc fato ſuſtulit atro,
Tartareiſq; animam tandem damnauit in vndis.
Deliciæ mundi, quas promit praua voluptas,
Sunt procul à nobis pulſandæ; dira venena
Ex ipſis manant, & fellis copia magna,
Has igitur fugiat ſapiens, & honeſta ſequatur. H

VSVS IN VARIIS.

Dolores quo præſidio tollantur.

EX Amphisbæna angue licet venenata, multa tamen manabit vtilitas. Quandoquidem Plinius, ad tollendos neruorum dolores, hanc alligat. Nicander verò hanc mortuam, vel etiam eius pellem in perfrictionibus commendat. Aelianus addit corium huius animalis, in fugandis cæteris ſerpentibus, non eſſe infrugiferum, ſuamque opinionem roborat authoritate Nicandri, ex cuius verſibus id colligi nequaquam poteſt, niſi forte Aelianus legerit alium Nicandri librum, qui nondum ad noſtras manus peruenit. Scribit quidem Nicander in Theriacis, quod Coloni, ineunte Vere, ligna cædentes, ſi Amphisbęnam inuenerint, deglubunt, pelleq; ramum oleaſtri inuoluunt,

A iuunt, deinde arefactam ad labores, torpedinem, & lassitudinem deferunt: immò manus frigore torpidas, solo huius bacilli attritu, calefaciunt. Quocirca Gillius in Aelianum scribebat, quòd bacillus ex oleastro cute amphisbænæ circumdatus manus frigore laborantes calefacit. Audiamus igitur Nicandrum, qui vires amphisbænæ in Theriacis decantauit hunc in modum.

Bacillus oleastri cute amphisbænæ circũdatus ad quid

Hæc vbi iam creuit, cadentes ligna coloni
Sectam deglabrant oleastri ex arbore virga
Quale pedum, strictisq; prahensi pellibus anguis
Insertam obuoluunt, quas certis deinde diebus
Exarere sinunt cantantes ante cicadas.
Vtilis hic baculus frigentibus artubus esse
Fertur, vbi exanimis digitos torpedo fatigat.
Tunc quia constrictos, & eorum vincula neruos
Calfacit immisso fouet, extenditq; calore.

B

DE CÆCILIA. Cap. XI.

ÆQVIVOCA.

RONVNCIAVIMVS in capite nono, ad mentem Greuini, nonnullos olim fuisse, qui scytalem à Cæcilia minimè discriminantes vnum, & eumdem serpentem esse asseuerarunt: deinde in capite subsequenti Amphisbænas cæcutientes, ex sententia Nicandri, appellauimus: quoniam latitudo genarum horum animalium, oculos quodammodo comprimat. Idcircò coacti sumus in præsenti capite, C de serpente lumine orbato, nimirum de Cęcilia verba facere. Verùm quoniam nomen (Cæcilia) ambiguitatem patitur: propterea prima fronte æquiuocationem patefaciemus. Cæcilia igitur nomen esse proprium mulieris videtur, vt Cæcilia Metelli vxor, & Cæcilia Barbadicha, quæ interitus mariti impatiens, inedia perijt. At inter cæteras mulieres hoc nuncupatas nomine, maximis cumulanda est honoribus illa animi, & corporis pulchritudine conspicua Cæcilia virgo, & martyr, quæ perpetuum induit cilicium, castitatem matrimonio prætulit, & rosas media hieme è Paradiso accepit. Prædictis addenda est Cæcilia familia à Cæculo Prænestis conditore. Alioquin Cæcilia est Mellinum oppidum Hispaniæ Lusitaniæ, quod aliter, teste Ortelio, castra Vicelliana, & Metallinum cognominatur. Nam Cæcilia, apud Ferrantem Imperatum Neapolitanum, est lacerta chalcidica, cuius historiam inter lacertas examinauimus. Insuper, teste Greuino, nonnulli Cęciliam pro Scytale acceperunt, & vocem gręcam in textu Dioscoridis σκύταλη, Cęciliam latinè exposuerunt, sed perperam, quandoquidem, Cęcilia, & secundũ Græcos Typhlops est Serpens cæcus, de quo in præsentia agitur. In eumdem D errorem incidit Reusnerus, qui in Paradiso poetico quoddam distichon inscripsit CÆCILIA; deinde in versibus proprietates Scytalis exposuit.

Ordinis ratio.

Cæcilia nomen propriũ mulieris.

L. 28. hist. nat.

Lacerta chalcidica.

Error Reusneri.

Demùm in hac æquiuocatione, maiori admiratione est digna opinio Bellonij, qui Cæciliam, seù Typhlitem marinam dari asseruit, huncq; piscem Plinio spondylem cognominari promulgauit, addiditq; magnam esse huius cum Typhlope terrestri similitudinem: nam vtrumq; animal dura testa contegitur, cui vtrinq; natura in lateribus rimam circa cutem impertita est, vt aluus prægnantis animalis facilius distendi posset. Ambæ Cæciliæ squamis carent, & marina perfectam magnitudinem assecuta, crassitudinem pollicis non excedit. Immò paulò post à Bellonio adduntur hæc verba; vnicam tantùm in medio ventre marinæ rimam inesse; cum tamen terrestris tam mas, quàm fœmina duas rimas, scilicet vnam in singulo latere à natura retulerit. Hactenus Bellonius. Nos autem, hoc nomine, piscem, significari, apud nullos probatos authores comperimus, sed Typhlinem tantùm inter serpentes connumeratam legimus. Nisi fortè Bellonius piscem Acum Aristotelis, Cæciliæ non dissimilem intelligere voluerit.

Piscis huius nominis apud

Piscis acus apud Arist.

E

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

Cæcilia Latinis. *Cophia cur dicatur.* *Cæcinia Serpens.* *Nomina vulgaria.*

CÆCILIA eſt Serpens, qui à cæcitate nomen meruit. Idcircò Græcis τυφλῶψ vocatur; cum hęc eadem vox cæcum denotet. Immò apud Nicandrũ in Theriacis, huiuſmodi cæci angues τυφλῶπες, & τυφλῖνοι nominãtur. Præterea vbi in textu græco Ariſtotelis legimus τυφλίνας, Theodorus Gaza vertit Cæcilias, cui Columella adſtipulatur. Hodie in Græcia hic Serpẽs, teſte Bellonio, Tephloti, Tephliti, vel Tephlini nomine antiquo corrupto, cognominatur. Amplius apud Heſychium κωφίας legitur ſpecies Serpentis, qui ob cæcutiẽtes oculos Latinis Cæcilia nũcupatur. Cophiam igitur vocant hunc anguem, quaſi ſurdaſtrũ, cum ad mentem Æliani, hebetis auditus eſſe feratur, & κωφίαι in Græcorum ſcholis ſurdaſter exponitur. Apud Rauiſium Textorẽ legitur Cęcinia parua, & gracilis Serpens nullius ferè veneni, quæ fortaſſis erit eadem, quę Typhlops Nicandri, quam ἀπήμαντον, nimirum ſine noxa indigitauit, & fortè corrupto nomine, Cæcinia pro Cæcilia dicitur: cum hoc nomen apud alium claſſicum authorem non legatur. Cecula quidem pro Cæcilia habetur apud Albertum, & Cærialla vulgò apud Niphum, & Cæcula apud Iſidorum Italicè *Cecella*, vel *biſſa orbala, & orbiga.* Hetruſcis *lucignola*, ſecundùm Matthiolum Ferrarienſibus *orbighina*, Bononienſibus *Ceſia*, quaſi Cæcilia. Germanicè Blindenſchlycheri, Anglicè Slau vuorm. Deniq; Narbonenſes, ex Iulio Cæſare Scaligero, has Cæcilias Nadels vocitant. F

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

G

Lib. 6. hiſt. An. c. 13. *Error Bellonij.* *Duplex Icõ traditur.*

HVNC Serpentem in duas ſpecies, nempè in terreſtrem, & aquatilem, ex ſententia Bellonij, diſtribuendum eſſe minimè atteſtamur. Quandoquidem, vt noſtra fert opinio, ipſum verbis Ariſtotelis deceptum eſſe opinamur. Nam Ariſtoteles, Theodoro Gaza interprete, hęc habet verba. *Qui autem Acus vocatur, tempore pariendi, vtero dehiſcente oua emittit, habet enim hic piſcis rimã quandã ſub imo ventre, vt Cæciliæ Serpentes.* Vnde ex his fortè verbis Bellonius collegit Typhlopem, ſeu Cæciliam etiam aquatilem dari, quod minimè admittimus: cum nullus probatus author id affirmauerit. Concedimus quidem Bellonio, Typhlopem, vel Cæciliam, quam ipſe in Græcia obſeruauit, à Cæcilia vulgari differre; cum hæc admodum exilis, illa verò multò ſit craſſior. Ideo vtriuſq; iconem in medium prodimus: nam icon Cęcilię craſſioris cum Cęcilia deſcripta à Geſnero apprimè conuenit.

Color Cæciliæ qualis.

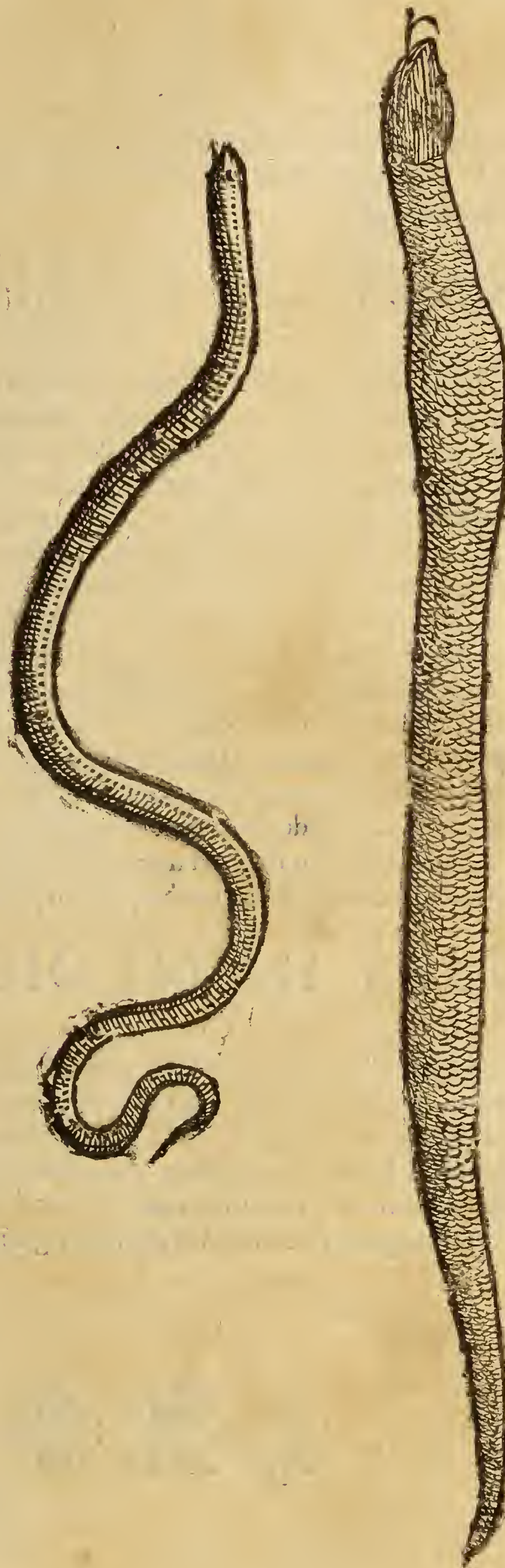
Itaque Cæcilia, vt refert Ælianus, caput muręnæ habet ſimile, perparuis inſignita oculis, & ad videndum non probè affectis. Quare huic anguium generi oculi quales talpę aſſignantur, ideoque Græci Typhlinas, & Latini Cęcilias vocant. Nec mirum eſt hunc Serpentem carere oculis, cum more talparum, in terram ſe condat, in eaque diu maneat. De dentibus huius Serpentis hęc ſcribit Bellonius: Chamęleontis maxillę tam ſupernę, quàm infernę dentibus ſerratis muniuntur, quales in Tiphloti Serpente intueri licet. Color huius beſtiæ colorem chalcidicæ lacertæ æmulatur; nam viciſſim Ariſtoteles ſcripſit, quòd Chalcis colore eſt Serpẽtis, quem Cæciliam nominant. Tandem cute adeò dura armatum eſt hoc animal, vt ex Aeliano, vix acuto gladio ſecari queat. Sub ventre rimam habere dicitur, ſi Philoſophus in hiſtoria Acus piſcis veritatem faſſus eſt. H

Dentes quales ſint.

Hic Serpens, vt animaduertit Geſnerus, fuſci eſt coloris, & obſcurè maculoſi, cum ſubrufo exiguo vix notabili. Hic color ad latera, magis eſt varius cum nigricantibus maculis diluta purpura diſtinctis, tanquam in marmore porphyrite obſcuriori. Totus venter atro colore ſaturo nigricat. At paulò citra caput color ater deſinit; ſub collo enim, & parte proxima color eſt glaucus, maculis quibuſdam nigris decoratus. Dentes

Cæcilia vulgaris.

Cæcilia alia ex descriptione Gesneri.

tes minimi asperi, & vix apparentes, & plures in inferiori, & magis conspicui, quàm in superiori mandibula obseruantur. Lingua est bifida. An verò oculi sint vt in cæteris animalibus absoluti, & perfecti, non potuit Gesnerus intueri, cum bestia ab ipso diligenter obseruata, esset mortua. Conspicatus est tamen totũ oculum ab inferiori palpebra tegi, cuius foramen in cõparatione ad reliquum corpus, erat perquàm exiguum. Amplius curauit Gesnerus pingi iconem huius animalis fœminæ, captæ Iunio mense anni sexagesimi tertij supra millesimum, & quingentesimũ. Bestia hæc erat dodrantalis, & crassitudinis ferè scytalis, cute admodum nitida. Meatus in medio ventris apparebat, quo compresso, oua veluti immatura exibant. Infra ad caudam, meatus erat excrementi. Oculorum cauitates magisquàm oculi conspiciebantur. Deinde squamæ maiusculæ, magis caput, quàm reliquum corpus tegebant: cum hæ in vipera omnes paruæ, & æquales videantur. Vndè hæc Gesneri descriptio ad iconem Cæciliæ secundò loco positę spectare videtur. E

Oculi huius Serpentis quales.

Descriptio Cæciliæ secundæ Iconis.

NATVRA, ET MORES. F

CONGENVIT natura huic Serpenti talem gressus velocitatem, qualem lacertæ chalcidicæ conuenire asseruimus: hac de causa hoc animal summa difficultate coerceri potest. Præterea à natura sibi compararunt Cęciliæ, vt fœtus viuos, more viperarum, enitantur. Quare Gesnerus narrauit, quòd eius vxor aliquando Cæciliam prægnantem baculo percussit, & mox fœtus viui ab vtero prorepserunt. Immò tradiderunt Plinius, & Aristoteles, quòd Cęcilijs parientibus accidere solet, quòd in paritione Acus piscis contingit: nam, præ multitudine fœtuum, vterus dehiscit, & post partũ illicò vulnus coalescit. Circa virus huius animalis scribit Columella agens de cura Boum, quod illis lęthifer est Serpentis ictus, & est magnorum animalium noxium virus; nam vipera, & Cęcilia sæpè, cum bos in pascua improuidè supercumbit, lacessita onere morsum imprimit. Deinde paulò inferius addit, quòd Cęcilię morsus tumorem, & suppurationem molitur. Quocirca si remedia desiderantur, confugiendum est ad auxilia, quę aduersus venenum Amphisbęnæ probantur: propterea quod Dioscorides in vno, & eodem capite, de his duobus Serpentibus pertractauit. Deniq; Gaspar Heldinus scriptis mandauit Ciconias summoperè Cæcilijs delectari: hinc colligere oportet carnem ciconiarum ictibus horum Serpentum pręsto esse. G

Gressus qualis.

Partus qualis.

Li. 6. de re rust. c. 17.

Remedia morsus Cæciliæ.

VSVS IN MEDICINA.

NON modicam ex his Serpentibus poterit medicus demetere frugem, si veritas in quadam epistola ad Gesnerum scripta legitur, ex qua percipitur, quod Doctor Osualdus nonnullis sudorificis medicamentis ex sua theriaca paratis multos patientes à pestilentia liberabat: hanc autem theriacam ex Cęcilijs, & aqua theriacali concinnabat; nam olfacta odorem aquę vitę spirabat. Hoc igitur pręsidium bis, & ter exhibitum multos peste ferè extinctos pristino vigori restituebat. H

Remedium aduersus pestem.

DE

A

DE CENCHRO.
Cap. XII.

ÆQVIVOCA.

HISTORIÆ Cenchri in præſentia recitandę caput de Scytale occaſionem prębuit, vbi Authores varietatem tergoris Cenchro conuenientem, Scytali aſſignabant. Modò ad euitandam ęquiuocationem, notandum eſt, quòd κέγχρος, κέγχρις, κεγχρίνης, κεγχρίτης, & κεγχρίας, nimirum Cenchros, Cenchris, Cenchrines, Cenchrites, & Cenchrias *Cenchris,*
B ſunt nomina ad hunc ſerpentem ſpectantia, quæ aliqua ambiguitate *Cenchrus,* laborant; dum varia, præter hoc animal, denotant. In primis κέγχρος eſt ſemen pani- *Cẽchrines,* co ſimile, ideſt milium, item ſemen, vel granum ficus, propterea quod grano milij aſſi- *Cẽchrites,* miletur, item ſerpens, de quo in præſentia agitur à milio denominatus, vt in ſequenti *Cenchrias.* rubrica exponetur. Immò κεγχρίνης, κεγχρὶς, vel κερχνὶς per tranſpoſitionem litterarũ eſt nomen auis apud Ariſtotelem, quæ ſecũdùm quoſdam authores, aliter tinnunculus *Li. 2. hiſt.* nominatur: hanc Didymus eſſe ait auem, quam μικρὸν ἱέρακα, ſcilicet paruam accipi- *An. c. 17.* tris ſpeciem vocant, colore cinereo, punctis nigris, veluti granis milij variegato. Hoc *L. 3. de au-* etiam nomine, ab Oppiano quædam anſerum ſpecies nuncupantur, quia κέγχρω, ideſt *cup.* milio ineſcentur. Alioquin Varro quaſdam aues vocitat miliarias, quia milio pingue- *Auis milia-* fiant; hæ igitur erunt forſitan illæ, quæ in Auiarijs Ganeorum ſaginantur. Aliter κέγ- *ris.* χρος ſecundùm Plinium eſt adamantis genus, quod milij magnitudinem non excedit. *Adamantis* Pariter, ex eodem authore, κεγχρίτις eſt gemma, quæ grana milij in ſe veluti ſparſa ha- *ſpecies.*
C bere videtur: item ornamentum veſtis apud Atheneum. Demùm aliquæ etiam ægri- *Gẽmæ ſpe-* tudines hoc nomine deſignantur: nam, vt recitat Cælius Rhodiginus, in oculis quan- *cies.* doq; minutiores veluti quidam calculi viſuntur, milij imaginem quodammodo referẽtes, quos Græci Cenchros nominant. Cenchrias autem eſt alterum genus herpetum, ad mentem Galeni, à ſimilitudine milij denominatum, ex duobus humoribus, bile ſci- *li. 14. met.* licet, & pituita prodiens, qui vlcus protinus non excitant, ſed tãtùm puſtulas exiguas, *med. c. 17.* inſtar granorum milij, quæ poſtea paulatim in vlcus degenerant, quòd à Latinis herpes *Morbi ſpe-* miliaris cognominatur. *cies.*

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

D LATINI, penuria nominum coacti, ad indicandum hunc ſerpentem, nominibus græcis vſi, Cenchrum, Cenchrinem, Cenchritẽ, Cenchrim, & Cenchriam appellarunt: nam κέγχρος, & κεγχριδίας ὄφις, apud Dioſcoridem legitur: κεγχρίνης, & κέγχρις apud Nicandrum, κεγχρίνη, etiam apud Varinum; immò κεγχρίτης, & κεγχρίας apud Lexicographos græcos ἀπὸ τοῦ κέγχρου, nimirùm à milio, quoniam hic ſerpẽs qui- *Hic ſerpẽs* buſdam notis, ad inſtar milij, ſit exornatus; vel quia tempore tantùm milij appareat, vt *à milio no-* ſcripſit Etymologus: aut quia, ex Aetio, florente milio, hic ſerpens ſit pernicioſior; aut *men ſorti-* quia colorem plantæ milij referat: nam Auicennas, & Olaus Magnus promulgarunt, *tur.* hunc ſerpentem à citrino colore milij denominari: hac de re ab aliquibus Latinis milia- *Vera etymo-* ris appellatur. At ſatius erit à notis granis milij ſimilibus ſerpentem hunc cognomina- *logia.* re; quandoquidem hoc Etymum erit magis conforme Lucani doctrinæ canentis hunc in modum. *L. 9. Phar-*

Pluribus ille notis variatam tingitur aluum. *ſal.*

Bellonius præterea hanc confirmat ſententiam, dum refert, hodie in Græcia vulgò hoc *Li. 1. obſer.* animal nuncupari Cenchritem, additque iconem, quæ varias etiam notas repræſentat. *cap. 31.*

Am-

Amplius Nicander in Theriacis, hunc anguem λέοντα, nempè leonem indigitat, dum E versibus in latinum translatis ſic canit.

Prolixum inuenies inamabile Cenchrida monſtrum,
Quem varijs pictum ſquamis dixere leonem.

Cur hic Serpens vocetur Leo. Verùm quamobrem hic Serpens nuncupatur leo, varij varias excogitarunt rationes. Aut quia ſquamæ huius animãtis maculis ſint diſtinctæ varijs, inſtar pellis leonis libyci, quæ, ad mentem Aeliani, nigris floribus cyaneo colore virgatis eſt decorata; aut quia hic Serpens cauda erecta, more leonino, ad pugnam ſe excitet, aut quia leoninam ferociam, & ſæuitiam æmuletur, aut deniq; quoniam humanum ſanguinem, ritu leonum, exorbeat. Idcircò hoc Serpente leone nuncupato nonnulli profitentur exponere hæc Martialis carmina.

Quare ſi pudor eſt Ligella noli
Barbam vellere mortuo leoni.

Lib. 6. de vſu par. ca. 16. Quibus verſibus poeta taxat mulierem vetulam, quę pilos adhuc vellere pertentaret. Ideoq; per hunc Serpentem leonem dictum, pudendum muliebre à Martiali intelligi F aſſeuerant: cum proprietas huius animalis ſit, ſugere ſanguinem; ex quo probè cocto ſemen generari Galenus atteſtatur.

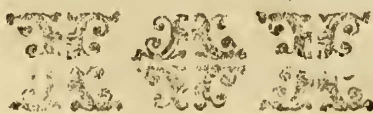
Differẽtiæ inter Cenchrum, & Iaculum. Inſuper nonnulli hanc beſtiam Iaculum vocarunt; propterea quod alicui damnum allatura, inſtar vibrati iaculi, feratur. Sed aduertendum eſt, quòd hic Serpens à Iaculo, ſiue Acontia Serpente valdè diſcrepat; & quamuis Aetius Cenchrum appellauerit Ammoditem, & Acontiam Cenchritem: nihilominus notãdum eſt, quòd Cenchrus, de quo in præſentia verba fiunt, ab Acontia, & Ammodite diſcriminatur; quoniam cũ illis, vt optimè obſeruarunt Matthiolus, & Greuinus, nullam cognationem, & ſimilitudinem habeat: quemadmodum ex deſcriptionibus, & iconibus patefiet.

Serpens lẽticularis qualis. Prædictis addamus eorum opinionem, qui hunc Serpentem lenticularem indigitarunt, nixi forſan doctrinæ Auicennæ, qui præſcribens remedia aduerſus angues, Seſamum ad morſum anguis lenticularis commendabat. Vnde per hoc lenticulare animal, multi Cenchrum, nempè miliarem intellexerunt; niſi velimus intelligere Acontiam

L. 4. fen. 6. tract. 1. c. 44. Serpentem, qui maculis lenti ſimilibus diſtinguitur, vt voluit Bellonius. Hinc mul- G ti his fortè maculis decepti, vt Aetius, Acontiam cum Cenchro confundebant. Hic Serpens apud Auicennam interdum Famuſus, aliquando Aracis, & quandoq; Aſpis habens diuerſos colores nominatur: propterea quod Auicennas primùm agit de Serpente miliari, & paulò inferius Famuſum Serpentem deſcribit, quem Nicolaus Leonicenus eumdem cum Cenchro eſſe voluit, vt ex ſymptomatibus morſus vtriuſq; legentibus eſt manifeſtum.

Aracis Serpens. Deinde memorat etiam Auicennas Serpentem Aracem, vel Aſpidem multis coloribus decoratam: at quæ ſcribuntur ab Auicenna de natura huius Serpentis ad Cenchrum etiam ſpectare videntur. Vnde Albertus Auicennam ſecutus, & nominum varietate deceptus, in eumdem incidit errorem, dum prædictos Serpentes

Serpa Serena qui Serpens. à ſe inuicem differre exiſtimauit: quare, & ipſe hunc Serpentem alibi Arachin, alibi Centrin, & Miliarem, deinde Faliuiſum nominauit; quoniam ab Auicenna ſemel Famuſus fuit appellatus. Ad finem in Sicilia verſatur Serpẽs vulgò Serpa Serena nuncupatus, quem multi ad Cenchrum Veterum referunt, cum eiuſdem ferè ſit longitudinis, & craſſitiei. De hoc Hieronymus Maſſarias Vicentinus medicus eruditus ſcripſit ad H Geſnerum hunc in modum. Serpa Serena eſt anguis venenoſus per Siciliam diuagans, ſubalbidus, qui longitudine aliquandò humanum corpus, craſſitudine verò, brachium circa carpum adæquat. Verùm cum notarum non meminerit, non poſſumus adduci, vt credamus, hunc Serpentem eſſe Cenchrum Veterum.

A

FORMA, ET DESCRIPTIO.

CENCHRVS serpens longitudine duorum cubitorum figura crassa in tenuem abeunte, & colore viridi esse perhibetur. Quamuis multi opinentur hunc colorē Græcè χλωρὸν legi, quod vocabulum non solum viridem, sed etiam luteum colorem significat: nam milij color, à quo hic anguis cognominatur, non prorsus est viridis, sed ad luteum tendit: & hic serpens maximè iuxta aluum, luteum milij colorem repræsentat. Lucanus verò totum anguem exornatum pluribus maculis emulantibus marmor serpentinum Thebis aduectum testificatur his versibus. *Color huius serpētis* *L. 9. Pharsal.*

Pluribus ille notis variatam tingitur aluum
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus Ophites.

B Item Nicander non solùm aluum, sed totum serpentem maculosum celebrat: deinde quoad crassitiem, & longitudinem molis corporeæ, nihil determinandum esse statuit; propterea quod alij grandiores, alij minores conspiciuntur. Nicander igitur sic canit. *Longitudo, & crassities qualis*

Prolixum inuenies inamabile Cenchrida monstrum,
Quem varijs pictum squamis dixere leonem:
Non stata crassities, eadem spira videtur.

Præterea Albertus Magnus de miliaribus serpentibus verba faciens, Faliuisum discolorem vocat, deinde Arachin varium esse scribit, qui postmodum serpentes ijdem cum Cenchro Dioscoridis esse in superiori rubrica traduntur.

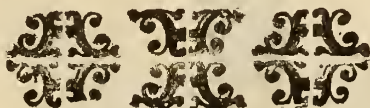
NATVRA.

C HVIC animali à natura calidam temperaturam ingenitam esse, & bestiam veneno vipereo redundari pronūciauit Ardoinus. Ideoq; diligenter cauendum est, ne in maximo ęstu, quo tempore hęc bellua per montes diuagatur, pecoribus, & cæteris, etiam animantibus insidias tendat. Etenim serpens hic proprietate quandam naturali ductus, animalia cauda implicat, & flagellat: deinde, apertis iugularibus venis, sanguinem sorbet. Præterea cursum velocissimum à natura sibi comparauit, quia rubos, & spinas vitans per rectum tramitem semper incedit. Id nobis manifestauit Lucanus canens. *Animantes flagellat.*

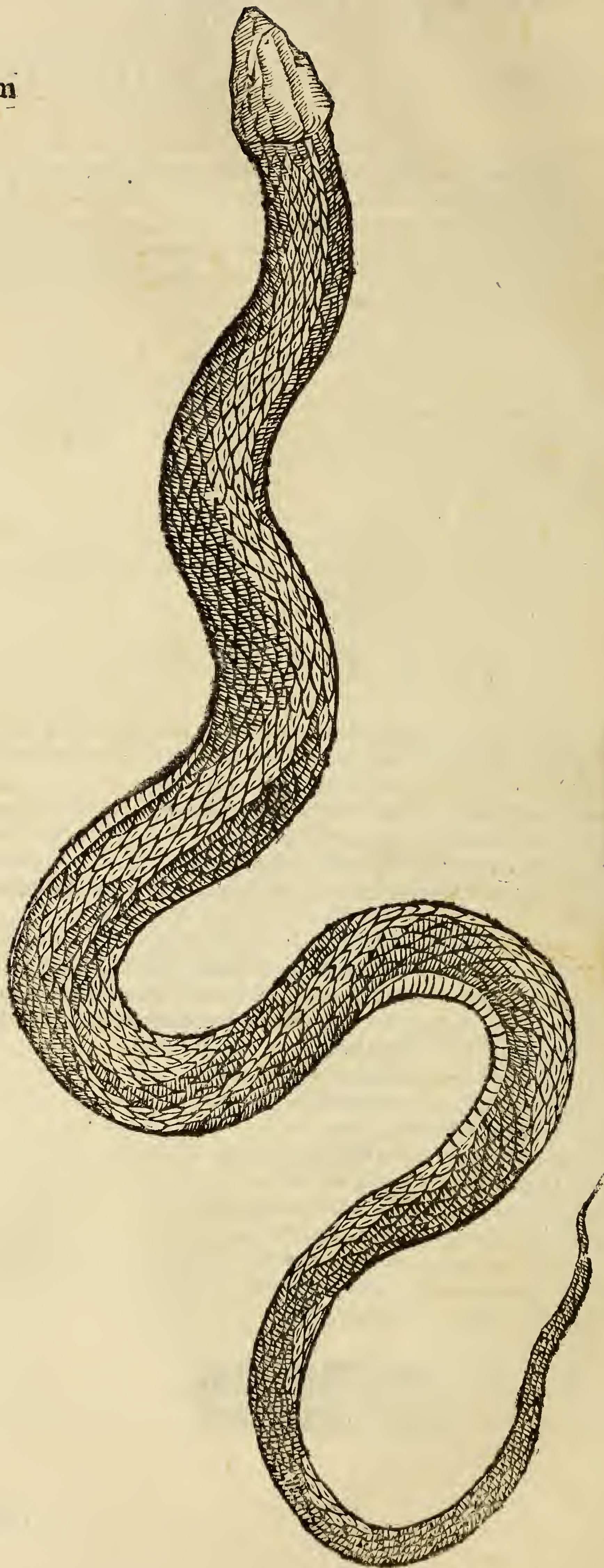
Et semper recto lapsurus limite Cenchris.

Qua de causa à multis authoribus inflexuosus appellatur. Vnde admonet Nicander, vt obuium serpentem tramite flexuoso fugiamus: siquidem serpens rectà tendens obliquo tramite facile vitatur: cum propter lōgitudinem corporis flectendo iter tardius moueatur. Audiamus igitur Nicandrum in Theriacis sic canentem. *Gressus Cēchri qualis*

Hic caue, quantumuis fortis videaris, & audax,
Hoc aduersus eas, vel tentes prælia monstrum,
D *In te pestiferas ne flammas spiret hiatu,*
Atq; tuum implicita corpus liget vndiq; cauda,
Et bibat exsuctum per vtrinq; soluta cruorem
Claustra, procul fugito non recto tramite, verùm
Obliquum per iter, cita quo vestigia frangas:
Lædit enim curuo per spinas terga reflexu,
Cum celeres aliàs recta ferat impete cursus.
Talis Threicio seruat se bestia tractu.

Cenchris Veterum Bellonij.

A

LOCVS.

IN Lemno inſula, in quam Vulcanus olim aufugiſſe traditur à Poetis, vt ferrum elaboraret, copiam horum Serpētum ſtabulari multi promulgant, & potiſſimum Bellonius, qui iter faciens per hanc inſulam. Incolis negocium dedit, vt omnia Serpentum genera inſulam habitantia comprehenderent, inter quæ erat Cenchrus, quem Veterum Cenchrin eſſe proculdubiò exiſtimauit, non ſolum quoad figuram, ſed etiam quia ibi vulgò Cenchriti nominabatur. Inſuper in inſula quoq; Samo, vel Samothracia Cenchris eſt frequens. Ambæ enim inſulæ ſitæ ſunt in mari mediterraneo Thraciam verſus, è regione Reſcynthidis oppidi Iunoni ſacrati, & fluminis Hebri, Zonæque montis, Antriq; Zerinthij, quæ loca omnia in Thracia ſita ſunt, & proxima, vt fuit paulò ante relatum, inſulæ Samo, in qua Mons Moſychlus à Nicandro nominatus conſpicitur. Carmina autem Nicandri in latinum translata ſunt hæc. *L. 1. Obſer. cap. 31.* *In lemno, & in ſamo hæ beſtiæ ſtabulant.*

B

Atqui cum rapidis ferueſcens Solibus æſtus
Ardet, in horrida ſe ſyluarum deuia confert,
Imbellesq; rapax venatur prædo bidentes,
Percelſiuè Sai iuga, frondoſiuè Moſychli,
Sub viridis quando frigentibus abietis vmbris
Securi recubant, grege circum errante magiſtri.

SIGNA VENENI.

ACCIDENTIA ictum Cēchris concomitantia ſimilia ſunt ijs ſymptomatibus, quæ à morſibus viperinis prodire ſolent; ſi veritatem Aetius, & Olaus magnus aſſecuti ſunt. Verùm inter alia ſigna, vnum maxima animaduerſione dignum

C eſſe videtur, quod Nicander in Theriacis recenſuit. Hoc igitur eſt collectio aquæ in vētre inferiori, qualis in hydrope generari ſolet: hæc enim ob facultatem veneni humores liquantis ibi colligitur. Sic enim Nicander in Theriacis decantat. *Collectio aquæ in abdomine.*

Quam facit hæc plagam, nulla medicabilis arte
Tabes inſequitur, quæ diro membra veneno
Exedit, ac turgens cruciatum ſuſcitat hydrops,
Donec is effracta propè ſumen parte reſidat.

Dioſcorides, & Paulus Aegineta retulerunt, quòd huius Serpentis morſum ſequitur putridum vlcus, deinde partes tumidæ, veluti in hydrope euadunt, & tandem patientes læthargo corripiuntur, immò afferunt in medium opinionem Eraſiſtrati, qui voluit, in hoc caſu, iecur, inteſtinum ieiunum, & colon maximas incurrere putredines; propterea quòd in ægrotis extinctis, & diſſectis, prędictæ partes inſignem corruptionem oſtenderunt. Et quamuis vox græca, quæ apud Dioſcoridem legitur, νῆστιν, ieiunum inteſtinum denotet; deinde legatur apud Paulum Aeginetam κύστιν, quæ vox veſicam *Lib. 6. de mat. med. c. 52.*

D ſignificat; nihilominus, vtcumque ſit, inſignis putredo, ob virus huius animalis, prædictas partes occupare ſolet. In huius aſſerti confirmationem venit princeps Auicennas, qui de morſu Famuſi agens, ſymptomata ictus viperini, & partium putrefactionem, & hydropem memorat; idemq; confirmat de Araci; propterea remedia prauarum viperarum in medium affert. Hinc colligendum eſt, hos licet diuerſos Serpentes ab Auicenna nominatos, ad vnum tantummodo Cenchrum Dioſcoridis referendos eſſe. *Inſignis putredo Inteſtinorum.*

ME-

E

MEDELA.

CVM symptomata viperinos ictus concomitantia in morsu Cenchri accidāt; præsidia quoq; viperinum virus debellantia in hoc casu locum habere dicūtur. Prēter hæc, commendatur satureia, puta syluestris in puluerem redacta, necnon radix mentæ saracenicæ, & gentianæ. Alioquin, ex Dioscoride, demorsis à Cenchro auxiliatur lactuca contusa cum semine lini illita, serpillum cum duabus drachmis hastulæ regiæ, & tribus vini cyathis. Item aristolochiæ radix, & cardamomum probatur: quamuis textus Pauli Aeginetæ habeat κάρδαμοι, nempè nasturtium. Plinius serpilli syluestris pinguius decoctum in vino aduersus omnes Serpētes præscribit, sed efficacissimum in morsu Cenchri prædicat. Demùm non est omittenda ciconia, quæ Cenchro potissimum aduersatur. Thessalia enim tanta Serpentum copia redundat, vt hi nisi à ciconijs vorarentur, proculdubiò incolæ à suis pellerentur sedibus; vt Aristoteles in Mirabilibus pronunciauit. Insequuntur igitur ciconiæ Chersidros, alias pratorum pestes, & præcipuè Cenchrum. Quare harum auium membra, ex Aeliano, morsibus huius Serpentis opitulantur. F

Variæ plantæ sunt præsidia ad morsum huius anguis.

Ciconiæ auxiliantur morsui Cēchri.

DE ACONTIA, SIVE IACVLO.

Cap. XIII.

ÆQVIVOCA.

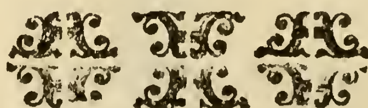
D historiam Cenchri addere libuit caput de Acontia Serpente, propterea quod cum illo maximā habeat similitudinem. Vnde Aetius vtriusque Serpentis conuenientia deceptus, alterius conditiones, & prærogatiuas alteri attribuens vtriusq; historiam permiscuit. Ambiguitas igitur, quoad vocabulum græcum, in hoc consistit, quòd ἀκοντίας apud Lucianum in Dialogo de Dipsadibus est Serpens Iaculus, ita à Latinis nuncupatus, cuius historia in præsenti capite exaratur. Deinde apud Hesychium, & Varinum, ἀκοντιάς fertur esse herba, quæ canibus ab angue demorsis medeatur: hi authores de Serpentibus fortè Acontijs verba facere voluerunt, vel inquirendum, an hæc herba eadem sit cum Dracontio, nempè Dracunculo: alioquin Acontias planta in re herbaria quid sit, ignoratur. Plinius ἀκόντια vertit hastas; cum sint iacula, nam hasta δόρυ Græcis dicitur. Aliter apud eumdem Plinium, ἀκοντίαι sunt cometarum genera ita nuncupata, quia ritu iaculorum celerrimè ferantur. Sunt autem passiones ignitæ, vulgò stellæ cadentes appellatæ, de quibus Aristoteles in volumine Meteororum vbertim egit. At circa nomen latinum huius Serpentis, animaduertenda est differentia inter Iaculum, & Iaculum: etenim Iaculum in casu recto neutro genere inflexum, significat quodcumque instrumentum bellicum manibus vibratum, nimirum spiculum, & telum missile. Iaculus verò masculini generis Serpentem designat, cuius mores in præsentia ponderamus. G H

Ordinis ratio.

Acontias herba quæ.

Acontiæ sunt stellæ cadentes.

Differētia Iaculi, & Iaculi.

SYNO-

A

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

QVAMVIS Dioscorides huius Serpentis non meminerit; alijs tamen græcis Authoribus, & præcipuè Luciano non fuit incognitus; cui in Dialogo de Dipsadibus vocatur ἀκοντίας ἀπὸ τοῦ ἄκοντος, vel ἀκοντίς: quandoquidem ἄκων iaculum, spiculum, vel telum missile significat: hinc Iaculi Serpentis nomen apud Latinos dimanauit; quoniam, instar iaculi, in homines, & cætera etiam animalia irruat; præterea ἀκονθίζος, apud Hesychium, ἀκοντίλη apud Nicandrum, idem Serpens, qui Acontias esse perhibetur. Licet Varino ἀκοντιζοὶ secundũ quosdam, Acontiæ Serpentes no- B minentur. Itaq; Latini Serpentem hunc Iaculum indigitarunt; propterea quod arbores scandens, inter frondes occultatus in prætereuntes cuiuscumq; generis animantes, instar spiculi, se vibret. Quamuis Greuinus scriptum reliquerit, ad mentem Nicandri, hunc Serpentem non à iaculatione, sed à figura iaculi denominatum fuisse. Alijs fuit nuncupatus Serpens volans, quia Author libri de natura rerum perpendens fortè insignem huius animalis velocitatem, alis præditum esse existimauit. Ideo quandoq; Iaculus volucris apud Ælianũ appellatur. Amplius hic Serpens Aetio dicitur Cenchritis, Cenchrias, & Aspis Acontias, quoniam hunc cum Serpente antecedenti miliari nuncupato confundit. Quare Hermolaus Barbarus nonnullos fuisse scribit, qui Cenchritem, seu Cenchrum idem Serpentis genus cum Iaculo, siue Acontia esse statuerunt. Quibusdam appellatur Chersydrus, sed perperam, cum nulli probati Authores id asseuerent. Syluaticus Acoran vocat, corrupto fortè nomine, pro Acontia. Auicennas nominat Cafezati, & Altararat. Albertus, & Olaus Magnus Altirariti, Altinanti, & Cafezaci. Bellonius iter faciens per Lemnum Insulam, obseruauit hos Serpentes ibi vocari *Sagutari*; C quia instar sagittæ velociter moueãtur, & Turcis Ochilanne, quamuis postea Bellonius referat, quòd Andri, & Pari incolæ in appellatione non conueniant. Italis Saettone. Germanicè, ex Gesnero, à notis exornantibus dorsum figuram oculorum referentibus Ein Scoffz oden Angel Schlang vocari posset.

Ratio etymologiæ Iaculi.

L. 1. de Venen. ca. 22.

Serpens volans.

Nomina barbara huius anguis.

Lib [illegible] *seru. c. 14.*

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

SI consulamus Aetium, hic scriptis mandauit Serpentem hunc esse longitudine duorum cubitorum, & figura crassa in tenuem abeunte, colore viridi ad colorem milij accedente, qui postea ritu spiculi se iaculatur. Quamobrem hinc colligimus Aetium à Cenchro Iaculum non distinxisse. Satius igitur erit ad doctrinam Bellonij cõfugere, qui hunc Serpentem penès spinosam capparim contemplatus est, vbi olim Tur- D ca tormenta bellica collocauerat, dum Rhodum obsideret. Erat igitur hic Serpens tres palmos longus, & crassitudinem digiti non superabat. Color eius erat cinereus, sub ventre albus, squamis iuxta dorsum, & laminis iuxta ventrem, reliquorum Serpentum more, munitus. A ceruice nigra duæ albæ lineæ per longitudinem dorsi ad caudam vsque percurrebant: deinde maculis nigris oculi figuram æmulantibus distinguebatur, quæ notæ lenticula maiores non erant: quapropter non abs re, aliqui hunc Serpentem lenticularem nominarunt.

Lib. 2. obseru. c. 16.

Color Acõtiæ qualis.

Ex altera parte Gesnerus fatetur se Acontiam, vel Iaculum à Veteribus descriptum non vidisse: nihilominus meminit alterius Serpentis pariter, instar iaculi, se vibrantis; dum inquit, quòd riuus satis magnus est in agro Tigurino *Glatt* nomine, & ab eo denominatus pagus *Glatt felden*: ideo iuxta hunc riuum, & pagum, ante paucos annos, Serpens quidam baculi crassitudine, & trium, vel quatuor pedum circiter longitudine, in quemdam rusticum frondes colligentem, corpore in quatuor spirat conuoluto, insilire conatus est. At rusticus id animaduertens, sacco deposito, quem ad vsum colligendi

Acontias Gesneri.

Historia Rustici ab hoc Serpente læsi. gendi frondes ferebat, celeri cursu aufugit. Serpens autem, instar vibrati iaculi per E spatium circiter sexdecim pedum, prosilijt; non tamen rusticum gressum accelerantem attingere potuit. Paulò post tamen in eumdem locum sacci recuperandi gratia, reuersum Serpens semetipsum vibrans sinistrum rustici brachium spiris inuoluit, parte caudæ dependente, & collo erecto, tam arctè constringens, vt vestigia spirarum impresserit, non tamen rusticus demorsus fuit, quoniam illicò altera manu capite anguis comprehenso, eum abstrahens reiecit. Interea brachium putrida quadam sanie contabescens, carne nudatum est, & tandem omni carne putrida per Chirurgum ablata valetudinem est adeptus. Huius generis esse Acontiam, vel Iaculum Serpentem putamus, cuius icon in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis habetur. Est enim crassitudinis *Acontiæ alterius descriptio.* baculi, longitudinis trium circiter pedum, caput habet magnum coloris cinerei, reliquo corpore fusco, præter ventrem, qui ad colorem minus obscurum vergit: qua de re hoc in loco duas icones repræsentabimus.

Rursum Gesnerus narrat, quod in Hungaria, ex relatione Ioannis Viti Hungari iuuenis eruditissimi, Serpentes breues duorum palmorum tantùm magnitudine, & nulla F cauda versantur, quos Vulgus Decurtatos appellat, & in homines etiam eminùs, iaculi modò, prosiliunt. Horum etiam in capite de Scytale meminimus. Apud Indos Serpentes in campis, & subterraneis locis habitãt, vt legitur in parte tertia historiæ Indicæ, qui homines aggrediuntur, eo potissimum tempore, quo ad prolem incumbunt: immò velocissimis saltibus per terram proficiscuntur; qua de re ab Indis volare dicuntur. Considerandum est num ad genus iaculorum referendi sint: Diuagantur etiam, ex Olao Magno, in partibus Aquilonaribus Serpentes, qui saltando velociter mouentur: immò inter herbas Sole siccatas, strepitum excitantes pugnam inter se inniunt; quod benignitate Naturæ factum esse tradit Olaus Magnus, vt illo strepitu se prodant, *Variæ horũ anguiũ differẽtiæ.* alioquin multos venenarent. Demùm Albertus narrat hunc Serpentem esse duplicis generis: quandoquidem alterum genus morsu sine sensu interimere, alterum verò diuturno dolore patientem fatigare perhibet; sed præterea cum nihil aliud exprimat, mentẽ Alberti assequi non possumus. Insuper aliud addit absurdum, scilicet, quòd Plinius, G & Iorach scripserint Iaculum esse Serpentem alatum, quia in transeuntes inuolet. Verùm animaduertendum est, quòd ex sententia Plinij, Iaculus tàm citò se vibrat, vt volare videatur, non autem quòd alis munitus esse feratur.

NATVRA, ET MORES.

GALENVS in libro de Theriaca ad Pisonem pronunciauit Acontiam esse Serpentem eminus etiam in animantes prosilientem: ideoq; hoc animal veluti iaculum hominem adoriens interimit. Est enim Serpens velocissimi motus; pro- *L. 9. Pharsal.* pterea Lucanus canebat hunc in modum.

Et Natrix violator aquæ Iaculique volucres.

Quamobrem Textor scribere solebat Acontiam, teli modo serpendo ruere, & in obuiaquæq; prosilire; quod non fuit incognitum Reusnero, quia in Paradiso poetico sic canit. H

Missilibus Iaculus tormentis obuiaquæq;
Sublimis, Iaculi more volucris adit.

Sed animaduertendum est, quòd hoc animal non solum è sublimi loco in prætereuntes *In li. de an. subterr.* animantes se iaculatur; verum quoq; ex sententia Agricolæ, Acontias humi iacens ab aliquo lacessitus confestim corpus intorquens, eminus instar iaculi, hostem petit. Im- *Li. 8. c. 13.* mo, ex Aeliano, iaculatione ita valet, vt spatium viginti cubitorum transiliens aduersario inhærescat. Lucanus igitur narrans interitum Pauli ab hoc Serpente percussi tradidit Acontiam tam veloci iaculatione se vibrare, vt saxa funda, & tela arcu vibrata, in comparatione ad motum Acontiæ per aerem tardo motu ferri videantur. Versus autem Lucani sunt huius tenoris.

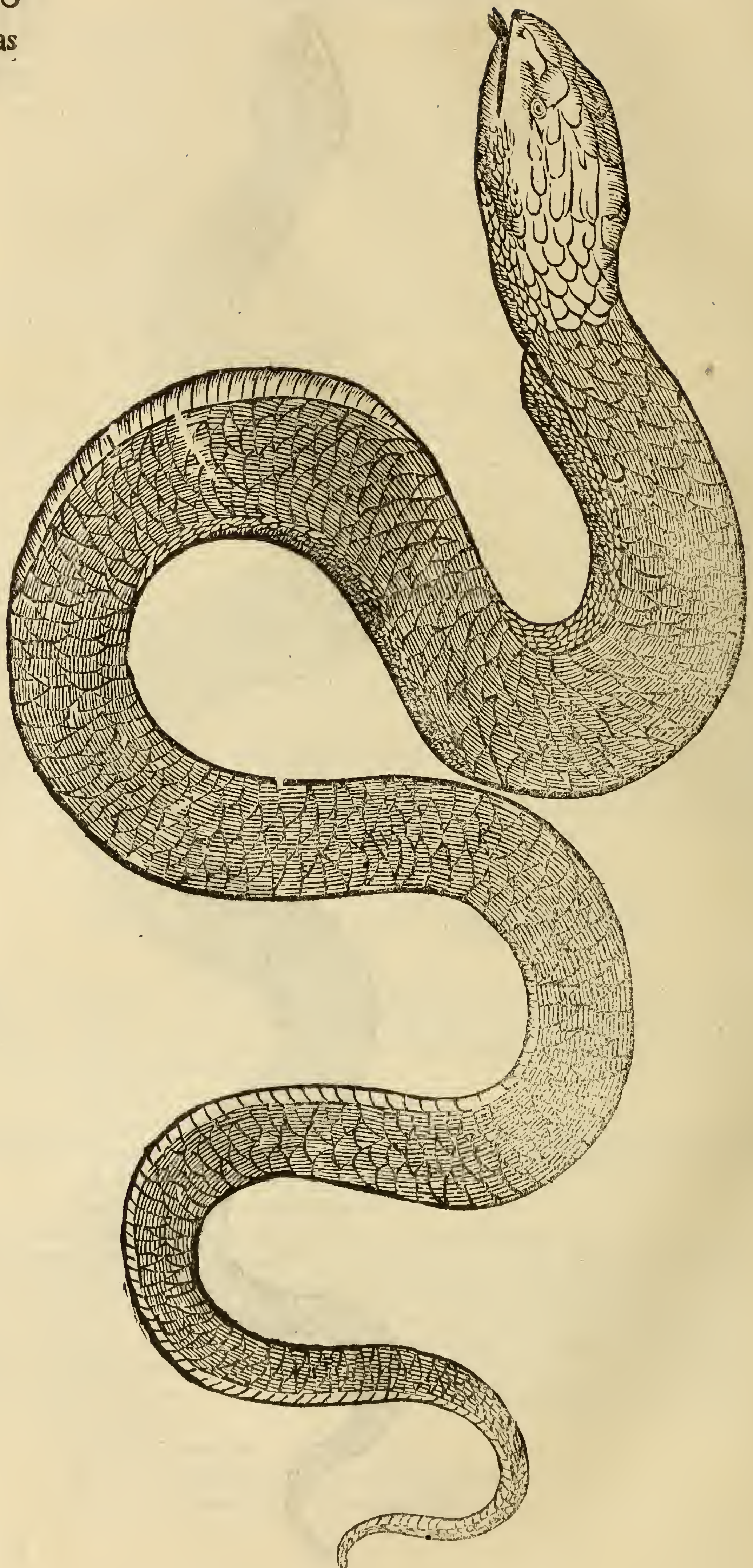
Ecce procul sæuus sterilis sed robore trunci
Torsit, & immisit (Iaculum vocat Africa) Serpens
Perque caput Pauli transfactaq; tempora fugit

Nil

Acontias
Bellon ij.

Acontias alter.

A *Nil ibi virus agit, rapuit cum vulnere fatum.*
Deprehensum est, quæ funda rotat, quàm lenta volarent,
Quàm segnis Scythicæ strideret arundinis aer.

Præterea vaframenta huius animalis ad aliorum dolos non sunt comparãda: siquidem non solum in locis abditis viæ publicæ moratur, vt transeuntibus insidias tendat, sed etiam, ex Solino, arbores ascendit, & se se in orbem contorquens, & caput intra frondes occultans viatores expectat; nam statim se se in illos iaculans, dentibus vulnerat. Vnde Georgius Pictorius in Lerna malorum sic canebat. *In Polyhis. c. 30.*

Insidias ex arboribus conferre conantur
Serpentes Iaculi, qui celeres volitant.

Ad rem quidam, ex Matthiolo, recitat casum pastoris, qui, æstate media, sub arboris vmbra quietem capiens, dum eius socij non procul oues pascentes custodiebant, ab Acontia Serpẽte inter ramos arboris abdito, adeò percussus fuit circa sinistrã mamillam, vt paulò post interierit: quapropter socij audito percussionis strepitu, & viso Serpente, cuius natura nouerant, relicto grege, ad proquinquiorem villam perterrefacti aufugerunt. *Historia pastoris percussi à Iaculo.*

B

Neq; id admirari debemus; quandoquidem in Hispaniola noui Orbis insula comperti sunt Serpentes perexigui, coloris viridis, & admodum venenati, qui sola cauda arborum ramis hærentes, reliquo colore propendent, & sine iaculatione sui corporis, incautos prætereuntes desuper mordent. Auicennas quoq; agens de Cazefati, narrat se vidisse in partibus de Hesten hanc Serpentis speciem, quæ intra frondes arborum occultata transeuntibus insidias tendebat. At Albertus Magnus non solum hunc anguem intra frondes latibulari, sed fructus quoque arborum ab illo infici promulgauit: cum tamen nullus probatorum authorum id retulerit: nam si fructus arborum venenari possent, proculdubiò multa animantia interirent. *L. 4. fen. 6. tract. 3. c. 40.* *Num fructus arborum venenari possint à Serpentibus.*

Insuper tradit Diodorus Siculus, & confirmat Olaus Magnus, apud Syluas odoriferas in Sabæis versari Serpentes coloris rubicundi, & longitudine palmi, qui prosilientes in homines lethali ictu eos perimunt; qui si sint ad Iaculorum genus referendi, lectori iudicandum relinquimus. Vnum quidem, ex Apollodoro didicimus, nempe hoc animal non solum morsu, sed etiam tactu mirum in modum nocere, idq; confirmauit Aelianus, dum non patientem modò, sed chirurgum quoq; medicantem, communicata tabe, solo tactu lædi asseruit. Quamuis Scholiastes Nicandri, sub nomine Iaculi, duplex Serpentum genus insinuare videatur; dum alios cursu, & iaculatione se mouentes, & venenatos esse scribat, alios verò celerrimos, & innoxios esse tradat; quoniam hoc genus postremum tanquàm innocuum à Nicandro celebratur. Sed aduertendum est, quòd hæc est potius natura quorumdam insectorum, seu speciei cantharidum: sunt enim cantharides paruæ colore fusco per hortos vagantes, quæ si leuiter etiam contangantur, confestim, emisso quodam crepitu, se iaculantur. *Li. 8. c. 10.* *Insecti quoddã genus.*

C

LOCVS.

D QVAMVIS Agricola hoc Serpentis genus in Germania incognitum esse scripserit; in alijs tamen multis Regionibus stabulatur. Etenim Lucianus, in Dialogo de Dipsadibus, Acontiam inter Serpentes Libyæ connumerauit, & Ammianus Marcellinus in numero Serpentum Aegypti recensuit. Auicennas fatetur se in partibus de Hesten hunc Serpentem conspicatum fuisse. Item Bellonius per Lemnum, & Rhodum insulas itinerans, se hos angues obseruasse attestatur. Immò regiones Septẽtrionales ab his venenatis bestijs infestari, tradit Olaus Magnus. Deniq; viri fide digni retulerunt Matthiolo, quòd in nonnullis Calabriæ, & Siciliæ locis versantur hi Serpentes, qui ab Incolis, vernaculo nomine, *Saettone* appellantur. Sed veremur ne decipiantur, quandoquidem illos Priscorum veros esse Iaculos non affirmamus: etenim Serpentes, qui ex Calabria in diuersas regiones à Circulatoribus deferuntur Bubæ, idest Boæ, & Serpegerinæ ab illis nominantur: pinnas enim longas, & acutas à capite ad medium vsque corpus gerunt, quibus in altum se attollere, & ritu Acontiæ se eiaculari possunt; qua de re Acontias Veterum esse existimarunt. *In l. de Ani. subterr.* *L. 4. fen. 9. tract. 3. c. 40.*

E

MORALIA.

CVM probatum ſit Iaculos Serpentes eſſe talis naturæ, vt inter frondes arborum abditi, nonniſi inſidias, & perniciem incautis viatoribus machinentur, non iniuria Delatoribus aſſimilari poterunt, qui maligna quadam ducti natura, aliorum dicta, atq; facta clanculum obſeruant, vt aliqui prudenter dictum colligentes ad Dominum deferre poſſint, vt inde poſtea aliquid detrimenti emanet. Hi igitur delatores proprio vocabulo, Iaculi Serpentes erunt appellandi cum nil, niſi proximi exitium moliantur, quorum natura venenata his verſibus affabrè delineatur.

Delatores ſimiles Iaculis.

Gaudia ſumma putat quidam miſcere ſiniſtris
Litibus, atque homines ad iurgia vana mouere:
Gaudet, & interdum nixis turbare moleſtis F
Pectora, ſic igitur maleſani eſt criminis author.
Ore tenet virus, lingua mendacia fingit,
Atque dolos verſat, quibus impugnare nocenter
Concordes animos, & pectora dulcia poſſit.
Sæpè ferit grauiter pharetrato verbere linguæ
Inſontes hominum mentes, moreſque laceſſit
Innocuos vitæ, & fautores diſpare voto
Inter ſe ſemper verſari, & viuere poſcit.
Nec tamen interea ſentit ſibi vulnus adactum
Vir bonus, accuſat, quem delatoris iniqui
Lingua, ſed adueniunt feri lamenta doloris.
Delatore nihil peius, nil turpius vſquam,
Cuius in ore ſonant lethalis ſibila morſus,
Milleque pictarum fraudum mendacia ſubſunt, G
Si videt immoto concordes viuere nexu,
Si ſocios aliquos fidos, ſeu noſcit amicos;
Mortiferum virus rauco de gutture ructat,
Vnanimeſque ſtudet comites à fœdere dulci
Soluere, concordes queat vt confundere mentes.

Ruſus Iaculi Serpentes optimo iure aſſimilandi ſunt conſcientiæ ſtimulis, quibus cor peccantium, ob res perperam actas, identidem pungitur: ſiquidem inſtar ſagittæ, in corda criminoſorum ſe iaculātur. Ideò de his ſtimulis loquens Pſalmographus ſcribebat. *Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi.* Denique ſi Aegyptij ſolebant pictura iaculi bellici, infenſiſſimum hoſtem exprimere: ſatius fuiſſet, in hoc hoſte ſignificando, figura Iaculi Serpentis vti: quandoquidem hic aſcendens arbores inter ramos ſe occulit, vt incautos perimat, cuius naturam infenſiſſimus, & clancularius hoſtis æmulatur.

Pſal. 30.

H

SIGNA VENENI, ET MEDELA.

AETIVS ſcriptis mandauit ex morſu huius Serpentis omnia dimanare accidentia, & etiā grauiora ijs, quæ ictum viperinum concomitari ſolent: prætere a his addit putredinem, & defluxum carniū, quocirca remedia quoq; probat, quæ in profligando viperæ veneno fuerunt commendata; cui ſententiæ Matthiolus adſtipulatur. Cæterùm eſt animaduertendum, quòd Aetius præſcribit illa auxilia, quæ venenū potius Serpentis miliaris, quàm Acontiæ debellant, quoniam ipſe eūdem Serpentē, nempè Cenchritem, & Acontiā eſſe exiſtimauit. Nihilominus talia præſidia non improbantur, & eò magis, quia Auicennas, & Albertus tradiderunt, ob morſum quidem

Venenum quibus debellatur præſidijs.

A huius animalis, dolorem grauem, & vehementem generari, qui è loco saucio toti corpori communicatur: deinde omnibus illis præsidijs, quæ valent aduersus ictum viperæ, tanquàm præstantissimis vtuntur.

VSVS IN MEDICINA.

EX felle huius animalis vtilitatem incredibilem, pro suffusione, percipiendam esse astruit Ætius: quoniam promulgauit collyrium ad suffusiones, etiam si fuerint diuturnæ, esse parandum ex lapide scythico cum felle aspidis trito: etenim ex hoc patiens, breui temporis spatio, non parùm commoditatis eliciet. Sit autem, vt inquit Ætius, aspis, qui Acontias appellatur; siquidem fel eius iuxta dorsum, & hepati annexum reperitur. *Collyrium ad suffusiones.*

B

DE DRYINO, SIVE QVERCVLO. Cap. XIV.

ÆQVIVOCA.

SPLENDESCVNT magis, atq; liquidius innotescunt descriptiones animalium, vel plantarum consimilium, quando altera iuxta alteram exaratur. Idcircò Iaculi historię illam Dryini annectere decreuimus: tum quia Serpens, cuius iconem damus cum Acontia Bellonij aliquam similitudinem habeat, tum etiam, quia Iulius Scaliger olim *Li.6.c.12.* C Dryinum ab Acontia ob similitudinem non discriminabat. Itaq; nomina huius anguis cum ambiguitate non careant, illa breuiter debemus examinare. Dioscoridi igitur hic Serpens secus radices quercuum libèter stabulans δρύινος nominatur: cum δρύινο: apud Lexicographos græcos quernus, & roboreus exponatur: nam δρῦς non solum quercus, sed etiam robur redditur, quoniam robur species quercus esse feratur. Præterea hic Serpens χέλυδρο etiam vocatur: deinde in Lexicis græcis χέλυδρος testudinem etiam marinam, vel aquatilem significat. Insuper ab alijs squarus etiam nuncupatur cum enormi squamarum eminentia, & asperitate exturgescat: At Squarus, in nonnullis Festi codicibus, est piscis, corrupto fortè vocabulo, quasi Scaurus, aut potius Scarus, vt apud probatos authores legitur. *Ordinis ratio.* *Chelydrus.* *Squarus anguis quis.*

SYNONIMA, EORVMQVE D ETYMVM.

ALIQVI authores non vulgari ingenij dexteritate conspicui Dryinum Serpentem vocatum, quasi Bryinum esse voluerunt: etenim βρύον quoddam villosum in annosis arborum truncis, & conuallibus nascens exponitur, Muscum Herbarij vocant, proptereà quòd hic Serpens relictis interdum bryis, nempè musco, & algis, aliò, & potissimùm prata petat humida, vbi moluridas locustarum species, & partus ranarum imperfectos venatur. Hanc opinionem explodendam esse opinamur: quandoquidem Galenus, expressis verbis, in libro de Theriaca ad Pisonem, Dryinum appellari hunc Serpentem tradit; proptereà quòd in cauitatibus quercuum libentissimè latibuletur: quercus enim Græcis δρῦς redditur, & Serpens δρύινος, vel δρύινα, vt aliquibus placet, dicitur, vt iuxta primam declinationem inflectatur. Nicander igitur in Theriacis ad rem sic canit. *Bryon Muscum vocãt Botanici.*

Ille

Ille cauas habitat quercus, alibi quoq; fagos. E

Ideò non est mirandum, si aliquando querculus à Greuino, & à Scaligero nuncupetur. Immò interdum etiam secus radices fagorum, teste Nicandro, suum sternit cubile. Sed Christophorus Encelius Serpentem quoq; à Corylis denominatum alicubi in Germania reperiri tradit, qui nùm Dryino sit cognatus, lectoribus ponderandum proponit.

Querculus qualis Serpens.

Aelianus Dryinum appellatum esse putat, quia in quercubus semper habitet, sed quia à crabronibus vexatus, confestim in cauam quercum cõfugiat. Alij fuerunt huius opinionis, quod δρύινος, vel secundum alios δρυίνη, non à δρῦς, scilicet à quercu denominetur, quia illius cauitatibus delectetur, sed quia hic Serpens squamis obductus sit asperrimis, & cortices quercus æmulantibus: hac de causa Latinis aliquando squarus, & squamus: nempè squamis asperis refertus indigitatur. Aliter nonnullis Græcis nominatur χέλυδρος, quia fortè sit aspera cute ad instar corticis testudinis, quæ Græcis χελώνη dicitur; vel potius nomine deducto à χέλυς, & δρῦς: quasi hoc animal cute dura ad instar corticis testudinis, vel quercus sit munitum. Apud Hesychium, & Varinum, nõnulli Serpentes κύλινδροι, nempè cylindri nominantur, qui fortè ijdem cum chelydris F erunt. Amplius quidam author innominatus, in Tabula descriptionis terrarum orbis, meminit Serpentis Cherisidal, siue Alidras, quod genus Serpentis fumum à terra excitare, & nonnisi in parte interiori Africæ reperiri perhibetur: fortassis hic author Chersydrum, seu potius chelydrum intelligere voluit.

Lib. 9. de Anim. cap. 42.

Cur dicatur Chelydros.

Cherisidal quodnã sit animal.

Chelydrus, & Andrias dicitur Olao Magno, Ilicinus, & Durissos Auicennæ, & Glandosa Alberto, quia arboribus glandiferis delectetur. Georgius Agricola germanicum finxit nomen, scilicet à quercubus Ein Eysch Schlang, & à fætore Ein Stincf Schlang. Eliota Anglus vocauit hunc Serpentem A'fea Snayle. Bellonius iter faciens secus litus Ponti vnà cum Viperario Turca obseruauit multos Serpentes, & inter alios, Dryinum Veterum, quem ibi Dendrogaila vulgò appellari tradit, dictione ad vetus nomen nonnihil accedente.

Ilicinus Serpens.

Li. 3. obser. c. 51.

Præter nomina hactenus huis Serpenti assignata, notandum est, ex nonnullorũ Numerorum mente, hunc Serpentem hydrum, nempè aquatilem, seu Natricem vocatum fuisse, vel etiam chersydrum, quia per loca conuallium humecta libentissimè diuagetur. Hoc non fuit incognitum Nicandro, quando cecinit hunc in modum. G

Varia nomina huius Serpentis.

Dicendum facili Dryinum nunc accipe mente,
Hydrum etiam quidam, quidam dixere chelydrum.

Neq; assertum Nicandri à veritate recedit: quandoquidem Virgilius verba faciens de Vmbone Sacerdote, Dryinos appellat hydros, dum canit.

L. 7. Aenei.

Vipereo generi, & grauiter spirantibus hydris,
Spargere qui somnos cantuq; manuq; solebat.

Idem Virgilius alibi hunc grauem odorem, quæ superius hydris assignauit, chelydris nempè Dryinis assignat sic canens.

L. 3. Georg.

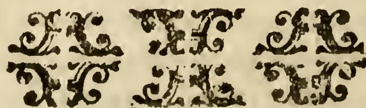
Disce, & odoratam stabulis accendere Cedrum,
Galbaneoq; agitare graues nidore Chelydros.

Hinc colligimus poetam Hydros à Chelydris, nempè Dryinis non distinxisse, dum vtrisq; grauitatem odoris assignat, quæ Dryino, seu chelydro tantummodo competere solet: cum authores hydri, seu chersydri historiam ponderantes, nullius tetri odoris H meminerint. Et quamuis Seruius Chelydros, quasi Chersydros, dictos fuisse asseueret: nihilominus credendum est hunc Grammaticum nugatum fuisse; cum Chelydrus à Chersydro (vt fuit annotatum) valdè discrepet. Lucanus etiam illos à se inuicem discriminat, quando ait.

Teter odor assignatur chelydris.

Chersydros, tractiq; via fumante Chelydri.

Prȩterquamquod vetustissimi authores Chelydros à Chersydris differentes esse tradiderunt.

DE-

A

DESCRIPTIO.

EDOARDVS Vuotonus scriptum reliquit hunc Serpentem, ratione longitudinis, esse duorum cubitorum, corpore obeso, & squamis asperis vndiq; munito, in quibus paruæ quædam muscæ nidulantur (ob tetrum fortè animalis odorem) quæ tandem animal conficiunt. Colorem tergi subatrũ, & caput æquale Hydro, Chersydro, seu Natrici, latiusculum tamen, & non ita acutum esse promulgat. Georgius autem Agricola quoad similitudinem capitis, conuenit cum Vuotono: nam capiti Hydri aliquo modo est simile; Tergum verò cinerei coloris, longitudinem, & crassitudinem mediocris anguillæ esse, & grauem odorem spirare tradit. At Nicander, quoad capitis figuram, alijs authoribus adstipulatur; nimirum caput inesse Dryino æquale capiti Natricis, sed quoad colorem, ab alijs dissentit, dum album tergi colorem esse, canit his versibus. *L.6.de Dif. Anim. cap. 20.* *In lib. de Anim. sub-terr.*

B

Candidus est tergi color, est æqualis, & Hydro
In capite aspectus.

Præterea obseruandum est cute rigida, & aspera, aliquibus maculis etiam referta, esse armatum hunc Serpentem, qui, vt plurimum in multos sinus se contorquet: quamobrem Chelydrus à Poetis rigidus, maculosus, & sinuosus appellatur. Nam quoad magnitudinem, variat, fortè ratione loci siquidem Bellonius in tantam molem quandoque hunc Serpentem excrescere asseruit, vt inuentum, & in sacco impositum rusticus per duo milliaria ferre non potuerit, quin aliquam caperet quietem. Deinde Bellonius huius anguis spoliũ fæno repleuit, quod crassitudinem humani cruris adęquabat. *Cutis qualis sit.* *Li.3.obser. cap. 51.*

C

NATVRA, ET LOCVS.

HVIVS Serpentis natura adeò venenosa, & calida esse perhibetur apud Ardoinum, vt si anguis pedibus simpliciter etiam comprimatur, illicò pedes calcantis pelle nudantur, & crura non mediocri tumore corripiuntur. Alij addunt, quòd manus etiam Chirurgi curantis eamdem affectionem incurrunt. Deinde si natura cunctis animantibus aliquid peculiare ingenuit, quo à se inuicem distinguãtur: profectò hic Serpens iniucundum odorem sibi vendicauit, qui assimilatur fætori dimananti à pręsegminibus tergi equini, quando prius tale corium in aqua diù manens, quamdam veluti putredinem contraxerit. Huius fætoris qualitatem eleganter explicat Nicander his versibus. *Odor teter huius Serpentis.*

—— Grauis itq; à corpore fætor,
Qualem dant madidæ corij præsegmina sordes,
Quas tereti radunt ab equino tergore ferro.

D

Hæc igitur erit optima ratio, propter quã Virgilius hos serpentes graues appellauerit. *L.3.Georg*

—— agitare graues nidore Chelydros.

Alij poetæ hoc animal fumosum, vel fumiuomum nuncuparunt, quoniam fortè semitam, per quam transit, tetro, & pestifero fumo, seu vapore, vel odore repleat. Lucanus id confirmat, quando inquit.

Natus, & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua
Chersydrus, tractique via fumante Chelydri. *L.9.Pharsal.*

Baptista etiam Mantuanus huius proprietatis non fuit immemor, quando cecinit.

Sed simul ossa vorans clades fumosa Chelydrus.

Pamphilus idem videtur asseuerare, quando ait.

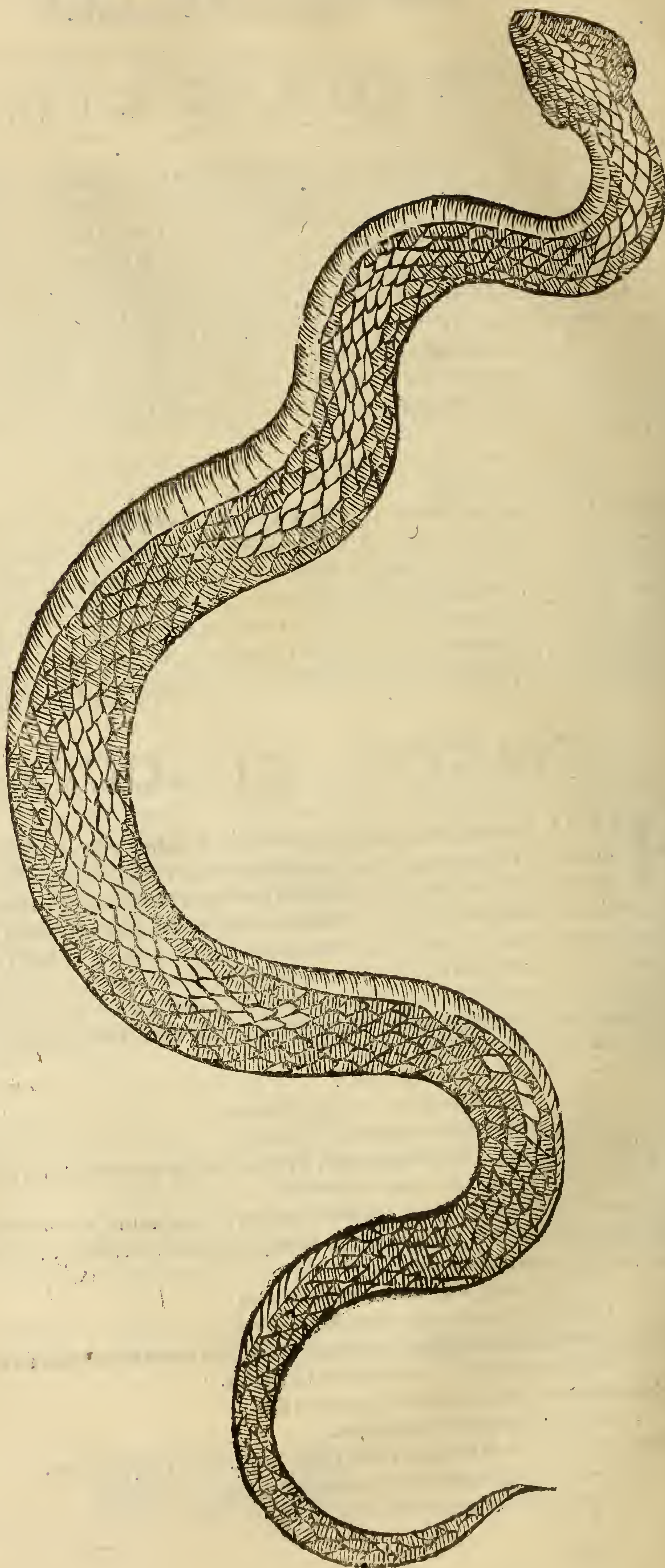
O quæ fumiuomos geris Chelydros.

Tandem idem repetit, & decantat Macer his versibus, vt aliqui citant.

—— seu terga expirant spumantia virus,
Seu tellus fumat, qua teter labitur anguis.

Dry-

Dryinus, siue Querculus Greuini.

A De his Serpentibus Aelianus fortassis egit, quando Hydros angues in Corcyra nasci prodidit, qui in sectatores se intorquendo, dirum anhelant spiritum, vt illos ab insequendo arceant. *Li.8.c.13.*

Hinc elicimus hunc Serpentem, etiamsi ab homine non videatur, naribus, ob insignem fætorem facile inueniri posse: quapropter Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, pestiferum huius bestiæ memorans odorem, retulit huius interfectorem diri odoris pæna multari; siquidem, per diuturnum temporis spatium, odorem etiam gratissimum, iniucundum esse iudicat. Rursus natura Dryino hanc congenuit proprietatem, vt vexatus à Myope confestim ad cauam confugiat Quercum, vbi occultatus Myopis afflictionem diu vitat: id expressit Nicander in Theriacis hunc in modum.

Qualitas fætoris huius animalis.

Hunc si infesta Myops odiosa animalibus ales
Impetat, exesa celeri impete robora quercus
Insilit: hic imo constructo in cespite nido.

Myops autem est Insecti genus, Bobus potissimum infestum. Gilius Myopes vertit Crabrones,
B Aetius verò scripsit Muscas pennis æreis munitas (fortè ob Serpentis fætorem, cuius sunt amantissimæ) intra squamas Serpentis latibulari, quæ tandem ipsum conficiunt. Vnde fortassis hoc genus Serpentis, huius periculi euitandi gratia, ad cauitates Quercus, Fagi, vel Ilicis tanquam ad sacram anchoram confugit; à quibus arboribus nomen postea sortitur. Neq; admiratione vlla teneri debemus, quòd Serpentes peculiaribus delectentur plantis: quandoquidem Olaus Magnus recitat, in regione septentrionali, innumerabiles Serpentes, ineunte æstate, sub quercubus ducem, cui crista veluti corona eminet, tanquàm apes suum rectorem sequentes, spectari. Qui Serpentes creduntur, Veterum relatione, lapidem flatu suo gignere, eo potissimum in loco, vbi diutius morantur. Pariter ex eodem Olao Magno, aliud spectaculum in Aquilone admirandum obseruatur; nimirum, quod sub radicibus etiam arboris Betulinæ tanta Serpentum copia commoratur, vt ob calorem flatu Serpentum excitatum circa radices, arbor, vrgente bruma, folia non deponat. Quamobrem populus arcanorũ naturæ ignarus, Betulam folia non deponentem contemplans, arborem sacram esse opinatur. Deniq; hic Serpens, vt nonnulli annotarunt, gradiendo per terram se inuoluit: propterea
C Columella ad hunc gressum alludens sic canebat.

L.13.c.29.

Proprietas anguiũ septentrionalium.

Betula folia non deponens.

Tum modo dependens trichili, modò more Chelydri
Intortus cucumis, prægnansque cucurbita serpit.

Quamuis aliqui in his Columellæ versibus loco Chelydri, legãt Cylindri; vtcumq; sit, iam superius relatum est, apud Hesychium Cylindros Serpentes esse.

SIGNA VENENI.

DIOSCORIDES monimentis mandauit, quòd Dryini morsum pustulæ, molesti dolores, nec non erosiones, & tormina consequuntur. Immò Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, ob grauem Dryini perniciem, solo ta-
D ctu carnem pelle nudari, & quod maiori admiratione dignum est, manus etiam chirurgi curantis eodem modo periclitari testificatur. His addere possumus tetrum odorem, qui pernicie veneni intus crassante, cunctis membris communicatur. Deinde in circuitu sauciæ partis sanguis ob vehementiam doloris ibi collectus, contracta putredine nigrescit, & statim etiam in toto tumoris ambitu talis color generatur. Item, veneno ad penitiores partes penetrãte, mentis angor, & oculorum caligo oritur ex penuria spirituũ, consequenterq; ex imbecillitate naturæ succumbentis. Omnes præterea corporis meatus ita exsiccantur, & contrahuntur, ne lotium, & flatus exire possit. Accidit quidem interdum, ob varium subiecti temperamentum, vt humores in capite fusi, hominem somnolentum reddant, & cum vias spirituum inæqualiter obstruant, tremor totius corporis inde manat. At humores in ventriculi cauitate contenti fluitantes, aut singultum generant, aut, iuxta dominium humoris, vomitum materiæ biliosæ, aut sanguineæ excitant. Hæc omnia symptomata recensuit Nicander in Theriacis his versibus Latio donatis.

Li.6.c.49.

Color partis sautiæ qualis.

Vomitus materiæ biliosæ.

Quòd si cui prehensum Dryinus talumue pedemue
Læserit, à toto se spargens corpore fertur
Tristis odor, surguntque nigri, qua plaga tumores; E
Mœstaq; tristitia, & lacrymabilis opprimit angor
Comprehensam morsi quadam caligine mentem,
Et periens nimio flacescit forma dolore:
Vsque adeò pascens absumit membra venenum.
Quin etiam obfuscans obducit lumina nubes,
Et miserè affectum perdit lethaliter ægrum.
Sunt etiam, eiusdem, qui morsi dentibus anguis
Instar balantum soleant clamare caprarum,
Siue ouium, & grauibus torti cruciatibus angi.
Pallidus vrinæ liquor it, torpensque veternus
Ingruit, & crebris quasi singultibus ægri
Hunc similem felli vomitum, nunc sanguinolentum F
Eijciunt, ipsumque malum facit arida labra,
Postremòq; grauem fundit per membra tremorem.

Præterea Aetius, Paulus Ægineta, & alij Authores non vulgares assertis Nicandri adstipulantur, confirmando etiam illud symptoma, nimirum demorsos ab hoc animali, ritu caprarum, vel ouium balare; quod repetijt postea Reusnerus in Paradiso poetico sic canens.

——— quem dente momordit
Lethifero, carpæ, balat, ouisque modo.

Ratio huius symptomatis inde nascitur, quoniam ob vehementem corporis siccitatem, meatus omnes contrahuntur: quapropter patientes vociferantes, vocem ouium [illegible]ie-
Li. 4. c. 17. re videntur. Ælianus verò illa symptomata, quæ in morsu Dryini hactenus fuerant obseruata, ab ictu Hydri, vel Hydræ, & Chersydri dimanare retulit; quoniam hæc no-
Lib. 8. c. 7. mina Serpentum confundit. Etenim alibi scripsit ab Hydra percussos tale in fætorem contrahere, vt nemo illi appropinquare possit, præter caliginem oculorum, & tremorem, quæ symptomata morsum prædictum consequuntur. Alibi verò promulgauit Apollodorum in libro de Theriaca scripsisse pedem Chersydros calcantem cute nudari, & ob tabificam virtutem, chirurgum etiam medicantem idem periculum incurrere. Quocirca colligimus ex verbis Æliani, ipsum omnia symptomata morsus Dryini, seu Chelydri, ictibus Hydri, vel Chersydri perperam attribuisse. G

MEDELA.

Li. 4. Phyt. cap. 2. TRADVNT rerum naturalium indagatores leontophonon herbam sponte in illis regionibus crescere, in quibus humano generi Leonũ sæuitia insidiantium exercetur, quoniam illos occidit. Pariter frequens quercus, ex Porta, conspicitur, vbi Dryini Serpentes diuagantur; vt natura hominibus indicaret, huius arboris H virtute, Dryini virus esse debellandum. Præterea radices quercus inflexæ, & circumuolutæ sunt, à summo ad imum sensim deficientes, corpusque gradientis Dryini imitantur. Vnde ex hac signatura collegit forsan Dioscorides fructus, necnon radices quercus, & aliarum glandiferarum plantarum contusas, & applicatas Dryinorum ictibus quamplurimum esse profuturas. Prædictis addit Dioscorides aristolochiam cum vino haustam, trifolium, & radicem hastulæ regiæ eodem modo sumptam. Hæc etiam præsidia commendat Auicennas, deinde cuncta illa, quæ ictibus viperarum non mediocriter conducebant. Greuinus origanum in mortario contusum, & morsui impositum, lixiuium cum oleo, & theriacam probat, atque omnia illa medicamina, quæ in sanando Natricis morsu ab Authoribus præscribuntur.

Virtus arborum glãdiferarum.

Li. 6. c. 49.

A

VSVS.

OLIM in sacrificali Lyei, siue Bromij apparatu Chelydri adhibebantur, dum mulieres tyrsigeræ prædictos angues ore discindebant, & caprum supra aras cædebant; cuius sacrificij meminit Prudentius poeta contra Symachum his versibus.

— Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides discindunt ore Chelydros,
Qui bromium placare volunt, quod & ebria iam tum
Ante oculos regis Satyrorum insania fecit.

Quam sententiam videtur stabilire Georgius Fabritius, dum scribit se Romæ in templo Bacchi (quod hodie sanctæ Constantiæ est consecratum) in marmore sepulcri propè in-
B fracto, hoc sacrificij genus conspicatum fuisse. Vbi Bacchantes insculptæ angues ore gestantes, & caprum ducentes conspiciebantur. An verò illi Serpentes, vt recitat Prudentius, essent veri Chelydri, de quibus in presentia habetur sermo, valde dubitandum est: nam Poetæ sæpè sæpius speciem pro genere, & genus pro specie vsurpant. Quemadmodum etiam Silius Italicus, quando de Marsis Populis sic canit. *Vsus in Sacrificijs Bacchi.*

Et bellare manu, & Chelydris cantare soporem,
Vipereumq; herbis hebetare, & carmine dentem.

Siquidem poeta fortassis hoc in loco, Chelydri nomine, præter viperam, quodcumque venenosi Serpentis genus significare voluit.

DE ELAPHE, SIVE ELAPE, aut Elope. Cap. XV.

C

ÆQVIVOCA.

SERPENS Elaps, vel Elops si fortè Elephantias est, vt nonnulli tradunt, solo tactu, more Dryini (referente Eliota Anglo) squarosam cutis affectionem generat: ideoq; post Dryinum, hunc memorare libuit. Sed posteaquam hoc vocabulum, Elops, diuersa denotat animalia: propterea æquiuocationem in præsentia aperire operę pretium esse duximus. Etenim, præter Serpentem, ἔλοψ piscem rarum significat, quo capto, nautæ ob secundam nauigationem, se, suaq; nauigia sertis coronant, deinde maximo plausu, & tibiarum sono ad litus appellunt. Et fortè hoc piscis genus olim ad cœnas insigni magnificentia, ingentiq; epularum apparatu instructissimas deferebantur; quandoquidem Ouidius hunc piscem pretiosum appellauit in fragmento operis de piscibus, quando cecinit. *Elops piscis rarus.*

D

Et pretiosus Elops nostris incognitus vndis.

Neq; debemus admirari; siquidem in lauto quodam conuiuio apud Athenæum, hic piscis memoratur, & ἔλωψ per ω in vltima scribitur; quemadmodum etiam in quodam græco piscium catalogo ἔλοψ legitur. Prȩterea Theodorus Gaza ἔλοπα Aristotelis reddit Accipenserem. Vnde postea Martialis non immemor bonitatis huius piscis canebat. *Accipense piscis.*

Ad palatinas accipensera mittito mensas,
Ambrosias ornent munera rara dapes.

Itaq; si multi authores accipenserem sturionem nuperorum esse volunt, rarum, & singularem piscem esse non erit mirandum: cum nostra etiam ætate in sumptuosis, & lautissimis cœnis desideretur. Alioquin ἔλλοψ per duplex λλ exponitur, cui vox in gutture præcluditur, vel qui vocem edere nequit, vt mutus, quapropter hoc vocabulum à Poetis græcis pro epitheto piscium vsurpatur. *Elops mutus exponitur.*

E

NOMINA, EORVMQVE ETYMVM.

CVM ſit apud nos controuerſum, an varia nomina, quorum etymum hoc in loco ſumus expreſſuri, vnum, & idem animal ſignificent; rubricam ſynonimiæ vocabulo inſcribere noluimus. Bellonius igitur in obſeruationibus animaduertit, apud Incolas Lemni inſulę verſari Serpentem vulgò Laphiari nuncupatũ, quem eumdem eſse ſcribit cum eo, qui à Veteribus Elaphis appellabatur: fortaſſis Elaps, vel Elops ſcribere voluit; niſi Elephantiam intellexerit, quem Serpẽtem Eliota Anglus nomen inde ſortitum eſse tradit, quia demorſos in lepram, ſeu Elephãtiaſim inducat. Aliter Elaps, vel Elops Serpentis nomen eſt, quem inter innocuos Nicander in Theriacis enumerauit his verbis. F

L. 2. obſer. c. 51.

Ἀλλὰ γε μὴν ἀβλαπτα κινώπετα βόσκεται ὕλην,
Οὓς ἔλοπας, λιβυάς τε, πολυστέφεας τε μυάγρους
Φράζονται.

Quorum verſuum ſenſus ſic latino ſermone redditur.

Per denſas habitant ſyluas, per opacaq; luſtra,
Quos Elopas, Libyaſq; coronatoſq; myagros
Dicunt.

Nonnulli interpretantur ἔλοπας διὰ τὸ ἐλλείπειν τὴν ὄπα, quoniam illis deficiat viſus. Verùm hi ſcriptores hunc Serpentem cum Cæcilia confundunt, quæ Græcis ob cæcitatem Typhlops vocabatur; vt in proprio capite enucleatum fuit. Alij tradiderunt Elopes, vel Elaphes dici quaſi ceruinos angues; fortè ab ἔλαφος, quæ vox ceruum ſignificat, aut quia huiuſmodi Serpentes, ceruorum more, ſint meticuloſi, aut quia celeri curſu ferantur. Clariſſimus Faloppius in libro de Tumoribus præter naturam, ponderans auxilia ad diſſipandas ſtrumas neceſſaria, meminit Ceruonis anguis, dum retulit longa conſuetudine apud Nationem Apulam receptum eſſe, vt hoc genus anguis pro diſſoluendis ſtrumis vſurpetur: ſed cum poſtea hunc eumdem Serpentem Caprimulgam etiam nominet, Boam intellexiſſe videtur. Deinde idem Author in eodem libro, pro delenda lepra Cerueram anguem commendat, alio nomine, Anzam nuncupatam: cum tamen intellexerimus anguem Aeſculapij apud Patauinos Anzam cognominari. Vtcumq; ſit, Authores in nominibus huius animalis conuenire non videntur. G

Elops cum Cæcilia cõfunditur.

Cap. 18.

Ceruone.

Ceruera.

Cap. 22.

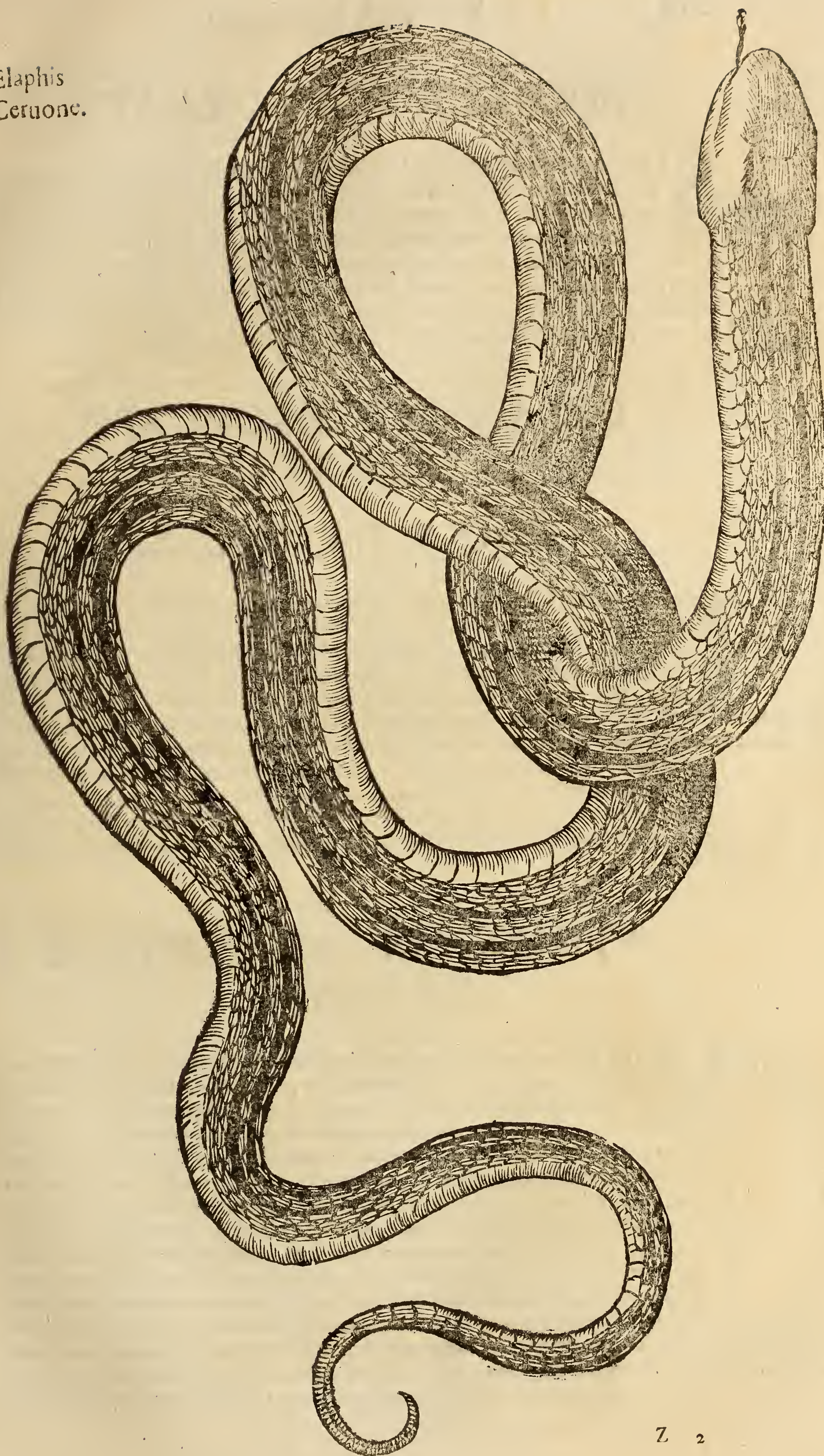
DESCRIPTIO.

MONACHI, qui commentati ſunt Meſuem, promulgarunt Serpentes quoſdam ceruinos ſimiles eſſe nigris illis, qui multis in regionibus, & potiſſimũ in Apulia ſunt notiſſimi, neq; multum veneni participant: quapropter per hos fortè Boas intelligere voluerunt. Nos in Muſæo Illuſtriſſimi Senatus Bononienſis, quod olim fuit doctiſſimi Vlyſſis Aldrouandi, inuenimus coloratam iconẽ Serpentis, lõgitudinis triũ pedũ circiter, cuius venter lutei eſt coloris, & tergus coloris leucophæi, cum tribus lineis nigris à capite ad caudam vſq; percurrentibus. Sub icone hæc nomina extant ſcripta. Elope, vel Elape, fortè Nicandri, Elaphis quorumdam, Laphiati incolis Lemni inſulæ apud Bellonium. Elephantias fortè, & Ceruone. Quamobrem vt Lectores huius animalis figuram contemplari poſſint, illam hoc in loco exhibemus. H

Deſcriptio Ceruonis, cuius icon datur.

Elaphis
Ceruone.

E

MEDELA ICTVS ELAPIS.

Diuretica conueniūt. SI Serpens, de quo in præsentia verba fiunt, est Elaps, vt nonnulli prodiderunt. Aetius examinans præsidia bestiarum venenatarum ictus debellantia, scribebat hunc in modum. Elapis porrò morsum tormina voluulosa consequuntur; aliter communibus auxilijs curantur, maximè verò ijs, quæ tormina leniunt, & vrinam prouocant. His accedunt verba Plinij sic scribentis. Sunt ex piscibus seruatis medicinæ: namq; salsamentorum cibus prodest à serpente percussis;necnon contra bestiarum ictus mero subinde hausto; itaut circa vespertinam horam cibus vomitione reddatur: peculiariter si patiens à Chalcide, Dipsade, aut Elape demorsus fuerit. *Vomitus laudatur.*

F

DE ANGVE ÆSCVLAPII. Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

POSTEAQVAM in capite antecedenti naturam eorum Serpentum ponderare cœpimus, qui à Nicandro inter innocuos enumerantur; libuit in præsentia anguis omnium mitissimi historiam examinare. At quoniam Serpens hic, ad mentem Aeliani, παρεια, scilicet Pareas nuncupatur, nonnulla circa ambiguitatem huius nominis annotare decreuimus. Etenim hoc vocabulum aliquando substantiuè sumitur, & tunc ex Aeliani sententia, Serpentem Aesculapij designat: quandoque adiectiuè vsurpatur; ideoq; legimus apud Suidam, & Hesychium ὄφεις παρείας, nempè Serpentes bucculentos; siquidem bucculentum animal cognominatur, quod grandi ore, & genis plenioribus est insignitum. Idcircò Ammonius referebat, quòd παρειαὶ oxytonum sunt genæ hominis; sed παρεῖαι penamflexum Serpentes quidam ore amplo esse perhibentur. G *Parea Serpens Aeliani.*

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

Anguis Aesculapij cur dicatur. *Li.8. de Anim.cap. 12.* MVLTA, & rara præsidia, quæ ab Antiquis huic Serpenti inesse credebantur, ei tantum & splendorem, & dignitatem addiderūt, vt Æsculapio numini valetudinis tutelari dicauerint; illumq; Aesculapij anguem, necnon etiam Anguem simpliciter, scilicet per excellentiam nominauerint. Neq; immeritò id factum esse constat, quia solus inter Serpentes innocuus, & benignus esse fertur. Apud Aelianum hic Serpens Pareas nuncupatur: propterea ab Aristophane in Pluto introducitur Carion seruus sic loquens cum noctu in æde Aesculapij, anus ollam pulmenti plenam custodiret, & manum extenderet, clanculum sibilans arrepsi, & manum mordicus tanquam Pareas Serpens arripui: Itaq; apud Aelianum, ex sententia Apollodori, παρεία, & παρῶα scribitur: quamuis hoc nomen per ῶ scriptum multis non placeat; nam per ει diphtongum propriam scribendū erat, deriuando nomen à παρειά, aut per diphtongum impropriam scilicet per η iota subscripto, sic enim Aeolicè nomen maxillæ scribitur. Aut dedncendum erat nomen à voce παρήιον idem significante: quandoquidem hæ voces etiam μιλτοπάρῃος, nimirum habens miniatas maxillas, & καλλιπα- H *Pareæ Serpentis Etymologia.*

ρῄος,

A ρηοι habens genas pulchras, ex Varino, per diphtongum ει in penultima scribendę erãt; cum à παρειᾶ originem ducant, sed vsus obtinuit, vt per η scriberentur. Aduertendum autem est, quòd παρεια nomen est commune, παρηὰ Doricum, & παρὰς poeticum.

Itaque Serpens hic vocatur παρείας, πάρα τὸ πεφυσιωμένας, καὶ μεγάλας παρειὰς ἔχειν. Quoniam maxillas quodammodo tumidas, & magnas habeat: cum παρειὰ Latinis maxilla, & gena reddatur. Alij deriuant etymum à πάρειον, quæ vox interdum pro πρᾶον mite, & mansuetum significans, vsurpatur. Vnde Paream Serpentem denominatum conijciunt, quoniam tãquam mansuetus à cunctis innoxiè pertractari possit: quamuis prior etymologia magis probetur. Legitur etiam apud Hesychium, & Varinum πυρ'ρίας, nempè pyrrhias Serpens à colore sic nuncupatus. An verò idem sit cum Parea multi dubitant; nam color pyrrhius rufus est, & quidam Serpentes pareæ colorem æris repræsentant; potest autem color rufus appellari: etenim Paroi equi à colore rufo nuncupati fuerunt, vt in historia Equorum relatum fuit.

Alia Etymologia Pareæ.

Paroi equi quales.

Apud Rauisium Textorem, in officina, legitur Pharias Serpens oculis velox, ore lato, morsu non maligno, hac de re Aesculapio dicatus: postea addit absurdum dictu, nimirum hunc Serpentem gradientem in terra sulcum cauda imprimere, quoniam ptopè caudam pedes habeat. Non est reuocandum in dubium hunc authorem de Parea angue locutum fuisse; quandoquidem Lucanus idem nomen vsurpat, quando canit.

B

Pharias Serpens.

Et contentus iter cauda sulcare Pharias.

L. 9. Pharsal.

Sed melius legitur Pareas, aut potius Pareas: quamuis expositores Lucani id metri causa factum esse tradant. Albertus quoq; citans versum Lucani Pheream appellat. Apud Vuotonum legitur Parous, vel Pareas. Ideo Gesnerns putauit hunc Serpentem esse illum, quem Circulatores Marsi Baron, quasi Paron, vel Pareum nominant. Alij Pagerina, nomine à Parea fortè detorto vtuntur. Idem Gesnerus, ad exprimendum græcum etymum, Germanicè vocat hunc Serpentem Ein Baggen schlang, quia Baggen Germanis idem est, quod bucca, vel gena Latinis. Italis dicitur Bissa bona, Patauij Anza, Bononiæ Bissa Angela, non ab Angelo desumpta nomenclatura, vt multi perperam existimant, sed interpollato anguis nomine, nimirum Bissa Ange: cum anguis, vt superius fuit explicatum, per antonomasiam, hoc animal significet.

C

Baròn anguis.

Pagerina Serpens.

DIFFERENTIÆ.

HVIVS Serpentis, ratione loci, varias esse differentias existimamus: propterea quòd varij authores promulgarũt in diuersis regionibus innoxios etiam Serpentes versari. Gesnerus in primis narrat, ex epistola cuiusdam viri fide digni, oppidum quoddam Vuiszliza cognominatum à Cracouia nouem milliaria distare, vbi plurimi Serpentes vagantur, & aliquando in lectis etiam inueniuntur, sed venenatos esse negant, quia nemo vnquam ab illis læditur. Sunt etiam, ex Olao Magno, domestici Serpentes in extrema Aquilonis plaga, qui lacte vaccino, aut ouino alti, cum infantibus sub tectis colludunt, & plerumq; in eorum cunabulis, tanquàm fidi custodes dormiunt. Verùm si quandoq; incendio domus deleatur, aut incolæ, pestilentia sæuiente, pereant, in antris ędium Serpentes conduntur, & se adeò propagant, vt nouis habitatoribus magnam difficultatem pariant.

Angues innocui vbi.

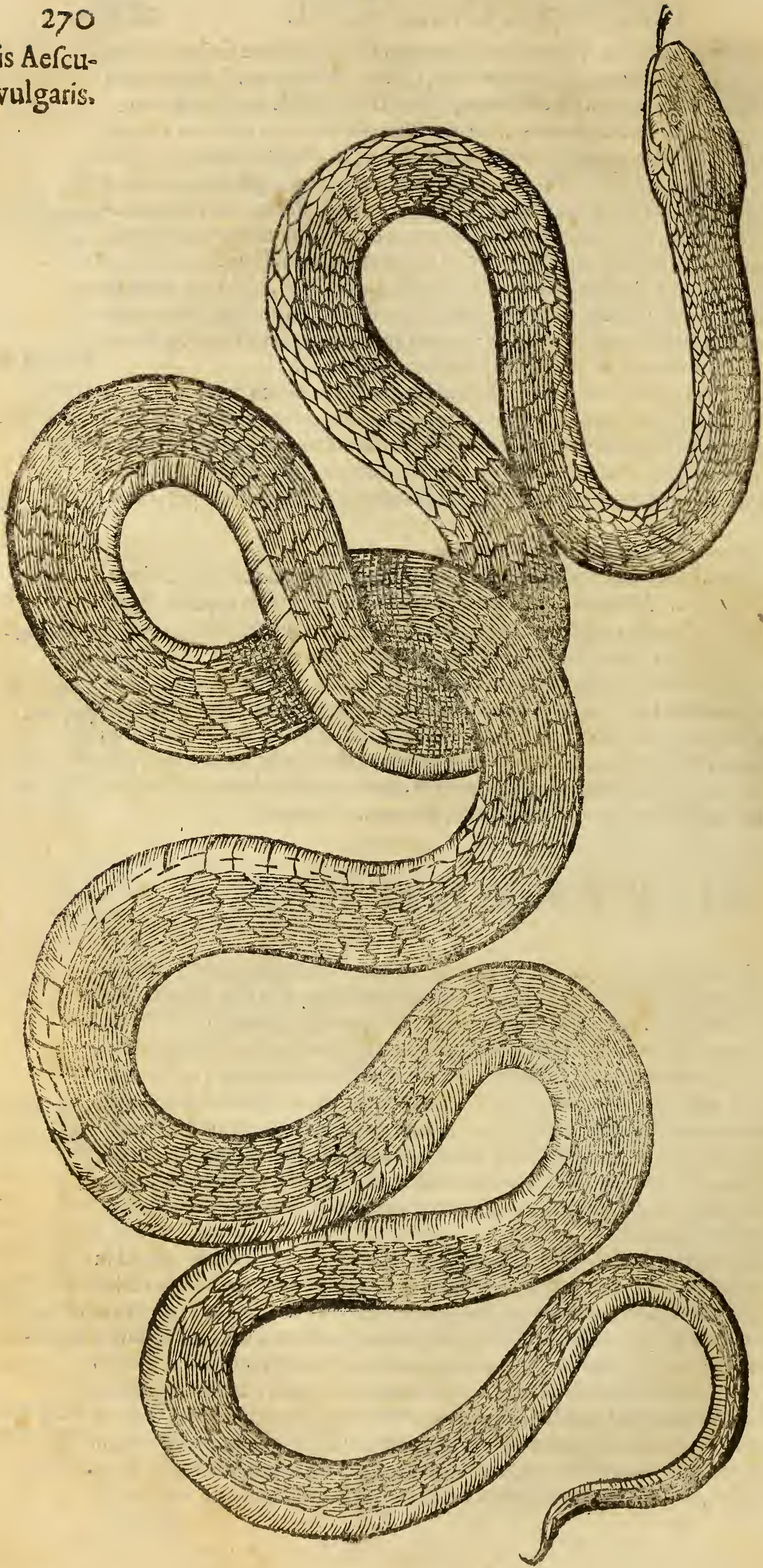
D

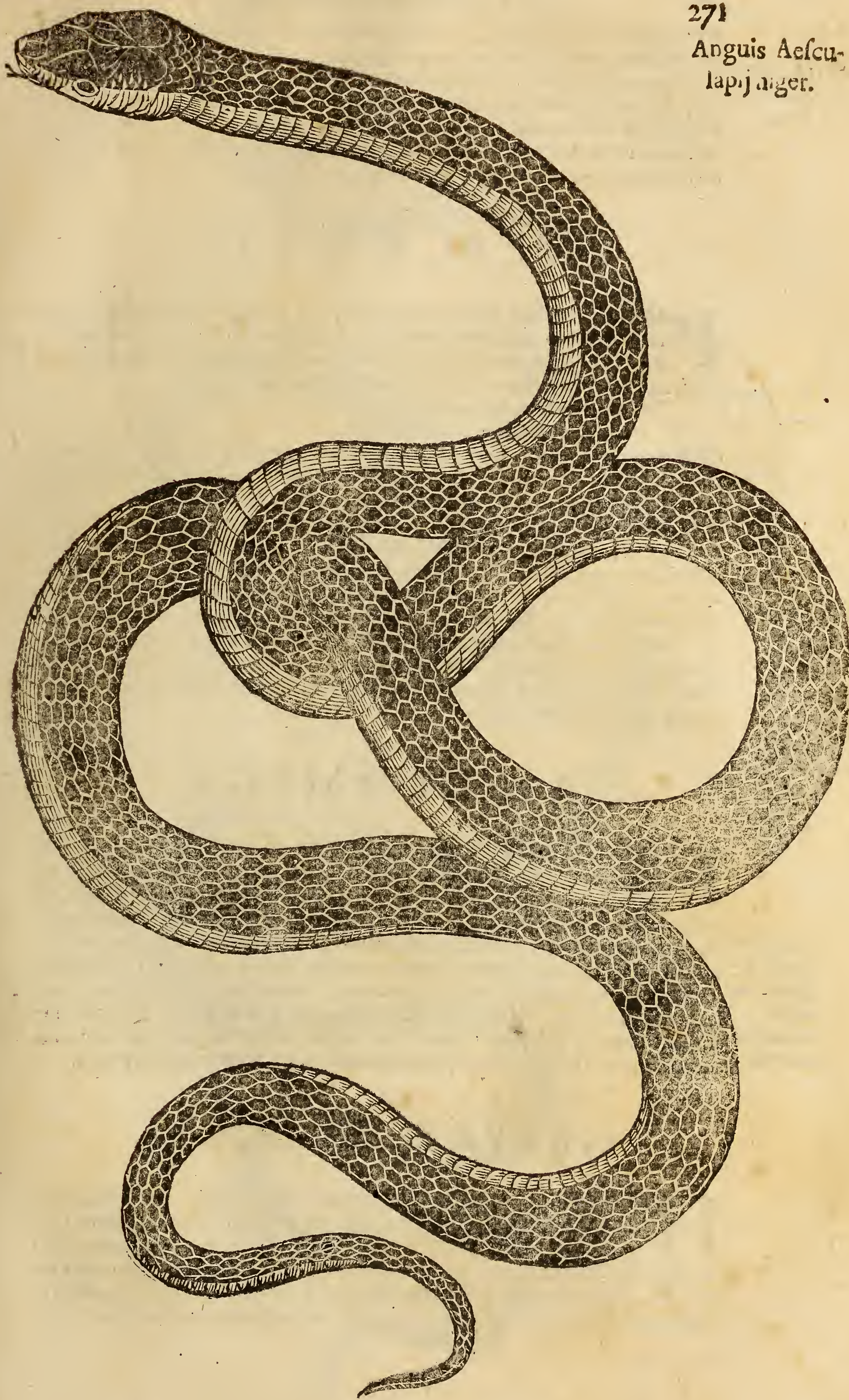
Rursus Ioannes Leo, in descriptione Africæ, rem recitat penè admirandam, quòd in monte Ziz Mauritaniæ, quidam Serpentes innocui stabulãtur, qui cum hominibus adeò familiariter versantur, vt prãdij tempore, nõ secus ac feles, aut canes micas à mensis cadentes legant, neq; cuipiam nisi lacessiti iniuriã inferant. Prædictis similes tradit Iulius Scaliger apud Pyrinæos Bigerones diuagari, qui non solum innoxij sunt, sed etiam sub eodem tecto versantes de eadem mensa cibum familiariter capiunt. Iterum Gesnerus prodit, quòd circulator quidam Marsus Venetijs ostendebat Serpentem Pareę valdè simılem, capite eleganti, & subflauo, corpore nigricante, maculis purpureis distincto, in lateribus linea quædam secundùm longitudinem conspicua erat, quæ paulò supra caudam terminabat, & infra caput per spatium palmi incipiebat. Longus erat Serpens dodrantes

Serpentes innoxij in monte Ziz.

Serpens Pareæ valde similis.

Anguis Aeſculapij vulgaris.

271
Anguis Aeſculapij niger.

drantes quatuor cum dimidio, & ex plaga orientali delatus erat, insuper veneni nihil E participabat, quoniam circulator totum anguis caput ori suo inferebat. Tādem Edoardus Vuotonus scriptis mandauit Paream Serpentem in Syriæ locis potissimum versantem duplicis esse generis: nam alij colorem æris referunt, alij verò nigricant, & si morsum inferunt non enecant: cum, ob ictis, leuis tantummodo inflammatio oboriatur: hi profectò erunt similes nostratibus, quorum alter, pallidi est coloris, alter verò nigredine perfusus est, quorum icones in superiori pagina exhibemus.

Vbi potissimum versetur.

DESCRIPTIO.

PAREAS, ex Æliano, lato ore esse perhibetur, mordendo nihil nocet, sed cum mitis sit, atq; benignus humanissimo Deorum Æsculapio fuit consecratus. Et quamuis Aesculapij anguis, qui grassante pestilentia, Romam aduectns fuit, cristas ha- F buisse tradatur, vt Ouidius recitauit, quando sic cecinit.

Li. 15. Metam.

——— cum cristis aureus altis
In serpente Deus prænuncia sibila misit.

Quæ prærogatiua nostro serpenti Æsculapij non assignatur. Nihilominus notādum est, poetas interdum licentiosis carminibus quasdam prosequi historias, illasque non sine aliquo figmento exarare. Quocirca Ouidius hunc anguem cristis fortè insignitum esse finxit, non solum vt in animis hominum religionem, sed etiam vt magnam admirationem augeret, præterquā quod multi scripserunt illum anguem fuisse draconem, quare historia draconis legenda est. Noster tamen Æsculapij anguis oblongus est, sublutei coloris, aut rectius porracei obscurioris, & magis circa tergus nigricantis. Color partis inferioris prorsus est viridis, albescens tamen, qua de re vulgo apud nos aliquando dicitur Bissa bianca. Aut fortè ad contradistinctionem alterius anguis Aesculapij, qui totus nigricat. Dicunt aliqui, quod nota quędam instar crucis in dorso huius animalis apparet, fortassis ex quodam squamarum, aut laminarum ordine: quamuis in aliquibus G hoc signum non deprehendatur.

Nostratis descriptio.

ANATOMICA.

EXTERNIS huius bestiæ partibus diligenter obseruatis, internas etiam aliquantisper ponderare, non à ratione alienum esse iudicauimus. Quamobrem omissis interaneis, quæ extis, & intestinis aliorum serpentum non sunt valdè dissimilia, de quibus in Anatomicis aliorum anguium, & potissimum viperarum disseruimus, Sceleton maximè terrestre, & proinde aridissimum huius Serpentis exhibemus longum dodrantes quinq; circiter, in cuius summitate caput proportione oblongum proponitur considerandum, vtrinque in ceruice duabus paruis eminentijs conspicuum, inter quas H locus vacuus apparet. Maxillæ dentibus vtrinq; multis valdè acutis, & reflexis sunt armatæ. Præterea Sceleton à capite ad caudam vsq; in magnam exilitatem paulatim attenuatur: quemadmodum vnusquisq; in icone sequentis Sceleti meditari poterit.

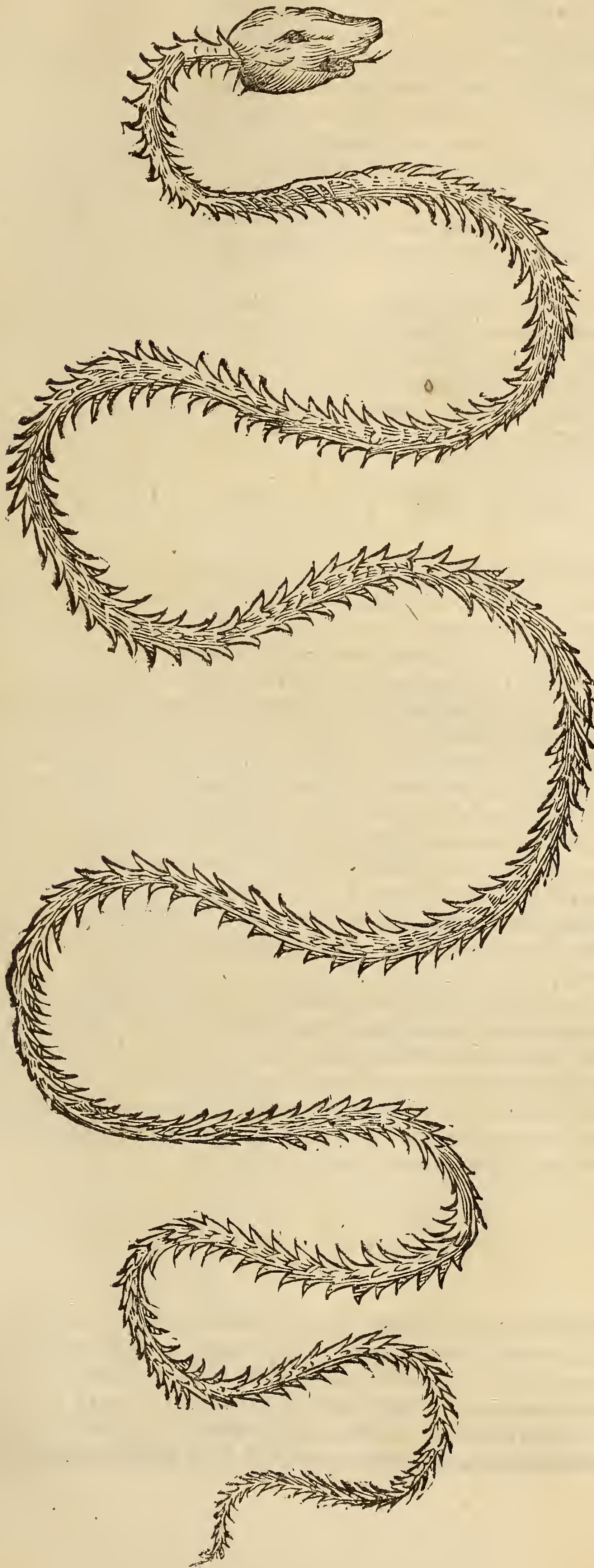
Longitudo sceleti anguis Esculapij.
Exilitas cōsideranda.

NATVRA, ET LOCVS.

HIC Serpens, quamquam benignus, & mitis, ingentes tamen irarum motus aliquādo concipiens, non absque offensionis causa, ictum imprimit. Etenim anguem huius generis duabus vlnis longiorem à quodam iuuene pertractatum obseruauimus, qui iuuenis, vt in medio anguis corpore nodū formaret, illum instar funis implicabat, dum autem caput ex vna parte, & caudam ex altera traheret, vt nodus in medio magis coiret, anguis ira percitus manum pertractantis momordit, & ex vulne-

re

Sceleton anguis Aesculapij.

Quod incōmodum ex morſu huius anguis ſequatur.

re copioſus etiam ſanguis effluxit, ſed nullum aliud inde incommodum emanauit: cum hoc animal veneni prorſus expers eſſe feratur. Verumtamen niſi irritetur, ab omnibus facilè tangitur, in ſinu fouetur, & refrigerij gratia, interdū diebus canicularibus à multis contrectatur, & de collo ſuſpenditur. Amplius in ſignum benignitatis erga humanum genus, viperæ hominibus exitioſæ ab hoc angue vorari dicuntur. Præterea huius animalis excrementa gratum moſci odorem ſpirare traduntur. An verò omnes huius generis Serpentes, & an determinato tantum tempore id præſtent, nondum nobis eſt compertum. Meminimus itinerantes per alpes, & montana loca, æſtiuis diebus, ſecus aliquas ſepes, & rudera, ſuauem veluti moſci percepiſſe odorem, & incolas interrogaſſe, an aliqua planta iucundi odoris ibi ſponte creſceret, & reſpondiſſe talem odorem à quibuſdam albis Serpentibus dimanare. Vnde illos eſſe angues Æſculapij conijcimus. E

Hic anguis gratū odorem ſpirat.

Locus natalis.

Si locum natalem horum anguium inueſtigemus; notandum eſt hoc Serpentis genus, tàm album, quàm nigrum vbiq; ferè in agro Bononienſi, multiſq; alijs in locis Italię ſtabulari, & ita domeſticè cū hominibus ſe gerere, vt multoties dormitum ituris ſine pauore in lectis inueniantur. Immò pueri hos ſæpiſſimè manibus, & ſinu abditos geſtant, vt timidas mulieres, & cæteros pueros perterrefaciant. F

SIMVLACRA.

Sim.7.

Inſula Tyberina quā formam habuerit.

Aeſculapij ſimulacrū multiplex.

AESCVLAPIVS multis in locis, ſed Romæ potiſſimum in inſula Tyberina, ſummis honoribus cumulatus, & cultus fuit. Quę inſula formam biremis habere videtur, cum eam formam accepiſſe dicatur à naui, in qua Æſculapij anguis Romam aduectus fuit. Nunc etiam (annotante Gyraldo) in Diui Bartholomæi hortis, nauis marmorea cernitur, in cuius ſponda Serpentis reptantis effigies inſculpta eſt, ne tanti Serpentis memoria deleretur. At ſimulacrum Æſculapij ex auro, & ebore à Traſymade Pario elaboratum deſcribit Pauſanias hunc in modum. Sedebat Aeſculapius in throno virgam manu tenens, altera ſupra caput Serpentis collocata, cui etiam canis aſſiſtebat. Rurſus idem author narrat apud Sicyonios templum Aeſculapij fuiſſe, in cuius veſtibulo imberbis Aeſculapius ex auro, atq; ebore fabrefactus conſpiciebatur, ſceptrum altera manu, altera verò fructum domeſticæ pinus ſtringens. Diuulgabant autem illi populi ipſum ex Epidauro in ſpeciem Serpentis ad ſe mulorum bigis vectum fuiſſe. Hinc colligendum eſt hunc Serpentem non ſolùm Romanis, ſed etiam alijs populis fuiſſe impertitum. Euſebius quoq; deſcribēs Aeſculapij ſimulacrum, baculi quaſi ægrotantium ſuſtentaculi, & Serpentis inuoluti tanquam animæ, & corporis ſalutaris ſigni meminit. G

Alia ſimulacra cum figuris anguium.

Demum Pauſanias, in Bæoticis, memorauit ad Ercynæ ripas ædem eſſe, in qua ſignum eſt virgo anſerem manibus præferens, deinde fluuios, & fontes intra ſpeluncam eſſe, & multa ſimulacra ſtantia, quorum ſceptris angues circumuoluti obſeruantur. Hinc aliqui conijciunt eſſe ſimulacra Aeſculapij, & Hygiæ; quamuis alij ſuſpicari poſſent eſſe Triphonij, & Ercinæ: cum non magis Aeſculapio, quàm Triphonio angues ab Antiquis conſecrati fuerint. Plura de his ſimulacris legenda ſunt in primo capite huius libri, ad quod lectorem relegamus. H

MORALIA.

SI ex natura maligni Serpentis aliquod morale documentum hauſimus; multò magis ex moribus huius benigni in omnes Serpentis, aliquid percipiendū eſt. Hyperides igitur in oratione contra Demadem rhetores ſerpētibus ſimiles eſſe protulit. Serpentes enim omnes odio digni videntur, ex his viperæ hominibus improbæ, & exitioſæ ſunt; Pareæ verò, nempè angues Aeſculapij viperas deuorare feruntur. Hinc Hyperides ſentire videtur (vt Suidas, & Varinus annotant) rhetores omne malos

A los esse, verùm ex ipsis alios alijs esse hominibus nocentiores, non impunè tamen, quoniam hi postmodum ab alijs rhetoribus superantur. Nos non de rhetoribus, sed de causidicis hanc similitudinem euulgare possumus, qui cunctis nocui esse feruntur: primitus obsunt aduersarijs, dum eorum iura quibusdam rationibus debellare nituntur: magno etiam sunt clientibus incommodo, dum eorum numos, & munera in dies expectant: præterquamquod alij alijs sunt nocentiores, consequenterq; alij ab alijs superantur. De his canebat quidam poeta hunc in modum. *Causidici assimilatur serpetibus.*

Pinguius, & melius siquidem declamat, agitq;
Causidicus, palpet quem tua larga manus.
Sæpè Oratores spatioso ex orbe petuntur,
Vt prolongari iurgia nostra queant.
Vtq; phaleratis verbis diffundere causam
Possint, & legum garrula verba loqui.
Causidico à tali Iudex citò fallitur is qui
B *Iudicij sceptrum simplicitate regit.*

Possumus quoq; hos Serpentes comparare ad illos homines, à quibus, firma animi constantia, aduersa non secus ac prospera feruntur Quandoquidem hi angues benigni summa patientia, à pueris, à mulieribus, & deniq; à cunctis innocuè se contrectari permittunt, & non nisi acriter lacessiti mordenr. Idq; non est mirandum, quòd aliquando mordeant: cum patientia læsa in furorem degenerare soleat: iuxta illud distichon. *Homines mites, & patientes his anguib. cõparantur.*

Qui patitur vincit, tandem patientia læsa
Fit furor, & patiens fit furiosus homo.

Viri autem prudentes vocem populi curare non debent, & linguas mordicus lacessentes stabili patientia nihil pendere, iuxta præceptum hoc disticho contentum.

Nil sapiens curet vani ludibria mundi,
Attendatq; nihil, quod vaga turba ferat.

C
DE HYDRO, SIVE NATRICE. Cap. XVII.

ÆQVIVOCA.

VM in Aristotelis præclara animantium historia hoc scriprum legerimus Serpentũ alios terrestres, alios aquatiles esse, rationi consonũ esse existimauimus, examinata terrestrium natura, ad aquatilium mores ponderandos accedere. Verùm quoniam hydrus apud Hesychium, & Varinum pro determinata Serpentis specie vsurpatur, quæ in aquis dulcibus vitam degit. Ælianus, & Solinus marinos etiam Serpentes hydros nuncuparunt, quos alij Authores græci ὄφεις θαλάττιυς, nimirum angues mari-
D nos vocitarunt: nos in præsentia de hydris simpliciter dictis per aquas dulces vagantibus, prima fronte, disseremus, vt deinceps de marinis etiam verba fiant. *Ordinis ratio.* *Hydri angues aquatiles.*

Itaq; nominis ambiguitatem cõtemplans, Hydrum æquiuocum esse nomen comperimus: siquidem hoc vocabulum à Poetis, pro quocumq; Serpente interdum sumitur: vt patet in hoc disticho, quod de Hercule in cunabulis degente, & Serpentes manu strangulante circumfertur.

Fertur adhuc infans elisos faucibus Hydros
Alcides nuda dilacerasse manu.

Ouidius quoq; in suo transmutationum opere verba faciens de capillis Medusæ in angues transfiguratis, sic canit. *Lib. 5. Met.*

Gorgoneos crines turpes mutauit in Hydros.

Sexcenta huius generis exempla, quæ apud Virgilium, & alios Poetas leguntur, in medium afferre possemus; sed, breuitati studentes, ad alia æquiuoca huius nominis enucleanda descendemus. Hydrus igitur in historia quadrupedum digitatorum lutra, alio

Lutra Enhydrus vocatur. alio nomine enydrus, siue enydris nominabatur. Alij tradunt Hydrum nomen fluuij, E & montis fuisse, sed Hubertus Goltzius authores sententijs variare asseuerat: siquidem sunt, qui Hydrum, sunt, qui Hydruntum pro eodem oppido in Messapijs scribant. *Hydrus fluuius.* Est quidem (eodem Goltzio teste) Hydrus Cretensium colonia; quoniam hi populi, ob Soli siccitatem, rerum omnium penuria oppressi, oraculo moniti ad locum irriguum, nempè ad Hydruntum, nondum ædificatum confugerunt. *Coloni Cretēsium hydrus dicta.* Hydrus hydruntis, ex Perotto, vrbs est in litore maris Adriatici inter Leucas, & Brundusium sita. Immò in Lexico geographico hydrus, siue hydruntum *Otranto* vulgo dicitur vrbs Salentinorum, vbi etiam est fluuius eiusdem nominis, quem fortè memorauit Lucanus, *Hydrus vrbs vbi sit* quando cecinit.

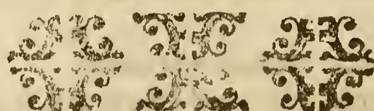
Li. 5. Pharsal.

Et cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus
Antiquusq; Taras.

Fuit deniq; tanti momenti Hydrus apud Veteres, vt locum inter cætera sydera meruerit. *Hydrus cōstellatio.* Etenim Hydrus est constellatio austrina, quæ per tria Dodecatemoria, nimirum Leonis, Virginis, & Libræ extenditur, cui alia constellatio Coruus nuncupata insidet. F Huius fabulam Ouidius in fastis prosequitur, dum narrat, quòd Coruus ab Apolline *Fabula hydri.* aquatum missus, cum diutissimè expectasset, dum ficus maturescerent, ijsq; tandem maturis satiatus longum Hydrum vnguibus apprehendit, huncq; aquarum obsessorem, *Lib. 2. fast.* & longæ moræ authorem coram Apolline sibi fuisse finxit. Versus autem Poetæ sic se habent.

Fortè Ioui Phœbus festum solenne parabat,
Non faciet longas fabula nostra moras.
I, mea, dixit auis, ne quid pia sacra moretur,
Et tenuem viuis fontibus affer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
Tollit, & aereum peruolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis,
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperij sedisse sub arbore fertur, G
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iamq; satur nigris longum rapit vnguibus Hydrum
Ad Dominum redijt, fictaq; verba refert.
Hic mihi causa moræ viuarum obsessor aquarum,
Hic tenuit fontes, officiumq; meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus, & audes
Fatidicum verbis fallere velle Deum.
At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.
Dixit, & antiqui monumenta perennia facti
Hydrus, Auis, Crater sydera facta micant.

Natricis æquiuocatio. Hactenus nominis græci huius serpentis ambiguitatem meditati sumus: modò ad latinum vocabulum nosmet conuertemus. Itaque ὕδρος, nempè Hydrus, Latinis redditur Natrix, quæ vox sua non caret æquiuocatione, etenim si Natrix est serpens, Natrix et- H iam mulierem natandi peritam significat. *Natrix mulier.* Amplius Natrix scuticam huius serpentis fortè figurâm ęmulantem indicat: idcircò Despauterius scribebat Natricem crassam, & capitatam natibus impressam in penultima syllaba corripi, & Natricem pro muliere *Natrix mulier.* nandi perita produci. *Natrix scutica.* Demum planta Ononis non spinosa luteo flore nuncupata, Natrix Plinij Herbariorum Lobellio nominatur, nec fortè pręter rationem, quandoquidem in alueis fluminum sæpissimè inuenitur. *Natrix plāta quæ.*

A

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

CVM hic serpens aquatilis, nominibus varijs, insigniatur; primum à græcis inchoabimus. Nã apud Hesychium, & Varinum ὕδρος, καὶ ὑδραλὶς serpens aquaticus exponitur ἀπὸ τοῦ ὕδατος, nimirum ab aqua, qua hic serpens plerumque delectatur. Alioquin ex eisdem Lexicographis græcis καρορὺς Hydra est apud Cretenses. Item pro hoc serpente ἔνυδρος, siue ἐνυδρὶς legitur: sed hoc nomen est nimis generale, comprehendit enim quicquid in aquis degit; quamuis Plinius, prædictis nominibus ad hunc indicandum serpentem, aliquando vtatur. Potius Χέρσυδρος idem nomen, quod ὕδρος sumatur, quoniam hic serpens terram, & aquam colat. Vnde Nicandri in-
B terpres id totum explicat hunc in modum. ὁ Χέρσυδρος ὕδρος πρότερον ἐκαλεῖτο, ὕστερον δὲ Χέρσυδρος διὰ τὸ ἐν ὕδατι, καὶ ἐν χέρσῳ διατρίβειν scilicet Chersydrus primum Hydrus dicitur, dum colit aquas, posterius verò Chersydrus, quoniam in aquis, & in terris diuagetur. Quamobrem diuersa huius serpentis natura effecit, vt hoc animal varias sortiretur nomenclaturas, quæ non solum apud Græcos, verùm quoque apud Latinos leguntur. Latini enim, hunc serpentem in aquis versantem, Græcos imitati Hydrum, & Natricem appellarunt; quando verò, vrgente æstu, exsiccatis stagnis, & paludibus, hũc serpentem in terris diuagantem obseruarunt, pariter æmulati Græcos animal Amphibium, & Chersydrum indigitarunt.

Nomina græca.
Opinio interpretis Nicandri.
Chersydrus

Animaduertit tamen Perottus, quòd Hydrus pro angue aquatili mare, & Hydra pro fæmina sumitur: dummodo, per Hydram, monstrum illud Lerneum ab Hercule interfectum non intelligatur, de quo postea suo loco verba fient. Et quãdo Aelianus Hydras fæminino genere nominauit in Corcyra genitas, & maligno flatu hominem perse-
C quentem reprimentes, proculdubio Dryinos intelligere voluit, qui tetro odore semitas replent. Præterea Latini hunc Serpentem à nandi peritia Natricem cognominarunt, sed notandum, quod vox, Natrix, speciem anguis indicans masculino genere effertur, vt voluit Priscianus. Quocirca apud Lucanum legitur.

Discrimen inter hydrũ & hydram.
Dryinus hydra dicitur Aeliano. Lib. 5.

Et Natrix violator aquæ, Iaculiq; volucres.

Et apud Baptistam Mantuanum habetur. *Natrix inimicus aquis.* Gillius in Aelianum hoc animal Colubrum nuncupauit, nec præter rationem; cum Hydrus, & Coluber aquatilis minimè discrepent: quamuis Plinius scripserit iecur aquatici Colubri, item Hydri tritum, & potum lithiasi laborantibus prodesse, quasi Serpentes diuersos esse statuerit. Nos tamen vnà cum Gesnero vnum, & eumdem esse Serpentem opinamur. Georgius Agricola Calabricum Virgilij Serpẽtem in hoc Natricum genere collocauit. Hermolaus Barbarus in Plinium admiratur, cur à Theodoro Gaza nomen græcum huius animalis reddatur Lutrix, nouum potius nomen fingens, quam prisco Natricis vocabulo vti, quo Cicero, Columella, Lucanus, & alij Authores classici vsi sunt. Quam-
D obrem concludendum est Natricem Latinorum, & Hydrum Dioscoridis à Chersydro Nicandri haudquaquam discrepare. Neq; assentiri debemus Lucano, qui, vt optimè notat Georgius Agricola, Natricem à Chersydro discriminauit.

Coluber aquatilis qualis Serpens.
Calabricus Serpens.
Lutrix Gazæ.

Sophocles verba faciens de Serpente, qui Philoctèten læsit, modò Hydræ, modò Echidnæ, scilicet viperæ meminit: ideoq; Eustathius iure optimo ponderandum proponit, num duobus his nominibus diuersi Serpentes designentur. Nos, quoad nomina, diuersa esse animantia, sed, quoad mentem Authoris, vnum tantùm esse animal arbitramur: tum quia Poetæ aliquando speciem pro specie, & interdum speciem pro genere vsurpant; tum etiam, quia nonnulli, viperarum aquatilium nomine, Natrices intelligunt, vt Cardanus, qui viperas aquam incolentes (voluit dicere Natrices) aut parùm, aut nihil veneni participare retulit.

Viperæ aquatiles Cardani quæ.

Munsterus in Dictionario trilingui, Zepha, nomen hæbraicum, Hydrum interpretatur, cum aliter hæc vox, in Dictionario hæbraicolatino, aspis, vel regulus exponatur. Præterea multa nomina barbara huius animalis apud Auicẽnæ interpretes, Arnoldum,

 & Al-

& Albertum leguntur: vt Handrius, Andrius, Abides, Kerſudrus, & ſimilia: ſiquidem E
Nomina barbara. Auicennas hunc Serpentem in aquis viuentem, ex Græcorum ſententia, Andrium, & in campis degentem Kerſudrum, pro Hydro, & Cherſydro, cognominauit. Inſuper *Lib. 4. fen. 6. tract. 1. c. 29.* Auicennas dubitat, an Hydra, & Andrius, pro nomine vnius, & eiuſdem Serpẽtis proferri poſſint. Verùm cum Auicennas ſigna morſus Hydræ ſymptomatibus ictus Hydri Dioſcoridis valdè ſimilia eſſe promulget; proculdubio Hydram, & Andrium vnum, & *Cap. 31.* eumdem Serpentem eſſe pronunciamus. Syluaticus Echydrum, & Aſpiſticon, anguem in aquis viuentem, ob vehementiam ſuæ ſiccitatis, eſſe protulit. Italis dicitur Maraſſo d'Acqua, Anglis Vuater ader Polonis Vuodnyuuaz, nempè aquatilis Serpens. Germanis Nater nomine, quaſi deflexo à latina voce, Natrix; Vnde Albertus vocem germanicam, *Nadera, & Padera quæ nomina.* latinam reddens Naderam hunc Serpentem nuncupauit. Padera ab aliquibus profertur, ſed nomen, pro Nadera, aut Nater corruptum eſt. At quem Serpentem Germani hoc nomine, Nater, intelligant, Authores ambigunt. Geſnerus tamen Natricem, vel Cherſydrum eſſe arbitratur. Belluacenſis, & Author libri de natura rerum monimentis mandarunt Naderam eſſe Serpentem in Germania, craſſitudine brachij, F
Deſcriptio Naderæ. colore ventris luteo, & dorſo virenti, cuius halitus adeò noxius eſſe fertur, vt in cortice virgæ recenter cæſæ, & ori animalis admotæ veſicæ felleæ excitentur; immò fulgens gladius pariter ori beſtiæ admotus lingua veneno inficitur, quod ad ſummitatem vſq; gladij defertur. Amplius ſi pes hominis à dente huius animalis vulneretur, illicò maligna qualitas, ob vim igneam veneni, toti corpori communicatur. Idcirco patiens per pedem confeſtim ſuſpenditur, ne venenum aſcendere poſſit. Hinc Geſnerus ab hac ignea vi veneni, Paderam, ſeu Naderam prædictorum Authorum à Cherſydro Nicandri minimè diſcrepare exiſtimauit.

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

Hydrus in aquis pulchrior. HYDRVS in terra verſans Nicandro ſqualidus, & decolor eſſe perhibetur; quaſi G
in aquis degẽs pulchrior, & nitidior refulgeat. Hucq; aſſertum à doctrina Plinij minimè recedere videtur, qui aliquando pulcherrimum anguium genus in aquis diuagãs Hydros nuncupauit. Alioquin Hydrus forma aſpidem refert, præter ceruicem, quæ non ita lata conſpicitur, deinde cinereo eſt colore, & nonnullis notis ſpectabilis, vt Virgilius meminit his verſibus.

L. 3. Georg.

Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis,
Squamea conuoluens ſublato pectore terga,
Atq; notis longam maculoſus grandibus aluum.

Nicander olim figuram Dryini perpendens, ei caput planum, & humile, quale hydro attribuebat: poſtea paulò inferius hunc Serpentem aſpidi aſſimilabat his verbis.

Nunc mea Cherſydrum facili dic carmine muſa,
Qui pare productu, ſimila ntiq; aſpida vultu
Exprimit.

Scholiaſtes Nicandri Cherſydro duas linguas aſſignauit; ſed hanc proprietatem om- H
nibus Serpentibus communem eſſe opinamur: cum angues cuncti linguas bifidas, & *Deſcriptio Hydri Geſneri.* non duas exerere videantur. Geſnerus tradit in balneo Thermarum ad Limaguni fluuium ſæpè angues verſari, à quibus neminem læſum intellexit. Hi ſunt dodrante paulò longiores, colore fuſco, vel cinereo obſcuro, cauda tenui, ventre albo, maculis nigris diſtincto, quales in alijs ferè Serpentibus obſeruantur, capite longiuſculo nõ lato, quos Serpentes aliquando in amplam magnitudinem excreſcere audiuit. Iconem huius Serpentis apud Geſnerũ intuens Bellonius, Hydrum eſſe aſſeuerauit. Hos Hydros vulgares eſſe exiſtimamus, qui circa noſtras Thermas Porrectanas aſſiduè verſantur: interdum ab ore fontis Porrectæ veteris vnà cum aqua exeunt, & illice per terram reptantes aufugiunt: illuc enim ratione caloris aquarum confluere arbitramur: immò incolæ nemini vnquam nocuiſſe referunt.

Lib. 16. de Anim. cap. 42. Ex altera parte multi aliarum regionum Hydri maximam pernitiem afferre ſolent. Nam tradit Creſcias Cnidius, referente Aeliano, in flumine Argade ad Perſicam Sittacem

A tacem sito, copiosos Serpentes capite albo, reliquo corpore nigro, & longitudine quatuor cubitorum generari, qui interdiu sub aqua natantes viatoribus minimè sunt cōspicui, noctu verò aquantibus, vel lintea lauantibus exitio esse solēt. Iuba quoq; recitat, referente Plinio, in Troglodytis esse lacum à malefica vi insanum appellatum, qui ter singulo quoq; die saporē aquæ mutat, qui primò amarus, deinde salsus, & mox dulcis euadit, vbi Serpentes vicenum cubitorum in vndis versantes obseruantur. Item Gesnerus ex chronicis Tigurinorum manuscriptis pronunciauit, quòd die vigesima quinta Maij anni nonagesimi noni supra millesimum, & quadringentesimum, in Heluetijs Vrbe præclara, Serpens immensæ magnitudinis, sub Ponte Vrsæ amnis, natare visus est, & Spectatores viginti quinq; cubitorum circiter Serpentem fuisse coniectarunt. Nec mirum, quia in Noruegia etiam est lacus, in quo Serpens vastæ molis interdum apparet, quem eminus intuentes longitudinis quinquaginta cubitorum esse existimarunt. Profectò non credimus esse lacus, qui aliquibus non scateant anguibus: nam & Ioannes Boccacius in libro de Lacubus hæc habet. Anius lacus Puteolis vicinus est, quem
B hodie sudatorij lacum, ob balneum in eius margine situm, nuncupari opinor. Imminet huic ad Austrum mons silicibus plenus, ex quo adueniente Iunio mense multi Serpentium inuicem permixtorum globi in subditum lacum se præcipitant.

Hydri locus vbi.

Hydrus magnus.

Demùm Boam ab hoc Serpentis genere excludendam non esse arbitramur: quandoquidem Georgius Agricola Boam vernaculā, & domesticam Natricem appellauit: præterquamquòd Glossæ Natricem eūdem cum Boa Serpentem esse promulgant. Solinus verò Boam à Chersydro discriminat, dum tradit Calabriam Chersydris redundare, & Boam etiam producere. Hanc sententiam omninò non explodimus, sed præterea addimus hanc Serpentis speciem: nempè Boam, ad Natricum genus referendam esse. Alioquin Hydrus, siue Hydra, ex sententia Leonis Africani, est Serpens breuis, cauda tenui, circa collum gracilis, per Libyæ Deserta, diuagans, & veneno perniciosissimo scatens, cui nullum aliud præsidium, præter amputationem partis sauciæ, resistere perhibetur.

Boa vernacula est natrix.

In Polyhis. c. 3.

C

NATVRA, ET MORES.

HYDRI, siue Chersydri in vndis versantes voracitati suę deseruiunt, & insatiabilem, profundumq; ventrem, semper pisces, aut ranas esitando, distendunt: quapropter non iniuria Aristides, referente Nicandri Scholiaste, Chersydros λίχνας, nempè gulosos cognominauit. Quare audiamus Virgilium de his loquentem hunc in modum.

Delectatur piscibus, & ranis.

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squamea conuoluens sublato pectore terga,
Atq; notis longam maculosus grandibus aluum,
Qui, dum amnes vlli rumpuntur fontibus & dum
Vere madent vdo terræ, ac pluuialibus austris
Stagna colit, ripisq; habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisq; loquacibus explet.
D *Postquam exhausta palus, terræq; ardore dehiscunt*
Exilit in siccum, & flammantia lumina torquens
Sæuit agris, asperq; siti, atq; exterritus æstu.

Quamobrem ex doctrina Virgilij, colligimus naturam huius anguis esse talem, vt paludibus aqua redundantibus delectetur, quibus excessu caloris exhaustis, per Solum vagans terrestribus etiam ranis insidiatur: quocirca Aratus, in Phænomenis, ranas Hydrorum cibum meritò appellabat. De hoc etiam Nicander in Theriacis sic canit.

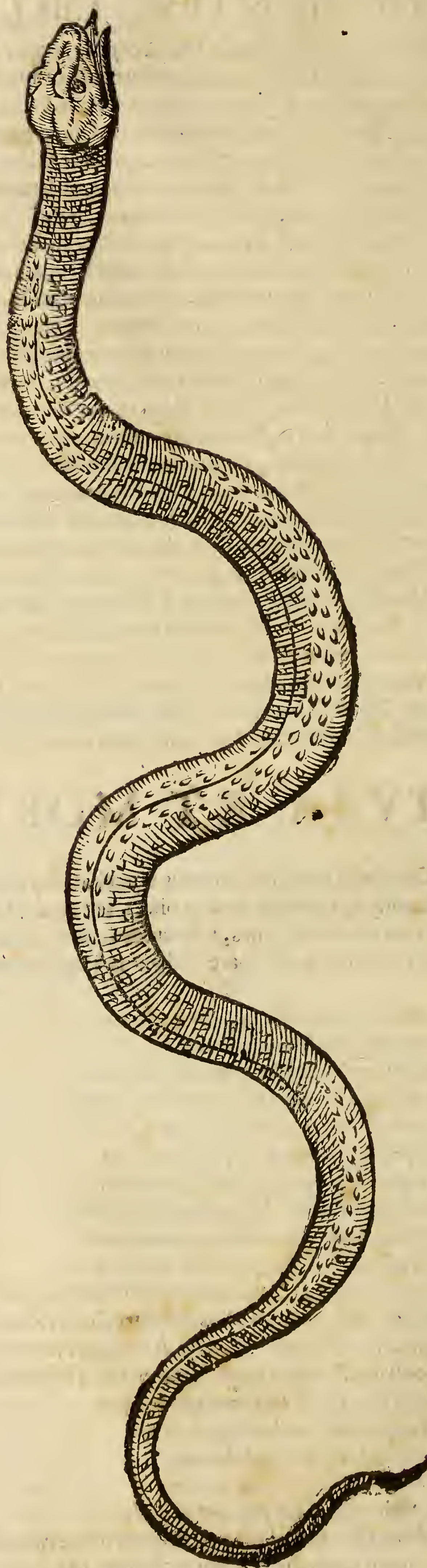
——— *ac viridis celeberrimus incola stagni*
Infestum ranis odium, non molleq; bellum
Infert, ac siccis vbi desinit vnda lacunis,
Egressus terrā se continet hic sua membra
Squalidus, informisq; fouet, feruente sub æstu.

Addit Kiranides Hydrum esse animal vafrámentis refertum: quapropter rana, ex sententia Aeliani, huius anguis metu ducta, magno clamore, illum perterrefacere conatur.

Li. 2 de Anim. c. 15.

Aa 2 Ex

Cherſydrus Greuini.

A Ex altera parte rana Aegyptiaca, miro aſtu Hydrũ Nili fallere nititur, dũ eminus illum conſpicata, illicò fruſtum arundinis mordens, illum obliquum gerit, ne ab Hydro poſſit deglutiri: cũ Hydrus tam amplo ore non ſit refertus, vt ranam, & arundinem abſorbere queat. Hinc nõnulli ranarũ Niliacarum prudentia robur Hydrorum ſuperari affirmant. *Aſtutia ranæ Ægyptiæ.*

Modò quale ſit venenum huic animali à natura congenitum iuueſtigandum eſt. Scripſit Apollodorus, referente Aeliano, virus Cherſydri ita pernicioſum eſſe, vt etiam contactus animalis mortui perimat. Hæc ſententia non multùm recedit à doctrina Plinij, qui Hydros cæteris Serpentibus veneno minimè inferiores eſſe retulit: nam Dædala vrbs Lyciæ, à Dædalo ibi tumulato cognominata fuit, quoniam Hydrus ex amne Nili in paludem egreſſus eum ad interitũ momordit. Euridices quoq; Orphei coniux Ariſteum fugiens, ſecus fluuij ripam, læthali ictu Hydri obijſſe fertur. Quamobrem Proteus Ariſteum ſic alloquens introducitur à Virgilio his verſibus. *Lib. 8. de Anim. c. 5.* *Li. 5. c. 27.* *Natura veneni hydri.*

Non te nullius exercent numinis iræ:
Magna lues commiſſa: tibi has miſerabilis Orpheus,
B *Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata reſiſtant)*
Suſcitat, & rapta grauiter pro coniuge ſæuit:
Illa quidem cum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes Hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta non vidit in herba.

Prætere a nonnulli ſunt opinati aquam, in qua Hydrus vel moratur, vel moritur, ob tetrum animalis virus, eadem, quæ cantharides, ſymptomata parere. Hac igitur ratione motus Lucanus canebat. *L. 9. Pharſal.*

Et Natrix violator aquæ, Iaculiq; volucres.

Idem repetit Georgius Pictorius in Lerna malorum, quando canit.

Natrix humorem circa vitalia fundit
Lethiferum, puræ, qui violator aquæ.

Huic opinioni adhærens fortè Columella monebat nõ oportere paludem ædificijs eſſe proximam: nam exſiccata, ob calorem æſtiuum, vligine, Natricũ venenatæ peſtes erumpunt, ex quibus cæci morbi ſæpè contrahuntur, quorum cauſas medici perſcrutari minimè poſſunt. Amplius hunc Serpentem in terra verſantẽ ſęuiorem eſſe Cælius prædicat, quaſi in aqua minus veneni participet. Hoc autem aſſertum conforme Aetij doctrinæ eſſe videtur, qui Cherſydrum in humectis locis eſſe quidem venenatum, ſed per Solum reptantem nocentius adipſci venenum aſſeuerauit. Idcircò Virgilius exſiccatis paludibus, in herba iacere minimè tutum eſſe monuit. Verſus Virgilij ſunt hi. C *Natrix in terra magis virulẽtus.* *L. 3. Georg.*

Poſtquàm exhauſta palus, terræq; ardore dehiſcunt,
Exilit in ſiccum flammantia lumina torquens.
Sæuit agris, aſperq; ſiti, atq; exteritus æſtu.
Ne mihi tum molles ſubdio carpere ſomnos.
Neu dorſo nemoris libeat iacuiſſe per herbas:
Cum poſitis nouus exuuijs nitiduſq; iuuenta
Voluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens
Arduus ad Solem, & linguis micatore triſulcis.

D Aliter hoc Serpentis genus in aquis degens minus venenatum eſſe fertur: quoniam Cardanus de Natricibus agens, viperas vndam incolentes, aut parum, aut nihil veneni participare prodidit, neq; mirandum eſt hos angues à præclariſſimo Cardano viperæ nomine fuiſſe donatos: ſiquidem meminimus in Geoponicis græcis legiſſe, Hydrũ, exſiccatis ſtagnis, in ἔχιν, nempè in Viperam degenerare. Id autem nobis haudquaquam fit credibile; ſed potius, Natrices, vel Hydros viperas aquatiles vulgò dici arbitramur. *Viperæ aquaticæ quales.*

Deniq; hac ſingulari proprietate gaudet Hydrus, vt lapidem multis virtutibus refertum in capite generet, quem à Serpente deglubto euomi aſſerunt. Alij Serpentem per caudam ſuſpendunt, & folijs lauri aduſtis ſuffiunt, eumque per totius Mundi opificem, obſecrant, vt lapidem deponat, quam excantandi rationem tanquam ſuperſtitioſam deteſtamur. Tandem lapillum ab ore anguis eiectum panno ſerico excipientes ad vſum ſeruant, quem poſtea ad calcem huius capitis manifeſtabimus. Alij, ex Iacobo Hollerio, angui per caudam ſuſpenſo vas aqua plenum ſubijciunt, in quod aliquot poſt horas, vel dies eructat lapidem, qui tandem vaſe exceptus totam aquam abſumit. Albertus *Lapis genitus in hydris.* *Ratio extrahẽdi lapidis ab hydro qualis.*

bertus aliquãdo ſe lapidem draconitem vidiſſe fatetur à Chelydro, aut rectius Cherſydro, vel Hydro exemptum, nigrum, & pellucidum, in circuitu coloris pallidi, cuius ſuperficies Serpentis icone refulgebat. Item Chriſtophorus Encelius, cum de lapide draconite vbertim pertractaſſe, ſubdit poſtea hæc verba. Noſtri quoq; Hydri, & Cherſydri gemmas nonnunquam in capitibus ferunt, quas vidi. Quare lapides ab hoc authore viſos fuiſſe conſtat: an verò in Serpentibus, vel alibi naſcantur, non obſeruauit. E

Generatio lapidis. Forſitan, vt alij volunt, ex ſpuma mutuæ Serpentum attritionis, verno tempore, excitata, & Sole exſiccata generantur: quemadmodum etiam de Bufonibus explicatũ fuit.

LOCVS.

AELIANVS ſcriptum reliquit Hydras in Corcyra ſtabulari, & adeò tetrum ſpirare odorem, vt appropinquantibus nauſeam generent. Verùm, vt noſtra fert opinio, hic author non de Hydris, ſed potius de Dryinis verba fecit, qui, vt explicatum fuit ſuo loco, ob inſignem fætorem, hominibus nauſeabundi exiſtunt. F

Terracina Italiæ. Tradunt quidem nonnulli circa Terracinam Italiæ, lacum Mycleam nominatum, iuxta ciuitatem deſertam extitiſſe, cuius ciues Hydrorum multitudine pulſi ferunt. Namq; ex Georgio Agricola, omnes paludes, putridis ſcatentes aquis, & piſcibus carentes, Hydris, & ranis redundant, vt palus Agnani inter Puteolos, & Neapolim ſita, & multæ aliæ apud nos, quarum nomina, breuitatis ſtudio, reticemus. Quamuis Hermolaus Barbarus Hydros primùm per terrã reptare, & Cherſydros nominari, poſtea verò in aquis natare ſcripſerit. Nihilominus Priſci Authores totum oppoſitum ſentire videntur; nimirum Hydros in aquis primitùs verſari, quibus exſiccatis, per terram, victus conquirendi gratia, ſerpere.

In paludibus verſãtur.

Hancq; ſententiam potiſſimum amplecti debemus, cum Ariſtoteles in hiſtoria Animalium tradiderit, Natrices in vndis degere victum conquirentes, ſed tempore opportuno oua extra aquas parere. Idcircò Olaus Magnus, in tabula ſeptentrionali, aues aquatiles ſecus quemdam lacum anguem fortè Hydrum roſtro ſtringentes pinxit: delectantur enim Hydri aquis, ſed præcipuè calidis: hac de re deſiderio caloris allecti, in aquis hermarum, libentiſſimè natarè ſolent. Vnde Geſnerus obſeruauit, quòd Redemptores balneorum ad Limagum lacum, cauentes, ne Hydri alueos ſubeant, laminas ferreas crebris foraminibus peruias emiſſatijs addunt. Tamen hi quoq; Serpentes, aduentante bruma, aliorum Serpentum more, ſubterraneos meatus ingredientes ad tempus vſq; vernum occultantur Neque putandum eſt, licèt in aquis corruptis verſentur, quod craſſante, ob aeris corruptionem, peſtilentia, immunes ſint: quandoquidem Virgilius de peſte agens ſic canit. G

Vbi oua pariant.

Aquis calidis delectãtur.

Interiit, & curuis fruſtra defenſa latebris
Vipera, & attoniti; ſquamis aſtantibus Hydri.

SIGNA VENENI. H

SI pro cognitione ſymptomatum morſus huius anguis ad Dioſcoridem confugiamus, is prodidit vulnus à Natrice inflictum dilatari, liuidumque & ingens fieri, ſaniemq; inde atram, & maleolentem dimanare: namq; pus vlcerum æmulari videtur. Alioquin ex Nicandro, ſymptomata concomitantia morſum Natricis, præter enarrata à Dioſcoride, ſunt extrema totius corporis ariditas, & præſertim illius partis, quæ vulneri proxima eſt. Nam cum veneni natura ſicca ſit, omnes etiam partes ægrotantis aridas reddit. Deinde puſtulæ paſſim per corpus exoriuntur, & dolores vehemẽtiſſimi excitantur. Immò quoniam à vaporibus malignis, & venenatis ad caput vſq; elatis, humores liquantur; hinc magna oculorum caligo oritur, & vomitus bilis in naturam veneni tranſmutatę ęgrotantem affligunt; canit igitur Nicander in Theriacis hunc in modum.

Sanies vulneris qualis.

Partis ſauciæ ariditas.

Caligo oculorum. Bilis vomitus.

Peſsima

A *Pessima quas fecit plagas hæc signa sequuntur,*
Arida tota cutis circum putret, horribilemq;
Eleuat aspectum, magni, ignitiq; dolores
Tandem hominem interimunt, mox plurima pustula surgit.
Ac aliæ ex alia bullæ se parte refundunt,
Et miserum diris turbant affectibus ægrum.

Quamobrem Aetius demorsis à Chersydro accidere illa symptomata retulit, quæ in ictu aliorum Serpentum prima fronte contingunt, vt tumor loci affecti, dolor continuus, vertigo, & vomitus biliosus. Demùm Auicennas in duobus distinctis capitibus, & sub duobus nominibus, nempè Andrio, & Hydra, de hoc angue verba faciens promulgauit; ex ictu Andri, dolorem vehementem, & partis læsæ inflammationem, nec non vertiginem, & vomitum choleræ fœtidæ generari: hinc fit, vt patiens plerumq; hora tertia pereat. Aetius autem legit diem tertium. Quocirca si ægrotans hunc terminum euadit, hoc inde fieri scribit Auicennas, quoniam Hydrus nondum in terram est
B egressus; tunc enim nocentior euadere perhibetur. Amplius Auicennas agens de morsu Hydræ pronunciauit vulnus huius Serpentis dilatari, & nigredinem adipisci, ex quo deinceps nigra, & fœtida extillat humiditas. Hæc igitur Auicennæ verba Albertus Magnus in capite de Andrio omnia retulit.

Symptomata morsus secundum Aetium.

Lib. 25. de Anim.

MEDELA.

PHILOCTETEM aliquot nauiũ Ducem in Lemno insula ab Hydro vulneratum narrat Homerus. Quamuis alij ipsum, dum aram Mineruæ aureæ cognominatæ purgaret, demorsum fuisse memorent. Vtcumq; sit, eum à Græcis ibi relictum fuisse, & magnis afflictatum cruciatibus legimus; quoniam nouerant Sacerdotes Vulcani, cui insula sacrata erat, medicinam salutarem ictis ab angue conferentes pristinę sa-
C nitati eos restituere. Denuò Orpheus Menalippo consobrino suo, & venatori, cum ab Hydro in pede percussus esset, & de vita periclitaretur, iussit Scobem Ostritæ, aliàs Oritæ parti sauciæ inspergi; quo facto tandem liber euasit. Propterea de hoc lapide apud Marbodeum sic canitur.

Li. 2. Iliad.

Scobs oritæ.
In li. de gẽ.

Lethiferos morsus niger, atq; rotundus Orites,
Quos fera, vel cornu, vel sæuo dente peregit,
Cum roseo mixtus perfectè curat oliuo.
Per vastas Eremos, interq; feras gradientes
Illæsos seruat, morsus ambigendo ferarum.

Cæterùm, cum nostra ætate similia non suppetant auxilia, confugiendum erit ad medicamina, quæ in historia Anguium consimilium fuerunt exarata. Dioscorides tamen, in hoc casu, origanum tritum, & aqua subactum, & lixiuium cum oleo permixtum commendat. Immò corticem Aristolochiæ, aut quernam radicem minutim contritam præscribit, deinde farinam hordei cum aqua, & melle colliquat, & rursus Aristolochiæ dra-
D chmas duas cum posca, & deinceps succum marrubij in aceto exhibet. Marcellus in textu Dioscoridis non origanum subactum, sed maceratum legit. Præstat autem subactum, ex sententia Pauli Aeginetæ, vt commodius parti affectæ imponi possit. Præterea Dioscorides, & Aegineta lixiuium cum oleo proponunt. Multi tamen vocem gręcam, κονίας, non lixiuium, sed calcem, vel cinerem interpretantur, nec perperam: quandoquidem calx, vel cinis meliùs quàm lixiuium cum oleo, & reliquis liquidis permisceri possunt, vt instar emplastri, loco affecto applicentur. Eamdem sententiã amplectitur Cornarius in commentarijs ad Galenum de compositione medicamentorum secundùm locos. Præterquamquòd Aetius quoque eodem Cornario interprete, calcem viuam, & similia cum oleo permisceri iubet: Insuper, ex Ægineta, succus Marrubij probatur; cum in textu græco πρασίε legatur: verumtamen Hermolaus Barbarus legit πράσκ, nempe porri, sed perperam, cum succus marrubij, & non porri passim apud Authores in hoc casu celebretur.

Li. 6. c. 51.

Aristolochia, & Origanum probantur.

Calx cum oleo commendatur.

Ad finem Paulus Aegineta nasturtium syluestre, aut asphodelli fructum, vel florem, aut

L.22.c.17

aut ſemen fœniculi non improbat; quæ præſidia in textu etiam Actuarij leguntur. Plinius iecore Hydrorum, ipſorummet morſui medetur. Item eryngium non parùm vtilitatis aduerſus Feras venenatas allaturum eſſe pollicetur, & peculiariter in Cherſydri morſibus, ſi illiniatur, efficaciſſimum eſſe prædicat. Neq; omittenda eſt verbenaca, quæ ad mentem Apulei, in ictibus Hydri minimè infrugifera eſſe perhibetur. Præterea magna antidota veluti theriaca, & mithridatiũ, & priuatim, ex Aetio, drachma nucum cupreſſi, cum æqua portione baccarum myrti, ex melle roſaceo, vel vino, in potu exhibita, commoditatis plurimum vulneratis à Cherſydro ſunt allatura. Celſus quoq; ſaucios à Cherſydro, ex panace, praſio, & ſatureia ampliſſimum fructum eſſe conſecuturos promittit; dummodo extrinſecis partibus eodem tempore, ſtercus caprillum ex aceto, vel farina hordeacea cum ſale, melle, ruta, & nepeta apponatur. Tandem Auicennas aliorum opinioni adhærens, emplaſtrum ex calce, calamentho montano, cortice radicis quercus, & oleo paratum vulneri ſuperponit: deinde puluerem nucum cupreſſi, baccarum myrti, & ariſtolochiæ cum vino, vel aceto propinat. E

Iecur Hydrorum ad quid.

Magnæ antidoti laudantur.

Emplaſtrũ quale.

Poſtremò morſum Colubri, & remedia fideli hiſtoria exarauit Pareus, qui, dum Carolus Nonus, apud Molinos ageret, accerſitus fuit, vt coquum Dominæ à Caſtroperſeo curaret: hic enim lupulos legens à Colubro intra ſeptem latibulante fuit vulneratus; ideoq; confeſtim dolorem fortè leuaturus, manu ori admota vulnus ſuxit; quare lingua intumuit, & brachium ad ſcapulam vſq; eſt tumefactum: indeque graui cruciatus dolore, ſyncope eſt correptus. Itaq; Pareus os patientis theriaca in vino diſſoluta ablui iuſſit: deinde eandem theriacam cum aqua ardenti propinauit. Tumidum brachium, vt ſanguis aqueus, & ſanioſus exiret, profundis ſcarificationibus aperuit: poſtea aqua vitæ cum theriaca, & mithridatio permixta, vulnus abluit. Tandem patientem in lecto calido, ſudore prouocato, vigilantem collocauit; hocq; artificio ægrotus poſtridiè omnium malignorum ſymptomatũ fuit expers: interim vulnere per diuturnum tempus expurgato, & theriaca frequenter loto, patiens paulò poſt conualuit. De Hydris vulgaribus nihil in præſenti trademus, cum raró quemquam lædant, & ſi aliquam partem ſaucient, nullum aliud ſymptoma, præter ſimplicem ſanguinis fluxum, aut leuem inflammationem, patientem affligit: quemadmodum noſtri ranarum venatores multoties retulerunt, qui, ad coercendas ranas, proiecto hamo cum bolo, ſæpiſſimè Hydros extrahere ſolent: cum ambo hæc animantia iiſdem humectis locis delectentur. Idcircò Corinthi erat palma ærea, ſub qua inſculpti erant Hydri, & ranæ, anathema ex templo Apollinis Delphici allatum. F G

Remedia à Pareo adhibita in morſu colubri.

Hydri vulgares parum noxij.

EPITHETA.

QVAMVIS epitheta in capite de Serpente in genere recitata, huic etiam animanti competere poſſent: nihilominus, quoniam poetæ, præter illa, alijs etiam epithetis hanc ſerpentis ſpeciem ſunt proſecuti; non piguit in præſentia, hæc omnia breuiter exarare. Itaq; Hydrus, ratione coloris, ab aliquibus Græcis μέλας ὕδρος, & à Latinis niger, deinde cæruleus, & liuens fuit nuncupatus. Alij, ratione aſpectus, Hydrum turpem, toruum, & intortum indigitarunt. Alij meditantes huius anguis crudelitatem, eum immanem, ſontem, ſæuum, & ſtridentem appellarũt. Alij, ratione figuræ, longum, & pinguem, & ratione loci, Libycum, & Niligenam nominarunt. Demùm fuit nuncupatus Cadmeus, à Cadmo, Echionius, ab Echione vno ex ſocijs Cadmi, & Gorgoneus à Meduſa Gorgo cognominata, cuius capilli in turpes Hydros transfiguratos fuiſſe Poetæ fabulantur. His addamus, quod Baptiſta Mantuanus Hydros vocat ſepulcrales, aut quia in cæmeterijs aliquando verſentur, aut quia demorſi ab ipſis ad ſepulcrales latebras gradiantur: quamobrem ab eodem authore Hydrus aquis inimicus, & à Lucano aquæ violator fuit dictus; propterea quòd aquæ, in quibus hæ beſtiæ frequenter verſantur, ad vſum minimè idoneæ reddantur. H

Epitheta ratione coloris.

Cadmeus. Echionius. Gorgoneus.

DENO-

A

DENOMINATA.

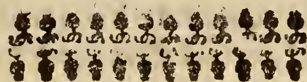
NONNVLLOS lapides ab Hydro, vel à Natrice denominatos esse comperimus: nam Camillus Leonardus Pisaurensis, in historia lapidum, Hydrinum nuncupauit lapillum, qui in capite Hydrorum aliquando inueniri solet, cuius virtutes ad calcem huius capitis recitabimus. Rursus est alia species lapidis à Natrice nomen desumens, quam Germani linguam Natricum vocant. Albertus fortè huius meminit, quando scripsit se vidisse lapidem formę pyramidalis ab Hydris, vel Chersydris exemptum nigrum, non pellucidum, & in circuitu coloris pallidi. Deinde in capite de ophite retulit ophitem Veterum ideo sic appellari, quia colore serpentes repræsentet, & illam speciem lineis cinereis, & nigricantibus Hydrorum lapidibus omnino
B esse similem: quandoquidem ad Ostium Tangræ, vbi olim regia sedes Caroli Quarti fuit, in arce templum varijs decoratum gemmis conspicitur, cuius parietes vndiq; tali ophite refulgent. Quapropter cum Albertus tales lapides formæ pyramidalis esse memoret, sentire videtur esse illos, quos vulgus linguas Natricum appellat. Nos glossopetras Plinij linguæ figuram repræsentantes esse arbitramur. At illa glossopetra nigricans, quę potius linguæ Pici assimilatur, & tamen à Germanis lingua Natricis nominatur, ex Georgio Agricola, in Saxonibus Luneburgi, in terra aluminosa reperitur. Alioquin glossopetra Plinij figuram linguę humanę exhibet, & deficiente Luna, à Cœlo cadere creditur. Itaq; cum eadem figura pyramidalis in multis lapidibus obseruetur, non casu, sed aliqua ratione hanc lapidis configurationem factam esse existimamus. Siquidem quæ casu fiunt, non in multis, nec frequenter, sed in paucis, & raro contingere solent. Gesnerus narrat oppidum esse in Germania Ænipontem nuncupatum, in quo glossopetra sesquicubitalis ostenditur. Nos quidem multos huius generis lapides, sed non tantæ molis conspicatos fuisse fatemur. An verò alicuius animalis possint esse
C lapides affirmare nō audemus, & potissimum cum Gesnerus scriptum reliquerit se nunquam adduci potuisse, vt crederet in Serpentibus tales lapides generari.

Lib. 3.
Lapis Hydrinus.
Lingua Natricum.
Glossopetræ Plinij.
Vbi sit glossopetra magna.

PROVERBIA.

AB aspera, & sæua Hydrorum natura Erasmus hoc prouerbium decerpsit. *Hydris immitior.* quod adagium in homines minimè mites, & immisericordes efferri potest. Recitatur aliud prouerbium ab Antonio Sabellico in quadam Epistola familiari, quod apud veteres authores tum græcos, tum latinos minimè legitur. Adagiū autem est tale ὕδρος ἐν τῷ πίθῳ. nimirum *Hydrus in dolio.* Immò Sabellicus narrat, etiam fabulam, ex qua prouerbium originem duxit. Hæc autem sic se habet. Rusticus quidam cum vinum in dolio cōditum minui animaduertisset, magna admiratione
D circumspicere cæpit, ex aliqua vasis rima liquor extillaret, & cum nihil comperisset, suspicatus est, num, se absente, vicini ex dolio vinum haurire possent. Itaq; sequenti die ad opus suum exiturus dolium diligenter obsignauit. At reuersus, signis intactis, vinum nihilominus imminui obseruauit. Tunc fortunam agricolarum deplorauit, quę non solum in vite, sed etiam in dolio calamitatem rusticis afferret. Tandem exhausto dolio, Hydrus vini potor in imo vasis repertus est. Tunc res in iocum vulgi abijt: cum admoneat Plinius angues quamquam exiguo indigeant potu, tamen, data occasione, vinum maximopere appetere. Adagium hoc minimè est inelegans, quod erit vsurpandum, quando causa non manifesta, aliquis occulta præmitur calamitate; aut quando author diuturni alicuius mali tandem deprehenditur.

Hydris immitior.
Hydrus in dolio.
Fabula, ex qua Adagium.
L. 10. c. 22.

MO-

E

MORALIA.

HOMINES omni ſceleris genere inquinatos, & veluti quaſdam lernas, & ſentinas vitiorum Hydris, ſiue Natricibus aſſimilandos eſſe arbitramur. Poſteaquam Suetonius, in Vita Cæſarũ, prodiderit, quòd Tiberius ſagaciſſimus ſenex C. Caligolæ ingeniũ ita perſpexerat, vt aliquoties prædicaret exitio ſuo, omniumq; Caium viuere: & ſe Natricem Populo Romano, & Phætontem Orbi terrarum educare. Ex hac igitur maligna huius animantis natura fortaſſis Perciuallus deſumpſit argumẽtum cuiuſdam phrenoſchematis, in quo Natricem effigiauit cum Dicto. HINC HORREO. Cum hoc animal ſiue in aquis natet, ſiue in terris reptet, ſemper cæteris animantibus inſidias machinetur.

In l. Inſig. Phrenoſchema.

Inſuper illi, qui luxu perditam adoleſcentiam inchoarunt, & ferè cum lacte voluptatem imbiberunt Natricibus perbellè comparantur: nam veluti tales angues primùm in aquis viuentes ranis paluſtribus aluntur, & ſtagnis exſiccatis per terram reptantes, ranas etiam terreſtres, ob conſuetudinem, inquirunt. Pari ratione, qui à teneris vnguiculis in aquis voluptatum alti ſunt, per terram poſtea maioris ætatis gradientes, à carnis inquinamento, petulantia, & tandem ab aſſuetudine voluptatum minimè recedere poſſunt: ideoq; domi, foriſq; libidinoſi, impuri, & intemperantes, etiam ſeneſcentes ſemper habentur. Ratio autem eſt hæc. F

Laſciui natricibus cõparantur.

Inueteratus enim fatuus bene viuere neſcit,
Neſcit, & exanimo fœdos depellere mores.

Immò, quod peius eſt, filij, & nepotes ad parentum imitationem, maximo eorum damno, inhoneſtam vitam ducere perdiſcunt: iuxta illud.

Cum pater, & genitrix ollas, pariterq; matellas
Collidunt, pueri cacabos confringere diſcunt.
Fiunt æquales nati genitoribus illic, G
Sunt vbi non caſti ligna, & monumenta pudoris.

Hinc patet, quòd hoc parentibus, & non filijs vitio aſſignabitur.

VSVS IN MEDICINA.

EX Colubro aquatili vtilitatem incredibilem aduerſus venenum rubetæ nos eſſe percepturos affirmat Plinius. Verùm, ex eodem authore, inchoando à partibus ſuperioribus huius animalis, maximus dens Hydri maris, ſi pro dentiſcalpio, in odontalgia, adhibeatur, dolorem ſedat. Immò dentes duo ſuperiores huius anguis ad mitigandum dolorem dentium ſuperiorum, & duo inferiores ad tollendum dolorem inferiorum, ex ſententia Plinij, vtiliter alligantur. Adeps verò Hydri præſertim Niliaci H diligẽter colligitur, & ſeruatur; quandoquidem natantes per flumen Nili perunguntur, ne à Crocodilis lædi poſſint. Tandem Plinius, iecore Hydri, ſe lithiaſi mederi profitetur. Syphar, ſiue ſpolium Hydri ab Encelio in vſu medico commẽdatur; propterea quod eius ſuffimẽtum ad vteri, & ſedis prolapſum vtiliter adhibetur. Item in Otalgia celebratur commodum, & ſalutare: quemadmodum Pictorius in Lerna malorum cecinit.

Li. 33. c. 7.
Dentes hydri ad quid.
Adeps hydri.
Iecur.
Syphar.
Otalgiæ remedium.

Auribus exuuium confert ſinuoſi colubri
Ex oleo læſis, quod ponit arte ſua.

Totum etiam corpus huius animalis, vel in eius defectu, vipera in olla includitur luto probè circumlita, & in igne ex ſarmentis vitium excitato crematur: ſiquidem huiuſmodi cinerem cum oleo permixtum, ad diſſoluendas ſtrumas, Syluius magnificat. Poſtremo loco examinandę ſunt hydrini lapidis virtutes, quę à varijs authoribus tantoperè celebrantur. Primitus igitur in deſiccandis humiditatibus ſuperfluis, quæ humanum corpus identidem affligere ſolent, non infrugiferum eſt medicamentum. Sed antequam in his caſibus adhibeatur, Geſnerus huius lapidis bonitatem vaſe aquâ pleno prius experiri

Strumarũ auxilium.
Examen probitatis lapidis hydrini.

A periri necessarium esse arbitratur. Conchæ igitur æneæ aqua plenæ, & signatæ lapidem circumligat, deinde si lapis est genuinus, quotidie cotylas duas, nimirum vncias decem, & octo, aquam decrescere obseruat. Quocirca in Hydrope tanquam summum præsidium commendatur. Gesnerus enim cuidam mulieri hydropicæ hunc lapidem circumligauit, eiusq; ventrem in dies quatuor digitos decrescere animaduertit, donec abdomen ad pristinum, & naturalem situm redierit; nam tunc lapidem abstulit, ne fortè natiuam etiam humiditatem desiccasset. Camillus Leonardus Pisaurensis & ipse hunc lapidem ad Hydropicorum aquam inter cutem absumendam probat, dum Hydropicus hoc lapide circumligatus, trium horarum spatio ad Solis radios manserit: nam fetidissima aqua per sudorem elicitur; sed cautè in vsu huius præsidij incedendum esse monet, quia non solum extraneam, sed connatam etiam humiditatem consumit. At Kiranides hunc lapillum nō modò in superfluo Hydropicorum humore exsiccando, sed in fluxu quoq; lacrymarum, & in aliarum partium ædemate dissipando summoperè extollit. Prædictis addit Camillus Pisaurensis, quòd hic lapis venenatos etiam vermes fugat, & B eorum morsibus medetur, item sumptus lapidem vesicæ perfringere perhibetur.

Remedium hydrops.

L. 3. de lapid.

DE NATRICE TORQVATA. Cap. XVIII.

ÆQVIVOCA, SYNONIMA, ETYMVM.

NON est in dubium reuocandū, quòd Natrix torquata hunc locum post Hydros occupare debet, posteaquàm illorum naturam participans aliquando aquas subit: ideoq; Natrix meritò fuit appellata. Idq; magis confirmare debemus, non solùm quia sit species Hydri, sed etiam C quoniam nonnulli hūc anguem verum Theophrasti Hydrum esse autumant. Torquata verò cognomento dicitur, ob nonnullos circulos, vel semicirculos, quibus pars superior animalis, instar torquis, circumdatur; vnde Palumbus etiam Torquatus dicitur, cuius collum circulo quodam veluti torque cingitur. Verùm de hoc cognomento inferius, in rubrica descriptionis agetur. Scholiastes igitur Nicandri hac eadem ratione motus has Natrices πολυστεφέας, nempè multis coronis insignes nominauit. Præterea has etiam vocat μυάγρας, καὶ μυόθηρας: idest murium venatores: cum tamen myagros, vel myagron, apud Dioscoridem, sit etiam herba in campis nascens, de qua suo loco agetur. Addit etiam Scholiastes hos angues alio nomine vocari ῥοφίας, sed satius est legere ὀροφίας, nimirum domesticos: cum ὀροφὴ tectum exponatur. Namq; apud Pollucem ὀροφίας ὄφις legitur. Item apud Hesychium ὀροφίας ὄφις τῶν κατ᾽ οἰκίαν, quoniam circa domorum tecta versetur. Propterea apud Aristophanem in Lysistrata ὄφις οἰκουρὸς, nempè domus custos nominatur. Ideoq; verisimile est ab hoc Serpentis genere mures captari; cum circa domos versanti alius cibus D facile non suppetat. Idcircò, quando in historia mustelæ, illius antipathiam cum quibusdam Serpentibus manifestauimus, hos proculdubio intelleximus: cum hi veluti, & mustelæ muribus alantur. Quare Virgilius, quando in Georgicis, Colubrum tectis assuetum memorauit, Myagrum, & Orophiam fortè intellexit; cum hoc Serpentis genus, mures coercendi gratia, circa domus diuagetur. Hinc aliqui colligūt Natricem torquatam esse myagrum Veterum, Hydrum Theophrasti, Ophim quibusdam Grecis, Nerophim hodiè vulgò in Græcia, cuius mas Scorzone, & fæmina Scorzonera ab Hispanis vocitatur, vt aliqui autumant. Alioquin ille Serpens Hispanus, cui herba Scorzonera aduersari fertur, ab hoc Serpente, iuxta descriptionem alibi allatam, discrepare videtur. Deniq; hunc Matthiolus Serpentem nigrum appellat, eundemq; ad remedia morbi gallici requirit, sicut apud ipsum lector videre potest. In Italia aliqui Carbonarium, alij Magnanazzo vocant. Germani, ex Gesnero Natern, alij Bick natern, idest Natrices venenatas, inferiores Germani, & præsertim Belgæ Schnacken dicunt.

Ordinis ratio.

Natrix cur torquata dicatur.

Lib. 4. de mat. med. c. 122.

Serpentes mustelis inimici qui.

Myagrus Veterum qualis Serpens.

Serpens niger Matthioli.

DIF-

E

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

AETIVS Myagrum Veterum describere videtur, dum inquit, hunc anguem ex crasso in tenuem caudam abire, lato capite esse præditum, & mures comedere, neq; morsu necare, sed inflammationem tantùm inducere. Huius Natricis iconem ad viuum expressam seruamus in Musęo Illustrissimi Senatus Bononiensis, vbi conspicitur tenuis circa collum, & caput, crassior penès ventrem, qui postea in caudam admodum exilem finit. Color tergi nigricat, circa aluum, color inter luteum, & viridem est medius lineis nigris virgatus, huius autem nota insignis est in collo, nam maculæ cãdicantes è pallido, instar torquis, circulum tamen non absoluentis apparent. Inter vtrasq; maculas in summo ceruicis angustum est interstitium duarum forma squamularum, vbi maculæ vtrinq; quasi triangulari figura in acutum desinunt. Deinde maculæ nigræ splendidæ vtrinq; etiam post torquem singulæ conspiciuntur. F

Descriptio Natricis torquatæ.

Olim Gesnerus serpentem huius generis conspicatus longum tres dodrantes, cum quatuor digitis obseruauit, dorso coloris fusci, capite simo, & depresso. Alibi Gesnerus anguem myagrum, vel Carbonarium nuncupatum describens, ei caput latum, compressum, & resimum assignabat, cum colore in sincipite cinereo obscuriore, quàm alibi, dorso toto cinereo obscuro, maculis vtrinq; ad latera nigris oblongis, & paribus interuallis. At circa collum maximas latissimas, & splendentes maculas nigras gestare retulit. In lateribus capitis post oculos, ceù calli quidam eminent, vt de Aspidibus Nicander tradidit. Post medium corporis ante principium caudæ, squamæ magis distant; itaut inter illas cutis nigricans appareat, cum alibi admodum sint conferctæ. Lingua nigra est, & bifida, collo angustiori, & ventre crassiori. Squamæ tamen in ima parte, & latiores, & paululum sunt candicantes. Venter squamas habet transuersas; itaut semicirculis squamosis compactus esse videatur. In supremo capite paruæ, & multæ squamæ albæ, deinde in collo albi semicirculi cum paucis maculis nigris conspiciuntur. At dorsum versus, nigredine paulatim se dilatante, plus nigri, & minus albi apparet. Est autem hæc nigredo, præsertim quæ longius à capite discessit, obscurior, nec ita splendet, vt de alijs maculis dictum est. Cauda, quę paulatim attenuatur, digitos octo circiter, lõga est, cuius initium maximè est conspicuum: siquidem inchoat, vbi semicirculi desinunt. Deinceps autem pars inferior binis ad exitum vsq; squamis constat, cum pars superior pluribus, & minoribus integretur. Tandem dentes parui, serrati, & duplici ordine, ex Gesnero describuntur: quare hęc descriptio Natricem torquatam apprimè repræsentare videtur. Præterea nonnulli obseruantes caudam huius animantis ex crassiore in valdè tenuem degenerare, in hanc venerunt sententiam anguem hunc Spathiurum nominari posse, cum cauda instar spathæ mucronata esse videatur. G

Opinio Nicandri.

Tradicta descriptio quadrat Natrici torquatæ.

Spathiurus serpens.

Similem Natrici torquatæ alium esse anguem multi attestantur, qui vocem edit satis sonoram, & æmulantem voces quarumdam rubetarum, cum tamen hæc magis grata, & suauior esse feratur: qua de causa hunc anguem Natricem rubetariam cognominarunt. Et quoniam Polonis Padaliza est serpens valdè maculosus, & venustate admirandus, qui sibilo à rusticis cognosci perhibetur: ideò à Natrice rubetaria cũ minimè discrepare tradiderunt: quamuis postea ictus remedium esse referant, vt pes patientis in scrobe terræ humidæ per diem naturalem sepeliatur. Vtcumq; sit hoc in loco tres icones exhibemus prima erit Natricis torquatæ, secunda Natricis rubetarię, & tertia Natricis rubetariæ sceleton. H

Natrix rubetaria qualis.

Remedium ictus huius anguis.

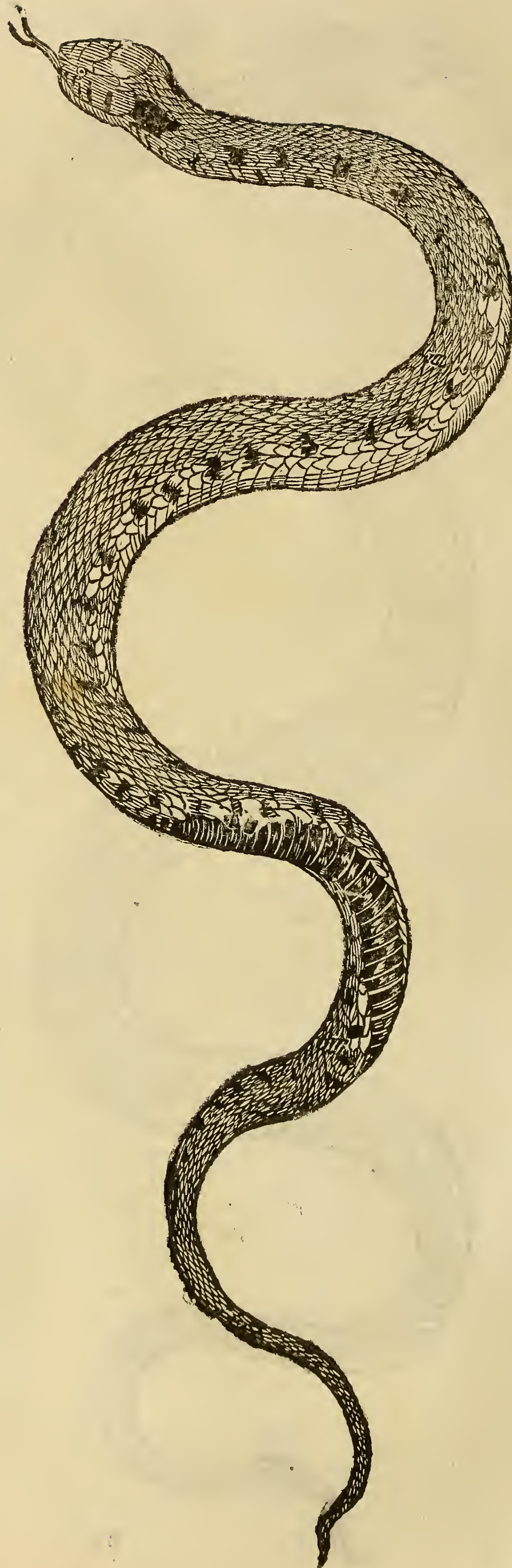

Natrix

Natrix torquata.

Natrix rubetaria.

Natricis Rubetariæ sceleton.

1 Maxillæ inferioris partes separatæ.
2 Vertebra prona.
3 Vertebra supina.

E

LOCVS, ET NATVRA.

DEGVNT huiuſmodi Serpentes in pratis vliginoſis,aliquando in aquis, & interdum, caloris gratia, circa ſterquilinia ſtabulantur, vbi non rarò parere ſolent. Huius generis Natricem, ad finem menſis Maij, Geſnerus habuiſſe fertur, quæ oua quatuordecim peperit, nam conſtitutio anni erat pluuioſa; ideoq; tales angues admodum frequentes eſſe dicebãtur. Verùm cum à natura ſibimet hanc proprietatem comparauerint, vt mures venentur: Geſnerus obſeruauit circa Lucarnum, atque Verbanum lacum tales angues non interimi, quoniam in Vinetis muribus ſint infeſti: immò,& muſcis inſidiari aſſerunt;quare hic Serpens non myagros ſolùm à muribus,ſed etiam à muſcis μυίαγρος cognominari poterit.

Proprietas mira huius ſerpentis.

Cur dicatur Myiagros.

Inferiores Germani, & præſertim Flandri tradunt vaccarum vbera ab his Serpentibus interdum ſugi, & poſtridie ſequi ſanguinem, quam proprietatem Priſci Boæ attribuerunt. Addunt etiam per ora dormientium libenter irrepere, hominesq;, in quorum os intrarunt, ſuauiter canere; deinde liberari, quando patientes ſupra vaporem feruidi lactis diu manſerint: ſiquidem odore lactis illis gratiſſimo allecti corpora relinquentes egrediuntur, vt lacte in vaſe poſito frui valeant. Quoad læſionem referunt hæc animalia rarò morſu, ſed potius adſtrictione partium nocere, quoniam partem aliquam ſpiris adſtringunt, & reliqua parte caudæ dependentis hominem verberant, qui veluti baculo percuſſus non leuem contuſionem reportare ſolet. F

Homines habentes in ventre anguẽ quomodo liberentur.

MORALIA.

DVÆ huius animantis proprietates diſcurrendi campum moralibus prębuerunt. Primitus hoc animal leuiſſima de cauſa iram concipiens in hominem intuentem inſilire ſolet, & ſpiris conuolutum cauda verberare: propterea mulieri iram facilè concipienti aſſimilatur, quæ bilioſo agitata motu in quemcumq; obuium etiam inſontem iracundos motus exercet: cum furor fæmineus, & Tygridis, & Leænæ catulos inquirentis ſęuitiam ſuperet. Exemplo nobis fuerunt Medea, & Progne, quę nec etiam proprijs natis pepercerunt. De hoc enim canit quidam poeta hunc in modum. G

Mulier irata aſsimilatur huic Serpenti.

Fæmina dum inſanit malefido agitata furore,
Sæuitiam ſuperat dira Leæna tuam.
Sæuior Hyrcana eſt hæc fæmina Tygride raptos
Dum catulos ſequitur; fæmina ſeua magis.
Exemplum præbet nobis irata Medea
Natos truncauit quæ furibunda ſuos,
Exemplumq̃; dabit nobis ſimul impia Progne,
Quæ teneri nati membra necata coquit. H
Quod niſi perdoctus Iuuenalis cuncta referret
Crimina, quæ mulier fingere ſæpè ſolet.
Vellem quandoquidem ritus memorare vetuſtos
Fæminei generis, & recitare dolos.
Cor mulieris enim cunctis ſpinoſius herbis,
Felle tumet ſemper pectora bile dolent.

Quamobrem ſatius erit, omni conatu animi, hunc bilioſum furorem, more prudentis viri, euitare: cum non ſolum ſaluti corporis, ſed etiam animæ ſit detrimento. Vir igitur ſapiens tranquilla mente cuncta aduerſa patitur: quare non immeritò Leo Decimus nullam virtutem patientia eſſe commodiorem iudicarit: vnde nullum opus, neque publicum, neq; priuatim curabat, cui Inſigne iugi non apponeret, cum hac inſcriptione, SVAVE. Viciſſim fatuus nullo prorſus moderamine coerceri poteſt, quin ſtultitiam ſuam vbicumq; ſemper effundat, quod manifeſtatur his verſibus.

Remedium aduerſus iracundiã.

Nempe

A *Nempe furor ratione caret, præcordia frangit.*
Debilitat sensus ira seuera nimis.
Nos contra motus certa innitamus habena,
Et frænum, atq; suum sentiat ira modum.
Non sapientis erit tristari, aut corde dolere:
Passio prudentis pectora nulla premit.
Est sapiens tranquillus mente quieta.
Ira trahit fatuos, insipidosq; viros.
Tempore cuncta quidem sapiens moderatur in omni,
Addit, & in cunctis rebus vbiq; modum.
Sed fatuus nullo penitus moderamine ductus.
Stultitiam effundit semper vbiq; suam.

Quidnam homines Natrici torquatæ assimilantur.

Præterea Natrix torquata hanc alteram sibi vendicauit proprietatem, vt elato capite incedens, torquium ornamenta, quibus est insignita, quasi cunctis ostentans sibi com-
B placere videatur. Quamobrem hāc bestiam mulieres formæ dotibus insignitæ, & etiam iuuenes nostræ ætatis eleganti forma conspicabiles æmulantur, dum assiduè in speculo facies suas spectant, & nouos vestium ritus in dies sibi comparantes, tanquam tot pauones semetipsos circumspectant. Debent autem in mentem reuocare Pigmaleonem, qui suo labore lapideo nimium delectatus, in saxum tandem fuit transfiguratus, & Narcissum, qui propriam in vndis amplexatus iconem submersus est. De his ergo sic canitur.

Consulit hic speculum semperq; & fungitur omni,
Tempore, seu somno iaceat, lectoq; supinus,
Siue sit erectus viro suspensus inhæret.
Offitium muliebre quidem est, hos fæmina quærit
Ornatus, speculum, & pendet de fronte, puella
Retiolum, & mundum, contexta monilia, vestem
C *Ordinat; idq; mares hodie comitantur, aguntq;*
Vt sibimet placeant se se mulieribus æquant.
Nostri etenim iuuenes habitus gestant muliebres,
Illaq; virgo viri, nulla est discretio rerum.
Pigmalio effigiem fertur de marmore quondam
Fecisse, & proprium sibi tam coluisse laborem,
Perditus vt fuerit vecors in marmora versus.
Fonte super vitreo perijt Narcissus amore,
Dum sua forma placet fatuo, quam vidit in vndis,
Stultorum numerus sic creuit, & impia turba.

Elegantia animi cum pulchritudine corporis copulāda.

Diogenis sententia in Iuuenē pulchrum, & stolidū.

Diogenes speculo delectabatur.

Idcircò iuuenis, qui lecta venustate est conspicuus, probis etiam, & honestis moribus insignitus esse debet; cum scriptum reliquerit Galenus, quòd animi mores corporis temperaturam sequantur: quandoquidem in homine turpi, animus etiam deformis, & vitijs inquinatus regnare solet: nam elegantia animi cum pulchritudine corporis ple-
D rumq; copulatur. Alioquin de muliere formosa, & stolida scriptum est in sacris paginis, *Circulus aureus in naribus eius*. Vnde Diogenes, cum spetiosum quemdam iuuenem stultè loquentem audiuisset, hæc verba protulit. Hic è vagina aurea educit gladium plumbeum. Huc quoq; spectat illa Vulpes Aesopica, quæ in officina statuarij conspicata pulcherrimum caput terreum, dixisse fertur. Pulchrum quidem est caput, sed caret cerebro. Quapropter ad rem apud Græcos hoc adagium soletcircumferri δύσμορφος μᾶλλον, ἢ καλὸς κακός. Nimirum deformis potius quàm pulcher improbus. Solebat etiam Socrates Philosophus (referente Apuleio) speculo delectari, non tamen ritu fæminarum, & persuadere discipulis, vt frequenter in speculo se obseruarent, quia hoc non decorationem, sed ad doctrinam moralem attinere prædicabat, vt qui se formosos spectarent, animi virtutibus, hanc corporis venustatem associarent, atque augerent. Sin verò se turpes esse conspicerent, vt virtutis ope deformitatem corporis tegere conarentur: quare si ratione corporeæ turpitudinis à ciuilibus consuetudinibus arcentur, saltem ratione venustatis animi, ob virtutes acquisitas, ad easdem ciuiles consuetudines admittantur.

Denique hanc vanam Natricis torquatæ oſtentationem profectò imitantur faſtoſi E homines, & qui vel ob genitorum nobilitatem, vel rerum egregiè geſtarum copia, aut doctrina gloriantes ſe iactare non deſinunt. Namq; veluti hæc beſtia varijs torquibus colorata, tandem inter abiectos, & abominandos animantes connumeratur: ita faſtoſi, & rerum mundanarum proſperitate, vel abundantia tumidi, tandem, vel de tenui creuerunt origine, vel quid, nonniſi indecorum patrarunt, aut ſcientiam primoribus tantummodo labijs attigerunt. Itaque ſapienter canebat ille, qui hos taxabat hunc in modum.

Faſtoſi homines aſsimilantur Natrici torquatæ.

Alter enim miles geſtat calcaria ahena,
Alter, & in manibus Romula iura regit:
Miles ab antiqua ſe nobilitate ſuperbum
Iactat, & à Tullo tempora rege notat,
Aut genus à claris patribus, quos Romulus olim
Legerat, atq; alios enumerare ſolet.
Fortè tamen patres habuit, qui fœnore iniquo, F
Fraudibus aut alijs ſtemmata parta gerunt.
Plures ſe faciunt ex nobilitate ſuperbos,
Quam virtute ſua non meruere tamen.
Doctoris quidam titulum, nomenq; tenere
Gliſcunt, ſe iactant, & didicere nihil.
De rebus fatuis vaniſsima verba loquuntur,
Eſſeq; prudentes, doctiloquiq; volunt.
Nil ſapiunt penitus, tantùm de cortice libri
Sumpſerunt tituli nomina vana ſui.

Poſtremò Natrix rubetaria iucundam, & ſuauem emittens vocem, ſub qua poſtea venenum latibulatur, ad meretricem iure optimo comparari poteſt, quæ blandis vocibus allectos iuuenes in exitium trahere ſolet: quemadmodũ alias recitatum fuit de Sirenibus, quæ cantu ſuo allectos in naufragia deducebant: has quoq; Seruius ſecundum rei veritatem meretrices fuiſſe teſtatur, quæ, quoniam tranſeuntes ad extremam redigebant inopiam, ijs inferre naufragia à Poetis fingebantur. Idcircò D. Chryſoſtomus ad rem ſcribebat. Sicuti ſordes, & limus aures corporis obſtruere ſolent: ſic meretricis cantus aures mentis ſtipant, atq; immundas reddunt: quaſi enim ſtercus huiuſmodi colloquia auribus veſtris immittant, & quod barbarus ille minabatur dicens, comedetis ſtercus veſtrum, id nunc multi non verbo, ſed re, in vobis faciunt, immò verò multò peius, atque fœdius. Hactenus Chryſoſtomus. Quare ſapientis viri intererit ad minimum prædicti cantus tinnitum, aures obturare, & ad imitationem Alphonſi regis Aragonum, ad altiorem contemplationem animum dirigere. Hic enim Rex, ex Syluio, dum ſuauiter obſtrepebant (vt fieri ſolet in Aulis Principum) tibicines, & varijs clangoribus aures Regis obtundebant, arrepto, quod fortè ad manus erat, Ciceronis volumine, hęc verba protuliſse fertur. Ceſſate Muſici, adeſt enim, qui mecum dulciora miſceat Princeps Romani eloquij Tullius. Nos autem, huius loco, ad euitandam vaniloquentiam, ſacris Biblijs apprehenſis, multò ſuauiora, & diuiniora meditabimur. G

Meretrix comparatur Natrici torquatæ.

Homil. 38. in Matth.

De dict. & fact. Reg. Arag.

H

DE BOA. Cap. XIX.

ÆQVIVOCA.

IN Hydrorum, ſeu Natricum numero Boam recenſendam eſſe arbitramur, cum horum animantium moribus, & natura potiatur, veluti in antecedentibus capitibus fuit relatum. Verùm, quoniam hoc nomen, Boa, extra ambiguitatem non eſt repoſitum: propterea prima fronte æquiuocationem ponderabimus: Plinius igitur Boam quamdam affectionem humani corporis eſſe conſtituit, in qua corpus papulis quibuſdam rubicundis turgeſcit, quæ poſtea ſambuci ramo leuiter contactæ delentur. Alij Boam

Boa morbi genus.

A Boam eum esse affectum tradiderunt, quando cutis rubeis pustulis exasperatur, quas Græci hydracia vocant ab Hydro angue, cuius ictibus talia tubercula excitantur. Quapropter Isidorus tumorem ex morsu Hydri ortum, ideò Boam appellari decreuit, quoniam fimo Bouis imposito sanetur Quicquid alij referant, quòd Boa sit quidam morbus, cuius causæ hactenus medicis sunt incognitæ: qua de causa Vulgò *Rubello* nuncupatur. *L. 12. Orig.*

Cæterùm Festus Boam esse tumorem crurum ex labore longi itineris genitum existimauit. Qnamuis Perottus oppositæ fuerit sententiæ; ideòq; scripsit Boam, siue Bouam morbum esse, quando corpus papularum multitudine efflorescit, ad similitudinem earum, quæ ex morsibus Boæ serpentis resultant, idq; Festo Pompeio incognitum fuisse affirmat; quandoquidem si hoc nouisset, proculdubiò Boam esse tumorem crurum, ex labore viæ productum non retulisset. Nihilominus Salmasius in Solinum sententiæ Festi videtur adstipulari, dum originem græcam huius vocabuli assignat. Inquit enim, quòd δύη passio ex labore exponitur, quæ vox Aeolicè Βύη, Latinè Boa vocatur. His addamus vnum obseruatione dignum, nimirum, quòd hodie crura diù morantium apud ignem B rubicũdis quibusdam notis colorantur, quas maculas vulgus Vaccas, quasi Boas appellat. Deniq; Βόα, nempè Boa fuit nomen meretricis, quemadmodum apud Athenæum legitur. *Huius affectionis etymum.* *Boa tumor crurum.* *Boa fuit nomen meretricis. Lib. 13.*

SINONYMA, ET ETYMVM.

BOA, vel Boua apud Perottum legitur, estq; Serpens, vt multi putant, nomenclaturam sibi vindicans ab effectu, cum sit tam immensæ molis, vt bouem integrum deglutire possit. Nihilominus, ex rei veritate, hoc animal armentorum greges sequitur, & rigua vaccarum vbera sugit: quapropter à populatione Boum, ad mentem Isidori, Boæ nomenclaturam sibi vindicauit. Hinc etiam Georgius Agricola etymum C deduxit, quia hoc Serpentis genus lacte bubulo primum ali existimauit. Ideò Georgius Pictorius in Lerna malorum hùc respiciens canebat.

Boa quidem Serpens, quam Tellus Itala nutrit
Hunc bubulum plures lac enutrite docent.

Hanc autem falsam esse etymologiam tradit Salmasius in Solinũ: cum scribat ali lacte, non esse proprium solius Boæ, sed omnium Serpentum, vt nostri rustici testificari possunt: cum omnes angues lac summoperè appetant. Deducit autem etymum ex græca voce δύνω, quæ idem significat, quod δύνειν; at Aeoles Bæotij dicebant Βύνω, inde Boa. Δύτης verò redditus vrinator, quemadmodum & δυτικοὶ, qui solet aquas subire, vt δυτικὰ ζῶα apud Aristotelem, nempè animantia, quæ in aquis se submergunt. Hinc clarè colligimus Boam speciem Hydri esse constituendam, Germanicè Vnkc dicitur, veluti Georgius Agricola in libro de Animalibus subterraneis tradidit. *Omnes serpentes lacte summoperè delectãtur.* *Etymologia græca.*

D NATVRA.

SI naturam huius Serpentis inquiramus, ex multorum Authorum sententijs comperiemus ipsam in immensum excrescere: itaut non solum longitudo, verum quoque latitudo sit admiranda. Namq; D. Claudio Principe, ex sententia Solini, occisa fuit Boa in Vaticano, quæ integrum infantem in aluo gestabat. Quamobrem non immeritò turpi aluo prædita esse ferebatur à Baptista Mantuano hoc versu.

Picta autem scytale, turpi Boa flexilis aluo.

Quamuis multi tradant hanc bestiam in Italia, ob frigidiorem aeris temperiem, in tantam magnitudinem minimè excrescere. In Calabria tamen hoc animal grandius obseruatur, quam alibi: cum illa regio sit calidior. Cæterùm in regionibus Indicis immensa propemodum huius animantis auctio obseruari perhibetur. *Boa est magnus Serpẽs*

Quoad qualitatem veneficam; Albertus prodidit ictum Boæ malignum, & venenatum

Qualitas veneni.

tum eſſe,ſed ſibi conſtare non videtur,quoniam paulò ante ſcripſerat Boam eſſe de genere Draconum tertij ordinis: cum tamen venenum tertij ordinis non curandum, & nihili faciendum eſt ſtatuerit. Communis tamen opinio Authorum eſt Boam morſu inflammationem tantummodò generare. E

DE HYDRO MARINO. Cap. XX.

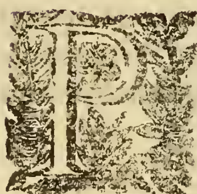
SYNONIMA, ETYMVM.

Ordinis ratio.

Lib.2.hiſt. Anim. cap. 15.

Draco marinus Plin.

Ophidion.

POSTEAQVAM Plinius, Aelianus, & Solinus Serpentes tam in aquis dulcibus, quàm ſalſis degentes, Hydros nuncuparunt, & hactenus de Hydro aquarum dulcium actum ſit, rationi conſonum eſſe iudicauimus, de Serpentibus etiam marinis ſermonem habere. Et licet in hiſtoria Piſcium, horum mores fuerint examinati: nihilominus ad anguium hiſtoriæ perfectionem, horum etiam natura præſenti in loco ponderanda eſt. Itaq; Hydrus marinus Ariſtoteli ὄφις θαλάσσιος, rēpè Serpens marinus nuncupatur. Plinio, vt in progreſſu hiſtoriæ patebit, Draco etiam nominatur. At Bellonius, & Saluianus hunc Plinio Ophidion quoq; dici opinantur. Verum Rondeletius,& rectè,vt noſtra fert opinio,hos diuerſos eſſe animantes oſtendit. Etenim Ophidion, licèt Congro (cui colore, & corpore Serpentem marinum aſſimilat Ariſtoteles) ſimilem eſſe referat: tamen Ophidion ipſi exiguus eſt piſcis: cum tamen Serpens marinus permagnus,& non paruus dicendus ſit. Rurſum Saluianus tradit Serpentem marinum Aeliano planè fuiſſe incognitum, quoniam μύρος etiam, vt credit, anguem marinum appellari ſcribat. Cæterùm non animaduertit μύρος, ob anguinam figuram, ita nominari, quod hodierni etiam piſcatores, ex Rondelatio præſtant. F G

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

Hydri marini magnæ molis.

IN Africa,referente Ariſtotele,magnitudo marinorum anguium admiranda eſt:nōnulli enim (inquit) vbi triremi applicuiſſent, oſſa multorum boum vidiſſe narrant, quos abſumptos fuiſſe ab anguibus non dubitarent; cum triremes in altum productas quamprimum angues inſectarentur, & nonnulli aggreſſi triremem euerterent. Immò Olaus Magnus tradit circa Noruegiam interdum apparere Serpentem ad centum, vel ducentum pedes longum, tranquillo etiam Mari Nautis infeſtum: itaut hominem interdum à naui abripiat. Nauim ab eo inuolui aſſerunt tantam, quantæ ferè in noſtris fluuijs maiores fieri ſolent,quæ mercium vecturæ deſtinantur,& inuolutam ſubuerti:deinde ſpiras ſupra mare tantas aliquandò erigere, vt nauis per vnam trāſire poſſet. Idem Olaus Magnus alterius marini Serpentis iconem exhibet, quem flauo inſignitum colore in Balthico, vel Suecico Oceano verſari prodidit, triginta, aut quadraginta pedes longum; qui, niſi irritatus, neminem lædit. Hic quoad corporis figuram ſimilis eſt ei, quem nomine veri, & genuini Serpentis marini expreſſimus. H

Serpēs Balthiei Oceani.

Li.6.c.23.

Hydri marini vbi ma rini.

Plinius quoque teſtificatur apud inſulas quaſdam ante Perſidem, Hydros marinos vicenum cubitorum terruiſſe claſſem. Et Solinus inter Promontorium Carmaniæ, & Arabiam, quinquaginta millia paſſuum interiacere, deinde tres inſulas eſſe ait, circa quas Hydri marini vicenum cubitorum longitudine egrediuntur. Sinthum fluuium maximum eſſe eorum, qui circa mare rubrum ſunt, & plurimùm aquæ in mare ducere, itaut procul ab eo in pelagus aqua candicans profluat, Arrianus in nauigatione maris rubri fatetur: cæterum nauigantibus è pelago versùs hanc, regionem, in qua ſe Sinthus amnis exonerat coniecturam de loco facere ex Serpentibus, qui ex alto eis occurrunt.

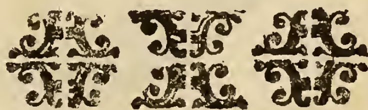
A tur. Et paulò post addit; sinus, qui Baraces appellatus, valdè periculosus, & nauigantibus vitandus est &c. Ad eum autem à pelago tendentibus, loci inditium faciunt Serpentes, qui prægrandes, & nigri sese offerunt. Nam in sequentibus locis, & circa Barygazam minores, & colore luteo ad aureum inclinante obuij sunt. Denuò Barare sinus est ad fluuium ibi se exonerantem, &c. Hæc etiam regio è pelago adnauigantibus prænoscitur ex Serpentibus, qui illic obuij sunt, capite, quale Draconum est, oculisq; sanguineis. Meminit item Virgilius maximi Serpentis marini, quando de Laocoonte Neptuni Sacerdote cecinit hunc in modum. *Serpentes grãdes, & nigri.*

Laocoon ductus Neptuni sorte Sacerdos *L. 2. Aeneid.*
Solemnes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterq; ad littora tendunt.
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæq;
B *Sanguineæ exuperant vndas: pars cætera pontum*
Pone legit, sinuatq; immensa volumine terga,
Fit sonitus spumante salo, iamq; arua tenebat,
Ardentesq; oculos suffecti sanguine, & igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

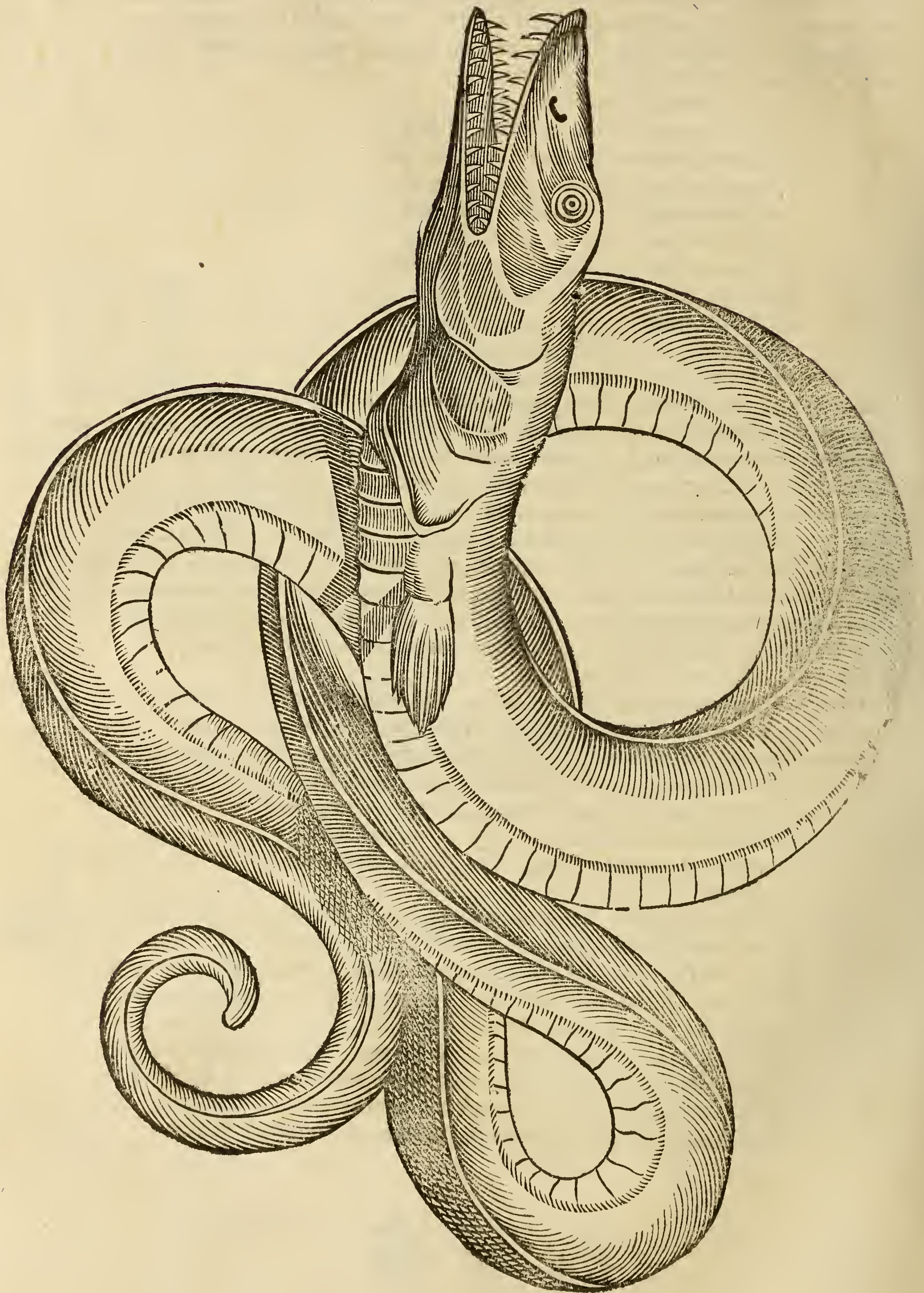
Verùm, quoad Serpentem marinum propriè dictum, is ab Aristotele duobus in locis eleganter describitur. Illum enim Serpentibus terrestribus assimilat, nisi caput haberet Congro simile: item colore, & corpore Congri, sed ore terrestribus anguibus acutiore. Gilius verò vir alioquin prudens marinum Serpentem eum esse credidit, qui, aliorum virorum doctorum iuditio, eiusdem Aristotelis Acus esse perhibetur, cuius caput in fistulam longam, acum imitantem definit; ideoq; nostris piscatoribus tales pisces *Aguselle* ab acu nominantur, & à Gallis Trombete, quia rostrum tubam imitetur. Prætersquamquod Acus à capite ad podicem, corpore est hexagono, à podice ad caudam quadrato; quæ forma neq; anguibus terrestribus, neq; marinis, neq; ipsis Congris competit. Deceptus autem est Gillius, quia Aristoteles anguibns marinis os acutius, quàm terrestribus, assignauit. *Li. 2. hist. Anim. cap. 14. & l. 6. c. 37.* *Acus Aristotelis est piscis.* C

Genuinum autem marinum Hydrum Bellonius, & Saluianus exhibuerunt, nimirum eumdem, quem nos multis spiris implicatum repræsentamus, non quia per mare ita inuolutus incedat, sed tantùm ad exprimendam longitudinem, ita pingitur. Addit præterea Aristoteles, in descriptione, colorem anguis marini Congro esse ἀμαυρότερον, idest, Gaza interprete, obscuriorem. Bellonius hunc colorem obscuriorem, nigriorem exponit, quam sententiam affirmare non audet Saluianus immemor eorum, quę ab Aristotele recitata fuerunt, quando scripsit, complura horum anguium esse genera colore numerosæ varietatis. *Hydrus marinus genuinus qualis.*

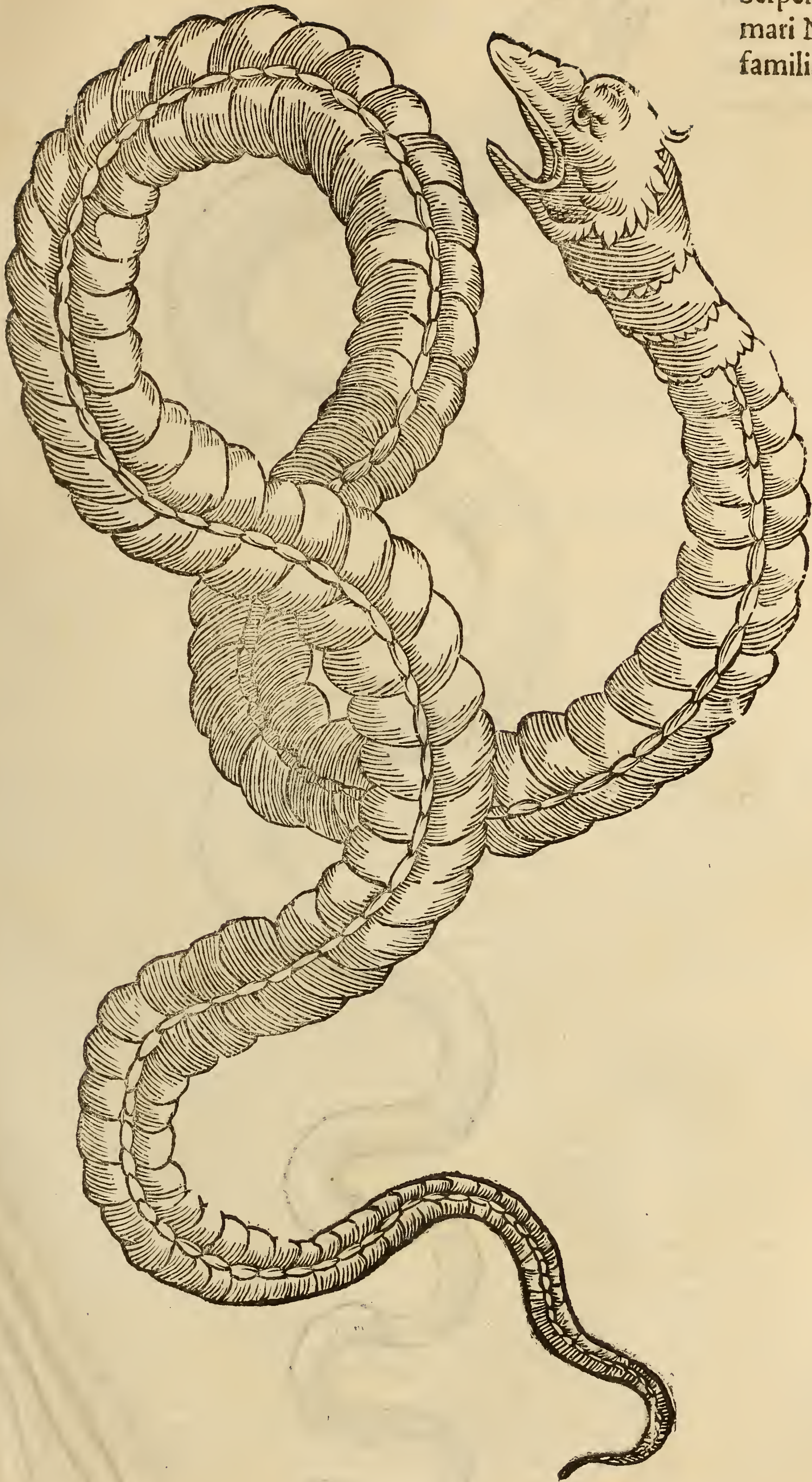
Interim ipse Saluianus suum Serpentem marinum dorso subrubro, lateribus subflauis, & imo ventre subalbido esse pronuntiat. Rondeletius hoc animal sic describit. Est terreno, vel fluuiatili simillimus, & ad trium, vel quatuor cubitorum longitudinem Serpens marinus accedit. Corpore est rotundiore, quàm anguilla, capite Congro simili. Maxilla superior inferiori est longior. Dentes in maxillis, & in palato, ritu murænæ, sed rariores habet. Pinnulas duas ad branchias, veluti anguilla. Colore est fuluo præter ventrem, & rostrum, quæ partes sunt cinerei coloris: Oculi flauescunt. Internis partibus à murænę non discrepat. Huius Serpentis cadauer exsiccatum, quod adhuc in Musæo Illustriss. Senatus Bononiensis seruatur, fuluum etiam colorem retinet. *Descriptio ex Rondeletio.* D

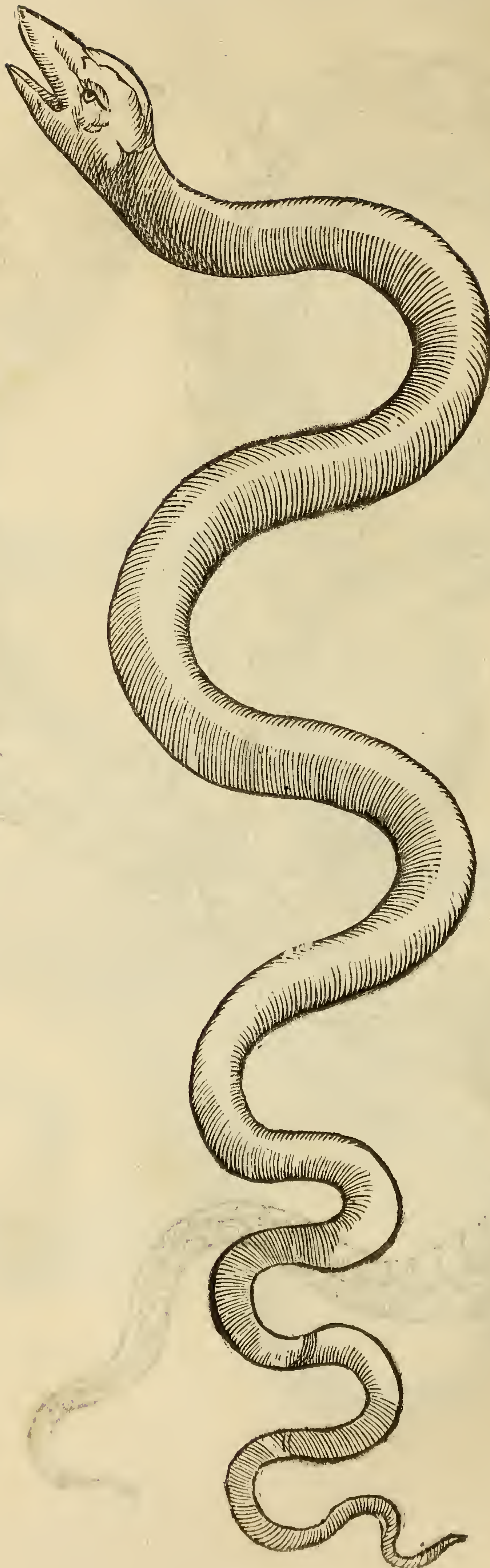
Serpens marinus.

Serpens marinus mari Noruegico familiaris.

300
Serpens marinus flaui coloris mari Suetico familiaris.

A

LOCVS.

SERPENTEM marinum in locis omnibus Maris indiscriminatim stabulari non est asserendum: siquidem negat Aristoteles in altissimis gurgitibus nasci. Nunquid postea flumina quoq; frequentet, in dubium verti potest: quoniã monimentis mandauit Aristoteles, serpentium alios terrestres, alios aquatiles esse; quamquam maxima pars sit terrestris, exigua ferè aquatilis, scilicet fluuiorum incola. Verumtamen cum hic, de quo in præsentia agitur, nusquam in aquis dulcibus inuentus sit, marinum tantummodo esse anguem affirmabimus. Neq; hoc præcitatæ Aristotelis sententiæ repugnabit: cum ibi non de Serpentibus marinis, sed de fluuiatilibus, quos vocant Hydros, tantùm differuerit, qui toto cælo ab anguibus marinis discrepant. Præ-
B terea hos Congro, corpore, & colore similes esse, illos verò parùm ab aspide distingui posse retulit. Demùm Hydri veneno nullis cedunt Serpentibus, cum Serpens marinus planè sit innoxius. Item Hydrus respirat, & pulmones habet, cum Serpens marinus branchiatus sit, & respiratione careat.

Lib. 2. hist. An. ca. 14.

Differẽtia inter hydrũ marinum, & fluuiatilem.

NATVRA, ET MORES.

ARISTOTELES Serpentem marinum non solum ἀμαυρότερον, idest, vt nonnulli peritiores interpretantur, colore minus intenso, quàm sit Congrus; verum etiam σφοδρότερον, idest, vehementiorem esse promulgauit; siue, vt Theodorus Gaza vertit, acriorem: siquidem hæc vox ad mores huius animalis referenda est, non autem ad corporis longitudinem, vt Bellonius sapienter retulit. Si captus, dimittatur
C foris (ἐὰν δὲ φοβηθῇ, καὶ λυθῇ, Vuottonus sic reddit, si timeat, atque piscatores euertat) arenam rostro quamprimùm adacto terebrat, subitq; totus. Plinius, cum alibi draconem Aristotelis, Araneum appellauerit, hoc tamen in loco, pro Serpẽte marino, Draconem marinum pronunciauit, dum inquit: Draco marinus captus, atq; immissus in arenam, cauernam rostro mira celeritate excauat. Et quamquam Rondeletius Draconem, siue Areneũ piscem idem etiam præstare tradiderit, nihilominus huic nullam fidem adhibendam esse putamus, tum quia hoc animal nullo rostri mucrone est instructum, vt Serpens marinus, tum quia obtusa capitis magnitudine impeditur. Quamobrem certum est, ab Aristotele hanc proprietatem Serpenti tantùm marino assignatã fuisse. Hoc autem monendum fuit, ne quis hac occasione, res diuersas confundat, id quod Albertus fecisse videtur, vt in Aranei, siue Draconis historia ostensum fuit.

Lib. 9. cap. 27.

Proprietas mira huius animalis.

Gesnerus, ex Germanico Schiltbergeri cuiusdam Bauari Monacensis libro de peregrinationibus suis, quas captiuus à Turcis obiuit, pugnam Serpentũ marinorũ, & terre-
D striũ describit, quam licèt pro certo non habeamus, eam nostro huic animanti conuenire, hic tamen eam adscribere libuit, quoniam simpliciter Serpentes marinos nominat. In Regno Genyck vocato, vrbs est nomine Sampson. Eam quo tempore ego apud Vueiasitam Turcarum Regem eram, Colubri aquatiles, Serpentes terrestres innumeri circumquaq; per milliaris ferè spatium circumdabant. Venerant autem hi è syluis, quæ multæ sunt in vicina regione Trieusik dicta, illi verò è mari. Hi dùm colligebantur, per nouem dies, nemo, præ metu, ex vrbe egredi audebat, quamuis neq; hominem, neq; cætera animalia læderent. Quamobrem vrbis, siue regionis Princeps, ne quisquam etiam hominum eos læderet, edicebat: non sine iussu Diuino rem adeo mirabilem, & magnæ alicuius mutationis signum euenire interpretatus. Decimo die, duo hæc Serpentium genera inchoatum diluculo conflictum ad Solis vsq; occasum produxerunt, quo animaduerso, Princeps cum paucis equitibus vrbem egressus, pugnam spectare voluit; Cedebant autem Serpentes aquatiles terrestribus. Reuersus in vrbem, ac postridie denuò egressus nullos amplius viuos, sed occisorum tantùm Serpentium octo millia reperit, quos omnes, scrobe defossa, humo tegi curauit, & Vueiasitæ Regi nuper ea

Pugna Serpentum marinorũ, & terrestriũ.

Princeps ad spectandã pugnam Serpentum egreditur.

vrbe potito, euentum litteris nunciauit, qui, hoc oſtento tanquam ſibi proſpero, & fælicia portendente, gauiſus eſt. Hæc ille. E

Serpentes autem marinos in terra aliquandiù degere poſſe ex Ariſtotelis ſententia probari poteſt, cuius verba in capite de Congro recitata fuerunt. Item dari Serpentes, qui è terra in mare exeant, teſtatur Bellonius his verbis. Cum circa Abydum obambularem, in paruis quibuſdam alueis, ſeu canalibus ſalſis inueni Serpentis terreſtris ſpeciem, qui toto ferè die in mari viuit, quemadmodum Coluber, in aqua dulci: ſomni verò cauſa in terram egreditur. Colore fermè rubet, ſed maculis etiam fuſcis, aut cinereis varius eſt.

Serpentes à terra aliquando in mare exeunt.

VSVS IN CIBIS, & Medicina.

F

BELLONIVS, in libro ſuo Gallico de piſcibus, Serpentem marinum eſui quidem ſcribit eſſe aptum, quemadmodum cæteri animantes marini longi, & lubrici, vt Congri, anguillæ, muſtelæ, & ſimiles, verùm propter nimiam cum terreſtri Serpente ſimilitudinem, plerosq; ab hoc animali conſpecto, tanquàm ab angue, & non piſce abhorrere aſſeuerat. Si vim medicam huius beſtiæ perpendamus, Plinius ad vrinę incontinentiam valere tradidit, dummodo cum radice lilij adhibeatur.

Serpēs marinus edulis

L. 32. c. 2.

DE SCOLOPENDRA MARINA. Cap. XXI.

SYNONIMA.

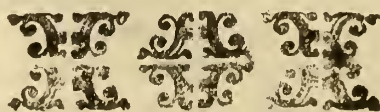
G

VT hęc Serpentium hiſtoria omni ex parte perfecta, & in genere ſuo abſoluta eſſet, nonnulla de hoc animali ad inſectorum genus ſpectante addere libuit; tum quia inter reliquos Maris animantes, veluti hirudines, & lūbricos marinos, graphicè anguem repræſentet, tum etiam, quoniam in Inſectorum hiſtoria, omnes Scolopendrę icones non fuerunt impreſſæ. Quare cum in antecedenti capite, de Serpente marino egerimus, non erit abs re in præſenti de alia beſtia marina diſſerere. Itaq; σκολόπενδρα θαλάττια, nempè Scolopendra marina, ob ſimilitudinem cum terreſtri, ita nuncupatur, quia terreſtris ſic fuit nominata, quaſi ἔχουσα σκολόπα ἐν τῇ ἕδρᾳ, quoniam in extremo (quod caudæ loco eſt) ſupereminеat corniculum, quaſi radius, atq; impactus aculeus: cum σκόλοψ ſurculum acutum inſtar aculei ſignificet. Plinius autem hāc beſtiam marinam Scolopendram ſemper appellauit, terreſtrem verò nunquam Scolopendram, ſed centipedam tantùm cognominauit, cum hoc nomen alio etiam Inſecto, nimirum Oniſco, ſiue Aſello competat, quem Vulgus centipedam, & millepedam ſolet indigitare. Qui plura de Scolopendris intelligere voluerit, confugiat ad hiſtoriam Inſectorum, vbi de terreſtribus, & marinis vbertim pertractatum fuit. H

Ordinis ratio.

Etymum Scolopēdræ terreſtris.

DIF-

A

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

IN Historia Insectorum traditum fuit scolopendræ marinæ duo esse genera: nam altera in genere Insectorum, altera in genere Cætorum reponebatur, & de hac postrema in historia piscium sermo fuit habitus. Cæterùm Scolopendræ marinæ de genere Insectorum duas assignare species non dubitamus: quandoquidem vna multis pedibus hirsuta apparet, altera verò marinum anguem æmulatur. Hæ igitur ad Aristotelis mentē, aspectu, terrestri Scolopendræ sunt similes, & magnitudine paulò inferiores, coloreq; magis rubentes. At forma scolopendræ terrestris, quoad caput, & caudam diuersa est, quæ varietas in Scolopendris Rondeletij non obseruatur, immò veluti tot lumbrici apparent. Hoc autem non asseueramus non ad explodendam Rondeletij opinionem, sed vt lectori ponderandum proponamus, num sit alia Scolopendræ
B marinæ species, quæ descriptioni Aristotelis magis quadret.

Scolopēdræ duplex genus.

Quamuis Vuottonus textum Aristotelis, in quo scolopendræ marinæ terrestribus minores declarantur, semper suspectū habuerit: quandoquidem si scolopendra marina esset minor terrestri, hamum quantumuis exiguum deglutire nequiret. Et tamen idem Aristoteles, Theodoro Gaza interprete, scripsit, quando pisces, qui vulpes nuncupātur, hamum deglutisse sentiunt, sibimet ipsis, vt centipeda, opitulantur: nam longius sese offerentes lineam abrodunt, & Scolopendræ alio ingenio se liberant, nimirum semetipsas inuertendo, donec hamus excidat: ergo hæ terrestribus maiores sunt constituendæ. Licèt multi authores textu Aristotelis decepti in eādem venerint sententiam. Albertus enim Scolopendras marinas minores terrestribus statuit, dum inquit, Serpentes, & pisces verè dicti carent pedibus, in mari tamen versatur animal, quod vocatur quadraginta quatuor, cum tot pedes habere videatur: simileq; huic aliud per terram diuagatur eodem appellatum nomine, sed in mari versans minus terrestri esse per-
C hibetur. Brasauolus Scolopendræ terrestris iconem duos pollices longam ostendebat. Rondeletius minorem Scolopendram ad palmum, maiorem verò ad cubitum accedere tradebat. Gillius Scolopendram marinam, quam vidit, digiti longitudine fuisse asseruit. Deniq; Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres marinas terrestribus lōgiores esse decreuit: nec præter rationem, quoniam nos Scolopendræ icones ad cubitum penè accedentes exhibemus, quarum altera est nuda instar anguis, altera verò pedibus hirta, & coloris amethystini.

Descriptio huius animalis.

Quādo ab hamo se liberent.

Animal vocatum Quadraginta quatuor.

NATVRA, ET INGENIVM.

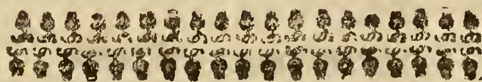
GILLIVS hoc animal, ob tetrum odorem, piscatoribus infestissimum esse pronunciat: propterea quòd hamum ab hac bestia contactum cæteri pisces fætido pulsi odore vitent. Præterea si hoc animal hamum fortè deglutiuerit, hoc in-
D genio se liberare dicitur: inuertit enim se euomendo interanea, donec hamus cadat, & denuò, absorptis intestinis, non secus, atq; prius valet. Idem confirmat Plinius, & memorat etiam Plutarchus in libro de his, qui serò puniuntur à Deo. Hinc Pierius Valerianus scriptum reliquit, quòd Prisci significaturi hominem ab affectibus cruciantibus se liberantem, Scolopendram marinam effigiebāt, cum hæc bestia se inuertendo ab hamo, & piscatoribus se redimat.

Teter odor huius animalis.

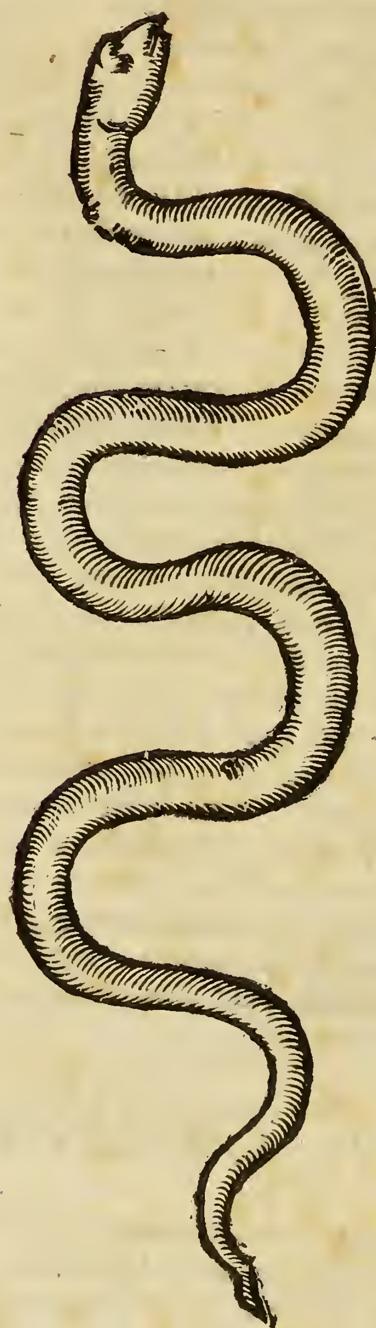
De veneno huius animalis, Aristoteles, Oppianus, & Aelianus retulerunt Scolopendram marinam, tactu, terrestri nocentiorem esse, nec non morsu vrere, & rubicundum in cute colorem excitare, quod symptoma vrtica etiam inducere solet. Curatio autem huius veneni cum eadem sit, quæ terrestris, lectorem ad historiam Insectorum relegamus.

Hieroglyphicum scolopendræ.

Venenum huius animalis quale.

Scolopendra marina.

VSVS IN VARIIS.

Pſilothra ex quibus parentur.

MEDICAMENTA, quæ pilos diſperdunt, ad mentem Galeni, ex comptorijs libris Critonis, primitùs ex Scolopendris marinis, deinde etiam ex vrtica marina, ſtellis marinis, & nitro, & amurca concinnantur. Plinius verò ſua pſilothra ex cinere marinæ Scolopendræ parat: deinde eumdem cinerem cum melle, ad ſtrumas debellandas, permiſcere ſolet. Deniq; Tarentinus, ad coercendas anguillas, ſuam eſcam ſic componit. Recipit ſcolopendræ marinę drachmas octo, caridum fluuiatilium tantumdem, ſeſami dracham, quibus ſimul exceptis ad prædictum vſum vtitur.

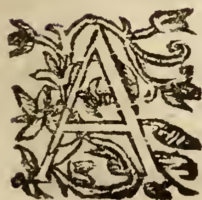
DE

A

Scolopendra marina amethystini coloris.

DE SERPENTIBVS EXOTICIS. Cap. XXII.

AD calcem huius libri, Serpentes exoticos examinandos reiecimus, quoniã partim terrestres, partim aquatiles ab Authoribus esse traduntur. Verũ inuestigare, ad quod genus tot peregrini, & Indici Serpentes in historijs memorati referendi sint, difficile admodum esse, ex mente doctissimi Clusij, pronunciamus. Prӕterquamquod scriptum etiam reliquit Aelianus multa, & varia esse anguium genera, quorum species omnes persequi velle infinitum foret. Itaq; ne quid intactum ad hanc spectans histo- *Li. 5. Exotic. c. 19.*

riam omittatur, prima fronte ponderabimus illos angues, quorum nomina ab Authoribus proponuntur, cum tamen noſtra ætate ſint incogniti: deinde pedetentim per aliorum differentias partim à colore, partim à magnitudine, & à natura deſumptas deſcendemus. Quoad primum Aelianus tradidit, Hyenam, præter animantem quadrupedem, eſſe etiam Serpentem vtriuſq; ſexus participem; quocirca altero anno mas, altero fœmina obſeruatur: eamdem ſententiam Orus Apollo in Hieroglyphicis amplectitur; cum adhuc tale animal in rerum natura dari incertum ſit; & præterea non eſt veriſimile talem ſexus mutationem aſſignari poſſe. E

Hyena ſerpens videtur.

Serpentes λίβυες leguntur apud Heſychium; & Nicander in Theriacis Libyas angues inter innoxios recenſuit canens.

Plures reptilium, quæ non ita noxia, formæ
Per denſas habitant ſyluas, per opacaq; luſtra,
Quos Elopes, Libyaſq; coronatoſq; myagros
Dicunt.

Ammoditæ non ſunt libyes.

Scholiaſtes autem Nicandri λίβιας τὲς ἀμμώδεις vocat, quaſi hos Ammoditas eſſe ſenſerit, ſed proculeubiò fallitur: quandoquidem Ammoditæ ictu interimunt, cum Libyes inter angues innocuos à Nicandro collocentur. F

Meminit Georgius Pictorius, in Lerna maiorum, cuiuſdam Serpentis Tarantæ nomine, dum canit.

In vita lædit nullum Taranta crudelis,
Poſt mortem Serpens, ſed violentus erit.

Taranta Serpens.

Quid autem voluerit intelligere per Tarantam, non facilè eſt apprehendere, niſi fortè Tarantulam, ſtellionis ſpeciem, de qua inter quadrupedes actum fuit. Memorat etiam Suidas Serpentes Argolos, quos Alexander Macedo, Argo Pelaſgico Alexandriam deferri, & in flumen, pro extinguendis aſpidibus, conijci curauit. Item Geſnerus Mergolos angues ex Africa delatos nominat; qui poſtea, & quales ſint, & an in aquis mergantur, vt nomen indicat, ſe ignorare aſſeuerat. Inſuper τρισσὸς, εἶδος ὄφεος, nimirum Triſſos ſpecies Serpentis apud Heſychium, & Varinum legitur, ſed poſtea nulla Serpentis deſcriptio aſſignatur. Notum ſolum eſt, quòd τρισσὸ, & Atticè τριττὸς triplex exponitur, & Aliter etiam trinus, vel ternus redditur. Tandem multa nomina barbara anguium, vt Ames, Butriſa, Dunios, & Eraton apud Syluaticum leguntur, ſed quos indicent Serpentes, ipſi ſoli notum eſt. Poſtremò hæc nomina, Guaſſeuabras, vel Semabras, apud Auicennam, Serpentem denotare videntur, dum inquit, quando emplaſtrum cum radice Endiuiæ paratum ponitur ſupra ictus Scorpionis, vermium venenoſorum, veſpæ, & Serpentis Guaſſeuabras, vel Semabras, proculdubiò confert. Verùm, ſi nos memoria non fallit, hoc nomine Arabico, Salamandram deſignari, in Hiſtoria Quadrupedum digitatorum, retulimus. G

Nomina anguium barbara quæ.

Salamãdræ nomen Arabicum.

Si contemplemur exoticos Serpentes, ratione colorum, quibus decorantur, hi diuerſi eſſe perhibentur: namq; in primis narrat Clitarchus, referente Aeliano, in India Serpentes ſexdecim cubitorum generari, deinde alios multò minores varijs pigmentis diſtinctos, & verſicolores ſpectari: vittas enim à capite ad caudam pertingentes habent, quarum aliæ æreo, aliæ argenteo, aliæ rubicundo, & aliæ aureo colore refulgent. Item, ex Petro Bembo, Serpentes ſeſquipedales in aquis, & terra viuentes, ſpecie colorata ſpectabiles in Cuba Inſula ſtabulantur. Immò, ex tertia parte hiſtoriæ Indicæ, Serpentes apud Indos diuagantur Boiquatrara nominati, quæ vox Indica anguem picturatum deſignat. Rondeletius quoq; monſtrat iconem Serpentis aquatici rufeſcentis à doctiſſimo viro Gulielmo Pelicerio Monſpellienſi Epiſcopo obſeruati, cui terreſtris anguis ſpeciem aſſignat, colore rubro decoratam, cum lineis obliquis, & ſinuoſis à dorſo ad vẽtrem ductis, eamq; lineam à capite ad caudam protenſam ſecantibus. Huius ſciſſuram oris non admodum grandem, dentes acutos, & ſerratos, branchias opertas inſtar ſquamoſi piſcis, eſſe prædicat. In dorſo à capite ferè ad caudam, quędam veluti capillamenta tenuia, pariterq; in aluo obſeruat. Hinc multi ſimilem ſpectantes iconem, Myrum eſſe prodiderunt, licèt perperam: ſiquidem prænominatus Serpens branchias operculo oſſeo tectas, pinnaſq; ad natandum maiuſculas habet, quibus conditionibus Myrus, & Muræna carent. H

Differentiæ ratione colorum.

Lib. 6. hiſt. Venetæ.

Boiquatrara nomen Indicum.

Serpentis rubeſcẽtis deſcriptio.

Strabo & ipſe Serpentis punicei coloris meminit: hunc fortè Ælianus Porphyrum appel-

A appellauit apud Indos nascentem, dodrantali magnitudine, aspectu purpuræ simili, capite candido, & dentibus carentem, quem venatores inquirunt per montes meridiei obuersos, è quibus Sardo gemma effoditur. Hoc animal non mordet, sed locus vomitu bestiæ consperſus subitam contrahit putredinem: quapropter per caudam suspensus duplex veneni genus eructare dicitur; alterum ab animali viuente reiectum, quod est nigrum, speciemq; electri referens, alterum simpliciter nigrum, quod ab ore mortui animantis prodit. Prioris si detur tantum, quantum est granum sesami, confestim, cerebro per nares patientis effluente, necat, alterum verò exhibitum, tabem inducit.

Porphyri Serpentis descriptio.

Ad magnitudinem exoticorum anguium mentem si conuertamus, proculdubio cōperiemus in regionibus Indicis permagnos nasci Serpētes, sed in Peru maximos, & minus veneficos: siquidem Hispani, vt legitur in Historijs, Peruanā lustrantes Regionem, Serpentem longitudine viginti pedū, & latitudine proportionata offenderunt, in cuius interempti aluo paruum capreolum, & integrum inuenerunt. In Malabar etiam Iulius Scaliger Serpentes octonum pedum, aspectu horribiles, innoxiosq; obseruat, qui pue-
B rorum amore facilè detinentur; ideoq; Pæderotas nuncupat. Immò clarissimus vir Carolus Clusius narrat, quòd anno Domini tertio supra millesimum, & sexcentesimum, conspicatus est iconem Serpentis Indici longi octo pedes romanos, cum latitudine proportionata, cuius corpus, more aliorum, squamis erat tectum, & maculis variarum, & elegantium formarum consperſum, summa parte candida, dentibus hamatis, & lingua tenui, & bisulca. Denuò in eodem libro Clusius describit peregrinum Serpētem, cuius pellis longa erat nouem pedes romanos, medio autem corpore lata pedem, supra extimam caudam latitudo erat sex vnciarum, extima verò cauda duarum, squamæ erant variorum colorum elegantissima serie distinctorum: siquidem dorsum à capite ad extremitatem caudę nigricans, veluti clypeiformibus maculis erat ornatum. Extrema verò cauda maculis etiam nigris, sed oualis formæ distincta. Pariter latera maculis nigris alterius tamen formæ refulgebant. Vnde Clusius sibi persuadebat hanc pellem ex America, aut Insulis illi adiacentibus fuisse delatam: cum in Cuba insula magni Serpentes triginta pedes longi generentur, & humani fæmoris crassitudinem æquantes;
C quemadmodum Consaluus Ferdinandus Ouiedus in historia generali testificatur. Intellexit præterea Clusius hunc esse de illorum Serpentum genere, qui in interiore Brasilianorū regione nascuntur, atq; in arboribus vt plurimùm versantur, nam in aliquem vicinum insiliunt, brachiaq; multiplici nexu ligant, & quia nudi incedunt Brasiliani, os suum in anum illorum inserunt, adeoq; violenter sugunt, vt spirandi facultatem illis adimant, & nisi cultrum, vel aliud ferreum instrumentum præ manibus habeant, quo confestim animal conficere possint, proculdubio illis pereundum est. Num verò in aquis etiam versetur, non explicat.

Differentiæ ratione magnitudinis.

Cap. 18.

Descriptio Serpentis Americani

L. 17. c. 6.

Proprietas Brasiliani Serpentis.

Habemus tamen in historia Americana, quod in flumine quodam Vrquaia nominato Serpentes natant longitudine quatuordecim passuum, & latitudine duarum vlnarum, capitibus super vndas semper eminētibus, intuentes, num aliquis flumini appropinquet: nam aliquem, vel bibendi, vel lauandi gratia accedentem cauda inuolutum, in amnem trahentes deuorant. Hinc colligendum est Americam nutrire Serpentes, & colore, & corporis magnitudine ab Europeis valdè discrepantes. Immò maiori ad-
D miratione dignum est, quòd Syluicolæ Americani, Serpentes magnitudine brachij, quinq; ferè pedum longitudine, rubedine, & nigredine discolores apprendunt, & has immanes anguillas terrestres domum deferentes frustatim incidunt, & coctis in sumptuosis epulis vtuntur.

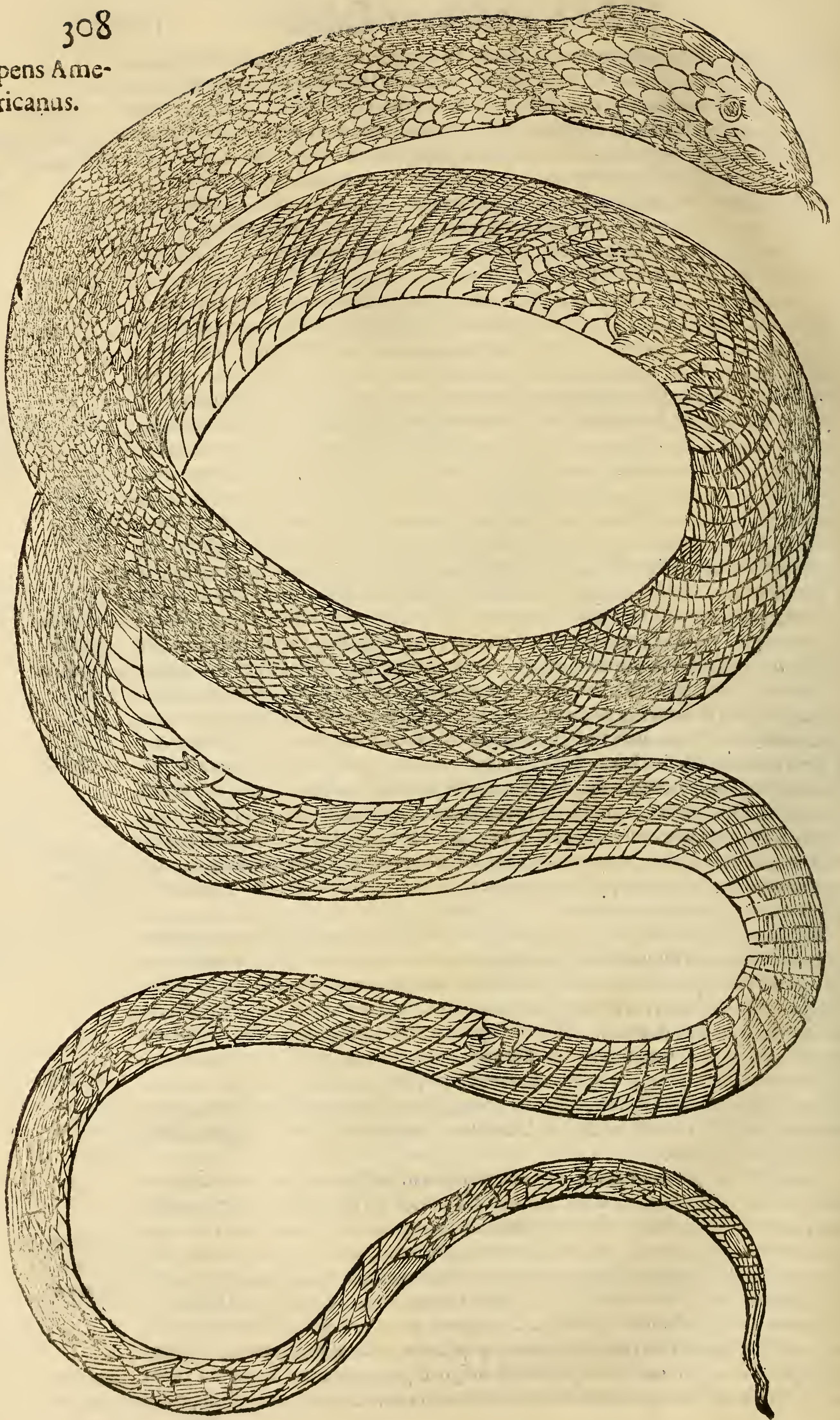
Anguillæ terrestres Americanorum.

Quoad maleficam exoticorum anguium qualitatem, relatum esse superius Serpentes Indicos, vt plurimum esse innocuos, hinc tamen non fit, quin aliqui veneno redundent. Etenim Aristoteles monimentis mandauit, in regione Indica nonnullos esse paruos Serpentes tam venenosa qualitate refertos, vt incolæ, aduersus eorum virus, nullam antidotum inueniant. Rursum addit, in agro, in quo crescit Laser, anguem quemdam pusillum nasci, cuius remedium est lapis ex sepulcro cuiusdam Antiqui Regis: lapidem enim vino perfundunt, illudque confestim bibunt. Amplius in tertia parte historiæ Indicæ legimus Serpentes quosdam, apud Indos, Boiroinizaga, nempè frigidos nuncupatos diuagari, qui ictibus patientem insigni frigore afficiunt. Versantur etiam ibi alij Serpentes non admodum magni, qui proficiscens strepitum quemdam, more nola-

Serpentum exoticorū venenum.

Serpentes frigidi nūcupati.

Serpens Americanus.

A nolarum, edunt, & ictu sunt lethali. Item de alijs innumeris huius generis, historia Peruana legenda est.

Ad finem, vnum circa Serpentes exoticos, obseruatione dignum, non est omittendum, nimirùm nonnullos, ritu viperarum, fœtus viuos, non autem oua eniti: Id autem duo Patres Iesuitæ incidenter obseruarunt, qui in Brasiliam accedentes, vt Doctrinam Christianam docerent, ibi anguem magnum in spiram conuolutum, iuxta viam, iacentem conspicati, signo crucis prius muniti interfecerunt: sed mox tres, vel quatuor Serpentes minores illius generis per terram salientes viderunt, ideoq; Patres admirati, tandem ex cadauere anguis occisæ eos egredi animaduerterunt: propterea reuersi baculo illud percutientes, reliquos numero vndecim exire coegerunt: quamuis postea ab Indis intellexerint ab hoc Serpentis genere quadraginta fœtus aliquando prodire. Vtrum modo dentur apud ipsos species anguium etiam ouiparæ, facilè adducimur, vt id credamus; cùm pariter apud nos aliæ ouiparæ, & aliæ viuiparæ obseruentur.

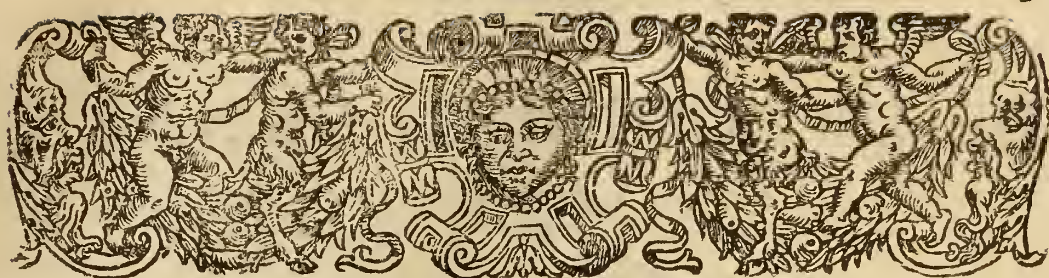
Serpentes viuipari reperiũtur apud Indor.

Numerus fœtus anguis Indici.

FINIS PRIMI LIBRI.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONON.

SERPENTVM, ET DRACONVM HISTORIÆ.

Liber Secundus.

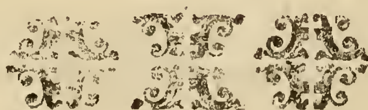
ORDINIS RATIO.

OC Serpentum opus in duos libros, prima huius hiſtoriæ fronte, digeſſimus; vt in primo, notiorum examinata natura, in altero minus notorum, nempè Draconum mores innoteſcerent. Horum autem cum variæ aſſignentur ſpecies: primitùs ab illis, vel aliqua criſta inſignibus, vel ob molem corporeã, Draconibus nuncupatis, inchoabimus. Et quamuis Pauſanias Serpentes, Megalaunas appellatos, ad molem triginta cubitorum excreſcentes, quales India, & Africa nutrit, non vocari ab Epidaurijs Dracones, ſed ex alio quodam genere eſſe affirmauerit: cum Epidaurij, ex eodem Pauſania, non quoſuis Serpentes ad immanem grandeſcentes auctum, Dracones, ſed tantùm Epidaurios, illoſq; ſacros exiſtimantes indigitauerint. Nihilominus communem Authorum nos ſecuti opinionem, in præſentia Serpentes annoſos, vel aliquibus criſtis præſignes Dracones nominamus. Itaq; prima facie de Draconibus alis, & pedibus carentibus agemus, poſtea de bipedibus, & tandem de bipedibus ſimul, & alatis verba fient.

Megalauna Serpentes quales ſint.

D

DE

E

DE DRACONE IN GENERE.
Cap. I.
ÆQVIVOCA.

Viri nomine Draconis vocati.

ON defuerunt, apud Priscos, viri, nomine Draconis, insignes, vt Draco Atheniensis legislator ante Solonem, cuius leges postea Solon, præterquàm, quæ de cæde erant constitutæ, propter seueritatem, abrogandas curauit: cum vnà omnibus pœna esset constituta, vt etiam desidiæ damnati, aut qui olera surripuissent, capite plecterentur: hac de F causa Demades hanc sententiam proferre solebat: Draconem non atramento, sed sanguine leges scripsisse, hinc ortum est illud adagium. *Draconis lex.* de tetricæ alicuius disciplinæ instituto; & de hac legum seueritate apud Athenæum sic canitur:

Qui cærula ò Venus queant
Dare liberis operam creandis, quoties
Legum Draconis sint memores?

Draco Grãmaticus. *Draco dux quidam.* *Draco medicus.* *Draco piscis.*

Draco etiam, ex Plutarcho, vir fuit Atheniensis, & præceptor Platonis in Musica. Item, ex Suida, Draco Stratonicensis non vulgaris grammaticus fuisse perhibetur. Draco quoq; fuit nomen illustris illius Ducis, qui Reginæ Angliæ strenuam præbuit operam. Deniq; Draco fuit nepos celeberrimi medici Hippocratis ex filio Thessalo, de quo rursus natus est Draco, & ipse medicus, qui, ex Suida, Roxanem coniugem Alexandi Macedonis graui oppressam morbo diligentissimè curauit.

Præter homines, sunt aliæ animantes, quæ Draconis nomine donantur; vt Draco G marinus, Græcis δράκων θαλάσσιος, & nonnullis nostræ ætatis Græcis δράκαινα. Hic piscis in plerisq; Italiæ locis vocatur piscis Araneus: licèt Plinius seorsim & de Araneo, & de Dracone marino tanquam diuersis piscibus egerit: nec mirum, quoniam, & Serpens marinus, qui Aristoteli ὄφις θαλάσσιος nuncupatur; Plinio Draco marinus dicitur, vt in Historia Piscium recitauimus. Pariter in Catalonia, ex Arnoldo, versatur reptile quoddam Vesga Arabicè dictum, quod nonnulli Draconem domorum indigitant. Non est autem aliud animal, nisi stellio, quem Tarantulam Romanorum aliqui esse opinantur.

Draco domorũ qualis.

Drano insuper, apud Poetas, non Serpentem modò, verùm etiam Draconem, nempè Serpentem annosum, aut alijs prærogatiuis dotatum significat. Siquidem Virgilius memorans angues, qui Laocoonta Neptuni sacerdotem interfecerunt, illos modò Serpentes, modò appellat Dracones, dum inquit.

Li. 2. Aeneid.

——————— illi agmine certo
Laocoonta petunt, & primùm parua duorum H
Corpora natorum Serpens amplexus vterq;
Implicat &c.

Et paulò post.

At gemini lapsu delubra ad summa Dracones
Effugiunt, sæuæq; petunt Tritonidis arcem;
Sub pedibusq; Deæ clypeiq; sub orbe teguntur.

Alibi idem Virgilius certamen Aquilæ, & anguis describens, hunc modò Draconem, modò Serpentem nuncupauit his versibus.

L. 11. Aeneid.

Vtq; volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuitq; pedes, atq; vnguibus hæsit:
Saucius at Serpens sinuosa volumina versat.

Etymologia Draconis, & Serpẽtis eadẽ.

Idq; non solum apud Poetas Latinos, sed etiam apud Græcos legitur, & hoc inde nasci arbitramur, quoniam tùm Serpentis, tum Draconis eadem etymi ratio esse videtur: cum

A cum δράκων παρὰ τὸ δέρκεσθαι, ideſt à cernendo dicatur; deinde ὄφιν vocamus ἀπὸ τοῦ ὄπτειν, quod idem ſignificat.

Inter vegetabilia nonnulla recenſentur, quæ Draconis nomen ſortita ſunt. Colitur enim in hortis quædam planta guſtu acris, in acetarijs frequentis vſus, Draco nominata, cuius neq; Græci, neq; Mauritani meminerunt: cum mangonio cultorum factitia eſſe feratur. De hac in Rubrica Denominatorum fusè, latèq; agetur. Draco eſt etiam arbor procera, ex Cluſio, procul intuentibus Pinum referens, folijs Iridis ſemper virentibus, cuius truncus admodum ſcaber multis rimis dehiſcit, diebus canicularibus humorem fundens, qui in rubram lacrymam denſatus ſanguis Draconis nuncupatur. Demùm Plinius, & Columella palmitem multis induratum annis, ob tortuoſitatem, Draconem nominarunt. Poſtremò quidam fluuius Italiæ Draco dicitur, ſcilicet, qui Agrum Mutinenſem à Regienſi diſcriminat.

Lib. 1. de plant. rar. c. 1.
Draco arbor.
Draco vitis.

Si recedentes à terrenis, ſublimiora parumper contemplemur, incidemus in Draconem volantem, quem Meteorographi inter paſſiones ignitas connumerarunt. Hic
B igitur ab habitu non admodum calido, nec valdè coagulato, & compreſſo dimanat, qui dum in ſublime vehitur, occurrẽs: frigidæ nubi, ab ea truditur, deinde aut motu, aut per antiperiſtaſim accẽditur, & quoniam frigidæ nubis impulſu flectitur, tunc in modum figuræ Draconis curuatus, nomen etiam ſortitur. Quid plura? In Cæli quoq; parte Aquilonari Draconem noctu intuebimur, de quo ſic canit Clarauaceus in Faſtis.

Draco volans eſt ignita paſſio

Vtq; videt Cœlum, Cœlo videt ipſe Draconem,
Pectore qui toto ſydus vtrumq; tenet.

Nam hic cæleſtis Draco minori vrſæ proximus refulget, vt canit Seneca. *Tragæd. 2.*

Fluminis inſtar lubricus anguis
Magnoq; minor iuncta Draconi
Frigida duro Cynoſura gelu.

Fabulati ſunt Poetę hunc Draconem hortis Heſperidum inuigilaſſe, ſed ab Hercule interemptum, ob laborem, & vigilantiam, inter ſydera fuiſſe locatum. Hæc conſtellatio
C ſtellis triginta, & vna integratur, cui ſuccedit ſydus Herculis ſiniſtro pede quodammodo Draconis caput prementis: idcircò ſic canitur in Phænomenis Arati.

Draconis cæleſtis ſitus.

Haud procul efficiens, vnde eſt defecta labore,
Non illi numen, non magni cauſa laboris.
Dextro namq; genu nixus, diuerſiq; tendens
Brachia, ſuppliciter panſis ad Numina palmis,
Et capiti figit veſtigia ſæua Draconis.

His addamus Solem à Veteribus Draconem appellatum: ſiquidem Porphyrius Solem à Priſcis Lacertum, Leonem, Draconem, & Accipitrem nuncupatum fuiſſe diuulgauit. Immo ad incorporeas etiam ſubſtantias hoc nomem extenditur, cum D. Hieronymus inter cognominata Diaboli Draconem enumerauerit.

L. 4. de Abſtin. ab Anim.
Draco diabolus.

Inanimata verò ſunt multa, quæ Draconis nomine ſignantur. In primis, Draco apud Chymiſtas eſt argentum viuum; vnde aqua Draconis ab ipſis aqua Mercurij nominatur, de quibus legẽdus eſt Mercolinus in libro de lapide philoſophico. Draco apud Pli-
D nium eſt mons Aſiæ, & apud Sophoclem cohors Parthorũ fortè ad formam Draconis inſtructa. Amplius, Draco eſt nomen laquei, ad talum luxatum ligandum, ab Oribaſio deſcripti; immò Dracones ab eodem Authore cognominantur in machinamentis, quæ ad formam manubrioli ductorij fabrefiunt. Polybio δρακοντες dicuntur μάνιακοι, καὶ περίχειρα, καὶ βραχιονιστῆρες, nimirum Dracones, ad mentem Polybij, catellas, armillas, ſpinteres, murænulas, brachialia, ſpathalia, & ſimilia fæminarum monilia denotant. De ſimili Dracone locutum fuiſſe Martialem multi autumant, quando cecinit.

Draco eſt argentum viuum.
Draco laquei genus.
Li. 6. epigr. 86.

Si gelidum, collo nectit Glaucilla Draconem.

Cum tamen ibi poeta de Dracone animali à Glacilla in delicijs habito ſermonem habuerit. Meminimus legiſſe apud clariſſimùm Faloppium, Draconis nomine, olim Romanis fiſtulam æneam longiſſimam, in plures gyros, inſtar ſpirarum Draconis, contortam deſignari; qua artificioſus fons conſtruebatur; vnde poſtmodum aqua continuò calida ſcaturiebat. Huic mechanico experimento addendus eſt Draco volans, quem ingenioſi opifices ex arundinum paxillis, papyro, & puluere pyrio ad formam Draconis concinnant, vt in publicis ferijs, hæc machina per longum funiculum ignem

In l. de Aquis, & metall.
Draco eſt fiſtula.
Draco volans arte paratus.

concipiens, in aere maximo tonitru, & spectantium admiratione dissiliat. E

Neq; omittendi sunt Dracones, quos circumforanei ex Raijs exsiccatis pro arbitrio fingunt, vt illos ignauo ostentantes Vulgò, facilè rerum naturalium imperitos decipiant. Quare in gratiam lectoris duas icones simulati Draconis representare libuit. His notatis de huius nominis ambiguitate, succedit Draco Serpens, de quo in præsentia verba fiunt, cuius fæmina δράκαινα, nempè Dracæna nominatur: cum tamen Dracęna Circe apud Sophoclem vocata fuerit, immò & Dracæna recentioribus Græcis Draco marinus vocatur, & tandem Dracæna est radix, quam Carolus Clusius in Exoticis à Donante cognominauit.

Dracones simulati.

Dracæna est nomen æquiuocũ.

SYNONIMA, ET ETYMVM.

REFERVNT commentaria Isidori hanc bestiam Grecis δράκοντα nuncupari, propterea Latinis vocabulorũ inopia coactis Draconem dici. Hodie etiam in Græcia δρακος vulgò nominatur; quapropter Iulius Scaliger etymum huius animalis παρὰ τὸ δρᾶν ἄχος deriuat, quoniam hoc animal nonnisi dolorem, & męrorem hominibus afferat. Nobis tamen semper magis arrisit communis etymologia, dum δράκον deducitur παρα τὸ δέρκειν, nempè ab acuta visione, cum δέρκω acutis oculis intueri significet. Itaq; non citra rationem canebat ille. F

Etymũ draconis ex Scaligero.

Et Draco Graiugenis obtutu dictus ab acri,
Cui data cernendi vis peracuta fuit.
Peruigil est, necnon oculis Draco dormit apertis,
Membra rigat quoties fessa labore sopor.

Vnde Poetæ hac ducti ratione Dracones thesaurorum custodes esse finxerunt; immò Aristophanes huc respiciens, duos finxit Dracones, in templo Aesculapij oculos Pluti lambentes, cuius actionis beneficio, ille cum cæcitate laboraret, cernere cæpit.

Dracones etiam, ex Isidoro, syrenæ appellari videntur; cum in Arabia Syrenas Serpentes esse alatos promulgauerit; qui gradiendo, non currere, sed potius volare traduntur. Si nugamenta Authoris libri de natura rerum inuestigemus, comperiemus Draconem in Asia trifariam nuncupari, nempè Serpentem, cetum, & leuiathan: cum per terram serpere, in aquis natare, & per aerem volare feratur. Si nomen hæbraicum Draconis inquiramus: notandum est, quòd Tannin, ex sententia Pagnini, Serpens est, aut Draco, aut piscis ingens tanquam Draco. At nomine Thanninin, secundum Vuolphium in Nehemiam, Hæbrei vocant terribiles Serpentes, nempè Dracones, & belluas marinas, quæ Tynni appellantur. Hæbraica vox, Oach, quæ in numero multitudinis format Ochim, videtur Dracones significare: nam quando apud Esaiam legitur Babylon subuertetur, & implebunt domos eorum Ochim. Munsterus vertit Cercopithecos, Dauid Kimbi opinatur esse animantes similes felibus, quæ vulgò vocantur Martes, D. Hieronymus reddit Dracones. G

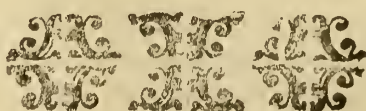
Trifariam vocatur draco.

Nomina hæbraica draconis.

Cap. 13.

Chaldaica vox Darcon, nonnullis Serpens, Munstero Draco exponitur. Albedisimon Persin ab Auicenna, ad genera Draconum reducitur. Immò Alhatraf, nec non Haudem ab eodem authore refertur ad genus Serpentum, qui mordendo, tantùm vulnere, & non veneno nocent, veluti Dracones. Nam idem Auicennas Harem, Carnen inter Dracones marinos collocat, de quibus in Historia Piscium actum fuit. Verùm Ahedisimon, Alhartraf, Haudion, & Talyacus sunt nomina Barbara, quæ Albertus ad genera Draconum retulit. Germanicè dicitur Lindmurm, Gallicè vn Dragon, Italicè Drago, & Dragone. H

Nomina Barbara draconis.

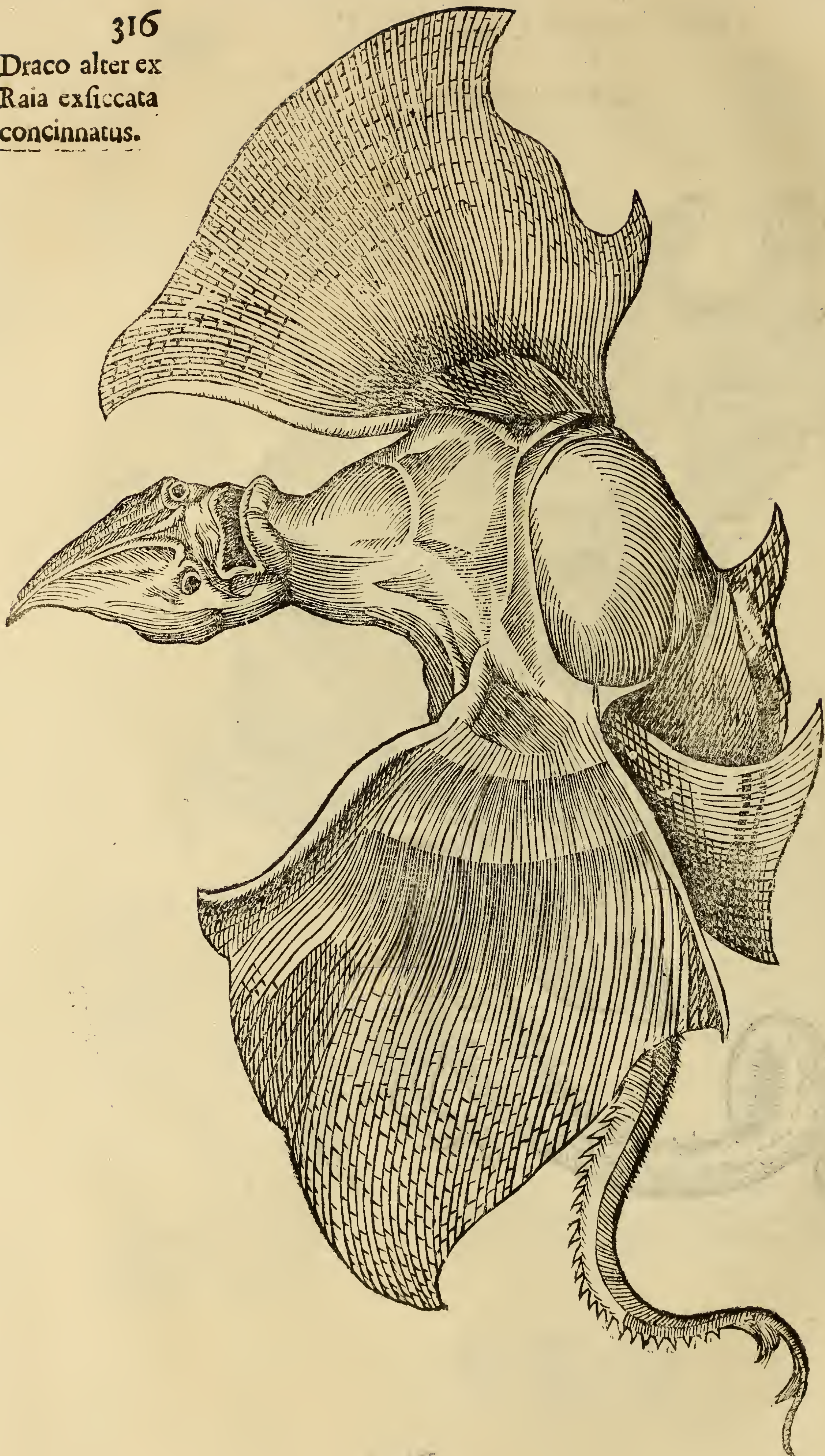

DIF-

Draco ex Raia effictus.

Draco alter ex Raia exſiccata concinnatus.

A

DIFFERENTIÆ.

QVAMQVAM infiniti prorsus sint negotij, cunctas Draconum species exprimere, & explicare: nihilominus ex bestiæ magnitudine, loco, colore, figura, & venefica qualitate illas eruere conabimur. Ratione magnitudinis, Auicennas, & Aetius minorem Draconem quinq; cubitorum, & maiorem triginta esse, statuerũt: cum tamen Greuinus optimè decreuerit, pro diuersitate regionis, & loci natalis, prædictas Feras, & maiores, & minores inueniri Quandoquidem Eugetis Regis ætate, Dracones septem, & nouem cubitorum visi sunt, & tertius in Æsculapij templo altus fuit. Immò Marcus Polus, in Prouincia *Carazam* cognominata, Dracones bipedes decem cubitorum stabulari narrauit. Regnante Philadelpho apud Aegyptios, duo Dracones
B viui tresdecim, & quatuordecim cubitorum ab Aethiopia Alexandriam delati fuerunt. Item D. Hieronymus meminit Draconis quindecim cubitorum, deserta Aegypti loca incolentis. Aelianus author est, quòd Aethiopia generat Dracones ad longitudinem triginta, & quadraginta cubitorum excrescentes, quos Elephantorum interfectores nominant. Scribit quoque Petrus Crinitus ab Octauiano Augusto, Draconem quinquaginta cubitorum Romæ nutritum fuisse, quem postea Populo Romano ostentare consueuerat. Neq; mirandum est, quoniam Philostratus Dracones longos ad cubitos sexaginta reperiri astruit; quam opinionem authoritate Aeliani stabilire possumus, qui in historia Animalium, Alexandro apud Indos versante, Draconem, ex coniectura septuaginta cubitorum visum fuisse pronunciat. Pariter, & octuaginta cubitorum fuerunt Dracones, quos Aposisares Indus, ex Onesicrito Astypaleo, nutriuit: cum secundùm Strabonem, Dracones etiam centum cubitorum prodigiosæ fuerint magnitudinis.

L. 1. de Venen. c. 20. — *Li. 2. c. 40.* — *L. 17. hist. An. c. 1.* — *Dracones Elephātorũ interfectores.* — *L. 15. c. 21.* — *Dracones centũ cubitorum.*

Scribit quoq; Possidonius (referente Fulgosio) propè Damascum, Draconem longum ad pedes quadraginta supra centum olim versatum fuisse. Item Strabo, ex Possi-
C donio, in Macra iuxta Iordanem, fuisse Draconem tradit longum nihilominus iugero, adeoq; altum, vt duo equites hinc inde locati se intueri minimè possent. A Luciano Dracones pellæi in Macedonia immensæ magnitudinis memorantur, & à Gellio habemus, bello primo Punico, Attilij Reguli consulis exercitum in Africa versantem à vasto Dracone afflictatum fuisse. Insuper prodit Egnatius in varia historia, quòd, regnante Basilisco, in Constantinopolitana Bibliotheca viginti mille libris supra centũ exornata, visebatur intestinum Draconis longum centum, & viginti pedes, in quo Homeri poemata, tam Ilias, quàm Odyssea litteris aureis erant exarata. Demum nuper etiam Authores Veterum scripta videntur stabilire; dum Ioseph Iesuita, anno sexagesimo supra millesimum, & quingentesimum ex Brasilia scripsit, se illic obseruasse Dracones, qui & ceruos, & maiores etiam animantes deglutire possent; additq; Tapuram esse maximum, & voracissimum Serpentem, qui interdum solido aliquo animali vorato, ob ægram concoctionem, humi stratus ad ventris vsq; putrefactionem moratur, donec su-
D peruolantes aues, aperta aluo, quod intus putridum est, absumpserint: namq; venter exinanitus sponte coalescit, & bestia denuò ad prædam proficiscitur. Quamobrem nulla debemus teneri admiratione, si Diuus Augustinus pronunciauerit Draconem esse collocandum inter maiora animantia, quæ super terræ superficiem gradiantur.

Lib. 1. — *Lib. 16.* — *Lib. 6. ca. 3.* — *Intestinũ draconis lõgum centũ & viginti pedes.* — *Magni dracones in Brasilia.* — *In enarrat. psal. 148.*

Si differentias horum animalium, ratione loci natalis, inquiramus. Greuinus fuit huius opinionis, quæ de Draconibus Libycis, & Indicis memoriæ sunt prodita, potius fabulosa, quàm verisimilia esse, & potissimum, quæ de Dracone ex Lupa, & Aquila genito nonnulli promulgarunt. Verumtamen contemplantes loca peculiaria, comperiemus, ad mentem Philostrati, alios in montibus, alios in locis palustribus diuagari, qui tardi sunt motus, caput vix attollunt, cristis carent, & denique Draconis assimilantur: etenim hic author, ratione cristæ, Dracones mares à fæminis distinguere videtur. Vicissim in montibus stabulantes, ex eodemmet authore, acriores, grandiores, & cristis insigniti sunt, qui postea, venationis gratia, in planitiem aliquando descendunt.

L. 1. de Venen. c. 20. — *L. 3. de Vita Apoll.* — *Differentiæ ratione loci.*

De colore horum animalium, Authores inter se sententijs variant. Nam, ex Aetio, alij sunt coloris rufi, alij nigri, alij cinerei. Nicander, in Theriacis, Draconem nigrum

ventre ſubuiridi celebrat: cum Philoſtratus terga ſubnigra Draconibus tantummodò E
L.12.Iliad paluſtribus aſſignauerit. At Homerus deſcribens Draconem, quem in Aulide iuxta fontem habitare retulit: cum rubicundo colore refulgentem decantauit.

Φοινήεντα φέρον δράκοντα ὀνύχεσσι πέλωρον.

Color draconũ qualis Regio Epidauriorum quoddam Draconis genus nutrit fuluo præditum colore, quod Aeſculapio, teſte Pauſania, ſacrum eſſe ſtatuunt. Lucanus Dracones aurato colore nitentes prædicat, dum inquit.

Serpitis aurato nitidi fulgure Dracones.

Li.9.Pharſal. Lucanum poſtea imitatus Georgius Pictorius in Lernamalorum ſic cecinit.

Serpunt aurato nitidi fulgure Dracones,
Africa quos ardens parturit exitio.

L.3 de vit. Apoll.c.2. At Philoſtratus ſquamas coloris fului, barbam fortè palear, coloris aurei, & toruos oculos igne ſcintillantes Draconibus attribuit, quos montem ad rubrum mare pertinentem incolere ſcripſit: vnde illac nauigantes horrendos ſibilos eminus audire traduntur. F

Si hæc animalia, ratione figuræ examinentur. Occurrunt primò, ex Authore libri de natura rerum, Serpentes Draconcopedes cognominati facie humana vultu venuſtæ virginis non abſimili, reliquo corpore in tortuoſum Draconem deſinente; quam *Draconum figura varia.* Draconis formam Diabolus primos decipiens Parentes induiſse fertur: cum Beda ſcriptis mandauerit, Serpentem in Paradiſo terreſtri ſinuoſa volumina intra arboris frondes occultantem, ſolam virginis faciem Euæ oſtentaſse. Sunt alij Dracones, ex Aetio, ſuibus ſimiles, ſed corpore graciliores, & roſtro validiſſimo, quorum dentes more aprorum feriunt. Item legitur in deſcriptione Guineæ, quòd in Prouincia *Congi*, animalia magnitudine Arietis ex numero bipedum, alata, fului coloris, oblongo roſtro, & multiplici dentium ſerie verſantur, carnibus crudis veſcuntur, ab aliquibus Dracones no- *Dracones vbi adorentur.* minantur; & à Nigritis tanquam viſu horribiles adorantur. Philoſtratus narrauit, ad Gangem, multos ſtabulari Dracones, qui à cæteris venuſtate oculorum diſcriminantur: ſiquidem eorum oculi lapilli pretioſi igneo fulgore coruſcantes eſse traduntur: hac de cauſa Indi hoc animalis genus libentiſſimè venantur. Verùm Scaliger hæc Philo- G
Exercit. 193. ſtrati nugamenta eſse perhibet, qui, vt præclarè mentiri poſset tanquam è luto ſibi hominem finxit, veluti Homerus Vlyſsem ſuum. Veritati tamen magis accedere videtur
L.11.c.47. aſſertum Plinij, qui Dracones pedibus anſerinis cæteris deformiores memorat: quem-
L.2.c.40. admodum Thebani, quorum pedes cornu muniuntur. Non diſſimiles forſan deſcripſit Paulus Venetus in Regione quadam *Caraiam* naſcentes, quorum alij pedes tantùm habent anteriores, alij verò, horum pedum loco, duabus tantùm vngulis armantur, ventre enormi, & rictu tam amplo, vt etiam grande animal deglutire poſſint.

Præterea Dracones alis muniti aſſignantur, qui nullam nobis admirationem afferre debent: quandoquidem, in Malabar, feles agreſtes ad volandum idonei naſcuntur, cum *Feles volãtes vbi ſint.* membrana ab anterioribus pedibus ad poſteriores vſq; producta tẽdatur, & hoc modo per aerem ferri & volare dicantur: quieſcentes autem hanc membranam colligẽdo ad aluum contrahunt. Non deſunt poſtea authoritates ſacræ, & profanæ volatum Draconum atteſtantes: nam Diuus Auguſtinus in Geneſi ad literam, Dracones ab antris in
Lib.3.ca.9. aerem eleuari, & alibi etiam Serpentes volare teſtificatur: quod Herodotus in Euterpe, H
Lib.3.de ciuit.Dei c. vlt. antea ſcripſerat. Inſuper habemus authoritatem Ariſtotelis, qui in hiſtoria Animalium, ſcriptũ reliquit, angues membranis fulcitos per Æthiopiam volare. Idẽ repetit Strabo, dum Serpentibus alas, ritu veſpertilionum, attribuit, qui volantes lotium lethiferum
Lib.1.ca.5. reddere ſolent: vnde poſtea Lucianus in Dialogo de Dipſadibus, illam Libyæ partem inacceſſibilem eſſe tradidit, in qua prædicti ſerpẽtes cartilagineis alis aſſiduè volitant.
Lib.18. Item Iouius hiſtoriarum ſcriptor Nili regionem deſcribens, variarum Ferarum meminit; additq; incolas Georgiani Regni à Draconibus alatis, & anſerinis pedibus munitis
L.2.Obſer. c.70. identidem vexari. Huius generis Draconum exhibuit iconem Bellonius, cuius cadauer integrum, & conditum diligenter obſeruauit: & hanc ſpeciem Draconis ex parte Arabiæ in Aegyptum aduolare intellexit. Cardanus quoq; narrat ſe Lutetiæ verſantem,
Lib.7 de rer.var. ca. 20. apud Gulielmum Muſicum vidiſſe nonnullos ſerpentes bipedes, paruis præditos alis, qui cum varijs temporibus miſſi eſſent, hinc fictitios non eſſe iudicauit, & ab indica regione capite Serpentino, magnitudine cuniculi, colore lucido deferri audiuit.

Horum

A Horum etiam Draconum meminit Albertus, dum sirenas in quadam Arabiæ parte serpentes esse volantes prodidit: nam huiusmodi animantes Dracones esse alatos inferre voluit. Verum Pomponius Mela de his fusè, latèq; disseruit, dum inquit: Non procul à Nilo, vbi pigmea gens viuit, multa Serpentum genera versari, inter quæ nonnulli magno agmine ex paludibus eleuati, volando, Aegyptum petunt, sed in ipso ingressu, ab auibus Ibidibus cognominatis, commisso prius prælio, deuorantur. Id non latuit Solinum, quando pronunciauit ab Arabiæ paludibus alatorum anguiũ agmina eleuata ab Ibidibus extingui, antequam Aegypti limites ingrediantur. Id etiam asseuerantius dixit Cicero, dum Ibides aues rigidis cruribus, corneo, & procero rostro ad auertendam ab Aegypto pestem idoneas esse prædicat: dum Africo flante vento, ex vastitate Libyæ, angues aduolantes ab ipsis conficiuntur, & absumuntur. Hinc Herodotus omnium vetustissimus monimẽtis mandauit extare valles ossibus Serpentum alatorum plenas, qui petentes Aegyptum ab Ibidibus debellati destruuntur. Alioquin de Serpentibus alatis recens habemus testimonium in historia expeditionis in Floridam, vbi *Lib.2.ca.4.* *L.2.de nat. Deor.* *Lib.2.ca.2.* *Serpentes Alati vbi.*

B Serpens alatus visus, & non procul à nemore interfectus fuit. Alæ erant exiguæ, vt vix animal à terra attolli posset. Immò Christicolæ illic versantes, interfecti Draconis caput à Barbaris summa diligentia ablatum fuisse obseruarunt, quod non sine aliqua superstitione ab ipsis factum fuisse coniectarunt.

Quoad veneficam Draconum qualitatem, notandum est, ratione loci natalis, alios magis, alios minus esse venenatos; quemadmodum etiam in reliquorum Serpentum historia fuit animaduersum. Quãdoquidem in regionibus frigidis minus, in calidis verò magis venenosi esse perhibentur. Vnde Lucanus de venenosis verba faciẽs, qui auibus, tauris, & elephantis insidiantur, sic cecinit. *Li.9.Pharsal.*

Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altũ
Aera cum pennis, armentaq; tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros.
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia letho.

C Dracones montis Atlantis incolæ, ex Scaligero, solo contactu interimunt, qui capite, & cauda sunt graciles, sed vẽtre adeò immanes, vt ad rependum vix idonei reddantur, & licet author horum pedes non describat: verisimile tamen est pedes habere, qui aut ob exiguitatem, aut ob ventris vastitatem non apparent: quemadmodum in Dracone in agro Bononiensi reperto suo loco obseruabimus. *Exercit. 183.* *Dracones cum alis & pedibus.*

Item mons regnũ Narsingæ à Malabaris diuidens multas Feras, sed præcipuè Dracones alatos nutrit, qui in arboribus versantes, non solum afflatu, sed etiam obtutu homines propius accedentes perimunt. Hinc nonnulli hoc animalium genus, in Dracones arborem conscendentes, & in Chamædracones, nimirum humi tantùm gradientes distinxerunt. Vincentius autem, in speculo naturali, nulla veneni habita mentione, duplex Draconum genus assignauit, nempè illud, quod pectore serpit, & illud, quod pedes habet; hocq; admodum rarum esse promulgauit. *Venenum draconum quale.*

D

FORMA, ET DESCRIPTIO.

AVICENNAS, & Aetius Dracones asperrimis obsitos squamis, & magnis oculis cum eminentia pellis, loco superciliorum, præditos esse tradiderũt: amplius sub eorum mento, quandam pellem instar barbæ excrescentem, amplum rictum, linguam exertam, dentes magnos ad instar dentium suis obseruarunt. Isidorus Draconem omnium Serpentum maximum cristatũ, & ore paruo constituit. Imitatur enim Solinum, qui ora parua, & ad morsum non dehiscentia Draconibus attribuit. Verùm ambiget aliquis, quare Auicennas, & Aetius amplum rictum his Feris assignauerint; cum Solinus totum oppositum scripserit. Alioqui ad dissoluendam hanc difficultatem, statuerunt Dracones veluti Epidaurios, de quibus Pausanias, & Nicander egerunt, ore paruo esse refertos, alios verò veluti Indos, Aegyptios, & Phrygios ore amplo esse voluerunt, de quibus Auicennas, & Aetius sermonem habuerunt. At Salmasius in Solinum, *Palearia draconum qualia.* *Draconum discrimen ratione oris*

iuxta

iuxta optimum, & Regium codicem Solini, legit; *Ora nulla sunt Draconibus ad morsum dehiescentia*, loco legendi, *hora non dehiescentia ad morsum.* E

Circa structuram, ordinem, & numerum dentium huius animalis, inter authores sententijs variatur. Vuotonus Draconi duplicem dentium ordinem assignat. Claudius Minos in Alciatum, ex mente peritorum rerum naturalium, sexdecim dentes in ore Draconis esse astruit. Nicander autem, & Asseclæ triplicem dentium ordinem in ore huius bestiæ contemplantur; dum illam describunt colore nigro, ventre subuiridi, cum palearibus sub mento rufi coloris, canit igitur Nicander hunc in modum.

Numerus dentiũ draconis.

In Ther.

Formosa apparet species, pulchro illius ore
Triplice conspicui se prodeunt ordine dentes,
Magna sub egregia scintillant lumina fronte,
Tinctaq; felle tegunt imum palearia mentum.

Ab hoc postea authore, multi alij, & potissimum Ouidius transcripserunt, qui repræsentans effigiem Draconis à Cadmo interfecti, sic cecinit.

L. 3. Metã.

Martius anguis erat cristis præsignis, & auro, F
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Tresq; micant linguæ triplici stant ordine dentes.

Authores igitur, vt ex dictis patet, circa ordinem, & structuram dentium Draconis, non conueniunt: propterea quod arduum, & difficile esse arbitramur, ob harum Ferarum varietatem, necnon ob earundem in nostris Regionibus raritatem, quidquam de dentium numero determinare. Philostratus nulla dentium facta mentione, Draconibus montanis iuuenibus modicam quamdam cristam, & ætate prouectis grandiorem, & barbam crocei coloris adnasci testificatur: cum Dracones palustres cristis carere referat. Verumtamen, ex Aeliano, Dracones in sexu, ob cristam discriminantur, qua Draco mas, non autem fœmina decoratur. Quamuis scriptum reliquerit Plinius, Draconem cristis insignitum, qui viderit, non reperiri. Fortè prædicti authores, per cristas quasdam eminentias intellexerunt, quales in paruis etiam Serpentibus, veluti in Aspidibus obseruauimus. Cæterùm Dracones circa Atlantem versantes, ex Ioanne Leone, media corporis parte crassissimi, cauda verò, & collo admodum graciles esse feruntur: quemadmodum etiam Scaliger in suis exercitationibus annotauit. G

L. 3. de Vit. Apoll. c. 2.

Discrimen ratione cristarum.

Libr. 9 Descript. Africæ.

MORES.

PRÆSCRIPTAM fuisse huic animali à natura vigilantiam, Aelianus prodidit, quamobrem ad audiendum acerrimum, & ad videndum acutissimum prædicat. Ideò Claudius Minos in Alciatum hac ratione motus Draconem venatione cõprehendi difficillimè posse astruebat. Philostratus tradit hanc Feram ita esse aurisiticentissimam, vt nonnullis auri micis inuentis, assiduè illis indormiat inhians. Ideò Marcus Tullius Cicero in Phillipicis hæc verba pronunciauit. At is non reddet, qui Domini patrimonium complexus, quasi thesaurum Draco. Vnde ex Cælio, peruulgatum est Dracones ædium, oraculorum, nec non thesaurorum custodiæ præfici. Poetæ igitur, non sine ratione, pellem apud Colchos, & mala Hesperidum ab insomni Dracone custodiri tradiderunt. Itaq; Vigilantiam, optimo iure, huic attribuit: animanti Reusnerus in Paradiso poetico, dum canit. H

Vigilantia draconibus attributa.

Philipic. 13.

Peruigil ecce Draco squamis crepitantibus horrens
Sibilat, & torto pectore verit humum.

Nam huic bestiæ talem ingenerauit morem natura; vt, quotiescumq; prædam coercere, vel aliquid aliud moliri velit, horrendum edat sibilum, neq; conspectis hominibus aufugiat. Qua de re idem Reusnerus huc respiciens denuò canebat.

Sibilũ quãdo emittat.

Sibilat hic, quoties aliquos parat edere questus,
Vulnere nec lædit, nec fugit ille viros.

Relatum fuit à Gesnero, vulneribus, à Dracone nullam afferri noxam: propterea quod omnes authores consentiunt magnam vim caudæ Draconis inesse: cum ab ea neq; elephas tutus esse feratur: cum Draco circa semitas latibulans Elephanti transeunti insidiatur:

Magna vis inest caudæ draconis.

A diatur: nam spiris caudæ, cruribus Elephanti ligatis, ad terram trudit. Idcirco quidam vir acris ingenij alludens ad hanc Draconis proprietatem, & ad Insigne gentilitium Gregorij Decimitertij Pontificis Maximi Bononiensis, in quo Draco mutilata cauda effigiatur, tale protulit distichon.

Te Draco gens timet. At pellat gens ista timorem,
Quo feris, abscissum est, quo tueare, tenes.

Hanc caudæ vim non intactā reliquit Plinius, narrans in Aethiopia gigni Dracones Indicis, quoad magnitudinem, æquales, qui quaterni simul, vel quini, caudis implicatis, modo cratium, & erectis capitibus, tanquam magna nauis, ad meliora Arabiæ pabula velificant. In dies autem maiorem vigorem adipisci dicuntur, quoniam, ad mentem Aeliani, per longum vitæ curriculum, ad extremam vsq; senectutem perueniunt. Cæterùm licet Draco mascula caudæ virtute sit conspicabilis, & supra humanum modum fortitudine, & crudelitate præditus: nihilominus inuenti sunt homines, qui huiusmodi bestias reddiderunt cicures. Siquidem, ex sententia Textoris, Draco à Paulo Leo-
B nensi fuit mansuefactus, & Heraclides Philosophus Draconem habuit exarmatum, qui gradienti, & quiescenti, tanquam canis assistere solebat.

Aetas draconum longa.

Qui dracones habuerint cicures

COITVS, PARTVS.

HERODOTVS, in Thalia, Dracones alatos, more viperarum, permisceri existimauit, nimirum capite maris in os fæminæ ira inserto, vt ab ea tandem præcidatur; quam fabulam in historia viperæ recitauimus. Verùm Dracones mutuò complexu, quemadmodum etiam viperæ, congrediuntur. Scripserunt quidem Africani Græcis vaniores, lupam ex Aquila concipere, temporeq; paritionis, disrupta aluo, Draconem erumpi, rostro, & alis patri, & cauda matri similem, corio Serpentino, multisque maculis versicolore. Hoc autem animal in specubus semper habitare traditur. Cæ-
C terùm huiusmodi Feram aliquibus in locis versari vanitas generationis, ex Scaligero, fidem detrahit, liceat tamen vnicuiq; homini in re litteraria, quod placet admittere, & quod non arridet repudiare.

Partus monstrificus draconis.

Circa partum draconis, & anguium exoticorum, variæ authorum circumferuntur opiniones; quoniam Ioseph Iesuita ex Brasilia scripsit; illos Dracones, & immanes angues non oua, sed fœtus viuos edere. Ex altera parte Balthasar Diaz scripsit, anno Domini quinquagesimo sexto supra millesimum, & quingentesimum, in Malucho insula, & in Ditione Ternetis Regis, ingentes visos fuisse Serpentes, quæ in campestribus locis oua enitebantur. Quamobrem credendum est illis bestijs accidere, quod etiam in nostratibus anguibus euenire obseruauimus: cum ab effectu, alij ouipari, alij viuipari esse ferantur.

An ouipari, aut viuipari dicantur dracones.

L O C V S.

PELION mons est Thessaliæ ad austrum obuersus, cui subiecta loca Pelethronia nuncupantur; vbi olim stabulatum fuisse Draconem recitat Nicander in Theriacis, dum inquit.

———————— Draconem
Aspice, quem patula fago Phœbeia proles
In gelido Peli nutriunt culmine iuxta
Læta Pelethroniæ quondam decliuia vallis.

Alioquin, ex Bellonio, Dracones alati ex quadam Arabiæ parte in Ægyptum, & loca cōtermina aduolāt: quare non erit explodenda sentētia Authoris libri de natura rerum, quando retulit loca deserta circa turrim Babel à Draconibus habitari, quorum horrendis sibilis viatores sæpius perterrefiunt. Vt plurimum tamen his bestijs Aethiopia redundat: cum Plinius scripserit ad Aethiopes Azachæos plerumq; versari. Immò Iphicrates, ex Strabone, hæc animantia, apud Aethiopes Hesperios, ad tantam excrescere molem

Li. 2. obser. cap. 7.

Deserta loca habitāt dracones

Aethiopiæ.

In Polyhist. cap. 33. molem dixit, vt eis herba innascatur. Verùm Leo Afticanus in specubus Atlantis montis eos stabulari Dracones tradidit, qui media sui parte crassi, & circa collum, & caudam sunt gracillimi. Meminit Solinus montis Aethiopiæ meridiei obuersi, qui perpetuis ardet flammis, vbi Draconum copiam nasci autumat. Salmasius in Solinum admiratur hunc Draconum natalem locum; cum inter incendia bestiæ viuere minimè *In monte Atlātis versantur.* possiut. Hoc tamen Solini assertum non penitus à ratione alienum esse videtur: cum mons ingens sulphureis etiam venis refertus vbiq; non ardeat: ideoq; alia montis loca Draconibus domicilia præstare possunt. At non solum Aethiopia, sed India potissimum has producit Feras. Quare non citra rationem scripsit Philostratus circa Hangem Indiæ flumen innumeros Dracones diuagari. Vnde Adrianus rerum exoticarum curiosissimus Draconem ex India delatum in templo Iouis olympici Athenis dedicauit. Ex *Draco ex India delatus.* Auicenna, Dracones in partibus Nubiæ multiplicantur: quamuis postea indos maiores esse referat.

Africa igitur Elephantes, & Dracones in Europam mittit: in Massylia autem Africæ frequentiores esse dicuntur: Idcirco Poetæ Dracones Massyllios sæpissimè nominant.

Aurea Massylli vincunt qræ pon a Dracones.

Libyci etiam ob eamdem rationem nominantur: cum Libya Africam denotet: quamuis Aetius in Lycia, forsitan Lybia Dracones potissimum versari tradiderit. Immò Nicephorus Callistus (referente Æliano) sub Aequatore meridiem, & Orientem versus Dracones magnitudinis admirandæ procreari voluit: cum huiusmodi animantes regio- *Sub æquinoctiali versantur.* nibus præcipuè calidioribus delectentur. Stumpfius autem, in chronicis, monimentis mandauit, in nostris etiam alpibus perpetua niue candentibus, id Serpentum genus aliquando habitasse, & reddidit rationem: quoniam in multis Alpium locis, quædam *In nostris Alpibus.* antra meridiem respiciunt, quæ calorem, & splendorem solis facilè recipientia, Draconibus domicilia præstare possunt: Deniq; si confugiamus ad Historiographos rerum Indicarum; in primis comperiemus, quod in Calecut variā Draconum genera adole- *L. 2. ca. 40.* scunt. Et apud Paulum Venetum legimus Serpentes bipedes varios in regione ad Prouinciam Caraiam attinente versari.

VICTVS.

Herbæ, & animantes venenatæ. FAME necari Dracones non ita facile posse arbitramur: quandoquidē ex libro de natura rerum habemus, quòd hæc animātia inediam facillimè sustinere possunt. Sed quando postea ventri indulgent, Dracones inexplebiles esse traduntur. Itaq; rebus venenatis, herbis, & pomis, ad mentē Aristotelis, & Æliani, vt plurimum vescun- *Lib. 9. hist. anim. c. 6.* tur. Cum autem Draco copiæ pomorum nausea vexatur; tunc, ex Aristotele, ad lactucam syluestrem tanquam ad singulare præsidium confugit. Id autem præstari à Dracone scribit Aelianus; quoniam succus huius plantæ summo illi est adiumento, ne aluus tumida reddatur. Præterea Dracones, annotante Aeliano, potissimum iuxta amnem Rhyndacum, media æstate è specubus ad aucupium prodeunt: dum cauda terræ nixi, reliquo corpore erecto, & ore hiante, inspiratione tanquam vi quadam amatoria superuolantes aues attrahendo deglutiunt: deinde gregibus etiam animalium insidias tendunt. De his Lucanus fortè loquebatur canens.

—— —— —— —— ducitis altum
Aera cum pennis armentaq; tota secuti.

Aues venātur. Hoc etiam non latuit Philem poetam græcum, qui versibus iambicis id totum expressit hunc in modum.

Δρακοντες αἰθιόπων δέ τ' εἰ θηρᾶν δέοι,
Χαίνοντες ἀσθμαίνουσιν εἰς τὸν ἀέρα,
Καὶ τῶν πετεινῶν τας κρεμαστὰς ἀγέλας,
Ἴυγξι θερμῆς εἰς πνοὴν κηλουμένας,
Καὶ σπωμένας ἄνωθεν εἰς γῆν ἀθρόας,
Ἐκ τῶν γνάθων ἕλκουσιν εἰς τὴν γαστέρα.

Horum

A Horum autem versuum sensum Bersmanus versibus item iambicis latinis sic reddidit.

Dracones Aethiopum indigentes pabulo
Hiante captant ore flatus aeris,
Pennisq; suspensos greges volantium,
Spirationis illecebris attrahunt,
Ducto supernè copioso ad humum agmine
Retrocito quos spiritu deglutiunt.

Immò auibus non contenti, earumdem etiam ouis, secundùm Plinium, pinguescunt: illa enim integra deglutiunt, deinde in se met conuoluti intus frangunt, atq; putamina excutiunt. Catuli verò Draconum faucibus non capacibus, orbe spiræ apprehensa oua perstringunt, vt liquorem sorbeant. Præterquamquòd in multa etiam animantia, victus gratia, sæuiunt. *Oua auium venantur.*

B

ANTIPATHIA.

REFERVNT rerum naturalium indagatores, Aquilam, & Draconem hostili odio se se mutuò persequi, ob quemdam animi affectum, quem Philosophi antipathiam vocant. Verùm legimus apud Plinium, quòd, ratione victus, Aquilæ in Dracones acerbo concitantur odio, dum earum oua summopere ab illis appetuntur. Præterquamquod Draco ex fruticibus interdum prodiens aut agnum, aut leporem ab vnguibus Aquilæ eripere nititur. Interim, commisso inter has animantes prælio, ad mentem Gillij, præda sæpè fugam arripit, id expressit elegantissimè Nicander in Theriacis his versibus. *Dissensus Aquilæ, & draconis.*

Hunc petit inuisum magni Iouis armiger hostem,
Cumq; genis parat acre suis ex æthere bellum,
C *Pascentem in syluis quamprimum viderit illum,*
Quod totos ferus is nidos cum mitibus ouis,
Et simul ipsa terens, & vastans pignora perdit.
Non timet hoc Serpens, immò quodam impete dumis
Prosiliens, ipsamq; Aquilam, leporemq; tenellum
Extrahit ex rapidis vi fraudeq; fortior vncis.
Cauta malum declinat auis, fit ibi aspera pugna;
Vt queat extortam victor sibi tollere prædam.
Sed frustra elapsam, & volitantem hinc inde volucrem
Insequitur, longos sinuum contractus in orbes,
Obliquoq; leuans sursum sua lumina visu.

Hoc etiam certamen Aquilæ, & Draconis non inconcinnè explicauit Ouidius, dum cecinit. *L. 4. Metã.*

Vtq; Iouis præpes vacuo cum vidit in aruo
D *Præbentem Phœbo liuentia terga Draconem*
Occupat aduersum, neu sæua retorqueat ora,
Squamigeris auidos figit ceruicibus vngues.

Horum etiam animalium pugnam recitauit Homerus, & confirmauit Aristoteles in historia Animalium: vnde postea Florentinus in Geoponicis prodidit, neq; Draconem, neq; alium Serpentem illic stabulari, vbi stercus Aquilæ inuenitur. Et Ælianus Draconem, audito alarum Aquilæ strepitu, illicò ad antra se recipere affirmauit. *Lib. 9. c. 11*

Ex altera parte, Albertus hanc Aquilæ, & Draconis dimicationem negare videtur, scribens, ex sententia Aristotelis (quæ postea nullibi reperitur) Draconem cum Vulture, non autem cum Aquila præliari. Voluit fortassis Albertus significare hanc & Auicennæ, & eius interpretis opinionem fuisse, qui Aquilam cum Vulture sæpè sæpius confundunt. Præterea addit Albertus, quòd non omne genus Aquilæ, sed paruum tantummodo cum Dracone dimicare, dum quemdam Serpentem nomine generali Draconem nuncupatum venatur. Verùm rationem, qua fultus Albertus, authoritati doctissimorum virorum refragari audeat, imaginari non possumus, & præsertim cum alibi idem *Hanc pugnam negat Albertus.*

idem Albertus tanquam ſui oblitus Aquilam cum Thyro, atq; Dracone ratione prædæ, belligerare promulgauerit. E

Lib. 17. Præterea non eſt omittenda antipathia Draconis, & Elephanti: cum hæc duo animantia graui odio ſeſe inuicem inſectentur: Scripſit enim Strabo in illa Æthiopiæ parte, cuius regni caput eſt Meroe, naſci Elephantes, quibuſcum Dracones certant: etenim ſunt tantæ magnitudinis, vt ſpira caudæ, circumligatis Elephanti cruribus hoc graue animal præceps ad terram ruens, Draconem etiam vno, & eodem tempore elidat. De modo autem aggrediendi Elephantes, non conuen unt inter ſe Authores. Siquidem Plinius, & Solinus produnt Dracones ſecus vias, vt plurimum latibulari, per quas Elephanti aſſuetis callibus diuagari ſolent. At prætereuntium non priores, ſed poſteriores tantum adoriuntur; ne qui anteceſſerunt poſtremis opitulari valeant. Alij tradunt Dracones in aquis merſos Elephantis bibentibus inſidiari; dum confeſtim auri morſum infigunt: cum is tantummodo locus manu, ſeu proboſcide Elaphantis defendi nequeat. Alij narrant, quòd Dracones in Elephantes obuios ſe ſe erigendo inſiliunt, oculoſq; primum feriunt, eorum ſugendo ſanguinem, qui cum frigidus ſit à Dracone, ad feruorem internum compeſcendum ſummoperè deſideratur. Huius etiam certaminis meminit Sambucus in emblematibus, canens hunc in modum. F

Diſſerſus Elephanti, & Draconis.

Quã partẽ Elephantis Draco primùm mordeat.

Qui victor ſentit cum victo ſe periturum
Ambitione magis, quam ratione tumet.
Quid mihi profuerit vinctus, qui mutua collo
Vincula molitur, me intermatq; cadens?
Sic Elephas ſtratus complexibus vſq; Draconis,
Conterit hærentem mole, ruenſq; necat.
Ille mihi tandem pretium, meritumq; triumphus
Pendit, qui factum non nece, laude beat.
Interdum cauſa melius ceſsiſſe videmur,
Dum mors vindictam leniat, aut moueat.
Sed tamen è ſummo vinci, victoria quædam eſt,
Conditio ſerui corrigitur domino. G

Griphes, & Panthera inimicæ draconib. Poſtremò Gryphes, ex Philoſtrato (niſi ſint fabuloſi) elephantis, & Draconibus admodum inuiſi eſſe perhibentur; proptereaquòd ab illis interdum pugnando ſuperantur. Item Panthera, ex Alberto, Draconi infeſta eſt; cum ab omnibus animalibus, præterquam à Dracone diligatur. His addit Syluaticus quamdam auem, caprilum, cognominatam Dracones odio habentem: quoniam Draco in venatione aliquando feſſus, huius auis hepate deuorato, priſtinum vigorem ſibimet comparat.

DRACONIS VENENVM.

CIRCA virus Draconum, varij authores longè diuerſa ſentiunt. Narrat quidem Pauſanias circa templum Nemei Iouis cupreſſetum fuiſſe; vbi cum nutrix Opheltem in herba collocaſſet, paulò poſt eum à Dracone peremptum inuenit. H Num autem ob ſolum vulnus, aut ob venenum interitus huic puſioni acciderit, non explicatur. Recitat etiam Petrus Damianus hiſtoriam cuiuſdam agricolæ, qui diluculo ad laborem ſurgens, & quamdam putans arborem, immenſæ magnitudinis Draconem obſeruauit; vnde colonus intrepidus longo feſſus labore ſuper tergus Draconis ſedit; ideoq; beſtia indignata eum deglutiuit. Ex hac quoq; hiſtoria venenum Draconi ineſſe conijcere non poſſumus. Ardoinus, ex clariſſimorum virorum authoritate, aut parùm, aut nihil veneni Draconibus ineſſe pronunciauit: cum ictu caudæ, & dentibus vulnerando potius, quàm venenando noceant. Et eò magis id aſſeuerare videtur; cum Plinius, & Actius venenum ab huiuſmodi Feris minimè proijci ſcripſerint.

Draco deglutiuit agricolam.

Morſus draconis qualis. Vincentius Belluacenſis morſum Draconis paruum quidem, ſed peſſimum eſſe aſtruit; quoniam venenatas animantes, & herbas comedat. Etenim Draco alicui inſidias tendens, plantas, & radices lethiferas vorare dicitur. Hoc non latuit Homerum, qui meminit Draconis ante latibulum nocuas herbas comedentis.

A Ὃς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένησι, Iliad. χ.
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα &c.

Prædictis addendum est, fortè, ratione variarum Regionum, quas hæc animalia colunt, & magis, & minus nocua esse. Quapropter Ioannes Leo, in descriptione Africæ, Dracones montis Atlantici admodum virulentos prædicat. Præterquamquòd multis in locis Draconuum halitu aer infici traditur: neq; officit eorum sententia, qui voluerunt hoc assertum, non de Draconibus animalibus, sed de Draconibus in aere visis, nēpe de passionibus ignitis fuisse prolatum: cum, his apparentibus Meteoris, & corruptionis aeris, & amissionis frugum periculum immineat. Quandoquidem habemus ex Aristotele, ætate Philippi Regis, viam quamdam montis Armeniæ inaccessam fuisse: cum omnes illac transeuntes, repentè exanimati caderent: idcirco Socrates contra illam viam, speculum ex chalibe diligenter fabrefactum locauit, in quo duorum Draconum imagines halitu aerem corrumpentium obseruauit; qui tandem, iussu regis, singulari stratagemate interfecti fuerunt.

Dracones montis Atlantici.

In l. de proprict. element.

B Gesnerus quoq; recitauit propè oppidū Neideburgum viuos Dracones in fonte quodam se lauisse, & homines deinceps illam bibentes aquam, aluo tumefacta, interijsse: quare fons ille tanquā pestifer, & exitiosus, terra, & lapidibus repletus est. Item Stumpfius exarauit in Chronicis: cum Regio Heluetiæ primùm purgari cæperit, horribilem & fædum Draconem supra pagum *Vulner* repertum fuisse, qui pecudes, & homines ita profligabat, vt Pagus *Dedmiler*, quasi villa deserta cognominaretur. Tunc quidam ex indigenis ob homicidium exul, vt in pristinam restitueretur sedem, se Draconem debellaturum est pollicitus, id autem omnium applausu probatum fuit. Ideoq; hic vir egregius extincto Dracone, brachium cum gladio cruento eleuans, vt cunctis victoriam interempti hostis ostentaret, sanguis Feræ in corpus distillans repentinum ei attulit interitum, quare iure optimo scripsit Heliodorus, μικροῖς μὲν τοῖς βέλεσιν, ἰῷ δὲ δρακοντίων πεφαρμαγμένοις εἰς τοξεύοντες. nimirum paruis quidem telis, sed veneno Draconum nutritis iaculantes. Nam Dracones veneno carere non est credendum. Legitur etiam in Deuteronomio. *Venenum Draconum vinum eorum, & venenum Aspidum lethale*. Concludunt igi-
C tur multi Draconem etiam natura sua minimè exitialem, saltem ob naturam loci venenosum euadere: quemamodum de Serpentibus etiam superius fuit explicatum.

Dracones venenati vbi.

Sāguis draconis lethifer.

Cap. 32.

VENENI SIGNA, ET REMEDIA.

ICTVM Draconis non sine exiguo dolore, & inflammatione infigi voluit Auicēnas; immò animaduertit mares in vulnerando, fæminis esse deteriores. Et quoniam superius relatum fuit Albcdisimon, Alatraf, & Hauden inter genera Draconum ab Auicenna, & Alberto connumerari; horum etiam morsus symptomata ab illis proposita ponderabimus. Primùm carnem demorsam aliquem nancisci fætorem tra-
D dunt: ideoq; malignorum vlcerum pharmaca adhibenda esse memorant. Deinde in morsu Alatraf, & Hauden vehementem dolorem, partis stuporem, & tandem interitū subsequi autumant. Quocirca Auicennas ad mentem nōnullorum, embrocham ex aceto tepido supra locum affectum faciēdam esse probat: deinde emplastrum ex folijs lauri, necnon oleum de pyrethro, & oleum costinū celebrat: per os verò succum foliorum lauri cum aceto, & theriacam Andromachi præscribit. Nicander quoque in Theriacis symptomata huius morsus examinans doloris non insignis, & vulneris exigui paucum effundentis sanguinem meminit, his versibus sic latio redditis.

Fætor, dolor, & stupor sunt symptomata huius morsus

Embrocha ex aceto tepido.

Nec tamen ille graues, vt cætera turba dolores,
Si velit, infixo cum fortè momorderit, ore,
Suscitat: exiguus non noxia vulnera punctus
(Qui ceu rodentis noctu quæq; obuia muris)
Infligit. modicum tenuis dat plaga cruorem.

Plinius igitur gramen, aduersus talem ictum non infrugiferum remedium proponit:

Gramen, & mullus piſcis eſt remedium. deinde mullum piſcem intrinſecus, & extrinſecus, in tali caſu, non parùm vtilitatis eſſe allaturum promittit. Aetius percuſſis à Dracone remedia aliorum animalium ictibus cōferentia prodeſſe tradit. Poſtremò caput canis, vel Draconis, qui momorderit, ad mentem Ponzetti, abſciſſum, pelle nudatum, & morſui applicatum, patientem ſanat: quemadmodum idem præſtant omnia illa præſidia, quæ in capite primi libri fuerunt propoſita. E

FVGANDI, ET CAPIENDI RATIO

TRADIDIT Solinus præſtantiſſimos audacia viros antra Draconum explorantes, gramina medicata, nempè ſomnifera circa ſpecus aſpergere, vt Feræ inde exeuntes ea depaſtæ irriguo turgeſcant ſomno; quoniam dormientium F caput, amputant, vt lapillum Draconis pretioſum eruere poſſint. *Gramina medicata.* Quamuis Philoſtratus, in montanis Draconibus coercendis, aliud artificium recenſeat, quo Indi huiuſmodi beſtias irretire conantur. Pallium enim coccineum litteris aureis exaratum ante cauernas Draconum extendunt; nam, vi verborum excantationem exprimentium, beſtiæ pedetentim irrepentes ſuper pallio dormire coguntur. Interea Indi ſecuribus armati belluam adorientes, eam decollant, vt ex capite lapillum eximant: Quamuis interdum accidat, teſte Philoſtrato, vt Draco aliquem Indum ſecuri munitum intra latibulum attrahat, & deuoret. *Dracones certamini inteti facilè capiũtur.* Campeſtres autem Dracones, ex eodem authore, ſæpè coercentur, dum pugnam cum Elephantis iniunt: nam certamini tunc temporis intenti facillimè ab Indis conficiuntur. Hæc autem, & alia ſimilia nugamenta apud Philoſtratum leguntur.

Quamobrem in fugandis, & necandis Draconibus ſatius eſſe opinamur, confugere ad Nicandri prȩſidia, quæ ab ipſo in cæteris venenatis beſtijs fugandis fuerunt prȩſcripta, veluti ſunt Cerui, & Damæ cornua, Filix Libanotis, Cardamum, Melanthium, G Sulphur, Thraicius lapis, qui eſt ſpecies Gagatis, Galbanum, Vrtica, Cedrus, & ſimilia, quæ odore, & ſubſtantia venenoſas animantes interdum fugant, & quandoque perimunt. *In Theriacis.* Verſus autem Nicandri latino ſermone redditi ſunt tales.

Ergo procul pelles Serpentum dira venena,
Dura adolens igni ramoſaq́, cornua Cerui
Interim & exuctam comburens Gangidis petram
Vincere, quàm nunquam potuit validiſsimus ignis,
Multifidæ filicis addes quoq; germina pulchra;
Aut radicem indes guſtu libanotidis acrem
Cardama cui fuerint æquali pondere mixta.
Atq; pari mole iugulatæ cornua Damæ,
Tantumdem, & nares ferientis odore melanthi
Aſphaltiq; feres pariter cum ſulphure mixti.
Aut tu Thraicium combures igne lapillum, H
Conſperſus gelida ſubitò qui accenditur vnda:
Extinguiq́, ſolet, modicum ſi ſentit oliuum;
Quemq; tulere feri proprio de flumine Thraces;
Quod Pontum vocitant, vbi magna armenta ſequuntur
Carniuori pecudum ductores, atq; magiſtri.
Præterea in flamma tetrum ſpirantia odorem
Galbana, & Acneſtis, dentatis ſectæq; ferris
Cedrus, vt ipſa ſcobem referat tenuata minutum,
Hæc mandata igni pellent procul omne venenum.
At tu luſtra caua, & ſyluoſa cubilia tergens,
Fuſus humi poteris dulcem captare ſoporem.

His fortè præceptis imbutus Cracus Polonorum Princeps, qui celebrem ciuitatem ſublimi, & valida munitum arce, in ſcopulo *Vanel* cognominato, ad Viſtulam am-

A amnem ædificauit; quam postea à suo nomine Cracouiam appellauit; ingentem Draconem in dicto scopulo delitescentẽ interemit. Nam hęc bestia esuriens de antro egrediebatur, & fœtenti anhelitu veluti pestilentia quadam multos inficiebat: immò per ciuitatem, & suburbia diuagans quæcumque obuia deuorabat. Quocirca Incolæ, ad hoc euitandum incommodum, tria iumenta ad ostium antri, singulo die, ei offerre cogebantur. Itaq; Cracus deplorati ferè status suorum ciuium misertus, peilem vituli recenter mactati nitro, pice, & sulphure infarciri, & hora consueta, penès orificium cauernæ locari iussit. Bestia autem famelica prorepens, & iumentum putans, vituli exuuias deglutiuit. Interim materia, & præcipuè sulphurea calore accensa interno, tam feruidam excitauit sitim, vt Fera magno impetu de specu egressa ad Vistulam fluuium properans tantam hausit, aquam, vt, aluo dirupta, extincta fuerit.

Cracus Polonorũ princeps draconem interemit.

B

DENOMINATA, & cognominata.

CVM infinita penè esse comperiamus, quæ à nomine Draconis, aut denominationem, aut cognomẽtum sortiuntur. Ab hominibus primò inchoare decreuimus, vt deinceps sigillatim de cæteris animantibus, herbis, lapidibus, & alijs inanimatis differamus. Itaq; Franciscus Draco fuit vnus ex illis, qui in itinere ad Americam, & laboris, & iacturarum contemptor, ob res gestas, maximam sibi laudem, & gloriam comparauit. Dracula Valachus fuit Imperator omni magnitudine animi, & constantia præstantissimus, qui cæteris verum fortitudinis specimen præbuit, vt in historijs rerum Persicarum legitur. Dracus autem, ex Liuio Acheorum Dux, primusque Achaici motus author, qui postea ad isthmon à L. Mumio consule fuit superatus. Dracontides à Suida in numero triginta Tyrannorum collocatur. Dracontius fuit Campaniæ Iu-
C dex Christi fideles crudeliter insectans, quem D. Sosius: coram ipso ligatus à Surio in hunc modum locutus esse perhibetur. *Quodam præsagio Dracontius es appellatus, siquidem ille temerarius Draco, per organum oris tui loquitur, sicque illius instar & nomen, & venenatam linguam possides.* Quamuis Dracontij etiam nomine quidam Episcopus, & Christi confessor à Surio fuerit memoratus. Dracona fuit nomen, vel cognomen cuiusdam mulieris, in quam Ioannes Franciscus Apostolus sic canit.

Cognomenta Virorum ex Draconibus.

Dracõtides

Dracõtius.

Dracontius Episcopus.

L. 4. Epigr.

Desine iam madidos phœbeis pandere crines
Desine iam radijs, dia Dracona tuos,
Phœbus vt ipse tua vincatur luce, vides ne?
Vt pudet, vt celeres decolor vrget equos?

Alioquin, δρακοντομίμος Dracones imitans apud Athenæum legitur. Et δρακοντόπους Draconum pedes habens, & δρακοντολέτης, Draconis interfector dicitur, quo nomine Phœbus Draconem Pythonem perimens fuit insignitus.

Draconigenæ qui fuerint.

Draconigenæ olim Thebani Bæotiæ fuerunt appellati: propterea quòd ex Draconis
D dentibus satis progeniti esse credebantur. At Draconarij, siue Draconiferi olim vocabantur, qui Insignia militaria Draconis iconem referentia gestabant. Non defuerunt tandem familiæ, & Romę, & Bononię, qui à Draconibus cognomentum traxerunt.

Draconarij qui.

Succedunt cetere animantes ponderandę, vt δρακαινίδες, nempè Dracunculi pisces, qui Graculo pisci similes esse feruntur. Sunt etiam in Nilo, vt aliqui authores referunt, quędam animalia ad similitudinem Draconis vulgò Cocatrix dicta, quę nisi sint Crocodili, alia animalia Dracone ęmulantia in Nilo non nouimus. Item Dracæna nimirum Draco fæmina: vt omittamus canem Geryonis in Erithea habentem duo canis capita, & septem Draconis, cuius meminit Varinus in Scilla, quoniam id figmentum esse arbitramur.

Sublequuntur varię plantę, quę ab hac Fera videtur esse denominatę. In primis Columella meminit cuiusdam pręcocis vitis Veteribus incognitę, quã Dracontion vocitari tradit, eamque fœcunditate, & amænitate ad generositatem vini Amineæ comparat. Item à Fuchsio Dracontium Botrys ad morsus anguium, canis, & cuiuscumq; venenati

Lib. 3. de re rust. cap. 2.

animãtis commendatur. Dracontium triticum memoratur à Theophraſto, & hanc tritici E
L.3.de cauſis plant.ca. 26. ſpeciem illam eſſe ſcripſit Plinius, quam Grȩcia, argumento craſſiſſimi calami cȩteris tritici ſpeciebus prætulit. Immo Dracontium cucurbitam poſſumus appellare, quæ creſcendo intorti Draconis figuram æmulatur. Amplius Draconon nominatur lac Cyre- *Triticum Dracontiũ dictum. Draconon duplex.* naicum, & Draconon etiam dicitur erythrodanum, ſiue rubia Tinctorum, quæ à rubicundo colore nomen ſortitur. Colitur in hortis frigidioribus lapathi ſpecies, ſucco ſanguinei coloris referta: idcircò hæmalapathum, nempe lapathum ſanguineum, vel rubens dicitur: Hæc eadem planta apud Geſnerum, in horto medico, ſanguis Draconis herba fuit nuncupata. *Ptarmica Matth. eſt dracunculus ſerrato folio.* Ptarmica Matthioli vocatur Bahuino Dracunculus aquaticus ſerrato folio, & Dodoneo Draco ſylueſtris.

In hortis, noſtra ætate, quædam planta anguſti folia, guſtu acris, in acetarijs frequenter adhibita, ſub nomine Dracunculi, vel Draconis hortenſis colitur; cuius neq; Græci, neq; Arabes meminerunt: propterea quod, cultorum mangonio, non autem ſemine productam eſſe atteſtantur; dum lini ſemen excauatis cæpis inditum terra obruunt: *Dracunc. horten. quo artificio naſcatur.* Hæc autem artificioſa cultura Matthiolo parùm fuit credibilis: cum opus experientiæ F illius fuerit refragatum. Nihilominus à viris fide dignis intelleximus, quod ſi quis in afflatu marino, ſemen lini ſcillæ non auulſæ inſerat, proculdubiò fiet voti compos. Alioquin Dracunculus apud Botanicos eſt planta, quȩ Dracontea, Serpentaria, & Dracunculus maior nominatur, ad primas Serpentium vernationes à terra erumpens; hanc quidam ex ſanguine Draconis olim natam fuiſſe fabulantur; quandoquidem, ad luden- *Dracunculi maioris deſcriptio.* tis naturæ miraculum, ſingulari, caule maculis ſanguineis variegato attollitur, è cuius foliato faſtigio quædam vaginula in mucronem ſenſim turbinatum proſilit, quæ cum dehiſcens ſe pãdit, apertum Draconis rictum, reprȩſentat, dum ſolidum quoddam cornu quaſi animalis lingua ex concauo vaginæ ſinu emicat. Plinius etiam meminit Ari *L.24.c.16.* herbȩ, cuius radicem Arum, caulem verò Dracontium vocari aſſerit. Immò & Ariſarum *Arum Ariſarum.* Dracunculus minor apud Geſnerum in Appendice, & Dracunculus alter in hiſtoria Cordi nominatur. Nos autem Ari quinq; ſpecies, & Ariſari duas obſeruauimus; præ- *Aru Aegyptium florẽ & piſtillũ producit.* ter Arum Ægyptium, quod vocatur colocaſſia, cuius florem, & piſtillum habuimus, & pingi curauimus: quamuis ab huiuſmodi planta hoc produci negent, cum illud non G viderint.

Chirurgi, inter ſpecies vlcerum ab atra bile pendentium, quamdam affectionem Dracunculum nuncupatam recenſeat; de qua fortè locutus eſt Agatarchides, in tractatu Maris Rubri; quando retulit in multis circa mare rubrum ægrotantibus paruos quoſdam Dracunculos in muſculoſis potiſſimum partibus crurum, & brachiorum ali- *Dracunculus morbi ſpecies.* quando apparuiſſe, qui ſtatim atque tangebantur illicò refugiebant. Quare natura huius affectionis magnam dubitandi anſam medicis præbuit. Quapropter Galenus agens de locis affectis, ſcriptum reliquit, quòd generatio pilorum per vrinam excreto- *Li.6.de loc. aff.c.3.* rum non eſt magis admiranda, quàm ortus Dracunculorum, qui lumbricis ſimiles in tibijs hominum quamdam Arabiæ regionem incolentium naſcuntur; quos cum non viderit Galenus, quidquam de illorum origine, atque natura determinare voluit. Soranus medicus, qui vixit ætate Galeni (referente Paulo Ægineta) hos Dracunculos negat eſſe animantes, ſed tenues quoſdam neruos ſub cute motos eſſe affirmat. Author Introductionis, ſeu finitionum medicarum, Dracunculum morbum varicibus ſimilem, H & eodem modo, quo varices, curari poſſe definit. Vnde Guido, & alij Authores hac moti authoritate, hos Dracunculos ad varicum genus reduxerunt: ideoq; ab eodem *Vena Medẽ quid ſit.* Guidone, & Auicenna hic affectus vena meden fuit nuncupatus, quia, in vrbe Medina fuerit frequens; Albucaſi vena ciuilis dicitur. Paulus Aegineta hunc morbum Dra- *Li.4. c.vlt.* cunculum cognominatum, apud Indos, & Regionem Aegypti, in partibus muſculoſis humani corporis generari aſſeuerauit. Ætius hos Dracunculos lumbricis ſimiles eſſe *Curatio.* conſtituit; hoſque facta prius ſuppuratione, cutem diſſecando, extrahendos eſſe opinatus eſt.

Lib.7. Tandem Pareus, cuius opinioni adſtipulamur, hanc affectionem Dracunculum animatum eſſe minimè putat; cum illi non ſit ad generationem opportunitas, ſed nomen Dracunculi meruiſſe ſcribit, quoniam vniuerſa ſua conformatione, colore, mole, & figura, Dracunculi imaginem exprimit: deinde illa materia animata eſſe videtur, quia humor huius affectus eſt tenuis, & feruidus, atq; maximo impetu ad partem decurrit.

A Itaq; concludendum est hunc Dracunculum nil aliud esse, quam abscessum in genere venoso à feruore sanguinis pendentem, cuius præsidia apud authores medicos legenda sunt.

Hic dracunculus non est animatus.

Non est omittendus lapillus à Dracone cognominatus, qui Græcis δρακοντιας λίθος Latinis gemma Dracontia, siue Draconites dicitur, hic lapis in capite Draconum, ad mentē Plinij, & Solini generatur, & ab animali viuente eruitur; huius vsu Reges Orientis summoperè gloriari feruntur. Meminimus legisse apud Marsilium Ficinum, fuisse allatum lapidem ex capite Draconis erutum, instar nummi rotundum, punctis quasi stellis ordine quodam dispositis insignitum, qui aceto perfusus, rectà parumper mouebatur, mox obliquè, & tandem in gyrum ferebatur, donec vapor aceti euanesceret. Ideoq; existimauit Marsilius hunc lapillum cælestis Draconis naturam, & quasi figuram habere, immo, & illius motum consectari. Verùm hic lapis astris decoratus nil aliud est, nisi Astroites, vulgò *Pietra stellaria* apud Agricolam, cuius sex differentiæ monstrantur. Quare concludendum erit lapidem Dracontiam Ficini non ex capite Draconis, sed ex terræ visceribus erui: quapropter hic lapis Astroites, Dracontia Ficini poterit appellari. Non erit tamen negandum lapillum in capite Draconis posse gigni: preterquamquòd in capite Hydri, & Chelydri, nasci gemmam obseruauimus, quę & ipsa Draconites appellatur. Cesalpinus Draconitem describit effigie corniculi, abscissa cuspide, colore partim nigro, partim flauescente, splendido non pellucido, ad cuius basim linea nigra circumdat specie Serpentis.

L. 37. c. 10
Li. 3. de vita cælitus compar.
Astroites lapis qualis.
B
L. 2. de Metal.

Alius est lapis à natura in visceribus terræ productus, qui Vulgò lapis sanguinis; seu hæmatites, & secundùm Belluacensem, sanguis Draconis appellatur. Quamuis, in officinis, sanguis Draconis tanquam quid omninò diuersum ab hæmatite monstretur, quod cinnabaris à Veteribus fuit nuncupatū; nam cinnabaris secundùm Plinium, est vox indica denotans sanguinem Draconis pondere Bari, nempè Elephanti morientis elisi: cum vtriusq; animalis pereuntis sanguis permixtus tale genus pigmenti, nimirum cinnabarim producat. Dioscorides taxat illos, qui cinnabarim sanguinem Draconis esse existimarunt, & merito, quoniam apud Auicennam, & Serapionem legitur, quòd cinnabaris est succus cuiusdam plantæ: quamuis postea hic succus densatus non sit vera Dioscoridis cinnabaris. Clarissimus Faloppius fuit huius opinionis cinnabarim Dioscoridis esse verum sanguinem Draconis in lacryma apud Pharmacopæos. Hodie etiam Illyricis hæc lacryma Dracugna nominatur; cuius meminit Dioscorides, quando cinnabarim ex Africa delatam nominauit; ad contradistinctionem cinnabaris simpliciter, quæ est fossilis, & minio similis: immò interdum in tali cinnabari argentum viuum nascitur. Hæc species ex fodinis Bohemiæ nobis fuit communicata, in qua apparent guttæ ex argento viuo stillantes, cum minio fossili colore iecoris. Præter hanc speciem, aliam non modò cum argento viuo, sed etiam cum pyrite obseruauimus. Immò & tertiam cum argento viuo, & fluore diligentissimus pharmacopola Ioannes Baptista Fulcrus Lucensis nobis est impertitus. Præter has species, assignatur cinnabaris factitia ex sulphure, & argento viuo; & omnes prædictæ species prorsus discrepant a sanguine Draconis, seu cinnabari, quæ est species gummi, seu lacrimæ stillantis ab arbore Dracone cognominata in Africa, cuius medicamenti vsus in hæmorrhagia est frequens. Verùm Langius dubitat, quòd sanguis Draconis nostræ ætatis ad varios vsus in officinis seruatus sit vitiatus. Putat enim esse sanguinem caprillum cum minio, & immaturorum sorborum decoctione densatum, quemadmodum olim etiam adulterabatur.

Cinnabaris ex Plinio quid sit.
C
Dracugna est nomen Illyricum.
Cinnabaris factitia ex quibus componatur.
D
Adulterat. sanguinis draconis.

Supersunt examinanda loca à Dracone denominata; inter quæ non infimum occupat locum Thebæ vrbs Bæotiæ Draconigena cognominata; propterea quòd à viris ex Draconis dentibus natis olim constructa fuerit. Huius meminit Ouidius hunc in modum.

Lib. 3. fast.

Inq; Draconigenam nymphis comitantibus vrbem
Desilit, & natos eripit inde suos.

Pręterea, ex Stephano, in Icaria insula alia fuit ciuitas dicta vrbs Draconum, item mōs. At Dracuina oppidum est Rhetiæ in Sueuia Cisdanubiana, quamuis alij aliter sentiant. Amplius, ex Petro martyre, in India occidentali est locus caput Draconis nuncupatus. Pariter, apud Plinium, Draconon est insula maris Aegæi deserta; quemadmodum Draconteus, siue Dracontum insula maris Africi. Deniq; secundum Petrum martyrem, fau-

Vrbs draconum Mons draconum.
Decad. 1. l. 6.

ces in mari octo milliarium, os Draconis appellantur. quid plura? Amnes quoq; à Dracone cognominati ſunt, vt Draconus, ſiue Drachonus, alij legunt Draum, fluuius eſt Galliæ Belgicæ per Lotharingiam in Morelam fluens, cuius meminit Auſonius. E

Draconus fluuius.

Prætereo paruum Laſurum, tenuemq́; Draconum.

Item Dracon paruus eſt Campaniæ amnis in confinio Picentium, ex medio oriens Veſuuio, & iuxta Noceriam vrbem fluens. His addamus fontem Draconis locum iuxta Hieruſalem: vnde poſtea porta ciuitatis, per quam ad hunc exibant locum, porta Draconis fuit nuncupata.

Fons draconis vbi.

Ad finem recenſenda ſunt nonnulla alia inanimata à Dracone denominata: vt Dracontium capitis ornamentum δρακοντώδης, Draconibus plenus, δρακόντιος anguinus, & δρακοντόμαλλος, Dracontino crine. Cæterum, apud Chymiſtas, Draconis apoſpermatiſmum eſt argentum viuum Vulgi, & fel Draconis, ſiue fellis oleum eſt argẽtum viuum ex ſtanno, diciturq; Leo ſuauior in ſcholijs Paracelſi. Demum cauda Draconis eſt ſperma lapidis, quod poſtea in operatione ab ipſo Dracone vocatur: eſt autem reſiduum duarum aquarum ex Sole, & Luna compoſitarum, vel potius reſiduum vnius aquæ in ſingulis vaſis ſeruatum: qua de re legendus eſt Mercolinus. Addamus Denominatis coronidem, nimirum quando aliquis planeta progrediens deflectit ab ecliptica, aut verſus auſtrum, aut verſus ſeptentrionem, tunc locus ad ſeptentrionem, nodus aſcendens, & caput Draconis nuncupatur: locus verò tendens ad Auſtrum, nodus deſcendens, & cauda Draconis dicitur. Quare luminaria iuxta caput, & caudã Draconis oppoſita producunt Lunæ eclipſim, quia tunc terra diametraliter inter Solem, & Lunã locatur: nam diameter ſphæræ tria centra, nempè Solis, Lunæ, & terræ tangit, & vmbra terræ neceſſario ſuper corpus Lunæ cadit, & eclipſim generat. Et hæc de Denominatis dicta ſint. F

Fel draconis, quid ſit apud Chimiſtas.
Cauda draconis apud Chymiſtas quid.
Cauda, & caput draconis quid ſit apud Aſtrologos.

EPITHETA.

IVXTA varias huius animalis conditiones, & prærogatiuas; Authores ei varia addiderunt epitheta. Primumq; ratione aſpectus, & figuræ, Græcis dicitur αἱματωπὸς, nempè cruenti aſpectus. Item βλοσυρωπὸς trux, & σμερδαλέος, ideſt intuitu terribilis. Vocatur etiam Nazianzeno αἰολωπὸς, quia variè intueatur. Idcircò Latini Draconem toruum, & horribilem nuncuparunt. Aliquando dictus fuit οὐραῖος, nimirum Serpentis caudam habens, item σκολιὸς tortuoſus, & obliquus. Apud Apollonium δράκοντες χρυσόλοφοι ſcilicet criſtis aureis inſigniti vocantur, & fortè etiam iubati. Quare huc reſpiciens Author ad Herenium ſic ſcribebat. Iſte quotidie per forum medium tanquam iubatus Draco ſerpit. Immò Dracones aligeri dicuntur, loquendo tamen de illis, qui alis referti ſunt. Demiramur Euripidem, cui πολύκρανος, nempè multiceps Draco cognominatur: ſed forſitan hic author de Dracone monſtroſo verba faciebat. G

Epitheta ratione aſpectus.
Li.4. Argonaut.
Lib.4.

Ratione coloris, ab Homero nominatur κυάνεος, quia, ſecundùm Heſychium, ςίγματα κυάνεα κατὰ νῶτα habeat, quaſi non totus Draco, ſed maculis tantùm cæruleus eſſe videatur. Hinc ποικίλος, varius, & verſicolor, item ποικιλονώτος dorſum maculoſum habens. Sed Euripides δράκοντα πυρσόνωτον dixit, quia tergum rufum habeat. Nec mirum, quoniam φοινήεις, ſeu φοινικόεις, ſcilicet puniceus aliquando ab Homero nominatur. Tandem γλαυκὸς idem, quod γλαυκὸς, ſeu γλαυκώπὸς ſecundum Pindarum, quia glaucis, aut cæſijs oculis ſit refertus. Latini reſpicientes colorem, aliquando Draconem cæruleum, interdum maculoſum, & viridem indigitarũt. H

Epitheta reſpicientia colorem.
In Hercule fur.

Ratione cibi, Draco dicitur, ὠμηστὴς, nempè crudiuorus, & κρανόμος, quia carnes diſtribuat, & forſitan ita Lycophroni vocatur, quia animantia capta trucidet, & euiſceret. Ideoq; ab Euripide nuncupatur θηρότροφος, quoniam Feris veſcatur; alioquin θηροτρόφος nutriens Feràs exponitur.

Epitheta ratione cibi.

Quoad veneficam qualitatem, nonnullis Græcis dicitur ἰοβόλος, nempè venenum iaciens: quamuis hoc vocabulo ſagittas etiam iaculans ſignificetur. Item ἰοβόρος, quod epitheton draconi bifariam competere videtur; tum quia veneniuorus, tum quia ſit venenatus. Idcircò ab Euripide vocatur etiam φόνιος, ideſt lethifer, cum ab eodem authore

Epitheta malam qualitatem reſpicientia.

A thore ἐχιοφόνη, scilicet vipera lethalis appelletur. Rursus nominatur βλοσυρὸς truculentus, & Nazianzeno ἀδευκὴς acerbus, necnon αἱμοβόρος, seu αἱματόβορος, sanguinarius. Alijs dictus fuit κρατερός, violentus, ὀλόμενος, idem, quod ὀλοός, siue οὐλός perniciosus πελώριος, immanis, & δισπλής, grauis, & atrox. Apud Homerum legitur βροτολοιγός, idest hominum interemptor, Martis epitheton, quod etiam nonnulli competere Draconi voluerunt. Hinc Latini Draconem immitem, immanem, sæuum, & venenosum dixerunt.

Non defuerunt aliæ Draconis proprietates, à quibus Draco epitheta sortitus est. Ab Oppiano ἑρπυστής, nempè reptator, & συρικτής, quasi sibilans, necnon ab Orpheo θυσανωτός, quasi cauda verberans vocitatur. Hinc fortè alijs Græcis βριαρός, robustus, & ἀμαιμάκετος, inexpugnabilis cognominatur. Immò apud Lycophronem dicitur ἄγριος, nimirum agrestis, & ferus, & rursus apud Oppianum, παναμείλικτος, quasi asper, crudelis, & rigidus.

Epitheta respiciētia alias Draconis proprietates.

Ratione vigilantiæ, apud Ouidium insomnis, & insopitus legitur: quare apud Hesychium fortè οἰκουρὸς δράκων nuncupabatur, quia Palladis ædem custodiret. Deinde, quoniam astuta est bellua, Nazianzeno ἀγκυλομήτης, nempè obliqua agitans consilia, & versutus exponitur. Alioquin πυρφόρος, seu πυρόφορος ignifer fortè dictus, quia interno æstuet incendio. Aliter γηγενής ab Euripide dicitur, nempè ex terra ortus; quoniam Prisci, Dracones olim ex terra genitos fuisse arbitrabantur. Denique ἀργᾶς, ad mentem aliquorum, est genus Serpentis, vt in primo Libro exposuimus. Nihilominus multi asseuerant hoc nomen fuisse epitheton Draconis: qua de re Æschines, hoc nomine, Demosthenem, ob ferinos, & agrestes mores insigniuit.

Vigilantia Draconum

B

Postremò, ratione loci Draconem Indicum, Libycum, & Massylium, Poetæ latini indigitarunt. Sed non est omittendum hoc nomen (Elephantias) quod aliqui attribuerunt Serpenti morsu suo elephantiasim generanti: cum tamen Salmasius in Solinum censeat potius, quòd ἐλεφαντίας sit epitheton Draconis, & potissimum illius speciei, quæ in India Elephantem aggreditur, vt eius sanguinem sorbeat: quapropter non est admiratione dignum, si, apud Aristophanem Draco αἱματοπώτης, idest sanguinipota nominetur. Aliquando etiam ab Homero, ὄρειος, nempè monticola vocatus fuit; cum loca montosa hoc animal summoperè diligat.

Epitheta ratione loci

C *Iliad. χ.*

MYTHOLOGICA.

PRISCI perpetuas agitantes fabulas, currum vnicuiq; planetæ à diuersis tractum animalibus assignarunt: has autem animantes illas esse pronunciabant, quæ in singulorum Deorum tutela esse credebãtur. Quapropter currum Lunæ à duabus Virgunculis, currum Solis ab equis, Martis à Vulpibus, Iouis à Pauonibus, Veneris à geminis columbis, Mercurij à gallis, & demùm Saturni plaustrum à Draconibus vehi fabulati sunt. Præterea non solum currui Saturni, sed etiam Cereris Dracones adiunxerunt. Ideò Ceres, postquam Triptolemum arandi, & seminandi artem docuerat, egrediens Celei domo, currum à Draconibus alatis tractum conscendisse fingitur. Quocirca Ouidius sic canit.

Currus planetarum à quibus trahantur animalibus.

D

Dixit, & egrediens nubem trahit, inq; Dracones
Transit, & alifero tollitur axe Ceres. *Lib. 5. Fast.*

Sunt etiam multi, vt Hesiodi interpres, qui Dracones Cereris, volumina de agricultura à Triptolemo conscripta interpretentur: quamuis alij, longos sulcos ab aratro formatos, per Dracones Cereris significari dixerint. Amplius Medeam, combusto Creontis palatio, Draconibus alatis, per aerem, Thebas vectam fuisse tradunt. De hoc Ouidius sic canit.

Vectam frenatis, per inane Draconibus egens *Li. 2. Fast.*
Credulus immerita Phasida fouit ope.

Alij, vt Diodorus Siculus, asserunt Medeam quibusdam cantionibus ita fuisse operatam, vt Diana per aerem à Draconibus veheretur. De tali curru hæc habet Ouidius.

Nec frustra volucrum tractus ceruice Draconum

Currus

Currus adest, aderat demissus ab æthere currus.

Denuò Mythologi tradiderunt Gigantum effigiem ita fuisse formatam, vt eorum pedes in volumina Draconis desinerent. Idq; factum fuisse multi produnt, vt intelligeremus eos nihil recti, aut sublimis vnquam cogitasse. Immo ab iisdem Gigantibus Draconem Mineruæ obiectum fuisse memorant; quem Dea comprehensum, & contortum ad sydera iecisse, & axi cælesti fixisse perhibetur. Idcircò hodie inter duas Vrsas talem Draconem locatum intuemur. Interim contorta Gigantum crura in mentem reuocant Erichtonium, qui cruribus serpentinis natus esse ferebatur: scilicet dum Minerua Vulcano in matrimonium tradita, prima nocte, è lecto mariti euanuit: siquidem Vulcanum tunc in terram concidisse, & semen profudisse fabulantur; ex quo Etichtonius dicitur ortus, à Minerua enutritus, & in cista inclusus, assignatusq; filiabus Cecropis, Aglauro, Pandroso, & Herſæ, hoc mandato, ne cistam ante eius aduentum recluderent. Verùm Aglauron, & Pandroson curiositate ductæ, cistam aperuisse, & circa infantem Draconem inuolutum conspexisse feruntur: id expressit Ouidius his versibus.

Draco inter duas cælestes vrsas

Li.2.metã.

——— ——— ——— nam tempore quodam
Pallas Erichtonum prolem sine matre creatam
Clauserat Actæo tecta de vimine cista,
Virginibusque tribus gemino de Cecrope natis
Seruandam dederat, sua ne secreta viderent
Addita fronde leui densa speculatur ab vlmo,
Quid facerent: commissa duæ sine fraude tuentur
Pandrosos, atq; Herſæ timidas vocat vna sorores
Aglauros, nodosq; manu diducit, & intus
Infantemque vident, apporrectumque Draconem.

Filiæ Cecropis quos fuerint.

F

De horto Hesperidum, notas esse omnibus arbitramur Hesperides tres fuisse Hesperi filias; scilicet Aeglam, Heretusam, & Hesperetusam, quæ, vt fabulantur Poetæ; Hortum aurifteris arboribus consitum habuerunt, cui peruigilem Draconem tanquam custodem adhibuerunt; quo postea, vel sopito, vel occiso, Hercules poma inde aurea abstulisse dicitur. Referunt nonnulli non aureas arbores, sed pecudum greges exquisita pulchritudine insignes ab Hesperidibus possessos fuisse, quibus pastorem nomine Draconem præfinxerunt; quas postmodum oues aureas ex Africa in Græciam Hercules exportauit. Plinius tradit Hortos Hesperidum flexuoso quodam Maris meatu fuisse cinctos, qui procul intuentibus Draconis effigiem repræsentabat. Alij eruditi viri hanc fictionem poeticam ad sensum astrologicum traxerunt: ideoque promulgarunt Hesperides fuisse stellas Cœli, vel temporis vespertini filias, Hortum cum pomis aureis in Occidente habentes: quoniam stellæ rotundæ tanquam mala, & instar auri micantes nonnisi post Solis occasum apparent: signiferum verò circulum, nempè Zodiacum, instar Draconis obliquum, harum fuisse custodem voluerunt. Quapropter quando Hercules ab Hortis Hesperidum poma aurea surripuisse perhibetur, Astrologiæ scientiam ab Hercule in Græciam fuisse delatam significant. G

Nomina Hesperidũ.

Draco pastor.

Quis Astrologiam Græcos docuerit.

De Dracone autem velleris aurei custode, quid dicendum est? Diodorus Siculus hanc narrat fabellam Aethæ in Pontho regnanti ab oraculo responsum fuit datum, ipsum tunc obiturum, cum exteri nauigio delati aureum vellus sustulissent. Idcircò rex hanc disseminari famam iussit, se omnes hospites Dijs immolare, vt hoc diuulgato, cuncti itinerantes eum abhorrerent accessum: templum quoq; muro circumdedit, eiq; frequentes custodes ex Taurica accitos apposuit; quare dixerunt tauros ignem spirantes circa templum versari, & vellus à Dracone custodiri. Quamuis postea Iason opera Medeæ adiutus Draconem soporauerit, & Medeam cum vellere aureo in Patriam reuexerit. De hac expeditione Iasonis in Colchos legendus est Ouidius, vbi canit. H

Li.4. Bybl. rer.antiq.

Velleris aurei fabula.

Li.7.metã.

Peruigilem superest herbis sopire Draconem,
Qui crista, linguisq; tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ,
Hunc postquam sparsit lethei gramine succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt;

Somnus

A *Somnus in ignotos oculos, vbi venit, & auro*
Heros Aesonius potitur, spolioq́; superbus
Muneris authorem secum spolia altera portans,
Victor Iolciacos tetigit cum coniuge portus.

Hinc quidam Poeta ad hunc Draconem sopitum, & ad furtum velleris aurei à Iasone commissum alludens, de dracone in curru existente sic cecinit.

Ille, vides, bijugos inter qui prominet axes
Cæruleo insultans pectore, & ore Draco?
Ille est aurata fælix custodia lanæ,
Peruigil optatas ille tuetur opes.
Quæsitas tot opes studijs, nam vellere nobis
Prodigiosa in eo cura, tenaxq́; labor.
O' si qua auxilio veniat mihi Colchis, Iason,
Fiam ego, sed Graio ditior Aesonide.

B Scripsit etiam Cicero magnam vim Anguium olim in Sidonio campo agri Lanouini fuisse. Vnde Poetæ draconis Lanouini fabulam finxerunt: dum Lanouinum sub tutela draconis esse retulerunt; qui in specu quodam latibulabatur, per quod ad Inferos patere descensum tradebant. Illuc superstitioso ritu puellas mittebant, quæ proprijs manibus draconem cibarent: hæ si castæ erant, intactæ reuertebantur, & annus ab agricolis fertilis iudicabatur; impudicæ autem à Fera infestabantur. Huius vetustæ, & vanæ religionis meminit Propertius de Cynthia, & Dracone, sic canens. *Li. 1. & 2. de diuin.* *Draco Lanouinus.* *Li. 3. Eleg.*

Disce quid exquilias hac nocte fugarit aquosas
Cum vicina nouis turba cucurrit agris.
Lanuuium annosi vetus est tutela Draconis
Hic vbi tartareæ non perit hora moræ,
Qua sacer abripitur cæco descensus hiatu,
Qua penetrat virgo, tale iter omne caue.
C *Ieiuni Serpentis honos cum pabula poscit*
Annua, & ex ima sibila torquet humo.
Talia demissæ pallent ad sacra puellæ,
Cum temerè anguineo creditur ore manus,
Ille sibi admotas à Virgine corripit escas,
Virginis in palmis ipsa canistra tremunt.
Si fuerint castæ, redeunt in colla parentum,
Clamantq; agricolæ, fertilis annus erit.

Relatum quoq; fuit ab Ouidio Cadmum Agenoris Phænicum Regis filium in remotas regiones, Europæ sororis conquirendæ gratia missum, cum mandato Patris, ne absq; sorore in patriam reuerteretur, oraculum Apollinis adijsse consultum, vt quid sibi esset faciendum, intelligeret. Itaq; responsum habuisse perhibent, vt in loco quiescentis indomitæ bouis sedem sibi ædificaret: quare Thebas Bæotiæ condens oraculo paruit, Harmoniam Martis ex Venere filiam vxorem duxit, Draconem Castalij fontis custodem, Martiq; sacratum interemit, & huius dentes, suadente Pallade, sulcis terrę mandauit; D vnde postea multi milites armati prodeuntes se se mutuò cōfecerunt, præter quinq;, qui consilio Palladis, inita inter se pace, Cadmo, in Thebis instaurandis, non mediocrem tulerunt opem, qui deinde sua prole totam Græciam repleuerunt. Hanc igitur fabulam, mirabili ingenio, Bartholomæus Anulus ad Typographos deducit Lugdunenses, referens Draconis dentes ad sexdecim litteras, quæ ætate Cadmi, tot fuisse feruntur, inter quas consonantes se se inuicem interficere scripsit, cum seorsim prolatæ nihil virium habeant. At quinq; vocales, quæ per se vocem edunt, & quæ vim alijs etiam communicant, comparat ad quinq; milites, qui, postposito prælio, pacem complexi sunt; postremò Typographum elementorum typos, quasi Cadmum Draconis dentes disseminare tradidit. Carmina autem sunt talia. *Li. 3. metā.* *Cadmi fabula.* *Comparatio Cadmi serentis dētes ad Typographos.*

Cui iaculum, iaculoq; animus præstantior omni,
Atq; leoninum vis erat exuuium:
Cadmus Agenerides præstans facundia, & armis;
Vt iaculum penetrans, vt Leo magnanimus.

Vexit

Vexit in Europam literas Phœnicibus ortas,
In quibus humanæ circulus est Sophiæ:
Quarum quinque (alijs se collidentibus vltrò)
Plena vocales intregritate manent.
At terrestribus has animis inseuit, & artes;
Ciuiles homines fecit, & ex rudibus.
Fictus ob hoc vigilis dentes sparsisse Draconis,
Exque satis natos dentibus esse viros:
Qui se occiderunt per mutua vulnera, tantum
Post reliquos cæsos, quinque superstitibus;
Ex quibus est hominum post multiplicata propago,
Qui primi Thebas incoluere nouas.
Huius ad Architypum literas qui spargit in vrbe,
Quæ nomen, vires, stemma Leonis habet,
Quique libris homines sapientes perficit: an non
Iure pari posit dicere chalcographus?
Semino Serpentis dentes in pelle Leonis,
Hoc est Lugduni, qui Leo Gallicus est.

Aeoli Thebarum Regis fabula. Recitat insuper Ouidius, in volumine transformationum, fabulam Aeoli Thebarum Regis, cui Ino Cadmi, & Harmoniæ filia nupsit, qui postea ambo in Dracones transfigurati fuerunt. Horum etiam meminit idem Ouidius in Ibin.

Vt fuit Oetæo quondam, generoque Draconum.

Deinde consultò omittentes Orphei caput in Draconem transmutatum, aliquid de fabula Protei trademus, qui in quamcumq; figuram mutari dicebatur: vnde abijt in prouerbium de homine variæ sententiæ. *Proteo mutabilior*. Hic igitur quandoq; effigiem Tigris, interdum formam draconis, & sic alias deinceps animatorum, & inanimatorum figuras induebat: de quo Virgilius eleganter canebat.

L.4.Georg.
Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
Squamosusque Draco, & fulua ceruice Leæna,
Aut acrem flammæ sonitum dabit &c.

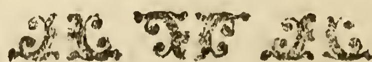
Hanc fabulam de mutabilitate Protei Lucianus ad saltationis artificium retulit. Inquit enim Proteum illum Aegyptium nil aliud, quàm saltatorem fuisse eximium; idque magis sibi persuadet: cum homo effingendi, & imitandi peritus, tunc nobis semetipsum in varias rerum facies transfigurare videtur, dum modò ignis celeritatem, modò Draconis volubilitatem, vel alterius rei impetum exprimit.

PROVERBIA.

Legendum est primũ caput primi libri. EX Vulgi fæce desumptum fuisse hoc adagium putat Erasmus. ὄφις εἰ μὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Idest *Serpens nisi Serpẽtem comederit, non fiet Draco*: hoc adagiũ Græci, quadam libertate, in potentiores iactare solebant, quasi significantes necessarium esse, quem statuerint Imperatorem, multos Principes, & Reges deglutire, & superare; vt ille Dominus dominantium euaderet. Idem author in adagio. *Virum improbum, vel mus mordeat.* Scripsit hoc à quibusdam ita inuersum fuisse. *Viros probos à mure morderi: improbis ne Draconem quidem audere dentes admoliri*. Quasi innuere vellent insontibus passim noxam afferri, quoniam hi impunè lædi posse videntur; cum nullam iniuriam referant, iuxta vulgatum carmen.

Dant veniam coruis, vexat censura columbas.

Deniq; circumfertur aliud. *Fel Draconis sub specie mellis*. Hoc promulgari potest in illos, qui aliud fronte simulantes, aliud pectore prementes fucum facere nituntur, dum toxicum sacchar o conditum præbent.

HISTO-

A

HISTORICA.

QVI de rebus Chiorum hiſtoriam conſcripſerunt, teſte Æliano, in quadam Pelleneį montis valle proceris arboribus frequente, & opaca magnum Draconem habitaſſe tradiderunt, cuius ſibilum Chij mirandum in modum perhorreſcebant: quamobrem neq; Agricolæ, neq; paſtores formidabilis beſtię magnitudinem ex ſolo arguentes ſibilo, vnquam propius accedere auſi ſunt. Tandem violentiſſimo arbores vallis concuſæ vento, vehementerq; colliſæ ignem concepiſſe feruntur: vnde Fera magno intercepta incendio conflagrata perijt. Itaq; Chij metu liberati, cum ſpectatum veniſſent, ingentia oſſa, & immane cranium offenderunt.

Chiorum draco qualis fuerit.

Ex eodem Aeliano habemus, quòd in Melite Aegyptia, Draco diuinis cumulabatur honoribus, nam in turri quadam vnà cum ſacerdotibus, & miniſtris cum menſa, & cratere ſeruabatur, atque alebatur: ſiquidem quotidie libum ex farina ſubacta, & mellicrato paratum crateri ſuperponebant, & poſtridie reuerſi craterem vacuum inueniebant. Verùm cum aliquando iuuenis ſummo videndi Draconis deſiderio teneretur, ſolus in turrim ingreſſus, libo expoſito, receſſit, & paulò poſt, cum Draco menſam conſcendiſſet, ilicò fores pro more clauſas reſerauit: Quare Draco indignatus abijt, & iuuenis confeſtim mente captus obmutuit, & interijt.

B

Iuuenis captus deſiderio videndi draconis.

Dracones autem à viris ſtrenuis petempti apud varios Hiſtoriographos leguntur. Leonicenus narrat, vrbe in media Theſpienſium, templum Iouis cognomento Saotis, nempè Seruatoris, cum ſimulacro Dei ęneo fuiſſe ędificatum: nam, cum immanis Draco olim vrbem deuaſtaret, neq; vllis hominum artificijs exterminari, vel expugnari poſſet, Iouem conſultum imperaſse perhibent, vt, quotannis, adoleſcentulum ſorte delectum beſtiæ deuorandum offerrent: cum aliter cæteri vrbis incolæ ab incommodo Feræ tuti eſse minimè poſsent. Verùm cum ad Cleoſtratum puſionem venuſtum ſors tandem deuoluta fuerit, qui amatorem habebat quemdam nomine Meneſtratum virum tum ſuaptè natura ſtrenuum, tum amoris etiam ſtimulis audacem. Hic dilecti adoleſcentis mortem non æquo ferens animo, ſe pro illo, horrendo animali offerre cupiens, æneum thoracem ferreis hamis vndiq; fulcitum conſtruxit, quo indutus Meneſtratus ſe Draconi, tali conſilio, obtulit, vt ipſe periret, ſimulq; Feram interficeret, quod ex ſententia ſucceſſit.

Lib. 1. var. hiſt. ca. 15.

C

Meneſtrati interitus qualis.

Olaus Magnus non diſſimilem exarat hiſtoriam Araldi Noruegiani Regis, qui adhuc adoleſcens, commoranſq; apud regem Byzantium, & homicidij cauſa damnatus, Draconi, de more, lacerandus, & deuorandus obiectus fuit. Huic in carcerem proficiſcenti famulus ingenuæ fidei ſpontè ſe damnationis comitem exhibuit. Ideò cuſtos antri vtrumq; inermem ad Draconem introduxit. Quare Araldus confeſtim collectis in antro cadauerum oſſibus, & in ſindone, quo præcinctus erat, ligatis quamdam veluti clauam effecit, deinde Draconem in ſe ipſum irruentem, veloci ſaltu conſcendens, nouacula clandeſtinè delata, circa vmbilicum beſtiam vulnerauit, tuncq; ſeruus, compacto oſſium geſtamine, Draconis capite ad ſanguinem, & necem vſq; vulnerato, belluam extinxit. Rex igitur, hoc intellecto, vltione in admirationem verſa, fortitudini ſupplicium condonans, vtrumq; & nauigijs, & pecunijs munitum in Patriam remiſit. Corcyrei, ex Heraclide, Diomedem aduocarunt, qui Draconem illis valdè infeſtum debellaret. Orpheum aucupio intentum Draco erat inuaſurus, niſi canes belluam interceptam occidiſſent, vt in poemate de lapidibus recitatur.

Araldus Noruegianus Draconem necat

D

Canes draconē necāt.

Modò narrandæ ſunt hiſtoriæ eorum Draconum, qui humanum genus ſingulari fauore ſunt proſecuti. In primis tradit Aelianus vrbem in Achaia nomine Patram fuiſſe, in qua puer paruum emens Draconem, illum ſumma alebat diligentia, ſed cum ad ingentem percreuiſſet molem, à ciuibus ad ſolitudinem fuit pulſus: puer autem Draconis altor iam adoleſcens factus, & domum à quodam ſpectaculo per opacum rediens nemus, in Latrones incidit: ideoque alta voce opem implorans à Dracone auditus fuit, qui ſibilando accurrens, horum partem in fugam vertit, partem verò dilaniauit, atq; hoc modo altorem ſuum tutatus eſt.

Li. 14. var. hiſt.

Draco altorem ſuum tutatur.

Aliam

Aliam huius generis historiam non spernendam narrauit idem Ælianus. Nimirum, quòd Lycaon in Emathia regnans filium nomine Macedonem genuit, ex quo postea prodierunt Pindus robore animi, atq; virtutis indole insignis, nec nō alij liberi, fratresquè erga Pindum improbo affecti animo: Quamobrem Pindus se fratrum inuidia ardere noscens, Regno relicto, in remotissimas syluas, venatus gratia, se contulit. Vbi cum semel hinnulos insequeretur, summa virium contentione equum concitans, se longissimè à suis comitibus abduxit. At hinnuli profundam subeuntes cauernam ab Insectantis oculis euanuerunt. Pindus autem ab equo desiliens, latebramque illam perscrutans sibi visus est audire vocem monentem, ne hinnulos tangeret: quapropter; iuuenis circumspiciens, neminemq; videns, quasi perterritus, equū conscendens illinc discessit. Postero die Pindo in eumdem reuertenti locum ingens se se obtulit Draco; at ille minimè perterrefactus, nonnullas aues, quas ceperat Feræ obijciens, eam optimè mitigauit; vnde Draco his donis, quasi delinitus illinc recessit. Id autem ita iucundum Pindo fuit, vt deinceps multa eorum, quæ venatione, & aucupio coercebat, tanquam acquisitæ mercedem salutis Draconi offerret. Ob hoc igitur egregium factum, omnes hunc iuuenem singulari prosequebantur beneuolentia, prçter solos fratres, qui infenso in illum semper erant animo: propterea solum aliquando venantem, omnique destitutum auxilio, ex insidijs, stricto ense aggressi trucidarunt, sed vulneratum clamantem audiens Draco de cubili egrediens, impiosque circumplectens suffocauit, deinde cæsum Pindum summa diligentia tandiù custodiuit, donec ad ipsum humandum aliqui amici accederent, quibus visis, secessit, vt commodius ab illis supremam gratiam assequeretur. E F

Pindus dracone in solitudine inuentum mitigat.

Pindi cadauer à Dracone custoditur.

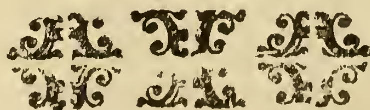
Habemus insuper, ex Pausania, prudentem, & potentem quemdam virum inimicorum insidias metuentem, paruum filium in cista clausum secus dumetum occultasse, vbi maximè tutum fore sperabat. Interim lupo in pusionem impetum facturo præualidus repugnans Draco, infantis cistam spiris amplexus est. Pater autem reuertens, eminusq; Draconem conspicatus, emisso iaculo, vna cum dracone filium transfixit: sed is cum à quibusdam Pastoribus intellexisset se filij custodem peremisse: tunc communi rogo draconem, & filium concremauit. Ex Plinio, durant adhuc in Liternino, oliuæ manu prioris Africani fatæ, subestq; specus ingens, vbi eius Manes à dracone custodiri feruntur. Cæterùm de Dracone cuiusdam puellæ amatore primum caput primi libri legendum est. G

Draco Pusionis custos

Variæ draconum historiæ varij sensus à prædictis, nec non à se inuicem ponderande supersunt. Vt Telephus, ex Aeliano, recumbens cum matre, qui stuprum procul dubio commisisset, nisi pius Draco, diuino quodam ductu, dirimisset. Lucianus in dialogo, qui inscribitur Pseudamantes, insinuat imposturas cuiusdam Præstigiatoris, qui cum draconem aluisset, eum Aesculapium prædicabat, mirisq; artibus homines illius ætatis ludificatus est. Item Delphicum oraculum, ex Plutarcho, aliquando desertum, & inaccessum fuisse perhibetur: cum immanis Draco eo in loco habitaret. Sed qui id scripserunt (inquit Plutarchus) rem perperam intellexerunt, quandoquidem solitudo draconem in eum locum traxit, non autem draco solitudinem fecit. Apud Plinium etiam legimus, Lepidum Triumuiratus officium obeuntem, à Magistratibus in nemorosum quemdam locum fuisse deductum; vbi postero die, auium concentu, somnum sibi fuisse ademptum conquestus est. At illi longissima membrana draconis effigie delineata locum circumdederunt, eoque terrore aues siluisse tradiderunt. Meminimus etiam legisse apud Pausaniam in Atticis, quòd Sauromatæ, & præcipuè Nomades plurimos alunt equos, quibus non tantùm in bello vtuntur, sed eos quoq; Dijs immolant, & cibis adhibent; deinde vngulas eorum collectas purgant, & ad similitudinem squamarum Draconis disseccant. H

Oraculum delphicum cur aliquādo desertū.

Icone Draconis aues perterrefiunt.

NV-

A

NVMISMATA.

GRÆCA moneta ex fuluo metallo, cum icone Getæ, in iuuenili ætate constituti, cum litteris circumscriptis, ΑΥΤΟΚΡΑ. ΚΑΙϹΑΡ. ϹΕΡΙΤΙ. ΓΕΤΑϹ, idest Imperator Cæsar Septimius Geta, habet in facie inuersa figurã Herculis, dextra clauam tenentis, brachiumq; attollentis, quasi Draconem pomiferam arborem custodientem interempturi; cum litteris vetustate adeò corrosis, vt legi nequeant. Hoc numisma proculdubiò cusum fuit in aliqua Græciæ vrbe Imperio subiecta Romano, quæ in perpetuum tanti Principis monumentum, hanc monetam fabricauit. Pariter reperitur adhuc magnum numisma græcum æreum Antonini Pij, cum litteris, ΑΥΤ. Κ. ΑΙΛ. ΑΔΡ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹ. ϹΕΒ. ΕΥϹ. idest, Imperator Cæsar Titus Aelius Adrianus Antoninus Augustus Pius. Huius monetæ alterum latus exhibet figuram Herculis pellem leoninam supra humeros gestantis, sinistra clauam, dextraq; colligentis poma ab arbore, de qua Draco pendet exanimis, & litteræ circumscriptæ ΔΕϹΑΤΟΥ. ΕΤ L. hic nummus in honorem Antonini, in aliqua vrbe Græciæ fuit conflatus. Quandoquidem per figuram Herculis claua armati, virtus est intelligenda, & per iconem Draconis, malum: quasi innuentes virtute heroica huius Principis omne malum fuisse superatum, quo ablato impedimento, poma aurea, nempè fructus virtutis facilè percipiuntur: litteræ autem ΔΕϹΑΤΟΥ, annum decimum dominij huius Principis denotant, quo anno fortè hæc moneta fuit fabrefacta. *Numisma Getæ.* *Moneta Antonini Pij.*

B

Demùm circumfertur nummus Cæsaris Dict. III. qui exhibet caput Victoriæ alatæ, capillisq; in nodum collectis; in cuius altera facie, Roma gradiens, capite galeato, stola ad pedes demissa, dextra scutum gestans, & læua trophæum conspicitur, cum figura Draconis caput eleuantis, & inscriptio est talis. C. CLO. VI. PRÆF. M. idest Caius Clodius Sextus Præfectus Militum. Etenim Draconis icon in hoc numismate alludit ad Insigne militare, quod Prisci ad bellum proficiscentes gestabant. *Numisma Cæsaris Dict. III.*

C

MIRACVLA.

MIRABILIA circa Dracones, quæ totius Mundi opifex, per Sanctos suos, in hoc terrarum Orbe patrauit, non longè petenda esse arbitramur. Siquidem in sacris Biblijs, Idolum Bel Babylonij venerabãtur, eiq; quadraginta oues, & sex vini amphoras, singulis diebus, offerebant. Verùm patefactis ostiolis à Daniele, per quæ vxores, & filij Sacerdotum oblata absumebant: Rex Danieli Idolum, & Templum destruendum concessit; quo dissipato, in ea sede ingens Draco stabulabatur, quem postea Babylonij tanquam Deum viuum summis honoribus cumulabant. De hoc sic cecinit Reusnerus in Paradiso poetico. *Dan. c. 14.* *Draco Babyloniorum*

D

Squamigerum pauit Babylonia turba Draconem,
Et sibi præsentem credidit esse Deum.

Itaq; Daniel, mandato Regis, absq; ferro, supra vim naturæ, Feram extinxit. Quo peracto, Babylonij indignati Regem Iudæum, destructo Idolo, interfecto Dracone, & occisis Sacerdotibus, prædicarunt, & proculdubiò in eum fecissent impetum, nisi eis Danielem in lacum Leonum abijciendum concessisset, qui postea inter Feras illæsus sedebat. Miraculum etiam Draconis extincti, virtute Deiparæ Virginis, habemus apud Matthiam à Michou, qui agens de Sarmatia Europea, Tauricam Insulam tribus ciuitatibus, & duobus castris ornatam inter Mæotidas paludes memorat. Inter has ciuitates vna vocabatur Kicykel, cui de rupe impendebat castrum ex ligno, & argilla fabrefactum. In hac autem rupe Draco homines, & iumenta deuastans habitasse perhibetur: immò violentia Feræ homines sedem illam vacuam reliquerunt. At quoniam Græci, & Itali insulam colentes, auxilium Deiparæ semper Virginis implorarunt, tractu temporis, candellam in rupe accensam conspicati, alacri animo ascendentes, coram imagine Gloriosæ Virginis, candellam ardentem, & Draconem exanimatum in *Li. 1. c. 16.* *Draco vi Deiparæ extinctus.*

media rupe obseruatunt; quem postea, peractis Deo ob benefitium gratijs, in frusta dissectum, extra rupem truderunt. E

To. 2. offic. *Li. 7. Hist. Apost.*

Præterea Philippus Apostolus, ex Textore, Draconi imperauit, vt innocuus in latebras abiret, cui animal nemini prorsus iniurium obtemperauit. Immò, & Mattheus Apostolus (vt recitat Abdyas) aliquando incidit id Magos, duos Dracones galeatos manu ducentes sulphureas è naribus spargentes auras, quarum odore homines exabantur. Hæ autem belluæ aduenientem Apostolum conspicatæ, demissis capitibus, sunt veneratæ: interea populi vociferabantur opem viri Sancti implorantes, vt eos ab huiusmodi ærumna liberaret: quocirca Apostolus, in nomine Iesu Christi, iussit Draconibus, vt ad sedes suas, nemine offenso, properarent, qua voce audita, bestiæ capita eleuantes, cunctis videntibus, extra ciuitatem non reuersuri abierunt.

Dracones pulsi extra ciuitatem à Mattheo Apostolo.

Surius etiam in vita Sanctæ Marinæ, quam Latina Ecclesia Margaritam appellat, meminit miraculi ad Draconem attinentis. Quandoquidem huic Martyri in custodijs oranti repente, magno terremotu excitato, diabolicus Draco horrendum edens sibilum, tetrumq; spirans odorem se se obtulit, qui vasto oris hiatu Sanctam circumdabat voraturus. Diua autem Margarita firma, & stabili mente, quippeq; omni ex parte Deum intuebatur, signo Crucis se muniuit, & illicò diruptum Draconis ventrem est conspicata. Vnde Christi Martyr à sæuo liberata Dracone coruscantem in carceribus fulgorem apparuisse vidit. Non desunt aliorum Sanctorum miracula de Draconibus: nam Diuus Hieronymus in Vita Sancti Hilarionis recitat, quemdam Draconem immensæ molis in Prouincia Dalmatiæ olim fuisse moratum, qui non solum armentis, sed etiam agricolis, & pastoribus maximo erat exitio. Ideo Sanctas Hilarion illius ætatis vir iustus, oratione præmissa, Draconem exanimauit, & concremari iussit. Non dissimile miraculum narrat Sozomenus (referente Baronio) à Sancto Donato Episcopo patratum. Draco enim in Chamezephiris quas vocant, ad viam regiam, lustrum habebat, & non modò bestias, sed homines quoq; rapiebat: Quamobrem Sanctus inermis bestiam aduentantem conspicatus, signum crucis manu expressit, deinde in faciem Draconis expuit, qui accepto sputo, confestim mortuus concidit. Incolæ verò exultantes ingentem bestiam in vasto combuserunt campo; ne, putrefacto cadauere, & aere inquinato, morbi pestilentes producerentur. F G

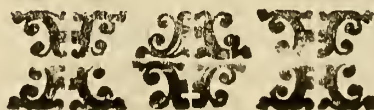
D. Margarita curpugatur cum Dracone.

Draco extinctus a S. Hilarione. in Annal.

Item Sanctus Ioanniccius Abbas, ex Surio, cum aliquando ad Chelidonem virū virtutibus insignem visitandum se conferret, perueniens ad flumen incidit in vastum Draconem, qui cursum aquæ, ad impediendum transitum, cohibebat; Sanctus ergo, precibus ad Deum fusis, & signo Crucis manu erga bestiam expresso, statim Draconem necatum aquis tradidit. Amplius Sanctus Syluester Pontifex, regnante Constantino, Draconem in quodam specu morantem, lethaliq; halitu homines necantem, ianua aenea signo Crucis obsignata in orificio antri locata, tanquam perpetuo ergastulo mancipauit. Idem quoq; narratur de Leone Quarto Pontifice Maximo, qui Draconem Romæ stabulantem, in cauerna apud Diuæ Luciæ templum in Orphea nuncupatum penitus effugauit, vt imposterum non fuerit visus. Alia huius generis miracula infinita à Sanctis Dei patrata recitantur. Etenim à Diuo Arsacio apud Nicomediam, Draco fuit debellatus, vt author est Sozomenus. Idem à Sancto Theodoro, à Sancto Marcello, & à Sancto Crescentino Martyre præstitum fuisse Historiographi perhibent. H

In vita eiusdem Sancti

S. Syluestri miraculū.

PRO-

A

PRODIGIA, ET PRÆSAGIA.

CECINNÆ Dracones, læto prodigio, de extis emicuisse tradit Plinius. Sub capite Spartaci venalis Romam delati, & dormientis complicatum Draconem visum fuisse referunt. Vnde Thracia mulier vaticinandi peritissima pronunciauit id fuisse signum formidabilis, & magnæ cuiusdam potentiæ, quæ tamen infaustum exitum erat habitura. Suetonius etiam in Vita Neronis, promulgauit missos à Messalina Neronem meridiantem strangulaturos, Dracone è puluino prodeunte, perterritos refugisse. Itẽ Plutarchus narrat, qui Cleomenis corpus cruci affixum custodiebant, tradidisse Draconem visum, qui cadauer circumplexus, illius faciem adeo tegebat, vt nulla auis ad eam depascendam accedere posset; qua de causa reuerentia quædam, & diuinitatis
B opinio huic Regi imposterum accessit.

Draco præsagium potentiæ.

In vita Cleom.

Scriptum est, quoq; in Romanis Annalibus, quòd Maurico imperante, Tyberis Fluuius tanta vndarum copia excreuit, vt eiusdem aluuiones super muros Vrbis fluerent; & tunc Draco insignis molis ad mare descendens visus est: quamobrem mox sæua pestilentia est subsecuta. Per epistolas, etiam Gesnerus intellexit non procul à Rheni litore, propè oppidum Niderburgum Germaniæ, ter sereno Cœlo, diuersis tamen temporibus, Draconem in aere caudam vibrantem fuisse obseruatum: vnde infaustus huius ostenti fuit euentus; quandoquidem illud oppidum, magno Indigenarum damno, & infortunio, fuit incendio consumptum. Item anno nonagesimo nono supra millesimum, & quadragentesimum, die vigesima sexta Mẽsis Maij, ex Stumpfio, visus est Draco Lucernæ, qui è lacu per Rusam, secundo flumine ferebatur, magna omnium spectantium admiratione, sed quid postea præsagiuerit, non declarat. Præterea anno octuagesimo octauo, supra septingentesimum, in Anglia, Dracones ex ignea constantes substantia
C per aerem volitare visi sunt; quod prodigium præualidam tamen, & infestationem Danicam præsagiuit.

Tyberis inũdatio.

In Chronic.

Dracones ignei in aere visi.

S O M N I A.

QVOTIES somnia, apud Antiquos, iconem Draconis dedissent, semper amplitudinis prænuncia esse opinabantur, quapropter Alexandro Macedoni Draco (quamquam ab alijs legatur serpens) dominij claritatem præsagiuit; dum per quietem, cum matre Olympia congredi visus est. Item Mammæa Alexandri Seueri mater pridie quam enitereiur se Dracunculum edidisse somniauit. Dedit, & Augusto præsagium Imperij somnium non dissimile; dum Actia mater eius, nocte intempesta, ad solemne Apollinis sacrum accedens, ibi obdormisset, nam ei Draco supra ventrem re-
D pere visus est: quare expergefacta maculam veluti Draconis picti in abdomine obseruauit, quæ nulla vnquam ablutione deleri potuit.

Imperij, & dignitatũ præsagia.

Cæterùm Franciscus Petrarcha mirabile somnium Alexandri Magni recitauit, quod ei accidisse fertur, dum Ptolemeus illi familiaris ab aspide saucius vehementissimo cruciatu moriens affictabatur. Alexãder.n. amici misertus per noctem sibi visus est videre Draconem, quem genitrix Olympia in delicijs habebat, radicem ore gerere, & humano more, expressis verbis, locum castris proximum indicare, vbi illa nascebatur, & asserere futurum, vt eius ope languens amicus curaretur. Itaq; Alexander expergefactus misit, qui ostensam à Dracone radicem inquireret, qua inuenta, non modò Ptolemeum, sed multos quoq; alios ab eadem labe liberarunt. Cicero tamen hoc somnium penè inane, & risu dignum exagerat, & præcipuè, dum introducitur Draco loquens, & radicem ore gestans: cum nec etiam vir discretus id præstare posset: Et re vera quis non ageret Democritum, dum audiret oratorem serpentinum, vel Serpentem medicum intueretur. Non dissimiles ineptias exarauit Cardanus in Libris de Insomnijs, dum retulit figuram Draconis in gemmis cælatam, & per quietem visam indicare hominem crudelem,

Lib. 4. de Vir. Illust.

Curatio Ptolemei Saucij ab Aspide.

L. 1. de Insom. ca. 29.

delem, & ſuperbum: quemadmodum figura Serpentis hominem fraudolentum, & ma- E *Cap.40.* lignum ſignificat. Den uò paulò inferius, ſomniantes pellem Draconis induere, homines ſuperbos, arrogantes, & auaros fieri eſt fabulatus.

MYSTICA, ET ALLEGORICA.

NON eſt in dubium reuocandum, in ſacris litteris, Draconis nomine, Diabolum præcipuè, deinde eius aſſeclas deſignari. Lucifer enim Draco Magnus in comparatione ad minores Dęmones fuit cognominatus. Etenim locutione mali, Diabolus ſemper intelligitur: ſiquidem quando hęc verba recitãtur in precatione Dominica. *libera nos à malo.* Cyprianus legit. *libera nos à maligno.* Inſuper ille celebris Draco Pytho apud Ethnicos nuncupatus, quem ab Apolline ſagittis confectum fuiſſe tradunt, ad Diabolum refertur: cum Pythones in Actis Diui Pauli Dæmones nominentur; quia F *Pythones vocantur dæmones.* horum vnum à muliere obſeſſa egredi iuſſit, quæ Paulum, & eius comites Omnipotentis Dei veros famulos prædicabat. Quamuis poſtea Diuus Paulus conquereretur (vt notat Origines) diuinæ ſeruitutis indignum teſtimonium à ſpiritu Pythonis exhiberi.

Reliquum modo eſt, vt alijs aſſertis ſacræ paginæ noſtram ſententiam ſtabiliamus. *Cap.32.* Legitur ergo apud Ezechielem. Draco conculcans aquas, quem nonnulli hæreticum ſacras litteras perturbantem intelligunt. Sed Diuus Hieronymus in Ezechielem, exponit Diabolum Hæreſiarchis ſemel in ſuam poteſtatem redactis minimè parcere. Habemus inſuper apud Pſalmographum. *Tu confregisti caput Draconis, & capita Draconum in aquis a Deo contrita.* Quamuis ſenſus litteralis denotet Pharaonem, necnon mili- *Milites Pharaonis cur dracones dicti.* tes, & centuriones ab eodem Pharaone miſſos, vt populũ Iſraeliticum inſectarentur, qui tandem aquarum inundatione ſuffocati, hacque ratione contriti fuerunt, & Dracones fortè nominati, quoniam Inſignia militaria, Draconis effigie, exornata geſtarent. Nihilominus, qui ſenſum myſticum meditantur, verba Pſalmographi ad Chriſtum referunt, qui omnem Diaboli facultatem ſuſtulit. G Quocirca etiam in Apocalypſi, Draco *Cap.20.* vinctus ab Angelo, per mille annos, indicat Diabolo ſublatam fuiſſe poteſtatem ſeducendi gentes, donec venerit Antichriſtus. Iterùm in alio Apocalypſis loco, Draco proiectus in terram, myſticè deſignat (vt voluit Rupertus Abbas) tyrannidem Dia- *Lib. 13. de vict. verb. Dei.* boli expugnatam, quando ſcilicet Imperatores Romani, contempto Idolorum cultu, ad Chriſtum venerandum confugerunt. Rectiùs Draco ille Magnus, qui mulieri pariturę infantem vocaturus aſſiſtebat, vt in ſupracitato Apocalypſis loco legitur, ex ſententia eiuſdem Ruperti Abbatis, myſticè demonſtrat Diabolum paratum ad Chriſti fidem *Cur diabolus appelletur draco.* de mentibus piorum hominum expellendam. Quandoquidem mulier illa indicat Eccleſiam, quæ vtero gerere cæpit, quando fides Patriarcharum ex promiſſione, Chriſtum expectabat: tuncq; Diabolus cæpit eſſe Caro, qui prius Serpens nominabatur. Tandem Abbas Ioachimus Draconem ſepticipitem Apocalypſis interpretatur Diabolum ſeptem inſectantes catholicam fidem, adiuuantem, & fouentem, inter quos primum locum Herodes occupauit. H

Præter Diabolum myſticè ſignificatum à Dracone, ſuccedit Draco ſpiritui aduerſaria, de qua Pſalmographus verba fecit dicens Draconem eſſe conculcandum. Etenim *Pſalm. 90.* caro ſpiritui ſemper reluctatur, & ſpiritus quoq; iracundiæ, qui inſtar Draconis, ignem efflare videtur. Immò malitia, & fallacia allegorico Draconis nomine notatur: Quo- *Cap.7.* niam in Exodo, Dracones Magorum cum Dracone Moſis certantes, & tandem ab illo deuorati, ex ſententia Gregorij Niſeni, fraudulentas cauillationes aduerſus diuinum *Cauillationes fraudulentes denotãtur a draconibus.* inſtitutum ſignificant, quas tandem virga veritatis abſorbet. Præterquamquòd Dracones, in quos virgæ Magorum fuerunt transfiguratæ, Diaboli vaframenta, & humanæ ſcientiæ fallacias indicant. Immò ipſa malitia, vel fallacia caro eſt, qui in mente improborum, tanquam in proprio cubili ſtabulatur.

Calamitates quoque, & extremæ anguſtiæ allegoricè per Draconem intelliguntur. *Cap.30.* Iob enim ſcripſit ſe fuiſſe patrem Draconum, magnam denotans infælicitatem. Pſalmographus etiam recitauit hæc verba. *quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & operuisti nos vmbra mortis.* *Pſal.43.* Alij legunt. *Quoniam contriuisti nos in loco Draconis, & operuisti*

nis

A *nos umbra mortis*. Interpretes igitur, per locum Draconis, altissimam profunditatem exponunt, vt sit hyperbole pro extremis angustijs. Eumdem sensum mysticum habemus apud Ieremiam his verbis. *Onagri steterunt in excelsis, attraxerunt ventum tanquam Dracones*. Quasi Propheta velit innuere: non habebunt vnde famem, & sitim expleant; ideoq; inopia cibi, & potus peribunt, quam difficultatem Dracones sine grauiori incõmodo ferunt. Dracones etiam mysticè appellari possunt Ethnici, de quibus Psalmographus loqui videtur, dum scribit. *Laudate Dominum de terra Dracones, & omnes Abyssi*. Quamobrem his verbis, Ethnici, destructa Idolatria, ad encomia omnipotentis Dei celebranda inuitari videntur. Quamuis Ricciardus in commentarijs symbolicis, scribat significari Angelos Abyssi, & Draconum præfectos, à quibus etiam Mundi opifex meritas laudes expostulat. *Cap. 14.* *Psal. 148.*

Demùm in Apocalypsi Draco septiceps cornibus decem insignitus describitur, qui mysticè à nonnullis exponitur Luterus, & eius secta. Verùm satius existimamus, si vnà cum Ricciardo dixerimus, primò huius bestiæ cornu, designari orientale regnum Ca- *In comm. symb.*
B lifæ, secundo regnum Turcomaniæ, tertio regnum Bulgarorum gentile, quarto Maurorum, quinto Normanorum, sexto Hungarorum, septimo Occidentale regnum Calitæ, octauo Tartarorum Imperium, nono Imperium Sultani Babylonici, & decimo Imperium Turcarum. Item septem capitibus huius Draconis, eodem Ricciardo teste, varia etiam dominia indicantur. Etenim primo capite huius bestiæ, Romanum Imperium gentile denotatur. Secundo Nero ad Constantinum vsq; Arrianum, vel vsq; ad Iulianum Apostatam; immò significatur etiam secundum bellum, quod membra Domini nostri à Paganorum gente passa sunt, aut, secundùm aliorum sententiam, regnum Gothorum indicatur, tertio exhibetur ætas Constantini Arriani vsque ad Codroem Persarum Regem, nec non monstratur martyrium Christicolarum per Arrianos, &, ex aliorum mente, Regnum Vandalorum; quarto notantur Codrois Persarum Regis tempora, quibus impia Maumeti secta emersit, ad ætatem vsq; Henrici primi Imperatoris Alemani, nec non bellum quartùm aduersus Christi fideles per Saracenos commissum, & secundùm alios, Regnum Alanorum: quinto indicatur tempus ab Henrico primo Alemanorum Rege, vsq; ad Saladinum Babylonicũ, & quinta insectatio Christi fidelium per Alemanos, & secundùm alios, Regnum Hunnorum; sexto declaratur tempus à Saladino Aegypti Soldano, vsq; ad Federicum Secundum, & sexta calamitas quam Ecclesia Dei per Saracenos passa est, & secundùm alios, regnum Persarum; septimo tandem capite Draconis monstratur tempus à Federico Secundo vsq; ad Antichristum, nec non acerrimum certamen inter Principes Catholicos, & Hæreticos, & ex sententia aliorum, Regnum Longobardorum. *Quæ denotentur capitibus draconis Apocalypsis.* *Aliæ significationes draconis Apoc.*
C

His exaratis de capitibus, & cornibus prædicti Draconis in Apocalypsi descripti; reliquum est, vt ad allegoricam expositionem caudæ eiusdem animantis accedamus. Hæc autem cauda, vt legitur apud Ioannem supracitato loco, habebat nodum, & tertiam partem stellarum à Cœlo detrahebat. Propterea quod in octauo prælio, quod Asseclæ Antichristi, cum Christicolis inibunt, Antichristus tunc à recta fide tertiam partem eruditorum per stellas significatorum auertet. *Caudæ draconis Apocalypsis allegorica expositio.*

D

HIEROGLYPHICA.

NON recedit à veritate illud Draconis hieroglyphicum, quo custodia designatur: quandoquidem hoc animal, ob acutissimam visionem, vigilans, & insopitum nominatur: immò hac ratione naturam Solis imitari dicitur. Quocirca Aegyptij Sacerdotes, ante litteras inuentas, pictura Draconis in semetipsum reflexi, caudamq; mordentis, annum indicabant, quoniam orbe agatur volubili. Huc respexit Claudianus, quando cecinit hunc in modum. *Anni hieroglyphicum.*

Omnia, quæ placido consumit numine Serpens,
Perpetuumq; viret squamis, caudamq; reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu.

Cætera autem huius generis hieroglyphica in primo capite primi libri legenda sunt; quo-

quoniam Authores diſcrimen Draconis, & Serpentis nihil ponderantes [illegible] lis hieroglyphica ſimul permixta exararunt.

MORALIA.

Draco aſsimilatur diabolo.

QVEMADMODVM in Myſticis Diabolus Draco fuit cognominatus, non erit pariter inferioris conditionis, in doctrina morali, in quare ob conformes proprietates Diabolus Draconi aſſimilatur. Nam primitùs veluti Draco exitiali redundat veneno: Diabolus item venenatis tentamentis per cōſenſum peccati, hominibus interitum affert. Immò ſi Draco venenato halitu aerem inficit: Diabolus quoq; flatu lethalis ſuggeſtus, corda humana venenat, & aerem peſtilentem, peccati delectatione, efficit. Interdum halitu Draconis ſuperuolantes aues affectę cadunt; ſic aues moralis doctrinę, nimirum homines diuina contemplantes, non ad tam excelſa mentem eleuare, poſſunt, quin flatus Diaboli illuc peruenire poſſit, vt eos ad delicias, & ad mundi negocia attrahat. Denuò ſi draco adoritur Elephantum, vt eius ſanguinem ſorbeat: Diabolus aggreditur probum virum, vt ſanguinem pietatis ab illo auferat. Vel rectius ſpeculari debemus dicendo, ſi Draco Elephantem petere audet, vt ſugat ſanguinem; Elephas poſtea concidens Draconem pondere perimit: pari ratione Diabolus omnes edidit conatus, vt Elephantem Chriſtum, detracto per paſſionem ſanguine, occideret; ſed à Chriſto poſtea ob mortē cadente oppreſſus fuit. Huius figura expreſſa eſt in ſacris paginis; vbi Eleazar conficiens elephantem, eius caſu tandem occiſus fuit. Draco cauda potius, quàm ore lædit: ſic Diabolus cauda blanditiarum pedetentim ingreditur, ſed tandem poſtea mordebit vt Coluber. Dicitur quoq; Draco Ceruam vitare: Diabolus etiam Ceruam, nempè animam in rectis operibus diligentem abominatur. Deniq; Draco inter montis incendia, ad mentem Solini, verſari in aerem aliquādo ferri, & eius veneno mare aliquando intumeſcere perhibetur. Talis eſt Diabolus, qui inter incendia infernæ regionis degit, aliquando per aerem diſcurrit, dum ad homines iuſtos tentamentis cruciandos accedit, & demùm mare Eccleſiæ interdum, eius veneno, nimirum ſuperbia, & iracundia intumeſcit. F G

L.1.Mach. cap.16.

Peccantes draconi aſſimilantur.

Præter Diabolum, peccans etiam Draconi eſt aſſimilandus. Nam ſi Aethiopes, ad æſtum compeſcendum, ſanguine Draconis vtuntur; deinde Dracone, abiectis felle, & lingua, veſcuntur. Sic homo criminoſus vocatur Draco, ſanguis eius mors, fel peccatum abditum, & lingua peccatum manifeſtum exponitur. Itaque Aethiopes ſunt viri iuſti feruore calamitatum, & ærumnarum denigrati, qui ad extinguendum concupiſcentiæ æſtum, ſanguine Draconis, nimirum contemplatione mortis diuitum vtuntur. Iuxta illud Pſalmographi. *Manus ſuas lauabit iuſtus in ſanguine peccatoris*. Ipſi poſtea Dracones, nempè peccantes, abiectis felle, & lingua, ideſt remotis vitijs, vorantur, ideſt diliguntur. Nec præter rationem, quandoquidem adeps Draconis, ex ſententia Plinij, venenatis reſiſtit ictibus: immò cum melle caligini oculorum medetur. Peccans igitur eſt Draco, qui interdum non eſt ita improbus, quin aliquid bonitatis participet: cum aliqui criminoſi pietatis pinguedine ſcateant. Fel verò, ſcilicet ira peccantium, Iuſtorum oculos clarificare ſolet. Etenim, ad mentem D. Gregorij, improborum prauitas proborum vtilitati conducere dicitur. H

Fæneratores vocātur dracones.

Cæterùm meditantibus peccantes in ſpecie, primò ſe ſe offerunt fæneratores, qui Dracones ſimul complicatos, & per mare ad meliora tranſeuntes pabula imitantur; ſiquidem hi per mare diuitiarum fodinas auri petunt. Quamuis alij hanc ſimilitudinem Dæmonibus applicent, qui interdum ſimul iuncti in mundano natantes mari aduerſus viros iuſtos, aliquid ſemper machinantur. Non errabit præterea, qui dixerit, ab Auaro naturam Draconis diuitias cuſtodientis, illiſq; non vtentis repræſentari. Quocirca Petrus Chryſologus Auarum non patronum, ſed auri, & argenti cuſtodem appellauit. Item Chryſoſtomus alloquens populum Antiochenum, Auarum cuſtodem non dominum pecuniarum, ſeruum, non poſſeſſorem nominauit. Id quoque confirmatum fuit à Martiali ſic canente.

Serm.22.
Homil.2.
L.12.epig. Epigr.45.

Nummi cum tibi ſint, opeſq; tantæ,

Quan-

A *Quantas Ciuis habet Paterne, rarus*
Largiris nihil, incubasq; Gazæ
Vt magnus Draco, *quem canunt Poetæ*
Custodem Scythici fuisse luci.

Qui igitur diuitias alijs, & non sibi custodit, infelicissimus profectò habendus est, id .n. Cornelius Gallus elegantissimè expressit his versibus.

Efficior custos rerum magis ipse mearum, *Eleg.5.*
Conseruans alijs, quæ periere mihi.
Sicut in auricomis pendentia plurimus hortis
Peruigil obseruat non sua poma Draco.

Huc proculdubiò spectat illa sententia in Constitutionibus Apostolicis, ad eliminandam auaritiam, recitata. Qui pecunias possidet, ijsq; nec vtitur, nec alijs impartitur, locum Draconis penes thesaurum morantis sortitus est. Ille enim diuitias probè custodit, qui opes, vbi est opus, in res honestas, atq; vtiles expendit, namq; canebat ad rem B Ouidius. *Auarus dicitur Draco.*

Quas dederis, solas semper habebis opes.

Iterum si Draco est animal sitibundum, vigilantissimum, in terra, in vndis, & in aere viuens, aues, & cæteras animantes vorans: sic qui lucris, & opibus semper inhiat, in nouo vaframenti genere indagando semper vigilat; vt vbicumq; sit, tàm diuites, quàm pauperes contractibus non probandis denotet. Immò quemadmodum Dracones, cauda, elephantorum crura ligant, vt melius eorum sanguinem absorbere possint: ita Vsurarij, varia genera contractuum, & cautionum adeò vinciunt elephantes, nempè diuites, vt eorum sanguinem aureum rectius haurire queant. *Vsurarij Dracones dicti.*

Præterea qui tanta referti sunt dementia, vt existiment se genitos esse ad superbiam à comparatione Draconis non sunt excludendi: quoniam si Draco naturali instinctu Elephanti insidiatur: similiter homo Phætonte, & Icaro superbior, Draconis naturam æmulatur; dum Elephanti, nimirum regnanti insidias tendit, vt & ipse ad summum dignitatum culmen quamprimùm peruenire possit. *Superbus vocatur Draco.*

C Immò Draco denotat etiam fœdam voluntatis momentaneæ titillationem, animas, & corpora indignis modis polluentem: quandoquidem Veteres lasciuū amorem significaturi, partem postremam Chymeræ in Draconem terminare finxerunt: at in hoc genere Lenones nominantur Dracones, qui muleres quæstuarias prostituunt, & pudicos adolescentes lasciuis verbis in dies venenant. Quare ab Antiquitate figura Herculis, Dracone perempto, cum tribus aureis pomis effigiebatur; vt extincto libidinis ardore, temperantiam commotionum omnium moderatricem partam demostrarent. *Lenones dicti Dracones.*

Succedunt ponderandi alienam lacerantes famam, qui proculdubiò Draconū mores sequuntur. Etenim si Dracones venenati vocantur, quoniam cibaria venenosa comedant. Obtrectatores, quoq; cunctorum studijs oblaterantes, cibos venenatos mādere dicuntur; huicq; veneno reluctans aliquod remedium vix inuenitur: cum fama ablata vix in integrum restitui possit. Item si, ex sententia Solini, Dracones linguam tantùm veneno refertam habent; criminosi obtrectatores, ad mordendum, & cauillandum, linguam admodum venenatam possident. Et si halitu Draconum aer inficitur, & D inflammatur: prædictorum quoq; sermone audientes inficiuntur, & inflāmantur. Iuxtà illud Hieremiæ. *Ad vocem loquellæ, grandis exarsit igni.* *Obtrectatores dicūtur Dracones.* *Cap.11.*

Postremò multi (referente Cælio) tradiderūt Proteum modò in suem, modò in Draconem transfiguratum; quoniam per suem, summum bonum in voluptate ostendebāt, & per Draconem, illorum errores, qui terrena pulchritudine fælicitatem metiebantur, quamuis alij pronuncient hanc Protei transmutationem ab antiquis fictam fuisse ad hominum impiorum terrorem; vt pœnæ metu, vitia abominari inciperent. Iuxta illud.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Virtus deniq; indagatrix, & vitiorū expultrix, quæ diligentissimè omnia perscrutatur, Draconi est assimilanda, qui ab acuta visione nomen sibi comparauit. Ad finem Dracones, cum Elephantis certantes; vnde postea vtriusq; animantis dimanat interitus, ad duos prælianres exercitus optimè comparantur: quando .s. pars vtraq; perit: tunc enim damnum inferentes, damnum etiam accipere dicuntur. *Duo præliātes assimilātur quandoq; Draconi, & Elephanti.*

EM-

E

EMBLEMATA, ET SYMBOLA.

Embl. 131 INFRASCRIPTVM emblema Alciatus diuulgauit, sumpto ab Homero argumento, quando Græci, ad Troiam euertendam nauigantes, aduerso vento, in Aulide portu Bæotię detenti fuerunt: vbi, Calchas augur peritissimus, cum cæteris Græcis profectus Agamemnonem docuit, qua ratione Dianam iratam placaret, & ex Draconis augurio, qui in proximam platanum repens, nouem pullos passeris vnà cum parente deglutiuerat, decimo tandem anno Ilium captum iri prædixit: dum pro passerculis annos, & pro Dracone tempus interpretatus est. Itaq; Alciatus effigiauit Draconem pullos passeris in platano vorantem, cum titulo. EX ARDVIS PERPETVVM NOMEN. deinde subscripsit hexastichon huius tenoris.

Crediderat plantani ramis sua pignora passer, F
Et bene, ni sæuo visa Dracone *forent*
Glutijt hic pullos omnes, miseramq; parentem
Saxeus, & tali dignus obire nece,
Hæc, nisi mentitur Calchas, monimenta laboris
Sunt longi, cuius fama perennis erit.

Voluit enim author mentibus humanis insinuare, præclara esse ardua, & nonnisi magna difficultate obtineri. Scribebat enim Cicero nullam esse posse diuturnam gloriam, quam strenuus labor non antecesserit. Ideo ad rem Hesiodi carmina leguntur.

Li. 3. Tusc. quæst.

Amplecti vitium cumulatim, & sumere promptum est,
Namq; iter id facile est, nec eo vicinius vllum:
Dij quoq; sudorem virtuti præposuerunt,
Ad quam longa via est, atq; ardua, & aspera multum
Offertur. tamen est vbi ad alta cacumina ventum,
Fit facilis, primo fuerat quæ tam ardua virtus. G

Vnde Horatius huc quoq; respiciebat canens.

Virtutem posuere Dij sudore parandam.

L. 4. Eleg. Propertius etiam id intactum non reliquit, cum cecinit.

Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires,
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.

Nec putandum est id fuisse incognitum Ouidio, qui & ipse cecinit hunc in modum.

L. 4. Trist. *Arдua per præceps gloria vadit iter.*

Quapropter colligendum est, quod mortalibus, pro virili parte, est adlaborandum, vt immortalis egregijs virtutibus gloria concilietur: qua de re germanam fatetur veritatem illud distichon, quod sic habet.

Qui nescis, quid sit nostrum hoc, quod viuimus, audi,
Transitus in mortem, herculeusq; labor.

Posteaquàm in sermonem humani laboris incidimus, non erit ab re recitare aliud emblema Alciati, in quo figuratur Draco extinctus, & iuuenis dentes illius serens; cuius historia in rubrica Mithologicorum fuit exarata. Est autem aduertendum, quod dentes Draconis, Cadmi labore, sati denotant litteras, quas ingeniosus, & industrius iuuenis omnium primus Græcis impertitus est. Idcirco Alciatus coronauit emblema hoc titulo. LITERA OCCIDIT, SPIRITVS VIVIFICAT. carmina autem subscripta sunt huius tenoris. H

Embl. 185

Vipereos Cadmus dentes, vt credidit aruis,
Seuit. & Aonio semina dira solo.
Terrigenum clypeata cohors exorta virorum est,
Hostili inter se qui cecidere manu.
Euasere, quibus monitu Tridonidos armis
Abiectis data pax, dextraq; iuncta fuit.
Primus Agenorides elementa, notasq; magistris
Tradidit, his suauem iunxit, & harmoniam.

Quorum

A *Quorum discipulos contraria plurima vexant,*
Nonnisi palladia qui dirimuntur ope.

Cæterùm animaduertit Reusnerus quemcumq; laborem diu noctuq; animum, & corpus fatigantem sine prudentia comite, esse irritum: quapropter delineat hominem offam Draconi offerentem, cum græca inscriptione. ΑΛΚΗ ΑΝΕΜΩΛΙΟΣ ΑΦΡΩΝ. Dicatq; hoc emblema Raymundo Pio Fichardo Iuris Consulto, cum infrascriptis versibus. *L. 1. Embl. Embl. 28.*

Melle soporatam Dux Troius obijcit offam
Cerbereis portis, Elysiumq; subit.
Igniuomum sopit medicata fruge Draconem
Auratæ Iason vellere diues ouis.
Anguicomæ Perseus superator Gorgonis, aureo
Alipedem fræno Palladis vrget equum.
Multum vis animi, sed plus sapientia præstat,
B *Quæ cum consilio cuncta modoq; gerit.*
Quem ratio, non ira mouet, Dijs proximus ille est,
Plus ratio multo robore recta valet.
Mole sua vis consilij se se obruit expers,
Cui pectus sapit, hic vtilis esse potest.
Sic tu, sic pater ille tuus, Raymunde, magistra
Consulitis patriæ dum ratione simul:
Magnum equidem præstatis opus sapientia par est
Non vi velle magis, quàm ratione regi.

Neq; admiratione vlla teneri debemus, quoniam Camerarius ad calcem libri Emblematum ex Animalibus, Amorem omnium causam esse ostendit; dum effigiat quatuor animalia ex opposito se se intuentia, nimirum Aquilam, Leonem, Sirenem, & Draconem, cum titulo. AMOR CAVSA OMNIVM. Deinde exhibet distichon huius tenoris.

C *Si rerum quæras fuerit quis finis & ortus,*
Desine, nam causa est vnica solus amor.

Addit postea, quòd Author huius symboli, prædictis quatuor animalibus, quatuor Amorum genera voluit repræsentare, nempè desiderium, & amorem veræ gloriæ, deinde virtutis, & præstantiæ animi, tertiò pulchritudinis, & demùm diuitiarum: ideoq; ratione primi, figurauit Aquilam inter cæteras aues altius volantem. Secundò Amori accommodauit Leonem, qui fortitudine quadam cæteris animantibus antecellit. Ad tertium Amorem exprimendum, qui in vera rerum pulchritudine appetenda consistit, Sirenem pinxit, cui poetæ tam suauem concedunt vocem, vt omnes audientes demulceat. Postremò Amoris generi Draco comparatur, quia circa diuitias, & mundanas opes versatur, quas Draco libenter custodire perhibetur. Verùm satius esset, si pro Dracone Auarum delineasset: cum is tanquam Draco diuitijs incubet. Quapropter Paulus Maccius piæ memoriæ ad rem nostram expressit picturam horti Hesperidum, cum icone Draconis, & inscripsit emblema. IN AVAROS. cum versibus infrascriptis. *Amorum quatuor symbola.* *Embl. 52.*

D *Peruigil intactos qui seruat in arbore ramos,*
Et sibi non custos aurea mala Draco;
Par tibi, diues opum vigili torqueris amore,
Sed miser extructas non tibi claudis opes.
O aurum curæ fili genitorq; doloris,
Si te habeam, metuo, ni te habeam, doleo?

Cæterùm satius fuisset demonstrasse mulieres & virgines potius quàm diuitias diligenti cura esse custodiendas. Quandoquidem Alciatus, in hoc monstrando, delineauit Palladem armatam, cum Draconis icone iuxta pedes, & decorauit emblema hoc titulo. CVSTODIENDAS VIRGINES. Addiditq; hexasticon huius tenoris. *Custodia virginum.* *Embl. 22.*

Vera hæc effigies innuptæ est Palladis, eius
Hic Draco qui Dominæ constitit ante pedes.
Cur Diuæ comes hoc animal? custodia rerum
Huic data, sic lucos, sacraq; templa colit.

Innu-

Innuptas opus est cura asseruare puellas
Peruigili laqueos vndiq; tendit amor.

Nec præter rationem, Author asseruit Virgines diligenti, & peruigili cura esse seruandas: cum virgo Græcis dicatur παρθένος, & etymum deflectatur παρὰ τὸ παραμένειν τῇ μητρί: quoniam virgo apud matrem manere debeat, Huncq; morem veterum fuisse scripsit Hesiodus. Immò Homerus in persona Penelopes, voluit pudicam mulierem semper ancillis stipatam in medium prodire. Immò mulieres in conspectum hominum curiosiùs intuentium exeuntes, prudentia, & sapientia conspicabiles esse debent: veluti fuit Theano pulcherrima fœmina, propterquam bellum decenale, cum Phocensibus commissum fuit. Hæc enim aliquandò cum superiorem indueret vestem fortè nudauit brachium, quod fortuitò quidam intuens dixit, ò pulchrum brachium, at illa sapienter respondit, sed non publicum; quibus verbis, & castitatem suam indicauit, & laudantis intemperantiam repressit. Ad rem Reusnerus exhibuit iconem Draconis humi strati, & picturam Apollinis arcu, & sagittis muniti, cum titulo. VITÆ SAPIENTIA CVSTOS. Quoniam vir singulari præditus sapientia olim dignus Phœbi tripode iudicabatur. carmina autem Authoris sunt hæc.

Prudentia mulierum qualis esse debeat.

L.3.emble. 7.

Stratus humi Python Phæbi iacet ecce sagittis
Terribilis serpens corpore, & ore minax.
Qui modò pestifero præssit tot iugera ventre
Iam cinis, & puluis, iam nihil esse potest.
Pythia iam celebrat securo Græcia corde,
Laurea victoriæ cingat honora caput.
Prima docens rectum custos sapientia vitæ est,
Cum vitijs morbos pellit, & omne malum.

Catone, etiam sapientior ille iudicandus est, qui veluti prouocatur, respondet; comparaturq; Elephanti à Dracone ad prælium prouocato, qui extinctus, & cadens, pondere corporeq; molis Draconem obruit. Idcircò Camerarius pinxit Draconem, cum Elephãte belligerantem, addiditq; hanc inscriptionem. NON IMPVNE FERES. Deinde protulit tale distichon.

In l. Embl. ex Ani. 27.

Contemnit mortem, qui non moriturus inultus,
Vna etiam est hostis certa ruina sui.

Iouius scripsit hoc symbolum à se fuisse excogitatum in gratiam Sinibaldi, & Ottoboni Fliscorum, qui illud vsurparunt in monumentum iustæ vltionis, ob Fratrem Hieronymum Comitem crudeliter ab æmulis suis Fregosijs interemptum. Præterea hoc symbolo vsus est, etiam Delphinus Titio Comes Tesanæ, cum inscriptione non dissimili. DEO VINDICE. Demùm Paradinus in Heroicis exhibuit picturam Draconis alati serpentem vorantis, cum titulo. VNIVS COMPENDIVM ALTERIVS DISPENDIVM. Argumentum huius symboli desumptum est ex adagijs, vbi dicebamus Serpentem, qui non comederit serpentem, nullo modo fieri Draconem. Huius autem symboli, & adagij sensus est, multos homines aliorum damno, & ære alieno, & potentiores, & opulentiores euadere. Ad finem Russellius, quoque diuulgauit symbolum litteræ D. esse iconem Draconis: quemadmodum symbolum litteræ S. pictura Serpentis esse dicebatur.

Symbolum, & Adagiũ.

Par. 2. memor. artif.

PHRENOSCHEMATA.

VIRI summa eruditione præstantes, ex varijs Draconum proprietatibus, varia etiam phrenoschematum argumenta auserũt. Quamobrem prima facie, nonnulla vigilantiam huius animalis respicientia in medium afferemus. Inter hæc autem primum locum occupat illud Insigne Eminentiss. Cardinalis Hyppoliti Estensis Principis Musarum, Charitumq; munificentia ornatissimi, qui, vt exprimeret ueminem ita vigilem esse posse, quin aliquid cum fugere possit, delineauit Draconem secus arborem auream, & pomiferam, Aquilamq; circumuolitantem, pomaq; furtim subducentem, cum hoc aureo dicto. AB INSOMNI NON CVSTODITA DRACONE.

Draco ad fores Palatij, quid innuat.

A Alij meditantes vigilantiam huius animalis, figurarunt Draconem supra ianuam alicuius domicilij cum Dicto. HAS SERVO FORES. Hæc autem pictura ad fores Palatij Illustris. Co. Philippi Aldrouandi Senatoris Bonon. expressa obseruatur. Hieronymus Russellius effigiauit Draconem, Lupo strangulato, ad Cælum volantem, cũ Dicto. VIGILANTIBVS NVNQVAM. Voluit enim indicare hominem, qui in peragendis negocijs, laboriosissimo vtitur peruigilio, extincta tandem maleuolorum inuidia, à viris immodici honoris titulo insignitis ad sydera, vsq; extolli. *Li 3 Insig.*

Lucas etiam Contilis scriptor Italicus exhibuit picturam arboris malis aureis onustæ, eiq; Draconis iconem adiunxit, cum Dicto. NON SAT VOLVISSE. Etenim, cum per aurea mala, sapientia allegoricè intelligatur: author hoc phrenoschemate illam summopere desideràsse iuuit, dum, studendo, noctem diei coniunxit peruigilem. Icon autem Draconis pingitur ad ostendenda pericula, & labores, quibus adolescentes, ad cõparandas scientias, animum simul, & corpus assiduè fatigare debent. Idcirco phrenoschemati addidit hoc Dictum. NON SAT VOLVISSE. quoniam, in negotio compa- *In lib. Insign.* *Phrenoschema acquirẽdæ virtutis quale.*

B randæ virtutis, non sufficit vulgatum decantare carmen.

Cum desint vires tamen est laudanda voluntas.

Quandoquidem multiugis curis, atq; vigilijs vtendum est; iuxta illud Horatij.

Multa tulit, fecitq; puer, sudauit, & alsit

Præter vigilantiam existimarunt authores prudentiam quasi lumen aliquod in hoc animali elucescere. Quapropter hanc bestiam nonnisi ab aliquo expressam prudentiæ idæam habente comprehendi posse opinantur. Ideoq; figurant aliquando Draconem cum hoc Dicto. PRVDENTIA VINCITVR. quale phrenoschema ad fores Illustrissimi Comitis Philippi Aldrouandi Senatoris Bononiæ intueri licet. Pariter Perciuallus scriptor Italicus, in libro Insignium, delineauit Draconem vetus spolium deponentem, cum Dicto. EX SCIENTIA PRVDENS. quoniam Draco ob diuturnam, quam ducit ætatem, animal est sagacissimum. Præterquamquòd ei assignatur Prudentia, quia, cum spolium inquinatum cognouerit, illud statim deponere perhibetur; quæ conditiones in viro prudentiæ nota præstantissimo obseruantur. *Phrenoschemata prudẽtiam Draconis respicientia.*

C Vincentius Russellius exhibet hoc phrenoschema, scilicet picturam Draconis in media palude lilijs coronati, cum Dicto. CONDECORATA VIRTVS. Asseritque fuisse alicuius viri percelebris demonstrantis propriam, & alterius virtutẽ, ex quo laudis, & honoris coronam fuerit consecutus, vel à generosissima Republica Veneta, propter pictam in phrenoschemate paludem, vel à Christianissimo Galliarum Rege, vel à Serenissima Farnesiana Familia propter lilia, quæ vtriusque Insignia gentilitia exornant: icon postea Draconis præfecturam denotat militarem, cuius munere fungens vigilantissimus esse debet. Aegidius Sadelerus picturam Draconis, cum Aquila præliantis exhibet, cum Dicto. DIMICANDVM. faturq; hoc fuisse symbolum Christierni II. Regis Daniæ, Noruegiæ, Zelandiæ, & Gothiæ. Denuò repræsentat figuram Draconis supra sphæram, cum Dicto. NON MINOR EST VIRTVS. Traditq; fuisse symbolum Sigoberti primi Regis Metensium argumento fortè desumpto à Hieroglyphicis Aegyptiorum, qui iuxta varias Draconis figuras, tempus, annum, Solem, & deniq; totum *Draco cum Aquila.* *Draco supra sphærã.*

D terrarum orbem designarunt. Meminimus etiam vidisse imaginem alati Draconis in summitate baculi eminentem, caudæ spiris baculum amplexantem cum Dicto. SALVS VITÆ. hoc phrenoschema forsitan alludit ad baculum, & anguem Aesculapij, cuius numini Veteres tutelam vitæ consecrarunt.

Postremo venit in mentem phrenoschema cuiusdam viri, cuius opulentiæ olim nihil deerat, tuncq; multi annumerari volebant eorum gregi, quos diligebat. Verum tractu temporis, ob infortunium, factus Iro mendicior, vno, & eodem tempore diuitijs, & amicis nudatus fuit: cum sententia Ouidij germanam fatetur veritatem. *Phrenoschema Diuitis mendici facti.*

Horrea formica tendunt ad inania nunquam
Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Is igitur olim in pelago diuitiarum, mox ærumnarum natans, pinxit Draconem cum Dicto italico. TVTTO VELENO. Alludens fortè ad amicos, qui olim tantã erga se ipsum benignitatem, nunc in venenum transmutauerint: vel per Draconem intelligens semetipsum venenosa laborantem egestate, cui amici appropinquare non auderent.

E

INSIGNIA MILITARIA.

L. 17. Orig. cap. 3.

CONSVEVERVNT Imperatores Romani, Imperio inclinante, pro simulacro Aquilæ, ad denotandam iugem Ducum vigilantiam, in vexillis, iconem Draconis gestare, cum hac inscriptione. PYTHONE PEREMPTO. quocirca Isidorus hæc verba protulit. Postea quam Apollo Draconem Pythium confecit, ipse primus Draconis simulacrum gestauit: deinde Græci, & postmodum Romani talia simulacra ad bellum proficiscentes deferre cæperunt. Qua de re nummus Cæsaris Dict. III. in quo Victoriæ caput alatum conspicitur, habet in latere inuerso Draconem surrecto capite iuxta simulacrũ Romæ galeatæ, cum inscriptione, C. CLO. VI. PRÆF. M. idest Caius Clodius Sextus Præfectus militum. Huc quoq; respexit Baptista Mantuanus, canẽs.

Draconarij qui fuerint

F

Non mihi signabant picti vexilla Dracones,
Non Aquilæ.

Quoniam Vegetius scribebat primum legionis signum fuisse Aquilam, quam Aquilifer gestabat: Dracones autem erant Insignia, quæ ad prælium per singulas cohortes à Draconarijs ferebantur. Hinc postea omnes signiferi, per excellentiam, Draconarij fuerunt appellati. Modum autem gestandi, & formam horum Insignium recitat Amianus Marcellinus, quando describit pompam Constantij Imperatoris, quam Vrbem ingrediens duxit. Inquit igitur: purpurea Draconia simulacra aureis, gemmatisq; hastarum summitatibus fuisse alligata, argenteo, & vasto hiatu; itaut, flante vento, veluti Dracones ira perciti sibilarent; reliqua parte ex holoserico subtilissimo, atque leuissimo, vt & ipsa à vento agitata viui Draconis caudam æmularetur. De his Insignibus loquebatur Claudianus, quando canebat.

Insignium militariũ descriptio.

Mansuescunt varij vento cessante Dracones.

Demùm Cortonacenses, coloris albi Draconem in rubra præferebant parma, cuius vmbilicus erat argenteus, in margine autem duo erant circuli; quorum interior prassinum, exterior verò colorem album præ se ferebat, de his parmis cum simulacris Serpentum, vel Draconum legendum est primum caput primi libri, vbi multò plura explicantur.

G

INSIGNIA GENTILITIA.

Discrimen inter Insigne gentilitium, & militare quale.

INSIGNIA gentilitia eatenus à militaribus discrepare videntur, quatenus illa domi, hæc militiæ vsurpantur. Immò vnum, & idem Insigne interdum vtrobiq; adhibitum, & Militaris, & Gentilitij munus obire solet. Quamobrem in thorace Agamemnonis, & in scuto Herculis, icones Draconum conspiciebantur. Item generosissimus Imperator ille Epaminundas, qui ad Mantineam tam fortiter occubuit, gestamine Draconis domi, forisq; delectabatur: quapropter Antiqui eo in loco, vbi prælium commissum fuit, columnam cum clypeo effigiem Draconis referente, in tanti Principis monumentum erexerunt. Tale autem gentilitium Insigne ab hoc Principe fuit vsurpatum tradit Pausanias, vt ex cognatione Spartiatarum se progenitum esse ostenderet; quorum Insigne figura Draconis exornabat: cum ex seminio dentium Draconis à Cadmo satorum oriundi essent.

H

Non desunt nostra ætate familiæ, quæ in Insignibus gentilitijs effigie Dracouis delectantur. Nouimus iuuenem cultioris litteraturæ consultissimum, qui proprium Insigne gentilitium Draconis icone decoratum supra ianuam musæi pingi curauit, deinde subscripsit hoc distichon.

Draco in Insigni gẽtilitio multarum familiarũ nobiliss.

Musarum est custos, custosq; Heliconis amœni,
Hesperidum hortorum ceu fuit antè Draco.

Familiæ postea supremæ conditionis non sunt omittendæ; quarum Insignia gentilitia Draco exornat, veluti est nobilissima Boncompagnorum familia Bonon. ex qua Gregorius XIII. Pont. Max. Optimus Maximus emersit, cuius Insigni gentilitio, multi alludentes

A dentes ad Draconem, hoc Dictum adscripserunt. PRVDENTIA REGNAT. Meminimus alibi sub eodem Insigni gentilitio legisse hæc verba. PRVDENTIA NVNC EXPLICAT ALAS. Alij figuram Draconis in hoc Insigni gentilitio delineatam infrascriptis litteris coronarunt. VIRTVTE FORTIS, ET AVDAX. Alij verò, & potissimum Poetæ alludentes ad Draconem Insignis gentilitij Gregorij XIII. multa carmina conscripserunt. Horum igitur quidam Romam alloquens sic cecinit.

Ne Lupa serpentem metuas, qui reddere tutam
Te valet, hic tantùm signa timoris habet.

Apud alium poetam meminimus legisse aliud distichon huius tenoris.

Threicios nunc Roma Duces, nunc mille carinas
Temnat ab insomni benè custodita Dracone.

Ogerius quoq;, qui fuit bonarum litterarum cultor per quàm studiosus in suo volumine syluarum hæc prodidit carmina. *Lib. 3.*

Peruigil Hesperijs olim seruabat in hortis
B *Poma Draco aurifero, & rutilanti tincta colore;*
Ne quis sisyphijs ea posset tangere palmis;
Raptaq; furtiuè cupidis includere cistis.
Sic prudens Heros vigilanti nomine dictus
Verè Gregorius, sibi quas Dominator olympi
Commendauit oues, truculento à dente Luporum
Defendit summo studio, curaq; perenni.

Neq; sunt omittendi versus Gulielmi Modicij viri in litteris summi; in quibus singulares dotes, & deniq; omnes prærogatiuæ tanti Principis, occasione Draconis in Insigni gentilitio picti, sic exarantur.

Est Draco Graiugenis obtutu dictus ab acri,
Cui data cernendi vis peracuta fuit.
Peruigil est, necnon oculis Draco dormit apertis,
Membra rigat quoties fessa labore sopor.
C *Thesauris igitur custos, templisq; Deorum*
Appositus quondam dicitur esse Draco.
Est index animi prudentis; namq; minister.
Dicitur armisonæ Palladis, atq; comes.
Quin olim Serpens Epidauro vectus in Vrbem,
A populo morbos depulit, atq; luem.
Principis hoc insigne noui tibi Roma bonorum
Incrementa, decus, lætitiamq; notat.
Certa salus paritur populis, cum cernit acutum
Rex vigil, & custos aurea templa colit.
Gregorius vigilem graia fert voce Latinis.
Et magni memores nos facit esse patris.
Legiferam Cererem soliti vectare Dracones,
Signa redundantis fertilitatis habent.
D *Gaude Roma. Draco placidus viridantibus alis*
Alta petens, animo te iubet esse bono.
Florebunt leges, diuinaq; iura, Dracone
Auspice; tum frugum copia maior erit.
Felsina, ciue tuo terrarum Principe, doctum,
Et placidum gaudens effer ad astra caput.
Nemo tuos partus bonus horret; nam pia mater
Nil nisi mansuetum, nil nisi mite parit.
Quicquid habet tamen horroris Draco sentiet hostis
Thracius, & nigro gens Aquilone sata.
Non alia Deus ipse bonis placidissimus hostem
Horribilem præbet, se ratione malis.
Sic horrore lupos pastor fortissimus arcet,
Quem placidum peramant; quemq; sequuntur oues.

Quin natura iubet cunctis in Regibus esse
Diuersum quiddam, quod timeas, quod ames. E

Idem author composuit decastichon pro Iacobo Gemmario, qui gemmam forte simulacro Draconis signatam summo Pontifici Gregorio XIII. dono dedit. Hoc autem sic se habet.

Alme Pater rerum, cui tradita summa potestas,
Et Christi toto, qui geris orbe vices:
Cum tibi sacrorum data sit custodia; custos
Templorum sequitur te Draco iure vigil.
Aliger est insigne tuæ Draco gentis, & omen
Alta petens fecit laudibus ille tuis.
Hac nitet in gemma facies signata Draconis,
Expressit mira, quam vetus arte manus.
Parua damus, tamen hæc hilari pater accipe fronte
Inclyta, quæ generis sunt monumenta tui. F

Familia Burghesia. Sunt, & aliæ familiæ natalium claritudine conspicuæ, quæ in Insigni gentilitio Draconem habent; veluti Burghesiorum familia genere haud ignobili gloriosa, ex qua dimanauit Paulus Quintus Pontifex Maximus, qui nostro sæculo, tanta prudentia totum christianum orbem moderauit. *Familia de Maluasijs.* Prædictis addamus nobilissimam Maluasiorum Bononiensium Familiam, in cuius etiam gentilitio insignij Draco conspicitur. In hac Familia hodie refulget Comes Cornelius ornatissimæ sapientiæ, & prudentiæ vir, qui dum hæc scriberemus, munere Vexilliferi Iustitiæ in Patria fungebatur.

SYMBOLICÆ ALLVSIONES.

CVM omnibus prompta sit Gregorij XIII. Pont. Maximi memoria, in cuius insign gentilitio Draco figurabatur: sciendum est, quòd Fabricius Principius vir in literis clarus alludens ad varias huius animalis proprietates, & figuras, volumen Allusionum symbolicarum in sex distinctum libros composuit; in quibus Draconē, iuxta varias prærogatiuas effigians, cum suis Dictis: veri Principis vitam, effigiem, & labores legentibus insinuauit. Propterea nos in præsentia, ad perfectum huius historiæ tractatum, principaliora symbola ab hoc erudito viro repræsentata memorabimus. G

Respiciunt varias prærogatiuas Draconis.

Itaque in prima voluminis fronte, licet intueri Draconem triplici insignitum diademate referentem Insigne gentilitium Summi Pontificis Gregorij Decimi tertij, cum titulo DOMINATOR ET RECTOR. quo tacitè exprimitur interesse Principis Sanctę Romanæ Ecclesiæ cuncta moderari, & regere. Sequitur icon Ciuitatis Bononiæ, cum Dracone superuolante, & titulo. BONA OMNIA. Hæc enim Ciuitas tanquam Summi Pontificis patria consideratur, quæ totius terrarum Orbis Principem edidit, sub cuius vmbra bona omnia rectè nominanda sunt. Ibi conspicitur sphærica machina, in cuius summitate duo parui Dracones caduceum ferè Mercurij referentes apparent, cum simulacto Solis, & Lunæ, & titulo. NATIVITATE INSIGNIS. Cum natiuitas hominis, hac ratione, ab Aegyptijs olim describeretur. Proponitur etiam icon Draconis inter duas militum acies quasi præliaturas, cum inscriptione. EX ARDVIS IMMORTALITATEM ACQVIRI. sumpto fortè argumento ab illo infante, quem mulier quædam Eleis obiecit: vnde mox in Draconem transfiguratus, hostibus ob terrorem fugatis, Patriam liberauit. Pariter Author hoc symbolo significare nititur, quòd Princeps à teneris, etiam vnguiculis, in arduis patrandis, in hostibus sternendis, in Republica seruanda liberanda, & regenda, immortalitatem adipiscitur. Rursus effigians Draconem pusionis dormientis caput spiris circumdantem, scribit hunc titulum. NIL CLARIVS NILVE NOBILIVS. Quoniam Draco, vel Serpens summā nominis amplitudinem in omnibus significare dicebatur: cum olim Haruspices serpentem dormientis pueri caput amplectentem retulerint, nihil præclarius ei accidere potuisse. Postmodum delineauit puerum supra Draconem volantem, cum titulo. ET EXALTAVIT HVMILES. Nam sicuti Poetæ Ganimedem per Aquilam raptum fuisse finxerunt, hic ab Authore H

Bononia Ciuitas parit omnia bona.

Videnda sunt Draconis præsagia.

pro

A pro Aquila, Draco describitur, qui rectius Deum videtur exprimere: Deus igitur Fastosos, & Arrogantes deprimit; Abiectos verò ad sydera vsq; extollit.

Succedit icon Draconis circulum formantis coronati hoc titulo. CELERITATE, ET MODO. Significatur enim, quòd veluti Sol perpetuo circulari cursu totum terrarum orbem illustrat; ita, qui in rebus agendis, nunquam procrastinat, ad Monarchiæ Principatum facilè peruenit. Deinde cum intersit Principis omnia destruere vitia, & Insignia virtutis extollere: pingitur Apollo Draconem Pythium sagittis conficiens, à quo postea Apollo Pythius fuit cognominatus: titulus est. A DEVICTO INSIGNIA SVMPSIT. Iterum cõspicari licèt effigiem Saturni in antro, cum figuris sex puerorum, & Draconis, pro ætatum, & anni significatu, cum inscriptione. SVPER ÆTHERA NOTVS. cum senium, siue vltima hominis ætas illa sit, in qua, ad mentem Aristotelis, nobilitas signatur. Adiecit author multos Dracones extremitati caudæ insistentes, cum titulo. NOMINE, ET RE. Siquidem Dracones, & vigilantes sunt, & acutissimi visus ex proprio nomine esse perhibētur, veluti in Rubrica etymi fuit enucleatum; idcir-

Apollo draconem pythium necans, deinceps Insignia draconis reportauit.

B cò naturam huius animantis Princeps imitari debet. Sequitur imago Regis Draconem manutenentis, cum titulo. RERVM POTITVS OMNIVM. Huic enim symbolo argumētum dederunt hieroglyphica Aegyptiorum, qui aliquem regno potitum significaturi, prædicto simulacro vtebantur. Conspiciuntur icones Solis, cum Dracone, & Lunæ cum Aquila: inscriptio est. LVMINARIA MAGNA. Ad denotandam Summi Pontificis, & Imperatoris potestatem. Adduntur figuræ equitum spolio Draconis munitorum, cum titulo. IVS IN ARMIS. Cum hostes non solum vulneribus, sed terrore etiam arceantur. Item conspicari oportet simulacrum mulieris altera manu facem extinguentis, altera Draconem amplexantis, cum hac inscriptione. PVDICITIÆ CONSERVATIO. etenim Princeps faces Veneris procul expellere, aut prorsus extinguere debet. Cernitur etiam effigies Dianæ, cuius dextra facem, & sinistra Draconem stringit, cuius inscriptio est. LÆVA EIVS. nam Diana, nimirum Luna cælesti sponsæ, nempe Ecclesiæ Catholicæ assimilatur, & quemadmodum illa lumen à Sole recipiens refulget; ita Ecclesia, eiusq; Princeps Christicolarum corda illustrat. Pingitur quoq;

Draco apud Ægyptios erat Hieroglyphicum regis.

Prudentia draconi attribuitur.

C nauis mercibus onusta, expansis velis, in pelago magno recta, Dracone, cum titulo. NAVCLERVS VRBIS, ET ORBIS. Pariter conspicitur simulacrum terræ, cum Dracone querna fronde coronato, & titulo. PATER PATRIÆ. Corona enim querna seruantibus ciuem olim à Romanis dabatur: Summus igitur Pontifex terram regens, Pater omnium nominatur, & coronam seruantis ciuem meretur.

Corona querna olim dabatur seruãtibus ciuē.

Icones etiam nonnullarum mulierum Draconem venerantium ibi visuntur, cum titulo. TIBI MERCES, ET HONOR. Imagines enim illarum fæminarum Geometriam, Musicam, & Arithmeticam repræsentant, quæ Principis munificentia florent. Sequitur simulacrum Draconis stellam ad instar cometę delineatam intuentis, inscriptio est. DOMINABITVR ASTRIS. Quoniā Princeps Astronomiæ studio insignis, prodigiorum minas facilè auertit. Insuper exhibetur Draco in medio Musarum cætu, hoc coronatus titulo. CERTVS APOLLO. Etenim largo munificentiæ Principis imbre aspersi Poetæ, eius encomia in dies decantare minimè cessant. Ibi videtur etiam Æsculapij imago nodosæ virgæ à Dracone circumdatę nixa cum litteris. LIGNVM AM-

Icon Æsculapij qualis.

D BIENS MORBOS PELLIT. Cum medica facultas ad Rempublicam, pro corporum salute, necessaria sagacitate Principis, iuuetur. Pinguntur insuper multi libri, & Draco cum titulo. VIGILANTIBVS NON DORMIENTIBVS. Quandoquidē Princeps circa leges iugi versans vigilia, facillimè regimen Reipublicæ moderatur. Figurauit etiam Draconem intuentem simulacrum Solis, cum titulo. ABYSSVS ABYSSVM. Sumpto fortè argumento ab Antiquis, qui multis in locis Solem venerabantur, & ab Aegyptijs, qui Draconem mundi spiritum indigitabant: quare in hoc symbolo consideratur Romanus Pontifex, quatenus Deum meditans, Theologiam e pectore effundit. Huic addit simulacrum Europæ, & iconem Draconis ad fores templi cum inscriptione. VNICVS DEI VICARIVS. Nam Summus Pontifex, quia solus Princeps est, Europam ab hostium manibus intactam tuetur.

Priscorum aliqui venerabantur Solem.

In progressu, conspicari possumus effigiem Veris, cum Dracone argentea redimito corona, & titulo huius tenoris. MICAT INTER OMNES. Siquidem, veluti aduentante Vere, frigus dissipatur, & nebulæ dissoluũtur, ita candor Principis humanę men-

Simulacra quatuor anni teporũ. tis tenebras fugat. Additur huic imago æstatis, cum Dracone spicis coronato, & titulo. LONGANIMITAS. Cum Principis cura, veluti æstas annona redundet. Neq; desideratur simulacrum Autumni, cum figura Draconis fructuum sertis ornati, & titulo. SVPEREMINET OMNES. Siquidē Principis potestas, de qua honores, & dignitates fluunt, Autumno fructuum ditissimo comparatur. Deniq; Author præbuit figuram Hyemis cum Dracone populeis frondibus exornato, & inscriptione. DIV NOCTVQVE REGIT. Quoniam Princeps, ob mentis, & corporis labores, dies, atq; noctes ducit insomnes, idq; populea fronde significatur. E

Inter præcipuas libri secundi allusiones symbolicas, figuratum Draconem, cauda mordicus apprehensa, circulum formātem intuemur, cum titulo. ALPHA, ET OMEGA. Nam Deus, quo maius excogitari non potest, rerum omnium Principium, & Finis, carnem humanam indutus, vitam mortalibus restituit. Huic adduntur imagines gentium genuflexarum Draconem supra lignum eleuatum in solitudine venerā tium, cum inscriptione. CLAVIVM INDVLGENTIARVMQVE BENEFICIVM. Christus enim per æneum Serpentem in deserto adoratum præsignatus, non solum mundana deleuit peccata, sed etiam indulgentiam, & criminum remissionem de eius latere effudit. Figurato deinde Laocoonte cum filijs à Draconibus demorsis addidit hāc inscriptionem. QVID CONTEMNERE DIVOS. cum Deus sacrilegos, & simoniacos viuere non permittat. Insuper sumpto argumento à Seruio in commentarijs ad Virgilium, qui Dracones in aqua versantes vocauit angues, in terra Serpentes, & in templis Dracones; effigiauit hanc bestiam in vndis natantem, per terram gradientem, & supra templi ædificiū, cum titulo. SI SVMPSERO PENNAS DILVCVLO. Quandoquidem Deus eum sit vbiq; criminosorum nullum est perfugium. F

Deus vocatur Alpha, & Omega.

Laocoontis Icon.

Denuò pinxit Draconem, truncata cauda, cum inscriptione. MISERICORDIA, ET VERITAS. quoniam Sinagoga, pro qua Christus humanum induit spolium, ob incredulitatem, à corpore Ecclesiæ rescissa negligitur. Draconi etiam in eminenti ligno collocato inscripsit. SVSPICE, ET VALEBIS. cum Christus pretio proprij sanguinis humanum genus redemerit. Iterum supra lignum ad instar crucis fabricatum Draconem depinxit, cum titulo. MORS, ET VITA DVELLO. quoniam Christus in cruce efflans spiritum, mortem extinxit: deinde relata victoria, gloriosus triumphauit. Præterea delineauit Andromedam scopulo alligatam, monstrum per maris vndas ad eam properans, & Draconem pro illius salute aduolantem, cū inscriptione. REDEMPTOR, ET DEFENSOR. Siquidem Andromeda animam, scopulus peccatum, mare mundanas fallacias, monstrum hostem humani generis, & deniq; Draco diuinam opem significat: Cum Christus animam crimini alligatam, ab hostium potestate liberauerit. Item conspicari licèt figurā Draconis in summo turris fastigio, cū titulo SANCTVM, ET TERRIBILE. Cum in veteri testamento, eus turrim sibi ædificasse, & Deus vltionum vocatus fuisse tradatur, qui hodie Deus Misericordiæ nuncupatur. Effigiauit quoq; illam, quam in Apocalypsi Ioannes vidit meretricem supra bestiam coccineam à Dracone conculcatam, cum inscriptione. MORTE MORTVA, VITA REVIXIT. Draco hoc in loco sumitur pro Deo, cuius vices gerit Romanus Pontifex: Deus enim iniquitatum omnium satorem sternit. Amplius cōspicitur Draco supra figuram sphæricam cum caduceo Mercurij, & legitur hæc inscriptio. REX REGVM. Hoc enim simulacro olim mūdi regimen denotabatur. Visitur quoq; figura mōstrifica Draconis, cum titulo. VERITAS, ET MENDACIVM. Siquidem falsitas veritatis est æmula; cunctis enim liquidò constat Christum olim figura Draconis, fuisse præsignificatum: nihilominus Diabolus hanc Draconis formam induens, primos parentes nostros decepit. G H

Draco trūcata cauda.

Andromeda quid significet.

Deus vltionum quando dictus fuerit.

Mundi regimen quomodo à Priscis denotaretur.

Item apparet figura Draconis, cuius caput spiris caudæ muniuit, cum titulo. SERVATA RELIGIO. Quandoquidem religionis caput quocunq; modo seruandum est, qui autem religionem intactam tuetur super alios Princeps constituitur. Deinde figuratæ naui in pelago additur icon Draconis, cum inscriptione. MINVS FLVCTVAT. quia Religio Principis Ecclesiam Dei ab Hæresum prauitate defendit. Ibi etiam Draco est supra firmam basim mitra tectus, cum titulo. QVIA LEGITIME CERTAVIT. Qui enim veritatem catholicam tuetur, omnium culmine dignitatum coronatur. Immò figurauit simulacrum Religionis supra Draconem sedens, cum titulo. RELIGIO-

Religionē intactam seruans princeps cōstituitur.

NIS

A NIS BASIS. quandoquidem, prudentia, & vigilantia Principis, religio candida, & intacta seruatur. Huic addidit effigiem Basilicæ D. Petri in Vaticano, cuius fastigium figura Draconis exornat, cum inscriptione. IVSTI INTRARVNT PER EAM. Propterea quòd Religiosus Princeps populum, etiam religiosum, & pium reddit. Ibidem fas est obseruare varias hominum icones Draconem epidaurium venerantes, cum titulo. OMNES GENTES SERVIENT EI. cũ religio diuina, & immaculata exteras, etiam Nationes sibi reddat subditas, & animarum languores sanet. Obseruantur etiam ibi Centaurorum, & Satyrorum picturæ, quæ, conspecto Dracone, fugiunt, cum titulo. NVSQVAM AMPLIVS SVPERSTITIO. Etenim veneranda religio homines veneficos, & superstitionibus deditos viuere non patitur. *Diuina religio exteras, etiam gentes ad se trahit.*

Verùm quia religio Principis in ædificandis, & instaurandis templis, cognoscitur, & probatur; Author pinxit imaginem Dei Genitricis Mariæ infantem Iesum amplexantis in curru à Draconibus tracto, cum titulo. DVX DVCTRICEM. Propterea quòd à Gregorio XIII. icon Deiparæ del SOCCORSO NVNCVPATÆ, in sacellum Grego-
B rianum translata fuit. Postmodum simulacro Mineruæ corio Draconis indutæ, & scuto capite Medusæ signato, armatæ inscripsit. VT ATTONITOS FORMIDINE TERREAT HOSTES. Quia religiosus Princeps, vtriusq; vitæ nimirum actiuæ, & contemplatiuæ, aduersus hostes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, milites mouet. Et cum Princeps petentibus benefitia singulari humanitate largiatur: exhibuit figuram hominum genuflexorum coram Dracone Aesculapij, cum titulo. PVBLICA SALVS. Deniq; conspicari possumus templum Apollinis, cum Dracone in tripode, & cortina, quæ olim ex pelle Draconis fabrefacta esse ferebatur, & titulus est. DA PATER AVGVRIVM; etenim religio petentibus iusta, responsa veritatis haudquaquam negat. *Minerua simulacrũ.*

In tertio Libro allusionum symbolicarum quædam symbola habentur potiora. Inprimis effigiatur Deus Moysem alloquens, & Draco iuxta pedes, cum inscriptione, ATTENDE FINEM. Quoniam veluti fides hominem saluat: ita ærumnarum finis, qui in ipsis est obseruandus, sæpè Populorum Principem constituit. Deinde pingitur virga in Draconem transmutata coram Pharaone, cum titulo. SIGNA INFIDELIBVS. fi-
C des enim sicuti stipulam voluptatum accensam extinguit: sic Princeps vanitatem Infidelium damnat. Item videtur ibi Draco Moysis deuorans Dracones, vi cantionum, à Magis excitatos, cum inscriptione. VERITATI MENDACIVM CEDERE. Quemadmodum enim fides mundarum rerum amorem extinguit: ita Princeps, lumine veritatis mendacia detegit, atq; supprimit. Adduntur simulacra templorum Ethnicorum, necnon sapientum Græciæ faciem Draconis intuentium, cum titulo. LVX ORTA EST EIS. siquidem fides Christi tenebras Ethnicorum dissipat, atq; consumit. Succedit magna Draconis imago duas linguas exerens, cum inscriptione. VNVS PASTOR, ET VNA FIDES. Etenim fides est munus prædicationis ad Romanũ spectans Pontificem vtriusq; Ecclesiæ, nimirum Latinæ, & Græcæ Principem. Huic annectitur figura nauis, cuius nauita est Draco, cum inscriptione. QVI STATIS IN DOMO DOMINI. Quoniam fides perseuerantiam expostulat. Figura Cerui, etiam conspicitur ad fontem à Dracone custoditum properantis, cum titulo. VENITE AD AQVAS. Hocq; symbolo mentem fide expurgari significant. Effigiatur etiam Trophonij antrum, vbi Dracones re-
D sponsa dare dicebantur, cum titulo. VERITATIS LVMEN. Siquidem Ethnici, sine lumine fidei, in rectis, etiam versantes operibus, nihil moliuntur; cum fides nostra tanquam Phœbus inter sydera refulgeat. In subsequenti symbolo tria conspiciuntur simulacra, nempè nauis in mari, Draconis supra lapidem, & Aquilæ volantis, cum his verbis. QVAM INVESTIGABILES VIÆ EIVS. quoniam spes ad lumen veritatis mentem eleuat. *Veritati mendaciũ cedere necesse est.* *Fides perseuerantiam expostulat.* *Operationes rectæ sine lumine fidei nihil operantur.*

Sequitur icon Draconis oues à varijs monstris defendentis, cum titulo. PHARMACVM, ET ANTIPHARMACVM. Nam veluti antipharmacum venenis reluctatur: sic spes, quæ anchora dicitur, animas à futuro liberat naufragio. Deinde quia Draco apud Aegyptios erat symbolum salutis, & in Tripode responsa veritatis dabantur: author Draconem in Tripode effigiauit, cum inscriptione. FOELIX PRÆSAGIVM. quoniam spes nominatur galea salutis, qua munitus Princeps, & Dei protectus virtute, hostibus facilè debellatis, triumphat. Denuò possumus intueri supra lignum eleuatum in Eremo pictum Draconem, Christum passum figurantem, cum titulo. ATTENDITE, ET VI-

 DETE.

Charitatis ardore homines moueri debent DETE. cum charitatis ardore homines moueantur. Draconem inſuper ſuſpicientem, & halitu aues attrahentem pinxit, & inſcripſit author hæc verba. EXPVLSOS DEPRIMIT SPIRITVS. charitas enim, cum peccatum expellat, Deus eſt, cuius vices Summus Pontifex ſubit. Draco poſtea ſupra quadratum lapidem pictus videtur, cum titulo. QVA PRÆSAGIVM VOCAT EVMDVM. Denotat Principem ſapientem firmæ nixum veritati, qui in hoc vitæ triuio degentes, rectos vitæ tramites docet. Adiunxit figurã Draconis multitudini librorum incubãtis, & inſcriptionem. IN SCRINIO PECTORIS OMNIA. Propterea quod intereſt Principis reſponſa fidei, & diuini iuris dogmata manifeſtare. In ſubſequenti ſymbolo inſpicitur Draco ramis hæderæ coronatus, & inſcriptio eſt. IN DIES LABORE VIRET. quoniam labore ſtudiorum nomen Principis ſemper virens, & immortale redditur. Ibidem apparet figura ſphyngis Draconem fugientis, cum titulo. FVGAT TENEBRAS. nam ſapientiæ lumen, cæcitatis nebulas expellit. Pingitur deniq; Draco inſtructam militum aciem intuens, cum inſcriptione. CEDANT ARMA TOGÆ. quandoquidem Princeps magis ſapientia, & legum peritia, quàm armis operatur. E

Diuini Iuris dogmata manifeſtare intereſt Pontificis. F

Inter ſymbola quarti libri primum ſibi vendicat locum figura Iani ſiniſtra ſpeculum, & dextra Draconem tenentis, cum titulo. NIHIL FVGIT. nam cum Ianus Principem ſumma prudentia inſignem indicet, non poſſumus non fateri, in hoc ſymbolo veram prudentiæ Principis deſcriptionem aſſignari. Addit præterea iconem populi Romani Draconem epidaurium adorantis, cum titulo. PROVIDENTIÆ CLYPEVS. quia Princeps altiori præditus prouidentia egregiè rebus reipublicæ prouidet, atq; conſulit. Item licet conſpicari iconem Columbæ ſupra caput Draconis his verbis exornatam. PRVDENS, ET SIMPLEX. Cum mens, atq; ratio Principis religionem in republica foueat, atq; nutriat. Immò Draconis figura in medio labyrinthi videtur cum his verbis. SILENTIO DIFFICILIVS NIHIL. Propterea quod arcana in corde Principis abdita ſeruãtur. Ibidem Draco inſpicitur proprios fouens fœtus, & cæteras venenans animantes, inſcriptio eſt. MORS IMPIIS VITA FIDELIBVS. Hoc ſymbolo oſtenditur ęquitas, & ſeueritas, ſeu pęna, & pręmium, quibus Princeps benè, & malè merentes proſequitur. Deinde poſſumus intueri ſimulacrum Draconis in ſummitate arcis Sancti Angeli, cum inſcriptione. VERI IOVIS ALES. etenim in eminentia dignitatum conſtitutus Princeps, niueaq; probitate candidus, iuſtitię radios effundens, Chriſtianę Reipublicę mores reſtituit. G

Ianus exhibet ſymbolum veri Principis.

Aequitas, & ſeueritas, pœna, ſeu præmiũ

Pingitur Draco in amœnitate terreſtris Paradiſi inter ramos arboris occultatus, vbi quoq; conſpicitur alius Draco locatus ſupra lignum ab Hebræis in Deſerto erectum, cum titulo. VBI MORS IBI VITA. Conuenit enim iuſtitiæ Principis, vt vbi peccatum commiſsũ eſt, ibi quoq; pœna ſoluatur. Deinde delineatur Phaeton Draconem intuens, & de curru Solis cadens, cum inſcriptione. RVIT TEMERITAS. Siquidem hanc Princeps ſua ſæuitia præcipitat. Conſpicitur ibidem pugna Draconis, & Aquilæ, cum his verbis: IVSTE CVLTVS. Cum Princeps rebellium iniuriarum vindex eſſe nullo iure prohibeatur. Certamen quoq; Draconis, cum Elephante figuratur, cum titulo. FORTIOR IPSO NVLLVS. quoniã Princeps hoſtes Chriſtianæ religionis conculcat. olim, vt ſcripſimus in Hiſtoricis, Leutichio viſus fuit Draco claui inuolutus: vnde author hoc in loco pingit Draconem claues tenẽtem, cum titulo. NON PRÆVALEBVNT ADVERSVS EAM. Nam poteſtas Eccleſiæ, ob Principis fortitudinem, ſecura, & intacta manet. H

Phaeton eſt ſymbolũ temeritatis.

Poteſtas Eccleſiæ ſecura, & intacta manet.

Item Draco viſitur mitra Pontificia coronatus, cum titulo. NVSQVAM TVTIVS. Dignitas enim Eccleſiæ, ob Conſtantiam Principis, nunquam deficiet. Videntur ibidem Dracones, caudis ſimul complicatis, erectis capitibus, amnem tranantes, cum inſcriptione. OPERE, ET SERMONE. quoniam fiducia Principis ardua, etiam aſpernatur. Pingitur item Draco ſpiris caudæ collum Leonis ſtringens, & titulus eſt. PRVDENTIA FORTITVDO FORTIOR. Cum prudentia quidem, & fortitudo ſeorſim polleãt; ſimul tamen copulatæ multò plura operantur. Pinguntur etiam homines nauigantes, & Draco vellus aureum cuſtodiens, cum titulo. PRÆDONVM EVERSOR. Quandoquidem theſaurus ſapientiæ Principis cuſtodia ſeruatur. Figuratur etiam Draco cæleſtis inter ſydera refulgens, cum titulo. AB ANTIQVIS COGNITVS. Cum clara Principis origo, candore vetuſtatis fiat illuſtris. Demùm fas eſt conſpicari Draconem

Prudentia, & fortitudo ſimul quid valeant.

A conem vetus spolium deponentē, cū litteris. ABSTINENTIA. Argumento desumpto à natura Draconis, qui priusquam se renouet, à cibo abstinere dicitur: pariter animus Principis contemplatione rerum superiorum roboratur.

In quinto libro elegantiora, & potiora symbola sunt, veluti pictus Draco in horto Hesperidum hoc titulo coronatus. OPTIMVS RERVM SERVATOR. propterea quod vigilantia Principis Ecclesiam Dei ab hostium impetu tutatur. Huic additur icon Palladis cum Dracone, & titulo CVSTODIA, ET VIGILANTIA. Insinuat enim author, quò veluti Pallas virgines, ita Princeps Ecclesiæ dogmata intacta seruat. Deinde super gregem ouium Draco expansis alis figuratur, & additur hæc inscriptio. SVB VMBRA ALARVM TVARVM. Siquidem Princeps firmis catholicę fidei documentis imbutus, oues custodit. Iterū effigiatur Draco in fastigio arcis S. Angeli hac inscriptione decoratus. OMNIA TVTA VIDES. Princeps enim oculatus omnia videt, & seruat. Item conspicitur Draco Mineruæ minister ad fores templi cum titulo. VIGILAT. quoniam tempora Principi vigilanti semper famulantur. Licet ibidem intueri Draco-
B nem oculis apertis quiescentem cum inscriptione. DORMIENS VIGILAT quia custodia, & cura ad Principem spectans insomnis esse debet.

Draco horti Hesperidum.

Princeps oculatus se debet.

Delineatur postea duo Dracones cum cornucopia sub pileo alato, cum inscriptione. PACIS AVTHOR ÆTERNÆ, hoc enim est fælicitatis, & perpetuæ symbolum pacis. Huic adiūgitur effigies Draconis supra figuram galeæ his inscripta verbis. PRO PACE BELLVM. quandoquidem, icone galeæ, bellum, & figura Draconis prudentia denotatur: quasi author velit innuere, quòd viri bellum mouentes, virtute prudentiæ præstantissimi esse debent.

Symbolum fælicitatis quale.

Conspicitur Draco mordicùs caudam tenens supra lignum in solitudine erectum, cum titulo. VENI VIDI VICI. Siquidem victoria sanguine parta christianæ reipublicæ pacem æternam attulit: Prædictis annectit figuram Draconis inter icones caducei Mercurij, & cornucopiæ collocatam, cum titulo. VTRVMQVE. Præstat propterea quod, figura Draconis, prudentia Principis, & cæteris imaginibus, pax, & diuitiæ designantur: cum Princeps pacem, & diuitias largiri possit. Denique pingitur mulier
C In throno sedens caduceum, & cornucopiam tenens, cum inscriptione. SIMVLACRVM FÆLICITATIS. cum hæc imago pro symbolo fælicitatis in numismate Iuliæ Mammeæ conspiciatur: quamuis ibi de fælicitate mundana, hic de cælesti verba fiant.

Prudentia Principis quo designetur.

In sexti, & postremi libri prima fronte author delineat circulum arcticum imaginibus Vrsarum, & Draconis exornatum, quæ constellationes in nostro Hemisphario nunquam occidunt, cum titulo. DIGNITATVM CVLMEN. quoniam serenitas, Principis calumniantium turbine obnubilata semper defenditur. Huic symbolo additur icon Palatij in monte Exquilino ædificati, & spira Draconis circumdati, cum inscriptione. PRINCEPS REXQVE potentissimus. Argumento ab Ægyptijs desumpto, qui Principem æqua lance subditorum curam gerentem demonstraturi, hoc simulacro vtebantur. Item conspicitur Hecate viarū præses capite Draconis, loco humani integrata, cum titulo. LEGVM DATOR, ET CVSTOS. Princeps enim leges condit, & seruat; quarum olim Hecate nempè Diana custos esse credebatur, cum vijs illam præfecissent. Pinguntur ibidem duæ columnæ spira Draconis circumdatæ cum inscriptione. NITITVR IN
D VTRAMQVE. Siquidem Princeps prudentiæ, & fortitudini, tanquā duabus firmis columnis semper adhæret. Videtur ibidem Draco inter duorum lapidum angustias pictus ad spolium deponendum, cum titulo. PÆNITENTIA. quoniam sobrietas Principis longanimitatem parat.

Hieroglyphicū Principis iusti.

Cernitur etiam imago hominis domo exeuntis, & in mustelam, atq; Draconem incidentis, cum inscriptione. BONIS AVSPICIIS INCIPIENDVM. nam mustela mali, Draco vero, vel Serpens, boni hominis esse ab Antiquitate credebatur. Rursus figurauit author Draconem ouium custodem, & lupum fugantem, cum titulo. SVREXIT BONVS PASTOR. Etenim Princeps, sublata Ethnicorum superstitione, truculentam luporum rabiem facilè compescit. Annectitur simulacrum Aesculapij Dracone cincti inter cælestes imagines refulgens, nec non Draco Insignia gentilitia Gregorij Decimi tertij exornans, his verbis coronatur. ALTIOR ILLO SPLENDET nā Princeps immortalitatem assecutus super ęthera notus, in dies clarior euadit. Ad finem licet intueri magnā Draconis effigiem caudam mordicùs tenentis, cum titulo. A QVO ET

Quæ animalia bonū vel malum omen præsagirent.

ET

Cuncta bona à Deo.

ET AD QVEM. Quoniam veluti vndæ maris fluentes, & refluentes ſemper in pelagus redeunt: ſic à Deo Optimo Maximo cuncta bona prodeunt, & ad eumdem reuertuntur. E

SIMVLACRA.

Quibus Antiquitas dracones conſecrauerit.

IVXTA Ercynam flumen, in ſpecu quodam, Draconum ſimulacra fuiſſe penès humanas icones, ſcripſit Pauſanias. Quamobrem rerum antiquarum ignari has icones Æſculapij, & Hygiæ fuiſſe diuulgabant: cum tamen Ercynæ, & Trophonij eſſent, quibus etiam Dracones conſacrauit Antiquitas. D. Auguſtus, ex Plinio, in curia, quam in comitio conſeruabat, duas tabulas parieti impreſſit, in quarũ altera, puſio, præter ætatis diſcrimen patri ſimilis, ſuperuolante Aquila Draconem complexa, conſpiciebatur. Chimarrus pyrata, ex Plutarcho, oram Lyciæ prædationibus infeſtans, in nauis prora, Leonis, & in puppi, Draconis ſimulacrum gerebat. Item chimęra tali modo à Priſcis effigiebatur, vt in prima pars Leonem, media Capram, & poſtrema Draconem repræſentaret. Iuxta illud. F

Πρόσϑε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσσι δὲ χίμαιρα.

Nimirum.

Prima Leo, poſtrema Draco, media ipſa Chimæra.

Dummodò per hoc verbum (chimæra) in hoc verſu capram intelligamus.

Li. 2. c. 46.

Paulus Venetus ſermonem habens de Prouincia Cangiu, retulit incolas tam mares, quàm fæminas acubus colla, manus, crura, & ventrem pungendo, ſimulacra Draconum, & aliarum Ferarum ita fingere, vt facilè deleri nequeant: etenim quò quis plura huius generis in cute habuerit ſimulacra, eò pulchrior eſſe creditur. Inſuper, qui Æolipilas cauant, in earum parte conuexa figuram Draconis ſuperinducunt, ex cuius ore fiſtula illa ſpiritalis ventum perflans prominet. Hæc autem organa ſunt pilæ æreæ, & cauæ, in quas, per anguſtiſſimum foramen, humor inſtillatur; ideoq; vbi ad ignem concaleſcunt, ſpiritum vehementiſſimè efflant: ſiquidem humor internus vi caloris rarefactus copioſum generat aerem, cuius cum minimè capax ſit illa cauitas, vehementi impetu erumpere cogitur. Cluſius quoq; in Exoticis, Coccum de Maldiua argento incluſum, figuram Draconis repræſentans, exhibet. G

Figura draconis in Aeolopilis.

Lib. I.

Caput draconis ſub limine.

Itaque Priſci (vt annotat Plinius) tantoperè Draconibus, & eorum ſimulacris delectabantur, vt capite Draconis limini ianuarum ſubdito, fortunatam domum facere promitterent; & ratio erat, quia has beſtias ἀγαθοὺς δαίμονας, nimirum bonos Dæmones appellabant; quocirca Lucanus huc reſpiciens, cecinit.

L. 9. Pharſal.

Vos quoq; qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones.

Non procul ab Vrbe Romæ ingens Draconis ſimulacrum mirabili fabrefactum arte, ore acutiſſimum geſtans gladium, in ſpecu quodam olim ſeruabatur, cui, ſingulis annis, virgines copioſis exornatæ floribus hoc modo immolabantur; quatenus inſciæ per ſcalam antri deſcendentes in acutiſſimum irruebant enſem, ſicq; pereuntes ſanguinem innocuum effundebant. Hoc tandem diabolicum Draconis ſimulacrum Monachus vir iuſtus (Stiliconi tunc patritio fraude detecta) ſolo baculo perfregit, & diſſipauit. H

Simulacrũ diabolicum draconis.

Syntag. 7.

Sed maiori admiratione dignum eſt, quòd Veteres omnibus ferè Deorum iconibus ſimulacra Draconis copulabant. Primitùs, ſi reſpiciamus Apollinem. Ferunt, Iunonis mandato, Draconem Pythonem nominatum cunabula infantis Apollinis inuaſiſſe: vnde Phœbus adhuc infans ſagittis Feram confeciſſe dicitur. Hinc Gyraldus Apollinem Pythium nuncupatum fuiſſe aſſeuerat, & Propertius huc reſpiciens, ſic canit.

Pythius in longa carmina veſte ſonat.

Pythia quæ fuerit.

Viuus draco vbi coleretur.

Immò & vates Phœbi, quæ reſponſa in tripode dabat, Pythia quoq; fuit cognominata; de qua Chryſoſtomus hæc habet. Pythia fœmina fuiſſe traditur, quæ in tripode ſedens, malignum ſpiritum per inferna emiſſum, denuò per partes genitales excipiebat; ideoq; reſolutis crinibus debacchabatur, & ore ſpumam emittens, verba furoris plena profundebat. Quare deinceps maligni ſpiritus, Pythones, & Dracones fuerunt appellati. Item in templo Apollinis, apud Epirotas, non ſolum ſimulacrum Draconis, ſed etiam viuus

A Draco colebatur, cui gentes offam offerentes, obſeruanteſq; num illa libenter veſceretur, rei fælicis, vel infælicis euentum præſagiebant; quemadmodum ex Alexandro ab Alexandro licet colligere.

Præterea venatrix Diana apud Pauſaniam ſic deſcribitur, ceruina pelle velata, pēdente ex humeris pharetra, altera manu lapidem, altera duos Dracones ſuſtinens, & canis de genere venaticorū huic ſimulacro aſſiſtit. Gyraldus etiam narrat, quod nonnulli Indi, qui olim maximas arbores, tanquā diuina numina ſunt venerati, Draconem quinq; iugerum, tanquam Liberi patris ſimulacrum coluerunt. Amplius iconi Mineruæ, ſiue Palladis ſimulacrum Draconis addiderunt, & Heſychius οἰκκρὸν ὄφιν nuncupauit. Quamobrem Virgilius hac ratione fortaſſis ductus, geminos Dracones, qui Laocoontem, & filios occidernnt, ad ſacra Palladis delubra confugiſſe, & ſub eius clypei orbe delituiſſe decantauit.

Lib. 1. gen. dier. c. 29.
Syntag. 1.
Simulacrū Liberi patris apud Indos.

Pauſanias tamen, in Atticis, ſimulacrum Mineruæ in hunc modum deſcribit: nimirum ex auro, & ebore conſtructum, veſte ad talos demiſſa, in medio galeæ Sphyngem,
B ad latera Gryphes depingit, Meduſæ caput eius pectori inſerit, manibus haſtā addit, iuxta haſtam Draconem, & ſecus pedes ſcutum. In primis hoc Mineruæ ſimulacrum effigiabant armatum, vt virum ſapientem, aduerſus cunctas animi perturbationes, ſe armantem, & forti animo vitijs reſiſtētem ſignificarent: deinde galea criſtata ad cerebrum viri ſapientis refertur: haſta longa inſinuat, quòd vir prudens, oratione, eminùs, etiam ferire poteſt: ſcutū chriſtallinum magnam viri ſolertiam repreſentat: caput Meduſæ pectori Mineruæ inſculptum, terroris refert imaginem, quā ſapiens vir in pectore, aduerſus æmulos ſeruare debet: Draco deniq; adiungitur tanquam Vigilantię miniſter, quandoquidem Priſci, hoc ſymbolo, virgines, peruigili cura cuſtodiendas eſſe denotabant: vel dicamus Draconem huic ſimulacro fuiſſe additum, ob acutam viſionem, quæ prudentiam demonſtrat. Homerus tamen Mineruam glaucis oculis fuiſſe refertam tradit: qua de cauſa Noctuas, & Dracones animalia talibus prædita oculis Mineruæ conſecrarunt. Quapropter Demoſthenes promulgare ſolebat Palladem immanibus beſtijs, ſcilicet Draconibus, atq; Noctuis delectari. Sed ambigendum eſſet,
C cur non etiam gallo gauderet, qui, ex Pauſania, galeæ Mineruæ, in arce Eleorum, inſidebat; & potiſſimum cum inter cæteras aues animal valde pugnax eſſe tradatur. Addit Plinius Mineruam muſicam, quoq; fuiſſe appellatam, quia Dracones in Gorgone eius, ad ictus citharæ, tinnitu reſonarent.

Simulacrū Mineruæ ex Pauſania.
Effigies draconis cur ſimulacro Mineruæ adderetur.
Minerua muſica.
L. 34. ca. 8.

Quid de ſimulacro Aeſculapij dicēdum eſt; cui etiam figura Draconis à Priſcis fuit addita? Recitatum fuit ſuperius in primo capite primi libri, Aeſculapium ſub ſpecie anguis à Legatis Romanis in vrbem fuiſſe ductum, vt graſſantē peſtilētiam expugnaret. Ex altera parte tale quid ſibi accidiſſe, Græci ſcripſeruut; cum idem Deus Draconis effigie, à Nicagora Echetimi vxore, ad Sicyonios, Mulorum bigis, inuectus fuerit. Hac de cauſa ſimulacrum Draconis, cum Aeſculapio pingebatur. Addunt alij id factū fuiſſe, quia ab Aeſculapio educatus fuerit Draco, in quodā Pelei mōtis loco, qui Pelethronius ab vbertate florum nuncupabetur (Throna enim flores lingua Theſſala vocantur) Et quamuis ſuperius Pareæ ſerpētis innoxij ſimulacrum Aeſculapio nonnulli addiderint: nihilominus alij figura galli, & Draconis, ſimulacrum Aeſculapij exornarunt ob vigilantiam, quæ ægrotantibus, ad acquirendam, & conſeruandam valetudinem, ſummoperè neceſſaria eſſe perhibetur.

Simulacrū Draconis, cū Aeſculapio cur pingeretur.

D Mercurius quoq; Draconum imaginibus gaudere dicitur: quamuis exaratum fuerit eius virgam duobus Serpentibus eſſe exornatam: attamen nonnulli caduceum Draconibus alatis decorant, quos Mercurius in Arcadiam proficiſcēs præliantes conſpicatus, virga confeſtim conciliauit. Martialis igitur ſic canit.

Cyllenes, Cœliq; decus facunde miniſter,
Aurea cui torto virga Dracone viret.

Macrobius poſtea nititur perſuadere, imaginibus Draconū in caduceo Mercurij delineatis, Solem, & Lunam, ob vtriuſq; ſyderis flexuoſum iter, repreſentari: necnon quia veluti Dracones, ſingulis annis, depoſito ſenio, iuueneſcunt: ita hæc duo mundi luminaria à quadam depreſſionis ſenecta in ſuam altitudinem, tanquam in robur ſuæ iuuentutis reuertuntur.

L. 1. Satur. dier. c. 19. 20.

Non eſt prætereunda Ceres, quæ, licèt apud aliquos ſupra bouem ſedens, cū calatho

tho feminum, agriculis assistentibus, pingeretur; nihilominus in monte quodam Arcadiæ, ex Pausania, simulacrum Cereris erat simile mulieri, quæ altera manu delphinum, altera columbam sustinebat, in cuius capite & Draconum, & aliarum Ferarum imagines cernebantur. Boccacius tamen in Geneologia Deorum, ad repræsentandũ Cereris simulacrũ, mulierem spiceis coronatam, sertis, à Draconibus in curru tractam effigiauit; ideò Ouidius canebat. E

Simulacrũ Cereris quo modo ab Antiquis figuraretur.

Flaua Ceres, spicis teretes redimita capillos.

Hic autem currus, & Dracones elegantissimè describuntur à Claudiano his versibus.

L. 1. de Rapt. Proserp.

——— ——— ——— ——— Sinuosa Draconum
Membra regens, volucriq; per auia nubila tractu
Signant, & placidis humectant frena venenis.
Frontem crista tegit pingunt maculosa virentes
Terga notæ, rutilum squamis intermicat aurum.

Addidit autem simulacro Cereris figurã Draconis Antiquitas: aut quia obliqui sulci à bobus arãdo formati, obliqua Draconis imagine demõstrarẽtur; aut, in monumentũ Draconis ab insula Salamine pulsi, qui deinceps in delubro Cereris, tanquã eius Deę minister latibulatus est. Vel, vt recitat Eusebius, referente Gyraldo, quia Persephoni, aut secundũ alios, Pherephatti Cereris filiæ Iupiter, sumpta Draconis forma coniunctus fuerit: vnde postea in Sabaziorum mysterijs, Draco in spiram conuolutus, ad memoriam facti commendandam, vel potius in testimonium tantæ turpitudinis, adhibebatur. Pictus quoq; fuit Triptolemus in curru à Draconibus vecto; quoniam, secundũ Phornutum, hic iuuenis à Cerere artem serendi edoctus, & curru eiusdem Deæ vsus, totum Terrarum orbem lustrauerit. Idcircò canebat ille. F

Syntag. 7.

Pictura Triptolemi qualis.

Angues Triptolemi strideant, & squamea curuis
Colla leuant astricta iugis, lapsuq; sereno
Erecti, roseas tendunt ad carmina cristas.

Item simulacrum Draconis nonnulli Marti adiunxerunt, quoniam, vt recitat Pausanias, supra fontem Ismenij, quem Marti sacrum dictitabant, Draco cernebatur, cui fontis custodia à Marte demandata fuerat. Serapis etiã Deus à Macrobio triceps descriptus spira Draconis circumdatus effigiabatur, cuius rei significatum alibi enucleauimus. G

Lib. 9.

Draco Marti sacer.

Præter Deos, Heroibus etiam Draconum simulacra adiunxit Antiquitas, hocq; non sine ratione factum putauit; quandoquidem ex medula humana Serpentem nasci diuulgatum est: quemadmodũ Virgilius in tumulo Anchisæ contigisse obseruauit; quã postea finctionem Poeta ex historia desumpsisse videtur. Siquidẽ Athenienses, apud Salaminam, contra Medos certamen inituri, Draconem in naui de improuiso apparẽtem conspicati, bonum omen ab euentu præsagierunt, cum in Salamina templum Cychreo dicatũ, vt legitur apud Pausaniam, fuerit, & Apollo responsum dederit, Draconem illum Cychreum heroem fuisse, qui illis auxilium allaturus aduenerat, vel addenda sunt figuris Herouш simulacra Draconum, qui Aristomenes, annotante Pausania, qui adhuc apud Messenios, inter Heroes colitur; natalibus à Dracone nobilitatis, insignis fuisse tradatur: siquidem cum eius matre Nicotelea Genium quemdã sumpta Draconis forma, concubuisse memorant. Immò ob eamdem causam, scutum Menelai figura Draconis signatum referunt: quamuis Draco clypeo Menelai impressus denotet monumentum illius, qui Aulide inter sacra repens omnibus Ostento fuit. H

Figuris Herouũ cur simulacra draconum adderent Antiqui.

Lib. 4.

Omissis Ethnicorum simulacris, pictores etiam Christicolę iconibus multorũ Sanctorum figuram Draconis adiũgunt, sed potissimũ sub imagine Sancti Michaelis Archangeli, nec immerito, quia sacris nituntur litteris, vbi legitur, quòd, facto in ętherea sede silentio, dum bellum à Dracone cum Michaele Archangelo committeretur, tandem, Omnipotentis mandato, Draco Lucifer ad caliginosa fuit expulsus.

Draco cur cum Archãgelo Michaele.

Postremò apud Ripam equitem, & virũ omnigena clarum eruditione, in suo simulacrorum volumine, vbi virtutum, & vitiorum icones exprimere, conatur, multæ Draconum figuræ conspiciuntur. Primò igitur in delineando Custodia simulacro, repręsentat mulierem armatam, cum ense nudato in manu, & iuxta pedes Draconem, ob vigilantiam, vel acutam visionem, quæ Daconi attribuitur. Iterùm, vt exhiberet iconem fæmineæ pulchritudinis, effigiauit nudam mulierem lilijs ligustro insertis coronatam super

Simulacrũ Custodiæ quale.

Par. 1. Icõ.

A super Dracone sedentem, in cuius altera manu speculum, & in altera telum cernitur. Huic simulacro additur figura Draconis, vt ostendatur venustæ pulchritudini mulieris non esse fidendum: siquidem ibi venenum affectionis animi, & zelotypiæ delitescit. Donus quoq; scriptor Italicus, in designanda Instabilitate, pinxit mulierem Draconi adhærentem duabus stellis in cauda, & in capite signato, tum quia Draco insomne, & inquietum sit animal, tum quia stellæ per cælestes semitas semper errantes conspiciuntur. Russelius in libro memoriæ artificiosæ figurauit Inuidos in tartarea regione humi prostratos, & à Dæmonibus formam Draconum habentibus, horrisonis verberatos flagellis, nec non liuore varios, & pallidos, veluti de Inuidia canebat Ouidius.

Simulacrũ pulchritudinis fæminea.

Li. I. Pict.

Instabilitatis simulacrum.

Par. I.

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto;
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Viscera felle virent, lingua est suffusa veneno.

Deniq; in Astrolabio plano figuratur Draco magnus humi iacens, qui denotare dicitur vigesimum septimum gradum Arietis, & hominem in senio potestatem adepturum.

B

STATVÆ.

PETRVS Gillius agens de Antiquitatibus Constantinopoleos, vt nostra fert opinio ex Suida, retulit ad Diuum Mamantem, pontem fuisse duodecim constãtem fornicibus, proptereaquod multæ aquę illuc confluerẽt; vbi statua Draconis ęrea locata erat: cum olim ibidem viuus Draco stabularetur, vbi etiam multæ Virgines fieri prægnantes dicebantur. Item apud Pausaniam legimus commune, & vulgatum fuisse de Platæensi prælio Græcorum donum, nempè aureum tripodem, statua ænei Draconis sustinente: ideoque author narrat, quòd æs ex eo donario adhuc manet integrum, cum tamen aureum Duces Phocensium amouerint. Neque mirandum est, quoniam in celeberrimis ædificijs pulcherrimæ Draconum statuæ cernuntur. Meminimus vidisse in sumptuoso ampli palatij ædificio elegantes columnas, quarum singulam statua Draconis spiris caudæ circumplectebatur, capite fulcibat laquearia, quibus tabulatum innitebatur, & alæ vtrimque ad extremitatem contignationis extendebantur.

Lib. 4. c. 7

Lib. I.

C

Statuæ draconum in ædificijs.

Contarenus etiam, in libro Antiquitatum Romanarum, describit statuam Herculis cum statua Draconis horti Hesperidum, quam in cauedio Latini Iuuenalis obseruauit. Pariter Romæ in capitolio, hæc statua Herculis ærea, & ab Excellentissimo artifice fabrefacta, & inaurata cernitur, cum tribus pomis in manu sinistra, horti Hesperidum mala æmulantibus, quæ tres heroicas virtutes Herculi assignatas demonstrant; prima est moderatio Iræ, secunda temperantia Auaritiæ, & tertia voluptatum contemptus.

Statua Herculis.

VSVS IN CIBIS.

D

CARNES Draconum esse vitrei coloris, & mirandum in modum refrigerare eos, qui illis vtuntur, Authores non vulgares tradiderunt. Idcircò Aethiopes, & feruidam incolentes plagam, libentissimè his carnibus vesci feruntur. In huius asserti confirmationem, intelleximus, quòd Americus Vespucius, extra fortunatas Insulas Occidẽtem versus nauigans Anthropophagos populos inuenit, & rursus iuxta idem litus progrediens peruenit ad alios populos, qui alebantur carnibus cuiusdam animalis, quod, demptis alis, Serpenti erat simillimum. Immò in eadem regione multa huius generis animantia, ligato ore, obseruauit, fortè nè cæteras læderent animantes. Neq; tamen hoc in admirationem nos debet trahere: quandoquidem Galenus, in tractatu de facultatibus alimentorum, scriptum reliquit gentes circa Ægyptum Serpentibus vesci. Præterea accedit, quòd multæ nationes viperis, more anguillarum, coctis, abiectis tamen capite, & cauda in commessationibus vtuntur, quod etiam in capite de Vipera retulimus.

Anthropophagi populi vbi.

Lib. I.

VSVS

E

VSVS IN MEDICINA.

Quæ partes Draconũ medico vsui famulentur. MEDICI ex hoc animali, non paruam vtilitatem, immo incredibilem percipere creduntur, dum in medico vsu varias Draconis partes adhibent. Varro ex Dracone mortuo tres partes, scilicet oculos, pellem, & dentes, extrahendas esse existimat: cum oculi igneo micantes fulgore lapidem pretiosum referant, & dentes sint aprinis similes, preterquamquòd sunt multo graciliores. Plinius verò adipem potissimum huius Feræ, in venenatis animantibus fugandis commendat. Immò hac pinguedine siccata, vlceribus Serpẽtibus medetur. Amplius ex hoc adipe, & melle optimum, ad caligines inchoantes, componit medicamentum, & addit, habentem apud se caput Draconis lippitudine vexari minimè posse. *Adeps draconum ad quid valeat.* Postmodum os ex spina Draconis, teste eodem Plinio, dentium dolores sedat. Deniq; legimus apud Authorem libri de natura rerum, linguam, fel, & intestina Draconis in vino decoquenda esse, quo balneo madefacti homines ab Incubis vexati liberari traduntur. F

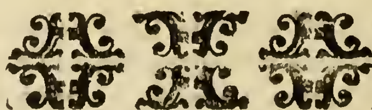
VSVS IN VARIIS.

MVLTI authores, & potissimum Plinius, Draconem varijs vsibus non vulgariter prodesse testificantur. Primùm probat Plinius caput huius bestiæ limini ianuarum subditum, quoniam omnes habitantes reddi fortunatos nugatur. *Oculis draconum ad quid.* Deinde oculis Draconum cum melle tritis eos inungit, qui nocturnas formidant imagines, vt tuti quacumq; transire possint. Olim etiam oculis Draconum in veneficijs vtebantur, quod Lucanus verba faciens de Venefica necyomantiam exercente, decantabat hunc in modum. G

Viscera non Lyncis non duræ nodus Hyenæ
Defuit, & cerui pasti Serpente medulla,
Non puppi retinens Euro tendente rudentes
In medijs echeneis aquis, oculiq́; Draconum.

Insuper Antiqui cor, & hepar Draconum commendabant, vt sapientiam adipiscerentur: *Cor, & hepar draconũ ad quid valeant.* quamobrem Eusebius in Hieroclem protulit fuisse necessarium, vt Apollo corde, & hepate Draconum vesceretur, quoniam hac ratione, Arabum sapientiæ factus est particeps. Nec mirandum est, quia Paraca Vrbs Indiæ celebratur, cuius ciues iecore, vel corde Draconis vorato, omnium animalium voces, vel murmura intelligere dicuntur. Prædictis addit Plinius, quod pinguedo cordis Draconum in pelle Dorcadum neruis ceruinis ligata, & gestata victoriæ iudiciorum confert.

Lapis draconum commendatur. Deniq; lapidem Draconum in varijs vsibus nõ vulgariter prodesse, tradit Philostratus, si tamen ei adhibenda est fides, qui copiam fabularum confinxit. Scripsit igitur annulo Gygis insertum fuisse lapidem extractum à capite Draconis cristati, de illorum genere, qui in India stabulantur; de quo annulo Plato, & Cicero in officijs, multa, & miranda prædicarunt: nimirum, quòd gestans hunc annulum veste in volam conuersa à cæteris nõ videatur, donec pars illa vestem attingeret. Postremò in certaminibus Pythicis, quæ in memoriam Draconis ab Apolline interfecti celebrabantur, tibiæ proprio sono quandoq; collisionem dentium Draconis sagitta perempti æmulabantur, qui sonus Polluci ὀδοντισμὸς nominabatur. H *Li. 4. c. 10.*

DE

A

DE BASILISCO. Cap. II.

ÆQVIVOCA.

IOSCORIDES huic animanti postremum, in suo de Venenis tractatu, locum assignauit, siue quia, penès malignitatem, inter Serpentes reatum possideat, siue quia ob eminentiam quodam coronæ similem, quam in capite gestat, tanquam Fera omnium perniciosissima iudicetur. Nos autem oppositum seruantes ordinem, ob diuersas, & admirãdas bestiæ proprietates, Basiliscum in prima Draconum sede collocauimus. Et quamuis ob paruam molem corpoream, potius inter Serpentes, quàm B inter Dracones connumerandus esse videatur: nihilominus ob insignem veneni perniciem bestia magna potest nuncupari: deinde ob cristas, & alias prærogatiuas, hoc animal Draconibus annumerandum esse censuimus. *Ordinis ratio.*

Cum autem hoc nomen (Basiliscus) varia indicet. Prima fronte viros strenuos, neq; humili loco natos hoc nomine nuncupatos fuisse narrabimus. Suidas enim recitat Basiliscum fuisse Numeriani Cæsaris filium, item Basiliscum Verenæ Imperatricis fratrẽ, qui, Leone imperante, Rustico exercitus Duci successit. Insuper Basiliscus fuit Orientalium Romanorum Rex, qui retia vbiq; ad nummos ita tendebat, vt à pauperrimis etiam pecunias exigeret: quandoquidem nummos rerum omnium optimos existimabat; cum tamen totum oppositum sentiendum sit, iuxta vulgatum carmen. *Basiliscus virorũ nomen proprium.* *Basiliscus Rex auarus.*

Quid nummis melius? nomen, quid nomine rectum,
Quid recto, pietas, quid pietate, nihil.

Deniq; Basiliscus fuit nomen Episcopi Commanæ ciuitatis in Ponto, qui Dominici gregis peruigil obseruator, custos indefessus, temporibus Maximiliani Imperatoris, C martyriũ subiuit; huiusq; tanti viri gloriam memorarunt, qui acta Sancti Chrysostomi scriptis mandarunt. Quoniam verò Basiliscus Latinis redditur Regulus: aduertendum est, quòd hoc vocabulum, cum sit à Rege diminutiuum, paruum Regem, non quoad corporis staturam, sed quoad potestatem, significat. Hodie enim Regulus vulgò *Duca* nominatur. Alioquin Reguli, filij, & nepotes Regum appellantur. *Basiliscus Episcopus, & martyr.*

Regulus quoq; est auis minima, Trochilus Græcis dicta, nempe τρόχιλος, πρέσβυς, καὶ βασιλεὺς, idest Trochilus, Senator, & Rex: nonnullis vocatur flos Calendulæ ob maculam verticis auream, apud populos Hetruscos, fior rantio, & Bononiæ papazino. Hæc auicula paulò maior est cicada gestans in vertice auream ex plumis maculam, instar cristæ Alaudæ, licet longè minorem; aliter, ob eamdẽ rationem, rex auium, & Suetonio Regaliolus nuncupata. Aduertendum tamen est hanc auem à Trochilo niliaco esse differentem, de qua aue in capite de crocodilo egimus. Immò Basiliscus, secundum Oppianum, est piscis circa petras litorales degens: cum etiam Rondeletius quamdam piscis speciem crista decoratã, Galeritam, appellauerit. Amplius in Dictionario Para-D celsi, Basiliscus minor stellionem denotat. Cęlius & ipse scribit, ex Nicephoro, in Astrolabij structura, stellam illam maximã in corde cælestis Leonis valdè conspicuam, Basiliscum nuncupari, quam Chaldæi Reginam, & Dominam rerum cælestium esse existimarunt. Deniq; apud Georgium Agricolam, inter nomina bombardarum, Basiliscus numeratur. Huic sententiæ videatur adstipulari Damianus à Goes in opusulis historicis, dum scribit. Armabatur classis maximo tormentorum numero, inter quæ erant quadraginta Basilisci, globum ferreum nonaginta librarum explodentes. Neq; mirandũ est, si nomen Basilisci meruerint, cum strepitu, & ictu, tanquam Basiliscus animal sibilo, & intuitu homines arceat, atq; perimat. Quamobrem quidam ingeniosus vir in ænigmate bombardæ, non iniuria illam ad ferocem belluam cõparabat hunc in modũ. *Basiliscus auis piscis, stella, & Bombarda.*

Vulcanus genuit: peperit natura: Minerua
Edocuit: Nutrix ars fuit, atq; dies.
Vis mea de nihilo est, tria dant mihi corpora pastum.
Sunt Nati, Strages, Ira, Ruina, Fragor.

Dic Hospes quid sim, num terræ, an bellua Ponti? E
An neutrum? aut quo sim facta, vel orta modo?

SYNONIMA, ET ETYMVM.

HOC cunctis exploratum esse opinamur, quòd hæc Fera Latinis Basiliscus, siue Regulus nuncupetur; quoniã Græcis βασίλισκος nominatur: etenim βασιλεὺς Rex, βασιλεία regno in scholis Græcorũ exponitur. Itaq; hæc bestia donatur hoc nomine, vel quia, instar Regis, cæteris Draconibus sit terrori, vel quia tyrannidem, & sæuitiam in illos exerceat. Festus rationem huius etymologiæ hanc esse putat, quia quodam veluti diademate caput huius animantis exornetur. Vnde Auicennas à capite coronato deriuat. Consentiunt igitur vniuersi etymum, hanc bestiam Regulum nominari; & eò magis, cum Archelaus apud Aelianum narret, olim iumentum in F solitudine quadam Africæ defecisse, ad cuius cadauer plurimi Dracones, pabuli causa, ventitarunt, qui, audito Basilisci sibilo, confestim profugerunt. At Basiliscus sine tumultu ad cadauer progressus, ad satietatem esitauit: quare illinc recedens, rursusq; sibilum edens, cæteris indicauit Draconibus, vt ad escam tutò reuerterentur. Hęc autem actio dominium significare videtur. Hac de causa Nicander, in Teriacis, non ignarus huius moris, cecinit hunc in modum.

Etimologiæ ratio.

Actio dominium significans.

Illius auditos expectant nulla susurros
Quantumuis magnas sinuent animalia spiras,
Quando vel in pastum, vel opaca denia sylua
Irriguęue locos mediæ sub luce diei
Excandescenti succensa furore feruntur,
Sed turpi conuersa fugæ dant terga retrorsum.

Quicquid scribat Agricola, in libro de Animalibus subterraneis; vbi hoc animal, ob eccellentiam veneni, Basiliscum, siue Regulum indigitauit: vt quemadmodum Rex pre- G tiosa supellectili cæteros antecellit, pariter Basiliscus, violẽtia veneni cæteros Serpentes, & Dracones superat. Præterea ab Isidoro vocatur etiam Sibilus, quoniam cæteras animantes sola voce occidat.

Sibilus vocatur Basiliscus.

Nomina hæbraica Pethen, & Charamam Basiliscum significant, vt Munsterus in Dictionario trilingui testificatur. Alioquin eidem Authori, in Lexico Chaldaico, Armene exponitur Regulus volans, nimirum Serpens, qui flatu vrit, & de loco ad locum saltat. Aliter Armene, vel Harmene, siue Karmene, nomina sunt apud Syluaticum quibus Basiliscus denotatur. Auicennas, & Albertus nominantes Basiliscum, & Harmenem, duas huius Feræ species cõstituere videntur: cum tamen in descriptione nullum discrimen, sed tantùm in magnitudine collocent. Quapropter hæc nomina vnius & eiusdem Draconis synonima esse arbitramur. Cælius scripsit Ægyptijs Vræum vocari illud animal, quod Græci Basiliscum cognominant. Germanicè dicitur Ein Ertz Schlenglc. Italicè, & Hispanicè Basilisco, Gallicè Basilic.

Nomina hæbraica huius draconis.

H

DIFFERENTIÆ.

CVM de speciebus huius animantis sumus inter Authores sit dissensus; horum opiniones examinare operæ prætium esse duximus, vt tandem melior, & veritati magis conformis eligatur: quidam tria Basiliscorum genera constituunt, quorum primum, quod videt accendit, & inflammat, & heliochrysos vocatur, quasi aureum habens colorem: secundus Basiliscus dicitur Chrysocephalos, nempè capitis tantùm aurei, & quod videt perterrefacit, & occidit: tertius nuncupatur Hæmatitis, sanguineũ referens colorẽ, & huius ictu percussũ animal confestim carnibus nudatur. Has autẽ species Basiliscorum facilè venari traditur, qui secum herbã ocymũ detulerit; quæ nugamẽta esse opinamur. Ex Authore libri de natura rerum, genus quoddam

Basi-

A Basilisci nuncupatur illud, quod ex ouo galli decrepiti generatur. Immò hanc opinionem videtur confirmare Chrystophorus Encelius alias vir vndequaq; doctissimus, qui, in opere de re metallica, duas Basilisci species, nempè domesticam, & syluestrem constituit. Inquit enim, quod gallus gallinarum syluestrium, quæ à corylis nomen inuenerunt, rostrum in os fæmellæ inserens, sperma, more viperarum, infundit. Hincq; credibile esse arbitratur, quòd Aucupes, & venatores de syluestribus gallis referunt; nimirum hos gallinarum syluestrium gallos senectute confectos, oua, ritu fæmellæ, eniti, quæ postea excludunt Bufones, indeq; Basilisci syluestres prodeunt: quemadmodum ex ouo galli gallinacei annosi, per rubetam, Basiliscus domesticus excluditur; quæ omnia ineptias pueriles, & fabulas auiles esse arbitramur. *L. 3. c. 54.* *Basiliscus syluestris, quemodo oriatur.*

Lemnius agens de occultis rerum miraculis, narrat multa serpentum genera per Germaniæ syluas diuagari, creditq; inter hæc aliquam etiam Basilisci speciem versari, quæ non adeò exitiali veneno sit imbuta, quemadmodum prædicant de illa specie, quæ in Regionibus Africæ nidulatur. Testantur quidem Scriptores fide digni quoddam Basilisci genus syluestre in Saxonia passim conspici capite acuminato, colore flauo, longitudine dodrantali, crassitudine enormi, aluo maculosa, candidis punctis insignita, tergore cæruleo, cauda turbinata, atq; incurua, rictu, pro corporea mole, immenso. Hoc autem Draconis genus an ad Basiliscos referēdum sit, Lemnius pronunciare nō audet: solùm addit, quòd Agricolæ illarum Regionum non impunè illis se opponerent, quoniam intrepidè fustibus, & rusticis instrumentis eos adoriuntur, & nulla halitus contagione percepta conficiunt. *Lib. 4.* *Genus Basilisci syluestris in Saxonia.*

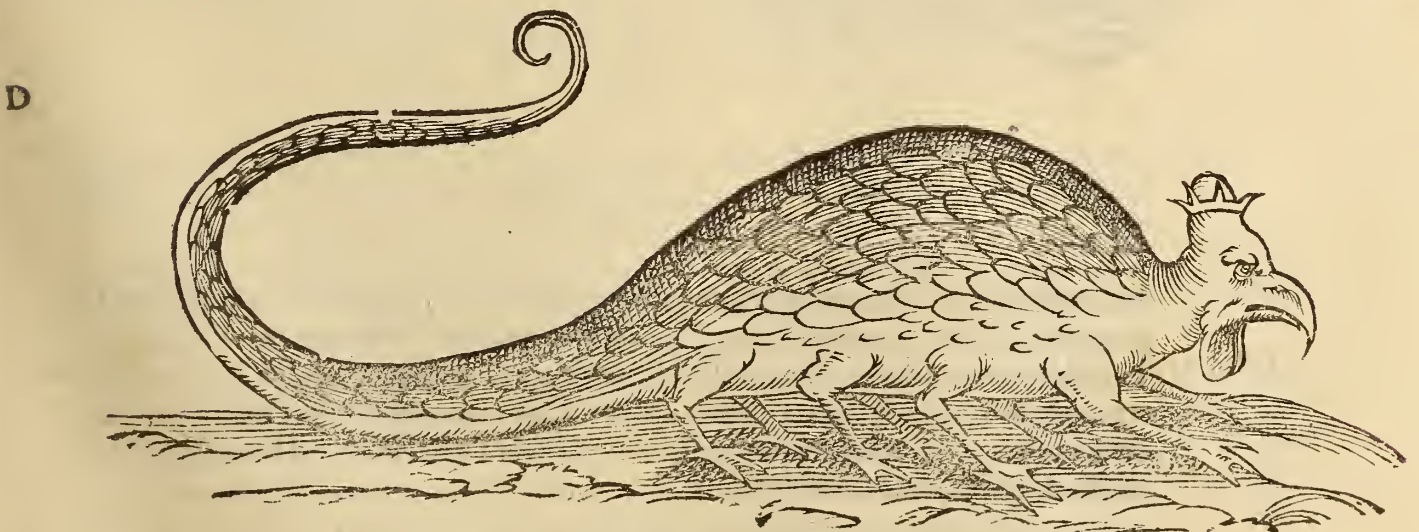
B

Recitat etiam Cardanus, quòd circulator quidam Serpentem, in macerijs domus dirutæ Mediolani inuentum, seruabat; qui caput oui magnitudine, & pro ratione corporis prægrande habebat, dentes in vtraq; mandibula viperinos, corpore, & forma stellioni simili. Pedes illi inerant duo, cruraq; breuia: vnde constabat non satis proportionatum animal à natura fuisse fabricatum, cum longitudini corporeæ quatuor pedes necessarij fuissent. Tales pedes erant magni, & vngulis veluti felium muniti. Cauda longitudinem totius animalis adæquabat, cuius extremitas tubere capiti stelionis æquali erat prædita. Cardanus ex genere Basilisci hunc fuisse credidit: siquidem dum stabat gallo similis esse videbatur, nisi quod corio, & non plumis tegebatur, alisque carebat. Deniq; in volumine de Ostentis obseruatur icon cuiusdā Basilisci in solitudinibus Africæ stabulantis; quæ quoniam est figura animaduersione digna, diciturq; animal sibilo, halitu, & contactu cæteras animantes necare, herbasq; exsiccare; libuit ante legentium oculos talem iconem repræsentare. *Draco repertus in Macerijs domus dirutæ.*

C

Basiliscus in solitudine Africæ viuens.

D

E

DESCRIPTIO.

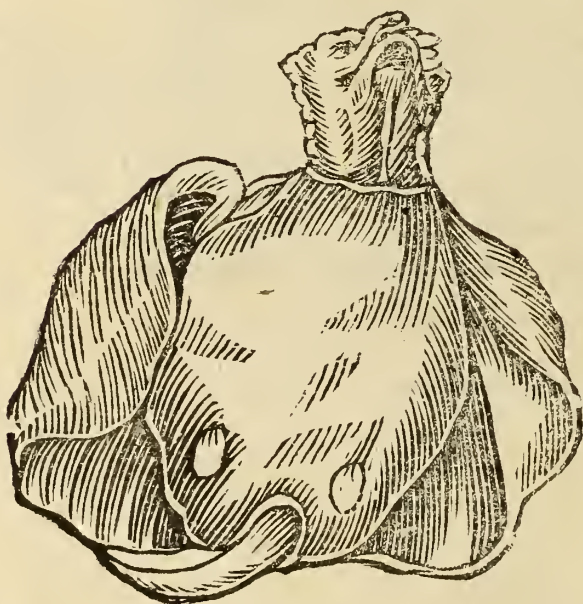
Lib. 10. *de ſimp. med. fac. cap.* 1.

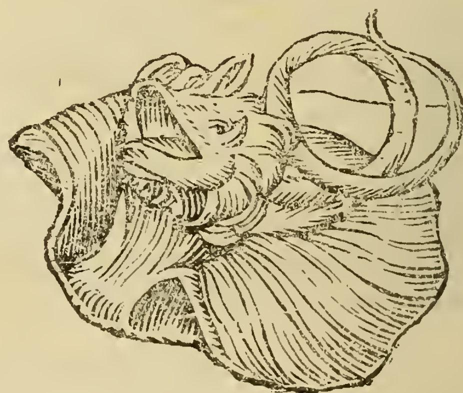
GALENVS in libro de Theriaca ad Piſonem (ſi tamen liber hic tanto Authori eſt adſcribēdus) Baſiliſcum belluam ſubflauam, triplici frontis apice decoratam, viſu, & ſibilo homines, & Feras perimentem deſcribebat. Alibi tamen Galenus ſcriptum reliquit, ſe Baſiliſci hiſtoriam omnino comprobare non poſſe: proptereaquòd ei hanc beſtiam intueri nunquam licuerit; addiditq; ſi vera ſunt, quæ de illo referuntur, accedentem ad hoc animal maximum vitæ periculum incurrere. Clariſſimus Mercurialis fatetur, dum apud Maximilianum Imperatorem eſſet, cadauer Baſiliſci in theſauro tanti Principis reconditum obſeruaſſe. Verùm animaduertendum eſt, quòd Impoſtores ſæpè ſæpiùs ex paruis raiis exſiccatis Feram effingant, & prò cadauere Baſiliſci circumferunt; necnon Principibus tanquam inſigne munus offerunt. Hoc in loco iconem beſtiæ huius generis, pronè, & ſupinè delineatæ, exhibemus; qua admodum Reuerendus Pater Raphael Caſtellius Ieſuita Bononienſis, Illuſtriſſimum Dominum Octauianum Zambeccarium munerauit, qui, anno milleſſimo ſexcenteſimo trigeſimo ſexto, menſibus Septembris, & Octobris in dignitate Vexilliferi Iuſtitiæ conſtitutus, ad locupletandum rerum varietate publicum Muſæum, ibidem in pyxide ſeruari mandauit.

Baſiliſcus ex Raia eleganter concinnatus.

F

Baſiliſcus ex Raia effictus pronè, & ſupinè pictus.

G

H

Auicennas hanc Feram delineat, cum capite valdè acuto, oculis admodum rubentibus, & colore corporis ad nigredinem, & flauitiem vergente. Plinius Baſiliſci longitudinem duodecim digitorum conſtituit, & maculam candidam tanquam ſingulare diadema capiti animalis aſſignat. Greuinus nixus fortè verbis Nicandri, Baſiliſco longitudinem trium palmorum, corpus flauum, caput acutum, tribuſq; eminentijs inſignitum attribuit, quoniam Nicander ſic cecinit.

*L.*8.*c.*21.

Nunc modicum, & dominum ſerpentum perſpice regem,
Eminet argutum caput, eſt flauo ipſe colore,

Et

A *Et tribus extenso porrectus corpore palmis.*

Encelius autem descriptionem huius animalis sic assignat. In Marchia, & in Ditione Abbatis Zinnenzis, propè vrbem Luckenualdam, talem contigit conspicari Draconem à pastore interfectum (illis enim in syluis magna gallinarum syluestrium copia versatur) Serpens erat acuti capitis, flaui coloris, tres palmos longus, & valdè crassus, cauda in latus turbinata, aluo notis candidis distincta, tergore ad colorem cyaneum tendente, & tandem ore magno in comparatione ad reliquum corpus. Pastor retulit illum vesci ranis, serpentibus, & animantibus cuiuscumq; generis, exceptis gallinis syluestribus, quarum de progenie natus esse creditur. Narrauit quoq; circa paludes diuagari, lacte delectari; ideoq; ictu venenato sæpè vaccas interimit. Quamobrem ex verbis Encelij colligenda est forma, & descriptio Basilisci, quam Nicander delineauit.

Lib. 3. de re metal. c. 54

Descriptio basilisci syluestris ex mēte Encely.

Alij authores tradunt Basiliscum, præter illam capitis maculam, alis, etiam esse fulcitum, sed adeò exiguis, vt à terra vix eleuari possit: nituntur fortè authoritati Isaiæ, qui Reguli volantis meminit; sed adnotandum est, multos Dracones, vt exponetur suo

Cap. 14.

B loco, præter Basiliscum, alis munitos volare posse. Itaq; Greuinus vir vndequaque doctissimus multa, quæ de moribus, & descriptione Basilisci à varijs scribuntur Authoribus, vanissima commenta esse opinatur; nixus verbis Nicandri, qui virus huius Draconis tam exitiosum non prædicat: cum tamen Poetæ sæpè numero fabellis opera sua ditare soleant. Nihilominus non audet affirmare nullos prorsus esse Basiliscos, existimat quidem minus perniciosos illis, quorum mores ab Authoribus describuntur. Immò exhibet iconem Serpentis, seu Draconis, quam hic damus, cuius naturam inter cæteros Dracones perniciosissimam celebrat.

Li. 1. de venen. c. 20.

Perniciosa serpentis natura.

GRESSVS, ET LOCVS.

C HIC Draco dum graditur, non multiplici flexu vtitur, sed anteriorem corporis partem attollit, vt erectus incedere videatur: quapropter ingressu à posteriori tantummodo parte adminiculatur.

Locus natalis huius Feræ, iuxta varias Authorum opiniones, varius etiam constituitur. Etenim Aelianus Africam proprium Basilisci locum prędicat. Et Textor Africę tantùm solitudines ab hac bestia coli autumat. Non igitur à recto tramite declinabit Reusnerus, si in Paradiso poetico Libyam Basilisci Regionem decantabit.

Locus natalis Basilisci qualis.

Natus in ardenti Lybiæ Basiliscus arena,
Vulnerat aspectu, luminibusq; necat.

Auicennas retulit hunc Draconem in terra Atorch, fortè Turcarum, necnon in Nubia multiplicari. Verumtamen, si fides Plinio est adhibenda, hæ bestiæ venenatæ in Cyrenaica Prouincia generantur.

L. 8. c. 21.

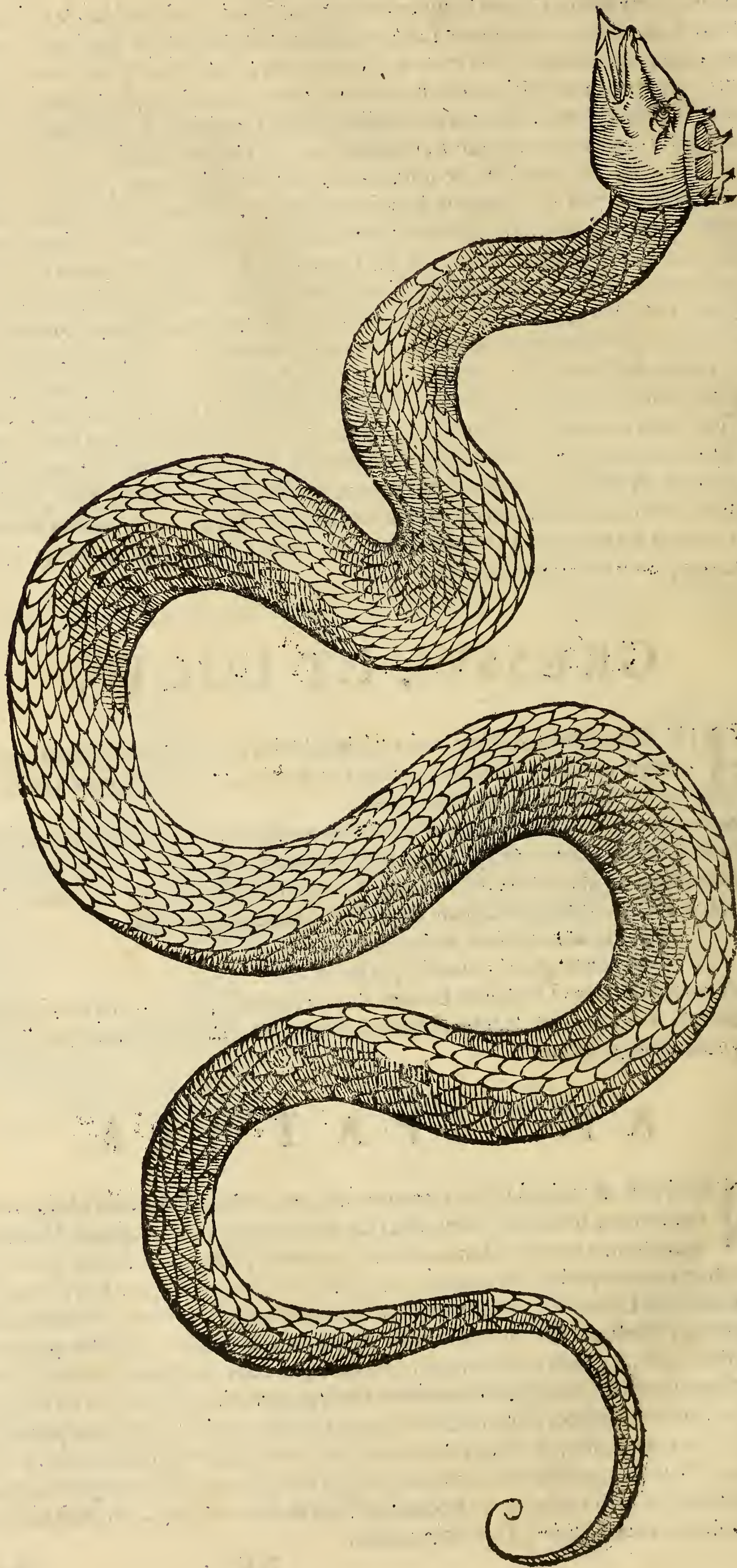
D ANTIPATHIA.

NVLLVM est animal, in hoc terrarum orbe, quòd Basiliscum odio plusquam vatiniano non insectetur, neq; aduersus ipsum præliari audeat; præter Mustelam, quæ esurutæ munita illum adoritur, atq; extra latebras, in quibus nidulatur, pertractum conterit: postea nisi mustela, debellato Basilisco, tuta denuò se reficeret, proculdubio, iuxta Lemnij sententiam, aeris ambientis contagione periret. Aelianus addit galli quoq; pręsentiam Basilisco esse metui: immò canentem audiens gallum pauore concussus fugit, & paulò post moritur. Tradit etiam hanc antipathiam itinerantibus per Africam non esse incognitam: quandoquidem gallum itineris comitem secum deferunt, vt pestilens Basilisci virus arceant. Notum quidem est gallum, & præcipuè album à Leone formidari; idq; ob speciei contrarietatem contingere multi asseuerant. Verùm Albertus Magnus oppositæ fuit sententiæ; scripsit enim Leonem aspectu galli tanquam Basilisco similis perterrefieri: cum hoc animal cunctis Feris metum incutiat, & sibilo, vt notat Plinius, cæteros quoq; Dracones enecet.

Mustela Basiliscum superat.

Gallus timetur ab hoc serpente.

Baſiliſcus, ſiue regulus Greuini.

A Sed aliud magis admirandum narrat Solinus; nimirum cæteras Feras ad Basilisci cadauer tanquam lethifero veneno redundans non accedere. Quocirca Pergameni, ex eodem Solino, reliquias huius animalis magna pecuniarum quantitate emerunt, vt in reticulo aureo ad Apollinis templum suspensæ exercitium aranearum impedirent, atq; alites intrò volantes arcerent. In templo etiam Dianæ Basilisci corium olim fuisse suspensum referunt, qua de causa nulla hirundo intrò volare audebat. Ideo domicilia puluere huius animalis aspersa ab aranearum telis tuta esse testantur. Itaq; antipathiam huius Draconis, cum alijs Feris, & animantibus, nec non prauas huius bestiæ qualitates Georgius Pictorius, in Lerna Malorum, elegantissimè explicauit his versibus. *Basilisci cadauer in templis suspensũ ad quid.*

Rex est Serpentum Basiliscus, quem modò vincunt
Mustela insultus, sæuaq; bella Feræ:
Lernæum vermem Basiliscum fœda Cyrene
Producit cunctis maximè perniciem;
Et nasci ex ouo galli, si credere fas est
B *Decrepiti, in fimo, Sole nitente docent.*
Sed quoniam olfactu lædit, visuq; Ferarum
Omne genus, credas, nulla tenere bona.

GENERATIO.

MONIMENTIS mandauit Bartholomæus cognomento Anglicus, oua Aspidum parua, viscosa, fætida, venenosa, simulq; filamentis quibusdam conglobata esse, quæ à rubeta, vel ab alio venenoso animali fota, vermem procreãt, qui visu, & halitu primo fouentem, deinde cæteras etiam animantes extinguit. Oua Ibidum ab Aegyptijs passim frangi traduntur: propterea quòd apud illos (referente Pierio) inualuit opinio, Basiliscum ex ouo Ibidis aliquando emergere posse: cum hæc auis omniuora sit, & serpentium, necnon venenatorum animalium omne genus abliguriat. C Preterea Vulgus in tota Europa alia opinione imbutum est, vt ex ouo galli decrepiti Basiliscus prodeat. Cum Albertus scripserit ab ouo galli in lætamine sepulto tandem Basiliscum prosilire, qui figura gallo prorsus est similis, præter caudam, quæ serpentem penitùs æmulatur; sed hoc fabulosum esse arbitramur. Solùm ponderandum est an fimi calore ab ouo galline animal excludi possit, quod negare non audemus; quandoquidem experientia constat apud Aegyptios populos, oua in furnis temperato calefactis calore, breuissimo temporis spatio prolem dare: immò ex ouo in sinu mulieris delato tandem pullum emersisse intelleximus. *In l. de rer. propr.*

Hoc autem de ouo galli an commentitium sit, Lemnius pronunciare non audet; cum intellexerit duos annosos gallos in Ciuitate Zirizea, atq; in ambitu huius Insulæ, fustibus etiam percussos ab incubatu abigi minimè potuisse, sed quoniam ciues hanc conceperunt opinionem, ex tali ouo Basiliscum tandem erumpere, ouo contrito, gallum strangularunt. Hic autem duo inquirenda necessariò esse videntur. Primum est D an gallus gallinaceus aliquando ouum enitatur, & deinde an ex illo Basiliscum excludat. *Li. 4. de occul. rer. mirac.* *Galli duo decrepiti ab incubatu oui abigi non potuerunt.*

Quoad primum, gallus senio confectus, nempè circa septimum, nonum, vel ad summum, circa decimum quartum annum, pro maiori, vel minori virium imbecillitate, æstiuis mensibus, & exoriente canicula, ouum parere perhibetur, quod est formæ orbicularis, instar oui columbini, coloris flaui, seu liuidi, & versicoloris. Tacemus modò quòd à viris non plebeis nobis allatum fuit ouum prædictæ formæ, quod galli esse dicebatur; quo fracto, nihil nisi albumen cum pauca materia flauescente obseruabatur, & adhuc eius putamen in publico seruatur Museo. Intelleximus autem in celeberrimo Musæo Ferrantis Imperati Pharmacopolæ Neapolitani, ouum huius generis oblongum vi deri. Alij scriptum reliquerunt ouum galli testa carere, & pelle adeò dura esse tectum, vt fortissimis etiam ictibus resistat; quòd planè fabulosum esse arbitramur. *Oui galli qualitates, & conditiones.* *Ouum galli in Musæo Imperati.*

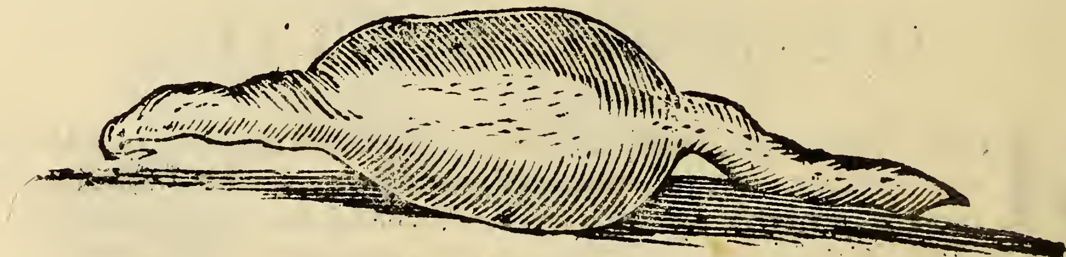
Possumus quidem adduci, vt credamus, gallum decrepitum, ouum ex semine putrefacto, vel ex humorum colluuie conflatum eniti, quod careat putamine, & tenui tantummo-

tummodo pelle tegatur, quale fuit illud natum Regij, anno Domini Milleſimo ſexcē- E teſimo vigeſimo octauo, cuius genuinam iconem illinc ad nos detulit D. Antonius Mirādula Canonicus Regularis Sancti Saluatoris, & Abbas S. Mariæ Rheni, qui alias varijs etiam rebus exoticis hoc publicum Bononienſe Muſæum locupletauit; retulitq; diſrupta huius oui pelle, excrementum pituitoſum, veluti ſemen corruptū intus fuiſſe obſeruatum. Quamobrem, in gratiam lectoris, iconem incidi curauimus, vnà cum alio ouo orbicularis formæ duro putamine munito, & pro ouo galli donato, quod à gallo fuiſſe editum nobis minimè perſuadere poſſumus, neq; iurantibus etiam crederemus; quandoquidem ouum integrum, & perfectum in matrice tantummodo producitur, qua galli carent: præterquamquòd id dogmatibus Philoſophorum, & Medicorum reluctaretur.

Ouum galli natum Regij anno 1628.

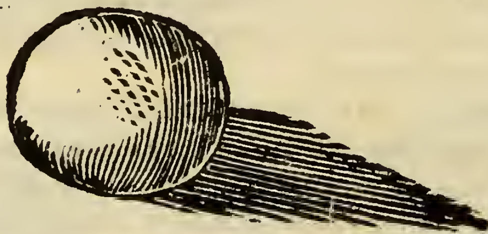
1 Ouum galli natum Regij Anno 1628. cuius Iconem ad nos detulit D. Antonius Mirandula Canon. Reg. S. Saluatoris, & Abbas S. Mariæ Rheni. F

I

2 Ouum galli putatum, cuius putamen ſeruatur in Muſæo Illuſtriſs. Senatus Bononienſis. G

2

H

Quoad ſecundum, cum non ſit negandum, gallum in vltimo ſenio, quando nō amplius congreditur, quid ouo ſimile ex putredine intus conglobata concipere, neceſſe etiam erit inueſtigare, an huiuſmodi materia ouo nuncupata, aliquod animal emergere poſſit. Lemnius in libro quarto de occultis rerum miraculis, putat ex hac materia, & ex calore galli fouentis virulentam inde beſtiam prodire poſſe, quam nomine Baſiliſci cognominant; cum alioquin Baſiliſcus ſit Serpentis, vel Draconis genus Africę, & alijs Regionibus calidioribus familiare: immò ſuam roborat opinionem generatione vermium, qui in humanis inteſtinis ex putredine humorum, & benefitio caloris producuntur: præterquamquòd Curculiones, in tritico, & teredines in ligno, caloris, & ambientis aeris ope, animantur: pariter ex huiuſmodi galli ouo, aut vermis, aut animal alterius generis venenatum procreabitur.

Opinio Lemnij circa generationem Baſiliſci.

Caterùm, quoad ouum galli ſylueſtris, ex quo Encelius Baſiliſcum ſylueſtrē emergere tradebat, id credet, qui volet, nos enim volumus dem apud ipſum manere: ſiquidem

A dem nemo tam disertus nobis persuadere poterit animalia ore concipere, vt ipse retulit, & ex ouis auium Dracones erumpere. Quamobrem Matthiolus in Commentarijs ad Dioscoridem, tot opiniones circa naturam huius animalis ponderans, hanc historiam penitus fabulosam esse credidit, & præcipuè cum Dioscorides nihil de Basilisco proprio marte conscripserit; nam assertorum Authorem Erasistratum citauit. Et quando Hermes Basiliscum in fimo generari docuit, non de Basilisco Dracone (teste Alberto) sed de Elixire metalla transmutante verba fecit. Item, quoniam in antris subterraneis hoc animal ferè semper morari tradiderunt; multos, curiositatis gratia, illuc ingredientes, halitu huius bestiæ, perijsse retulerunt. Lemnius igitur iure optimo putat, id potius grauecolentiæ, & fætori horum locorum, quam halitui alicuius animantis attribuendum esse: namq; in prædictis specubus, spiritu intercepto, homines suffocantur. *L.6.c.vlt.* *Opinio Diosc. circa Basiliscum.*

Itaq; ex hactenus enarratis, cuiq; coniectamus esse exploratissimum, neq; à gallo, ob defectum vteri, ouum perfectum procreari, neq; ex illo Basiliscum produci posse. Refert quidem Ioannes Baptista Porta, in Magia naturali, animal visu, & tactu nocens ex
B ouo fæcundæ gallinæ generari posse; dum quis fæcunda oua in scrobe plena Serpentum tabe, arsenico, alijsq; huius generis venenis, per aliquod temporis spatium, merserit. Sed cauendum esse admonet, ne qui hoc animal producere tentat, maximum in se pariat detrimentum. Huic tamen opinioni minimè assentimur. *Opinio Io. Bap. Portæ circa originem Basilisci.*

NATVRA VENENI BASILISCI.

LITTERARIA Veterum monimenta personant, Basiliscum esse animal adeo exitiosum, vt intuitu, sibilo, halitu, & tandem tactu non solum homines, sed cæ-
C teras etiam animantes perimat. Quapropter Plinius naturam huius Draconis cum malignis moribus Catoblepæ penitus conuenire asseuerauit. Hinc viri non vulgariter eruditi Catoblepam à Basilisco haudquaquam discrepare tradiderunt. *Li.8.c.21.*

Quoad visionem Basilisci attinet, diuulgauit Plinius, solo aspectu huius Feræ, homines, & cæteras animantes venenari: cum hæc intuens in aliquem, radio visionis, virus eiaculetur, & vitam adimat. Hinc Matthiolus in commentarijs ad Dioscoridem, colligit historiam huius bestiæ prorsus esse fabulosam, quia non potest imaginari, quomodo factum sit vt primi, qui hoc animal viderint, & obseruauerint, non perierint; & potissimum, cum quoad molem corpoream, sit paruum, quod non eminus, sed cominus pro illius perfecta cognitione, & descriptione inspiciendum erat. Quamobrem Matthiolus hunc Draconem, ritu aliorum, morsu tantùm, non autem intuitu interimere arbitratus est. Immò magis, atq; magis suam stabiliuit sententiam; cum Erasistratus apud Dioscoridem, non veneni oculorum, sed morsus tantùm venenati meminerit. *Li.6.c.vlt.* *Rationes Matthioli aduersus Basiliscum.*

Non est tamen negandum à spiritibus manantibus ab oculo venenati animalis ma-
D lam impressionem in oculo hominis, vel alterius animantis non posse fieri: quandoquidem ex prauo aspectu, spiritus oculorum corrumpuntur, quibus infectis, cætera quoq; destruuntur, cum in corpore humano consensus vnus, & conspirantia sint omnia. Præterquamquòd meminimus in Historia quadrupedum digitatorum scripsisse, quamdam rubetæ speciem tanta redundare malignitate, vt eam intuentis facies insigni pallore suffundatur. His addamus, quòd mulieres mensibus laborantes, spiritus habent inquinatos, & propterea, ex mente Aristotelis, in speculum intuentes, illud vitiant. Pariter infantes à quibusdam vetulis pertractati facilè in tabem incidunt, non solum ob fætentem oris halitum, qui in delicatos infantium pulmones penetrat, sed etiam ob inquinatos oculorum spiritus, qui in tenellis puerorum carnibus facillimè imprimuntur: idcircò non errauit Ficinus, quando promulgauit pueros à muliere annosa, aut mensibus laborante contrectatos infici posse. Hoc autem omnibus perspectissimum esse debet in opthalmia: nam lippiens in aliquem sepè intuens, eumdem morbum ei communicat. Quare de hoc Ouidius iure sic canebat. *Intuitus oculorum aliquando nocuus.* *Rubetæ maligna species.* *Halitus, & intuitus vetularum perniciosus.*

Cum

Cum ſpectant oculi lippum læduntur, & ipſi, E
Multaq; corporibus tranſitione nocent.

Magna enim eſt vis oculorum, & ſpirituum excellentia, quæ alteri communicata, per totum corpus illicò diſſeminatur. Etenim Marſilius Ficinus in Commentarijs ad Sympoſium Platonis, de amatoria faſcinatione verba faciens, prudenter ſcribebat ſanguinem iuuenum clarum, ſubtilem, & calidum eſſe, conſequenterq; viſionis radios eiuſdem naturæ procreare, qui ab oculis egredientes, & conſpecti hominis luminibus communicati, & reliquis humoribus permixti eumdem affectum, & effectum in conſpecto procreant. Id clarè expreſſit Ouidius, canens.

Aſpectus oculorum quid præſtet.

Perq; tuos oculos, qui rapuere meos.

Quapropter Apuleius ad rem hæc verba protulit. Doloris mei cauſa, & præſidium ex te proficiſcuntur; iſti enim oculi tui per meos oculos ad intima vſque præcordia delapſi, penitioribus medullis communicarunt incendium. Id totum carminibus gallicis olim explicauit Greuinus, quæ latinè ſic ſonant.

Crudelis, quid feciſti? quid feciſti inimica? F
An non humorem è tuis oculis exire vidi
Clarum, & igneum, ſubtilem, & ſuauem;
Qui eodem temporis momento vitam auferre mihi voluit?
Sanguinem habeo feruidum, & faciem pallidam,
Cor habeo incineratum, & corpus languidum;
Et perinde ac ſi malum eſſet contagioſum,
In me totum furorem ſuum relaxauit;
Et ſicut clarus erat, ita miſeri ſpiritus mei,
Subitò, & facilè capti fuerunt;
Et ſicut calidus erat, robur ſuum accendit,
Et quia ſubtilis erat, in cor meum ingreſſus eſt,
Hinc in vniuerſum corpus.

Hoc igitur euitare incommodum docuit D. Lucia flos, & ornamentum virginitatis, quæ perpendens ſuæ virginitati, ob oculos periculum imminere, ad reprimendam inſanam Tyranni libidinem, eos eruit, & ad Tyrannum, hoc dicto, miſit. Scito nihil amplius in me ſupereſſe, quò à te iniuriam mihi timeam. Iuxta illud Euangelij. *Si oculus ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te.* Vnde colligere poteſt lector, ab oculis etiam veneficam vim prodire poſſe. Reliquum eſt, vt ad halitum huius animalis ponderandum accedamus, qui lethifero vapore aerem ambientem inquinare dicitur, & ex Rudio, pleraq; animantium genera interficit. Neque hoc recedit à veritate; confirmant enim aſſertum illi Dracones, quorum Ariſtotele, in libro de proprietatibus elemẽtorum meminit, qui aerem ambientem venenoſo halitu ita inficiebant, vt itinerantes per vicina loca interirent. In confirmationem addamus, quod Natio Thebiorum peſtilenti halitu fuit notiſſima, quo non ſolum interimendi animantes vim poſſidebat, verùm quoq; eorum præſentia ſatis ſummoperè nocua eſſe ferebatur. G

L. 2. de Venen. ca. 20.

Natio Thebiorũ qualis.

Præterea ſibilum huius Draconis animantes necantem admirari nõ debemus: ſiquidem narrat Lemnius, quod veluti lupus obuijs vocem adimit, & vaporis contagione raucedinem affert; ita Baſiliſcus ſibilans, flatu oris emiſſo, tanquam acuto iaculo, remotiores quoq; beſtias ferit. Ideo Lucanus ad rem canebat. H

Li. 4. de occult. rer. mir.

Li. 9. Pharſal.

Sibilaq; effundens cunctas terrentia peſtes
Ante venena nocens latè ſibi ſubmouet omne
Vulgus, & in vacua regnat Baſiliſcus arena.

Cum Baſiliſcus intuitu, halitu, & ſibilo cætera animantia necare dicatur; nonnulli in hanc venerunt ſententiam, huius Feræ venenum in capite tantummodo reſidere: cum tamen Priſcorum aſſertis conſtet, totum Baſiliſci corpus veneno redundare: nam, ex Andromacho, quæcumq; beſtia portionem illius cadaueris guſtauerit, repentinum incutit interitum. Quade cauſa nulla reptilia, neq; etiam alites ad huiuſmodi cadauer, ſiue ad hominem tali veneno necatum accedere audent, canit igitur Nicander in Theriacis hunc in modum.

Venenũ Baſiliſci vbi.

Nullæ etiam volucres, quæ fœda cadauera paſcunt,
Sic occiſum hominem tangunt, vt vultur, & omnes

Huic

A *Huic similes aliæ, pluuiæ quoq; nuncius auis*
Coruus, nec quæcumq; feræ per deuia lustra
Degunt, è tali capiunt sibi pabula carne.
Tam teter vacuas odor hinc exhalat in auras,
Atq; propinquantes penetrant non segniter artus:
Sin cogente fame veniens approximet ales,
Tristia fata refert, certamq; ex aere mortem.

Prędictis addit Galenus, in libro de Theriaca ad Pisonem, hoc animal esse adeo perniciosum, vt nullum reptiliũ genus cauernas specubus Basilisci proximas fabricet: cum eius antra (teste Rudio) facilè dignoscantur; quoniam herbæ vbiq; sponte crescentes, circa specus orificium, corruptæ, atq; aridæ semper conspiciuntur. Auicennas quoq; huius proprietatis haudquaquam ignarus fuit, dum narrat hoc Draconis genus eminus, virga leuiter contactum, venenato vapore secus baculum, vel virgam ad manum vsq; tangentis penetrante hominem extinguere: quamobrem Lucanus mortem Mauri B militis hasta Basiliscum transfigentis talem fuisse memorat his versibus. *L. 2. de venen. c. 5.* *Venenum Basilisci penetrat.*

Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Mauri
Transactus? velox currit per tela venenum,
Inuaditq; manum.

SIGNA VENENI BASILISCI.

HOC cunctis ab ouo ad mala vsq; compertum esse debet, scilicet nulla signa ab illis authoribus proposita fuisse, qui Basiliscum visu, sibilo, & halitu perniciosissimũ animal constituerunt: cum, ex mente Auicennæ, pereat etiam qui C cadaueri appropinquat; ideoq; cum repentinum interitum hæc bestia afferat, Ætius, & signa, & remedia veneni in medium afferre superfluum esse existimauit. Illi autem authores, qui Basiliscum speciẽ Draconis Africę non tanta præditũ maleficentia iudicarunt, quantã cæteri prædicarunt, varia symptomata morsus huius Feræ assignarunt. In primis Isidorus regulos, sicuti scorpiones arentia quæq; sectari scripsit, & postquam ad aquas venerint, & aliquem momorderint, ipsum hydrophobu n, & lymphaticum reddunt. Iorach verò intuitu quoq; Basilisci hominem hydrope corripi testatus est. *Animal perniciosissimum.*

Itaq; tria præcipua erunt symptomata, quæ morsum huius animantis concomitantur: primum est inflammatio totius corporis, quæ à violento calore per omnes venas, & arterias disseminato emergit, indeq; citam putredinem contrahit. Secundum symptoma assignat Erasistratus apud Dioscoridem, nempè vulnus morsu Basilisci inflictũ illicò flauum reddi: quemadmodum in morsu etiam aliarum Ferarum quandoq; contingere solet: id autem inde oritur, quoniam sanguis tenuior redditus, atq; putrescens in bilem facillimè transmutatur. Tertium symptoma, authore Aetio, est de fluuium D pilorum, quod contingit ob quamdam veneni portionem, quæ malitia sua radices pilorum exedit. Nicander quoq; nonnullorum meminit symptomatum huius morsus, dum cecinit. *Primũ symptoma.* *Li. 6. c. 55.* *Secundum symptoma.* *Tertium symptoma.*

Quod ferit hic multo corpus succenditur igne,
A membris resoluta suis caro defluit, & fit
Lurida, & obscuro nigrescit opaca colore.

Non defuerunt tandem authores, qui scriptum relinquerunt, venenum Basilisci à veneno Cerastis non esse admodum dissimile; quocirca eadem quoq; præsidia commendarunt.

PRÆ-

E

PRÆSIDIA VENENI BASILISCI.

CVM abierit in ora vulgi, veneficam Baſiliſci vim in oculis potiſſimùm reſidere multi authores tradiderunt, & præcipuè Dinothus in Aduerſarijs, homine, ſpeculis munitos in ſolitudines ingredi, vt virus huius Draconis per ſpeculum in authorem reflectatur, & ſubinde pereat. Hoc autem nugamentum eſſe opinamur; quandoquidem venenum cùm ſit naturæ Baſilici conforme, in authorem etiam reciprocatum, nullum ei afferret detrimentum. Ereſiſtratus igitur apud Dioſcoridem, qui naturam huius Draconis ab aliorum moribus non valdè diſcrepantem eſſe putauit, drachmam caſtorei, & ſuccum papaueris, ad tale virus profligandum præſcripſit. Quibus verbis nixus fortè Auicennas hæc verba protulit: ſi venenum Baſiliſci curationem expoſtulat, proculdubiò caſtoreum, & papauer conueniunt. F

Vſus ſpeculorum in venatione Baſiliſci. Remedia Ereſiſtrati.

Actuarius autem admonet dandam eſſe operam, vt, prius quàm itinerantes in ſolitudinem ab huiuſmodi beſtijs frequentatam ingrediantur, medicamentis, & antidotis vtantur, quæ veneficam vim exterminare poſſint. Plinius, cum prius ſcripſerit Baſiliſcum muſtela impugnari, eius cinerem aduerſus venenum huius Feræ extollit. Immo addit muſtelis in antra Baſiliſcorum immiſſis, eos perire, quæ antra ab herbis circa orificium arefactis cognoſcuntur. Hoc autem non omninò fabuloſum eſſe opinamur: quandoquidem inter nuperos authores Carolus Cluſius vir fide dignus memorans lignum colubrinum aduerſus venenum, & præcipuè contra ictus Serpentum commendatum ſcripſit in Zeilam inſula verſari quoddam Serpentis genus coronatum, ſeu eleganti diademate inſignitum, & maximè noxiũ, quod Luſitani *Cobras de capelo* vocitant; nos regulum diceremus; & ibi quoq; genus animalis magnitudine Viuerræ, ſeu Muſtelæ prædicto Draconi inimiciſſimum diuagari. Id autem non prius cum regulo præliatur, quàm radicem ligni colubrini illic frequentem comederit. Immò incolæ, hac obſeruatione, virtutem ligni colubrini aduerſus venena compererunt. Addunt alij gallum veneno Baſiliſci reluctari: idque inde cognitum eſſe tradit Porta, quoniam hac Fera aſpectum, & vocem galli pertimeſcat. Amplius idem author contemplans plantas, quarum ſummitas criſtam æmulatur, veluti horminum, has ad extinguendum virus criſtati Draconis, & potiſſimum Baſiliſci valere opinatus eſt. Deniq; Rudius, in expugnando Baſiliſci veneno, proponit medicamina, quæ aliàs ictibus aſpidum vtilia prædicauit. G

Li. 8. c. 21.

Li. 1. Exotic. c. 44.

Animal Baſiliſco conſimile.

Li. 7. Phyt. c. 11.

L. 3. de venen. c. vlt.

ALLEGORICA, ET MORALIA.

CVM in ſacris litteris Baſiliſcus aliquando pro Antichriſto, quem Iudæi pro Meſſia ſunt ſuſcepturi, quandoq; pro Dæmone, & pro quocumq; peccante allegoricè intelligatur. Attamen non erit ab re Feram hanc Antichriſto aſſimilare. Etenim Baſiliſcus macula quadam candida, tanquam Draconum Rex coronatur, intuitu, & ſibilo cæteras necat animantes, plantas circumiacentes halitu deſtruit, & exſiccat, erectus incedit, aquas venenat, & tandem à ſola muſtela debellatur. Pari ratione Antichriſtus tanquam Rex inter omnes criminoſos principatum occupabit. Iuxta illud Iob. *Ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* Cæteros Serpentes, nempè alios peccantes ſibilo prauæ doctrinę, & toruo comminationis intuitu interficiet, dũ illos à vera Chriſti fide ſegregabit. Plantas halitu exſiccabit, eius aſſeclas fructu boni operis denodans. Erectus incedet, quoniam neglecto hominum fætu, diuinum partum ſibi arrogabit; & tandem aquas venenabit, dum, praua expoſitione, ſenſum ſacræ paginæ corrumpet. Verùm ex altera parte Muſtela nimirum Chriſtus tantùm Draconẽ exterminabit: etenim, iuxta ſententiã Apoſtoli, cum proprio ſpiritu expugnabit, dùm, H

Baſiliſcus aſſimilatur Antichriſto.

Cap. 41.

Lib. 2. ad Theſſalon. cap. 2.

cun-

A cunctis videntibus præcipitabitur. Ad rem, infrascripta leguntur carmina, quæ non solùm Antichristi, sed etiam eius præcursorum naturam explanat.

Qui sic defraudant fidei pia dogmata nostræ,
Tunc Antichristo praua castra locant:
Thesaurosq; parant, quibus insatiabilis error
Ad se prauorum pectora victa trahat.
Conuolitant multi Antichristi signa ferentes,
Qui tentent sacram contaminare fidem.
Abducet fatuos funesta pecunia multos,
Quos Antichristi libera dona trahent.
Adq; ministerium plures mercabitur ille
Tam fœdum nummis, fraudibus, atq; malis.
Sed non durabit longæuo tempore classis
Illa, sed in tumidis fluctibus acta ruet.

B Deinde Basiliscus, vt habetur in Psalmo nonagesimo, Diabolum designat, qui Basilisci æmulus halitu tentamentorum corda hominum venenat. Verùmtamen homo mustela factus, dum maiestatis suæ vexilla cunctis subministrat, facile tanti Basilisci arrogantiam debellat. Insuper ille, in quem omnia confluxerunt flagitia, à natura Basilisci non est segregandus; quandoquidem hic oculis inuidiæ intuens, & sibilo propudiosi dedecoris, in alienam debacchans famam, cunctis exitio esse solet. Item mulier venalem formam passim exhibens, Basilisci naturam æmulatur, dum castos adolescentes, vnico intuitu, in luxuriam soluens enecat. Quocirca sola mustela esu rutæ munita, nempè vir amarore pænitentiæ armatus meretricium Basiliscum superare, & exterminare poterit. Iuxta illud Hieremiæ. *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudinem, dirige pedes tuos in viam rectam.* Verùm quàuis Basiliscus viuens venenorum omnium sentina esse feratur: nihilominus eius cadauer combustum, amissa venenata facultate, operibus chymicis, necnon metallorum transmutationibus vtilissimum prædicat. Ideò si peccans vocabatur Basiliscus, is in vnda lethalium criminum viuens, cunctis detrimento esse C potest; at si pænitentia ductus, fiat mundi cadauer, & ad vitam æternorum bonorum animum dirigat, cunctis maximo erit emolumento. Hoc manifestarium euasit in Paulo Apostolo, qui scribens ad Galatas, hæc verba protulit. *Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Christus.* quoniam euasit vtilissimus, dum prædicationibus peccantem à cõsuetudine ad melioris vitæ rationes reducebat. Quamobrẽ veritatem assecutus est Psalmographus canens. *Mutabis eos, & mutabuntur.* Basiliscus quoq; rectus incedens iure optimo comparatur ad illos, qui fulgore suæ fortunæ, insolenter gloriantur: nam horum animo ita magnus accreuit tumor, vt alios ignobiles, & inscios esse prædicent. Idcircò cum nulla in illis sit propensa in viros litteratos beneuolentia, melioris litteraturę studia in dies collabuntur. Iuxta illud.

Basiliscus comparatur Diabolo, & vicissim.

Comparantur peccantes, & meretrices Basilisco.

Cap. 21.

Cap. 2.

Superbi arrogantia.

Nobilibus pudor est doctos versare libellos:
Heu laceris Pallas maret vbiq; comis.
Gloria nulla datur, studiosis præmia nulla,
Incassum studij perditur vsq, labor.

D Neq; Tyrannus hanc Basilisci similitudinem effugere potest quandoquidem ritu eiusdem animalis, solo oculorum coniectu, nonnullos ad laqueum adigit. Hoc non fuit ignotum Baptistæ Mantuano, qui de Sancto Blasio canens, hæc habet.

Tyrannus potest appellari Basiliscus.

Maximilianus enim tanta impietate per orbem
Sæuijt; vt sicut visu Basiliscus acuto,
Ore truci, nutuq; homines extinguere posset.

Postremò omnibus in confesso esse debet, quod Basiliscus, in sacris paginis, nil nisi detrimentum, & iacturam significat: quamobrem Isaias, in hoc sensu hæc scribebat. *Oua aspidis rumpunt, & telas araneorum texunt, qui comederit de ouis eius morietur, & quod fractum erit, erumpet in regulum.* Rursus, in eodem significatu, legitur hæc sententia in Prouerbijs. *Vinum veluti Serpens mordebit, & veluti regulus dolore afficiet.* Quandoquidem vinum immoderatè haustum, cunctis semper perniciosum, & funestum est futurum.

Cap. 59.

Prou. 23.

E

MIRACVLA:

SI res admirabiles de Baſiliſco patratas audire deſideramus, confugiendum erit ad ſcriptores Actionum Sanctorum Patrum, apud quos legimus, quòd vir quidam iuſtus per Eremum ad fontem proficiſcens, Baſiliſcum conſpicatus eſt, & confeſtim, eleuatis in cœlum oculis exclamauit; ò Deus omnipotens, aut mihi, aut iſti de vita decedendum eſt, & illicò Fera ſupra naturæ ordinem extincta eſt. Pariter legitur apud Surium, quòd Sanctus Ioannes Abbas in Pago Tornodorenſi monaſterium ædificabat, quod Reumaus nuncupatur, ſed Monachos aquarum inopia laborantes obſeruans, fortuitò puteum immani profunditate altũ reperit, in quo funeſtus Baſiliſcus deliteſcebat. Quamobrem Sanctus pia precatione Deum omnipotentem verum miraculorum patratorem adiuit: ſicq; Dracone perempto, aquam ita potabilem reddidit, vt deinceps multi Monachi, miraculi, & pietatis ergo, nec non multi ægrotantes, cauſa valetudinis, hauſerint. F

Miraculum Sancti Ioãnis Abbatis

Contarenus, in libro Antiquitatum Romanarum, ab Honorio primo Pontifice maximo templum ædificatum, & Diuæ Luciæ conſecratum fuiſſe tradidit. Verùm iuxta hanc ſacram ædem in loco concamerato, vt annotat Sigonius, Baſiliſcus exitiale Draconis genus ſtabulabat, cuius halitu Roma, magna lue, diù affecta fuit. At Leo Quartus Pontifex Romanus, tacitis prius in templo precibus Deo omnipotenti allegatis, beſtiam veneficam ſupra vim naturæ extinxit.

Baſiliſcus Romæ extinctus à Leone IV.

HIEROGLYPHICA.

ÆGYPTII Sacerdotes perniciem aliquam ex optimis dimanãtem conſilijs graphicè expreſſuri, ſimulacro Ibidis, & Baſiliſci vtebantur: quandoquidem vtilitatem immenſam ex hac aue ſalutifera Serpentes vorãte percipiebant; ſed ex ouo huius alitis Baſiliſcum pernicioſiſſimum animal interdum naſci arbitrabantur. Denuò cum relatum ſit Baſiliſcum ſine morſu animalia perimere, Aegyptij hinc alterius Hieroglyphici argumentum deſumpſerunt: ſiquidem ſignificaturi hominem à calumniatoribus malè affectum, & lethalibus delationibus afflictatum, iconem Baſiliſci palam repræſentabant: quoniam non alio ſimulacro calumniantes melius exprimi poſſe crediderunt: cum hi clanculum auribus Principum inſuſurrent, & abſq; vllò morſu palam infixo, homines venenent: quemadmodum Baſiliſcus ſolo aſpectu animalia occidere fertur. G

Hieroglyphicum per niciei dimanantis ab optimo conſilio.

Hierogly. hominis calamitatibus affecti.

Denique Ægyptij ſacerdotes æternitatem indicaturi, Baſiliſcum etiam figurabant: quoniam hanc Feram nullis conſauciari modis, nullaq; ratione exanimari poſſe exiſtimarunt: cum ei tantam ineſſe vim aſſeuerarent, qua non animantia modò, aſpectu, extinguere, ſed vegetantia quoq; exſiccare poſſet. H

PHRENOSCHEMATA.

IOANNES Baptiſta Pittonus egregius Pictor Vicẽtinus exhibet phrenoſchema Simeonis Thonni Decani Tridenti; in quo effigiatur Baſiliſcus in ſpeculum intuens, cum Dicto. IN AVTHOREM. Hoc enim Inſigni exprimitur homo in alios perditus, & malorum author, qui tandem omnium malorum, & necis cauſam in ſemetipſum machinatur. Subſcripſit igitur carmina Italica huius tenoris.

Il Baſiliſco che priua, e diuide
Ciaſcun di vita, in cui la viſta gira,
Mentre ſua imago entro lo ſpecchio mira,

Se ſteſ-

A *Se stesso, author de l'altrui morte, vccide.*
Così non sempre à l'empio volgo arride
Fortuna ria, che contra à buon s'adira,
Di cui maluagio à l'altrui danno aspira,
Ma lui co i propri stral fere, e conquide.
E quiui con giustissima ragione,
Si come dir si suole, à tempo, e loco
Ritorna il male, in cui ne fu cagione.
Felice l'huomo è quel, ch'i dico, e poco,
Chi d'amor' è innocente, e paragone:
E tien le pompe, e le ricchezze à gioco.

Alius vir eruditionem habens non vulgarem, vt innueret venustatem cuiuscumq; mulieris tutò conspici posse, dummodò illius oculi diligenter non obseruentur. Effigiauit Basiliscum intuitu enecantem, cũ hoc Dicto italico. PVR CHE GLI OCCHI NON MIRI. Hoc autem argumentum fortè transcripsit, à Petrarcha, qui infrascriptis versibus italicis, de alio animali verba faciens, canebat hunc in modum. *Pulchritudo mulieris quomodo tutò conspici possit.*
B

Ne l'estremo occidente
Vna fera è soaue, e queta tanto,
Che nulla più; ma pianto,
E doglia, e morte dentro à gl'occhi porta,
Molto conuiene accorta
Esser qual vista mai ver lei si giri,
Pur che gli occhi non miri,
L'altro puos si veder sicuramente.

Hæc autem sentẽtia veritati consona esse videtur, quoniam oculus est naturæ diaphanæ, & solaris, nec non spiritibus redundans, qui facillimè per aliam partem sibi similem penetrare possunt. Huc respexit poeta, quando cecinit.

Aspicias oculos tremulo fulgore micantes,
Vt sol in liquida sæpe refulget aqua.

C

Perciuallus quoque vir non vulgaris doctrinæ, in suo Insignium libro, meminit cuiusdam ingeniosi iuuenis, qui phrenoschema huius conditionis comperit. Delineauit Basilisci iconem, cum Dicto italico, E DA GL' OCCHI, E DAL CANTO. Etenim, cum natura Basilisci sit talis, vt aspectu, & sibilo animantia exanimet: voluit fortè indicare vitandas esse illas mulieres Basilisci naturam participantes, quæ non modò aspectu, verum quoq; blanditijs verborum hominibus insidiantur. *Basiliscus intuitu, & sibilo necare dicitur.*

SIMVLACRA.

IN tanta Religione, apud Ægyptios, Basiliscus olim fuit habitus, vt ex auro dedicaretur. Caput illi accipitrinum addebant, oculosq; eo concinnabant artificio, vt ad libitum claudi, & recludi possent. Itaq; hoc simulacrum aliquando oculis adapertis præferebant; & tunc vniuersa Aegyptius immensa perfundebatur lætitia, perinde ac si ab oculis diuinis inspiceretur. At quando hoc simulacrum, clausis oculis, in medium afferebant; illicò cuncti mærore nõ vulgari afficiebantur, & existimantes sibimet ipsis Deos vehementer esse infensos; in obscura penetralia se recipiebant; vt attentius rationem meditarẽtur, qua Deos in iram effusos mitigare possent. Hoc autem simulacrum in tabula Bembea ita habetur: propterea quod ipsi Iouem, authore Plutarcho, spiritum esse dicebant, & nulli animalium vehementiorem spiritum, quàm Basilisco, consequenterque nulli simulacro magis, quàm huic diuinitatis symbolum attribuebant. *Simulacrũ Basilisci apud Ægyptios quale.*
D

Ex altera parte Ripa, ad exhibendum Calumniæ simulacrum, vsus est figura mulieris cum face, & Basilisco. Hoc enim animal eminus venenat: quemadmodum calumniator, euaginato linguæ gladio, procul etiam lacerat. Rursus dum author in Simulacro Maleuolentiæ, quæ voluptatem ex alterius damno sine emolimẽto percipit, delineauit Anum turpem, passis capillis, cum Basilisco. Cum maleuolentia, instar Basilisci, *In prima par. Icon. Calumniæ simulacrum Maleuolentiæ icon.*

 lisci,

liſci,ſolo venenato aſpectu homines contaminet.Item apud eumdem Ripam in ſimulacro Contagionis, licet intueri iuuenem extenuatum, & pallidum, cum ramo nucis, & Baſiliſco: quoniam hæc beſtia, inter cæteras, viſum, ſibilum, & halitum contagioſum habet. Prçterquamquòd cæteræ animantes ad cadauer Baſiliſci, tanquam cadauer animalis contagio extincti minimè accedant. E

Contagionis figura.

Poſtremò Ripa, ad demonſtrandam ætatem in genere, pinxit mulierem clamyde verſicolore indutam, cum ſimulacro Solis, & Lunæ,& figura Baſiliſci iuxta latus:cum icon huius Draconis apud Ægyptios æui æterni eſſet hieroglyphicum; namq; cũ hoc animal immortale iudicarent, eius etiam imaginem ex auro fabrefactam ſupra Deorum caput collocabant.

Simulacrũ ætatis.

V S V S.

NVLLVM adeò exitioſum, & miſerabile rerum omnium parens natura procreauit, quod aliquam ſaltem licet minimam boni portionem in ſe non contineat. Et ſi poeta canebat. F

Nil prodeſt quod non lædere poſsit idem.

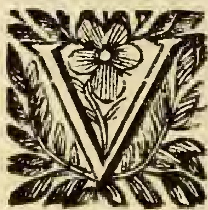
Nos viciſſim poſſumus aſſeuerare nil lædere, quod aliqua ex parte prodeſſe nequeat. Idcircò Magi, referente Plinio, ſanguinem Baſiliſci, Saturni ſanguinem appellantes, picis modo cohærentem,& colore cinnabarino clariorem miris laudibus celebrabãt, & pro amuleto ad veneficia, & pro remedio aduerſus diuturnas affectiones prædicabant.

Amuletum ad veneficia.

DE DRACONE PYTHIO.
Cap. III.

G

ÆQVIVOCA.

VT à facilioribus ad difficiliora, & à notioribus ad ignotiora viam ſemper ſternamus: in hoc etiam capite de Dracone pedibus carente tanquam notiori differemus, vt deinceps de ignotioribus, qui pedes, & alas habent, verba faciemus. Ad euitandam igitur ambiguitatem, aduertendum eſt, quòd vocabulum (Python) quo Draco hic deſignatur, pro nomine proprio virorum, locorum, & vrbium vſurpatur. Memoratur in primis à Plutarcho Python Aeneates, qui vnà cum Heraclide, occiſo Cotye Rege, Traciam liberauit. Recitat etiam Aelianus, quòd Alexander dexteritatem Ptolemei habebat ſuſpectam, Arij verò turbulentiam, & Pythonis nouarum rerum ſtudium timebat. Python etiam, ex Athenæo, fuit Orator Byzantinus corporis obeſitate inſignis, qui, orta aliquando inter Byzantios ſeditione, his verbis, ciues ad pacem hortatus eſſe fertur. Videte ò ciues meum corpus obeſum, ſed vxorem habeo multò me craſſiorem,& quando concordes ſumus, quiuis grabatus nos excipit: at vbi deſidemus, nec domus quidem tota nos capere poteſt. H

Python nomen virorum.

Li. 12. Dypnoſoph. c 28.

Python orator Bizantinus.

Præterea hoc nomen locis, etiam conuenit: ſiquidem legitur apud Ammonium πύθων: ὁ τόπος, nimirum locus, & πύθων, ὁ δράκων. Itaq; πυθών, καὶ πυθώ, ἡ, vrbs eſt Phocidis, quæ & Delphis appellatur, Apollini ſacra, nomen à πύθεσθαι ſortita, διὰ τὸν ἐκεῖ τοξευθέντα ὑπὸ Ἀπόλλωνος, καὶ σαπέντα δράκοντα, vt Euſtachius tradit. Qui accuratius populorũ indagant origines, ſcripſerunt Delphi fuiſſe filium Pythin: propterea locum hunc varijs nominibus nuncupatum fuiſſe retulerunt: cum modò à patre, modò à filio nomen ſortiatur. Huius etiam loci meminit Galenus, quando agens de bonitate aquarum, monuit in Pytho tam hybernis, quàm æſtiuis temporibus. puteos eſſe aqua redundantes.

Python nomen locorum.

Inſuper Python vocabatur Dæmonium, cuius afflatu futura prçdicebãt. Ideo apud Heſy-

Python Dæmonis nomen.

A Hesychium legitur πύθον ὁ ἐγγαστρίμυθος, vel ἐγγαστρίμαντις: quamobrem Plutarchus
scripsit, sua ætate, πύθωνας vocatos fuisse τοὺς ἐγγαστριμύθους. & Turnebus Geniosè ven-
tre hariolantes Pythones appellatos interprætatur. Immò in Actis Apostolorum fit *Cap. 16.*
mentio cuiusdam ancillæ, quæ spiritu Pythonis agitata magnum diuinando faciebat *Cap. 28.*
quæstum. Et libro primo Regum, Saul hostium castra conspicatus, & timore vexatus
Dominum consuluisse, dicitur; cumq; nec per somnia, nec per Sacerdotes, nec per Pro- *Pythonissæ*
phetas ei responderet, iussit seruis suis, vt inquirerent mulierem habentem Pythonem, *quæ fuerit.*
qui monuerunt talem Pythonissam in Endor habitare; ad hanc igitur Rex mutato ha-
bitu accessit, vt cantionibus animam Samuelis euocaret. Quamuis nonnulli sint, qui
asseruerint non animam Samuelis, sed eius imaginem Pythonissæ fuisse obiectam. Cæ- *Cap. 18.*
terum alij, permittente Deo, veram fuisse animam statuerunt; vt ex asseueratione ca-
lamitatis, quæ toties Sauli prædicta fuerat, acrius cruciaretur. Alioquin in Deutero-
nomio, Deus Optimus Maximus homines Pythonem consulentes abominatur.

Denique Python dicitur esse illud cæleste sydus, quod Higynus inter duas Arctos, *Python con*
B nempè Vrsas delineauit. De flexuosa huius Draconis spira Vrsis adhærente Aratus in *stellatio.*
Phenomenis sic cecinit.

Τὰς δὲ δὶ ἀμφοτέρας οἵη ποταμοῖο ἀπορρῶξ
Εἱλεῖται μέγα θαῦμα δράκων περί τ' ἀμφί τ' ἐαγώς.

Sensus autem horum versuum sic reddi potest.

Vrsarum in medio, sinuosi fluminis instar,
Curuatur longa immortalis spira Draconis, *Lib. 1.*

Verùm huius Draconis situs non longe est petendus: cum Virgilius in Georgicis polum
Arcticum describens, pereleganter illum nobis insinuet hunc in modum.

Hic vertex nobis semper sublimis, at illum
Sub pedibus Styx atra videt, manesq; profundi.
Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
Circum, perq; duas in morem fluminis Arctos.
Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

C Modò, vt redeamus vnde digressi sumus, Theon in Aratum diuulgauit hunc anguem
ambas amplexantem Vrsas, Draconem olim à Cadmo interfectum, & secundùm ple-
rosq; Pythonem ab Apolline iaculis confixum repræsentare.

SYNONIMA, ET ETYMVM.

PYTHON, vt refert Calepinus, iuxta genus masculinum, & fæmininum inflecti
potest: nam citat Tibullum, cui Delphica Python cognominatur. Poeta enim
sic canit.

Delos vbi nunc, Phœbe, tua est, vbi Delphica Python?

Quamobrem ambigendum est, an Tibullus Draconem, an verò Sacerdotissam Apol- *Etymolog.*
linis in Tripode responsa reddentem intellexerit. Vocant ergo Latini Pythonem hunc
Draconem Græcos imitati, quibus πύθων nominatur, à verbo græco πύθω putrefa-
D cio; quoniam hæc Fera ex putredine terræ, post diluuium Deucalionis orta esse per- *Li. 2. Argō.*
hibetur. Præterea Suidas hunc Draconem Delphinem etiam fuisse nuncupatum
testificatur, cui postea Apollonius in Argonauticis adstipulatur. Hocque nomen
sortitum tradunt, teste Celio, quia Delphicum custodiret Oraculum. Scribebat enim *Python cur*
Suidas in Pytho; quòd Phocis Regio est Græciæ, quàm vrbs Delphi cognominata *Delphica*
nobilitat: quandoquidem in ea Vrbe sumptuosum Apollinis templum Python nun- *dicatur.*
cupatum visitur, in quo Tripus æneus est collocatus. Additque templum hoc Delphi *Vbi Python*
etiam nominari: propter eaquòd Delphinem Draconem ibi compertum Apollo con- *confectus*
fecerit, sed deinceps, cum ibi Draco computruerit, Python fuit appellatum: aut et- *fuerit.*
iam à percontando, quod Græcè sonat πυθέσθαι; cum nemo illuc, nisi Oraculum
interrogandi gratia accederet. Quare imposterum ciuitas illa non solùm Delphis, sed
etiam Pytho à finitimis fuit cognominata. Id totum confirmat Homerus de Phocen-
sium delectu.

E

DESCRIPTIO.

Magnitudo

PYTHON Draco fuiſſe traditur,os triplici dentium ordine armatũ habens, oculis magnis,& acuti viſus,cũ magnis palearibus ſub mento inſtar barbę pendentibus, flauo rutilantibus colore. Deinde tam immenſæ fuit molis, vt Poetæ maximum, & tumidum appellauerint

Strauimus innumeris tumidum Pythona ſagittis.

Longitudo. Longitudinis quoque fuit admirandæ; nam humi ſtratus amplum ſoli ſpatium occupabat; vt innuit Pamphilius canens.

Sanguinolentus erat ſpatioſa in iugera Python
Porrectus.

Color. Ratione coloris aliquando viridis interdum cæruleus fuit appellatus, nec præter rationem, cum hi colores in alijs pleriſq; Draconibus obſeruentur. Statius ſic canit. F

Li.1. Theb.

Te viridis Python, Thebanaq; mater ouantem
Horruit.

Et Claudianus cyanei coloris eſſe prædicat, dum inquit,

Cæruleus tali proſtratus Apolline Python.

Figurant etiam hoc animal duris, fulgentibus, & eminentibus ſquamis tectum, veluti Baptiſta Mantuanus promulgauit, canens.

Grandibus horrentem ſquamis, & tergore durum
Cæruleo Pythona.

Hoc igitur in loco iconem Draconis non alati à Greuino delineati exhibemus; cum hæc pictura, ad nonnullorum mentem, Pythonem graphicè repræſentet.

GENERATIO.

G

Animalia ex putri.

POETÆ hunc Draconem poſt diluuium Deucalionis genitum fuiſſe tradiderunt, quapropter, cum hoc tempus antiquitatem redoleat, hanc beſtiam aliquando veterem, & quandoq; Deucalioneam cognominarunt.

Et vidiſſe tuis veterem Pythona ſagittis

Et rurſus.

Li.15. Metam.

Cum caput obſcuro tollens de gurgite Serpens
Deucalionæo maior Pythone.

Neque talis generatio alicui admiranda videri debet: quandoquidem, iuxta Textoris ſententiam, veluti ex bobus mortuis, & putreſcentibus apes, ex equis fuci, & ex aſino crabrones procreantur; ita quoque ex humanis cadaueribus Serpentes generantur. Meminimus aliàs ad mentem Ouidij tradidiſſe.

Sunt quæ cum clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas. H

Rana ex putri vbi.

His accedit ex Macrobio, quòd mures in Aegypto ex terra, & imbre reſultant, & in alijs locis ranæ quoque, & angues eadem ratione gignuntur. Tandem ex fimetis copioſum imbrem colligentibus, teſte Plinio, multi Serpentes ortum ducere ſolent. Alioquin credendum eſt, ſi datur, ritu aliorum congredi, atq; hoc modo prolem propagari arbitramur. Nam tempore congreſſus, Draconum, & Serpentum genera colligunt ſe ſe in vnum caput, vt ſuperius fusè, latèq; enucleauimus. Finxerunt poſtea hunc Draconem Phœbeis iaculis lethaliter affectum tandem concidiſſe, id innuit Claudianus his verſibus.

Cæruleus tali proſtratus Apolline Python
Implicuit vaſtis moritura volumina ſyluis.

Id etiam ſignificauit Ouidius in ſuo Tranſmutationum volumine, ſic canens.

Lib. 1. Metam.

Hunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis
Ante, niſi in damis capreiſq; fugacibus vſus.

Mille

Draco Apteros Greuini. Draco Pythius aliorũ.

Mille grauem telis ex hauſta penè pharetra
Perdidit effuſo per vulnera nigra veneno. E

Soli generatio attribuitur. Alij autem huius Draconis ortum, & interitum commentitium eſſe tradiderunt. Immò id totum Soli nuncupato Apollini attribuerunt, quippequi proprio calore in humidam agens terram, putredinem, conſequenterq; animalium generationem producit. Et canebat ille.

Vel quia putreſcat fœda calore Dei.

Apollo cur Pythius. Deinde idem Apollo humiditatem terræ in dies abſumendo, putredinem terræ tollit, conſequenterq; animantia ex putri nata materia deſtruit.

Li. 1. carm. ode 16.

DENOMINATA, & cognominata.

F

A PYTHONE perempto, cuius non magis venenum, quàm corporea moles terrebat, Apollo nominis ſpolia reportans, deinceps Pythius fuit nuncupatus. Horatius ſic canit.

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem ſacerdotum incola Pythius
Non Liber æquè.

Fabulantur enim Poetę Iunonem Latonæ, Apollinem, & Dianam parituræ, obſtitiſſe, & poſt partum, Draconem Pythium ad infantium cunabula miſiſſe: quare, teſte Macrobio, Apollo adhuc infans Feram necaſſe, & cognomen inde retuliſſe fertur. At Perottus ſcriptum reliquit ab Apolline hoc cognomentum ſibi fuiſſe comparatum, quoniam Iuno Latonam ex Ioue grauidam animaduertens, in illam Pythonem immiſit, quæ poſtea horrificam fugiens belluam, tandem ab Aſteria ſorore in Delo ſuſcepta, Dianam, & Apollinem eſt enixa. Item Phębi ſacerdos, vel vates Pythia quoq; dicebatur. Vnde Lucretius canebat. G

Sacerdos Phœbi Pythia dicebatur.

Pythia, quæ tripode à Phœbi lauroq; profatur.

Ab alijs vocata eſt Pythoniſſa, & Tibullo Python Delphica, tanquam hoc vocabulum (Python) duobus generibus eſſet commune. Hæc igitur Pythia mulier furore plena, percontantibus reſpondens, in Parnaſſo monte, oraculum Apollinis celeberrimum reddidit. Quamobrem Ethnici religionem huius loci miris auxerunt miraculis. Et primò Gallos locum inuaſuros atrociſſima tempeſtate, & copioſis niuibus repreſſos fuiſſe tradunt. Deinde in bello Alexandri cũ oraculum de tutela loci conſuleretur, reſpondiſſe perhibetur, vt ſibi conſulerent, ſe autem ſibimet conſulturum. Atq; paulò poſt milites in locum irruentes non parua montis pars à vertice ruens oppreſſit. Hæc autem, & ſimilia apud Ethnicos accidiſſe non negat Diuus Auguſtinus: verùm affirmat religionem, & diuinum cultum adeò placere Deo, vt etiam ſi falſus ſit, aliquo dignetur benefitio.

Spartæ Pythij dicti. Lib. 6. Amplius Pythij vocabantur Spartæ, qui Delphos ad conſulendum oraculum mittebantur, vt Herodotus in Erato ſcripſit. Immo Pythij, & Deliaſtæ, vt habetur apud interpretem Sophoclis, Athenis etiam verſabantur. Græcis vates Pythius πυθομαντις nuncupatur. Idcircò apud Sophoclem legitur πυθόμαντις ἑστία, nimirum ἡ τῆς μαντικῆς πυθικῆς οἰκία, ideſt habitatio Diuinatoris Pythici. Idem author in Oedypo Tyranno πυθομάντεις fatidicos appellauit. Inſuper πυθαύλης cognominatur carminis Pythici cantor, aut qui certamen Apollinis cum Pythone, tibia, exprimit. Et πυθιονικος, Pythionices exponitur ille, quem in ludis Pythicis victorem pronunciabant. At πυθόχρηστος Pythio oraculo comprobatus redditur. Quapropter apud Xenophontem πυθόχρηστοι νόμοι, Leges oraculo Pythico comprobatæ leguntur. Et apud Ariſtotelem πυθόχρηστον μαντευμα, vaticinium comprobatum videre licet. Apud Suidam habetur πυθόληπτος ὁ ὑπὸ τοῦ πυθίου ληφθείς, nempè Pythio numine afflatus. Item Latinis Pythonici dicebantur, qui hoc fatidico Dæmone correpti erant. H

Pythomantis quis nominetur.

Loca Pythia nominata quæ. L. 3. eleg. 3 Loca multa cognominata Pythia ab Authoribus recenſentur. Ideo Poetæ regna Apollinis, Pythia regna Dei intonſi vocitarunt. Propertius ſic canit.

Deum

A *Dum petit intonsi Pithia regna Dei.*

Pytheum postea, ex Cælio, locum oraculi appellabant. Pythium, & Delium erant aræ, vel templa, Apollini, vel Delio consecrata. Item Pythium erat ædes Apollinis Athenis à Pisistrato condita, in qua tripodes, ex Suida, dedicabantur. Pithium quoq; fuit apud Cretenses, in Gortyne meditullio, vbi Apollinis templum visebatur, cuius incolæ Pythies nominati fuerunt. Erat, & sacrum Macedonibus Pythium, vbi, & Pythia celebrabantur: immò, & Pythium erat propè Astacenum sinum, vnde & Pythiani populi, & Pythiana pocula, ad mentem Cælij, nomen traxerunt. *Pocula pythiana.*

Pythiopolis vrbs Asiæ à Theseo, oraculi Pythici monitu, constructa; huius meminit Plinius inter vrbes Mysiæ. Alioquin Pythiopolis, ex Stephano, est vrbs Cariæ denominata à Pythe, seu Pythio viro opulentissimo, qui Xerxem, cum exercitu honorificentissimè excepit. Similiter, ad mentem Syluij, Pythia in Regione Pariana montem Pythium habuit imminentem. Tandem Pythonis Come, idest vicus, iuxta Plinij opinionem, est locus in Asia, quò, statuto tempore ciconiæ conuenientes, postremam aduolantem lacerant. *L. 5. ca. 32.* *L. 10. c. 32*

B Pythia Pythiorum ludi erant Apollinares, quibus, ob cædem Draconis, Phœbo æterni honores decernebantur. Ouidius de his sic verba facit.

Instituit sacros celebri certamine ludos
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos. *L. 1. Metã.*

Alijs hoc certamẽ Pythicus agon fuit appellatus, quem Cyrrhæi grassantes labefactarunt, sed Thesalus Eurylocus, iunior Achilles nuncupatus (vt scribit Euphorion) in pristinum redegit statum. Hic agon olim χρηματίτης, nempè pecuniarius appellabatur: cum victori pecunia esset constituta: mox autem στεφανίτης, quia palmam in hoc certamine referentes laureis sertis coronabantur. *Agon Pythitus.*

Accedit Pithicus nomos auleticus, nempè ratio modulandi tubas in ludis Pythijs; cuius quinq; partes (referente Cælio) enumerantur, scilicet Pera, Cataceleusmus, Iambicum, Spondeum, & Catachoreusis. Pera, idest πεῖρα, Dei habet consilium, esset ne dignus, & conueniens certamini locus; in Cataceleusmo Draco ad prælium prouocabatur; in Iambico pugnabatur, simulque tubæ inflabantur; immò, & odontismos C hæc pars, etiam dicebatur, nempè dentium fremitus, quem Draco iaculis etiam fixum edebat. Spondeũ verò victoriã significabat. Tandẽ in Cathacoreusi, maxima cõparatę à Phœbo victoriæ celebritas cõtinebatur. Sunt qui (eodẽ Cælio authore) huius nomi Pythici auletici partes sic distinguant, & Anacrusim certaminis præludium statuant. Amperam primum pugnandi periculum, Cataceleusmum, ipsum certamẽ, Iambicum verò, & Dactilum, Pæana talibus rythmis, victoriæ gratia cõstitutum. Syringes deniq; Draconis deficientis languorem exprimebat. *Pythici nomi partes quot essent.* *Alia diuisio partium Nomi.*

Prædictis Pythica vociferatio est addenda: cum legatur apud Suidam πυθιὰς βοὴ, Pythicus clamor editus forsan ab Auletibus Pythica carmina canẽtibus: quandoquidem scribebat Suidas, ἡ μετ' αὐλοῦ γινομένη φωνὴ, τὸ πύθι ν μέλος. Hinc postea Pythaulis denominantur. Immò Pythicum carmen pro heroico vsurpatur, quoniam (teste Cælio) hoc carminis genus ab Apolline oraculis esset celebratum, aut quia, Pythone interfecto, Accolę perterriti hexametrum primi composuerint. *Pythicum carmẽ quale.*

D Neq; omittendum est Pythicum stadium, quod pedibus mille, veluti olympicum quadringentis constitutum esse ferebatur. Ideoq; stadium non fuisse spatium certæ mensuræ credendum est: cum pars alicubi breuior, alicubi longior certaminibus fuerit destinata. Neq; officit stadium determinatis mensurarum passibus; quoniã stadium bifariam cõsiderari potest; altero modo, pro spatio cursoribus in agone statuto, quod determinatam non habet dimensionem, vt paulò ante explicauimus: altero modo sumitur pro genere dimensionis limitibus agrorum, & viarum famulantis, & hoc stadiũ semper vigintiquinq; passibus, nempè pedibus viginti quinq; supra sexcentos integratur: hęc autem summa octies computata mille constituit, quæ dimensio ad milliare spectat; hoc enim octo stadijs integratur, & vnumquodq; stadium centũ vigintiquinq; passus perficiunt, & vnusquisq; passus pedibus constat quinq;, & pes quilibet ex quatuor palmis resultat, palmũ quatuor digiti constituunt, & deniq; quilibet digitus quatuor granis hordei simul copulatis mensuratur. Vnde versus. *Stadiũ quo tuplex sit.* *Mensuræ à minimis inchoant.*

Quatuor ex granis digitus componitur vnus,

Est

Est quater in palmo digitus, quater in pede palmus,
Quinq; pedes passum faciunt, passus quoq; centum
Vigintiquinq; hi stadium dant, sed milliare
Octo dabunt stadia &c. E

Aliud notat Cælius scitu dignum, scilicet quòd, cū Olympias apud Græcos esset quinque annorum spatium à Romanis lustrum nuncupatum, quoniam per Olympiadas Græci tempora supputabant, eodem modo, ab eruditis viris Pythias vsurpatur, vt videre licet apud Plutarchum καὶ μὴν οἶσθα' μετῶ ... λειτουργήσαντα πολλὰς πυθιάδας.

In l. Anseni capess. respub.

Lib. 8.

L. 5. de cōp. med. sec. loc.

Succedunt modò nonnulla nomina, quæ vtrum à Pythone deducantur, valdè dubitandum est. Vt Pythius architectus insignis, qui primus omnium Pirene templum Mineruæ construxit, vt scribit Herodotus. Pythius etiam fuit argentarius Syracusanus. Item Pythius Ischonoi filius Aegineta à Persis, virtutis ergo, seruatus, cæteris tamen hostibus mactatis, ex Herodoto. Cuiusdam Pythij meminit Galenus, qui multa medicamenta ad dentes motos præscripsit. Insuper Herodotus, in Polymnia, memorat Pythium filium Athys virum Lydum ditissimum, qui omnem Regis exercitum, ipsumq; F Xerxem magnificentissimo excepit hospitio, magnamq; pecuniarum summam ei obtulit. Hic habuit singularis prudentiæ vxorem, quæ lepido commento, viri cupiditatem auri congerendi infinitam compescuit. Cum enim is totam ferè ciuitatem in fodiendis thesauris occuparet, itaut ferè nullum aliud ibi perageretur negocium, & pleriq; immodico superari labore interirent: Iussit vxor, absente Pythio, cibaria ex auro conflari. Aduenienti igitur marito aurea mensa, & insuper ex auro omnia apponuntur. Is nondum consilij gnarus, nec quò tenderent isthæc, intelligens, mox edilia inferri iubet; at proba vxor obsonia pariter aurea inferre pergit. Et tandem marito ingentes irarum motus iam concipienti dixit mulier: ne afflicteris bile: an non sentis Pithi, prę vnius auri studio, in ciuitate omnia iam perire, agriq; colendi studium penitùs destitutum. Quin intererunt etiam homines: ideoq; si pergis, quid in humanam escam sit cessurum non video? Itaq; hoc salubri commēto Pythius resipiscens, auri quidem studium prorsus non omisit (altius enim auiditas inhæserat) sed quintam solummodò ciuitatis partem in hoc opere continuit. G

Auri cupiditas infinita.

Lib. 4. c. 7.

Neq; nos fugit Pythias, & Damon ex secta Pythagorea, qui (teste Valerio Maximo) tantam inter se coluerunt amicitiam, vt, cum alterum ex his Dionysius Tyrannus interficere vellet, alter pro altero vadem se Tyranno dare non dubitauerit, donec alter domo reuertentur, quò, priuati negotij causa, se conferre impetrauit. Athenęus tandem cuiusdam Pythonicę gulosæ meminit. Et Damocrates librum quemdam inscripsit Pythium, vt Galenus in libris de compositione Pharmacorum recitauit.

L. 8. Dypnosoph. c. 6.

L. 5. de cōp. med. sec. loc.

HISTORICA.

SCRIPTIS mandauit Pausanias, Pythonem, non Draconem, sed quemdam hominem regionis, nempè Soli Delphici incolam fuisse, qui ab Apolline iaculis lethaliter saucius ibi contabuit: vnde vrbs postea nomen sortita est. Id confirmare videtur Strabo, dum Pythonem hominem colluuione omnium vitiorum contaminatum prædicat. Sunt etiam, qui scribant, ex Cælio, fuisse hominem nomine Pythonem, & cognomento Draconem, qui dum sagittis debellaretur, Apollinem, vel Latonam proclamasse fertur ἰὲ παῖαν, nimirum immitte feriendo. Hinc inoleuit consuetudo apud homines, vt aciem consertum, Pæanis celebrationem clamitarent. H

Lib. 8.

Vir Python cognomento Draco.

Itaque Apollinem, & Dianam (referente Pausania) cæso Pythone, vt se expiarent, Aegialem venisse, sed quodam correptos timore in Cretam ad Carmanorē diuertisse tradunt. Cæterùm Cleombrotus (vt annotat Plutarchus de Oraculorum defectu) quę audiret ab extraneo quodam Philosopho ad litus rubri maris habitante narrans, inter cætera, retulit, Philosophum illum nouisse etiam, quæ de Dracone Pythio circumferebantur, atq; dixisse eum, qui Draconem Pythium occiderat, non tantùm per decēnij spatiū exulasse, sed etiam Tempe fugisse. Vnde tandem post nouem anni magni reuolutiones, expiatus rediens Oraculum Delphicum recuperauit, quod Themidis custodiæ interim commissum fuerat.

Relatio Philosophi cuiusdam de Pythone.

ADA-

A

ADAGIA.

VT omnibus huius historiæ rubricis satisfaciamus, non sunt postponenda, quæ ad Prouerbiorum doctrinam attinent. Hæc autem quamuis sint pauca, nihilominus in gratiam legentium euulganda sunt. Inter hæc prima fronte hoc legitur. *Post Pythia venisti.* Proferturq; in illos, qui egregio negocio non interfuerunt: cum, re iam peracta, accesserint. Sequitur aliud. *In templo Pythij cacare.* diuulgatur hoc adagium de illo, qui rem nefariã, & periculosam subit; quandoquidem Pisistratus Tyrannus, ædificato Pythij Apollinis templo, inscripserat, ne quis ibi ventrem exoneraret; immò quædam comprehensum aduenam, vltimo vitæ supplicio affecit. Accedit aliud. *Iterum, atq; iterum ad Pythum via.* Pronunciatum fuit de illis, qui de eadem re sæpius per-
B cunctantes, molesti sunt. Id itinerantes, viæ ignari præstare solent, dum quemcumq; obuium de via interrogant. Pythus enim erat ciuitas Apollini sacrata, quam in dies pleriq; visitabant.

Post Pythia venisti.

In templo Pythij cacare.

Deniq; profertur aliud. *Pythia, & Delia.* cuius adagij rationem hanc affert Suidas. Inquit enim Polycratem Sami Tyrannum, cum Pythia, & Delia simul fecisset, Delum misisse percunctatum, an præfinitũ tempore afferret; cui Pythia Apollinis Sacerdotissa respondisse fertur. Hæc tibi, & Pythia sunt, & Delia: innuens esse vltima, quoniam Tyrannus paulò post obijt. Erasmus verò aliter exponit huius prouerbij rationem, scribit enim hoc adagium vsurpari, quando supremum aliquod opus denotatur, quasi dicatur, hæc est summa omnium, quæ aliquis viuens est gesturus. Citatur adagium ex Menandro, & natum traditur ab oraculo quodam reddito Polycrati Samiorum Tyranno. Is enim cum Rheneam insulam cepisset, illamq; institutis pulcherrimis ludis, Apollini consacrasset, Delphos misit consulturos, vtrum oporteret huiusmodi ludos Pythios an Delios nuncupare. At oraculum respondisse traditur. ταῦτά σοι καὶ πύθια, καὶ
C δήλια, significans futurum, vt propediem Tyrannus è vita decederet; idq; euenisse narrant: quamobrem res in prouerbium versa dicitur.

Pythia, & Delia.

Alia ratio Adagij.

MORALIA.

VARIÆ Pythonis proprietates, diuersas quoq; morali doctrinæ suppeditarunt ansas discurrendi. Quandoquidem Pythonis corium multis tumidum eminẽtijs, Auarum superfluis redundantem diuitijs repræsentat, in quibus adeò inuoluitur, vt difficillimè ab illis se extricare possit. Cum aliquando tam mira diuitiarum fames vexet hominem, vt occultatos in remotissimis cryptis thesauros, nec etiã proprijs filijs reuelet, qui postea ad inopiam remis velisq; properare coguntur. Audiamus Plautum in Prologo Aululariæ sic loquentem.

Maxima Auari sitis demonstratur.

D *Sed mihi auus huius obsecrans concredidit.*
Auri thesaurum clam omnes, in medio loco
Defodit, venerans me, vt id seruarem sibi.
Is quoniam moritur, ita auido ingenio fuit,
Nunquam indicare id filio voluit suo:
Inopemq; optauit potius eum relinquere,
Quàm eum thesaurum commonstraret filio.

Quamobrem Auari iure optimo poterunt apibus comparari, quæ sæpè sæpius non sibi, sed fucis fauos congerunt. Audiamus Lucianum in Diuite sic loquentem.

Nobilis est animi thesaurus, nobilis ille
Postrema quisquis parte locabit opes.
Diues erit verè, qui fidos inter amicos
Largiter effundit parta labore bona.
Sed genium quisquis defraudat, opesque tenacem

Diues auarus assimilatur Api.

Con-

E

Congerit in testam, quo numerare queat;
Qualis apes, frustra studio complebit auaro
Vascula, mox fuco diripiente fauos.

Python, ad mentem nonnullorum, tam rigidum dicebatur habere collum, vt illud curuare non posset, nisi totum simul corpus flecteret. Talis Python est ille, qui Phaetonte, & Icaro euasit superbior; quoniam collum demissionis animi nequit flectere, nisi vnà totum etiam corpus interitu curuetur: quandoquidem superbiam omnium criminum caput esse certò scimus, quo dissipato, & debellato, cætera etiam crimina facilè expugnantur: veluti infrascripta docent carmina.

Superbia vitium.

Criminis est omnis caput, & certissima radix
Fastus: eo victo, crimina cuncta ruunt.
Per fastum primos Paradisi sede parentes
Depulit astuta perfidus arte Satan.
Ergo palestinas acies si frangere cura est,
Immani Goliath fac cadat ense caput;
Namq; inimica phalanx, Duce cæso, protinus arma
Abijcit, & celeri tendit abire fuga.
Iungere se tantùm fastus virtutibus audet,
Cætera cùm fugiant crimina cuncta procul.
Scilicet vt fructum penitus corrumpat earum,
Non secus, ac Cereris munus auena solet.
Quam verè scriptura canit, non deniq; quemquam
Ordiri, cùm iam culmina summa tenet.
Quandoquidem cùm quis vitiorum cætera fregit
Agmina, cùm fastus prælia dira mouet.

F

Amplius Python, quamuis esset bestia, humanam reddere vocem ferebatur. Modò Python potest nuncupari homo in libidinem procliuis, qui licèt humanam edat vocem, nimirum rationis sit particeps; nihilominus brutorum more viuit, dum à rei venereæ proluuio non potest abduci: reluctatur enim sentẽtia Apostoli ad Romanos. *Curam carnis ne feceris in desiderijs.* Item Python humana voce in dandis responsis vtebatur: similiter publicum scortum Pythonis nomen sibi comparauit, dum per humanis, blandis, & mellifluis vocibus iuuenes attrahit, & allectos, quoad gratiam, famam, substantiam, & virtutem, deuorat: iuxta illud Prouerbiorum. *Fauus distillans labia meretricis, nouissima autem eius amara velut absynthium.* Hinc discant iuuenes, postposita inhonesta, & perniciosa voluptate, cunctarum splendorem, & ornamentum virtutum adipisci; Iuxta illud.

Homo luxuriosus Python dicitur.
Cap. 3.
Prouerb. 5.

G

Frangitur hic puro dictamine blanda voluptas,
Et spurcæ Veneris marcida castra iacent.
Sed virtus niueo victricia tela triumpho
Suspendit cælo, seque, suosq; beat.
Hanc amet imberbis iuuenis, vitæq; magistram
Ducat, & æterno munere formet opus.
Illecebras fugiat, quas spondet vana libido,
Hæc animos frangit, pectora casta terit.
Fœdat & ingenij cultus, sensusq; pudicos
Destruit, & semper blanda venena vomit.
O iuuenes spectate probè, quid candida virtus
Possit, quid noceat luxuriosa Venus.

H

Rursus homines, qui effusissimis habenis alienam inuadunt famam, Pythoni assimilandi sunt: nam si ille vocem humanam æmulabatur, isti dulcisonis verbis coràm hominibus loquuntur, quorum absentium honorem mordicus lacessunt. In eadem naui versantur Vsurarij, qui, more Pythonis, sermone suauiloquo aliquibus blandiuntur, vt nefarijs contractibus aliquid ab eis eripere possint.

Detractores.
Vsurarij.

In Ethnicorum etiam scriptis habita est illustris memoria, quòd Python aliquando nonnullorum audaciã militum oraculum, magno impetu aggredientium compescuit, dum repentè montis partem in illos præcipitauit. Id autem in morali doctrina significat

A ficat nefas planè esse omnipotenti Deo quicquam honoris denegari: nam Deus postmodum tarditatem supplicij grauitate pęnæ compensat. De his igitur diuina aspernantibus hæc habentur. *Deo maximus sẽper honos habẽdus est.*

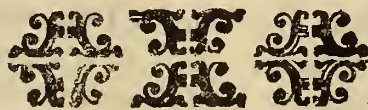
Quis tolerare queat fatuos, qui sæpè Tonantem
Contemnunt verbis, & certant murmure contra
Noctes, atq; dies patris mandata superni
Confundunt linguæ petulantia, verbaq; promunt;
Tanquam de nostri generis sit semine natus,
Aequali: nobis, nec sit metuenda potestas
Iudicij superum, nec præsens pæna nocentum.
Mox Deus ad pœnas cum te non trudit amaras,
Ignouisse putas, quia cum tonat, ociùs ilex
Fulmine discutitur rapido, quam tuq; dum vsq;
O malè fidentes: vitam sic ferre nocentem
B *Quid iuuat vsq; adeo? Deus est super omnia iustus.*
Cuncta videt, contundit enim sua lumina nullus.
Non ne putas vitæ metam durare perennem,
Vt sint ad veniam tibi tempora longa precanda,
O fatue, enormis noli confidere rebus
Pestiferis, omnes horrenda morte peribunt.
Te peccare sinit, siquidem diuina potestas
Temporis in spatio parcit quandoq; nocenti:
Sed grauius tandem tormentum rector Olympi
Iniungit, torquetq; magis delicta nocentum.
O malè prudentes, quorum sic corda tenebris
Obfuscata iacent, nequeant vt credere rectè,
Et curare Deum, quo sunt elementa creata;
A quo processit nitidus Sol, lucida Phœbe,
C *Qui statuit lucem, & noctes, & tempora cuncta,*
In cuius manibus spatium dependet vtrumq;,
Et vitæ, mortisq; gradus, Deus omnia nouit.
Quem peccasse pudet, cui tædia vita probrosa
Efficit, & curat cursum emendare priorem.
Hic speret veniam facti, pacemq; benignam:
Nam Deus omnipotens lugentem exaudiet ipsum.

Postremò Python humanam reddens vocem ad Diabolum comparandus est, qui tentamenta, voce humana, hominibus suggerit, vt eos de statu gratiæ in amænissimum criminum campum deducat. *Diabolus dicitur Python.*

SIMVLACRA.

D

LIQVIDO constat, ex Volaterrani scriptis, Epirotas Apollinem, & eius simulacrum mirandum in modum venerari: in cuius templo Draconem singularibus quibusdam afficiunt honoribus, in monumentum Pythonis, à quo se prognatos esse promulgarunt. Aelianus autem scriptis mandauit, non ipsos Epirotas, sed Dracones, quos Apollini sacratos prædicabant, ab ipso Pythone Delphico esse natos. Plinius meminit statuæ Apollinis Citharedi, nec non Draconis Pythij, quæ manu Leontij insignis statuarij cælata fuit. *Epirotæ Pythonem venerantur.*

E

DE HYDRA. Cap. IV.

ÆQVIVOCA.

Ordinis ratio.

RODITVM est in capite antecedenti naturam illorum Draconum prius esse euulgandam, qui notiores, & Serpentibus magis conformes esse videntur, de quibus hactenus egimus. Modò ad Dracones duobus incedentes pedibus, & reliquo corpore Serpentes ponderandos accedemus. Inter hos autem prima facie homines Hydram admirantur: propterea illius historiam hoc in loco exarare, nostra intererit. Cum autem hoc nomen (Hydra) ambiguitatis notam non effugiat. Scire oportet Hydram quandoq; sumi pro Hydro fœmina, vel Chersydro; quemadmodum in capite de Hydro enucleauimus. Namq; Hydra hoc in loco tanquam Fera septiceps fabulosa vsurpatur.

Hydra est nomen ambiguum.

F

Hydra nomen multorũ locorũ.

Alioquin, authore Strabone, Hydra est Promontorium Aeolidis inter vrbes Myrinam, & Phocæam situm. Immò Hydra fuit oppidum Aetoliæ, quod postea Lysimachiam appellarunt. Item insula Dolopum vocatur Hydra; nec non insula iuxta Carthaginem, vt ex sententia Ephori, Stephanus tradidit. Demum secundùm aliquos Hydra cæleste sydus esse perhibetur. Cæterùm est notandum, quòd Proclus hanc constellationem non Hydram, sed Hydrum nuncupauit, quem Coruus aquatum ab Apolline missus causam tantæ moræ esse retulit; quemadmodum in capite de Hydro recitauimus. Est quidem fabulis Poetarum consonum, Cancrum duodecim Zodiaci signa complentem fuisse illum, qui Hydram aduersus Herculem tutatus est: hac de causa à Iunone inter sydera collocatus est.

G

SYNONIMA, ET ETYMVM.

HYDRA Græcis ὕδρα apud Lexicographos legitur, quæ idem significat, quòd ὕδρος; est enim Serpens in aquis viuens: quamuis plerumq; pro angue ab Hercule interfecto sumatur: qui, cum in lacu Lerneo stabularetur, ἀπὸ τοῦ ὕδατος, nimirum ab aqua nomen sortitus est: etenim ὕδωρ aquam significat. Virgilius hunc Draconem belluam Lernæ cognominauit, nimirum à loco, in quo ab Hercule interfecta fuisse dicebatur.

L. 6. Aeneid.

Et centum geminus Briareus, ac Bellua Lernæ.

Hac de re multis alijs authoribus hæc Fera, serpens Lernæa nominatur, iuxta illud.

Talis in Alcidem Serpens Lernæa venenum
Excijt.

L. 12. Orig. Ab Isidoro hæc bellua monstrifica, Excedra vocatur; alijs Excetra, quoniam, vno cæso capite, duo, vel tria excrescerent. Vsus est hoc nomine Plautus in Perseo, vbi sic loquitur. *Cum Excetra, cum Antæo deluctari mauelim, quàm cum Amore.* Denique Euripides in Hercule furente hanc Hydram κύνα nominauit. H

FORMA, ET DESCRIPTIO.

Hydra cristatus Serpens secundum aliquos.

HERODOTVS Hydram comparans ad Dracones alatos Arabiæ, eos figura Hydrarum esse pronunciabat: quare, tunc author Hydrorum fortè aspectum respiciebat; & eo magis in hanc venimus sententiam, quoniã Pausanias hanc belluam magnitudine tantùm, alios Hydros excellere voluit. Cæterùm Author Culicis poematis Virgilio adscripti Hydram Serpentem cristàtum appellat his versibus.

Nam

A *Nam solitum voluens ad tempus tractibus Hydræ*
Immanis vario maculatus corpore Serpens,
Mersus vt in limo, magno sub Syderis æstu,
Obuia vibranti carpens grauis aerea linguæ,
Squamosos latè torquebat montibus Orbes,
Pallebant auræ liuentis ad omnia visus.
Iam magis, atq; magis corpus reuolubile voluens.
Attollit nitidis pectus fulgoribus, & fert
Sublimi ceruice caput, cui crista supernè
Edita purpureo lucens maculatur amictu,
Aspectuq; micant flammantia lumina toruo.

Varij præterea authores scripserunt Hydræ multa in esse capita: illud tamen veritati cõsonũ esse videtur, ad mentem Pausaniç, nimirũ Hydram fuisse bestiam vno tantum capite præditam. Quamuis postea Pisander Camireus (referente Cælio) vt res mirabilior videretur, ei plura capita attribuerit. Verùm si daretur hæc bestia polycephalos, planè monstrifica, & fabulosa foret. At sententiæ Pisandri multi adhærentes in prædictum inciderunt errorem. Varinus enim non solum Hydram multorum capitum, sed etiam facies variorum Serpẽtum retinentem constituit. Hinc Baptista Mantuanus canit. *Hydra quot habuerit capita.*

B

Hydra ferens longis septem ceruicibus ora.

Immò deinceps non modò septem, sed nouem quoque, & plures etiam facies ei assignarunt. Alcæus ἐννεακέφαλον, nempè nouem capitum Hydram appellat, & Simonides πεντηκοντακέφαλον, nempè quinquaginta capitum. Hunc authorem postea imitatus Virgilius sic cecinit. *Hydra plurimũ capitũ.*

Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra.

Aduertendum autem est, quod isti authores, more poetico, vsi sunt numero multitudinem indicante; quandoquidem numerus nouenarius, & quinquagenarius sunt ex illis, quos poetæ pro numero multitudinis vsurpant. Virgilius enim alicubi, ad plures famulas denotandas quinquaginta nominauit. Nihilominus Hydram, vt plurimum septicipitem describunt: sed quia poetæ veritatis parùm amici sunt, putat Erythræus hoc esse tam verum, quàm verum est Castorem, & Pollucem, ex ouo esse natos, Plutonem in Tartareis regnare Regionibus, & homines armatos ex satis Draconum dentibus prosilijsse: hoc autem dixisse voluit, vt rerum naturalium imperitos moneret, ne Hydram septem ceruicibus integratam, & à Circumforaneis fictam horrerent, quasi naturam, tam terrifica producentem monstra accusantes. *Hydra multorum capitum fabulosa.*

C

Visa est icon septicipitis Hydræ in pagina quadam impressa, cum hac inscriptione. Anno Domini trigesimo supra sesquimillesimum, Mense Ianuario, monstrosus Draco septiceps ex Turcica Regione ad Venetos perlatus, deinde Francorum Regi dono datus est. Immò quidam oculatus testis similem Draconem Venetijs in thesauro Principum, incredibili ferè pretio, ob raritatem redemptum, & seruatum vidisse Gesnero retulit, qui hunc verum fuisse Draconem sibi nunquam persuadere potuit. Vidimus, & nos nonnullis ab hinc annis quamdam Hydram Venetijs septicipitem, bipedem, sex vnguibus armatam, & squamosam: sed illa capita, mirabili quadam industria, circa latitudinem corporis erant coniuncta: corpus enim valdè latum erat, in cuius latitudine Circumforanei, afferta Poetarum imitantes, eleganti artificio, multa capita concinnant. *Icon hydræ Venetijs visa.*

D

Hanc sententiam stabilire videtur Cardanus, dum tradit quosdam nostræ ætatis ausos esse Draconẽ ostentare duobus pedibus, & septem capitibus integratum, qualis in Apocalypsi legitur. Medium igitur caput longius, & crassius, reliquis breuioribus, & æqualiter inter se distantibus, constituerunt: capita videbantur Viperarum, oculis post aures, hiatu maximo, dentibus caninis, gracilioribus tamen, & anterioribus exiguis, lingua lata, capite humano, pelle durissima continua, cum sudibus cartilagineis, vt in Sturione. Maculosa colla, inter se distincta, à corpore prodibãt. Cauda erat dimidio longior toto corpore, serpentum caudæ similis, pedibus paruis vnguibus munitis. Moles corporea erat instar cuniculi, colore sub ventre candido, circa dorsum flauo, seu viridi diluto; hosq; Dracones vtriusq; sexus viuos inuentos esse affirmabãt. *Li. 9. de rerum subtil.* *Hydræ fabulosæ vera descriptio.*

Hydra ſepticeps Geſ. ſummo artificio efficta, & in Theſauro Veneto ſeruata.

Hydra ſepticeps Equitis de Corneto aſſectatoris olim Sereniſs. Ducis Ferrariæ.

Verùm Cardanus commentitios eſſe arbitratus eſt, & præcipuè cum doctiſſimus, & fide dignus vir Ioannes Meona Piſanus hoc eſſe fictitium opus teſtificatus fuerit. Etenim is dum eſſet à ſecretis Don Ferrandi Gonzaghæ Mantuæ hoc monſtrum diſſecans fictitium eſſe comperit. Quapropter ſe ignorare fatetur Cardanus, an maius ſi miraculum Naturæ genitricis, an artis fictricis celebrare debeat. Nos quoq; cum variæ huius Hydræ aſſignentur deſcriptiones, & diuerſæ, etiam monſtrētur icones, animal prorſus commentitium, & fictitium eſſe arbitramur: quemadmodum lector in ſequentibus iconibus contemplari poterit. E

VENENVM HYDRÆ QVALE.

Quis hydrā extinxerit.

HYDRAM fuiſſe animal ſolo afflatu homines necans multi tradiderunt, quam tandem Hercules, monente Minerua, penitùs extinxiſſe dicitur. At moribus huius belluæ Herculem valdè afflictatum fuiſſe ferunt; dum reciſo vno capite, multa renaſcerentur; quod innuebat Horatius in Odis, canens. F

Nam Hydra ſciſſo corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem.

Fel hydræ eſt venenū immedicabile.

Cæterùm felle ſuperati Draconis ſagittas ab Hercule fuiſſe imbutas aſſeuerant; vt feriendo, venenando, neceſſariam vulneratis mortem afferret. Idcircò Aelianus ſcriptum reliquit, quod veluti veſpæ in viperam mortuam aduolantes veneno aculeum inficiunt: aſſimiliter Hercules ſagittarum ſpicula huius animantis felle tinxit: cum hoc venenum ανιατον, nempè immedicabile cognouerit. Itaq; Hercules, cum Deianira vxore, ad quemdam Aetoliæ fluuium perueniens, eam Centauro ibi ſtabulanti tranſuehendam commiſit, cum ipſe primùm intrepidus tranaſſet: at ex altera amnis ripa animaduertentes Centaurum nouam nuptam vitiare volētem, iaculis huiuſmodi toxico madidis vulnerauit. Huic igitur, intellecta necis hora, vt hoſtem vlciſceretur, Deianiræ propriam veſteu ſanguine inquinatam dono dedit, eiq; talem vim amatoriam ineſſe aſſeuerauit, vt maritus illa induens nunquam alterius mulieris amore corriperetur. Cum igitur Deianira amorem Ioles in Herculem ſuſpiceretur, eum tali veſte ſacrificaturum amiciuit, qui confeſtim vehementi correptus furore inſaniuit. Pauſanias verò retulit Centaurum ſaucium in flumine à Lapitha Arcadiæ monte deſcendente, vulnus lauiſſe, cuius aqua deinceps, ob prauam veneni qualitatem, tetrum odorem contraxit. G

Centaurus felle hydræ extinctus.

ToxicūPriſcorū, quod genus veneni.

An verò illud veneni genus, quod toxicum ab antiquis fuit cognominatum, venenum huius animalis fuerit, an verò aliud virus compoſitum, inueſtigare oportet. Quamquam ad noſtra vſq; tempora illius cognitionem penetraſſe minimè opinamur. Dioſcorides quidem, Galenus, & Auicennas, nec non quamplurimi alij authores, toxici meminerunt, ſed poſtea illud non deſcribentes, veram eius hiſtoriam non aſſignarunt. Dioſcorides recitat ſolùm illa, quæ Nicander de toxico typis mandauit. Galenus toxicum tantummodo venenum eſſe pronunciauit. Auicennas autem multò plura, ſed valdè ambigua tradidit. Hinc Manardus Medicus Ferrarienſis verbis Auicennæ deceptus, Napellum Arabum toxicum, Priſcorum fuiſſe exiſtimauit. Id autem à veritate alienum eſſe arbitramur: proptereaquòd napellus, neq; furorem, neq; rabiem in patientibus generat, quæ ſymptomata toxicum, ad Nicandri mentem, producere ſolet. H

Napellus.

Opinio Plinij circa toxicum.

ToxiciEtymum.

Plinius autem inter alios authores, metam attigiſſe putauit, dum toxicum, iuxta ſententiam nonnullorum, venenum ex taxo arbore ſumptum, indeq; toxicum, quaſi taxicum nuncupari promulgauit. Hoc igitur in doctrina Nicandri valdè abſurdum eſſe atteſtamur, quoniam Nicander primùm de toxico, deinde de taxo, etiam arbore, verba fecit: quamobrem ſi apud ipſum, hæc duo in vnum coinciderent, proculdubiò de vtroq; ſeorſim non egiſſet. Expoſitores Nicandri hoc nomen toxici inde dimanaſſe affirmant; quoniam Hercules ſagittis Græcæ τοξοις Hydram confecerit, quæ deinceps ſanguine huius animantis madefactæ toxicō nomen feciſſe traduntur.

Cæterùm toxicum, quid compoſitum, non autem ſimplex venenum fuiſſe multi autumant; primò, quoniam in libro Admirabilium Ariſtoteli adſcripto legitur, quòd venenum,

A nenum, Gallis nuncupatum toxicum, ita paratur, vt animantibus vulneratis velocem afferat interitum. Ideoq; venatores, quando sagitta hoc lethifero madefacta liquore ceruum sauciauerint, illicò accurrentes carnem vulneris resecant, ne, cibi gratia, reliquæ animalis partes veneno afficiantur. Huius autem veneni folium roboris, vel aliud folium ceruarium appellatum, singulare præsidium esse prædicant; cum ceruos hoc veneno vexatos illud vtiliter degustasse obseruauerint.

Alij in hanc venerunt sententiam, toxicum nil aliud esse, nisi venenum Scythicum, in quo illi populi sagittas intingunt, quòd ex tabe viperarum, & humano sanguine putrefacto parant: quemadmodum in capite de viperis retulimus. Neq; hoc verum toxicum Antiquorū esse arbitramur: propterea quòd nō talem necis vim huic inesse, qualem toxico Veterum existimamus: etenim toxicum perniciosissimum prædicat Nicander in Theriacis his versibus in latinum sermonem translatis. *Venenum Scythicum quale.*

Illo Gerrhæos Euphratis ad arua colonos
Humanam in cædem sua tingere spicula dicunt.
Sic quia tincta ferunt hæc immedicabile vulnus,
B *Quòd nigram fouet hinc carnem, sub ea acre venenum*
Putrescit, fœdoq; cutis sudore fatiscit.

Hinc cæteri poetæ, ob exploratas toxici vires, dum excellentissimum venenum mentibus legentium insinuare vellent, toxicum nominabant. Audiamus Ouidium sic canentem. *L. 2. Amor. Eleg. 3.*

Non scelus aggrediamur, non admiscenda coimus
Toxica, non stricto fulminat ense manus.

Quocirca satius erit Gorræi opinionem sectari, qui in natura, descriptione, tam potentis, & pestiferi veneni inuestiganda, non diù laborandum esse censuit; immò addit omnem diligentiam potius esse adhibendam, vt illam inuentam amittamus.

SIGNA TOXICI.

C

HOC venenum, ab effectu, naturam eorum participare cognoscitur, quæ tota substantia humanæ vitæ insidiantur. Deinde, præter hanc maleficam vim, talem caliditatem, & siccitatem possidere videtur, vt lingua patientis insigni correpta inflammatione, necessario intumescat. Idcircò Dioscorides, propter enarratas causas, in hoc casu, non solum linguam, sed etiam labia tumefieri tradidit. Insuper oritur tussis sicca; itaut ægrotantes frequenter tussientes nihil reijciant; amplius, propter latentem veneni facultatem, occulta quædam putredo inflammationem concomitatur: hinc gingiuæ, & humores corporis humani admirandam incurrunt corruptionem, à quibus postea vapores maligni sursùm elati, tremorem cordis, phrenitidem, & incompositum quemdam oculorum motum generant: spiritus quoq; inordinatè moti, & vehementer agitati spumam extra os trudunt. *Lingua, & labia tumefiunt.* *Corruptio admiranda in corpore.*

Item, Nicandro teste, clamores quidam, & vlulatus audiuntur non absimiles illis, D quos homo, aduersus semetipsum conspicatus vibratum ensem, emittit. Denuò Nicander has vociferationes comparat ad illas, quas Phæa Sacerdos, in sacrificijs, nono cuiuscumq; mensis die, edebat. Etenim inter alias ceremonias, per montem vociferans errabat, veluti in institutione horum sacrificiorum sancitum fuit. *Vociferatio patientis.*

Deniq; tanta est huius veneni malitia, vt difficillimum sit quemquam toxico affectum euadere. Verùm si contingat (licèt raro) hoc infortunium à quopiam euitari, vt plurimùm insignis virium imbecillitas, per longum temporis spatium opprimit patientem; quoniam vapores venefici cerebrum petentes, non modò vertiginem, delirium, & alia huius generis symptomata producunt, verùm quoq; omnes neruos mirandum in modum labefactant.

Postremò in parte saucia à iaculis toxico infectis, obseruatur liuor maximam arguens corruptionem, & cutis ita exsiccatur, vt instar corij flammæ admoti, facilè dirumpatur. Hoc autem symptoma mirum veneni calorem, & siccitatem præ se fert. Sed hęc omnia Nicander in Theriacis eleganter explicauit his versibus. *Symptoma arguēs magnum calorem.*

Pol-

Pellere nunc etiam perimentia toxica disce, E
Quando suis hominem miserè cruciatibus angunt,
Crassasit illius iuxta imum lingua recessum,
Turgida labra calent, mox arida sputa sequuntur,
Atq; recedentes inferna parte dehiscunt.
Gingiuæ, èq; sua luxæ statione mouentur;
Cor stupet omnis abit sensus, turbataq; mens est.
Hunc rabida innumeras edit vesania nugas,
Clamosoq; dolens homo vociferatur hiatu,
Secta velut trunco vellatur corpore ceruix.
Non secus, ac magnæ matris furiosa sacerdos
Noua sacrificans mensis per compita luce,
Longum terribili circumsonat ore boatum,
Quem propè percipiens per montem turba tremiscit.
Non aliter rabido miser eiulat ille furore, F
Et trucium fugiens vlulat de more luporum,
Obliquisq; ferus, cèu taurus, atrociter hirquis
Prospicit, & nudo fremebundus dente renidet.

TOXICI MEDELA.

AVTHORES græci scriptus mandarunt Herculem veneno Hydræ infectum ab oraculo accepisse se aliter liberari non posse, nisi ad flumen, eam eradicaret herbam, cuius radix colocassion, & caulis ciborium nuncupatur. Ideo Hercules, cum illam circa ripas Beli amnis comperisset, cõfestim à tali toxico liber euasit. Præterea panax asclepium contra omnes serpentum ictus, & potissimum ad morsum Hydræ commendatur: quandoquidem Aesculapium circa ripas Melani fluuij, hãc euulsisse herbam ferunt, qua Iolaum Iphicli filium ab Hydra percussum sanauit; vt Nicander in Theriacis cecinit, vbi de remedijs in genere ad venena attinentibus petractauit. G

Colocassion remedium Toxici.

Quin Phlegyeum, etiam panaces cape, clara quod olim
Phœbi progenies ad cærula flumina carpsit,
Prælustri ex Iphicle satum curans Iolaum,
Herculei quando comes, adiutorq; laboris
Lernæam domuit victoribus ignibus Hydram.

Itaq; expugnatio huius veneni in recta remediorum administratione consistit: quandoquidem æger primùm vinculis coercendus est; alioquin, ob alienationem mentis, præceptis medicis non obtemperaret. Deinde vomitus digito, vel penna est prouocandus; aut oleo rosaceo, vel irino in fauces instillato, vel potius iusculo anserino, aut decoctione ex rapis parata. Præterea clysteres non sunt omittendi, vt si materia venefica ad intestina descenderit, facilè eliciatur. His peractis ad peculiaria præsidia properandum est, quæ frigida, & humida esse debent, vt caliditati, & siccitati toxici reluctentur. H

Præsidia aduersus toxicũ qualia

In horum præsidiorum numero, tàm satiua, quàm syluestria pomorum omnium genera collocantur, immò eorum etiam folia, & rami in aqua decoquuntur, vt talis decoctio ægrotantibus propinetur. Cæterùm inter hæc mirandam videtur habere prærogatiuam decoctio, & caro cydoniorum, quæ non modò propria temperatura huic veneno resistunt, verùm quoq; ventriculum, in hoc affectu valdè labefactatum, mirificè roborant; audiamus Nicandrum hæc præsidia in Theriacis sigillatim enumerantem, hunc in modum.

Cydonia in hoc casu cõmendãtur.

Hunc benè complicitis deuinctum nexibus ambi,
Infusoq; statim thoracem prolue vino,
Atq; vel inuitum satia, mansuetaq. verba
Da furienti homini, ac inserto stipite frendens
Fortiter os aperi, vt dirum mox euomat haustum,

Vel tu

A *Vel tu pascentis tenerum anseris accipe pullum,*
Et coque, & austeræ, cui montes patria, pomi
Syluestrem (fuerit mundus tamen à cute) librum,
Vel cape plantatos nascentia mala per hortos,
Ludicra quæ pulchris fert æstas dona puellis.
Aut etiam grauida struthia ex arbore carpe.
Atq; adstringenti laudata cydonia succo,
Quæ riguo diues produxit Creta recessu,
Atq; hæc tusa probè fluuiali pelue lympha;
Mixtaq; pulegij ramis simul omnia tunde.
Prætereà sumpta rdolentis parte rosacei
In bibula instillans os, vt bibat, illine lata.
Hunc etiam præstans valet iridis vnguen ad vsum.
Sic ægrè, & multo tandem post longa labore
B *Tempora, vix tremulis languens incessibus ibit;*
Attonitumq; geret non recto limite visum.

Quamuis Nicander misturam ex seminibus cytoniorum, & pulegio trito paratam in hac affectione summoperè celebrauerit: nihilominus Dioscorides quibusdam alijs remedijs vtitur, veluti sanguine hircino, & aliorum quorumdam animantium, qui cæca quadam suæ naturæ contrarietate hoc virus arcere possunt. Prærerquamquod huic spectāt illa medicamina, quæ ad ictus cuiuscunq; pestiferi anguis in primo libro fuerunt examinata. Libuit autem hoc in loco toxici, licèt veneni incogniti medelam assignare, tum quia Nicander huius meminit, tùm etiam quia hæc alijs venenis simili qualitate præditis facillimè accommodari possunt. *Remedia Dioscorid. aduersus Toxicum.*

L O C V S.

C BELLVAM hanc septicipitem apud Inferos stabulari Poetæ finxerunt. Ideo Virgilius interiorem Infernorum partem describens, in qua varia versari mōstra retulit, Hydræ quoq; meminit his versibus. *L. 6. Aeneid.*

Multaq; præterea variarum monstra Ferarum,
Centauri in foribus stabulant, Scyllæq; biformes,
Et centum geminus Briareus, ac bellua Lernæ
Horrendum stridens, flammisq; armata Chimæra
Gorgones, Harpyæq; &c.

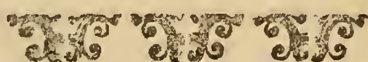
Et paulò inferius eumdem etiam locum assignat Hydræ, dum canit.

Panduntur portæ, cernis custodia qualis
Vestibulo sedeat? facies, quæ limina seruet?
Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra
Sæuior intus habet sedem.

Vnde postea Sanazarius Virgilium imitatus in suo opere de partu Virginis sic cecinit. *Lib. II. de partu Virg.*

D *Tam variæ pestes, & monstra horrentia Ditis*
Ima petant: trepident Briareia turba Cerastæ,
Semiferumq; genus Centauri, & Gorgones atræ,
Scyllæq; Sphingesq; ardentiaq; ora Chimeræ,
Atq; Hydra, atq; canes, & terribiles Harpyæ.

Pausanias tamen, in Corynthiacis ad calcem, tradidit iuxta Amymone fontem, amplam, densisq; comis Platanum excreuisse, sub qua Hydram altam fuisse perhibent. Communis tamen authorum opinio est, locum natalem huius Feræ Lernam lacum fuisse Argiuis, & Mycenæis conterminum, ad quem omnia deportabantur purgamenta, ex quorum tandem corruptione talem Feram pullulasse affirmant. *Locus natalis verus Hydræ.*

OR-

 E

ORTVS, ET INTERITVS.

HESIODVS, in Theogonia, Hydram Echidnæ ex Typhone filiam, & à Iunone in odium Herculis nutritam fuiſſe promulgauit. Echidna enim, vt aliàs explicatum fuit, dimidia ſui parte ſpecioſam repræſentabat puellam, cum partes inferiores in horrificum Serpentem terminarent. Hæc igitur in vaſta verſans cauerna, crudaq; mandens, aliquando Typhoni permixta Hydram, & Cerberum peperit: reliqua apud Gyraldum legenda ſunt. Idcirco ad rem, libro ſecundo Auſtriados, ſic canitur.

Syntag. 5.

Inarimem quondam ſub terras triſtis Echidna
Incoluit, nymphæ vultu, tenus inguine Serpens
Inferius, ſæuo quæ mixta Typhaone natos
Horrendos peperit, cuſtodem Cerberon Orci, F
Cuius demorſos terret vox ærea manes
Lernæamq; Hydram, quam ferro, atq; ignibus hauſit
Amphitryoniades cum belligero Iolao.

Quamuis Hiſtoriographi vnanimes diuulgauerint Hydram ex ſordibus in Lernam lacum paſſim delatis, ibiq; putrefactis originem traxiſſe.

Hanc tandem immanem belluam omnia deuaſtantem, & perniciem hominibus belluiſq; afferentem ab Hercule interfectã fuiſſe volunt. Quamobrem Martialis innuens Domitianum, ſub Herculis nomine, ob ſtratam viam Apiam, cultum fuiſſe; Hydræ ab Hercule ſuperatę, & extinctæ meminit.

L. 9. Epigr. 104.

Facundam vetuit reparari moribus Hydram.

Inferius quoq; ad mortem Hydræ alludens ſic cecinit.

L. 14. Epigr. 177.

Elidit geminos infans, nec reſpicit angues.
Iam poterat teneras Hydra timere manus.

Cæterùm tam horrenda, immanis, & monſtrifica fuit hæc beſtia, vt à nemine, niſi ab Hercule ſuperari, & debellari potuerit: quocirca eius cædes inter res præclarè geſtas ab Hercule locum habere meruerit: propterea Auſonius egregios Herculis labores recitans, necis Hydræ meminit ſic canens. G

Hydræ interitus. Epigr. 139

Prima Cleonæi tolerata ærumna laboris,
Proxima Lernæam ferro, & face contudit Hydram.

Lib. 4.

Eundem ſenſum habemus in Epigrammatibus græcis, vbi leguntur hæc verba.

Πρῶτα μὲν ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα
Δεύτερον ἐν λέρνῃ πολυαύχενον ὤλεσεν ὕδρην.

Ideſt.

Primò quidem in Nemea fortem interfecit Leonem.
Secundo in Lerna multi ceruicem perdidit Hydram.

Nam cum Hydra (referente Seneca) regionem totam natalem deuaſtaret, ab Hercule primùm claua percuſſa fuit, deinde ob tetrum, quem ſpirabat odorem, ſagittis eminus petita; poſtremò in ſolitis ſe condentem cauernis, congeſta lignorum ſtrue, Hercules penitus deſtruxit, & expugnauit. H

Hydra claua percutitur.

PRÆSAGIA.

QVIDAM author innominatus Germanus agens de Hydra ex Turcica regione delata, cuius iconem exhibuimus, hæc verba protulit. Nemini dubium eſt, rerum mutationem monſtris ſignificari; ſed Germania, vel chriſtianus Orbis hodie tam grauibus afflictatur ærumnis, vt ei, præter exitium, nihil grauius accidere queat. Ideo conijcio hæc monſtra ad maiorem calamitatem non eſſe extimeſcẽda; & pręcipuè cum res Turcicę ad ſummũ potentię gradũ, & fęlicitatis faſtigiũ peruenerint: quamobrem huiuſmodi monſtra aliquid mali illiminari diuinarem, ſub cuius Ditione

A tione monstrum repertum, & obseruatum est, & potissimum cum capita huius monstri ab occipitio gestamen pilei turcici ostentet.

Verùm hic Hariolus quisquis fuerit, primitùs inuestigare debebat: an monstrum, cuius icon exhibetur à natura productum, an verò ab arte fabricatum fuerit. Quandoquidem Gesnerus vnà cum Erythræo belluam hanc multicipitem planè commentum artis esse existimat. Aures enim, lingua, nasus, facies, toto genere à Serpentum, vel Draconum figura discrepant. Quocirca si author huius figmenti, rerum naturalium monstris etiam accidentium imperitus non fuisset, melius spectatoribus imponere potuisset. Sed etiamsi hanc monstrosam Feram à natura productam esse concedamus, cur potius Turcis, non autem nobis aliquod malum minabitur? Itane tam cæci erimus, vt culpam nostram non agnoscamus, & omne sinistrum omen in hostes Christifidelium reijciamus? *Hydra septiceps an sit fictitia.*

B

HISTORICA.

De vera Hydræ historia, fidem veri adhuc pendere existimamus: propterea quod Historiographi sibi inuicem reclamare videtur. In primis Isidorus scriptum reliquit Hydram fuisse lacum copiam aquarum eructantem, & proximas vastantem ciuitates: siquidem ex multis meatibus aqua scaturiebat; immò obstructo vno scaturiginis orificio, aqua per plura alia foramina erumpebat. Alij paludem Lernæ frequenter exsiccari, denuoq; aquis repleri memorarunt: quare Hercules scaturiginum meatus diligenter rimatus, igne adhibito, intra proprias cauernas aquam cohibuit. Zenodotus diuulgauit locum quemdam in Argolica regione fuisse, in quem omnia sordium genera promiscuè conijciebantur; quæ postea nebulas maleolentes, & pestiferas exhalare solebant, quas à loco humido dimanantes Hydras nuncupabant. At huiusmodi loco ab Hercule exsiccato, Regio saluberrimum aerem deinceps adepta est. *L. 12. Orig.* *Palus Lernæ quomodo exiccata fuerit.*

C Multi asseuerarunt quoddam anguium genus, sub quo Hydra continetur, adeò prolificum fuisse, vt, nisi igne eorum semina coercerentur, fœcunditati illorum nemo resistere posset: hinc factum volunt fabulæ locum, quòd extincto vno Hydræ capite, plura renascerentur. Alij referunt Achelorum Fluuium Acarnaniam ab Aetolia segregantem solere interdum vtramque regionem ita inundare, vt omnes agrorum limites confunderentur: quamobrem, consumptis aquis, sæpè sæpiùs Incolæ litibus premebantur. Hinc Hercules impetum amnis aggeribus compescens, & deinceps intra alueum fluere aquam cogens, omnes Incolarum lites temperauit: qua de causa Hydram ab Hercule interfectam pronunciarunt. Hæc historia memoratur Libro nono Austriados hunc in modum. *Genus anguiũ valde prolificum.* *Hercules impetũ amnis compescuit.*

—— —— & semper plagis viuacibus Hydram
Ruptaq; deuictis Acheloia cornua ripis.

Lernæo Serpenti Hydræ nuncupato, dum ab Hercule expugnaretur, Cancrum auxiliatum fuisse produnt. At vicissim ab Hercule, Iolai implorata ope, bestia tandem debel-
D lata fuisse perhibetur. Palephatus verò id totum sic exarat. Primò Lernũ Regem quemdam constituit (habitabant olim homines in pagis, & cuicumque loco rex suus præerat) Sthenelaus igitur Persei filius, vt ipse refert, Mycenas amplissimum locum, hominumque frequentia nobilitatũ occupabat. Huic Lernus Rex minimè subiacere volebat; hac de causa ambo inter se præliabantur. Lernus in sua Ditione paruum oppidum Hydram nuncupatum à quinquaginta sagittarijs in quadam turri inclusis diligenter custoditum possidebat. Itaq; Hercules ad expugnandum hoc munitum oppidum missus à sagittiferis ignem, & iacula in hostes proijcientibus repulsus fuit: nam licèt eorum vnus interimeretur, confestim duo alij locum defuncti occupabant. Lernus autem perpendens se viribus esse inferiorem, auxilium Cancri, seu Carcini cuiusdam strenui Ducis implorauit, qui accedens, iunctisque copijs, in Herculem impetum fecisse traditur. Ex altera parte Iolaus Iphicli filius, atq; Herculis nepos, Thebanorum ducens exercitum Herculi auxiliaturus accessit: quare Hercules, hoc opitulatur, Hydram oppidum expugnauit, diruit, & concremauit. *Historia hydræ oppidi ab Hercule expugnati.*

Alij

Hydra Sophista fuit.

Alij crediderũt Hydram fuiſſe ſophiſtam quemdam callidiſſimum, qui rationes ambiguas in medium ſemper afferebat, vt alios ab ipſa veritate depelleret, cuius vna confutata ratione, plures inde cauillationes oriebantur. Idcircò Hercules, igne, nimirum feruore ſui ingenij, has omnes argutias diremit. Tandem multi voluerunt Hydram hoc modo ab Hercule necatam fuiſſe, dum animi ſui, & continentiæ, ignita quadam face, renaſcentia identidem libidinum, & cæterorum vitiorum capita repreſſerit, & penitus extinxerit. E

EPITHETA.

Epitheta græca.

MVLTA capita, quibus Hydram redundare monimentis mandauit Antiquitas, varijs epithetis cùm latinis, tùm græcis anſam præbuerunt. Latini hanc Feram fæcundam, populoſam, ramoſam, rediuiuam, renaſcentem, multiplicem, & deniq; ſeptemplicem indigitarunt. Baptiſta Mantuanus ſic canebat. F

Bellaq; & atroces iras ſeptemplicis Hydræ.

Itaq; Græcis, ob eamdem rationem, Hydra πολυαύχενος multas habens ceruices exponitur; cum αὐχὴν ceruix reddatur. Item πολυκάρηνος multa habens capita. Immò quandoq; vocatur πολυδειρὰς, quod epitheton monti multa cacumina habenti propriè conuenit. Rursùs, eadem de cauſa, ἑκατογκέφαλος, ideſt centum habens capita appellatur: immò μυριόκρανος, nempè infinitis redundans capitibus, quod epitheton ab Euripide, in Hercule furente, vſurpatur.

Epitheta ratione loci

Si meditemur huius belluæ locum, Græcis, λερναίη, & Latinis Lernæa cognominatur; quoniam in Lernæa palude ſtabulari diceretur. Apud Aratum nominatur αἴθοψ, fortaſſis propter colorem; cum hæc vox aliquando nigrum, & quandoq; rutilum colorem ſignificet. Alioquin Claudianus virentem illam indigitat.

Lernæamq; virens obſederat Hydra paludem.

Epitheta à ſæuitia petita.

Poſtremò, ratione ſæuitiæ, ὀλοόφρων, dicitur Homero, quia pernicioſæ mentis fuerit. G
Alijs αἰνόμορος, quoniam graui, & crudeli fato premeretur: vel, vt placuit Euripidi in Hercule furente, πολυφόνος; quoniam multas cædes perpetrauerit. Deniq; Latini immanem, nocentem, horrendam, tumentem, diram, improbam, ſuperbam, ferocem, colubris vallatam, vel colubriferam Hydram indigitarunt.

PROVERBIA.

Adagia hydram reſpicientia.

Salpa piſcis.

ADAGIA ad hunc ſpectantia locum, partim hoc animal, partim locum eius natalem, & Herculem Hydræ interfectorem reſpiciunt. Si contemplemur Feram, hoc adagium circumfertur apud Græcos. ποικιλώτερος ὕδρας, ideſt, *magis varius, quàm Hydra.* profertur de hominibus doloſis: quandoquidem Hydra maculis verſicoloribus diſtincta eſſe ferebatur. Huic affine eſt cognomentum Mnaſeæ Colophonis H
Poetæ, qui Salpa cognominatus fuit: cum in carminibus cõſcribendis fuerit admodum varius. Salpa enim eſt piſcis aureis, & rubentibus lineis à ceruice ad caudam vſque picturatus: quamuis aliter illaudati ſaporis eſſe feratur.

Sequitur aliud adagium. ὕδραν τέμνεις. ideſt. *Hydram ſecas.* Suidas tradit hoc eſſe pronunciandum de illis rebus, quæ haudquaquam fieri poſſunt. Legitur quoq; hoc adagium apud Platonem libro quarto de Republica; & promulgari poteſt in illos, qui dum vnum incommodum auferre conantur, plura incurrunt: veluti vno Hydræ Lerneæ ſecto capite, plura renaſcebantur. Vſus eſt etiam Plutarchus hoc prouerbio, in commentarijs de fortuna Alexandri; quando aliquo terminato, & ſopito bello, necnon compoſita pace, ſubinde alij, atq; alij populi aduerſus ipſum belligerantes inſurgebant. Quapropter Cyneas quoque cognita Romanorum multitudine, qui poſt acceptam aliquam cladem, copias denuò, & confeſtim inſtaurabant, hæc verba protuliſſe dicitur. *Pyrrham ſibi videri aduerſus Lernæam bellare Hydram*; hoc adagium optimè in litigatores

A res quadrat, qui interdum vnà composita controuersia, in plura incidunt litigia. Lis enim sæpè numero litem parere solet.

Sequitur ilud adagium. *Hydram gestas.* diciturq; de illo, qui corallium tanquam tutelam aduersus fulmina, & tempestates gestat: quandoquidem hæc planta apud Plinium vocatur Gorgonia, cum extra aquam instar lapidis durescat. Gorgones autem, secundùm Seruium in commentarijs ad librum sextum Aeneidos, fuerunt tres puellæ lectæ venustatis pulcherrimæ, quas adolescentes conspicati in lapidem transmutari dicebantur. *L.37.c.10.*

Si contemplemur interfectorem Hydræ, oritur aliud adagium. *Nec Hercules quidem contra duos.* Hoc inde, natum esse volunt ex summo Herculis labore in necanda Hydra: etenim Cancrum Hydræ vehementer oppressæ auxiliaturum venisse ferunt: quare vicissim Hercules, implorata Iolai ope, Hydram tandem superauit, & Cancrum interemit. *Adagia ratione interfectoris hydræ.*

Si mens dirigatur ad locum, in quo Hydra stabulabatur, hic nobis exhibet illud pro-
B uerbium. λέρνη κακῶν. idest. *Lerna malorum*: hoc prouerbium pronunciatur, non secus, ac si dicatur. *Ilias malorum. Mare malorum. Thesaurus malorum.* His enim adagijs plurima mala in vnum congesta significamus. Originem duxit hoc prouerbium à loco natali Hydræ, quem fuisse lacum omnium sordium, & vndiq; congestarum plenum tradiderunt: quemadmodum superius, iuxta mentem Strabonis, scriptum fuit. Proptérea quotiescumq; hominem valdè infamem, vel omni turpitudinis genere contaminatum, aut cætum hominum postilentium, quasi colluuiem facinorosorum indicare volumus; rectè Lernam malorum pronunciamus. Idcircò Cratinus Comicus, apud Hesychium, theatrum, quod ex varia mixtaq; hominum colluuie constaret, iure merito λέρνην θεατῶν appellauit. *Adagia petita à loco hydræ.* *Lib. 8.*

MORALIA.

C CYPRIANVS, libro primo de Incarnatione Christi, Hydram optimo iure ad fæcunditatem hæresum comparauit. Scripsit enim, quòd hæreses in Ecclesijs Hydræ similitudinem gerunt, quoniam istæ aduersus nostras mentes linguis feralibus sibilant, & lethale virus iaculantur; immò truncatis capitib s renascuntur. Sed quoniam resurgente morbo non debet cessare medicina, ideo quantò maior fuerit ægritudo, tantò validior debet esse curatio. Potens enim est Dominus Deus noster, vt quod de interitu Hydræ Ethnici prædicarunt, id in bellis Ecclesiarum veritas peragat; & ignitus Spiritus Sancti gladius ita, in extinguenda, & extirpanda nouella hæresi, omnes penitus medullas pernitiosæ generationis exurat, vt tandem prodigiosa fæcunditas, emorientibus venis, denuò parere cesset. Diuus etiam Ambrosius, in suo opere de fide, hanc similitudinem Hydræ, & hæresis amplexus est: siquidem veluti, vna Hydræ ablata ceruice, aliæ statim emergebant; ita pariter vna ablata hæresi, multæ aliæ insurgunt. Ideoq; ritu necis Hydræ, hæ nonnisi incendio auferri possunt. Huius etiam
D comparationis meminit Baptista Mantuanus de Diuo Ambrosio canens hunc in modum. *Hæresis hydræ comparatur.* *Lib. 1. c. 4.*

Arius humani generis lethale venenum,
Legis in excidium natus fideiq; ruinam,
Polluerat gentes, totumq; infecerat Orbem,
Præsertim Italiam. Tunc tota Insubria fractis
Viribus ægrotans isto in languore iacebat.
Ambrosius, qui tunc erat ex Proconsule factus
Pastor, in hanc Hydram claua insurrexit, & arcu,
Et velut Alcides alius Lernæa fugauit
Toxica, Niligenas abigens ab ouilibus Hydros.

Amplius, in morali doctrina, Sophistici, & fallaces verborum gannitus non iniuria ad Hydram comparantur; cum ab hoc vocum monstro infinita dimanent deliramenta, quæ animis nostris plurimum detrimenti, & magnam quoq; perniciem semper sunt al- *Sophistæ hydræ dicuntur.*

latura. Immò omnes mulieres, quæ pudicitiam habent in propatulo similitudinem Hydræ non effugiunt: quandoquidem Anaxilas comicus fabulosa quędam Priscorum monstra, publica scorta interpretatus est. Hinc Athenæus Gnathænam Sinopæ vetulæ subnascentem ipsa duplo deteriorem esse retulit. Id in capitibus Hydræ obseruabatur, dum vno ablato, alia multo deteriora oriebantur. E

L.13.Dypnosoph.cap.10.

Insuper homines, qui asprè, & acutè non solum quacumq; occasione, sed etiam contumeliosissimè solent loqui, cum Hydris comparandi erunt; quare non immeritò Diuus Hieronymus (referente Cælio) obtrectatorem virulentum, Excetram, nempe Hydram cognominauit. Rursus in proęmio Esdræ, aduersus suos obtrectatores sic loquebatur. Quamuis Hydra sibilet, victorq, Simon incendia iactet, nunquam meum, iuuante Christo, silebit eloquium. Item Hydra hominibus omni crudelitatis genere inquinatis iusta de causa assimilāda est: cum recisa vna crudelitatis ceruice, denuò noui sęuitię modi repullulent. Vnde Baptista Mantuanus in Bucolicis canebat.

Eclog. 3.

Tranarem laturus opem, tu sæuior Hydra
Me fugis. F

Superbus nūcupatur hydra.

Demùm qui inani scientiæ persuasione, vel alia de causa intumescit, Hydram proculdubiò repræsentare videtur: cum illa Fera ita superbiret, & se se efferret, vt quodcumq; ferrum in sui necem fabricatum asperneretur. Idem præstat homo nimium sui admirator; ac pro sententia, cui semel adhæret, etiam contra verum contumax, & refractarius. Cum autem nullum vitium Deo inuisus sit arrogantia; homo criminosus hos teterrimos mores in candidos mutare debet. Verùm cum difficillimum sit in Superborum mentem modestiam, & animi demissionem inducere deberent saltèm meminisse illius, quod de ostentatione superbiæ quidam poeta tradidit hunc in modum.

Sordida laus semper proprio quæ prodidit ab ore
Hanc sapiens refugit.
Efficit, & fatuos pomposa superbia plures,
Tartara quos rapiunt.

Vir quoq; omnigena eruditione clarus, & Aenigmatistes, vt mens superbi resipisceret, hanc obscuram scripsit veritatem. G

O		*be*
cur		*bis*
tua	*super*	*bia*
te		*abit.*

Nimirum ò Superbe, cur superbis, tua Superbia te superauit.

Lib 20. Epist. 21.

Postremò Seneca doctrinam moralem de fortitudine, & Iustitia insinuans, exemplo Hydræ, virtutes non esse animalia docuit his verbis. *Non enim quicquid ab homine fit, homo est, & iustitia quid est inquit? animus quodammodo se se habens. Itaq; si animus animal est, & iustitia minimè. Hæc enim habitus animi est, & quædam vis. Idem animus in varias figuras conuertitur, & non toties animal aliud est, quoties aliud fuerit, nec illud, quod fit ab animo, animal est, si iustitia animal est fortitudo, sic cæteræ virtutes: virum desinunt animalia esse subinde vt rursus incipiant, an semper sunt: desinere virtutes non possunt: ergo multa animalia, immò innumerabilia in hoc animo versantur. Non sunt, inquit multa quia ex vno religata sunt, & partes vnius, ac membra sunt. Talem ergo faciem animi nobis proponimus, qualis est Hydræ multa habentis capita, quorum vnumquodq; per se pugnet per se noceat. Atqui nullum ex illis capitibus animal est, sed animalis caput: cæterum ipsa vnum animal est.* H

Hydræ similitudo quædam.

Li.1. Polyt. cap.8.

At quid de toxico dicendum erit? Hoc cum esset perniciosissimum, aliquando tamen vitale fuit appellatum. Etenim (referente Ioanne Sarisberiensi) Tiberius à Iulio Imperatore tertius toxico interijt, cuius morte ita lætatus est populus, vt Terram matrem, & Deos manes oraret, ne mortuo sedem vllam, nisi inter impios, concederent. Et licet toxicum semper fuerit detestabile, & exitiosum, tamen illud populus vitale esse censuit.

HIE-

A

HIEROGLYPHICA.

NONNVLLI, referente Pierio Valeriano, per simulacrum Hydræ, Inuidiam hieroglyphicè representari posse tradunt: quandoquidem Hydram animal palustre, & ex sordido cæno natum fuisse asseuerant. Inuidia quoq; nonnisi in abiecto, & demisso animo residet. Quocirca Ouidius, in volumine Transformationum, hanc in imis conuallibus latibulari confinxit; deinde reliqua, quæ de Inuidia scripsit, ad Hydræ significatum pertinere videntur. Præterquamquod Erictonius pedibus anguineis (quamuis alij ad custodiam, serpentem ei assignatum fuisse dixerint) Inuidiam denotare perhibetur: cum illa, post res præclarè gestas, in arenam prodiens, paulatim in cordium penetralibus occultetur, virulento spiritu ad custodiam destinato. Huius autem exemplum in primis fratribus manifestum habemus. *Inuidiæ Hieroglyphicum.* *Inuidia causa fratricidij fuit.*

B

Maior & inuidia est fraternis cordibus orta,
Fraterno primi mandauerunt sanguine muri.
Hoc Abel, atq; Chaim: hoc Atres, atq; Thyestes
Etheocles cum fratre suo; pluresq; docebunt.
Inuidiam idcirco fugiat sapiensq; bonusq;.

Itaq; hoc est illud odium, quod Diodorus, pictura serpentis denotari posse diuulgauit. Insuper Pierius Valerianus, simulacro Hydræ ab Hercule superatæ, hieroglyphicè demonstrari posse vitium à virtute domitum pronunciauit. Etenim talis pictura admonet vnumquemq; virtutis, qua homo fretus illecebras amatorias per Hydram expressas remouere conatur. *Lib. 6. Hierogl.*

C

PHRENOSCHEMATA.

PRISCA consuetudine receptum fuisse, in Insignibus Hydram delineare testatur Capaneus, qui olim pro egregio Insigni, Hydram habuisse traditur. Quocirca hic mos ad nostram vsquè ætatem penetrans, multis phrenoschematum ansam præbuit. Vnde Hieronymus Russellius, in libro Insignium, exhibuit simulacrum Hydræ septicipitis, cum Dicto. VTCVMQ. Demonstrabat autem inuentorem phrenoschematis quouis modo omnes difficultates sibi oblatas, esse superaturum, vel innuebat totos conatus esse inflexurum, & omnia ablaturum impedimenta. Hoc deniq; phrenoschemate generosus, & inuictus animus demonstratur. Item Ioannes Baptista Pittonus Pictor Vicentinus in Insigni Sfortiæ Pallauicini, effigiauit Hydrā cum Dicto. VTCVMQ. Vt indicaret hominem aduersus infortunia virtutes semper augentem. Subscripsit autem carmina Italica huius tenoris. *Insigne Capanici.*

Come ch'à l'Idra vn collo si recida
Vi nascon tanti in vece di quell'vno,
D
Ch'esser non puote, che già mai l'vccida,
Opri quanto si voglia ingegno alcuno.
Tal la virtù, ch'in cor alto s'annida,
Non teme volto minaccioso, e bruno
Di nemica fortuna, ò assalto d'armi;
Ma via è più salda, che l'incudi e i marmi.

Iterum Hieronymus Russelius effigiauit manum, cum gladio recidentem vnum ex capitibus Hydræ in quadam palude iacentis, cum Dicto Italico desumpto ex carminibus Petrarchæ, E S'IO L'VCCIDO, PIV FORTE RINASCE. Quare intelligimus authorem Phrenoschematis conari, omni diligentia, desiderium amatæ rei extinguere, cum tamen illud magis insurgat, & quasi altera Hydra multiplicetur. *Lib. 3. Insign.*

Lucas etiam Contilis scriptor italicus eamdem Hydræ iconem cum manu, & gladio figurauit, & addidit Dictum huius generis: SPES ÆGRA SALVTIS. Et monet

 lectorem,

lectorem, quod author huius phrenoſchematis voluit inſinuare animi ſui inquietem, quà multis vexabatur ærumnis, & quamuis aliquãdo vnam auferret; aliæ tamen, atq; aliæ emergebant: propterea ſe ægram ſperare ſalutem protulit. E

Animi inquies quomodo demôſtretur.

Perciuallus quoq; delineauit Draconem ſepticiptem, cũ Dicto. In OMNIBVB HYDRA. Alludebat enim ad omnes huius Feræ proprietates. Primùm, quia flatu graueolenti, cunctos ad ſe accedentes arceret, deinde, quia truncato vno capite, plura renaſcerentur. Sic in mundanis euenit negotijs, quæ plurimas ſemper pariunt difficultates.

SIMVLACRA.

PAVSANIAS, in Eliacis, ſcriptum reliquit, quòd in Elide templum Iunonis erat, in quo, præter alia ſimulacra, Pallas Herculi Hydram conficienti aſſiſtens viſebatur. In clypeo Auentini ſimulacrum Hydræ conſpiciebatur: nam Virgilius ſermonem habens de filio Herculis, ſcripſit ipſum vehi curru cum ſigno palmæ, more triumphantis, geſtantem clypeum, figura Hydræ refulgentem, in patris monumentum, qui hunc ſepticipitem Draconem in palude Lernęa exanimauit. Sic igitur canit Virgilius. F

Lib. 7. Aeneid.

Poſt hos inſignem palma per gramina currum,
Victoresq; oſtentat equos ſatus Hercule pulchro
Pulcher Auentinus, clypeoq; Inſigne paternum
Centum angues, cinctamq; gerit Serpentibus Hydram.

Memorat etiam Baptiſta Mantuanus ſimulacrum Hydræ in marmore quodam Spartano cælatum, dum canit hunc in modum.

Non procul inde virens Spartano è marmore moles
Phidiacam teſtata manum, pendebat ab alto
Margine pars clauæ, partem cor ſumpſerat ætas.
Lernææ pars prima Hydræ, quæ guttura ſeptem
Porrigit, & linguis ſeptem vibrantibus ora G
Arcus, Acarnanis fluuij duo cornua frugum
Plena, Molorcheo pellis detracta Leoni.

Meminimus, & nos vidiſse Romæ multas Herculis ſtatuas inſigni cælatura admirãdas, ſed potiſſimum per collem Quirinalem vulgò *Monte Cauallo* appellatum, in Viridario, & Vineto olim Eminẽtiſſimi Cardinalis de Carpo, inſigniores cum claua, & ſpolio Leonis, alicubi hæc ſtatua caput Leonis, alibi verò fructus horti Heſperidum manu tenebat: verum inter has, hoc in eodem loco Paradiſum terreſtrem ferè ęmulante, viſebatur tabula marmorea figuram exhibens Herculis manu ſtringentis comam mulieris, cuius crura ſerpentinam effigiem præſeferebant: nonnulli ſunt opinati inſinuare voluiſſe ſpectanribus paludem Lernęam, in qua Hercules Hydram confeciſſe traditur. Neq; volumus in præſentia ignotam eſſe legentibus egregiam ſtatuam æream Herculis, & Hydræ ad caminũ amplæ aulæ Palatij Illuſtriſſimæ familię de Tanarijs, in qua hodie Marchio Ioannes Nicolaus Bononiæ Senator ſummę vir prudentię refulget; quę ſtatua malleo, & manu Excellentis Argentifabri Horatij Proualij Bononienſis inchoata, & abſoluta fuit. Aliqui etiam, pro ſimulacro Romam repræſentante, delinearunt mulierem belluæ ſepticipiti inſidentem, propter ſeptem colles in Romana vrbe conſpicuos, & eminentes. Quapropter aliquando Roma ſepticollis fuit cognominata. Vnde Poeta Italicus canebat. H

Tanariorũ mentio.

——— ——— ——— *Roma ogn'hora*
Con gl'occhi di dolor bagnati, e molli
Ti chier mercè da tutti ſette i colli.

Amplius, Ripa, in ſecunda parte Iconologiæ, vt Inuidiæ exhiberet ſimulacrum, pinxit annoſam mulierem cum Hydra, quoniam hæc Fera, peſtifero, & lethali halitu magis, quàm aliud animal, inficiat, & occidat. Aſſimiliter idem præſtat Inuidia, cum ſemper hominibus detrimentum, atq; ruinam, corporis, & animæ machinetur. Præterquamquòd Hydra, amiſſo vno capite, plura acquirit, quemadmodum Inuidia, quæ vi virtutis penè oppreſſa, magis atq; magis aduerſus eam creſcit, asq; augetur. Id optimè expreſſit Petrarcha canens.

Simulacrũ Inuidiæ.

O In-

A *O Inuidia nimica di virtude,*
Ch'a bei principij volontier contrasti.

Iterum Ripa dum conatur exprimere hominem se recipientem ad optimam frugem, quam Vulgus Conuersionem vocat; figurat mulierem plorantem, & tenui indutam velamine, cum Hydra ad pedes; additq; hoc Dictum. IN TE DOMINE SPERAVI. Etenim lacrymas pœnitentiæ indices esse annotauit Curtius. Hydra verò eatenus in hoc simulacro locum habet, quatenus crimina conculcanda esse demonstrat, quod maxima præstatur difficultate: veluti Hydra summis laboribus ab Hercule expugnata, & extincta fuit. Ratio autem huius simulacri infrascriptis versibus explicatur. *Simulacrũ Conuersionis vulgo dictæ.*

Diuitiæ attalicæ iaceant, aurumq; comæq;
Et leuis hæc tantùm faciamembra tegat.
Et modò iam menti sedeat sententia nostræ,
Quæ vela exornent pectoris alba mei.
Hydra, vel hæc pedibus iaceat supposita diris,
B *Ne illius pereant pectora nostra dolis.*
Cuncta tenenda modò sunt hæc de sede suprema
Luminibus pateant lumina clara meis.

Deniq; idem author in postrema Iconologiæ parte, ad significandam Religionem simulatam, vsus est pictura mulieris attalicis indutæ vestibus, redimitę corona, & supra Hydram sedentis; nam veluti Hydra ab aliorum animalium natura valde recedit. Ita hæc Religio à vera, & recta mirandum in modum discrepat. *Falsæ religionis simulacrum.*

DE DRACONE BIPEDE
In agro Bononiensi capto. Cap. V.

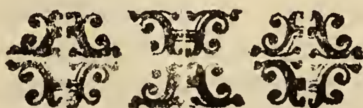
C
ORDINIS RATIO.

CVM in pręcedenti capite de Draconibus pedibus fulcitis pertractare cæperimus, ordinis rationem secuti, hanc sedem Draconi bipedi Bononiensi assignare decreuimus, antequam de Draconibus alatis verba fiant. Itaq; hanc difficillimam libenter suscepimus prouinciam, præsertim cum animal huius figuræ nunquam in Europa visum, nec à quopiam, vt nostra fert opinio, descriptum fuerit. Et tamen nullum animal tam paruum, & ignobile in rerum natura reperitur, quin diuinum opus in eo semper elucescat. Ideo iure optimo Heraclitus philosophus, vitandæ gratia aeris frigidioris iniuriæ, in humili pistoris casa morans; nonnullis viris nobilibus ipsum alloqui cupientibus iussit, vt in tugurium ingredi dignarentur, asseuerans neque tali loco Deos immortales deesse. *Deus est vbique.*

Immò rectius Diuus Augustinus in psalmos, admirabilem Omnipotentis prouidētiam in minimis contemplans animalibus; hęc verba proferebat. Quis singula pulicis, vel culicis membra non admiretur; quatenus ordinem, motum, & vitam participent. Amplius considerandum est, quemadmodum hæc animalcula mortem fugiant, vitam diligant, voluptates appetant, molestias vitent, & denique qua ratione in motu sibi congruo vigeant. Quis disponit ista? inquit Augustinus; expauescis in minimis, lauda infinitam Dei potentiam. Idcirco nos quoq; in exaranda huius admirabilis Draconis bipedis historia, idem præstare debemus. *Animaliũ paruorum consideratio.*

D

E

DRACO BONONIENSIS quo tempore inuentus fuit.

VERTENTE anno noſtræ ſalutis ſeptuageſimo ſecundo ſupra milleſimum, & quingenteſimum. III. Idus Maij, tempore creationis Summi Pontificis Gregorij Decimitertij Bononienſis, hic Draco bipes, more Serpentino ſibilans ſe manifeſtauit. Nam penès prædiolum Domini Petronij de Doſijs in loco *Malauolta* nuncupato deliteſcebat, ſed tandem poſt diem Aſcenſionis Redemptoris noſtri eiuſdem anni, hora decima ſeptima in via publicà iuxta ſepem prenominati prædij ſpatio milliaris à noſtra diſtantis Ciuitate, à quodam bubulco Baptiſta nominato de Camaldulo deprehenſus fuit. Is enim Bononia, cum bobus currum trahentibus rus petens pedetentim currum ſequens, boues ſiſtere gradum animaduertit; vnde ſumpto perone in illos ſæuiens acriter ſtimulauit: at illi timore quodam perciti, & genuflexi, vlterius progredi non audebant. Interim, magno audito ſibilo, bubulcus circumſpiciens admirabilem Draconis figuram deprehendit; & illicò pauore affectus eleuata haſtula, capite belluæ percuſſo, animal interfecit. F

Boues timore draconis affecti.

Sed mirandum eſt, quòd Draco nunquam ab illo diſceſſerit loco; immò boues, & bubulcum toruis oculis, & erecto capite intuens, fortè in illos ſe iaculari volebat; at fraxini cuiuſdam propinquitate fortaſſis impeditus, neq; ruſtico, neq; bobus vllo fuit incommodo. Virtutem enim fraxini, aduerſus omne Serpentum genus, cunctis manifeſtam eſſe arbitramur. Et quamuis Serpentes animantes voraciſſimi, tenui gula referti, caudæ extremitati, capite eleuato, inſiſtere ſoleant, vt melius cibaria in aluum dilabantur: non eſt tamen credendum hunc Draconem duobus inhærentem pedibus, cibi cauſa, caput eleuaſſe, ſed potius, vt facilius in bubulcum ſe ſe eiaculari poſſet. G

Fraxini vis.

Inſuper bubulcus metuens, ne animal primò ictu prorſus extinctũ eſſet, rurſus ferro, quo haſtulæ bubulcorum armari ſolent, anteriorem Draconis pedẽ abſcidit: itaq; interfectus biduo ibi iacuit. Interea Dominus Horatius Fontana hanc ſingularem beſtiam humi iacentem animaduertens, ad doctiſſimũ Vlyſem Aldrouandum, & diligentiſſimũ rerum naturalium perſcrutatorem deferri iuſſit; qui animal conſpicatus rariſſimum, nec vnquam in Italia, immò, nec in Europa viſum, primò ad viuum pingi, deinde ſumma induſtria exſiccari, & in Muſæo appendi curauit; quemadmodum etiam hodie vnuſquiſq; illum intueri poteſt. Et quoniam hic Draco eo tempore inuentus fuit, quo non ſolum Gregorius XIII. ad maximum euectus fuit Pontificatum, in cuius Inſigni gentilitio Draco refulgebat, ſed etiam eo tempore, quo Draco cœleſtis exoriebatur: ideò Iuuenis exquiſitiſſimæ doctrinæ ſic cecinit.

Animal ad viuum pingitur.

Luſtris ter centum & bis ſeptem, dum abditur annus
Bis; Draco Felſineo ſibilat ortus Agro
Sibilat Eoo quoq; Cæli cardine eodem
Tempore, Romana ſceptriger Vrbe Draco.

H

FORMA, ET DESCRIPTIO.

Longitudo, & latitudo draconis.

ADMIRABILIS hic Draco à capite ad extremitatem vſq; caudæ erat duorum cubitorum: ab ore ad initium vſq; latitudinis corporeę dodrans inter corporis latitudinem, & caudæ principium obſeruabatur. Deinde ad extremitatem vſq; caudæ longitudo cubitalis, nempè duorum dodrantum, huiuſmodi partem adæquabat. Prope collum erat latitudinis duorum digitorum, & a capite ad primum vſq; & anteriorem pedem dodrantalis longitudinis, & a primo pede ad eam vſque partem,

viperæ

A viperæ assimilabatur. Et corpus in ea parte, latitudinis sesquipalmaris, nimirum sex digitorum visebatur.

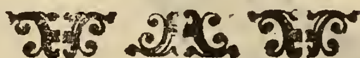
Posteriorem colli partem torques albus exornabat, ad instar Natricis torquatæ, vel instar Anatis syluestris torquatæ, quæ Italis vulgò *Cesone* nuncupatur, vel tandem instar merulæ alpestris torquatæ, quæ vulgò *Merla della collana* cognominatur. Cæterùm in hoc Dracone torques non erat mutilus, vt in multis alijs animantibus obseruatur, sed absoluti circuli torquem integrabant. *Torque ornabatur.*

Supra dorsum squamæ latæ apparebant, æmulantes squamas Cyprini piscis Aristolis, qui Vulgò *Raina* appellatur. Maior pars harum squamarum ad viriditatem tendebant: immò aliquæ erant subrubræ, sed inter has quædam nigrescebant: hinc deprehensum est hoc animal ad genus Draconum referendum esse: propterea quòd Dracones, vt plurimum, virides effigiari soleant. Pars alui Draconem propriè repræsentans squamis viridibus erat exornata.

Si pedes contemplemur. Primò aduertendum est, quòd fæmur iunctum tibiæ B erat latitudinis pollicis; & digiti suis articulationibus connectebantur, vt in lacertorum digitis obseruatur. Digiti tamen non erant quini, vt in lacertis, sed tantùm quatuor breuibus vnguibus armati, qui adhuc eorum primordia præ se ferebant: vnde Draconem iuuenem esse coniectauimus: quemadmodum etiam ex dentibus dignosci poterat. Præterea altitudo pedum latitudinem corporis adęquabat. Immò magna admiratione tenebamur, quòd pedes ex opposito iuncti non essent; veluti in cæteris animalibus quadrupedibus, & in alijs exanguibus multipedibus obseruamus; sed pedum vnus erat anterior altero, distantia sex digitorum, neq; in eodem latere; immò per diametrum erant oppositi; vt facilius fortè corpus mouere posset: propterea quòd media pars corporis motu progressiuo impellebatur; reliquæ autem partes, nempè colli, & caudæ per lubricos fluxus ritu serpentino, mouebantur. *Pedum huius Draconis situs qualis.*

Podex ab extremitate caudę duobus distabat palmis; pars caudæ superior viperæ erat similis, inferior verò dissimilis: siquidem squamæ partim nigræ, partim virides erant hoc tamen ordine, & figura, vt quasi singulæ formam semicircularem referrent, & C binæ tantùm latitudinem caudæ amplectebantur. Secus verò in vipera se habent, quoniam squamæ rectæ sunt per totam corporis partem inferiorem. In hoc autem Dracone, à podice ad caput vsq; squamæ inferiores, tam residui caudæ, quàm ventris, & totius colli ad os vsq;, rectæ erant, vt in vipera, hoc tamen ordine, vt imbricatim sitæ essent, colore vsq; ad aluum partim albo, partim nigro, sub ventre albæ, & latiores dimidio ferè digito. At in extremitate squamarum rectarum nonnihil coloris viridis conspiciebatur. Demùm extremitas caudæ durissimo, & corneo ferè apice munita erat, cuius vna pars squamulis tegebatur, & extremitas apicis nigerrima, & aculeus instar litteræ C, seu instar centri scorpionis, erat repandus. Quamobrem verisimile fuit hoc animal huiusmodi aculeo, pro tutella aduersus cætera animantia vti. *Squamæ huius Draconis quales essent.* *Extremitas caudæ qualis.*

Cæterùm, vt melius forma huius Draconis exprimatur, denuò singulas partes ponderabimus, caput erat admodum simile viperino, pars capitis superior iuxta extremitatem, erat nigra, nouem nigris squamis integrata, reliqua autem pars squamis maioribus leucophæis trigonam figuram æmulantibus. Oris hiatus, longitudo erat duorum D digitorum: lingua tenuis, longa, & bifida, more aliorum serpentum, conspiciebatur. Singula oris latera dentes serrati, & graciles armabant: anterioribus tamen in vipera obseruatis carebat. Hinc collegimus hoc animal non valdè fuisse venenosum. Oculos in comparatione ad molem corpoream magnos habebat, & aurei coloris: qua de re Draconem hunc solaris naturæ fuisse iudicauimus. Foramina aurium, ritu auium, habebat; deinde auriculis carebat: quamuis in Heluetijs anno nonagesimo nono supra millesimum, & quadringentesimum, Draco auribus longissimis præditus fuerit inuentus. Idcircò ad monstrum in genere serpentum reducẽdum fuisse putauimus. Reliquum est modò, vt iconem tam admirabilis Draconis legentibus exhibeamus, vt, num descriptioni respondeat, intueri, & meditari possint. *Dẽtes quales essent.* *Oculi huius Draconis quales.*

Dra-

Draco bipes apteros captus in Agro Bononienſi.

A

GENERATIO.

SI meditemur hunc Draconem bipedem in Agro Bononiensi comprehensum, non possumus non maxima admiratione, vnà cum multis alijs Philosophis affici, & præsertim generationis modum ponderantes; cum nunquam huiusmodi animal in tota Europa visum fuerit: quapropter huius rationem assignare admodum difficilè esse arbitramur. Immò in numero rerum naturalium collocandus esse videtur, quarum ratio, teste Diuo Augustino, reddi haudquaquam potest. Et tamen hæc non esse, vel falsa esse non est dicendum; quamuis eorum veram rationem perscrutari nequeamus. Neq; existimandum est isthæc à Deo Optimo Maximo, absq; ratione procreata fuisse, quamquam nos causa lateat. Prætereà multa naturalia quotidie præoculis habentur,
B quorum causa ignota est. In primis caro pauonis mortui per anni spatium seruata putrediuem non contrahit, huiusq; causam multi ignotam predicant: licèt quis causam calori non facilè compactam, & exsiccatam eius naturam dissoluenti assignare posset, qui humorem naturalem expellere nequeat: cum, authore Galeno, hæc caro valdè dura, & fibrosa sit. *Cur Pauonis caro diu duret.*

Rursus Philosophi in dies rimari causam conantur, cum magnes ferrum attrahat, atq; illud abit: deinde cur ad proximiorem polum, siue Arcticum, siue Antarcticum se vertat, & tamen huius actionis causam non inueniunt. Iterum quænam vis tam frigida insit paleæ, vt niues, & glaciem æstiuis conseruet temporibus, aut tam calida, vt poma acerba concoquat, & maturet. Neq; Philosophi vnquam inuestigare potuerunt rationem, propterquam, lignum ficulneum Aegypti, seu lignum Sycomori non instar aliorum lignorum, in aquis natet, sed mergatur: immò quod magis mirabilius est, quando in imo aliquandiù moratum fuerit, ad aquæ superficiem emergit, cum totum oppositum præstandum esset, nam quod humore imbutum est pondere grauatur. *Vis Magnetis qualis.* *Paleæ facultas est varia.*

C Quid de lapide selenite, vel speculari dicendum erit? cuius candor cum Luna crescere, & decresere traditur; oriturq; in Persia, & pariter in montibus gypseis Agri Bononiensis, qui Plinio ignoti non fuerunt, quando scriptum reliquit, in Bononiensi Italiæ parte lapides speculares inueniri, qui in subtilissimas laminas scinduntur. Alia quoq; innumera huius generis in medium afferri possent, quorum causas indagare non est facilè. *Lapidis specularis conditiones.*

Itaq; in præsentia Aristotelis doctrinæ adhærentes, qui in libris Posteriorum, de quacumq; re naturali quatuor quæsita proponit, nimirum si est, quid est, quod est, & propter quid est; hæc in nostro Dracone sigillatim indagabimus. Primùm quæsitum est notissimum, proptereaquòd à plurimis viris fide dignis hic Draco fuit visus, & adhuc exsiccatus in Museo Illustrissimi Senatus Bononiensis conspici potest. Secundum quæsitum per allatam descriptionem est manifestum: sed quia adhuc perfecta non habetur cognitio; restat vt reliqua deinceps inquiramus. Serpentum igitur, vel Draconum alios terrestres, alios aquatiles esse iam decreuimus: hunc autem Draconem bipe- *Lib. 2. Post. cap. 1.*
D dem ad genus terrestrium reducendum esse existimamus, præsertim cum in terra, non autem in aquis deprehensus fuerit. Prætereà cum parte posteriori serperat, & partem anteriorem mole corporea grauatam, progressiuo pedum motu duceret; necessariò ad illud serpentis genus partim serpens, partim progrediens referendum esse censuimus, sub quo genere Dracones continentur. *Hic draco ad genus terrestrium reducẽdus est.*

Hic Draco tardus erat in motu, cum pedibus esset refertus, qui serpentibus potius impedimento, quàm commoditati esse solent; vt apud Philosophum, in libro de incessu animalium, manifestatum fuit. Quod autem tardi esset gressus, inde collegimus, quoniam minimè aufugiens ictum rustici ferientis expectauit. Vnde aliqui his rationibus moti, hunc Draconem bipedem Basiliscum, vel ei congenerem esse voluerunt: cum tamen hoc à ratione valde alienum sit: carebat enim illis omnibus conditionibus, quas in capite de Basilisco patefecimus. *Hic draco fuit tardi motus.*

Seriò igitur ponderaturi modum, quo hic bipes Draco genitus fuerit, habitum philosophi induemus, variasq; in medium afferremus rationes, quibus tandem ex plo- *Consideratio originis huius Draconis.*

sis,

ſis, noſtram ſententiam aperiemus. Itaq; primò in arenam quatuor opiniones prodibunt; Prima erit an aliunde hic Draco migrauerit Secunda an è cœlo cum pluuijs ceciderit. Tertia, an ex permixtione animalium diuerſi generis ortus fuerit. Quarta denique erit, an ex putri materia ſit originarius. B

AN ALIVNDE MIGRAVERIT.

QVI tuentur hanc opinionem, multa aliorum animalium migrantium, & remigrantium exempla afferunt. Quandoquidem Graculus Bohemicus auis olim noſtris incognita regionibus, elapſis annis, ad nos migrauit, non quidem ex plaga orientali, vt quidam perperam arbitrati ſunt: ſed huiuſmodi aues ex loco Septentrionali, aut niuium copia, aut ingenti algore, aut aliqua inundatione coactas hùc meaſſe cenſemus: nam quæ poſtea aucupis laqueos vitarunt, in ſua loca frigida remeaſſe credimus. Item auis quædam Kemperchens, quaſi pugnatrix dicta, ex remotis borealis plagæ penetralibus, Maio menſe, in Brabantiam aduolat, huiuſmodi auis Ardeæ congener eſſe videtur: quemadmodum in Hiſtoria auium explicatum fuit. Gillius in Aelianum prodidit Ciconias cum Gruibus non ſimul, ſed temporibus diuerſis, iniuriam frigoris fugientes, mutatione Cæli, ſibi conſulere, & tranſacta bruma, rursùs ad patrias ſedes ſe conferre. F

Auis pugnatrix quæ fuerit.

Pariter Coturnices, & Turdi, quot annis, in Italiam tranſuolant. Milui etiam, Etytaci, & Hirundines, per Aeſtatem tantùm, in Europa degunt, & circa Aequinoctium Autumnale, fortaſſis pabuli gratia, alio remigrant. Nam Hirundines, per brumam, in noſtris regionibus, nullo inuento pabulo perirent: quare in Regione calidiori hyemem tranſigunt, donec, aduentante Aequinoctio verno, ad nos remigrent. Similiter Locuſtæ quandoq; ex remotiſſimis regionibus migrant, vt teſtatus eſt Plinius. Namq; anno quadrageſimo ſecundo ſupra milleſimum, & quingenteſimum, agmina locuſtarum inaudita ex paludibus Meotidibus profecta, nō ſolùm vniuerſam Panoniam, & maximā Germaniæ partem, ſed totam ferè Italiam, non ſine magna omnium à terra naſcentium pernitie, occuparunt. Immò etiam homines ab animalibus fortaſsè edocti ſuum locum natalem, propter æſtum, deſerunt, vt homines iuga montium Pyreneorum colentes, & Incolæ Alpium Heluetiæ, Aluerniæ, & Sabaudiæ, qui, vrgente bruma, propria relinquentes domicilia, ad loca plana migrant, vbi varijs occupati exercitijs, quæſtum, ad victum, faciunt: elapſa autem hyeme, ad propria domicilia reuertuntur. G

Quænam aues migrēt in Italiam. L.11.c.19

Homines migrantes, & remigrātes qui.

His igitur notatis, aliquis pronunciare poſſet, hunc Draconem bipedem ex remotiſſimo aliquo loco, neceſſitate aliqua coactum, ad nos profectum fuiſſe; quamuis inter animalia migratoria non recenſeatur, quæ ſtatuto quodam tempore gradiuntur, & regrediuntur: cum hoc animalis genus nunquam alias in Europa viſum fuerit. Meminimus quidem legiſſe in hiſtoria Prouinciæ Carniæ Regi Tartarorum ſubiectæ, Serpentes ibi verſari, qui pro anterioribus pedibus, vngulas, inſtar vnguium Leonum habent. Cæterùm cum noſter Draco non vngues tantùm, ſed pedes digitis tibia, & fæmore diſtinctos habuerit: idcircò hunc bipedem Draconem fuiſſe conſimilem, vel congenerem Serpenti vngulas habenti apud Tartaros, affirmare non audemus. Præterea hanc ſententiam non poſſumus amplecti, quoniam inter Serpentes, ſeu Dracones non alatos, & aues æqualis non eſt comparatio: nam his propter alas commoda eſt migratio; cum illi per terram gradientes, & per loca habitata tranſeuntes, non ita facilè hominum inſidias euitare valeant. H

Draco nunquam viſus in Europa.

Draco hic non fuit alatus.

Ex altera parte ambigere poſſet aliquis, an per aquas, more piſcium, ad noſtras regiones confugerit: cum piſces commodè de vna regione in aliam tranſmeent: nam in pelago nullis hominum inſidijs ſunt obnoxij. Conſtat enim experientia, multa piſcium genera proprijs non contenta ſedibus, ad alias confugere habitationes. Siquidem nonnulli piſces domicilium maris deſerentes, dulces fluuiorum vndas ſubeunt; immò ibi copia ciborum ineſcati, aquarum tranquillitate allecti, propriç habitationis planè immemores, reliquum vitæ tempus ibi tranſigunt. Sunt tamen alij, quos quidem maris interdum tædet, & amnibus ſe ſe inſinuant, vt Lampetræ, Sturiones, Aloſæ, Salmones

Piſces locū natalem deſerentes qui.

A mones, & similes: at loci natalis omninò non obliuiscuntur: cum', stato tempore, ad mare remeent. Sunt etiam qui relictis aquis in terram prodeant, vt testificatur Rondeletius, in quorum numero Polypi, Murænæ, & similes recensentur. Id etiam anguillæ nobis manifestat, quæ in dulcibus genitæ aquis, amaros lacus, & paludes sulphur, & alumen redolentes ingrediuntur, ibiq; natalis oblitæ loci, reliquam ætatem dicunt. Affirmant quoq; nuperorum quidam anguillas in Normania Galliæ Prouincia, extra aquas vagari, & serpentum more humi victum quæritare. Quare his iactis fundamentis, quidam asseuerare possent, hunc Draconem cuidam serpenti aculeum corneum in cauda habenti; & in Oceano mari versanti fuisse congenerem, quo aculeo amputato, reliquum corpus, pro cibo, piscatores commendant: quamobrem hic Draco aculeum corneum in extremitate caudæ gerebat, vt in descriptione fuit explicatum; ideò ex mari Adriatico per semperuirens Rauennæ pinetum ad nos migrasse dicendum erit. Quemadmodum igitur pisces loca mutare dicuntur, vt superius satis superq; explanatum fuit; licebit quoq; pronunciare hunc Draconem bipedem è Regione natali hùc accessisse, B fortassis illuc reuersurum, nisi interfectus fuisset. *Anguillarum natura* *Draco aculeũ corneũ in caudæ extremitate habebat.*

Quamuis rationes allatæ sint probabiles; nihilominus credendum non esse opinamur hoc animal, si fuisset aquatile, ad loca à mari remotissima migrasse. Prætérquamquòd si species huius bestiæ Adriatici maris fuisset incola, proculdubio quandoq; à nauigantibus conspecta fuisset: ideo cum nunquam ibi visa fuerit; non est asserendum hanc animalis speciem ibi versari. Demum cum hic Draco, ratione capitis, & caudæ, viperæ assimiletur, potius statuendum est Draconem hunc inter angues terrestres, non autem inter aquatiles esse collocandum.

AN CVM PLVVIA DECIDERIT.

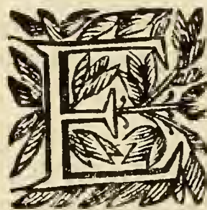
C POSTEAQAM satis superq; explicatum fuerit hunc bipedem Draconem aliundè, more auium, vel piscium nequaquam migrare potuisse opus est diligenter speculari, an fortuitò ventorum violentia delatus, tandem cum pluuia deciderit, & tractu alicuius temporis, illam adeptus fuerit molem corpoream, qualis in icone demonstratur. Hæc autem opinio non multùm à veritate declinat: cum varij Historici fide digni pluuias animatorum, & inanimatorum memorauerint. Athenæus per spatium trium dierum, in Cheroneso, piscibus pluisse scribit. Huic adstipulatur Philarcus, qui multis in locis, non solùm piscibus, sed ranis, & frumentis pluisse fatetur. Pariter Heraclides in Historijs diuulgauit, circa Dardaniam, & Pœoniam, tanta ranarum copia pluisse, vt vijs, & habitationibus repletis, incolæ alio migrare coacti fuerint. Ranarum quoq; pluuiam Diodorus Siculus recitat. Meminimus etiam legisse apud alios Historiographos, bestiolas quadrupedes magnitudine soricis, vario distinctas pilo, in Noruegia pluisse; quod animalis genus, locustarum more, omnia viridantia depascebatur: D vnde omni consumpto pabulo, & aere corrupto, pestilentia subinde orta est. Immò Cardanus id non explodit, quoniam harum pluuiarum causam in ventorum violentiam refert, qui per aerem sæuiendo, è iugis montium, ranas, pisciculos, & lapides, in modum imbris, deferunt. Nonnè olim Bononiæ, tanta ericarum copia, vi ventorum delata è cœlo decidit, vt cunctis non paucam attulerit admirationem? Item à nonnullis intelleximus huic Draconi consimiles, & etiam dissimiles animantes, in Agro Bononiensi, iuxta templum Diui Apollinaris ad Comitem Ioannem de Blanchis spectans, conspectos fuisse; quod si veritatem assequitur, proculdubio, vi ventorum, & pluuiarum decidisse attestabimur. *Lib. 2. Dypnosoph.* *Lib. 4.* *Lib. 21.* *Pluuia piscĩũ, & ranarum vbi.* *Ventorum, & pluuiæ violentia qualis.*

His addamus non solùm animata, sed etiam multa inanimata diuersi generis è Cœlo, instar imbrium, ad terram fluxisse. Plinius enim lac, & sanguinem, Attilio, & C. Portio Consulibus, pluisse pronuncauit: vnde, & Cicero in libris de Diuinatione hæc verba protulit, sanguine pluisse, Senatui nunciatum est. Item Valerius Maximus carnes in modum nimbi dissipatas aliquando cecidisse protulit, quarum maiorem partem *Li. 2. c. 25.* *Lib. 1.*

aues

Pluuia carnium. aues consumpserunt. Denuo iuxta sententiam Plinij, ferrum etiam in modum pluuiæ decidit in Lucanis, anno præcedente mortem M. Crassi, qui à Parthis crudeliter fuit interfectus: effigies autem ferri similis spongijs esse tradebatur. Mirabilis quoq; lanæ pluuia circa Castellum Carissanum accidit eo tempore, quo P. Annius Milo occisus fuit. *Ferri pluuia vbi contigerit.* Tandem scripsit Liuius libro sexto de bello Macedonico, Tarracinæ, & Amiterni nunciatum esse aliquando lapidibus pluisse. Quamobrem nulla admiratione teneri debemus, si Diuus Augustinus ad Marcellinum scribens, pluuiam terræ, & lapidum memorauerint. Itaq; si noster Draco ventorum vi, & pluuia delatus fuisset, non fuisset verisimile, quòd solus conspectus fuerit; nam plures proculdubio decidissent: quemadmodum in allatis exemplis ranarum, piscium, carnium, lactis, sanguinis, ferri, lanarum, & lapidum patefactum fuit: idcircò hæc opinio tanquam imaginaria, & veritati minimè conformis explodenda est. E

AN EX CONGRESSV ANIMALIVM diuersorum ortus fuerit. F

EX permixtione animalium diuersi generis hunc Draconem bipedem genitum fuisse multi autumant, nec præter rationem; quandoquidem multa animalia huic consimilia, atq; bigenera nuncupata aliquando nasci obseruatum est. Empedocles enim agens de proprietate animalium, nonnulla bigenera interdum oriri tradidit: itaut in vno corpore diuersæ duorum animalium naturæ coalescere viderentur: sic enim canit.

Multa genus duplex referunt animalia membris,
Pectore, vel capite, aut alio sicut videatur
Anteriore, retroq; bouis forma, aut vice versa, G
In pecore humanæ quondam vestigia formæ.
Insunt, & pecoris humano in corpore contra.

Idcircò facilè nobis persuadere poterimus hunc Draconem ex animalibus diuersæ speciei prodijsse: quemadmodum est illud animal vocatum Aphat, quod ex Leone, & Leopardo gigni perhibetur. *Aphat animal quale.* Leonum etiam genus quoddam ignobile ex Leænis, & Pardis resultat veluti Leopardi ex Pardo, & Leæna, teste Theophrasto prosiliunt.

In Alpibus Heluetiæ ad Pagum *Speinga*, ex equa, & tauro genitus est equus, qui fortè hippobos, vel hippotaurus poterat nuncupari. *Hippobos quid sit.* Intelleximus circa Gratianopolim, ex asina, & tauro natum animal, quod lingua vernacula *Famur* dicebatur. Idq; hippoboui fortassis simile fuisse arbitramur. Item ex equa, & asino, vel ex onagro, & equa, mulæ in cursu velocissimæ generantur. *Mulæ quænam sint veloces in cursu.* Præterea Ibris ex apris, & suibus, Tytirus ex oue, & hirco, & musmo ex capra, & ariete, gignuntur.

Insuper Lupæ ex canibus concipiunt, vt Lycisca ex cane, & lupa, & lupus canarius ex congressu canis, & lupi oritur. Neq; omittendi sunt canes alopecides, qui ex vulpe, & cane prodeunt. H Immò Leontomiges canes ex leonibus natos Pollux appellauit. Didimus quoq; scriptis mandauit Camelum ex apris simul pascentibus concipere: vnde postea animans Aprocamelus vocatus emergat. *Aprocamelus, quod animal.* Hoc autem si sit verum nec ne, fides apud Authorem maneat. Philosophus enim equam pati congressum cameli tantummodò retulit.

Non defuerunt, qui murem araneum ex fele, & mure nasci diuulgarunt; quod veritati minimè accedere potest: siquidem hæc duo animalia maximas inter se exercent inimicitias. Athenæus, ex Andrea quodam, murænas ex vipera genitas morsu interficere pronunciauit: quasi, ad illius mentem, viperæ cum murænis congrediantur; immò Sostratem huic opinioni adstipulantem adducit: deinde versus Nicandri in Theriacis recitat hunc in modum.

Præterea quæcumq; suis mare fluctibus ambit
Nouimus, inter quæ cauta mirabile factum

Muræ-

A *Muranæ est, quòd sæpè citò viuaria lapsu*
Deserat, atrociq; petens audacula morsu
Voluat in æquoreas piscantem è naue procellas
Fama est, si modò vera, quòd hæc sua pascua linquat,
Atq; eat in siccum, cogente libidine, littus,
Et cum vipereo coiens serpente grauetur.

Amplius narrauit Cardanus, in libris de subtilitate, se vidisse Papiæ animal magnitudine vulpis, ore, & rictu leporino; dentibus prælongis, ad instar sciuri, oculis Serpentinis, nempè carentibus angulis. Pileus hircinæ barbæ simillimus caput tegebat. Pilus erat mustelinus. Anteriores pedes vt taxi. Aures, & posteriores pedes ab humanis nihilo discrepabant: nisi quòd vngula vrsi pedes munibat. Dorsum, & postremam partem centum spinæ circiter, ad modum histricis, exornabant, quæ non emissariæ, vt in histrice, sed immobiles erant. Cauda anserina, cuius plumæ in spinas terminabant. Vox animantis erat subobscura, rauca, quasi latrantis canis. Hoc animal erat iracundum, quamuis à circulatore facilè pertractaretur. Cardanus igitur hoc animal non sui generis, sed potius ex histrice, & alio animali, veluti vrso natum esse credidit. Non nè etiam Galliarum Rex equum habuisse perhibetur, qui parte posteriori corporis ceruum æmulabatur? ideoq; ex ceruo, & equa genitus esse ferebatur: qua de re hippelaphos iure optimo nuncupari poterat. *Animal rarum Papiæ visum.* B *Hippelaphos quod animal.*

His notatis ad magis peculiaria accedendum est, vt cunctis patefiat, ex quorum animantium congressu hic bipes Draco emerserit. Multi in hanc venerunt opinionem, hunc Draconem testudinis, & viperæ fuisse partum; quasi ex permixtione testudinis, & viperæ tertia species animantis producta fuerit: siquidem caput, collum, & postrema pars caudæ huius Draconis viperam repræsentabat: dorsum verò, & superficies cum pedibus testudineam figuram exprimere videbatur. Quocirca, si ortus huius animalis, ex vipera, & testudine prodijsset, velocitatem motus viperæ hic Draco participans, naturam quamdam mediam inter velocitatem, & tarditatem esset adeptus. Quapropter iure merito, pro symbolo Summi Pontificis Gregorij XIII. in cuius Insigni gentilitio figura Draconis refulgebat, vsurpari potuisset, cum hoc Dicto. FESTINA LENTE. Hoc enim Dictum sub symbolo Cæsaris legitur, in quo anchoræ, & delphini icones conspiciuntur. Propterea quòd hoc symbolum integritati, & naturæ tanti Principis congruebat, qui populos summa prudentia, sapientia, & intellectus velocitate regebat. *Partus testudinis ex vipera.* C *Symbolum Cæsaris.*

Rationes igitur, Draconem hunc bipedem ex prædicto congressu prosilijsse demonstrantes, sunt quidem probabiles, non autem tanquam concludentes admitti possunt. Primò, quia licèt hoc animal, iuxta dorsum, figuram testudinis æmulari videatur, nihilominus, si quispiam tergus Draconis diligenter intueatur, illud squamosum, more piscium, non autem cortice tectum, ritu testudinis, obseruabit. Præterquamquòd pedes testudinis, ad modum lacertorum, quinq; digitis integrantur: cum tamen noster Draco pedes digitis tantùm quatuor refertos habuerit. Deinde hic Draco ex congressu testudinis, & viperæ nasci haudquaquàm potuit: propterea quòd animantia, ob antipathiam quamdam, inter se dissentientia, simul permisceri posse non est verisimile. Narrat enim Plinius testudines cum serpentibus præliaturas, herba cunila se prius munire, ne fortè venenum circa dentes viperinos delitescens sibimetipsis noceat: hac de re vnicuiq; innotescit testudines, & viperas permisceri minime posse. His addamus testudines ad congressum cum vipera ineptas esse, quia testudines, more quadrupedum, mare superueniente, permiscentur; & præcipuè cum omnibus liquidò constet testudines inter animantes quadrupedes ouiparas à nobis aliàs collocatas fuisse. Et vicissim manifestatum fuit in primo libro, capite secundo, viperas mutuo complexu, ob corporis longitudinem, congredi. Præterquamquòd testudo genitali duro, & ferè osseo referta est, quod ad congressum Serpentum penitùs ineptum esse creditur. *Dorsum huius draconis quale.* *L. 20. c. 16.* D *Testudinũ congressus qualis.*

Cum igitur congressus testudinis, & viperæ confutatus fuerit: reliquum est, vt meditemur, num ex permixtione lacerati viridis, & viperæ tanquam commodiori, dimanare potuerit. Etenim hic lacertus maximam cum Serpentibus habet conuenientiam, quia cortice licèt molliori tegatur, tamen lingua longa, & bifida, quasi Serpentina est præditus. Demùm si pedes lacerti demantur, omnia eius membra Serpentibus postea assimilantur: quemadmodum in historia lacertarum explanatum fuit. Idcircò complexu *Figura lacertorum similis est formæ anguium.*

non dissimili,& lacerti, & serpentes coire videntur. Idque pluries confirmauit Plinius asseuerans in lacertis, veluti in bestijs pedes non habentibus, eumdem celebrari congressum. Prædictis addamus oculatam fidem: cum circa finem Mensis Martij, lacerti complicati, ventribus iunctis, caudis, & reliquo corpore intortis, more Serpentum, obseruentur. Immò additur maxima ouorum lacertorum, & anguium similitudo, quæ sub terra condita sua sponte aperiuntur, catuliq; veluti ex aliorum ouis serpentum egrediuntur. Ad finem lacerti naturam anguium induentes, brumali tempore, subterraneos meatus ingrediuntur, & frigus vitantes occultatur. Quamobrem probabile videtur viperam cum his lacertis congredi potuisse; idq; nobis mag is insinuat viridis color huius Draconis, quem in squamis passim repræsentat.

Oua lacertorum ouis serpentinis similia sūt.

Cæterùm, vt veritatem fateamur, neq; hanc bipedes huiusce Draconis originem concedere possumus, & præsertim quoniam lacertus viridis, cum serpentibus acriter præliatur: quapropter in historia Quadrupedum digitatorum ophiomacus fuit appellatus. Insuper hic lacertus annumeratur eorum animalium gregi, qui homines mirandum in modum diligit: idcircò vbicumq; fuerit homo, ibi quoq; lacertorum copia congregatur, qui, erecto capite, faciem hominis intuentur, & vicissim lacerti ab hominibus impunè pertractantur, & si ori admoueantur libenter saliuam humanam lambunt. Et, quod maiori dignum est admiratione, lacertus viridis homini dormienti assistens, si anguium insidias animaduerterit, per collum, & faciem dormientis circumcursitat, donec excitetur. Quare homo expergefactus, conspecto lacerto, aliquem serpentem in insidijs morari coniectatur. Quamobrem, ob maximam antipathiam inter viperas, & lacertos virides, horum animalium permixtionem explodimus.

Lacertus viridis, cū serpentibus præliatur.

Lacertus assistit homini dormienti.

Iterum vir acri ingenio præditus ambigere posset, an hic Draco bipes ex congressu ranæ, & viperæ ortus fuerit: siquidem aliquæ sunt ranæ, quæ ex coitu, aliquæ verò, quæ ex putri materia generantur. Idq; magis id posset sibi persuadere: cum pedes huius Draconis figuram pedum ranarum æmulentur. Neq; hæc opinio nobis potest arridere, non solum quia pedes huius Draconis pedibus posterioribus ranæ sint dissimiles; nam ranæ, anserum ritu, sunt steganopodes; pedes enim membrana quadam interstinctos habent, vt facilius natare valeant: verumetiam quia viperæ in montibus, & nemoribus, ranæ verò in lacunis, & paludibus stabulantur. Et quamuis potuerit ingeniosus vir replicare hunc Draconem ex copula ranæ rubetæ, seu bufonis, & viperæ prosilijsse, quæ ambo animalia in ijsdem cryptis sæpè versantur: nihilominus hanc non commendamus sententiam: tum quia rubetas ex putri tantū materia gigni aliàs declaratum fuit: tum etiam quia quadrupedum, & anguium copula est ineptissima: veluti paulò ante de copula testudinis, & viperæ fuit expositum. Nisi velimus ridiculam nonnullorum amplecti opinionem, qui voluerunt hunc Draconem olim fuisse viperam, quæ bufonem deglutiuerit, cuius duo pedes per aluum viperinam exerti ita coaluerint, vt deinceps vipera Draconis bipedis formam induerit.

Congressus ranæ, & viperæ.

Permixtio rubetæ, & viperæ.

AN EX PVTRI MATERIA GENITVS.

POSTREMO loco remanet ponderandum, num hic Draco bipes ex putri materia originem traxerit: cum ex congressu diuersorum animalium generari minimè posse probatum fuerit. Et potissimum cum animalia non modò exanguia, verum quoq; sanguinea ex putrida materia interdum producantur. In primis cunctis liquidò constare opinamur, in mari Oceano Hiberniæ, & Scotiæ, à facultate forsan aquę innata, Berniclas aues, siue Brantas, ob putridam malorum nauium materiam, breuissimo temporis spatio generari. Quandoquidem ex contabulatis nauium putrescentibus fungi quidam erumpunt, qui paulatim in figuras auium abeunt. Immò & alij referunt in Scotia circa arborum litoralium caudices quosdam oriri fungos, qui paulò post integram auis formam adipiscuntur: Rostro enim aliquantisper pendent, deinde in

Berniclæ aues ex putri materia genitæ.

A in aquam decidunt, & more aliorum animalium, vitam participant. Harum autem auium icones liberalitate clarissimi viri Ioannis Brancionis Michleniensis, ex Brabantia habuimus.

Item in cauitatibus saxorum, & in terræ penetralibus ranæ venenatæ procreantur, quæ statim atque in lucem emergunt, turgent, & paulò post pereunt. Tales ranæ frequenter in Gallia propè Tolosam, in saxo arenario rubro maculis distincto reperiuntur, ex quo molæ parari solent. Quid mirum? nonnè intra etiam dura saxa balani quidam ostreacei, dactili marini nuncupati, ad mare propè Anconam gignuntur, quos vulgus balaros appellat. Diodorus quoq; scripsit, post inundationem Nili, fœtus diuersorum animalium, ob putredinem, obseruari solere: nam recedente aqua, ex limo terræ radijs solaribus arefacto, variæ animalium species prodeunt. Immò tantùm abest, vt animalia ex putredine generari non possint, vt potius cuncta mundi animantia eodem modo produci queant. *Dactyli marini qui. Lib. 1. ca. 2.*

Etenim multi Astrologi in hanc vsque descenderunt sententiam, vt asseuerauerint, B animantes etiam ex semine generari solitas, vi astrorum in sublunaria agentium, ex putredine quoque produci posse: cum hæc inferiora, pro varia rerum generatione, ab astris in dies præparentur. Hanc opinionem secutus esse videtur Auicennas, dum aliquam differentiam inter creantem, & disponentem formas collocauit: idcircò hæc verba protulit: quando materia rationem seminis subiens congruentem adepta est dispositionem; tunc vi stellarum, & Solis formam induit; sicq; idem Animal ab eodem agente, non autem ab eodem disponente, ex semine, & sine semine, in lucem prodire posse tradit. *An idē animal, seu vnumquodq; animal ex materia putri generari possit.*

Hæc igitur dispositio fortassis eo tempore fuit in aliqua constellatione agente, & operante, quando hic Draco bipes genitus fuit. Hæc autem opinio ab Auerroe refellitur: quandoquidem aliud esset agens, & aliud generans formam, & generatum non esset vnum in actu. Consequens est manifestum, quoniam veluti actio agentis debet ad ens actu terminare: ita actio dispositoris pariter ad ens actu terminare debet; alioquin ambæ essent otiosæ. Quamobrem cum sint duæ actiones, generatum etiam in actu C duplex esset. Hinc ratio Auicennæ falsitatem effugere non potest. Dicendnm igitur est, ad generationem animalium ex putri materia prodeuntium, solem, & astra tanquam causam vniuersalem; putredinem verò tanquam particularem, & subeuntem vicem seminis concurrere. *Putredo quomodo cōcurrat ad generationem.*

Modò ambiget aliquis, si indubitatum est, hunc Draconem bipedem tum ex putri materia, tum ex semine indiscriminatim gigni potuisse, an esset eiusdem speciei iudicandus. Id negandum esse arbitramur: quandoquidem mus ex putrefactione natus, & mus ex semine genitus non sunt ijdem specie, sed ad idem genus iure optimo reducuntur. Præterea Suessanus, & multi alij animalia perfecta ex putredine ortum trahere negant; quę sententia à veritate remota esse videtur: cum experientia cōstet Berniclas aues ex putri materia prodeuntes perfecta esse animalia, cum quinq; sensibus integrentur: immò ranæ illę fossiles perfectionem animantium sunt adeptæ, & tamen ex putredine originem ducunt. *Bernicla aues sunt animalia perfecta.*

Restat considerandum, cur in Italia, elapsis annis Dracones huius generis ex putri D materia geniti, & visi non fuerint: ideò possumus asseuerare, genitos quidem, sed nō obseruatos fuisse. Præterquamquòd materia nonnisi determinato aliquo tempore alicuius constellationis, ad putredinem disponitur, & præparatur. In prædictorum confirmationem, in medium afferre possumus anguillam animal perfectum non solum ex putri materia generari, sed etiam in illa nullum prorsus sexum obseruari, vt Aristoteles asseuerantius dixit. Id autem in nostro Dracone bipede obseruatum fuit: nam quamuis hic Draco magno capite refertus esset, quæ prærogatiua mari potius, quàm fœminæ competere solet: quemadmodum etiam in anguillis intuemur, quarum aliæ maiorem capitis figuram repræsentant: nihilominus Philosophus hanc magni, vel parui capitis anguillarum obseruationem non ad sexum, sed ad speciem spectare retulit. *Li. 1. de gener. Anim. cap. 18.*

Insuper anguilla non generat; nam si generaret, oua aliqua in vtero gestaret, quod falsum semper comperimus. Et quamuis in anguillarum anatome, nonnulli lumbrici, veluti quædam capillamenta in ventriculo harum bestiarum reperta sint: attamen hęc fęturę primordia minimè fuisse est credendum; quoniam hęc in parte coctioni, & non *Anguillæ sexu non distinguuntur.*

non generationi deſtinata erant: ventriculus enim eſt pars, in qua cibaria, non autem vbi fętus conficiantur. Immò ſi anguillæ ſexu ab inuicem diſtinguerentur, proculdubiò earum aliqua ouis referta eſſet, & fæmina potiſſimum meatus ſeminales patentes haberet: hoc tamen per anatomen veritati refragatur; ſiquidem Philoſophus anguillas tantummodo, inter animalia ſanguinea, ſine ſemine, & ouatione naſci tradidit. E

Ariſtoteles non nouit generationem omniũ animalium.

Hoc autem Ariſtotelis aſſertum non eſſe ſimpliciter verum atteſtatur: nam Berniclæ aues, & hic Draco bipes fuerunt, animalia ſanguine prædita, & tamen, ſecundùm aliquos, ſine ſemine, ex putrida materia prodierunt. Cæterùm partes Ariſtotelis tueri poterimus, ſi dixerimus animantes tantummodò aquatiles ab Ariſtotele intellectas fuiſſe: deinde addemus, quòd Ariſtoteles de illis tantùm animalibus verba faciebat, quæ illis fuerunt cognita; ſed prædictæ aues, veluti, & ranæ in cauitatibus ſaxorum ortæ illi fuerunt incognitæ: quapropter horum animantium generationem haudquaquàm nouit.

Lib. 2. mag. nat. c. 4.

Generatio anguillarũ quo artificio paretur.

Itaq; anguillas ex putri materia dimanantes inde cognoſcimus, quoniam ſtagna per aliquod temporis ſpatium exſiccata, nulliſq; animalibus prorſus ſcatentia, denuò aquis repleta pluuijs anguillas produxerunt. Immò compertum eſt ex equo mortuo in lacuna iniecto innumerabiles anguillas paulò poſt prodijſſe. Idquoq; in aliorum etiam animalium cadaueribus in paludes proiectis obſeruare licet. Ioannes Baptiſta Porta fatetur ſe nouiſſe amicum, qui ligneis vaſis aqua plenis, algis, & quibuſdam alijs fluminum herbis inciſis, & lapidum pondere oppreſſis, ſub dio, paucis diebus anguillas generabat. Plinius verò anguillas hoc modo gigini aſſerit, nimirum anguillis ad ſcopulos attritis, quoniam illa ſtrigmenta viueſcunt. At Oppianus, contra Philoſophi opinionem, anguillas concumbere, ſic decantauit. F

Anguillæ ſpiris, multoq; volumine nixæ
Concumbunt, lentor deſtillat corpore toto;
Qui ſpumæ ſimilis bibula celatur arena,
Accipit hunc cœnum, quid enim fæcundius illo;
Concipit accepto, naſcuntur lubrica terga;
Flexibus innumeris anguillæ in littore repunt.

Anguillarũ duplex genus.

Alberti opinio fuit, anguillas pluuio tantùm tempore, oua in gutturæ habere, qui errat proculdubiò refellendus eſt: poſteaquàm anatome conſtat, nulla prorſus oua in anguillis inueniri. Rondeletius partes generationi deſtinatas in anguillis eſſe, conſequenterq; congredi, & oua in eis procreari ſcripſit, ſed poſtea has partes pinguedine obrutas non apparere diuulgauit. Quamobrem, in hac difficultate, duplex anguillarum genus eſſe ſtatuendum erit: cum aliæ ex putredine naſcantur, vt Ariſtoteli placuit, aliæ verò ex congreſſu, vt Oppianus decantauit. G

Clarus.

Itaq; animalia ex putrida materia reſultantia, & vtrumq; ſexum participantia congredi poſſe affirmamus, & aliquid ex illis gigni, ex illo poſtea, iuxta doctrinam Ariſtotelis, nihil amplius procreari poterit. Vnde noſter Draco bipes, ſi in eo ſexu fuiſſet, aliquod, nempè vermiculum generaſſet ſed ex illo poſtea nihil prorſus fuiſſet genitum. Hinc igitur elíciendum eſt Draconem hunc virtute ſtellarum, ex materia præparata, & diſpoſita gigni potuiſſe.

An animalia ex putri vel per ſe, vel caſu generentur.

Secunda ratio Auerrois.

L. 2. Phyſ.

Loco cit.

Aliqui in præſentia controuerſiam faciunt, an animalia ex putredine prodeuntia, vel per ſe, caſu genita fuerint. Ideò Aueroes inter Philoſophos, animata ex putri materia emergentia caſu haudquaquam genita eſſe voluit, his potiſſimum motus rationibus. Prima eſt hæc. Nulla ſpecies fit caſu animalia exputrefactione genita ſunt ſpecies. vt Berniclæ aues quædam ranæ, mures, & anguillæ: quare concludendum eſt, has animantes, caſu, in lucem minimè proſilijſſe. Maior propoſitio huius argumenti meridiano iubare clarior eſſe videtur, quoniam Natura omnes ſpecies per ſe, & non per accidens procreat. Deinde ab Aueroe additur alia ratio, quæ eſt hæc. Quod à Natura determinato fit tempore, illud caſu genitum eſſe non poteſt, ſed animal ex putri materia productum, tempore determinato in lucem venit, ergo non poterimus aſſerere animalia ex putredine naſcentia, caſu fieri. Maiorem propoſitionem huius rationis cunctis patentem eſſe arbitramur: cum Ariſtoteles caſum à cauſa determinata non fieri ſtatuerit. Minor quoq; propoſitio probationis indigere non videtur, ſiquidem generans materiam ſibimet appropinquantem diſponit, formamque de eius potentia educit: quamobrem id à deſignata cauſa, veluti à determinata conſtellatione producitur. H

Tertiò,

A Tertiò, quòd producitur in pluribus, casu genitum esse non dicitur, veluti Philosophorum Princeps in Physicis docuit. Sed animalia ex putrefactione generabilia in pluribus generantur: quemadmodum in vermibus, & muscis constat: ergo animalia, quorum origo è putri pendet materia, casu non generantur. Demùm, quod potest Agens minoris, potest & Agens maioris virtutis producere, dummodò causam, & proportionem super effectum possideant: sed Agens particulare, nempè mus generans, per se murem procreare potest; ergo cœlum Agens vniuersale, & maioris virtutis, per se murem generare poterit; consequenterque tale animal casu non erit genitum. In minori propositione huius argumenti dicebatur, dummodo Agens causam, & proportionem habeat, propter animalia perfecta, in quorum productione causa, & proportio cœlo non inest, nisi Agente particulari concurrente: quoniam non solus Sol hominem, vel Leonem, sed vna cum homine, vel Leone producit.

Agens vniuersale, & Agens particulare quid.

Antequam rationem eorum, qui genita ex putri materia, tutantur, casu esse generata, refellantur: necesse est, vt nonnulla, iuxta mentem Diui Thomæ, in medium afferantur. Primò notandum est generata ex putredine, bifariam considerari posse, quo-
B niam ad diuersa comparata, & per se, & per accidens genita esse traduntur: quemadmodum sanitas per frictionem in corpus humanum introducta: siquidem hæc valetudo, ratione fricantis, per accidens introducitur, quia non sanitatem introducere, sed fricando pruritum tantummodo pellere nititur. At si comparetur ad virtutem animal regentem, id fit per se à virtute regente animal, dum calor frictione excitatus deperditam restituit valetudinem. Pariter de animali ex putri materia genito idem erit dicendum: etenim si consideretur ratione putridi caloris, nemini dubium est, quòd casu generatur, cum ille calor extrahens humiditatem, animalis productionem non respicit. Sin ad virtutem cœlestem vniuersum gubernantem dirigamus animum, videbimus illud animal per se produci: quoniam vis cœlestis omnes formas de potentia materiæ educere nititur. Ideoq; illas producit formas, quas ex se producere potest: sed quoniam materia aliquorum, nempè animalium perfectorum maiori indiget præparatione, & dispositione, quàm virtus syderum præstare possit: propterea nō immediatè omnes formas producit.

Genita ex putri materia bifariā considerātur.

Cœlestis vis qualis sit.

C Quare si consideretur generatio ex putri materia, vel huius Draconis bipedis, vel Berniclarum auium in mari Oceano genitarum, dicendum erit, per se generari, licèt, ratione putredinis, casu genita esse videantur. Præterquamquod in materia putrida aliquod proportione respondens semini reperitur, in quo virtus similis semini conseruatur. His notatis, facilis patebit responsio afferenda rationibus in oppositum paulò ante allatis.

Itaq; quando in maiori propositione primi argumenti dicebatur nullam speciem casu fieri: hoc assertum simpliciter verum esse non affirmamus: nam respiciendo causam vniuersalem, nempè cœlum, per se, & non casu fiunt. Sin respiciamus calorem in putridam agentem materiam, casu fieri dicuntur. Præterea, quando in minori propositione secundi argumenti pronunciabatur animal à putredine prodiens, tempore determinato generari; consequenterque casu non fieri: Respondendum est, verum esse non fieri per accidens, ratione virtutis cœlestis mundum sublunarem regentis, sed solùm
D ratione caloris in putrem materiam agentis, casu produci. Tertio argumento, in quo diuulgabimus productum in pluribus, non fieri casu; respondendum est, verum esse non fieri casu, ratione cœli operantis, nil tamen repugnat casu fieri, ratione caloris putridæ materiæ, qui Agentis particularis vices subit. Tandem quartò, & postremò argumento eamdem competere responsionem opinamur.

Ratione cœlestis virtutis res per se fiunt.

Quæritur in præsentia, an cuncta animalia ex semine producta, sine semine possint procreari. Deinde si producta sine semine, cum cæteris eiusdem speciei esse possint. Prima opinio fuit Auicennæ, & Alberti, qui cuncta animalia, tàm perfecta, quàm imperfecta vtroq; modo produci posse voluerūt. Prima igitur Auicennæ ratio est hæc. Homines, post diluuium, virtute, & determinato stellarum aspectu, ex terra geniti sunt; quoniam quòd potest virtus inferior, potest etiam superior, & amplius: sed Agens particulare, vt homo, licèt sit virtutis inferioris, hominem generare potest, & equus equum; ergo multò magis id à Cœlo præstari posse affirmat.

Opinio Auicennæ circa productionem per se, & per accidens.

Secundum argumentum, ex mente Auicennæ, est tale. Cœlestia corpora, iuxta

varios, & determinatos aſpectus producunt inferiora; ergo iuxta aſpectum vel magis, vel minus nobilem, animal etiam magis, vel minus nobile procreabunt. Ideoq; veluti propter aſpectum ignobilem, aliquandò animal imperfectum, vt rana generatur: ita ratione nobilis aſpectus, animal perfectum veluti Leo producetur, & deniq; propter aſpectum nobiliſſimum homo. E

Rationes Auicennæ explodũtur

Cæterùm rationes Auicennæ nullius valoris eſſe videntur: propterea quòd virtus cæleſtium, & ſublunarium ita ſimul iungi debent, vt ambæ copulatæ ad generationem concurrant: cum altera ſine altera perfectas animantes procreare nequeat. Deinde aduertendum eſt cœlum, nonniſi per ſecundas cauſas, nihil in mundo inferiori generare: quapropter homo ſine cœlo hominem generare nequit; nec cœlum ſine homine tanquam Agente particulari id præſtat.

Nonnulli, ad infringendam Auicennæ ſententiam, monimentis mandarunt non ſolum animalia perfecta, ſed etiam imperfecta, abſq; ſemine, produci minimè poſſe: quoniam vnumquodq; in Naturalibus, à ſibi ſimili neceſſariò generari arbitrati ſunt. Hæc tamen propoſitio ſenſui, & experientiæ refragatur: cum ex cadauere gigni animalia videamus, quæ cum illo nullam præ ſe ferunt ſimilitudinem, & in quo nullum præceſſit ſemen: niſi velimus aſſerere putridam illam materiam vices ſeminis ſubire. Præter hæc ex Piloſophorum doctrina, hoc pro comperto habetur, quòd aliqua animalia, veluti, & plantæ ex ſemine, & ex putri materia producuntur. F

Opinio Scoti circa productionem animalium ex putri materia.

An verò animalia prodeuntia ex putri materia ſint eiuſdem ſpeciei cum illis, quæ ex ſemine ortum trahunt, hoc non caret difficultate. Quandoquidem Scotus Excellentiſſimi vir ingenij, vnà cum multis alijs viris eruditis, hęc animalia eſſe eiuſdem ſpeciei opinatus eſt tali fretus ratione. Animalia tam ex ſpermate, quam ex putredine producta, eumdem motum, & conſimiles operationes exercent, necnon iiſdem prerogatiuis gaudent: ergo eiuſdem ſpeciei eſſe ſtatuendum eſt. Idq; quod de animantibus aſſeritur, de plantis quoq; pronunciare neceſſe eſt. Conſequens huius argumenti luce clarius eſſe videtur, quia in Naturalibus, vnitatem, vel diſtinctionem ſpecificam ex proprijs accidentibus, affectibus, & effectibus Philoſophi ſemper venantur.

Animalia ex ſemine, & ſine ſemine orta non ſunt eiuſdem ſpeciei.

Cæterùm nos non ita facilè adducemur, vt huic ſuccinamus ſentētiæ: quandoquidem animalia ex ſemine dimanantia, & ſine ſemine in lucem prodeuntia eiuſdem ſpeciei eſſe minimè credimus. Et quamuis mures ex putrida orti materia, eodem modo ſaltent, & rodant: nihilominus ad eamdem ſpeciem eos referre non audemus, quoniam gaudebunt poſtea alijs effectibus à ſua forma ſpecifica proſilientibus: cum nos lateant multæ proprietates particulares, quæ diuerſam ſpeciem arguunt: veluti perſpicuum, & exploratum eſt in quibuſdam anguillis, quarum aliæ ex putredine, alię ex ſemine procreantur, & tamen ad diuerſas ſpecies reducuntur. G

Hic draco an ex putri materia.

Modò ad rem noſtram reuertentes, Draconem hunc bipedem ex putredine gigni potuiſſe non negamus: cum hoc rationi, & veritati reclamare non videatur. Etenim Aelianus in primis hanc ſententiam fouere videtur, dum ex putrida hominis medulla Dracones produci poſſe retulit. Plinius ab hac opinione non recedit, dum circa initia belli Marſici, ab ancilla quadam ſerpentem editum fuiſſe pronuntiauit, quem more vermium, ex putrida materia natum eſſe non dubitabat. Immò intelleximus, quod olim, dum cuiuſdam nobilis puellę diris cruciatibus mortuæ à Chirurgis cauſam incogniti morbi, & mortis perſcrutantibus venter incideretur, duo ſerpentes in externa nati putredine prodierunt. Legimus, quoq; menſe quinctili anni quinquageſimi primi ſupra milleſimum, & quingenteſimum in Hungaria, iuxta flumen Theiſum id accidiſſe, vt in aluis multorum, ſerpentes, & lacerti naturalibus ſimiles generarentur: hinc ſæuiſſimis doloribus obortis, patientes ſuccumbebant; itaut multitudo hominum ter mille circiter, hac affectione perijſſe traderetur. Quocirca nos eadem ratione moti generationem huius bipedis Draconis ex putredine prodeuntem quodammodo amplecti poterimus. H

Hic generationis modus non cōceditur.

Sed, vt veritatem fateamur, neq; huic opinioni adhærendum eſt: nam ſi ex putri ortus eſſet materia, hoc in loco, vel alibi determinato quodam tempore, alij huic conſimiles Dracones viſi eſſent, cum in cæteris animalibus ex putredine genitis id contingere ſoleat. At cum nullibi talis ſpecies in proprijs indiuiduis relucere viſa ſit: propterea neq; hunc generationis modum concedimus. Immò cum nudius tertius iconem huius

Dra-

A Draconis clarissimo viro Pompeio Bologneto in patrio Bononiensi Gymnasio Medicinæ ordinariæ professori, & Philosopho eximio ostenderemus: ipse quoq; statim in hanc venit sententiam, ex putredine hunc Draconem non prodijsse: propterea quòd plures huius generis animantes aliquo tempore conspicerentur.

Hactenus varios explicauimus modos, quibus aliquis probabilibus motus rationibus Draconis nostri bipedis generationem insinuare poterat. Sed cum nec aliunde huc migrasse, nec cum pluuia decidisse, nec ex congressu animalium diuersæ speciei dimanasse, neq; ex putri materia genitum esse fuisse, lateq; probatum fuerit. Superest tandem vt nostram aperiamus sententiam. Ideò statim atq; in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis, hanc Draconis bipedis in Agro Bononiensi capti iconem inuenimus, & diligenter conspicati, illicò hunc in genere anguium monstrosè genitum fuisse suspicati sumus. Quare cum hanc iconem Excellentissimus vir Ioannes Augustinus Cucchius Chirurgiæ in Patrio Bononiensi Gymnasio professor, necnon Anatomicus insignis, & inter celeberrimos Medicos non infimus animaduerteret, absq; vlla difficul- *Nostra opinio circa generationem huius draconis.*
B tate, & ipse in nostram venit sententiam, hunc Draconem, in genere serpentum monstriferum fuisse. Idq; ob raritatem stabilire possumus: cum neq; ante, neq; post inuentionem huius bestiæ alia consimilis Fera in tota Europa visa fuerit. Hæc autem opinio Aristotelis doctrinæ est conformis: nam scriptis mandauit in generatione Serpentum raros contingere errores: hac de causa in hoc Ferarum genere rara producuntur monstra; redditq; rationem, quoniam angues formam vteri valdè longam habent, & oua subinde non aceruatim descendunt, veluti in gallinis euenit. Quamobrem geminus fætus in ouis anguium rarus esse perhibetur: sicuti vicissim in ouis gallinarum fætum geminum, & monstrosum, frequentiorem conspicari licet. De Serpente bicipite monstroso actum fuit in primo capite primi libri. Tricipitem quoq; anguem in montibus Pyreneis interfectum fuisse Arnoldus tradit. Solus Apollonius, in historijs, serpentis bipedis meminit, qui ritu Crocodili gradiebatur. Præterea si lector ad descriptionem huius nostri Draconis bipedis superius recitatam confugiat, magis, atq; magis hanc bestiam monstriferam fuisse affirmabit: cum duos tantum pedes à se inui- *Lib. 4. de gen. anim.* *Anguis triceps vbi visus.*
C cem per sex digitos distinctos tali ordine habuerit, vt dexter caudæ proximior, sinister verò capiti esset propinquior.

Quare cum id quoq; à nobis narratum fuerit Clarissimo viro Sebastiano Regulo, in patrio Bononiensi Gymnasio, Philosophiæ professori ordinario, qui iam prælectionum quadragesimum attingit annum: Monstrum hoc Serpentinum ex ouo enormis molis natum esse statuit; ideoq; à natura, ob materię abundantiam; medium corporis, angunt crassamentum, cum binis pedibus perperam locatis, tamquam duabus superfluæ materiæ appendicibus, esse procreatum philosophatus est.

Vnde quemadmodum, in genere Serpentum, monstra sunt ratissima, vt paulò ante fuit exaratum; vice versa in gallinacea familia, propter alatas rationes, monstra frequentissima contingunt; inter quæ memorandus fuit ille gallus Draconis cauda insignis, quem viuum in aula Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis, Francisci Medicei obseruauimus: viris enim magnanimis terrifico suo aspectu timorem incutiebat. Caput non crista carnea, vt in vulgaribus gallis ornabatur, nec paleæ erant carneæ, sed vtræq; ex *Gallus monstruosus cauda draconis.*
D plumis constabant conos galeæ militum æmulantibus. Habebat in fronte duas pennas, seu potius pennarum calamos (erant enim nudæ) surrectos, seù duo cornua; item binos alios ab vtraq; parte rostri propè nares, sed qui in extremitate plumas tenuissimas ritu ferarum edebant, necnon, & alium in ceruice, quia principio huiusmodi setis erat exornatus. Color totius corporis ferè subfuscus, sed radices pennarum erant albæ, pennæ verò ita erant constitutæ, vt veluti squamas æmularentur, propè vropygium, qua cauda exigit, tuberculum erat rotundum, & subalbidum. Cauda non more auium ex plumis constabat, sed carnosa, ritu caudæ quadrupedum, & pilis nuda erat, quæ in extremitate floccum gerebat candicantem; cauda subcerulea; tibiæ velut ocreis erant indutæ.

Duo insuper in hac bestia erant animaduersione digna, primum, & præcipuum erat, quòd alarum pennæ contrario, quam in alijs, modo collocabantur, nam pars illarum prona, quæ ex naturæ præscripto in alijs interius vergit, in hoc exterior conspiciebatur; itaut tota ala penitus inuersa videretur. Alterum notatu dignum in hoc monstro *Duo erant admiranda in gallo mōstruoso.*

erat,

erat, quod ceruicis plumæ caput verſus, ciri inſtar, erigebantur, quorſum etiam tota cauda attolli conſpiciebatur. Iconem huius monſtri pagina 62. dabit, quam lector adire poterit, vt diligenter contempletur, an in genere gallinaceo hic gallus, an in genere Serpentum noſter Draco bipes magis ſit memorandus, & admirandus. E

DE DRACONIBVS ALATIS. Cap. VI.

SYNONIMA.

VONIAM ſuperius in capite primo huius ſecundi Libri, Dracones alatos in aliqua terrarum orbis regione diuagari retulimus: ideò poſt aliorum Draconum examen, libuit etiam annectere, quid de huiuſmodi alatis beſtijs ſentiendum eſſet. Modò, ante differentiarum Rubricam, varias afferremus nomenclaturas. Cardanus, ex mente nonnullorum, hos Dracones angues aligeros nuncupatos fuiſſe teſtatur. Virgilius eos appellat angues ſtridentibus alis, dum canit. F

Angues aligeri qui. *L.7.Aenei.*

Illa autem attollit ſtridentes anguibus alas.

Ouidius quoq; multis in locis, ſed potiſſimùm libro ſeptimo Metamorphoſeos, hos Dracones, pennatos angues nominauit, vbi meminit Medeæ, quæ Pelia iugulato Draconum alatorum ope, per aerem vecta fuiſſe dicebatur, his verſibus.

Plura locaturo cum vrbis guttura Colchis
Abſtulit, & calidis laniatum merſit in vndis,
Quæ niſi pennatis Serpentibus iſſet in auras,
Non exempta foret pœnæ: fugit alta, ſuperq;
Pelion vmbroſum &c. G

Immò Lucanus, & ipſe has beſtias, ſerpentes volucres cognominauit, vbi de quadam muliere venefica mortuum, per necyomantiam, excitante ſic canebat.

L.6. Pharſal.

Non Arabum volucer ſerpens innataq; rubris
Aequoribus cuſtos pretioſæ vipera conchæ,
Aut viuentis adhuc Lybicæ membrana Ceraſtæ.

Deniq; Altararat nonnulli volunt eſſe nomenclaturam arabicam, qua Draco volans ſignificatur.

DIFFERENTIÆ.

AMMIANVS Marcellinus Dracones alatos fabuloſos eſſe opinatur, & eò magis ſuam roborat ſententiam, quoniam fama rerum nouitates augeri ſoleat. Hinc Poetæ Triptolemum in curru à Draconibus alatis tracto per aerem progreſſum fuiſſe promulgarunt. Verùm aduertendum eſt, quòd aſſertum Ammiani Marcellini non tantùm antiquis repugnat authoribus, ſed etiam experientiæ reclamat: quandoquidem hac ætate certò certius eſt in Aethiopia Dracones alis refertos ſtabulari; quãuis poſtea Triptolemum ab alatis Draconibus vectum poetæ commenti ſint. Immo ad maiorem huius ſententiæ confirmationem, nobis relatum fuit à viris fide dignis, in loco Agri Piſtorienſis *Coſtone* nuncupato, magnum viſum fuiſſe Draconem, cuius alæ multis intertextæ neruis ad cubitum longæ, & latæ erant: beſtia duobus nitebatur pedibus breuibus, munitis vnguibus, quaſi aquilinis. Totum animal ſquamis tegebatur, rictu magnis dentibus armato, & auribus, ad inſtar vrſi piloſis. Quamobrem lector hinc coniectabit hanc beſtiam Draconibus Aethiopicis fuiſſe ſimilem: veluti in fine huius Rubricæ intueri poterit. H

Dracones alati reperiuntur.

Inſuper Iſidorus ſcriptis mandauit ſerpentes alatos Arabiæ Sirenes nũcupari, illoſq;

A potius volare, quàm currere, & eorum virus tanti valoris esse celebrauit, vt morsum
potius interitus, quàm dolor concomitetur. Quapropter circa notitiam Sirenum *Sirenum*
parumper digredi necesse erit. Itaq; pleriq; authorum Sirenem monstri marini genus *natura, &*
fuisse prædicant, ita nuncupatum ἀπὸ τῆς σειρᾶς, nempè â catena, quia hæc monstra *mores.*
suauitate cantus transeuntes veluti quadam ligatos catena in naufragium pellicerēt.
Quamuis alij à verbo hæbraico, *Sar.* deriuent, quod canere significat. Alioquin σειρὴν
est Insecti genus api non dissimile, de quo Aristoteles, & Plinius egerunt. Aliter in Le-
xicis græcolatinis exponitur quædam auis canora, Gallis, *Serin*, fortassis, quasi Sirena
dicta: cũ, vt nostra fert opinio, sit Achanthis Aristotelis, quam vocem Theodorus Gaza *Siren auis*
Spinum, & Ligurinum exposuit. *canora.*

Sirenæ igitur, vt constet in poetarum fabulis, tres puellæ fuisse perhibentur (quam-
uis ab alijs quatuor, & ab alijs quinq; constituantur) nimirum Parthenope, Leucosia, *Sirenæ quot*
& Ligia, Acheloi fluminis, & Calliopes musæ filiæ: harum vna voce, altera tibijs, alia *fuerint.*
lyra canebat, & primùm iuxta Pelorum, postea in Capreis insulis habitarunt, quæ al- *Locus Sire-*
B lectos suo cantu in naufragia deducere ferebantur. Quoad figuram, Grammatici grę- *narum.*
ci à pectore ad superiora effigiem passeris, in reliqua corporis parte, formam virginis
eis attribuebant. Ouidius tamen totum oppositum sentire videtur, dum canit hunc
in modum.

——————— vobis Acheloides vndæ
Pluma, pedesq; auium, cum virginis ora geratis.

Claudianus eleganter has puellas volucres esse statuit his versibus.

Dulce malum pelago Siren, volucresq; puellæ, *Descriptio*
Scylleos inter fremitus, auidamq; Charybdin, *Sirenarũ.*
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra,
Blanda pericla maris: terror quoq; gratus in vndis
Delatis licet huc incumberet aura carinis
Implessentq. sinus venti de puppe ferentes.
Figebat vox vna ratem: nec tendere certum
C *Delectabat iter reditus odiumq; iuuabat:*
Nec dolor vllus erat, mortem dabat ipsa voluptas.

Boccacius eamdem secutus sententiam, corpus virgineum vmbelico tenus, & pedes
gallinaceos in Sirenibus describebat. Alij quoq; authores Sirenis ad vmbilicũ, vsq; fi- *Sirenarũ fi-*
guram procere mulieris horrendæ faciei, longissimisq; capillis assignabant, & reli- *gura secun-*
quam corporis partem aquilinam demonstrabant, illisq; caudas veluti piscium adde- *dum Bocca-*
bant, quibus tanquam remigijs ad natandum, has bestias vti affirmabant. Immò cum *cium.*
fœtibus in vlnis aliquando conspici promulgabant: idcircò prænauigantes eorum
impetum, atq; ferociam timentes, eis lagenam proijcere dicebant; qua cum, illis diu
ludentibus, nautæ illæsi transire tradebantur. Quamuis alij retulerint nauigantes Si-
renum cantu in somnum prolapsos, ab illis postea dilaniati; quaptopter nautę, obtura-
tis diligenter auribus, hoc incommodum euitare didicerunt.

Quare cõstare videtur postremam Sirenum partem perperam à Nuperis fuisse de-
lineatam, dum eam pisciformem describunt; quæ figura Nereidibus potius, quàm *Nereidũ fi-*
D Sirenis assignabatur. Idq; inde factum esse coniectamus: posteaquàm Sirenas mon- *gura qualis*
stra maris esse constituerint; Iuxta illud.

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quaslibet admissas detinuere rates.

Hinc Orpheus, in Argonauticis, coram Sirenibus harmonicum edens sonum introdu-
citur, cuius dulcisoni cantu Sirenas inuidia ductas in mare se præcipites dedisse, &
in petras ingentes transmutatas fuisse prodiderunt.

Hæc autem Sirenum doctrina omni ex parte fabulosa esse non videtur: quoniam
Fulgosius, ex Plinio, tradidit Galliarum Legatum Augusto Cæsari scripsisse, multas
Nereides, & Sirenas, ea, qua pinguntur, forma mortuas in litore compertas fuisse:
cum tamen in nostris plinianis codicibus, hæc Sirenum mentio non legatur. Rursus
ex eodem Fulgosio, Nympharum marinarum corpora humanis, præter cutem, similia
visa sunt: siquidem cutis corium anguillæ æmulabatur: Immò, Phoca imperante, *Nympha*
Nymphæ marinæ humanam ferè repræsentantes effigiem in Insulis Cycladibus appa- *marina.*
rue-

ruerunt. Præterea Philippus Archidux Auſtriæ, Anno Domini quadrageſimo octauo E ſupra milleſimum, & quingenteſimum, Genuam, ſpectaculi gratia, Sirenam mortuam ſecum duxiſſe fertur. Meminimus etiam legiſſe in Nauigatione cuiuſdam Amburgenſis, quòd anno noſtræ ſalutis quadrageſimo nono ſupra milleſimũ, & quingenteſimum, è Luſitania, Meridiem verſus, in Orbe nouo, piſces tam mares, quàm fœminas humana facie, cauda oblonga, ſquamis more piſcium obſita, cruribus breuibus iuxta caudam prominentibus viſi fuerunt. His addunt recentiores quidam monſtrum marinum olim fuiſſe deprehenſum, quod Germanicè Ein Iijn nominabatur, magnitudine ouis, facie virginea, reliquo corpore in piſcem terminante; hoc, ſereno tantùm tempore apparere, & ingruente tempeſtate, in cauitatibus ſcopulorum latibulari affirmarũt. Item, in oris Saxoniæ, monſtrum nomine *Meermed*, vel *Seemed* viſum fuiſſe multi ſcribũt, quod vocabulum virginem marinam ſignificat. Præterquamquòd Plato, etiam in Sympoſio Sirenum meminit.

Sirena mortua vbi viſa.

Monſtrum marinum vbi viſum.

Virgo marina, quæ.

Nonnulli tamen hiſtoriographi monimentis mandarunt, quædam auium genera iucunditate cantus, nulla comparatione, egregia, in India nidulari, quæ Sirenas nominari, Plinius, & Aelianus diuulgarunt. At Suidas voluit Sirenas dicendas eſſe quaſdam maris anguſtias, vel voragines inter duos eminentes colles exiſtentes, veluti circa Syrtes, vbi tumuli arenarum ſub aquis occultantur: quãdoquidem in hac maris anguſtia, vndæ inter ſcopulos agitatæ, & compreſſæ quemdam veluti argutum, & ſuauem ſonum edunt, & prænauigantes abſorbent. F

Voragines maris quales.

Sunt qui exiſtimarunt Sirenas eſſe loca caua, ex quibus continuus egreditur ſpiritus, qui per fiſtulas ab incolis appoſitas exceptus, tam gratum, & iucundum emittit ſonum, vt tranſeũtes in admirationem trahat. Xenophon autem fuit huius opinionis, Sirenes eſſe nuncupandos illos, qui celeberrima virorum inſignium encomia recitabãt: vnde, apud Homerum, Sirenæ, laudes Vlyſſis totius Græciæ ornamenti, canere fingebantur. Deniq; iuxta Seruij ſententiam Sirenæ meretrices fuerunt, quæ tranſeuntes, quoniam deducebant ad egeſtatem, fictæ ſunt inferre naufragia.

His notatis de Sirenis, quæ ad genus Draconum minimè referri poſſunt: verorum Draconum ſpecies ad duas præcipuas reducemus: nam alij ſunt alati, alij verò alis carent. Quamuis inter Dracones alatos, qui pedibus careant eſſe perhibeantur, & vice verſa alati cum quatuor pedibus aliquando videantur: Geſnerus enim tradit, Anno Domini quadrageſimo tertio, ſupra milleſimum, & quingenteſimum, ſe intellexiſſe aliud Draconis genus in finibus Germaniæ propè Stiriam apparuiſſe, quod pedes more lacertorum, & alas ritu veſpertilionum habebat, morſu immedicabili. Idq; Froſchonerus ex bibliopola Stirio narrabat. Propterea in gratiam Lectoris hic datur Draco alatus apos, necnon Draco alatus cum pedibus. G

Species draconũ, quæ.

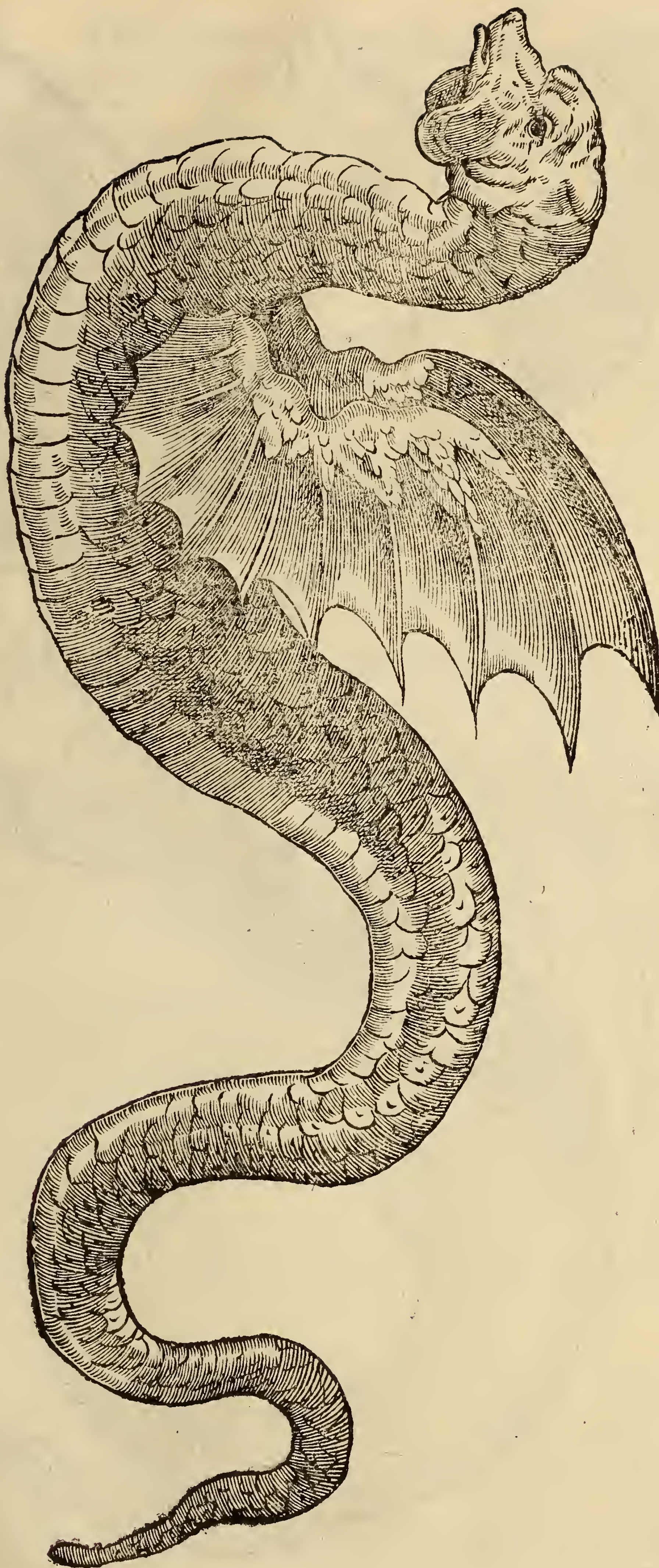
DESCRIPTIO.

IVLIVS Cæſar Scaliger genus ſerpentum ferum aliquando deſcribens, longitudinem quatuor pedum, & craſſitudinem humani brachij illi aſſignabat, & de lateribus alas cartilagineas pendere ſignificabat. Idcircò Herodotus huic Draconum generi figuram Hydrarum, & alas glabras, necnon alis veſpertilionum ſimiles attribuebat. Idq; verum eſſe inde eluteſcit; quoniam (referente Brodeo) ad inuictiſſimum Franciſcum Galliarum Regem alatus Draco fuit delatus, ab agricola apud Sanctones ligone occiſus: hunc multi viri ſpectatæ fidei vidiſſe teſtati ſunt, & ex regionibus tranſmarinis, adiuuante vento, in eam prouinciam migraſſe cogitarunt. Alioquin Gallia hoc Ferarum genere caret. H

Lib. 3. Miſcel. cap. 1.

Cardanus quoq; dum Lutetiæ verſaretur, Dracones alatos, apud Gulielmum muſicum, numero quinq; conſpicatus eſt. Erant autem bipedes, aliſq; tam exiguis prædíti, vt vix volare poſſe credendum eſſet. Caput capiti Serpentino aſſimilabatur, colore lurido, plumis, & pilis nullis, magnitudine cuniculi (loquendo tamen de maiori.) Has beſtias ex India delatas vulgus Dracones appellabat. Præterea erant tam diligenter exſiccati, vt viui prorſus eſſe viderentur. Neq; Cardanus hos Dracones commentitios

L. 7. de rer. var. ca. 29.

Draco alatus Apes ex Greuino.

Draconis Alati figura ex Pareo.

A titios esse existimauit: siquidem diuersis temporibus, semper eadem insigniti forma per nautas transmissi fuerunt.

His addenda est authoritas Bellonij, qui in suis obseruationibus, integra Draconum alatorum cadauera diligentissimè condita se vidisse narrat; & de eorum genere esse tradit, qui ex Arabia in Aegyptum aduolant. Erant autem (vt ipse refert) circa aluum crassi, duobus pedibus, & alis totidem, more vespertilionum, integrati, cum anguina cauda. Hæc descriptio à veritate aliena esse non videtur: siquidem olim à Gabriele Barbaro communicata fuit icon Draconis Aethiopici ad viuum depicti Doctissimo Viro Vlyssi Aldrouando, quæ optimè iconi Bellonij in obseruationibus orientalibus exhibiti respondebat. Item anno salutis nostræ quinquagesimo primo supra sesquimillesimum, à Francisco Centensi verus Draco Aethiopicus exsiccatus Clarissimo Vlyssi Aldrouando dono fuit datus, qui prorsus Draconem Bellonij repræsentabat: præterquamquòd in dorso quinq; tubercula prominentia, & conspicua habebat, quæ in Dracone Bellonij desiderantur; binis pedibus vngue armatis, & totidem auriculis erat refertus. *Dracones alatos quis viderit.* *Draco alatus Bononiæ visus.*

B Totus squamis viridibus, & subnigricantibus ornabatur. Insuper alas ad volandum idoneas gestabat, cauda longa, & flexuosa, subluteis squamis tecta, quales in ventre, & gula refulgebant. Os dentibus acutis muniebatur. Pars inferior capitis versus auriculas erat plana. Oculi pupilla nigra erat cum circulo semiluteo. Demum nares binæ, & apertæ conspiciebantur. Idcircò hic duas damus icones.

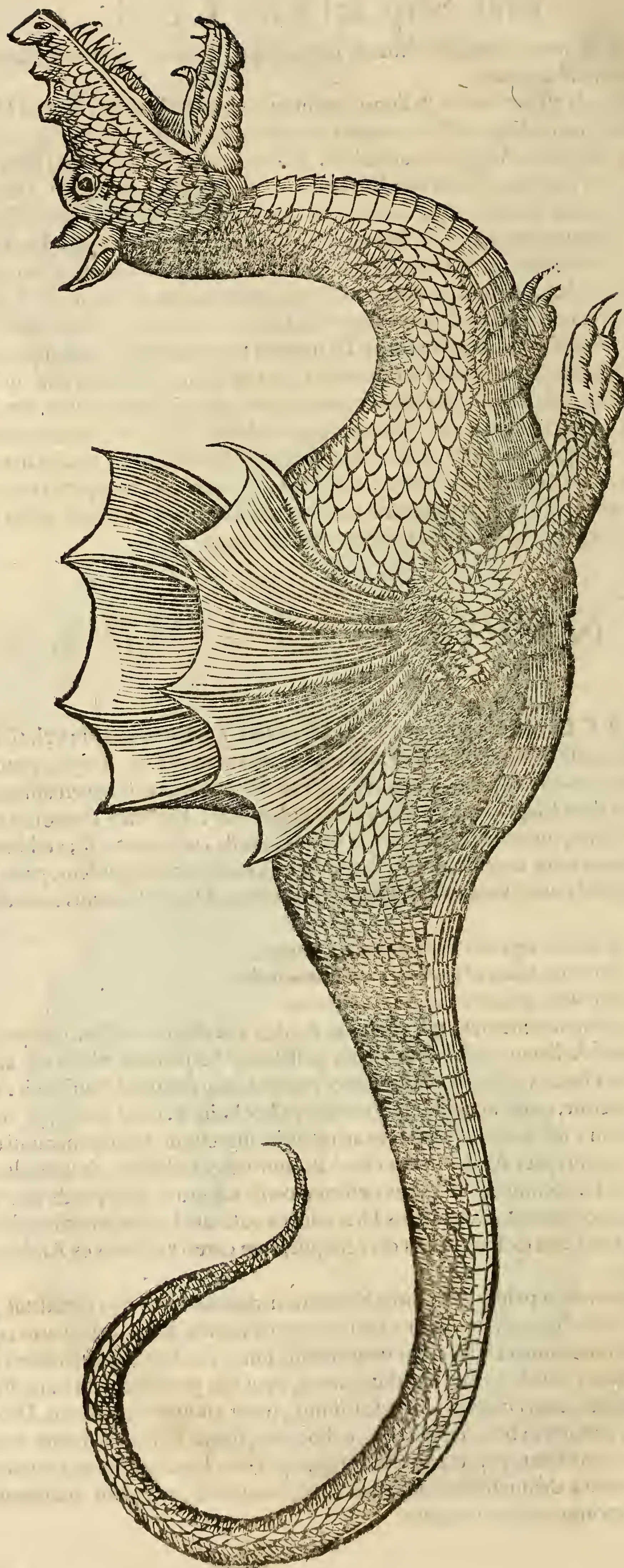
NATVRA, ET LOCVS.

DRACO alatus cum Aquila, & Elephanto præliari traditur: veluti superius in capite primo huius libri fusè, latèque exaratum fuit. Pugna igitur, quam exercet cum Aquila, eleganter exprimitur à Nicandro: quemadmodum il-
C la, quam init cum Elephanto, doctè à Plinio describitur. Præterea Dracones alati per Africam volando, ingentes bestias, veluti tauros, cauda, ad necem vsq; verberant; neque Elephantos miræ magnitudinis veneno interficiunt: quandoquidem, præter venenum, in afferenda nece, satis virium possidere feruntur. Idcircò Lucanus huc respiciens canebat. *Lib. 8. natur. hist.* *L. 9. Pharsal.*

Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros,
Nec tutus spatio est elephas, datis omnia letho
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

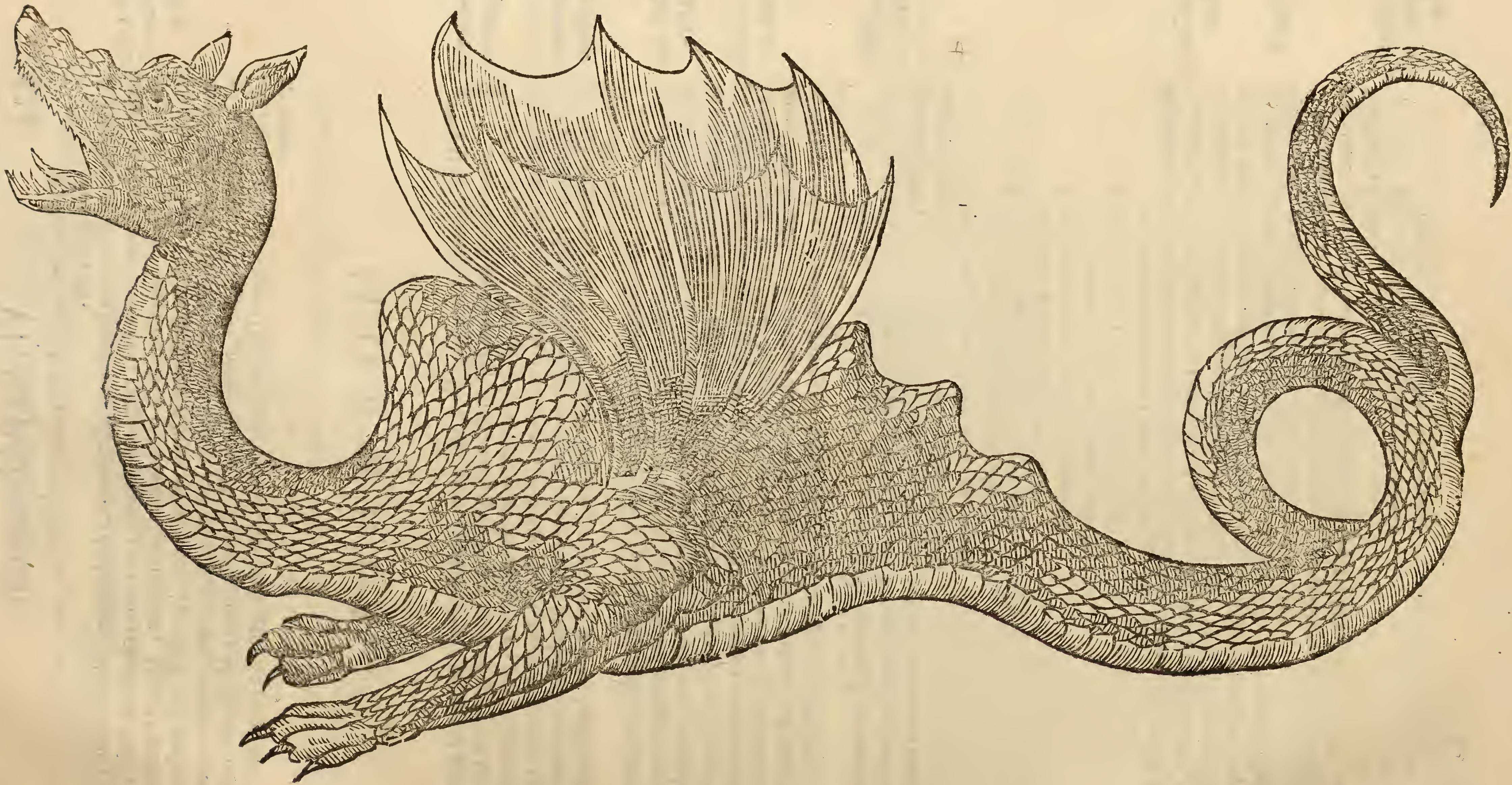
Si locum natalem meditemur, tales Feras in Arabia potissimum versari comperiemus: proptereaquòd Aelianus ab ibidibus nigris pestilentes Serpentum alatorum cateruas ex Arabia intra limites Ægyptios aduolantes interfici, atq; consumi diuulgauit. Quamuis alij tradiderint, quòd aduentante Vere, Feræ alatę huius generis in Ægyptum initio volare conantur, sed ibides occurrentes ad planitiei ingressum, transitum omni conatu impediunt. Quapropter Arabiæ locus est ad Brutum vrbem, vbi ossa, & spinæ innume-
D rabiles horum Draconum ab ibidibus cæsorum conspiciuntur: cum prædictæ aues pestem ab Ægypto auertant, dum alatos Dracones ex vastitate Lybiæ inuectos absumũt. Ideò Cicero has Feras ex Lybia discedere scripsit; cum cæteri authores ex Arabia aduolare retulerint. *Draconum alatorũ locus.* *Li. 1. de nat. Deor.*

Solinus enim circa paludes Arabicas Serpentum alatorum examina constituit, quorum virus ita exitiale prædicat, vt morsum ante mors, quam dolor insequatur; quamuis postea horum agmina ab Ibidibus deuorentur. Immò, ex sententia Herodoti, tales Feræ circa arbores thuriferas Arabiæ diuagantur, neq; alio præsidio, nisi fumo styracis à prædictis plantis arceri possunt. Vnde Plinius, iuxta aliquorum mentem, Dracones aligeros circa paludes, vbi nascitur cassia, collocauit, sicque difficilem huius aromatis collectionem reddebant, vt pretium illius augere possent. Lucanus quoq; sermonem habens de venefica defunctum per necyomantiam excitante, anguium alatorum in Arabica versantium regione meminit. *L. 6. Pharsal.*

Draco Æthiopicus.

Draco alter Aethiopicus mas cum eminentijs dorsi.

Non arabum volucer Serpens, innataq; rubris E
Aequoribus &c.

Lib.1.de hiſt.An. Cap.5.

Ariſtoteles verò Dracones bipedes, & aligeros circa Aethiopiam volare narrauit. Cæterùm, cum hæc animalia orientali plaga delectentur, in antris, ob æſtum Solis, diù morantur: rarò enim nonniſi in locis calidioribus inueniuntur. Hinc Megaſthenes (tradente Aeliano) alatos Serpentes in India etiam generari prodidit, vbi noctu tantummodo moleſti eſſe feruntur; cum eorum lotij contactus partes animalium putrefaciat. Denique ex Scaligero, mons regnum Narſingæ diuidens à Malabaris, multas alit Feras, inter quas aligeri Dracones recenſentur, qui afflatu propiùs accedentes interimunt.

MORALIA.

F

Triplex cõcupiſcentia.

CVM ſuperiùs, occaſione Draconis alati, Sirenum mores ponderati fuerint: non ab re in præſentia eſſe arbitramur, quid Sirenæ in morali doctrina ſignificent, exarare. Tres igitur Sirenæ olim fuiſſe perhibentur, quæ triplicem concupiſcentiam, nimirum carnem, mundum, & Dæmonem, ex mente authorum moralium denotant. Harum igitur cantricum iucundæ cantilenæ ſunt blandæ ad mundana gaudia hortationes; inſtrumenta verò muſica, quibus vtuntur, deliciæ, honores, & diuitiæ eſſe feruntur.

Dæmon prima ſiren.

Itaq; prodit in arenam prima Sirena, nempè Dæmon, arreptoq; muſico inſtrumento, ſcilicet cunctis immodici honoris titulis, & eminentijs, inſolentem ſuperbiæ cantum effundit, vt effrenem animis nobilibus arrogantiam competere demonſtret. Secunda Siren, nimirum caro, proprio inſtrumento, nempè vtens voluptate, homines ad cænas inſigni magnificentia, ingentiq; epularum apparatu inſtructiſſimas inuitat, conſequenterq; ad luxum incitat. Iuxta illud. *Edamus, & bibamus, cras enim moriemur.* Tertia demum Siren, ideſt mundus, inſtrumento diuitiarum ſumpto, rationem auaritiæ intonat, vt homines per vndas calamitoſæ huius vitæ nauigantes multiplici ſoporatos crimine ad inopiam virtutum deducat. G

Caro ſecunda ſiren.

Mundus tertia ſiren.

Diabolus ſiren.

Modò ſeorſim nos melius contemplari decet, quomodò Dæmon, & cætera vitia Sirenis aſſimilentur. In primis ſe ſe offert Diabolus, qui Sirenam imitatus, viro in naui alicuius virtutis ſedenti, ſemper naufragium machinatur. Ideò ad euitandum hoc periculum, infraſcripta carmina memoriæ mandanda eſſent.

Semina cum quædam Chriſtus tibi mittit ab alto,
Hæc tibi ne rapiat miluus ab ore, caue,
Peruigil excubias agita, nam peruigil hoſtis
Excubat, vt rapiat munera miſſa tibi.
Vt genuiſſe marem te perſpicit, illicò currit
Vt necet hunc Phary gens truculenta ducis.
Natus vt eſt in te Chriſtus; Rex impius ipſum H
Protinus horrenda tollere morte cupit.

Hæreticus ſiren.

Hæreticus quoq; diabolicæ naturæ particeps, & ritu ſirenum, homines in cymba fidei, vel ordinis religioſi, per mare pænitentiæ ad æternam fælicitatem properantes, falſis dogmatibus ſoporare conatur, vt illi à naue fidei per hereſim, vel à ſtatu religioſi ordinis, per Apoſtaſiam, vel à cymba gratiæ, per lethalia crimina, ad litus mundanæ nequitiæ deducātur. Quamobrem de Hęreticis hęc ſcribuntur ab Apoſtolo ad Romanos. Per dulces ſermones, & benedictiones innocentium mentes decipiuntur.

Cap:16.

Item voracitas, & nimius delicatorum ciborum appetitus, tanquam Siren, nempè vorago maris copiam eduliorum abſorbet, & tandem animam ſuffocat, atq; perdit. Quare Fauſtus ſic canebat-

Crapula quid præſtet.

Sint ignota licet magni patrimonia Craſi,
Immenſæ abſumunt alta barathra gulæ.

Idcircò

A Idcircò optima de cauſa, de homine crapulam exhalante poterimus infraſcriptum octaſtichon pronunciare.

Qui ventrem tantùm curat, pro numine ventrem
Cenſet, datq; animæ pabula nulla ſuæ.
Pythonici ritu, qui verba ex ventre profundit,
Suſq; velut viuit, ſus moriturq; velut.
Truncus is, horrendumq; humano in corpore monſtrum eſt,
Prorſus ad immanes dignus abire Feras.
Vt breuiter dicam (quale inter ſydera quoddam
Nomen habet) dici debet hic Acephalos.

Quapropter homo voracitati deditus in periculis vitiorum innumeris verſari creditur, iuxta illud.

Paupertatis onus vix ganeo præterit ille,
Noctes atq; dies qui bibit, atq; vorat:
B *Illius ingluuies, crapula, immoderata voluptas*
Rerum, animæ interitum, corporis atq; facit.

Id autem ſtabilire videtur Plautus in Muſtelaria, quando ſcripſit.

Aedes plenas eſſe conuiuarum, & mulierum miſerum eſt opus.

Præter hæc, mulieres venalem formam paſſim exhibentes Sirenum mores imitātur, dum ſuis cantibus, & nutibus, iuuenes in delicijs ſoporant: ipſoſq; de naui diuitiarum ad litus ſiccum egeſtatis perducunt, & tandem ipſos fama, honore, atq; vita priuant; audiamus Plautum id mirificè explicantem his verbis. *Meretrices Sirenis aſsimilantur.*

Meretrix meum herum miſerum ſuis blanditijs intulit in
Pauperiem, priuauit bonis, luce, honore, atq; amicis.

Summis igitur rationibus Hugo promulgabat hæc verba. In fauo mellis duo ſunt, nempè mel, & cera; in facie meretricis pariter duo, decor, & gratia, nimirum pulchritudo oris, & dulcedo ſermonis conſpiciuntur. Cera ſuccendit ignem, mel præbet dulcedinem: ſic meretricia pulchritudo igne libidinis inflammat carnem, & blandimento leno-
C cinantis ſermonis ſubuertit mentem. Quamobrem poterimus non iniuria vnà cum Fauſto hanc germanam decantare veritatem.

Non ſcorium eſt aliud, niſi blanda, & ſubdola Siren,
Quæ trahit humanum ſub vada cæca genus.

Itaq; homines in hoc caſu Vlyſſem imitari debent, qui, vt legitur in hiſtorijs, loca Sirenarum, obturatis auribus, tutò pertranſiuit. Vnde non immeritò ſcripſit Amos, *Aufer à me tumultum carminum tuorum, cantica lyræ tuæ non audiam.* Immò id eleganter expreſſit Diuus Hieronymus in Prologo, dum dixit. Nos autem ad patriam properantes lethiferas Sirenum cantilenas, ſurdis auribus, tranſeamus. Quamuis alij ſatiùs eſſe exiſtiment, conſpecto periculo, confeſtim recedendum eſſe: quoniam libidinem longè certiùs fuga, quàm dimicatione vinci poſſe opinantur. Ideòq; ad rem non iniucundum octaſtichon pigebit exarare. *Modus euitandi pericula Sirenarum. Cap. 5.*

In reliquis vitijs ſequitur victoria pugnam.
Vincitur at celeri ſæua libido fuga.
D *Regius huic ceſsit vates, huic filius, atq;*
Huic Samſon fortis vir pius, & ſapiens:
His cum nec ſophia, nec ſis pietate, nec æquis
Viribus, arripies, ſi ſapis ipſe, fugam.
Nemo etenim, niſi qui metuet, fugietq; periclum,
Tutus ab hac poterit viuere peſte diu.

Hanc ſententiam veram eſſe nihil diffitetur Propertius: quandoquidem & ipſe cecinit hunc in modum.

Longum iter ad doctas proficiſci cogor Athenas,
Vt me longa graui ſoluat amore via.

Tandem per Sirenes poſſumus intelligere quaſcumq; voluptates, quæ blandis, & mellitis præſtigijs, cunctos per mare huius vitæ nauigantes ad naufragium trahere conantur. Quapropter Virgilius ſcopulos Sirenatum deſcribens multa defunctorum oſſa memorauit his verſibus. *Voluptates dicuntur Sirenæ.*

Iamq;

Lib. 7. Aeneid.

Iamq; adeo scopulos Sirenum aduecta subibat
Difficiles quondam, multorumq; ossibus albos.

Nec præter rationem: proptereaquod Poeta his verbis ostendebat ruinam, & mortem, quæ lasciuas cogitationes, & voluptates per Sirenes designatas concomitari solent, hinc canebat quidam hunc in modum.

Cur ò mortales patimur non cognita Priscis
Vlcera? cur pestes, mortis & omne genus?
Cur homicidia tot, sæui cur arma Gradiui
Iamq; diu exanguem gens miseranda famem?
In promptu causa est, spreta virtute, voluptas
Regnat in orbe nocens, & vitiosa Venus.

Illi igitur facillimè superabunt voluptates, qui exemplo Vlyssis, animæ facultates, & sensuũ instrumenta diuinis actionibus, veluti quadã cera aures referserint: hac enim ratione iucundos voluptatum cantus sentientes, sentire non videbuntur. Hic etiam recensendi sunt amici Sirenum naturam æmulantes, qui nonnisi hypocrisi student, & apud amicos semper aliquid fingunt; idq; præstare solent, vt ex amicitia aliquod emolumentum haurire possint. Immò quemadmodum Sirenes naufragos deuorant: ita amici simulati aliorum carnes, nempè substantiam, & diuitias ad proprium trahunt commodum. Huius rei figura in sacris paginis fuit Dalida, quæ tanquam Siren vafra Samsonem soporauit, vt illum radere, & rodere posset. Quocirca sapienter canebat ille.

Hypocritæ Sirenæ dicuntur.

Sed genus est varium, quod fraudibus inficit orbem
Falsus amor fallit multorum credula corda,
Nempè latens gestat sub lingua sæpè venenum.

Prædictis addamus tanquam coronidem multitudinem hominum, qui immoderatè honores appetunt: siquidem Ambitiosi sirenas imitati, blandis sermonibus, & iucũdis adulationum cantibus alios decipiunt; vt ab eis ad summum dignitatum fastigium eleuentur; in quo statim atq; constituti fuerint, cæteros aspernantur, & occidunt. Huius exemplũ sacra demonstrauit pagina in Abimelech filio Gedeonis spurio, qui suauissimis verborum præstigijs, atq; vaframentis vsus, tandem regiam dignitatem est consecutus: at confestim, mutatis moribus, suos septuaginta fratres interemit. Præterquamquod ambitiosus tanquam formosa siren à cunctis diligi, & honorari desiderat recordatus illius carminis Iuuenalis.

Ambitiosi dicuntur Sirenæ.

Satyr. 1. *At pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est.*

Immò homines ambitione tumidi aliquando ita se se efferunt, vt neglecto hominum fœtu, Deorum partum sibi arrogent, dum sibi persuadent necessarium esse, vt cæteri homines eis æternos decernant honores. Id tamen solis Dijs competere Euripedes in Hyppolito pronunciauit.

Ενεστι γαρ δὴ κ' ἀν θέων γενει τόδε
Τιμώμενοι χαιρουσιν ἀνθρώπων ὕπο.
Inest enim sanè Deorum generi hoc
Honore affici gaudent ab hominibus.

Demùm vt nostra hæc historia veritatis scopum attingat: notandum est, quòd Sirenæ mendacij symbolum præseferunt: cum scripserit Theognis, Principium mendacij nonnihil gratię participare, sed circa finem turpe lucrum. Idq; in Sirenibus manifestarium euasit. At vicissim Musæ veritatis vexillum repræsentant: vnde Pythagoras hanc sententiam pronunciare solebat, μόσας σειρηνων ἡγεισθαι, nimirum Musæ Sirenibus sunt præferendæ. Hoc autem proferendum est, quotiescumque simplex veritas iucundis, sed perniciosis sermonibus est anteponenda. Sed aduertendum est, quod veritas est huius conditionis, vt eam semper Inimicitiæ persequantur: quemadmodum per adulationem, amicitiæ perniciosæ comparatur: libenter enim quod delectat audimus, & offendit tantùm quod nolumus. Hinc optimo iure canebat quidam.

Syren est symbolum mendacij.

Qui vult esse veritatis
Cultor, & beatitatis,
Semper hic aduersitatis
Sentiet obstacula.

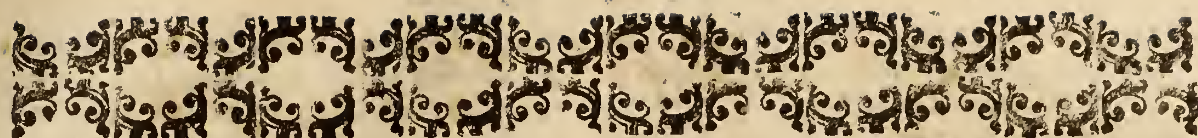
Nihi-

A Nihilominus sacræ adhærentes paginæ, facere non possumus quin asseramus. *Omnes populi clamauerunt, & dixerunt. Magna est veritas, & prænalet.* Præterquamquòd Psalmographus asseuerantius dixit in Psalmo decimo sexto supra centesimum. *Veritas Domini manet in æternum.* Veritas igitur nunquam silentio est inuoluenda, iuxta illud. Esdr. c. 4.

Quisquis amore, metu, pretio, atque fauore minusuè
Non loquitur verùm, sed benè facta silet.
Qui populo vt placeat, supplantat vera palato,
Hic Antichristi cursor amicus erit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

INDEX

RERVM, ET VERBORVM

Nec non diuersarum linguarum locupletissimus.

A

INDEX.

Appe-

INDEX.

Oo 2 *Auceps*

Canchri

INDEX.

Dia.

INDEX.

Draco

Dra-

INDEX.

Hæ-

INDEX.

Lapidis

INDEX.

Pp Mulier

INDEX.

Regu-

INDEX.

Ser-

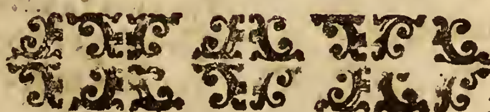
INDEX.

Vsus

Syri

Vi-

INDEX.

Græ-

INDEX.

Græca noua, & vetera.

ἔχιδνα

INDEX.

Hebraica.

Arabica.

Car-

INDEX.

Gallica.

Hiſpanica.

Germanica.

Polonica.

Belgica.

Anglica.

INDEX.

Indica.

Italica.

Nomina barbara.

FINIS.

REGISTRVM.

a A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq.
Omnes sunt Terniones, preter a, & Nn, que sunt Duerniones, & Qq, que est fol.